

Glo.ord. Ezechielis Cap. XXI. De Lyra.

a Et recor. Hier. Nō possumus recordari scelerū nostrorum
E atq; vitorum, nisi induci fuerimus in terram Israelis, vbi
politū cum Apostolo dicamus: Non sum dignus vocari apo-
stolus, quoniam per se, sum eccl. Dei.

b Et dīpli. Symmachus. Parvuli vobis videbimini, ut s. c. cum

excelsi fuerint, humiles se cōfē-
dāt, qd̄ dñs humiliōus dat gratiā.

c Per Christum enim vel ecclesiam primitiā & decimi-
& eam cultura in odore suavitatis veruntur.

Et ibi queram primitiā vestras, & tñi-
tiū decimaru vestraru in oib' sanctifica-
tionib' vñs. In odore suavitatis suscipia-
vos, cū eduxero vos de populis, & tñcōgre-
gauero vos de terris, in quas disp̄l cl̄tis:

c Pone fa. Obs̄rmatione vultus &
duritiae frontis opus est, vt hæc pro-
pheta loquatur intrepidus: maxi-
mum ad totum populi multitudi-
nem tristis nuntiantur.

d Stilla ad. Hier. Vt. Circa Dei nō to-
ta videatur effusa. Si aut̄ tanta est
stilla, qd̄ de totis imbr̄b̄ estimas?

Hier. Alleg. Saltū, mundū istū vo-
cat, nō habentē arbores pomif-
eras, sed habitaculū bestiarū, vnde:

Vox dñi preparant̄ c. & re.c. Ite
sunt sylue & faltus, qd̄ plus deuora-
uerant in p̄leio de exercitu Abisa-
lon, quā interfecit gladius. Lignū
viride qd̄ in malo viuant. Aridū, qd̄
iūtūt mortui sunt. Cōburetur in
ea ois s. ab. &c. ab his, qd̄ qui fer-
uentes spiritu videbantur, vñs; ad

eos qui crescente impietate & re-
frigerante charitate multorū, calo-
re p̄stīm perdiderunt, ita vt ois
earo prospiciat flāmā dñi nō extin-
gui. A. a. a. &c. Precatur propheta,

ne faciat dñs qd̄ minatur, ne suc-
cendatur saltus, ne ligna oia cōcē-
mentur: sed vel locū penitētē ac-
cipiant, aut sibi nō imponatur ne-
cessitas nuntiandi: p̄fertim cum

populus non intelligat, & obclu-
ritate diñtorū magis ad infaniam
Frouocetur.

E et combu. Sanctos, s. & peccato-
res, vt alij captiuitatis mala morte
effugiant, alij supplicijs tradantur
eternis.

f Ab ab. Jerusalem. s. que his qui in
Babylone

N I C . D E L Y .

a Et ibi. ad signationem sacerdo-
tum & Leuitarum, vt patet Nee. 10.
b In odore. vestras oblationes acce-
ptando.

c Et san. in vo. i. sanctus apparebo in li-
beratione vestra.

d Et re. ibi. vere panentes de peccatis
vestris præteritis.

e Et scie. quia ego, per experientiam be-
neficiorum meorum.

f Propriet no. meum, i. ex mea miseri-
cordia, & non ex vestre iniustia.

g Et fa. Et hic conquepter post repre-
sentationem malitia ponitur applicatio pa-
rabolæ ad ostendendum dīcti malitia pu-
nitionem, cum dicuntur:

h Pone fa. contra regnum Iuda, qd̄ est in
parte australi terre promissione.

i Et sti. i. denuntiavit futurum penam.

k Ad Aphri. i. ad Iude regnum: Eſt n.,
Aphricus vetus flans ex parte meridiei.

l Et pro. ad. i. ad templū, quod in plu-
bus locis saltus dicitur, et qd̄ fuit factum de lignis saltus Libani.

m Ecce ego sic quia successum fuit per Nabuzardan. 4. Reg. xl.

n Et con. i. te. Sec. i. illud quod non est bene sp̄tum combutiunt: Tan-
tus, n. fuit ille ignis, qd̄ comburebantur etiam lapides duri.

o Non extin. luct. s. per studium hominis, sed solum per defectum
matrice combusibilis.

p Et combu. refugientur illuc pro tuitione.

q Et vide. vni. ca. Omnibus enim apparet manifestè, quod illud fuit

factum magis ex Dei vindicta, quam potentia hominum.

r Et dixi: A. a. a. &c. In Hebreo est una dīctio, que sic sonat abha. & est
interiecio dolētis seu admīnistratis & se excusat: volebat. n. propheta se
excuseare

excuseare de tali pronunciatione, ne à populo derideretur, id est subditus:
s. Ipsi dicunt de me, me deridendo.
t. Nunquid non per. i. per verba obscura.
u. Loqui. iste? In hoc enim designabat, quod sic loquebatur, quod nec
à se nec ab alijs intelligebatur, & per consequens verba sua non esset
apprecianda.

M O R A L I T E R .

* rentur igne gehenne, si perseverer-
uerint in malis, subditus: Non existi-
flamna succensionis.

In cap. 10. vbi dicitur in ps. Qua-
si homo viuet in eis.

A D D I T I O . I.

g Hoc quod dicitur hic: Quæ faciens
homo viuet in eis, non solum videtur
intelligendum in quantum sibi nō in-
fert mors, quæ infligenda est trans-
gressoribus legis, put̄ oscillator vult,
led ē in quantum seruanti legis pre-
cepta concedit vita beata, vnde Sal.
Matt. 19. c. Si vis ad vitā ingredi, solum
mandata, vbi glo. Nota quod iustitia
legis suo p̄fessorata non solum bona
teria, sed etiā vita æternā dabit, Hec
in glo. & hoc intelligendum est cū fide
mediatoris. Nec obstat qd̄ per tem-
porales promissiones & comminationes
lex vetus inducebat ad obseruantia
p̄ceptorū: qd̄ a hoc erat pp̄ imperficio-
nem populi, qui pueri sub pedagogo
existenti comparatur, ad Gal. 3.

In eo. cap. vbi dicitur in ps. Et ego de-
cis: Pro auditu, quia venit, & tabescet omne

A D D I T I O . II.

Q Quod p̄cepta legis quæ insta sunt
dicuntur non bona in hoc loco, eo qd̄
non sunt bona transgressoribus, prout
Ra. Sa. dicit, non videtur consonim-
itter: nam res non denominantur bo-
na vel male simpliciter, nisi ab eo qd̄
habent in se: non aut̄ ab eo quod es
sequitur per accidens: Scriptura h̄lo
quitur absolute seu simpliciter dicens:
Dedi eis p̄cepta non bona, vnde ex-
positio S. Tho. videtur vera & litera
confona, vt patet intuitu: & praefat
quis vbi nos habemus: Precepta non bona, Hebraica veritas habet: Ce-
remonia non bona.

In cap. vbi dicitur in ps. Et ego de-
cis: Pro auditu, quia venit, & tabescet omne

A D D I T I O . III.

Q Quod p̄cepta legis quæ insta sunt
dicuntur non bona in hoc loco, eo qd̄
non sunt bona transgressoribus, prout
Ra. Sa. dicit, non videtur consonim-
itter: nam res non denominantur bo-
na vel male simpliciter, nisi ab eo qd̄
habent in se: non aut̄ ab eo quod es
sequitur per accidens: Scriptura h̄lo
quitur absolute seu simpliciter dicens:
Dedi eis p̄cepta non bona, vnde ex-
positio S. Tho. videtur vera & litera
confona, vt patet intuitu: & praefat
quis vbi nos habemus: Precepta non bona, Hebraica veritas habet: Ce-
remonia non bona.

In cap. vbi dicitur in ps. Et ego de-
cis: Pro auditu, quia venit, & tabescet omne

A D D I T I O . IV.

Q Quod p̄cepta legis quæ insta sunt
dicuntur non bona in hoc loco, eo qd̄
non sunt bona transgressoribus, prout
Ra. Sa. dicit, non videtur consonim-
itter: nam res non denominantur bo-
na vel male simpliciter, nisi ab eo qd̄
habent in se: non aut̄ ab eo quod es
sequitur per accidens: Scriptura h̄lo
quitur absolute seu simpliciter dicens:
Dedi eis p̄cepta non bona, vnde ex-
positio S. Tho. videtur vera & litera
confona, vt patet intuitu: & praefat
quis vbi nos habemus: Precepta non bona, Hebraica veritas habet: Ce-
remonia non bona.

In cap. vbi dicitur in ps. Et ego de-
cis: Pro auditu, quia venit, & tabescet omne

A D D I T I O . V.

Q Quod p̄cepta legis quæ insta sunt
dicuntur non bona in hoc loco, eo qd̄
non sunt bona transgressoribus, prout
Ra. Sa. dicit, non videtur consonim-
itter: nam res non denominantur bo-
na vel male simpliciter, nisi ab eo qd̄
habent in se: non aut̄ ab eo quod es
sequitur per accidens: Scriptura h̄lo
quitur absolute seu simpliciter dicens:
Dedi eis p̄cepta non bona, vnde ex-
positio S. Tho. videtur vera & litera
confona, vt patet intuitu: & praefat
quis vbi nos habemus: Precepta non bona, Hebraica veritas habet: Ce-
remonia non bona.

In cap. vbi dicitur in ps. Et ego de-
cis: Pro auditu, quia venit, & tabescet omne

A D D I T I O . VI.

Q Quod p̄cepta legis quæ insta sunt
dicuntur non bona in hoc loco, eo qd̄
non sunt bona transgressoribus, prout
Ra. Sa. dicit, non videtur consonim-
itter: nam res non denominantur bo-
na vel male simpliciter, nisi ab eo qd̄
habent in se: non aut̄ ab eo quod es
sequitur per accidens: Scriptura h̄lo
quitur absolute seu simpliciter dicens:
Dedi eis p̄cepta non bona, vnde ex-
positio S. Tho. videtur vera & litera
confona, vt patet intuitu: & praefat
quis vbi nos habemus: Precepta non bona, Hebraica veritas habet: Ce-
remonia non bona.

In cap. vbi dicitur in ps. Et ego de-
cis: Pro auditu, quia venit, & tabescet omne

A D D I T I O . VII.

Q Quod p̄cepta legis quæ insta sunt
dicuntur non bona in hoc loco, eo qd̄
non sunt bona transgressoribus, prout
Ra. Sa. dicit, non videtur consonim-
itter: nam res non denominantur bo-
na vel male simpliciter, nisi ab eo qd̄
habent in se: non aut̄ ab eo quod es
sequitur per accidens: Scriptura h̄lo
quitur absolute seu simpliciter dicens:
Dedi eis p̄cepta non bona, vnde ex-
positio S. Tho. videtur vera & litera
confona, vt patet intuitu: & praefat
quis vbi nos habemus: Precepta non bona, Hebraica veritas habet: Ce-
remonia non bona.

In cap. vbi dicitur in ps. Et ego de-
cis: Pro auditu, quia venit, & tabescet omne

A D D I T I O . VIII.

Q Quod p̄cepta legis quæ insta sunt
dicuntur non bona in hoc loco, eo qd̄
non sunt bona transgressoribus, prout
Ra. Sa. dicit, non videtur consonim-
itter: nam res non denominantur bo-
na vel male simpliciter, nisi ab eo qd̄
habent in se: non aut̄ ab eo quod es
sequitur per accidens: Scriptura h̄lo
quitur absolute seu simpliciter dicens:
Dedi eis p̄cepta non bona, vnde ex-
positio S. Tho. videtur vera & litera
confona, vt patet intuitu: & praefat
quis vbi nos habemus: Precepta non bona, Hebraica veritas habet: Ce-
remonia non bona.

In cap. vbi dicitur in ps. Et ego de-
cis: Pro auditu, quia venit, & tabescet omne

A D D I T I O . IX.

Q Quod p̄cepta legis quæ insta sunt
dicuntur non bona in hoc loco, eo qd̄
non sunt bona transgressoribus, prout
Ra. Sa. dicit, non videtur consonim-
itter: nam res non denominantur bo-
na vel male simpliciter, nisi ab eo qd̄
habent in se: non aut̄ ab eo quod es
sequitur per accidens: Scriptura h̄lo
quitur absolute seu simpliciter dicens:
Dedi eis p̄cepta non bona, vnde ex-
positio S. Tho. videtur vera & litera
confona, vt patet intuitu: & praefat
quis vbi nos habemus: Precepta non bona, Hebraica veritas habet: Ce-
remonia non bona.

In cap. vbi dicitur in ps. Et ego de-
cis: Pro auditu, quia venit, & tabescet omne

A D D I T I O . X.

Q Quod p̄cepta legis quæ insta sunt
dicuntur non bona in hoc loco, eo qd̄
non sunt bona transgressoribus, prout
Ra. Sa. dicit, non videtur consonim-
itter: nam res non denominantur bo-
na vel male simpliciter, nisi ab eo qd̄
habent in se: non aut̄ ab eo quod es
sequitur per accidens: Scriptura h̄lo
quitur absolute seu simpliciter dicens:
Dedi eis p̄cepta non bona, vnde ex-
positio S. Tho. videtur vera & litera
confona, vt patet intuitu: & praefat
quis vbi nos habemus: Precepta non bona, Hebraica veritas habet: Ce-
remonia non bona.

In cap. vbi dicitur in ps. Et ego de-
cis: Pro auditu, quia venit, & tabescet omne

A D D I T I O . XI.

Q Quod p̄cepta legis quæ insta sunt
dicuntur non bona in hoc loco, eo qd̄
non sunt bona transgressoribus, prout
Ra. Sa. dicit, non videtur consonim-
itter: nam res non denominantur bo-
na vel male simpliciter, nisi ab eo qd̄
habent in se: non aut̄ ab eo quod es
sequitur per accidens: Scriptura h̄lo
quitur absolute seu simpliciter dicens:
Dedi eis p̄cepta non bona, vnde ex-
positio S. Tho. videtur vera & litera
confona, vt patet intuitu: & praefat
quis vbi nos habemus: Precepta non bona, Hebraica veritas habet: Ce-
remonia non bona.

In cap. vbi dicitur in ps. Et ego de-
cis: Pro auditu, quia venit, & tabescet omne

A D D I T I O . XII.

Q Quod p̄cepta legis quæ insta sunt
dicuntur non bona in hoc loco, eo qd̄
non sunt bona transgressoribus, prout
Ra. Sa. dicit, non videtur consonim-
itter: nam res non denominantur bo-
na vel male simpliciter, nisi ab eo qd̄
habent in se: non aut̄ ab eo quod es
sequitur per accidens: Scriptura h̄lo
quitur absolute seu simpliciter dicens:
Dedi eis p̄cepta non bona, vnde ex-
positio S. Tho. videtur vera & litera
confona, vt patet intuitu: & praefat
quis vbi nos habemus: Precepta non bona, Hebraica veritas habet: Ce-
remonia non bona.

In cap. vbi dicitur in ps. Et ego de-
cis: Pro auditu, quia venit, & tabescet omne

A D D I T I O . XIII.

Q Quod p̄cepta legis quæ insta sunt
dicuntur non bona in hoc loco, eo qd̄
non sunt bona transgressoribus, prout
Ra. Sa. dicit, non videtur consonim-
itter: nam res non denominantur bo-
na vel male simpliciter, nisi ab eo qd̄
habent in se: non aut̄ ab eo quod es
sequitur per accidens: Scriptura h̄lo
quitur absolute seu simpliciter dicens:
Dedi eis p̄cepta non bona, vnde ex-
positio S. Tho. videtur vera & litera
confona, vt patet intuitu: & praefat
quis vbi nos habemus: Precepta non bona, Hebraica veritas habet: Ce-
remonia non bona.

In cap. vbi dicitur in ps. Et ego de-
cis: Pro auditu, quia venit, & tabescet omne

A D D I T I O . XIV.

Q Quod p̄cepta legis quæ insta sunt
dicuntur non bona in hoc loco, eo qd̄
non sunt bona transgressoribus, prout
Ra. Sa. dicit, non videtur consonim-
itter: nam res non denominantur bo-
na vel male simpliciter, nisi ab eo qd̄
habent in se: non aut̄ ab eo quod es
sequitur per accidens: Scriptura h̄lo
quitur absolute seu simpliciter dicens:
Dedi eis p̄cepta non bona, vnde ex-
positio S. Tho. videtur vera & litera
confona, vt patet intuitu: & praefat
quis vbi nos habemus: Precepta non bona, Hebraica veritas habet: Ce-
remonia non bona.

In cap. vbi dicitur in ps. Et ego de-
cis: Pro auditu, quia venit, & tabescet omne

A D D I T I O . XV.

a. Et misit nuncios. Hier. Ad Chaldaeos (qui quasi dæmones interpretantur) nuncios mittimus, quando pandimus eis & præbemus frangenda in pectore vbera: vbi mentis hospitium est, & saturati voluptatibus ab alijs ad alias transimus: & non tam fornicationem, quam meretricum numerum desideramus: & in tantam rabi peruenimus, vt postquam diu Deo seruerimus, in Aegyptum reuertamur, & faciamus quæ in seculo non fecimus, antequam acciperemus nomen fidei.

b. Et visitasti scelus. Non cessavit scelus scilicet adolescentie tuae poitquam es mihi: sed in eremo, & in terra promissionis suspirasti ad antiquam libidinem, in qua deuiginata es, & cōfractæ sunt mammæ pubertatis tuae.

c. Ecce ego sū. Hieron. Tropicè hoc de Ierusalem dicitur: sed ad animam refertur, quæ virtutibus iuncta Dei complexis, postea adulteria in vita, & ab eo recessit: & patens sceleribus suis nudata est & turpata, & omnibus ostensa, vt a scelere suo defiat: ne glorietur in nominis dignitate, sed pro malis conscientia, & recordatione Aegypti, ultra ad celum oculos tollere non audeat: vnde ei nasus preceperit, aures amputatur, quia odorem bona fragrantia verterat in foetorem, & audierat iudicium sanguinis. Quod non solum de odore & de auditu, sed de visu quoque intelligimus: quo (quia male abusi)

Samson & Sedeccias sunt priuati. Surdum quoq; Deus & mutum facit nelingu per transfat vsque ad terram: Et omnis tactus aufertur in his qui vitam penitus perdiderunt. Et hæc fient, vt igni cuncta purgantur, & vt periret Aegypti fornicatio, nec ultra ad mala eleuent oculos suos.

¶ a Vasa

N I C. D E L Y.

a. Etauxit fornication, suas, peius faciens quam regnum Israël.

b. Cumque uidistet. Hic consequenter exprimitur eius malitia cum Chaldeis, quorum audiens vberas queuerat cum eis amicitia ex parte confidens in Deum, & nimis in hominem. Et hoc est, quod dicitur: Cumq; vidisset viros depictos in pariete, quia facta probitatis citio solent depingi in diversis locis.

c. Et accinctos Baltheis. idest militibus cingulis in signum probitatis.

d. Et thyaras. In signum nobilitatis.

e. Infaniuit super eos, concupiscentia oculorum suo, querendo eorum amicitiam.

f. Et misit nuncios ad eos in Chaldaem. De istis nuncis habetur, si referatur ad nuncios tempore Sedeccia, quia Nabuchodonosor rex institutus mittebat singulis annis nuncios deferentes ei tributum, & munera vsque ad rebellionis sue tempus.

g. Cumq; uenisti ad eam filii Baby. Rab. Sa. hoc exponit de manu regis Babylonis, qui venerunt ad Ezechiam, in quorum aduentu Ezechias gloriatus ostendit eis omnia secreta regni, unde dominus fuit inatus contra eum, vt patet. Reg. 20. sed quia hic sequitur:

b. Polluerunt eam stupris suis, quod propriæ dicuntur de idolatria, quæ Ezechias non receperit: menses que ante erant in regno suo extirpauit. Ideo videtur melius expoundendum de Babylonis tempore Iacobini filij Ioseph & tempore Sedeccia videntibus in Ierusalem: quia eterque rex pluribus annis serviu Babylonijs. Et sic Babylonij veniebat ad Iudeam ad quendam tributum. Et verisimile est, quod Iudei communicabant eris idolatria ad captandum eum benevolentiam, maximè cum proxime essent ad omnem idolatriam. Et recessit anima mea. idest dilectione mea ab ea, sicut ipsa discesserat a cultu meo.

k. Multiplicauit enim fornicationes. Hic consequenter describitur eius malitia cum Aegyptiis, cum dicitur: Multi enim fornicatis. idest idolatrias suis. l. Recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

m. Et insaniuit libidine super concubitum eorum. Et hoc fuit tempore Sedeccia, qui vt liberaret à tributo regis Babylonij, contra iuramentum suum, amicitiam cum rege Aegypti contraxit, munera mittens, & eius idolatria comunicans.

n. Quorum carnes sunt, ut carnes asinorum, & sicut flu. Per hoc designatur magnitudo idolatria & multitudine virgentis in Aegypti, sicut hæc animalia sua excessu luxuriosa.

o. Et visitasti scelus adolescentie tuae, quando subiecta fuit. Exponatur scilicet supra.

p. Propterea Ooliba hic dicitur. Deus. Hic consequenter subditur correspondens pena, cum dicitur in persona Dei.

q. Ecce ego suscitabo. idest illos cum quibus communicasti in amicitia & idolatria.

r. Contra te. vt per eos pannum te.

s. De quibus satiata est anima tua. Sedeccias enim rebellans regi Babylonis, in hoc ostendit se: scilicet amicitia eius, & etiam adulterium.

t. Nobiles: tyranosque, idest potentes, & voluntarios ad te defruendum.

u. Et nominatos ascenso. idest famosos equites.

x. Et uenient super te instruti curru, & rota. Id est curibus ad portandum exercitum necessaria, & etiam ad pugnandum, quæ antiquitus pugnabant aliqui in curribus.

y. Et dabo coram eis iudicium, & iudicabunt te iudi. Id est faciam eos exequatores mes instaurare in te.

z. Et ponam zelum meum in te, quem exercest id est zelum infusum meum quantum ad effectum. Ideo subditur: Quem exerceat tecum in furore.

a. Nasum tuum, & aures tuas præcedent, & quæ reman. Id est deformabunt te. Et hoc fuit fortissimum in excusatione regis Sedeccia, & nobilium occisione. Et regum uult.

g. Cumq;

a. Non meos, b. Non meos, quæ de adulterio generasti. c. Cetera, filios tuos & filias tuas capient, & non uisim. t. filium tuum deuorabit igni. Et deuorabunt te vestimentis tuis, & tollent vasa gloriae tuae. Et requiescere faciam scelus tuum de te, & fornicationem tuam.

a. Quam didicisti felicit in Aegypto. f. Nec leuabis oculos tuos ad eos, c. Cetera, Ägypti non recordaberis amplius. Sperando ab eis auxilium, & ex tali spe vana rebellauit Sedeccias, & destruxit eam ciuitatem.

d. Ecce ego tradam te in manu eorum quos odisti, id est Chaldaeorum, quibus rebellasti. Cetera patent ex diebus usque ibi.

e. In via fororis tuae id est Samaria.

f. Ambulasti. Multipliciter idololatrandis.

g. Et dabo ea, eius in manu tua, id est puniam te confundi pena, que in scriptura nomine calicis designatur.

h. Bibes pro, & la. id est magnam pa-

nam intensi, & extensiust sustinbis.

i. Que es capacissima, id est afflictio-

nis & ignominiae dignissima.

k. Et epotabis vasa; ad feces. Loquitur metaphorice quasi de homine, qui posse non ei fecerit dominus: sed fornicationes sive quibus post Gen-

tes fornicata est, qua sup. enumerauit, vt earum coleret simulacra.

d. Dabo calicem. s. vnde: Calix imanu domini vini me &c. Qui in Ierusalem, calix ruinae & poculum fororis dicitur: Et ad Ieremiam ait dominus: Accipe calicem vini mei de manu mea, & potabis omnes Gentes &c. Dabo calicem. Hie. Sicut enim quedam catharica dantur, vt noxius humor qui est in corporibus vegetari: sic & dominus calicem dat tormentorum metacalixum, vt quidquid felis & amaritudinis inerat peccatoribus, auctoratur, & præstare sanitati reddantur.

e. Et bibes il. Potest hoc super Ierusalem significanter intelligi, que calix fororis sive Samaria bibit novissima, & quasi feces tormen-

torum eius vasa; ad fundū epotauit.

f. vbera tua. Lxx. Festiuitates &

g. Quorum carnes sunt, ut carnes asinorum, & sicut flu. Per hoc designatur magnitudo idolatria & multitudine virgentis in Aegypti, cum dicitur: Multi enim fornicatis. id est idolatrias suis.

h. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

i. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

j. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

k. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

l. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

m. Proteciisti me post corpus tuum, tu quoq; porta scelus tuum. Loquitur de Ierusalem per modum adulteri inveniente, que a corpore suo elongat virum, & currit ad adulterium: sic populus Ierusalem elongauit se a Deo, & idola coluit.

n. Et ait dominus ad me. Hic ierum agitur de regno Inde & Samaria coniunctum. Et primò ponitur culpa. Secundo pena: ibi: Vnde ergo. Circa pri-

D. minum exprimitur culpa coniunctum, cun dicitur.

o. Nunquid iudicas Oollam & Oolibam, q.d. ad te pertinet iudicium condamnationis eorum nunciare.

p. Quia adul. sunt idolatria.

q. Et sanguis in manibus eorum. Per homicidium.

r. Infiper & filios suos, quos genue-

runt mihi. id est quos debuerint applicare meo cului.

s. Obtulerunt eis. id est idolis.

t. Ad deuorandum. id est comburen-

dum per modum superius frequenter dicuntur est pueris oblatis idolo Moloch.

u. Polliauerunt sanctuarium meum in die illa. Ide est tempore Manasse, quo in templo posita fuerunt idola. 4. Reg. 21.

v. Cumq; im. filios suos &c. Quia post talia nefanda eadem die volebant intra re templum, & Deo seruire, vt minus malum esset a sacro loco se retrahere.

w. Miserunt ad viros uenientes de longe ad &c. Loquitur de populo ad modum mulieris libidine ardenti, que aliquando mittit longe cum laboribus,

x. & sumptibus magnis pro adulteris aduocandis, & in admittent eorum lauit se & ornat ut eis placeat: sic Inde militabant longe, & cum sumptibus magis ad adducendum sacerdotes idolo-

g. latie

y. Cumq; im. filios suos &c. Quia post talia nefanda eadem die volebant intra re templum, & Deo seruire, vt minus malum esset a sacro loco se retrahere.

z. Miserunt ad viros uenientes de longe ad &c. Loquitur de populo ad modum mulieris libidine ardenti, que aliquando mittit longe cum laboribus,

u. & sumptibus magnis pro adulteris aduocandis, & in admittent eorum lauit se & ornat ut eis placeat: sic Inde militabant longe, & cum sumptibus magis ad adducendum sacerdotes idolo-

g. latie

aa. Sunt iudicatae Oollam, & Oolibam, & corporis vita, & genitalia, quibus turpitudinis fodiuntur.

bb. Sceleris, scilicet supplicia.

cc. corporis tuum: tu quoque porta scelus

tuum, & fornicationes tuas. Et ait do-

minus ad me, dicens: Fili hominis: Nun-

quid iudicas Oollam, & Oolibam, & cum idolis.

dd. annuncias eis sceleram eorum, quia adul-

tuus. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

ee. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

ff. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

gg. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

hh. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

ii. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

jj. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

kk. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

ll. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

mm. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

nn. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

oo. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

pp. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

qq. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

rr. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

ss. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

tt. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

uu. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

vv. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

ww. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

xx. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

yy. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

zz. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

aa. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

bb. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

cc. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

dd. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

ee. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

ff. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

gg. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

hh. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

ii. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

jj. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

kk. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

ll. Et recordans dies. Quod intelligitur originaliter in patriis, vel per eorum limitationem, vt dictum est supra.

mm. Et recordans dies. Quod intelligitur original

a Itaq; ec. ve. Q. Cū venissent, oēm adulteræ habitum implesti super eis, vt & corpus lau- res, & stibio oculos limires. b Thy. meum. qđ mihi speciali- ter iussoram fieri, & extermini- nari animam de populo, quæ in priuatōs vius hoc faceret, tu offiser idolis, vt congreges fre- quētiam populorum, & omni genere mulierum canis, vt non folent viu, sed & auditu & odoratu & omnibus sensi- bus placeres amatoribus. c Att. est. sic. s. attruiuitis fron- tem, vt non secreto polluamini, vel mariti vel hominū alpe- stum vitēs, sed quasi publicæ meretrices prolinutamini. Hie, hac omnia tropicos & sub Ty- po adulteræ sunt dicta contra Samariā & Ierusalēm, que As- syrii tradidit atq; Chaldaeis, duc̄ta sunt in captiuitatem, vr- bes earū incendio crematę, po- puli interfici, qui pro Deo dæ- monū simulacra venerati sunt. d Vier. ii. Q. Igitur tradam eas his ad puniendū, quibus vltro tradite sunt ad polluendum. Hier. Pñt hæc & post aduentū Christi intelligi, qđ vni iusti de populis nationū Samaritanos & Iudeos iudicent cōparatio- ne sui, & tradant eos ad deuo- randū, quibus dixit: Relinque tur vobis do, vestrade. Et qñ vi- deritis ab exercitu circundari Ierusalē, scitote quia appropin- quat desolatio eius. Vt qđ hodie n. adulteria sunt, & totius or- bis lapidibus opprimunt, quionam miserūt nuncios ad eos qui erant procul, vt. s. non dice- rent. Ego dñs appropinquas & nō de longe, & preparauerūt se amatoribus suis. L. dæmoni- bus: & oēm cultum atq; orna- tum quē à Deo accepérant na- turali bono, vertent in cultū démonum, & opera sua deco- remq; qđ in armillis & diadema te intelligimus, amatoribus p- buerunt: quorum pena Gentibus timor est, imo his qui ex Gētibus crediderunt ne similia patiant, si similia fecerint: à quibus

ros venientes de longe, ad quos nuncios mis-
rant. Itaq; ecce veneruntq; quibus tē lauisti, & circunliniūt stibio oculos tuos, & ornata es
a ¶ Gal. 4. b ¶ Libidini paratus. Cui simile, & quia nuda fui, sum
vita parata. illi.

mūdō muliebri. Sēdisti in lecto pulcherrimo,
a ¶ Epulis quibus fractis ad libidinem amatorum vites reparates. Sine
cerere enim & Bacchus friget venus.

b & mēla ornata est ante te. Thymiana meū &
vnguentum meum poluisti super eam, & vox à
multitudinis t̄ exultantis erat in ea. Et in viris,
c ¶ Non sicut vbiq; elegant, & tufficorum. f. & latronum la-
bitum preferentes.

qui de multitudine hōminū adducebātur t̄ &
a ¶ Misericordia fratres. b ¶ Intonatū voluptrum fluxum infaniebant.

veniebāt de deserto, pōsuerūt armillas in ma-
a ¶ Amatorum.

nibus eōrū, & coronas speciosas in capitibus
a ¶ Ideo, b ¶ Ierusalem, vel Samaria, vel virtus.

eōrū. E't dixi cī quā attrita est in adulterijs. Nūc fornicabitur in fornicatione sua etiā hēc.
a ¶ Polluere copiente.

Et ingr̄ esli sunt ad eam, quasi ad mulierem
meretricē: sic ingrediebāntur ad Oolam & ad
Oolibā mulieres t̄ nefarias. Viri ergo iusti sunt:
a ¶ Quia adulteram, & patricidam me iubent cruciant.

hi iudicabūt eas iudicio adulteratum, & iudi-
cio effundentium sanguinem: quia adulteratę
sunt, & sanguis in manibus earū, & cum ido-
lis suis fornicate sunt. Hec enim dicit domi-
nus Deus. t Addūc ad eas multitudinē, & tra-
a ¶ Primum dicitur inuenire eorum substantia. b ¶ Peinde.

de eās in tumultū & in rapinam, et lapidetur
lapidibus t̄ populorū, & confodiantur gladijs
corum. Filios & filias earum interficien, & do-
a ¶ Hoc omnia scilicet sunt, si sic auct. feci. b ¶ Earum.

mus earum igne succendēt, & auferam scelus n.
In earum penit. a ¶ Ne recipiant similia.

de terra, & discent omnes mulieres, ne faciat se p-
cundū scelus earum: Et dabūt scelus vestrum
super vos, & t̄ peccata idolorū vestrorum por-
tabitis, & sc̄tis quia ego dominus Deus.

a ¶ Solā veratio intellectum dabit audiui.

ramentū, quđ fecit Sedecias reg-
dominum. 2. Par. vlt. & Hosee rex

G L O . O R D . C A P . XXXIII.

Tfa.est.Hier. Notandum autem, quod a principio prophetie usque ad presentem die quo ciuitas cepit obsideri per ordinem captiuitatis venierit, primus gladius prouocat, deinde duas vias ponuntur. Ammon & Ierusalæ, quarum ad dexteram cadit fors Nabuchodonosor. Cofla in ciuitate argenti, æs, stannii, plumbi & ferrum. Terra quoque non copluit, sed sentit, occupat, postea sub nocte duarum sororum, Samarie & Ierusalæ peccata narrantur, quoniam illa capta est, ista capienda. Ad extremum nono anno, decimo mense, decima die mensis captiuitatis posito Ezechiel & his qui cum eo erant, & secundum regem Iechoniam tradidit, ostendit quia die ciuitas cepit obsideri, & similitudo lebetis ponitur, ut quoniam carnes & ossa in lebete incendiuntur.

lorum sanitas consequatur. Miserere nos Domine.

N I C . D E L Y

Tfa.est.Hier. Et factum est pars descriptur eius tribulatio super nos.

C A P . XXIIII.

E T factum est verbum domini ad me in anno nono non in mense decimo, sed in anniversario, quod a principio prophetie usque ad decimam mensim factum est verbum domini ad eum in Babylonis regionibus constitutum.

¶ In memoriam. b Tideli scribitur, quod rex Babylonis habens obsidere cepit Ierusalem.

menses, dicens. Fili hois, scribere tibi nomen dei huius in qua confirmatus est rex Babylonis a deo.

d In qua conuenit rex Baby. id est.

lorem sanitatem consequatur. Modus ergo quod in maligno positus, in die ultime
NIC. DE LY. CAP. XXIII.
ET factum est. Hec est pars nona, in qua propter malitiam populi
describitur eius tribulatio sub metaphora duplice. Sub una descri-
bitur populi afflictio. Sub secunda, afflictio aggrauatio ibi. Et fac-
tum est. Prima in duas, quia primus ponitur parabola. E secundum expo-
nitur, ibi: Propterea. Cives primi
præmittunt tempus, cuncti dicuntur,
b In anno nono, scilicet transmigrationis Iacobim. Et idem fuit annus no-
nus regni Sedecia qui ei succedit. B
eodem anno Nabuchodonosor Ieru-
salem obdidit.
c Mense de deci. die mensis. Fili
ho. ut habetur. 4. Reg. v. Et ideo sub-
d In qua con. est rex Baby. ideo obfirmatus.

M O R A L I T E R .
factum est verbum do . &c . Hic ad literam describitur mali-
culi iudea punienda sub Metaphora ubre ænea rubiginis ,
in moraliter significatur mulier lubrica , quo dici potest ob-
ni , idest ignis concupiscentia , Eccl . 9 . b . Propter speciem
multi perierunt . Et ex hoc concupiscentia quali ignis eas
dicitur olla ænea , cum subditur : ¶ c Pote

in die iudicij diuino igne succenditur, & ciuitas sanguinum ponit super carbones ignis, ut impleat illud Isa. Habens carbones ignis iudee super eos, hi erunt tibi in adiutorio. Illud autem difficile. Quoniam cum carnes & ossa consumantur (quibus pleni sunt etiam Pharisaei). Vnde: Vobis scribere & Pharisaei, qui similes elli sepulchris dealbatis, quae plena sunt ossibus mortuorum) nunc dicatur quod rubigo sordescit; mundi compunctione non sint, sed etiam post iudicij seueritatem malitia remaneat? Quod faciliter solutum sed in illud Apostoli: Conclusus Deus oia sub peccato, ut omnibus misericordia. Vanitatis natura subiecta est, & ponitur sanguis qui subiectus est in proposito vniuersitate creatione, ut omnium scelerata pateant. Pertra autem limpidissimum Christus, quae se quebatur in soliditudine populum Israel, de qua: Bibebat autem de spirituua confiante eos petra, petra autem erat Christus, et quod in illo omnia reuelarentur, & impletarunt illud: Nihil occultum, quod non reueletur. Dicit autem dominus se non misericordia, nec praeteri repellere peccata mundi, neque parcere impensis, neque placari, ut vires pereant impiorum. Vnde: Et iterum in propria peribit, a via ciuitatis sanctorum. Post haec prophetia ad tempore dominice passionis pertinere, quod nam exercitu circumdata est Ierusalem, & filii eius interficiuntur, & obfidente Tito Vespesiani filio ad salutem nullius eusque: templumque sub Tito, & postq[ue]nq[ue]nta annos sub Adriano cinctus aeterno igne consumpta est. Presentem autem lignum captiuatum, q[ui] Ezechiel in Babylone haec cerebat, & Ieremias in principio voluntatis sui ponit sic: Ollam sanguinem ego video, & faciam a facie. Super hunc per et omnibus patet, ne tera operiretur, aut puluere. Natura est ut si sanguis fuis sit in terram, ebibat humus humor sanguinis, aut paulatim terra operariatur, aut puluere. Si autem super planam terram effusus labitur, & latam obtinet sedem. In hoc patet, quia non occultata publica & aperta fecerit hominida, secundum illud: Sanguis fratris tui clamat ad me de te.

¶ a Nec

N I C . D E L Y .

a Aduer, te, ad eam deflirhendam.
b Edicte per pro. id est parabolam quae sequitur cum dicitur,
c Pone ola. id est diffone ad iguem, & per oleum intelligitur Ierusalem, ut exponitur infra, quia populus fuit congregatus in ea pro religione, & pro defensione ciuitatis & templi contra Chaldeos. In aliquibus libris subditur, tamen non est in Hebreo: an enim, sed sapientiis, ut pareat per ea que infra sequuntur. Et propter hoc additum fuit ab aliquo expositor, vel forte a translatore, qui non semper transitus verbum ex verbo, sed aliquando sensum ex sensu. Pinguissum

strues ossium sub ea. id est sic diffone frusta in olla, quod partes magis ossa & sive desubstutus quasi alias sustentantes: per quod designabatur diffusio bellatorum intra Ierusalem per talem modum, quod fortiores preflavent debilitatem fulcimentum.

i Effterbit coctio eius, id est insultus ossium initiali intantum, quod etiam fortiores bellatores intra Ierusalem existentes, qui per osa intelligentur, sive sunt quasi disoluti virtute: id est sive ruerunt fracta ciuitate. 4 Reg. xl.

K Propterea. Hic consequenter dicta parabola exponitur, & ad sensum iam dictum, sed aliqua superadditum cum dicitur:
l Vx ciui, lana, id est Ierusalem que ejusdem prophetarum & in storiam multum sanguinem. Olle, sic supra nominta est Ierusalem, ut dictum est.
n Cuius rubigo, id est malitia indurata.
o In ea est. perfidiorans.
p Per partes & per partes &c. quia in longa obdictione aliqui de induratis immalitie perierunt fame, & alii pestilenta senectus corruptione, & in eius captione aliqui sunt gladiati, & reliqui captivati.
q Non cecidit super eam fors. Quando enim ponitur fors ad ostendendum quod debet mori vel dimitti, fors parcit pluribus: sicut Jonas forte deprehensus ceteris dimisissus fuit in mare proiectus: sed hic omnes capituli sunt modis predictis. Et aliqui evanescunt, vi Ismael & aliqui alii fuerunt ita pauci comparatu, quod quasi pro nibilo computandi erant: qui tamen postea fugientes in Aegyptum cum Iohanna filio Caree perierunt saltu pro maiori parte, Ier. 44.
r Sanguis enim eius, id est peccatorum.
s Super limpiam petram effudit illum. id est ita publicum est & manifestum omnibus, quod non potest aliqua tergiversatione celari: sed iustitia divina ipsum exigit statim puniri. Ideo subditur:
t Vx ciuitati sanguinem. id est Ierusalem.
u Cuius ego grandem faciam pyram, id est ignitionem: a pyr quod est ignis.
x Congere olla, in Hebreo habetur ligna. Dy Conlumenae carnes. id est fame & pestis morientur debiliores.
z Et coquettu vniuersita compositio. id est tota congregatio populi in Ierusalem supra modum affligetur.
a Et olla ta, quia etiam illi qui sunt fortiores deficiuntur.
b Pone quoq[ue] eam super prunas va, quia post evacuationem ciuitatis a populo & diutius, finaliter incensa fuit a Chaldeis.
c Ut incalescat & liquefaciat, & es eius, id est materia edificiorum.
d Et consumatur rubigo eius. ut sic locus incendatur in detestationem malitia in eum perpetrata.

¶ a Multo

M O R A L I T E R .

* c Pone ola, ancam &c. propter malitię eius ad modum aris induratam.
g Pinguissum pecus asinū. Id est hominem ociosum, deditum delicijs, & pecuniosum. Qui bene dicitur pecus, quia vita voluptuosa, vita peccatorum dicitur. Ethicorum. Dicitur etiam pecus pin-

cuntur pingues. Tales autem homines nituntur mulieres lubricæ verbis & amplexbus sibi coniungere & illaqueare. Prouer. 7.d. Irrerit illum multis sermonibus, & blanditijs labiorum protracti illum. Et sequitur ibidem, Sequutus est quasi bos duxus ad vi. &c.
d Conge. fru. eius in ea. Nā captus à muliere lubrica per partes consumitur, quia corpus eius polluitur, diuitiæ consumuntur, anima iugulatur, virüs naturæ deficit, ingenium hebetatur, & vox iuuenum intrauerat. Vnde versus. Femina, corpus, opes, animam, vim, lumina, vocem. Polluit, annihilat, necat, eripit, orbat, acerbat. Per hoc autem, quod olla vacua ponit iubetur super prunas, cum dicatur :
e Pone quoq; eam su. pru. va. Significatur, quod meretrix finaliter omnibus bonis etiacauta ponitur in gehennam.

Glo.ord. Ezechielis Cap. XXIII. De Lyra.

a Nec parcam. Sicut medicus qui putribus non parcit carni-
bus, ut sana membra seruentur: non parcit ut parcatur, cru-
delis est ut misereatur, nec considerat patientis dolorem,
sed vulneris sanitatem. Vnde: Melius est ad vitam ingredi
debilem & claudum &c.

b Et factum est ver. Supra lebe-
tis succensio urbis obsecione
ostendit, nunc capti atq; de-
letam, & omnem populum,

† Medacij
laborare
fecit seip-
sum
† spuma
tigni con-
sumet spu-
ma eius

c Mortuo. In. Et si vxor tua mo-
riatur, quia si bona fuerit, ni-
hil viro amabilis: quia a Deo
homini prouidet, & lege iun-
gitur, & vnum corpus efficit.
d Corona tua. Hier. Autem He-
brei Babylonios magistros
legis precepta seruantes vsq;
nunc decalogum scriptum in
membranis circundant capi-
tis suo, & hoc esse quod iu-
beant ante oculos & in fron-
te pendere, ut temper videat
quae pcepta sunt. Et quia Eze-
chiel scerens erat, non debe-
re eum deponere coronam glo-
riationis, sed ligatam habere
in capite. Nos autem Lxx.
coronam capillorum intelli-
gimus. Hier. Alle. Veniamus
ad Anagogi, si tamen violen-
ta visa non fuerit letoris vi-
gilantiae: Fili hominis, Christi
qui in vespera huius mu-
di vxori primitus perdidit,
nec ea fleuit, nec amictu ora
velavit, nec recepisti vilam ho-
minum consolationem: Et hec
ventura praedixit mane, q; co-
pleta sunt vespere, & rursum
mane in secundo aduentu fa-
cta probauit, qua vertura pre-
dixerat. Sanctuarium Iudeo-
rum, & qd desiderabile habue-
rat in oculis, & super quo tre-
mebant anima ex eis, esse pol-
lutionem: filios quoq; eorum &
filias Romio gladio cōcūsce.
e Oratio. Quando confuetu-
do seruantur in lucta, medius
dolor est: Quando autem tanta
malorum incubuit necessitas,
ut omni ploratu maior sit,
vnuſquisq; de sua nece sollici-
tus, ad aliorum quis proximi
sint, non ingemiscit miserias.
f Coronati in ca. ve. Non de-
bet lugere, & signa lugentis as-
sumere, quia per umbra rece-
perunt veritatem, & Nazarei
quidam facti fuerunt, & vnuſ-
quisq; a fratre suo consolabi-
tur, ut Ezechiel, qd Deus pa-
ter confortauit fit eis in por-
tentum, ventura p̄iuncians,
& postea subversa fuerit Ieru-
alem, templi successum, &
hoc totus mūdis audierit, &
dispersio Israel, qd orbis ter-
minos colit, tunc verba dñi
opere completa habebit libertatem, &
polluto sanctuario eius, & lege completa, vel destruēta secundum occidentem
literam aperiuntur Euagelia, & cognoscit Israhel, quod ipse
sit dñs Deus, qui haec mane ventura p̄dixit, vespere, in mū-
di consummatione esse completa suo probauit aduentu.

† retracta-
bo
† p̄cipie-
bit me
† auferam

Alleg.
a Monstante dolore.
b Superioris dolore.
c Ne in verba proumpas-
rabis, neq; fluent lachymata.
† Ingemisce tam-
en.

a Quae condens in luctu, & calcamenta habebis in pedibus, quia lugen-
tis solent abiecte: Vnde David Abafon fugiens, & penitus super-
nem viae nudi, pedibus ambulauit.

a Contra morem omnium.
b Causa querentes tante sapientie.
c Respondens illi pro me.

a Quare tu facis? Et dixi ad eos. Sermo
domini factus est ad me, dicens: Loquere do-
mum Israel. Hec dicit dominus Deus: Ecce ego:

a Vt incendatur felicitas & alienigena pateat ac prophani.
b Confidemus & spe-
mollam sanctuarium meum, superbiā impe-
rij vestri, & desiderabile oculorum vestrorum,

a Quia scilicet obsecione.
b Quia scilicet fami & pestilentie
supererant.

c Super quo pauet anima vestra, & filii vestri

& filiae vestre quas reliquistis, gladio cadent:

a Tunc. **b** Mortua vxori.

c Et facietis sicut feci. Ora amictu non velabitis,

a A consolatibus oblatis.
b Capillorum.

c & cibos lugentium non comedetis. Coronas

a Contra morem, viba & templo successum, ad malorum magnitudinem
superbitis.

b Habetis in capitibus vestris, & calciamenta

in pedibus. Non plangetis, neq; flebitis, sed

a Vix habentes liberas gemutas, ne offendant vicerum superbiā

b Si publice fieri videantur.

c tabescetis in iniquitatibus vestris, & vnuſquisq;

gemit ad fratrem suum. Eritq; Ezechiel vo-

b minos colit, tunc verba dñi

c operē completa habebit libertatem, & polluto sanctuario

d eius, & lege completa, vel destruēta secundum occidentem

e literam aperiuntur Euagelia, & cognoscit Israhel, quod ipse

f sit dñs Deus, qui haec mane ventura p̄dixit, vespere, in mū-
di consummatione esse completa suo probauit aduentu.

Q a Cum

T a Multo labore sudatum est. Ad anotionem dicta rubiginis per
Ieremiam & alios prophetas populum arguentes, & ob hoc multas iniurias suscitantes.

b Et

c Non prodest fecisse quod iussum est.

d Clivitate.

† Multo labore sudatum est, & non exiuit de ea:

Mali. 1:10

Ez. 1:10

nimia rubigo eius, tneq; per ignem. Immundi-

a Cap. 10:10 ad ipsam ciuitatem:

c Mortuo. In. Et si vxor tua mo-

rariatur, quia si bona fuerit, ni-

hil viro amabilis: quia a Deo

homini prouidet, & lege iun-

gitur, & vnum corpus efficit.

d Corona tua. Hier. Autem He-

brei Babylonios magistros

legis precepta seruantes vsq;

nunc decalogum scriptum in

membranis circundant capi-

tis suo, & hoc esse quod iu-

beant ante oculos & in fron-

te pendere, ut temper videat

quae pcepta sunt. Et quia Eze-

chiel scerens erat, non debe-

re eum deponere coronam glo-

riationis, sed ligatam habere

in capite. Nos autem Lxx.

coronam capillorum intelli-

gimus. Hier. Alle. Veniamus

ad Anagogi, si tamen violen-

ta visa non fuerit letoris vi-

gilantiae: Fili hominis, Christi

qui in vespera huius mu-

di vxori primitus perdidit,

nec ea fleuit, nec amictu ora

velavit, nec recepisti vilam ho-

minum consolationem: Et hec

Fecitq; mane sicut præcepit mihi. Et dixit ad

me populus: Quare no indicas nobis, quid ista

a Contra morem omnium.

b Causa querentes tante sapientie.

c Responde illi pro me.

d Circunligata sit tibi. Ad com-

positionem capillorum tuorum,

quod est contra modum lugentium.

e Nec mi. ora. velabili. trahendo

capitum ante oculos, sicut solen-

f facere lugentes.

g Nec cibos lugentum comed,

idei non viues austere, sicut solen-

lugentes facere.

h Loquaris sum ergo ad po-

manc. Nunciendo illa a domino

mibi predicta.

i Et mortua est vxor mea vespe.

j Eiusdem dies, ad verificationem

dicitur.

k Fecique mane. Diei segmentis.

l Sicut præcepit mihi. conti-

nendo a lucta.

o Et dixit. Hic consequenter pa-

rabola exponitur, per hoc enim de-

signabatur, quod Iudei qui trans-

migrati fuerant cum Iacobina in

Babylonem, haberent materialis

doloris de destructione Ierusalem,

& templi: & de intercessione,

is quia erant amici & consanguinei,

& tamen non auderent lugere ei-

sentes in Chaldea, ne indever-

tar dolere de regis Babylonis re-

vicia, & sic durius trahentur. Es-

secundum hoc patet litera pro-

magna parte.

s Hec dicit dominus Deus. qui

mentiri non potest.

t Ecce ego polluam. id est pollu-

permittam.

u Sanctuarium meum. id est templum per Chaldeos destruc-

tum.

x Superbiā id est gloriam.

y Imperii vestri. scilicet Ierusalem, que metropolis erat in regno Iudei,

vnde translatis fuerant isti.

z Et deside. &c. id est omne illud quod desideratis videre redendo in

Iudeam, & de cuius destructione timetis.

a Et faciet sicut feci. vos continuo a gemini, & lucu ratione

predicta.

b Eritq; Ezechiel vo. id est in signum facti futuri, quia sicut non luxi-

mortem vxoris, sic nec vos audebitis lugere destructionem templi, &

cuiusdam.

d Eritq; Ezechiel vo. id est in signum facti futuri, quia sicut non luxi-

mortem vxoris, sic nec vos audebitis lugere destructionem templi, &

cuiusdam.

e Eritq; Ezechiel vo. id est in signum facti futuri, quia sicut non luxi-

mortem vxoris, sic nec vos audebitis lugere destructionem templi, &

cuiusdam.

f Eritq; Ezechiel vo. id est in signum facti futuri, quia sicut non luxi-

mortem vxoris, sic nec vos audebitis lugere destructionem templi, &

cuiusdam.

g Eritq; Ezechiel vo. id est in signum facti futuri, quia sicut non luxi-

mortem vxoris, sic nec vos audebitis lugere destructionem templi, &

cuiusdam.

h Eritq; Ezechiel vo. id est in signum facti futuri, quia sicut non luxi-

mortem vxoris, sic nec vos audebitis lugere destructionem templi, &

cuiusdam.

i Eritq; Ezechiel vo. id est in signum facti futuri, quia sicut non luxi-

Fabula.
a Pro eo. Hiero. Fabulantur Iudæi, ex qua vrbe capta temploque referato, filij Ammon & Moab & Seir videntes Cherubim obumbrantia propitiatorum dixerunt: Sicut oës Götter colunt simulacra, & sic Iudas habet sua religionis idola, & ideo iratus dñs tradidit eos captiuitati. Hiero. Allego. Moab ex patre, Seir pilosus & hispidus vñq; nunc despicit domum Iuda, in qua vñr cœficio: & putat tam facile subverti, q; ceterarum viri munita, vnde dñs cōminas apertur s̄ vel diffolutorum oēm fortitudinē Moabitarum, vt ciuitates h̄re desistant, & in dialectica arte non confidant: sed cuncti illius termini quos pro illuſione fluctuum vocant prouontoria destruant: & inclita atq; electa terra Bethiesimoth, i. domus solitudo, atq; deserta, & Beelmeon, i. h̄ns fontem, vel super fontē, & Cariathaim quā. Lxx. ciuitatē maritimā trāfūlerunt, percantes qui haebant robur pugnatorū, & incliti pergaunt ad prælium arte pugnādi & vindiq; muniti. Inclita tñ terra eorum nō est domus habitacionis, sed solitudinis: sed quæ putant h̄re fonte scientia, & vñr maritimā, que oës sustineri possint seculi tempestates, patientiā sibi & fortitudinē promittentes, tunc illuc cōuertentur, vt tradant filii orietis, veri luminis in Christo: sicut filii Ammon qui in haeretica multitudine confidebant. Consideremus aut pse qñ, & in ipsa cōmītatione clementia Dei, vt tradant cū filiis Ammon filiis ori in hereditati, vt nulla haereditas nominetur in Gentibus, sed fatus in Moab iudicis & vñtōnibus, pro arrogatiā rurē fine cognoscāt, dñm effe qui cūsta disp̄sat. Quod aut per Moab philophorum habetur superbia, de quibus: Perdā sapientiam sapienti &c. Amos ostendit sc̄: Super tribus impietatibus Moab &c. vñq; eo q; combusit os̄ regis Idumea in cineres. Quidquid enim in seculo peruersorū dogmatum est, quidquid ad terrenam ciuitatem pertinet, & putatur esse robustum, hoc dialectica arte subverti, & instar incēdij in cineres fauillat, que dissoluitur, vt probet res nihili quod putabat esse fortissimū. vnde Italias: Audiuitus contumelia Moab: contumeliosus est valde. b Pro eo. Hiero. Cum supra duo simili posuerit Moab & Seir, prius Seir tacens contra Moab loquitur est, deinde ad Seir redit. Sc̄iēdū aut q; id, Edō, Seir, Esau dictus est: & vna Gens Idumea & Duma, & Edō & Esau & Seir, qui hispidi pilosus nomine accepti. Edom, q; sanguinarius, qui ob lenticule rufa coctionē primogenita perdidit: & ab edulio sortitus est hoc vocabulum. Esau quoq; factura interpretat, c. Extandam ma. meam. Sc̄iēdū aut q; in Hebreo nūq; scribit Idumea, sed semper Edom, quē Idumea expressit Greca translatio. Hier. Duæ legiones Dāuid, altera Felethi, altera Cerethi, iterstorū vocabant. d. Et dabo. Hiero. In manu Israhel ponit gladiū vt subvertatur Edom, & iram dñi sentiat & furorem, & intelligat vindictam eius ad hoc p̄fessiō, vt seruat domum Iuda. vnde Jacob dixi, Esau aut odio habui. Diligit aut Iacob, quia carnē & terrenū supplantat, & benedictiones illius meretur accipere. Pruis enim

in habitaculum camelorum, & filios a Malorum necessitate.

Ammō in cubile pecorum, & sc̄iētis

a Qui furuit prediū & impieciū.

quia ego dominus. Quia h̄c dicit

a Non modo insultat putat diuīs euge, euge, euge.

dominus Deus: Pro eo, quod plauſisti

manu, & percussisti pede, & gauſa

b Defolatum.

es ex toto affectu super terram Israel:

a Non per angelum non per querib; ministrum.

b Ad percutiendum.

Idcirco ecce ego extendam manum

meam super te, & tradam te in direc-

a Non camelorum, aut ouium.

b Eradicando.

ptionem Géntium, & interficiam te

a De numero populorum.

dē populis, & perdam de terris, &

a Qui omnis iudico, qui in omnes gentes potestem habeo.

conteram, & sc̄ies quia ego dominus.

Hac dicit dominus Deus: Pro eo,

a Insultans domum Iuda, quia à Chaldeis capta.

quod dixerunt Moab & Seir: ecce si-

a Sine auxilio Dei.

b Patria Babylonis potestat.

cūt omnes Gentes dōmus Iuda, id-

a Non presentiam.

b Fortitudinem Moab, vt ad

ipso quod Babylonum introit.

Idcirco ecce ego aperiam t̄ hūmerum

a Vt effe defiant.

Moab de ciuitatibus, de ciuitatibus

Ciuitates.

in quam eius, & de finibus eius incli-

a Villa defeta.

b Vicus maximus.

tas terra Béthiesimoth & Beelmeon h

a Ciuitas maritima.

b Babylonis.

& Cariathaim filiis orientis cum fi-

a Terram Moab.

lijs Ammon. Et dabo ēam in heredi-

a Sicet sc̄ilicet filium Ammon non est memoria ultra in Gentibus, sc̄ilicet Moab.

tatem, ut non sit memoria ultra filio-

rum Ammon in Gentibus. Et in

a Tua.

Moab faciam iudicium, et sciēt quia

a Qui tradidit Idumæa pro peccato, & in filios Ammon

& Moab vindicabo.

egō dominus. Hac dicit dominus

a Caro que insignt aduersus spiritum.

b Deus: Pro eo, quod fecit Idumæa vñ-

a Prins dominicanum modo subditam.

tionem, vt s̄e vindicaret de filiis Iu-

a Quia a Jacob supplantatus in vñtra a quo Iudas.

b Qui sequuntur spiritum.

dā, peccauitque delinquens, & vindic-

et expetiuit de eis. Idcirco h̄c di-

a Ego ipse non per alios.

cit dominus Deus: Extendam ma-

a Qui rationaliter videtur.

b Simplicis fidei.

nēum meam super Idumæam, & au-

a Qui rationabiliter videtur.

feram de ea hōminem & iūtem,

a Alij de Theman, qui interregno ac defici-

& faciam eam desertam t̄ ab austro:

a Ciuitate, qui cognitionem fata.

b Spirituali-

& qui sunt in Dēdan, gladio cadent.

a Cum de Iudea se vñti fuerint.

Et dabo vñtōnem meam super Idu-

a Non per alium.

b In quem exerceruntur vindictam.

mēam per mānum pōpuli mei. If-

a Populus meus.

b Gentem idem.

Extandam ma. meam. Sc̄iēdū aut q;

in Hebreo nunq; scribit Idumea, sed semper Edom, quē Idumea ex-

pressit Greca translatio. Hier. Duæ

legiones Dāuid, altera Felethi, alte-

ra Cerethi, iterstorū vocabant.

d. Et dabo. Hiero. In manu Israhel po-

nit gladiū vt subvertatur Edom, &

iram dñi sentiat & furorem, & intelligat vindictam eius ad

hoc p̄fessiō, vt seruat domum Iuda.

Deo similiē deserti, quando dicet eis illud Matth. 2. s. d. Iudea-

dic in ignem aeternum.

p. Hac dī. Hic ponuntur quati Palestini, s. de quibus subditur.

enim

Pro eo quod fecerunt Palestini vindictam, & vñtū se sunt toto animo interficiētes & implētes inimicitia veteres: propter cā h̄c dicit dominus De: Ecce ego ex

tendā manū meā super Palestinos, & interficiam interficiētes.

a Qui interficiam interficiētes.

NICOL. DE LYRA.

a Ut patet ex libris Iosue, Iudicium et Reg.

a Et vñtū se sunt Iudeos, ex maxima li-

b bidine occidendi.

b Etimplētes inimicitia veteres id est addē

do ad inimicitias quas habuerunt Philis-

thai contra Iudeos à principio ingressus

eorum in terram promissionis.

d Et perdam i. regionis Philistinorū, q;

sita est si per mare mediterraneum.

MORALITER.

a Et vñtū se. Ideo per ipsos signifi-

cantur rancorosi, quorum ira quietari

nō pot., donec vñtra modum grauante-

re reliquias māritim regionis, faciamq;

in eis vñtōnes magnas arguens in furō

a Palestini.

b Qui percutit ipse medetur.

c re, & sciēt quia ego dominus cū dēde

ro vindictam meam super eos.

Hebraico

f Conuersa est ad me, sc̄ilicet mercatorum multitudo.

g Implebor, sc̄ilicet mercationibus & lucris, eo quod Ierusalem do-

struita & deserta est.

b Ecce ego super te Tyre &c. Ad te destruendum. Et patet litera

vñque ibi:

E A P. XXVI.

E T factum est in vñdecimo an-

no prima mensis factus est ser-

mo domini ad me dicens: Fi-

li hominis, pro eo quod dixit t̄ Ty-

a Insultus & gaudēs. Capti. a Qui portū habeo iustissimū.

R Ebus de Jerusalēm: euge, contracta sunt

a Illa capti. Multitudi. i. qui illis regebat arbitrio.

portū populorum. conuersa est ad me,

a Oppugnatione. b Argumentorum munitiones

si p̄sib; mūros Tyri, & destruunt tūr-

res eius: Et trādā pulucē eius de ea, &

a Qui humiliorib; vt p̄tē māritimē cōpauerit exanimata.

dabo ēam t̄ in limpido petrā. Sic

a Vt fragmē expandantur in vñbre quondam frequentissima.

catici lagēnari erit in medio maris, qā

a Quia verba irrita eis non possunt.

egō loquutus sum, ait dñs Deus: & erit

a Vt res ipsa occida. b Propterea.

in directionē Gētib. Filiq; quoq; eius, "

a Phoenici. b Meapho. quia filias appellauit interfici-

NICO, DE LYRA,

f que lau- **T** inclita, quæ fuit fortis in mari cum habitato-
dabaris. **G** a Quia hæc dicit. Hic confe- **a** t Adversarij. **b** Tunc.
querter ponitur huic destruc-
tio-
nis causa effectiva, quæ est duplex.
Vna principalis, scilicet Deus.
Allia instrumentalis, scilicet rex
Babylonis, qui in hoc fuit flagellum
Dei. & vtraque tangitur cum dici-
tur, in persona Dei:
b Ecce ego ad &c. Per illâ enim
parte adduxit exercitum ad Tyrr.
c Regem regum &c. Quia multis reges habebat tributarios: Cetera
patent
Tribus tuis, quos formidabant vniuersi? Nunc x
a in casu tuo. **b** Qui huius seculi fuitus transirent.
T stupebunt **T** naues in die pauoris tui, & tur-
babuntur insulæ in mari, eo quod nullus egre-
diatur ex te. Quia hæc dicit dominus Deus: Cū
dederò te urbem desolatam, sicut ciuitates quæ
Fere.
Te &c. qui eos recipias & merces coru-

a *Intera viventium.* De qua: Credo videre bona dñi in terra
vivuum. Et alibi: Beati mites, qm̄ ipsi possidebūt terram.
b *Non eris.* Vnde: Remitte mihi vt refrigereret priusquam
beam, & am. n.e. Quod enim in Deo non est, qui solus ve-
stitione esse dicitur.
c *Erequisita Sc.* Ab eo q̄ venit quēre
et quod perierat. Non est ergo quā-
est vitium, sed eius qui boni pasto-
ri fugerit manum.
d *In seculi. I. secūlū:* septuaginta. s.
annos, quē est ætas hominis, vnde:
Dies annorum nostrorum in iphis
septuaginta anni: Ait enim Iahas:
Post septuaginta annos Tyrum resti-
uerandam in integrum.

NICO. DE LYRA. CAP. XXVII.

Exquisita. Et ab eo q. venit quere
e quod perierat. Non est ergo qua-
ens vitium, sed eius qui boni pasto-
ri fugerit manum.
In tempore i. seculi: septuaginta s.
annos, que est etas hominis. vnde:
Dies annorum nostrorum in ipsis
septuaginta anni: Ait enim Isaia:
Post septuaginta annos Tyrum resti-
endum in integrum.

G L O S . O R D I N .
C A P . X X V I I .

Tfact. est verbū do. ad me, dices: &c.
Eccl. Ajusne. Qui plágitur curae est
lagenti: vnde & Samuel plangebat
Iul. & Apostoli eos qui non egerūt
patentiam, & Ieremias eueriū
Irusalem quadruplici pláxit alpha-
tero. Alleg. Quidquid de Tyro dicis,
angustias seculi refertur, quod in
algino positum est, & varijs fluctu-
is, perturbationibus coartat, atq;
conciuitur vnde: Qui descendit ma-

a Metaphorice, quia ad insulam sermo est.
non habitantur, & adduxero super
a Hostium multitudinem. b Populi malis:
te abyssum, & opérerint te aquā
De quibus: Introibunt in inferiora terra.
multa, & detraxero te cum his qui
a Moysi. b Vbi. sicut fucus & fructus dentium.
descendunt in lacum ad populum
sempiternum, & collocauero te in
a Unus draco antiquus. b Vbi nulla sanctorum
recordatio.
terra nouissima, sicut solitudines
veteres cum his qui deducuntur
a De quibus: Introibunt in inferiora terra. **b** Inferni,
in lacum, vt non habiteris. Porro
c Eccl. **cum dederō gloriam in terra vi-**
a Peribis in eternum.
uentium, in nihilum redigam te, &
b non eris: & requisita non inuenie-
ris ultra in sempiternum, dicit do-
minus Deus.

Et fac. Hic ponitur secunda causa dictę
de destructionis Tyri, quæ fuit nimia opu-
lentia, vnde Tyri fuerit Deo ingratis, & in
superbum elevata. Et diuiditur in duas par-
tes, quia primo describit hec opulētia, secun-
do opposita miseria, ibi: In aquis multis, vt
opposita iuxta se posita magis elueantur.
Prima in tres, secundum quod hoc opulētia
in tribus ostenditur, primo in apparatu nau-
tico, secundum in exercitu bellico, tertio in ex-
cessu mercatino, scđa ibi: Perse & Lydi, ter-
tiā ibi: Carthaginenses. Circa primū dicimur.
g Alli. i. describe miseriā lamenteabili-
sibi superuenientiam eo quod abusa est opu-
lētia bonorum.
h Et di. Quia sicut dictum est, erat vnde-
que clausa mari, sed una pars erat propin-
qua littori.
i Nego. Qui ex diversis partibus veniebat
ad portum.
k O Ty. Te iactando.
l Perse. In diuisis bellatoribus & edificijs.
m Fini. i. Sidoni in finibus tuis habitantes.
n Qui. Apportantes ad edificationem tui
ligna & lapides.

C A P. XXVII.

Et factum est verbum domini ad me, dicens: Tu ergo fili hois assume super Tyrum la metum, & dices Tyro quae habitat in Insula enim fuit, vel quia portus est uniusimum, & de alio venientes excipit natus.

Introitu maris, + negotiatio populorum ad insulas multas. Hec dicuntur: Bonum quod haberet ibi attribuens & decorum qui ibi erant de diversis regionibus.

Dam adspicere, sed etiam tabule pro nazum conformatio.

Cedrus Libanus mons est in quo crescent cedri altae, & per consequens malis nauum apte.

Rer. Quer. Ibi enim crescent quercus fortes & leues, & sic apte pro remissis faciendis.

Transf. sedes remigium, que ponuntur ex transuerso nauis ex virga parte.

Ecce iudea India apporato.

Nu. Et pra. dominicas parvus que sunt negoti in nauibus ad respondendum necessaria.

Dom. Iudicium iudeorum.

NICOLAVS DE LYRA.

ETRAD. id est omnimodam destructionem.
d detrahe. id est in mortem vel in infernum.
d p. Quia à morte & inferno nō est regressus ad p̄fensis vite statu.
d Porro

d Porro cū. *Electis in iudicio dicēdo: Venite benedicti patris mei &c.* C
e In nihilum &c. *Quia cessabit flatus mortalis vite.* Matt. 25.

Et si vero, exercitu beneo ait dona
naturalia p̄t significari, q̄ sunt p̄spicaci-
tas ingenij & vivacitas eloquij & hmoi, q̄ bus frequenter Deus & p̄-
ximus impugnare, vt patet in aduocatis per hac subuentibus ve-
ritate iustitiae, & silt in doctoribus vanis subuentibus veritatem
doctrine. Per tertium vero, c. censum lucratum per quem signi-
ficatur astutia & cautela acquiredi male tpaliat: vt patet in visitarijs
tēpus vendentibus, & in mercatoribus intentis fraudibus: & silt si-
gnificatur cautela acquirendi, male spiritualia, sicut faciunt Simo-
niaci qui ipsa emunt, propter quod de talibus dicitur Act. 8, d. Pe-
ccatum tua tecum sit in perditione. Et silt Giezeiti qui ea vendunt,
propter quod sicut Giezi propter hoc incurrit lepram corporis.
3. Reg. 5. hic isti incurrit lepram animæ, per quam sunt abomina-
biles Deo & Angelis. Et sicut Tyrii propter suam cupiditatem me-
tauerunt temporaliter destrui, sic isti externaliter damnari.

E quatuor elementa significant terram, aerem, ignem & aquam, ex quibus sunt omnia quae sibi affumit Tyrus creatoris ingratia, dicens: Perfecti decoris ego sum.

a Habitatores Sidonij, venatores, Haradij, depo-

nentes: Dicimus Tyrum superbissimam ciuitatem, quae vento

flante postea conterenda est, hinc ci-

ues sive principes venatores, de q-

uis: Aia nostra sicut passer crepta

de laeve. Vbi enim nos legimus venan-

tium, in Hebreo habetur, Sidoniorum:

Hic incautas animas venantur,

& remiges efficiuntur, vt deducant

eas ad naufragia.

b Senes. Hie in typum synagogae, se-

nes reprobatur, vt Caim, Itmael:

In typum ecclesie Abel iunior eligitur,

Ilaac haereditem accipit. Filiorum

quoque Ilaac Iacob iunior domi sim-

pliciter habitat. Esau senior ven-

ator est, & vagator in saltibus, unde

Iacob dilexi. Esau autem o. ha. Hi in

vtero nihil boni vel mali fecerant

quare alter eligeret, alter abjeceret:

sed in typo synagogae & ecclesia re-

pellitur senior & alium iunior.

c Omnes. Hiero. Omnes naues maris

& remiges eorum sunt in occiden-

te occidentis. Sicut dicitur, canticu-

opus operi, canticu seculorum,

maiis, & plurius alijs leculis: sic in

hoc loco magnitudinem occidentalium

partii signat. Hinc enim naues & re-

miges non procedunt oriente, nec ad or-

tum luminis, vbi sol inservire nascitur, sed

ad occidente occidentis, vbi lumen oc-

cumbit, vbi tenebrarum exordium,

d Perse. fortissimi, quorum rex Cyrus

Ilaia vaticinatio predictus, qui subuer-

so Astyage rege Medorum Babylone

cepit: Lydi quoque eo tempore fortissi-

mi quorum rex Creslus ab eodem Cyro

captus. Libyes vero cum Trogloditis

& Ethiopibus contra Ierusalalem veni-

scis Paralipomenon legitimus. Hiero-

ro. Persecutantes vel tentati, Lvdij

generati. Lybies qui Hebraici Phu-

tos interpretantur frustra Tyrum ni-

tuntur defendere cui tentatione su-

perent, & gnaconi ac libidini fer-

uant, calfaque verba multiplicent, non

honestes galeam salutis, neque scutum si-

dei: sed gloriatur tantu strepitumque;

fermonum prestant ad ornatum ipsius.

e Filii Hara. Haradim insula que to-

ta ciuitas, & contra se habet oppidum

Antaradu vicina Tyro. Hiero. Haradij

deponentes, qui pretendunt fal-

si nominis scientiam: & hinc in pha-

retra pectoris sui ignita diabolus iacu-

la, quibus deceptorum corda vulnerent & acci-
dant. Hi ni-

tuntur deponere eos, qui ad alta nititur ascendere, & com-

plent pulchritudinem Tyri: de qua in Proverbiis. Non de-

cipiatur te pulchritudinis desiderium.

f Carthaginenses. Lxx. Tharsis quod est exploratio gaudij non

in bonam partem sicut exploratores, quos misit Moyies

ad explorandum terram promissionis: sed qui subintrant

explorare libertatem nostrarum.

g Stamo. similitudine eloquuntur. Stannum enim argenteum metum.

h Gracia. &c. Hieronymus. Gracia. i. Iauan: quod interpreta-

tur est, & non, & signat sapientiam seculi, quae si recte aliqd

repererit, est df. si in contrarium, non est. Multi enim bono

natura differunt de officiis, de continenti, de opibus con-

temnendis, quod proprii sibi Stoici vindicant: & videtur

animas hoium quae deceptur lucrifacere: habentque vafa-

zenea quibus mentiuntur auri similitudinem, quae ingenit

populus Tyri, ut eos supplantent falsa doctrina opinione.

i Tubal. Iberi scilicet vel orientales vel de occidentalibus par-

tibus Hispania, ab Ibero flumine dicti.

k Mosoch. &c. id est Cappadoces, quorum metropolis que-

ab Augusto Cesare post Cesarea dicta est, vsq; hodie lin-

gua ipsorum Mazaca dicitur: Peregrinus & aduenia inter-

pretatur, qui non comedunt carnes agni, de quibus: Adue-

na & mercenarius non comedunt ex eo.

l Equos & equi &c. De quibus: Fallax equus ad salutem. Et

ibi:

ibi: Dormitauerunt qui ascenderunt equos. Et: Nolite fieri si-
ciscus equus & mulus, quibus non est intellectus. Vnde Doeg ac-
cisor & interfector facerdotum prefectus malorum fuit.
m Dedan. proprium nomen loci quod interpretatur cogni-
tio, vt similitudinem diuinorum dogmatum in harerius co-
gnoscamus. Est autem Dedan Indi regio, vel Idumæorum.

a Ebunens

b Ionij maris insulas sic vocat. **c** Vmbraculum

navis in calore.

d insulis Elifas facta sunt operimenta

e tuu. Habitatores Sidonis & Haradij

f De quibus: filii huius seculi sapientiores sunt filii lucis.

g Ad sapientiam enim pertinet gubernacula.

h Inueniatur diueniuntur malorum.

i re facti sunt gubernatores tui, senes:

j Ad naufragium iacentes.

k bibili, & prudenter ei: & habuerunt nau-

tas ad ministerium variè supellecti-

lis tuae. Omnes naues maris & naute-

re carum fuerunt in populo negotia-

tionis tuae. Persa & Lydij & Libyes

l in pratio fortissimi.

m erant in exercitu tuo, viri bellatores

n Ad defensandos hostes.

o tui clipeum & galeam suspen-

p turribus tuis, & pharetras suas suspen-

derunt in muris tuis per gyrum. Ipsi

q compleuerunt pulchritudinem tuae.

r **s** Carthaginenses negotiatori tui, à

t multitudine cūtarū diuiriatur arge-

u Armis ad pugnandum. **v** Clipeate gravissima,

w quæ in Zacharia: Super raleum plumbi fuder-

x Ab occidentis partibus.

y to, ferrō, stanno, plumboque, repleue-

z to, Jones, qui Hebraic Iauan.

aa rūnū nundinas tuas. Græcia & Tabal

bb **cc** Quid propter se mercatores tui. Māci-

dd **ee** De Corinthis.

ff pia & vasa & crea adduxerunt populo

gg Phrygia que quondam his maxime abundauit.

hh tuo de domo Thogorma, equos &

ii equites & mulos adduxerunt ad foru-

tt tum. Filii Dedan negotiatori tui.

uu Quæ maris fluctus sunt.

zz Insulæ multæ negotiatio manus tue.

aa clypeum & g. vt in promptu posset

cc se armare.

ee Pro ornatu. Hoc enim erat ad gloriam i-

ff uitatis & terroris aduersariorum.

gg E. Ha. homines de Harad insula.

ii Sed & pig. homines sunt cubitalis ma-

tt gnitudinis. Dicunt tamen hic expostio-

uu aliqui quæ erat optimi sagittatores, sicut effec-

cc parv. & ideo ad defensionem ciuitatis in tor-

rr ribus ponebantur: sed hoc non est verisimile,

tt quæ in tam parvo corpore effet virtus ad ef-

cc ficiendum.

gg cacter: sagittandum: maximè quia de eis dicitur, quod pugnare contra

cc grues, & rix se possint ab eis defendere. ideo melius dicitur quod illi

tt ponebantur ad declarationem fortitudinis Tyri quia nisi sicut non esset

cc ibi alijs pugnatores, possent tamen resistere aduersariis. sicut, secunda

tt Regio quanto vnam opinionem. Ceci & Claudi super por-

rr tas Ierusalem fuerunt positi ad insultandum David, ac si diceretur: i-

cc foli posset defendere ciuitatem contra te. ideo subditur:

cc Ipsi compleuerunt pulch. &c. id est completam ostenderent mā

tt fortitudinem.

pp Cartha. Hic ostenditur opulentia Tyri in excessu mercantio. Vnde in-

tt ta, quod per mercatores illa que abundat in terra, & utiliter eman-

cc tur, ad aliam deportantur, vbi care venduntur: & sic intelliguntur

tt de terris inferius nominatis, quod bona ibi abundantia portabantur

cc ad nundinas Tyri, vbi mercatores de diversis nationibus concurabant.

tt ideo dicitur: Cartaginenses ne tui. portantes diversa metallia ad

cc nundinas Tyri. Erat autem Cartago ciuitas magna Africa capi-

tt tana.

cc Gracia. id est Hispania.

cc Et Moloch. id est Capadocia.

cc Ipsi. id est homines de istis terris natu.

cc Instito. id est mercatores sic dicti, quia instant mercibus vendentis & emendis.

cc Mancipia. id est seruos & ancillas venales.

cc De do. tho. id est de Phrygia.

cc Equos & equi. vt essent ibi hippocastri.

cc</

¶ gulls penè verisculis breves sententias coaptamus. Hier.
Mixta prophetia est inter vrbem & nauem, vt ex altero alterum intelligas, & vtrung; ad consummationem seculi pertinet atque naufragium.

a Et superiacent &c. Pro terrenis operibus agentes pœnitentiā, vel cinere vitulae conspergerunt secundum legem vt purgetur, vel substernebant sibi cinerem, vnde: Cinerem substerne tibi, & fac plāctum. Et illud: Si in Tyro & Sidone fu. ver. quæ & pœnitentiam egissent in facie & cinere. Et: Cinerem tanquam panem man. &c.

b Radent super. Quod in luctu sole fieri, cum exulta fuerit omnis letitia. Apostolorum capilli numerati sunt, quia crinem tuum sicut Nazar, q̄ domino consecrarunt. San. son dum crines habuit, habuit & fortitudinem: ablatā cascarie, captus est ab allophylis.

c Et accid. Hier. Vetus libido damnatur, vt qui vixerant in delitjs, pœnitentes viuant in austerritate & duritate. Niniuita in facies pœnitent. Et ad Ierusalem dicitur: Plan.

ge ad me quasi virgo accincta ciliatio. Hiero. Omnia hac ad hæreticos referimus, qui in contritione Tyri rorū naufragio fentient errorem suum, & in medio maris positi liberare animas suas cōcupiscent, plangentque male cōgregatas diuitias: quibus multos ditauerunt reges. iheresiarchas suos & vulgus ignobile, quorum opes in medio corrueunt mari.

d Non eris. Hiero. vnde: Ne tradas sceptrum tuum his qui non sunt. Et alibi: Priors quam abea, & amplus non ero.

e In perpetuum. id est in eternum. Hebreum in hoc loco vtrung; significare potest, & vnuin seculum scilicet & aternitatem.

GLOS. ORD. CAP. XXVIII.

E T factus est &c. Fili hominis. Si-
cūt sup̄a Tyri sub figura na-
nis primum dixit & deinde rui-
na & luctus describitur, sic princi-
pis Tyri, & superbia & ruina or-
dinatur.

g Hec dicit. Hiero. Nabuchodono-
tor in Israia intantum elatus est, vt
dicer auderet: Super sidera ecclie
ascendam, & ero similis altissimo.
& precipitatis de soli meruit au-
dire: Quomodo cecidit Lucifer, qui
mane oriebaris? Et Pharaon dicit
in hoc propheta: Mea sunt flumina,
& ego feci ea. Et princeps

Tyri: Deus ego sum &c. Quæ omnia
quamvis non hominū sint, sed
infantum dēmonum, hyper-
bolice, tamen debemus accipere,
q̄ intantum de felicitate tumue-
runt, vt se homines es̄e nescirent,
& eternum imperium sibi præsum-
erent: licet tub type regū & pri-
cipum & singularium vrbū & po-
niaciarum contraria p̄tates demon-
strerūt de quibz. Nō est nobis collu-
ctatio aduersus carnem & sanguine-
m &c. Et alibi: Nō sapientia principiū
mūdi huius. Et iterū: Quā nūl-
lī principiū huius mūdi cognouit.

In Daniele quoq̄ legitur: Michael
princeps Iudeorū & princeps Gra-
ciae, princepsq̄ Perla. Et Deute-
ronomio: q̄ diuidebat altissimus
Gen. &c. Nec mirum in figura dēmonū pessimos principes
præcessisse, sicut in figura Christi optimi præcesserunt.

C A P. XXVIII.

E T factus est sermo dñi ad me, di-
cēs: Fili hominis, dic principi Ty-
ri: Hec dicit dominus Deus. Eō

* In celum.

quod eleuatum est cor tuum, & dixi-
sti: Deus ego sum, & in cathedra Dei
equiparabat se Deo. Et hoc in duobus. In potentia. ideo subdi-
xisti: Eleuatum est &c. Et in sc̄ipta. ideo sibi dicitur:

* a Sapien-

NICOLAVS DE LYRA.

a Nauta tui & gubernatores &c. Populi.

b Qui tenebant &c, id est ciuitatis regimen.

c Viri quoque &c. Ad tu defensionem.

d Cadent in corde maris. Absorpti à Chaldaeis.

e A sonita &c. Hic conseq̄uentē defi-
bitur aliorum comp̄assio: multi enim po-
puli audientes deſtructionem Tyr, dol-
bant. Tum quia lucabant ibi per me-
tiones, ut dictum est. Tum quia timore
similia vel maiora capti à Chaldaeis, ideo
dicitur: A sonitu. i. rumoribus auditis de
defectione majorum tuorum.

f Conturbā. i. aliae ciuitates.

g Et descendē de. Humilabunt &
timebunt omnes qui tenebant remanuā
ciuitatē gubernaculum.

h Nauta &c. id est alijs minores pre-
dictes sub maioribus.

i Et eiula. i. prota deſtructione rati-
bus praeditis.

k Et lo. i. signū tristitiae & humiliatiōnē.

l Et radent. i. propter te.

m Caluitum. Capillos proprios tēdo-
do, sicut dicitur de Job in amaritudine ps-
tico: Et tonso capite corruit in terram. Ca-
tera patens r̄sq̄ ibi:

n Quæ est. i. similes ei in diuitiis & for-
titudine.

o Quæ ob. Nō potes resistere Chaldei.

p Que in exitu ne. &c. i. de bona appa-
tatis in te per mare, & ibi vendita diu-
sis Gentibus, & sic de te exortibus,

q Impletū populus multos. Forma u-
dientias supplendo.

r Nenc. con. e. i. à Nabuchodonosor,

qui comparatus mari propter eius tem-
plostatum, vel hoc dicitur, quia per-
uagum cepit ciuitatem.

s Vniuersi &c. i. pro tua deſtructione.

t Et reges timentes ne similes fibi-
tingeret.

u Mutauerunt. Tra. tristitia & timor.

x Negotiatores &c. Sic supra re-
perditā folient homines fibilare in signa

totalis deſtructionis.

NIC. DE LY. CAP. XXVIII.

E T factus est. Hic ponitur teria in

fa deſtructionis Tyri, que sūt nū-
mia superbia, et dimidiat in duas partēs,

qua primō deſcribitur Tyri deſtructionis

à Iſraelis erexit, ibi: Et non erit vnde.

Sicut nūlū dicitur est sup̄a vna cā deſtruc-
tionis Tyri, sicut q̄ gaudēbas et deſtructione

Ierusalē: ideo econtra pos̄ deſtructione

Tyri ponitur subleuatū populi Iſraeli-

ci. Prima in duas, qua primō deſtructio-

deſtructio metropol. Secundū, sibi subleua-

Sidonis, ibi: Et factus.

Prima in tre: qua primō circa Tyri ponitur excesus deſtruc-

tionis. Secundū, casus deſtructionis, ibi:

Propterea tertio, modus lamentationis,

ib. Et factus. Circa primū scindens,

q̄ aliqui sibi ea. exponunt de cau di-
lio: sed bec expoſitio videtur magis myſti-
ca quam literali. ideo alij exponunt alij

terram de rege Tyri, cui dicitur:

z Eō quæ. &c. per nimia superbia exof-
sum.

a Et di. &c. i. potes in terra sicut Deus in

ego. Et hyperbole, sicut cōter diu-

aliquo multum potente in aliqua p̄tate

vel ciuitate: Talis est Deus talis ciuitas

g. rd

M O R A L I T E R.

* y Et factus est. Hic ad literam po-
nit teria causa deſtructionis Tyri, q̄

suit effrenata elatio, intantū q̄ rebus

equiparabat se Deo. Et hoc in duobus. In potentia. ideo subdi-

xisti: Eleuatum est &c. Et in sc̄ipta. ideo sibi dicitur:

* z

a Sapientor es in Da. Qui omnem Egypti vicit sapientiam, vel etiam si sis eo sapientior, & magnitudinē Dei cupias te coquare, tamen capieris ab aduerſariis, & vtrā nō dices: Deus ego sum, doctus interitu, hominem te esse nō Deum.

b Propre. Hiero. Vbi cingū; iuxta. Lxx. secundū ponitur

dīs, primū nō nōmen Tetragrama-

ton est, q̄ p̄petrā ad Deū p̄tinet,

& ineffabilē dīs, fīm, cōe, q̄d sepe & in hominibus inuenit. Hier. Si volumen principem Tyri cādē dicere p̄tem, cuā Deo credita est ipsa ciuitas p̄tue p̄uincia, hoc testimoniū assūmamus. Ego di-

xidij

et filii excelsi oēs. Vos autem sicut ho. mo. & si. v. de. p.

ca.

ca. Illis enim tradita sunt ad re-
gendū prouincias quās iudiciis

ab Imperatore, qui oblihi ho-

norem suū erigunt cōtra dām
sūlū, in toto orbe dispersi sub

nominibus

idolatrie deorum sibi nomina affumerent, & infla-

ti

superbi in iudicii & laqueū
diaboli incident, de quo: Vidi

ca.

K Et lo. i. signū tristitiae & humiliatiōnē.

l

Caluitum. Capillos proprios tēdo-
do, sicut dicitur de Job in amaritudine ps-
tico: Et tonso capite corruit in terram. Ca-
tera patens r̄sq̄ ibi:

m

n Quæ est. i. similes ei in diuitiis & for-
titudine.

o

p Quæ ob. Nō potes resistere Chaldei.

q

Que in exitu ne. &c. i. de bona appa-
tatis in te per mare, & ibi vendita diu-
sis Gentibus, & sic de te exortibus,

q

q. Impletū populus multos. Forma u-
dientias supplendo.

r

s Nenc. con. e. i. à Nabuchodonosor,

s

qui comparatus mari propter eius tem-
plostatum, vel hoc dicitur, quia per-
uagum cepit ciuitatem.

t

u Mutauerunt. Tra. tristitia & timor.

u

x Negotiatores &c. Sic supra re-
perditā folient homines fibilare in signa

totalis deſtructionis.

y Expressum. b Q̄bi similitudinē Dei, ibi p̄ficiūdū fa-

pietū & perfectus decor.

z signaculū similitudinē, plēnū sapien-

tiā & perfectus decor, in delicijs p̄adādi-
ficiūdū.

Dei fūlī. Omnis lapis pretiosus operi-
tū & perfectus decor, in delicijs p̄adādi-
ficiūdū.

z

ris in manu alienorum: quia ego loqui-
tus sum, ait: dominus Deus. Et factus est

sermo domini ad me, dicens: Fili homi-
nis, leua planūtū super regem Tyri,

¶ dices ei: Hec dicit dominus Deus. Tu

¶ & dices ei: Expressum. b Q̄bi similitudinē Dei, ibi p̄ficiūdū fa-

pietū & perfectus decor.

p. Perse. d. In domibz & vestibz cu. cipium

z

p. Perse. d. In delicijs & magnitudinē deſtruc-
tione erit ei quidquid perdidit.

Dei fūlī. Omnis lapis pretiosus operi-
tū & perfectus decor, in delicijs p̄adādi-
ficiūdū.

z

mentum tuū, sardius, topazius & iaspis,

z

chrysolithus, & onyx & beryllus, saphi-
rus & carbunculus & smaragdus. Au-

z

z & sapientia. b Q̄bi capacitatē dignitatis.

z

z & diuīnū faciemētis accepēdūt.

z

z Tu Ch. Cherubim exiūtēs in tēpō

z

z extendēbāt al. sū. ita rex Tyri extēdebāt potentiam & gloriām

z

z ad regiones alias per jamā diffusōnēt.

z

a In me dapi. De quibus: Qui facit
E Angelos suos spiritus, & m. l. i. v.
¶ 103.4
¶ 104.4
¶ 105.4
b Et perdidisti. Hier. Cherub generis
masculini, numerus singularis, Che-
rubim plurale, qui interpretantur
multitudine scientiarum, in quibus re-
quieci & fedei. ¶ 106.4
¶ 107.4
c Ante fa. Hier. vt. tuu terreatur
exemplo, vel bonorum regum, quo-
rum cor in manu Dei est, vel malo-
rum quorum regna ostendit dia-
bolus Saluatoris, qui occurrerunt
regi Babylonio dicentes: Etu cap-
tus es sicut & nos &c. Ante fa. re-
vade: Videbam Satanam sicut ful-
gur. d.c. vnde Ier. Quomodo ob-
secravat dominus in ira sua filiam
Sion? proiecit de celo terram glo-
riosa Israel?

d Qui co. Hiero. vnde Isaia: Deno-
rabit sicut foenum materia in die
illa &c. Hunc ignem qui alienus
d. Nabab & Abiu ad altare domi-
ni obtulerunt, & ideo diuino igne
consumpti sunt. vnde Moyes: Hoc
est verbum quod dixi dominus:
In his qui appropinquant mihi,
sanctificabor. Sanctificatio enim
domini est pena peccantium.

e Et dabo te. Vt oia qui edificasti
malum conscientia tua ignis abu-
mat. Qui cu deberes in rege & in
sabbato nihil facere servile, ligna
in sabbato collegi, vt hifet qd in
pectore tuo deuoratur ignis. Pro-
dest autem omnia mala opera co-
ueuti in cinere, vt ignis noxius om-
nino extinguitur. Hier. Solēt He-
brei in eteras fabulas hec con-
tra Hyra regē Tyri dicta intellige-
re, cum à Salomone vsque ad Eze-
chielē anni fuerint pluri, quos
eo tpe homines non supereruisse
perspicuum est, & sic punctionare
quasi ironia ad ipsum propheta lo-
quatur. Nunquid tu es signaculū
simili &c. cu ecōta peccaueris &
in cinere solendum sis. Addit: fabula sua miraculū, vt sine sc̄ri-
ptura autoritate dicant Hyram
mille annis vixisse.

f Fili boni. Hiero. Allego. Sidonij
venatores. De quibus: Anima no-
stra sicut passiere, est de la. v. Et al-
bi: De laquo venantum, & à verbo aspero. In proverbijs quoque:
Oculus meretricis laqueus est pec-
catoris. Sunt autem & boni ven-
atores, vnde Ieremias: Ecce ego mit-
tam pescatores & venatores, qui
venentur vos de omni colli. Hi de
piscatoribus piscium facti sunt p-
scatores animarum. Vnde viculus
Petri & Andrea Bethsaida. i. do-
mus venatorum dicitur. Impera-
tur quoque propheta: vt ponat fa-
ciem suam contra Sidonem, vt fir-
miter cōsistens tales venatores in-
terficiantur. Ecce ego ad te veniam. I.
glorificabor in te, cum te interfec-
ero, & scient omnes qui vixerint,
qd ego sum dñs qui reddo tibi qd
meritis. Mittam ei pestientiā &c.
Lata enim & spaciofa est via, quā ducit ad mortem.

g Quando congregauero
¶ 108.4
¶ 109.4
h dñm Israēl de populis in quibus di-
minus sunt, † sanctificabor in cōs co-
minus

a Jerusalēm significat, in Paradiso, sensu ex eo
ad quod Paulus sapient. et
¶ 110.4
¶ 111.4
b & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 112.4
¶ 113.4
c Et perdidisti. Hier. Cherub generis
masculini, numerus singularis, Che-
rubim plurale, qui interpretantur
multitudine scientiarum, in quibus re-
quieci & fedei. ¶ 114.4
¶ 115.4
d Ante fa. Hier. a in thesauo pectoris tuu, per superbiam & abu-
ſionem potest. et
¶ 116.4
¶ 117.4
e & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 118.4
¶ 119.4
f & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 120.4
¶ 121.4
g & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 122.4
¶ 123.4
h & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 124.4
¶ 125.4
i & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 126.4
¶ 127.4
j & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 128.4
¶ 129.4
k & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 130.4
¶ 131.4
l & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 132.4
¶ 133.4
m & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 134.4
¶ 135.4
n & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 136.4
¶ 137.4
o & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 138.4
¶ 139.4
p & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 140.4
¶ 141.4
q & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 142.4
¶ 143.4
r & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 144.4
¶ 145.4
s & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 146.4
¶ 147.4
t & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 148.4
¶ 149.4
u & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 150.4
¶ 151.4
v & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 152.4
¶ 153.4
w & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 154.4
¶ 155.4
x & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 156.4
¶ 157.4
y & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 158.4
¶ 159.4
z & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 160.4
¶ 161.4
aa & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 162.4
¶ 163.4
bb & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 164.4
¶ 165.4
cc & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 166.4
¶ 167.4
dd & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 168.4
¶ 169.4
ee & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 170.4
¶ 171.4
ff & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 172.4
¶ 173.4
gg & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 174.4
¶ 175.4
hh & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 176.4
¶ 177.4
ii & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 178.4
¶ 179.4
jj & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 180.4
¶ 181.4
kk & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 182.4
¶ 183.4
ll & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 184.4
¶ 185.4
mm & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 186.4
¶ 187.4
nn & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 188.4
¶ 189.4
oo & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 190.4
¶ 191.4
pp & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 192.4
¶ 193.4
qq & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 194.4
¶ 195.4
rr & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 196.4
¶ 197.4
ss & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 198.4
¶ 199.4
tt & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 200.4
¶ 201.4
uu & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 202.4
¶ 203.4
vv & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 204.4
¶ 205.4
ww & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 206.4
¶ 207.4
xx & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 208.4
¶ 209.4
yy & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 210.4
¶ 211.4
zz & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 212.4
¶ 213.4
aa & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 214.4
¶ 215.4
bb & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 216.4
¶ 217.4
cc & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 218.4
¶ 219.4
dd & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 220.4
¶ 221.4
ee & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 222.4
¶ 223.4
ff & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 224.4
¶ 225.4
gg & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 226.4
¶ 227.4
hh & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 228.4
¶ 229.4
ii & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 230.4
¶ 231.4
jj & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 232.4
¶ 233.4
kk & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 234.4
¶ 235.4
ll & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 236.4
¶ 237.4
mm & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 238.4
¶ 239.4
nn & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 240.4
¶ 241.4
oo & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 242.4
¶ 243.4
pp & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 244.4
¶ 245.4
qq & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 246.4
¶ 247.4
rr & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 248.4
¶ 249.4
ss & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 250.4
¶ 251.4
tt & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 252.4
¶ 253.4
uu & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 254.4
¶ 255.4
vv & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 256.4
¶ 257.4
ww & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 258.4
¶ 259.4
xx & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 260.4
¶ 261.4
yy & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 262.4
¶ 263.4
zz & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 264.4
¶ 265.4
aa & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 266.4
¶ 267.4
bb & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 268.4
¶ 269.4
cc & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 270.4
¶ 271.4
dd & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 272.4
¶ 273.4
ee & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 274.4
¶ 275.4
ff & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 276.4
¶ 277.4
gg & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 278.4
¶ 279.4
hh & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 280.4
¶ 281.4
ii & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 282.4
¶ 283.4
jj & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 284.4
¶ 285.4
kk & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 286.4
¶ 287.4
ll & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs tuis à die conditionis tuæ,
¶ 288.4
¶ 289.4
mm & posui te in monte sancto Dei. In me-
dio lapidum ignitorū ambulasti, perfe-
ctus in vijs t

Glos.ord. Ezechielis Cap.XXX. De Lyra.

NICOLAVS DE LYRA

comparatum breve est. Vnde Iacob centum & xxx annos quibus vixerat, paucos & pessimos vocat. Et David: Dies nostri sicut vim præ. Hæc reputantes nec potentia erigimus, nec diuitiis incubimus, nec felicitate lætamur. Omnia. n. sicut vim præ.

a Dies domi. Hieron. Quando omnis seculi conueratio destruetur, & errore sublato una veritas apparet.

b Et erit. In eis, s. qui trans Aegyptum in nocte erroris & tenebris commorantur, quorum nigredo in candorem aut vix autem numquam conuertitur.

c Et destruetur. Ut nihil pristinæ similitatis remaneat ut destrutus per simis fundamentis ponatur fundatum Christi, super qd edificatur ecclesia. Omnis n. plato, quam non plantata pater meus celestis, eradicabitur, vñ: Ut euellas & destruas, & dissipas & dispersas,

d Aethiopia. Lxx. Persa & Cretones, & Lydij, & Libyes, & omnes commixti & filii testamenti mei in ipso gladio cadent. Aethiopia & Lvb. Hier. Q. Hi omnes peribunt in Aegypto. Hos omnes pro diuersitate vitorum, & interpretatione non minum, quæ in visione Tyri possumus; duuersas possumus intelligere nationes, vnde Apost. Vos Gentes, in carne qui dicimini præputium. Nung. n. dixisset Gentes in carne: nisi essent Gentes in spu. Et alibi. Videite Israel secundū carnē. Cauamus ergo ne corde reuertatur in Aegyptum, vnde semel exiunimus inter Gentes in uictu, gladio Dei pereamus.

e Fœderis. alij testamenti. Si autem Gentes trucidantur in Aegypto, quanto magis filii testameti Dei, qui contemnentes panem Angelorum, Aegypti peponum, separati ac porrorum & cucumerum recordari sunt?

f Aure. Vbi Nilus innavigabilis, & cataractarum fragor, & omnia inuia plena serpentibus & venenatis animalibus. Sicut Magdalus magnificeatiam, & Siene gyru sonat, patet qd Aegyptia opes & contumeliosa fortitudo a magnificètia et exaltatione sui pereat usque ad gyrum Aegypti, vbi stabile nihil, sed incerto voluitur lapsu, & peruenit ad ruinam.

g Nuncij. De quibus: Angeli eori temper vident faciem patris. Hi sunt menses, qui colligunt de regno Dei omnia scandala ut mitant in caminum ignis, vbi erit fletus & stridor dentum.

h In manu Nabuc. Hiero. cui. scilicet traditi sunt ad puniendum. Ipse enim inamicus & vindex, qui etiam mercedem accepit, cōq. seruierit in expugnatione Tyri Aegypti multitudinem, ut multi in Aegypto esse desinant, qui semper in ea sunt: Quod autem dicitur in Deuteronomio: In septuaginta animabus descendenter patres vestri in Aegyptum. Nunc autem factis sunt scilicet coeli in multitudine, non exemplum terrena multitudinis posuit, sed coelestis que virtutibus fulget.

i Dicunt qd in morte, vel omnium in iudicio generali.

b Non clara sole natalis Babylonian afferens tempestatem.

c Omnim. non tantummodo Aegypti in quo certum est de cunctis Gentibus prophetari.

d dies domini, dies nubis, tempus Genitum erit. Et veniet gladius in Aegyptum.

Tunc a Quæ vicina Aegyptio. b Id est quia.

b ptum, & erit pauor in Aethiopia, cum a Quæ male steterant.

c cediderint vulnerati in Aegyptio, & ab a Clavis & spacio est illa, quæ ducit ad mortem, & multi ingrediuntur per eam, s. Malorum. Multi vocati, pauci vero electi, & clam s. vñ quis in Aegyptio reprimitur de Aethiopia & Libya, & generaliter de vniuersis populis, gladio cadat.

d lata fuerit multitudo illius: et destructa a fundamenta eius Aethiopia & Libya, a Lxx. Hibride, vel mixta.

& Lydij & omne reliquum vulgus, & a Arabia secundum Symmachum.

Chub, & filii tertæ fœderis cum eis gladio cadent. Hæc dicit dominus Deus: a Dialectica atra & huic suu.

b Qui erant in sursum Aegyptio.

Et corrueunt fulcientes Aegyptum, & a Quæ ecclesia simplicitatem deficit.

destruetur superbia imperij eius. A h

4 Quæ sita in extremitate Aegypti, sive a Magdalo vñque ad Siensem secundum Lxx.

tutte Stenes gladio cadent in ea, ait dominus Deus, minus exercituum. Et dissipabuntur a Similitates Aegypti.

in medio terrarum desolatarum, & a Cœgregatione.

vrbes eius in medio ciuitatum desertarum a Cœnum fine.

Cum ignis Chaldaeorum omnia vastauerit, rum erunt: & scient quia ego dominus a Qui comburat lignum, quem, his palam, qui super fundamen tum Christi, perficitur tuus. De quo: Ignem veni mittens in terram &c.

Deus, cum dedero ignem in Aegyptio, a Scilicet scientia falsi nominis, sive quibus, dicitur: Dissipa Gentes quæ habent voluntatem.

& attriti fuerint omnes auxiliatores eius. a Ad preceptum compleendum.

ius. In die illa egredientur nunci, à facie mea in trieribus ad t conterendam, a Ad summum malum verticem peruenientur.

Aethiopæ confidentiam, & erit pauor a Aquila & Theodosio secundum quos Symmachus festinantes dicte.

in eis in die Aegypti, quia absque dubio veniet. Hæc dicit dominus Deus: Et cessare faciat multitudinem Aegypti, a Cuius gladius vastat Aegyptum: & Aethiopian terret.

in manu Nabuchodonosor regis Babylonis. Ipsæ & populus eius cum eo forsan. a Angelis.

b Super multitudinem Aegypti, tissimi Gentium adducuntur ad disperdendam terram. Et euaginabunt gla- a Vitionem.

diós suos super Aegyptum, & implebunt a Tanta. scit ita dominus, ut facetus alienus Nilus.

b Fluminis eloquentia quibus irragabantur.

terrā intersectis, & faciāt alios & fluminum aridos, & tradam terram in a Torotorum.

manus pessimoru, & dissipabo terram a Quæ male eruerat.

b Et deo non enim boni Angeli sed malitores sunt.

& plenitudinem eius in manu alienorū. a Cuius verbo irita esse non possunt: Hoc sepe repetit, vñ: Dei verba faciunt esse, quæ fieri et necessariae, Ideo necesse est fieri.

Ego dominus loquutus sum: Hac di-

Glos.ord. Ezechielis Cap. XXX. Glos.ord. 254

a. *Ei dispersam.* Hiero. Diuinæ clementie est malefacta subuertere, et nulla similitudo quæ metatur imaginem veritatis remaneat in Agypto.
 b. *De Men.* Quæ vsque hodie metropolis est iugstitionis Agypti. Hiero. Memphis ex ore. Hi sunt qui dicunt, frater, sine eijacum felicium de oculo tuo, cum ipsi trahenti habeant.
 c. *In Tiph.* His ciuitatibus concilia bula hereticorum signantur.
 d. *In Alexan.* Quæ in Hebreo No, hic f'm proleplim. i.anticipatione Alexandria dicitur, f'm illud Vergili: Launiq; venit Littora, que. (poeta sic vocata sunt, qñ Æneas in Latium venit. Alexan. Hiet. In Heb. No. que interpretatur reges. In eis. n. fuit iudicia qui in delitijs queleunt, f'm illud: Homo quidat diues, & ind. pur. & b. Et tentationibus inferiuntur, quorū vnu slob experit tentandum, tentationem nam quæ zain dicunt.
 e. *Alexan.* Quæ Hebraice No. & dicitur requies. Multi enim sunt q' requiem querunt, & iacere super lectos eburneos, & comedere laetantes agnos.
 f. *In Memphis.* vnde Nilus diuiditur, vbi Apis templum, & consultat a respondent oracula.
 g. *Inuechel.* Hier. Hebraice On, quæ interpretatur dolor. Bubastus lingua Aegyptica oris experimentum. Omnes isti qui dolorem fecerunt non poterant, sed delitias Diopoleos fecabantur, & confidabant libi in voluntate sermonum, & aduersum cetera dogmata disputantes, habuerant experientia victorij, gladio sermonis domini concident.
 h. *Et in Taphnis.* Hier. Taphnis, cedentes, subaudi diaboli, cui cedentes amittent lumen veritatis, & die nocte mutabunt, & sceptra Aegypti atque omne imperium sentierit in Taphnis esse contritum.
 i. *Iudic.* Multa, non vnum. Sicut enim in domo Dei mäsiones multe sunt, sic in Aegypti diuersa supplicia, ut cum hac omnia facta fuerint, ciant Aegypti, quod ipse sit dominus, cuius iudicia vera iustitia in feme tipa.
 K. *Ei factum est in undecimo anno.* C. Hiero. Revertitur ad ordinem prophetie post vicefimum & septimum annum, nunc ponit undecimum, que quod etiam in superioribus continetur. Cum. n. sermo domini contra Tyrum factus sit in anno undecimo, qui prius positus est, in sequentibus loquitur ad Pharaonem anno decimo. Rursumq; ponit vicefimum et septimum, ut diximus, & nunc undecimum. Sed vt cetera pretermittam quæ in Psalmorum ordine continentur, quomodo hi psalmi in quibus mutauit faciem suam David coram Abimelech, et de Doeg Idumeo, & quod inuenit in spelunca, & quinque gesti mus Psalmus penitentia, in cuius titulo demonstratur quod introierit ad Bethabae vxore Vtaz, priores sunt Psalmi tertio, in quo fugere notatur a facie Absalon filii iui?
 Sed in Psalmis facilis responsio est. Carmen. n. lyricum est in quo non queritur ordo historie, sed factorum carmina singulorum. In historia vero illud dicendum est, ea quæ de

a. *Ad hoc proficiet indignatio mes.*
 b. *Cit dominus Deus.* Et dispersa simula-
 a. *QXX. abominationes.*
 b. *Ex ere quo idola confusa.*
 c. *cra, & cessare faciat idola de Memphis*
 a. *Quod magistris quasi capitis truncatis, alii non feceruntur.*
 b. *& dux de terra Aegypti non erit amplius.*
 a. *In terra.* b. *Conculcato panis interpretatur, terram eorum scilicet, qui conculerunt panem qui de ego descendit.*
 c. *Ciuitas regni.*
 pti, & dispersam terram Phatires. Et
 a. *Quæ est mandatum humile quo ad cœlum non duebit.*
 b. *dabo ignem in Taphnis, & faciam iudicia in Alexandria. Et effundam indigne-*
 a. *Alij Sam. i. tentatio, que est robur Aegypti.* b. *Qnq; nqd est. gnationem meam super Pelusium rō-*
 a. *Quod potum habet tuissimum, & negotiacionis manus ibi exercentur. unde poeta vocal Pelusiacam lentem.*
 b. *bur Aegypti, & interficiam multitudo*
 a. *Quod evam ex tempore populo.* b. *Regem Babylonia, aut ignis causa vultat.* c. *Quod verbositate atq; delitias non ardore consumat.*
 b. *nem Al'exandri, & dabo ignem in Aegy*
 a. *Omnis testatio.*
 pto. *Quasi t parturiens dolebit Pelu-*
 a. *Lxx. Diopolis.* b. *Ut omnis pessima congregatio difficietur.*
 sium, & Alexandria erit dissipata, & in
 a. *Quæ interpretatur ex ore.* b. *Quia de omni verbo osculo reddunt rationem.*
 c. *Méphism angustiæ quotidianæ. Iuue-*
 a. *Quæ Hebraice On.* b. *Ciuitas.*
 nes Heliopoleos, & Bubasti gladio ca-
 a. *Verber. habitatores vbiunt vel mulieres qui sexus iniuria citius subiciuntur.* b. *Vnde Non iuuenes, sed mulieres, inde ciliata mentis.*
 b. *dent, & ipse captiuæ ducentur.* Et in
 a. *Quæ regia ciuitas.* b. *Cum caligine tenebrarum omnia complicitur.* c. *Nube majoris & luctus.*
 † *Taphnis nigre scet dies, cum contri-*
 a. *Genus regium.*
 uero tibi scæpta Aegypti, & defecetur in
 a. *Ne lo is iustius radij in ea lucant.*
 ea superbia potentiae eius. Ipsam nubes
 a. *Non mulieres tantum.* Oppida.
 operiet, filii & autem eius in captiuitate
 tem ducetur. Et faciam iudicia in Agy-
 a. *Tune s. cum ne iudicem demonstrauerit.*
 pto, & scienz quia ego dominus. Et fa-
 ctu est in undecimo anno, in primo mē-
 se, in septima mēsis, factum est verbum
 domini ad me, dicens: Fili hominis bra-
 chium Pharaonis regis Aegypti confr-
 a. *Metaphor. secundum illud. Non est maius imponere,*
 nec oleum, nec alligatus.
 gi, & ecc' non est obvolutum, ut resti-
 tueretur ei sanitas, ut ligaretur pannis,
 a. *Vel ut acciperet malagam.* b. *Si hoc factum fuissest, si ideo enim clemens & misericors, dominus rursum cōminuit brachium eius, ut penitus cedat gladius de manu eius.*
 & Aegypius in Terræ dispersatur, ut dili petur.
 & falciteretur linteolis, & recepto robore
 a. *Procedere ad bellum.*
 possit tenere gladiū. Propterea hęc dicit dominus Deus: Ecce ego ad Pharaonē regem Aegypti, & comminuam bra-
 a. *Prins. clam.*
 chiū eius forte sed confractū, & deiiciā
 a. *Tune.*
 gladiū de manu eius. Et dispersā Agy-
 ptū in Gētibus, & ventilabo eos tūn ter-
 ris. Et confortabo brachia regis Babylo-
 nis, daboq; gladium meū in manu eius:
 Et confringam brachia Pharaonis, &
 gemitibus interfici coram facie eius. Et confortabo brachia regis Ba-
 bylonis, & brachia Pharaonis t conci-
 a. *Daboque gla. me. in. Hoc dicitur, ad insinuandum, quod victoria quam habuit in Aegypto, fuit magis virtute diuina, quam humana.*
 Cetera patent:

NICOLAVS DE LYRA. CAP. XXXI.

Ea Et scient. Profecetus virtutis est scire quod ipse sit dominus. vnde per contrarium de filii Eli, filij pestilentes ne-scientes dominum. De regibus autem qui rectum ficerunt in conspectu Dei, scriptum est, quod nouerunt dominum.

GLOS. ORD. CAP. XXXI.

Et factum est. Inuenitur hic contra eundem Pharaonem, q. comparatur regi Assyrii. & post longissimam prophetiam lamentatione super eodem affluitur, & deinceps contra omnem Aegyptum.

b Vnde. Al. leg. Non dum enim venient ad duodecimum, q. numerus plenè consummatus, virtus est. Vñ & xij. sunt filii Iacob, aqbus postea xij. dicuntur tribus. Et xij. nomina prophetarum uno volumine continentur. Et Apostoli. xij. sunt. quorū vnus Judas prodrōt, cuius in locum Matthias eligitur. Et Archisynagogi filia annorum. xij. à domino sicutur. Emorroisla quoque anno xij. recipit sanitatē. Sed quia corripit Pharaon, & postea plangitur, tertius mensis & vnus dies vnde decimo annorum numero copulantur, vnde in sequentibus xij. anno, mēse, xij. vna mensis, fit verbum domini ad Ezechieli dicens: Fili hominis, dic Pharaoni.

a Alij multitudini. Multi enim sunt vo. vero ele-

b regi Aegypti & populo eius. Cui si.

a Alij altitudine. Omnis qui se exaltat humiliabitur.

c milis factus es i māgnitudine tua?

a Sub figura arboris describit potestim Assyrii regis.

d Ecce Assur quasi cedrus in Libano,

e pulcher ramis, & frōdibus nemo-

f rosus, excelsusq; altitudine, & inter-

g condensas frondes eleuatum est ca-

a Et id tantum concrētū, quia: Aquæ nu. il.

b Sicut que vadunt sum blentio, sed aq. Rām &

c Aegypti.

d cumen eius. Aquæ nutrierunt il-

e lum, abyslus exaltauit illum. Flu-

f mina eius manabant in circumitu-

g radicum eius, & rīos suos emisit

a Socios illius.

b ad vniuersa ligna t regionis. Pro-

c pterea eleuata est altitudo eius su-

a vnde: Hac omni redita sunt mihi.

b per omnia ligna t regionis, & mul-

c tiplicata sunt arbusti eius, & eleua-

a ti sunt rāmi eius, t p̄aq; aquis mul-

b tis. Cumq; extēndisset vmboram.

a Omnis qui facit peccatum, de cibō natu- est,

b in ramorum eius numero computari.

c suam, in rāmis eius ficerunt nidos

a omnia volatilia celi, & sub fron-

b dibus eius genuerūt omnes bestiæ

a vt nullus est qui non eius tegetur vmbra-

b culus cum qui dicitur. Venit princeps huius mun-

c & in me non habet quidquam.

d saltuum, & sub vmbraculo illius

a Hic sunt volatilia, ha bestiæ.

b habitabat cœtus Gentium pluri-

c marum. t Eratque pulcherrimus

d in magnitudine sua, & in dilata-

e tione arbustorum suorum. Erat

f enim radix illius iuxta aquas mul-

g tas. t Cedri non fuerunt alti-

a res illo in Paradiso Dei. Abies

b non adequauerunt summītatem

c eius, & t platani non fuerunt æquæ

d frōdibus illius. Omne lignum

e Paradisi Dei non est assimilatum

f illi, & pulchritudini eius, quoniam

g ligunt

Allego.

Gen. 31.4

1. Reg. 6.6

A. 2. 1.4

Mars. 5.4

Matth. 9.6

+ plangit

2. 1.8.4

P. 76.4

+ Pulcherrimi- cœtu-

stus est.

I. 2. 2.4

I. 2. 8.5

+ Cyparis

+ castaneo

arbores sibi-

sunt rāmi

eius

Rom. 3.4

Ibid. b.

1. Reg. 3.4

I. 2. 8.5

a. Ipse est Pharaon, Lxx. Sic est Pharaon & o.m. e. vt q[uo]d supra
Assyrius succedit est & corruuit, sic & Agyptius. Ipse est. An-
terioribus extrema coniungit, quia supra dixerat: Cui simi-
lis factus es in magnitudine. Ecce Asur quasi ce. in li. &c.
Nunc interficit. Sic est Pharaon & o.m. eius. Q. Sicut Assyrius,
cedrus & cyprius. Babylonio succi-
dente dejecta est, sic & Pharaon & popu-
lus eius, i. ipsa arbor & rami illius a Ba-
bylonio iucentur.

GLOS. ORD. CAP. XXXII.

E f[ac].est. In multis exemplaribus
iuxta, Lxx. duodecimus annus &
mēsis decimus ponitur. Iuxta alios au-
tē interpretes, decimus annus & duo-
decimus mensis. Vt vel iam capta sit Ie-
rusalem, & gaudium Pharaonis malis
sibi imminentibus auferatur. Vel certē
capienda, suis magis miseriis dolet, q[uod]
aliorum captiuitate lateatur.

c. Leon. De quo: Insidiatur in abscondito,
quasi leo in spēlita sua. Iere. Leo
de sylva percussit eos.

d. In flu. Hæres principibus, qui imi-
tantur ecclesiasticos viros, dicentes do-
mino: In te inimicos nostros ventilabi-
mus cornu. sed non ventilant ad falu-
tem, vt de terra ad celum leuent, sed vt
in profundum abiiciant.

e. Et con. Hier. Non vult bibere aquas Si
lo, q[uod] vadunt cum silentio, sed aquas
Agypti turbidas & cenolas, quae anteq[ue]
pedibus draconis conculcarentur, purg-
erant, & suo fluentis ordine, postea au-
tem q[uod] turbat & sunt, curius sui ordinem
perdidérunt. Non enim vtntur hæreti-
ci testimonijs scriptrura cohærentibus,
sed omnia conturbant. Q[uod] autem est
inimicus & vltor, non solum aquas alie-
nas conturbat, sed etiam conculcat flu-
mina sua, nec parcit etiā suis. vnde: Mi-
serere mei, q. concul. m. ho. de quo:
Non magnificetur homo super terram.

f. In fage. De qua: Simile est regnum ce-
lorum sagena missa in mari, & ex omni-
nigenere pescium congregati, quoru[m]
bonos elegerunt in valle sua, malos au-
tem foras miserunt.

g. Bellas. Quæ virtus effterantur, per be-
fias aut & volatilia est hæretici signifi-
cari possunt. Vel per volatilia celi & be-
fias terræ, populos deceptorum & cru-
delitatem Gentium intelligamus.

h. Montes. principes. hæreticorum, vel
prætes contrarias, quæ p[ro]a discurrunt,
vallesq[ue] ad inferna penetrant, eternis
mane p[ro]a supplicij. Hec oia translati-
tia in fage. in mea, & pro-

i. Et irrigabo. Hiero. Superbia enim & ar-
rogans tumor hæreticorum non tam vi-
tali & puro, q[uod] putrido & fætenti sanguini
non complectur. vnde: Pone ois v[er]t[er]terus
terre. Et alibi: Deseretur eri.p.

K. Valles. Nimirum de p[ro]fessis mentes,
aut inferna, aut humilem hæreticorum
sensum pro terrenis omnia facientiū.

L. ope. Vn: Lux impiorum extinguet,
m. Celos. De quibus. Contra spiritualia
nequit in celestibus.

n. Et nigres. Hiero. Ad literam intelligi
non potest. n[on]quā enim hoc factum
est vel faciendum est.

O. Stellæ. De quibus. Judas: Sydera
errantia quibus caligo tenebrarum in
eternum reseruantur.

¶ a. Solem

b. Ad terram vi. id est in gehennam.
c. In me. incircuncis. &c. Qui cum hoc erant idolatrie dediti.
d. Ipse est. Istud ponitur ultimū, ad denotandum, quid ea que ditta
sunt in hoc cap. dicta sunt propter eius deiectionem & populi sui.

NIC. DE LY. CAP. XXXII.

E f[ac].est. Postquam propheta denunci-
auit regis. Aegypti deiectionem, hic con-
querens assuris super hoc lamentationem. Es-
t diuiditur in duas partes, quia primo planctus
incipit. secundo, iterum refimitur, sicut solet se-
in carmine lugubri. Secunda ibi: Et f[ac].est.
Prima in duas: quia primò recolitur eius pre-
cedens sublimitas, secundo ponitur ipsius sequitur
calamitas, quia infelicitissimum infortunium
genit. q[uod] pulchrior est. & non in regule.
gladio. ¶ Ipse est Pharaon & omnis multitudo eius, dicit
dominus Deus.

C A P. XXXII.

E f[ac].est duodecimo.
anno, in mēsi duodeci-
mo, in vna[m] mensis, factum est
verbū domini ad me dices: Fili hominis assume lamētūm
super Pharaonem regem Aegy-
pti. & dices ad eum: Leoni Gé-
ni. Non vnu. b. Vnu proprio, non factus es
a principio. vnde: Fomo eum in honore effet
non intel. comp. effum e[st] & c. Diabolo
quid[er] d[icitur] M[od]ia fumina. & ego feci ea.
tiūm assimiliatus es, & t[em]p[or] drā-
tiūm. ¶ Vt vnu. c. quamq[ue] possedes.
coni qui est in mari. Et t[em]p[or] vñ-
a. ¶ Quasi. E[st] in superbiā irrigatione
fluminis. b. Multitudine exercitus.
tilabas cōrū in fluminib[us]
a. Vnde Apostolus: Qui autem conturbat vos.
por. indicium quicunq[ue] est illi.
tuis, & conturbabas aquas pe-
dibus tuis, & conculcas aquas
f[ac].it dominus Deus: Expandam
super te rēte meum in multitu-
dine populo[m] multo[r]ū, & ex-
t[em]pli. ¶ Qui quali colber. multi fuerit sp[irit]us in-
volutus. b. Culoris infusio latet in ma-
ri huius mundi.

f[ac].it in fage. in mea, & pro-
p[ro]p[ter]a. ¶ Qui in celum posuisti tuum, & te limi-
t[em]p[or]a. i. terram. Super fa-
ciam agri abiciam te, & habi-
t[em]p[or]a. ¶ Devorandum.

t[em]p[or]are faciam super te omnia vo-
t[em]p[or]a. ¶ Secundum illud: Dediti eum sicut popu-
lus Achropum. ¶ Qui sementes comedunt
fecis viam.

latilia cœli, & saturabo de te

a. Non solum volatilia.
b. Reliquias. f.

bo[c]arnes tuas super montes,
¶ Minores. a. Hæreticorum

& implebo colles tuos t[em]p[or] laniē.
a. Cum omnia vermidib[us] statebunt.

tua. Et irrigabo terram t[em]p[or] fæ-
tore sanguinis tui, t[em]p[or] insu-
per montes & vales imple-
buntur ex te. Et operiam.

a. Qui transfiguras te in Angelum in-
cūm extintus fueris celos,

a. Super te, & nihil tibi letum erit, & ad inter-
num tuum omnes populi & reges nimis

horroris formidabant.

¶ & nigrēcere faciam stellas.

b. Ad

NICOLAVS DE LYRA.

J. a. Ecce deductus es cum lig. vo. i. cum re-
giōne iam definitis.

b. Ad

a. Solem nube. Cui scilicet contra-
nius est sol iustitia. Solem nu-
be & cōsidero. scilicet qui de-
scendit in Aegyptum super nu-
bem leuem. nullo peccati p[ro]de-
re pregrauatam: ei prophetis et
Apollolis, de quibus: Mandabo
nubibus meis, n[on] pluant super
eum imbre. Et in Psalmo: Veri-
tas tua visque ad nubes.

b. Lms. i. hæreticoru[m] eccl[esi]a, nō
dabit lumen suum, nec decipiet
credentes falsi nominis scientia.

c. Omnia luminaria. Quidquid vide-
tur in hæreticis esse doctrinæ,
extincto dracone necabut, &
ipse dominus terram hæreticoru[m]
operier tenebris ignorantis, vt
ceci cecos ducant in foueam.

d. Super ter. bo. s. quas Pharaon ne-
ficit quando. s. captiuatas Pharaon
n[on] aia captiuitate mutatur, de
qua: Ascendens in altum captiu-
tum duxit captiuitatem.

e. Et f[ac].est. s. transmigrationis Iacobin, Cata-
re patent v[er]e ibi:

f. Leon. Gen. in fortitudine & crudelitate.
g. Et draco, id est ceto. vnde Gen. 1. rbi no[n]na
translatio habet: Cete grandia, in Hebreo habe-
tur: Dracones magnos.

h. Et venti, id est potestate tua elemētū.

i. In fluvi. Hoc dicitur, quia terra Aegypti
fluvialis ex distione Nili, v[er]e sup[er] dictu[m] cū.

K. Et contur. Tyrannus regendo.

l. Propreterea. Hic conquerens ponitur eius ca-
lamitas. & primò desribitur his miseri, se-
cundū eius causa effectiva, ibi: Quia haec dicit.
Circa primum dicitur in persona Dei: Propte-
rea, id est quia obusus es potestate à me in-
concessa.

m. Expandam super te. id est exercitum chal-
doriorum.

n. Et extraham. De loco presentis vite.

o. Super fa. Quia cadavera sua & suorum
bellatorum remanserunt insepulta betis &
aubus laceranda.

p. Et imple. id est quoquā loco fugeris or-
cūs eris.

q. Et ope. Hoc dicitur ad designandum maga-
zīnū. ¶ t[em]p[or] tuā.

M O R A L I T E R .

* e. Et f[ac]. Hic Ezechiel propheta ex pre-
cepto domini, planctum affluit super deiectionem
regis Aegypti. Moraliter autē per
regem Aegypti ratione dignitatis regis lig-
nificari potest homo magnus in scien[ti]a vel
virtutibus, qui ex donis gratuitis nimis erigitur.
Et si Deo permittente & diabolo procurante in enormia vita labitur, & talis casus est multum plangendus. Tum ratione
personæ: Tum ratione status & ratione gra-
uitatis culpa quæ ex his aggrauatur: quia
quanto status altior tanto est culpa gravior,
& per consequens pena sequens. Item plan-
gundus est propter scandalum multorum,
occasione ruinæ ex hoc accipientium, &
propter status infamiam, & propter demo-
num letitiam, qui magis letantur de deie-
ctione modice personæ talis, quam de malis
& maioriibus malis in alijs personis. Vnde
referit Gregor. Dial. q[uod] quidam Iudeus trans-
iens per Lombardiam, nocte superueniente
intravit quoddam antiquum edificium fa-
cum antiquitus ad idoli cultu. Et circa me-
diū noctē venit turba demorum, inter
quos unus sedebat quasi princeps, querens
à singulis quid fecissent. Et illis referuntur
dilectiones, homicidia, & alia mala quæ
curauerat. Ille videbatur parum curare. Tunc
vnu dixit se frequētasse domum cuiusdam
episcopi deuoti, & eum tentasse de quadam
muliere deuota ibidem manente. Et hoc
dictum denum episcopum adduxisse, q[uod]
de precedenti terga mulieris percusserat
blandiendo. Tunc ille princeps incepit illū
commendare, & eum inducere ad pro-
sequendum quod incepserat, quousque no-
gotum perfecisset.

* f. Et fac. Et fac. Hic Ezechiel propheta ex pre-
cepto domini, planctum affluit super deiectionem
regis Aegypti. Moraliter autē per
regem Aegypti ratione dignitatis regis lig-
nificari potest homo magnus in scien[ti]a vel
virtutibus, qui ex donis gratuitis nimis erigitur.
Et si Deo permittente & diabolo procurante in enormia vita labitur, & talis casus est multum plangendus. Tum ratione
personæ: Tum ratione status & ratione gra-
uitatis culpa quæ ex his aggrauatur: quia
quanto status altior tanto est culpa gravior,
& per consequens pena sequens. Item plan-
gundus est propter scandalum multorum,
occasione ruinæ ex hoc accipientium, &
propter status infamiam, & propter demo-
num letitiam, qui magis letantur de deie-
ctione modice personæ talis, quam de malis
& maioriibus malis in alijs personis. Vnde
referit Gregor. Dial. q[uod] quidam Iudeus trans-
iens per Lombardiam, nocte superueniente
intravit quoddam antiquum edificium fa-
cum antiquitus ad idoli cultu. Et circa me-
diū noctē venit turba demorum, inter
quos unus sedebat quasi princeps, querens
à singulis quid fecissent. Et illis referuntur
dilectiones, homicidia, & alia mala quæ
curauerat. Ille videbatur parum curare. Tunc
vnu dixit se frequētasse domum cuiusdam
episcopi deuoti, & eum tentasse de quadam
muliere deuota ibidem manente. Et hoc
dictum denum episcopum adduxisse, q[uod]
de precedenti terga mulieris percusserat
blandiendo. Tunc ille princeps incepit illū
commendare, & eum inducere ad pro-
sequendum quod incepserat, quousque no-
gotum perfecisset.

* g. Super aquas. Si beatus qui seminat
uper aquas, vbi bos et asinus cal-
cant. Econtra infelix est, q[uod] nec
simplices quidem suo ultra po-
tentere derineret, ita vt pes ho-
minis non calcet in eis, vt nec si-
gam quidem sapientia & ratio-
nis aqua Aegyptia in se habe-
re videantur.

h. Et fac. H[ab]it. Suprā, vna die
mensis, hic quintadecima die. In
prima die i. calendis, mensis pri-
cipium est. In quinta die, id est
et quando donis gratuitis nimis erigitur.
Et si Deo permittente & diabolo pro-
curante in enormia vita labitur, & talis casus est multum plangendus. Tum ratione
personæ: Tum ratione status & ratione gra-
uitatis culpa quæ ex his aggrauatur: quia
quanto status altior tanto est culpa gravior,
& per consequens pena sequens. Item plan-
gundus est propter scandalum multorum,
occasione ruinæ ex hoc accipientium, &
propter status infamiam, & propter demo-
num letitiam, qui magis letantur de deie-
ctione modice personæ talis, quam de malis
& maioriibus malis in alijs personis. Vnde
referit Gregor. Dial. q[uod] quidam Iudeus trans-
iens per Lombardiam, nocte superueniente
intravit quoddam antiquum edificium fa-
cum antiquitus ad idoli cultu. Et circa me-
diū noctē venit turba demorum, inter
quos unus sedebat quasi princeps, querens
à singulis quid fecissent. Et illis referuntur
dilectiones, homicidia, & alia mala quæ
curauerat. Ille videbatur parum curare. Tunc
vnu dixit se frequētasse domum cuiusdam
episcopi deuoti, & eum tentasse de quadam
muliere deuota ibidem manente. Et hoc
dictum denum episcopum adduxisse, q[uod]
de precedenti terga mulieris percusserat
blandiendo. Tunc ille princeps incepit illū
commendare, & eum inducere ad pro-
sequendum quod incepserat, quousque no-
gotum perfecisset.

* h. Super aquas. Et fac. H[ab]it. Suprā, vna die
mensis, hic quintadecima die. In
prima die i. calendis, mensis pri-
cipium est. In quinta die, id est
et quando donis gratuitis nimis erigitur.
Et si Deo permittente & diabolo pro-
curante in enormia vita labitur, & talis casus est multum plangendus. Tum ratione
personæ: Tum ratione status & ratione gra-
uitatis culpa quæ ex his aggrauatur: quia
quanto status altior tanto est culpa gravior,
& per consequens pena sequens. Item plan-
gundus est propter scandalum multorum,
occasione ruinæ ex hoc accipientium, &
propter status infamiam, & propter demo-
num letitiam, qui magis letantur de deie-
ctione modice personæ talis, quam de malis
& maioriibus malis in alijs personis. Vnde
referit Gregor. Dial. q[uod] quidam Iudeus trans-
iens per Lombardiam, nocte superueniente
intravit quoddam antiquum edificium fa-
cum antiquitus ad idoli cultu. Et circa me-
diū noctē venit turba demorum, inter
quos unus sedebat quasi princeps, querens
à singulis quid fecissent. Et illis referuntur
dilectiones, homicidia, & alia mala quæ
curauerat. Ille videbatur parum curare. Tunc
vnu dixit se frequētasse domum cuiusdam
episcopi deuoti, & eum tentasse de quadam
muliere deuota ibidem manente. Et hoc
dictum denum episcopum adduxisse, q[uod]
de precedenti terga mulieris percusserat
blandiendo. Tunc ille princeps incepit illū
commendare, & eum inducere ad pro-
sequendum quod incepserat, quousque no-
gotum perfecisset.

* i. Super aquas. Et fac. H[ab]it. Suprā, vna die
mensis, hic quintadecima die. In
prima die i. calendis, mensis pri-
cipium est. In quinta die, id est
et quando donis gratuitis nimis erigitur.
Et si Deo permittente & diabolo pro-
curante in enormia vita labitur, & talis casus est multum plangendus. Tum ratione
personæ: Tum ratione status & ratione gra-
uitatis culpa quæ ex his aggrauatur: quia
quanto status altior tanto est culpa gravior,
& per consequens pena sequens. Item plan-
gundus est propter scandalum multorum,
occasione ruinæ ex hoc accipientium, &
propter status infamiam, & propter demo-
num letitiam, qui magis letantur de deie-
ctione modice personæ talis, quam de malis
& maioriibus malis in alijs personis. Vnde
referit Gregor. Dial. q[uod] quidam Iudeus trans-
iens per Lombardiam, nocte superueniente
intravit quoddam antiquum edificium fa-
cum antiquitus ad idoli cultu. Et circa me-
diū noctē venit turba demorum, inter
quos unus sedebat quasi princeps, querens
à singulis quid fecissent. Et illis referuntur
dilectiones, homicidia, & alia mala quæ
curauerat. Ille videbatur parum curare. Tunc
vnu dixit se frequētasse domum cuiusdam
episcopi deuoti, & eum tentasse de quadam
muliere deuota ibidem manente. Et hoc
dictum denum episcopum adduxisse, q[uod]
de precedenti terga mulieris percusserat
blandiendo. Tunc ille princeps incepit illū
commendare, & eum inducere ad pro-
sequendum quod incepserat, quousque no-
gotum perfecisset.

* j. Super aquas. Et fac. H[ab]it. Suprā, vna die
mensis, hic quintadecima die. In
prima die i. calendis, mensis pri-
cipium est. In quinta die, id est
et quando donis gratuitis nimis erigitur.
Et si Deo permittente & diabolo pro-
curante in enormia vita labitur, & talis casus est multum plangendus. Tum ratione<br

NICOL. DE LYRA.

a scilicet constitutus plurimis no
E ceat.Hier. Ex his discimus pos
se hominē quamvis iniquum
& impium si magistri verba au
dierit, & penituerit sua impie
tate, saluari; nec minus magi
strum damnavi si nō docuerit,
vel timore discriminis, vel de
speratione peccantis: cum teus
est etiam sanguinis eius qui po
tuit liberari, & in vitroque libe
rum seruari arbitrium: dum &
in magistri voluntate est vel lo
q vel tacere, & in auditoris vel
audire & facere, & saluari vel
contemptu penire: Nec statim
sequitur, vt quia propheta p̄
dicit, veniat quod predixit: Nō
enim pradicti, vt veniat, sed mi
natur ne veniat: Nec q̄a Deus
loquitur, necesse est fieri quod
minatur, sed ideo cōminatur,
vt peniteat cui minatur, & nō
fiat quod futurum est, siverba
domini contemnatur.
a Tu ergo fili bo. &c. Negligentia
bus videtur hæc propheta ca
dem ei in qua dicitur: Nūquid
volens cupio mortem iniqui
ci domini, nisi conuerti cum
à via mala & viuere? Et in fine
eiusdem supra dictum est: Con
uertimini & redite ab vniuersitate
impieatis vestris &c. Sed ibi
ad eos est sermo, qui voluit age
re penitentiam: & iustitia pec
cata delere, & confidenter con
uertatur: Hic ad eos qui impie
atum magnitudine desperat.
b Morem. &c. secundum il
lud: Anima q̄e peccauerit ip
sa morietur.
c Iustitia iusti. &c. A speciali ad
monitione Israhel qua domui lo
quebatur, transit ad generalem
ditupationem.
d Si autem dixerim impio morte
morieris. &c. Commissatio peccato
ris, iustum punire non debet. Si
mille loquit sermo ditum ad
Ieremiam, quādo descendit in
domum figuli & audit, vel pro
misla, vel comminatione Dei
id agere, vt vel homines prouo
cent ad salutem, vel deterreat
a peccato: vnde qui dicunt:
Non est æqua via domini: ar
guuntur quod ipsorum sit ini
quia sententia.
e Cum enim recesserit iu. &c. His
omnibus demonstratur nec peccator
cōtare de salute desperare debe
re, si penitentiam agat, nec iu
stum in sua confidere iustitia, si
negligēta perdidit, quod ma
gno labore quaeratur. Hieron.
Manifesta transcurrunt, vt in
obscuroribus immoremur,
f Esa. &c. Hierony. In quibus
autem p̄fensio propheta dif
ferat a p̄terita, & in quibus di
cti similia, collatio virtusq; po
tentia iudicare. Et factum est in
duodecimo anno. &c. Vnde
cum enim recesserit iustus à iustitia sua, fe
ceritq; iniquitas, morietur in eis. Et cum
recesserit impius ab impieatis sua, feceritq;
iudicium & iustitiam, viuet in eis. Et dici
tis: Non est recta via domini. Vnumquem
que iuxta vias suas iudicabo de vobis do
mus Israhel. Et factum est in duodecimo anno,
g cuius

a Qui debuit preuenire. **b** Non populus terra, sed ego.
guine autē eius de manu sp̄culatoriū requi
a terra, non populus terra, sed ego. **b** Q̄. Licet generalē sit
quid dico, ad te hoc postulamus ipsa.
a Et tu fili hominis, sp̄culatoriū dedit te do
muni Israhel. Audiēs ergo ex ore meo sermo
nem, annūciabis eis ex me. Si me dicēt ad
impiū: impie, morte morieris, non fueris lo
quutus vt se custodiāt impius à via sua, ipse
a Quam prius commiserit: de qua te annūciante posuit liberari.
impius in iniquitatē sua morietur, sanguini
nem autem eius de manu tua requiram. Si
autem annūciante te ad impiū, vt à vijs suis
conuertatur, non fuerit conuersus à via sua,
a Pro.
ipse in iniquitatē sua morietur. Porro tu ani
mam tuam liberaſti. Tu ergo fili hominis,
dic ad dominum Israhel: Sic loquuti estis dicē
a Unexp̄ibiles. **b** In alio. **c** In nō.
tes: Iniquitates nostræ & peccata nostra su
a Aggrauat. **b** Q̄. Nulla iam in ingratis non superest medicina.
per nos sunt, & in ipsis nos tabescim⁹: Quo
a Saltem praesente vita frangim⁹, qui futuram perdidimus, mand
amus & bibamus, erga in mortem.
a Quo modo ergo viuere poteris? Dic ad eos:
a Quo mōte desperare, conūtimi de venia leui.
Viuo ego dicit dominus Deus: Nō mor
te impī, sed vt cōuertatur impī à via sua,
a In regione vi. **b** Apostropham facit ad impios desperant
& viuat. Cōuertimini à vijs vestris pessimis.
a More etiā.
b Ut autē impī ad quos loquitur.
b Et quare moriēmini dōmus Israhel: Tu itaq;
a Non mei. **b** Frateria.
fili hominis dic ad filios populi tui: Iustitia
a Cuadibet.
iusti non liberabit eū in quacūq; die pecca
a Antiqua. **b** Ad fah. m. **c** Penitenti & bene
agens dominus enim in vitro, non præteris, sed presen
ta iudicas.
uerit, & impietas impī non nocēbit eī t̄ in
quacūq; die conuerlus fuerit ab impietate
sua, & iustus non poterit viuere in iustitia
a Præmia iustitiae pollicens.
sua in quacūq; die peccauerit. Etiā si dixerim
iusto, q̄ vita viuat, & cōfisiūs in iustitia sua fe
a Præstige, non tamē Dei mutua est sententia, cui
non potest in eodem homine peccatori redire
quod iusto promisi.
cerit iniquitatē, omnes iustitiae ei⁹ obliuioni
tradent, & in iniq;ate sua quā opatus est, in
a Sicut illud: Achiv̄ dies, & nimis
fauentur.
ipsa moriet. Si autē dixerim impī, morte mo
a Sicut Ninus.
rieris, & egerit penitentiā à peccato suo, fe
ceritq; iudiciū & iustitiā, & pignus restitue
rit ille impī, rapināq; reddiderit, iā mādatis
vitē ambulauerit, nec fecerit quidq; iniustū,
a Quo eī Christus.
vīra viuet, & non morietur. Omnia peccata
eius, quā peccauit nō imputabuntur ei. Iu
diciū & iustitiam fecit, vita viuet. Et dici
tis filij populi tui: Non est t̄ aequi pon
deris via domini, & ipsorum via iniusta est:
a Via. **b** hoc dicunt.
Cū enim recesserit iustus à iustitia sua, fe
ceritq; iniquitas, morietur in eis. Et cū
recesserit impī ab impieatis sua, feceritq;
iudicium & iustitiam, viuet in eis. Et dici
tis: Non est recta via domini. Vnumquem
que iuxta vias suas iudicabo de vobis do
mus Israhel. Et factum est in duodecimo anno,
a cuius

a Antequam hoc nunciaret qui fugerat.
b Aperte os, dando mihi confitiam loquendi de impletione pro
phetie meo de destructione Ierusalem, quam ipsi reputabant ante frim
lam. Consequenter ponitur prophetia de remenantibus in terra post de
structionem Ierusalem cum dicitur.
i Qui ha. in ruiuo, id eī in Iudea ple
na ruinas.
x Vnus erat Abram, id est fratre qui
erat vnu tantum habuit promissionem
terre pro suo semine, nos qui multi fu
mus multo fortius debemus eam possi
dere. **R. S. a.** aliter expōnit & melius: vt
videtur dicens: Vnus erat Abram, id
est in uno precepto Deo confederatus,
scilicet in precepto circūcisionis, Ge. 17.
l Nos autem multi sumus: Den con
federati in multis præceptis, vt patet in
donatione legis que continet multa præ
cepta moralia, ceremonialia, & iudicia
lia: & ideo melius debet nobis terra.
Sic enim inter se loquebantur, sed hic er
ror tollitur cum dicitur:
o Qui in Iudea, co. i. viuunt de alieno, per
rapinam & homicidium rapto.
p Et oculi, &c. i. ad idololatriam vel ad
Sodomiam, ut expōnit R. S.
q Et sanguini, fun, innocētē, vt patet
de israeli, & sociis suis, qui interfec
runt Godoliam & plures alios innocē
tates, vt habetur Ierem. 41.
r Nunquid terram hēre possidebitis?
q. d. non, quia non es̄is filii Abraham per
imitationem vice.
t Stetitis in gla. ve. parati ad homici
dia.
u Fecisti abominatione. id est turpia
ne
x Et vnuquisque vxorem premi
sui polluit, per adulteria: ideo subditur
pena cōm dicitur:
y Qui in rui. ha. gla. quia Godolias &
plures alii p̄fūruas ciuitatis fuerunt
in Iudea occisi, vt dicitur eī: & post
mortem eius alii fugerunt in Aegyptū
timore Chaldeorū, & ibi cum Aegy
ptiis occisi fuerunt à Chaldeis.
z Er qui in insidiā transiūtibus.
a Bellis tradetur ad devorandum.
b Qui autem in p̄fūsi, & in spe. sunt.
pro sua iustitione.
c Peste, morte, id est corrupto aere, &
fame.
d Et dabo terram, f. Iudea.
e In soli, per defectum habitantium &
cultorū.
f a Et scient

MORALITER.

a b Per nos ad me qui fugi. de Ierusa
lem di. va. Per ipsum qui fugit ad Eze
chielē significatur ille qui confide
rāt pericula vitē prætentis refugit ad
confilium prudentis & boni confes
sori, qui debet ipsum in domino cō
solari: & quantum potest in bono proposito roborare, ideo subdi
tur in persona confessoris.
g Et aperto ore meo non filii ampli, scilicet à bonis exhortationibus,
Sed de illis qui non timent pericula, propter quod non refugunt
ad confilium bona, subditur:
h Fili hominis qui habitant in ruino. id est in occasionibus peccato
rum, illi sup̄e ruunt de peccato in peccatum, præsumentes salua
ri sine meritis, eo quod fulceperunt baptismi sacramentum, ideo
de ipsi subditur:
k Loquuntur: Vnus erat Abraham, & hereditate possedit terram.
Per Abraham qui patet multarum Gentium interpretatur, homo
Christus signatur, qui iam possedit terram viuentium: Et quia ba
ptizati dicuntur eius filii, ideo dicunt terram viuentium sibi debe
ri, licet sint mali, dicentes quod subditur:
m Nobis data est terra. Sed haec falsitas reprobatur cū dicitur:
n Dices ad eos &c. qui in sanguine comeditis, de rapina viuento.
p Et oculos vestros levatis ad immunditas, impudice respicendo,
q Et sanguinem funditis, innocētates occidendo.
r Nunquid terram, scilicet viuentium.
s Hereditate posseditis? quasi dicat non, sed magis terram e
meritum, scilicet inferni.

NICOLAUS DE LYRA.

a In deci. & sic patet quod hoc fuit post reuelationes positas in
pascendem cap. sc̄erē per decem mensis, quia illi facte sunt. 12. anno pri
mo mensis.
p Et factum est in 12. anno. Segu
t. **a** Desolabuntur

Ea Et cum puris. Hierony. Hoc omnes hæretici faciunt, sed & catholici, qui dogmatum non custodiunt veritatem: sed de corde suo cōfingunt, & habent magistrum præsumptionem suam. Simili erore baccantur, qui cū populo persuaserint vera esse quæ fingunt, & in theatræ modum plantius concitaerint & clamores, immemores imperia, sūe adducto su pereculo suo, libratis sermonibus arque trutinatis, magistrorum sibi assument autoritatem.

b P̄fōrem. Hierony. qui scilicet dicit: Ego sum pastor bonus.

c Et dabit lig. Hierony. Lignum scilicet sapientia, de qua dicitur: Lignum vita est his, qui apprehenderint eam. Hierony. Alij: ligna regiūnum, plurima sanctorum multitudo.

GLOS. ORDIN. CAP. XXXV.

Et factus est. Tota propheta huius ca. est contra montem Seir, id est filiorum Etau & Edō, qui Græca lingua & nostra Idumei vocantur: quia in tempore necessitatis & angustiae, quando Iudas capiebat à Babylonijis, insultauerunt eis & cuncto populo Iudeorum & sibi pūtauerunt terram traditam ad possidendum: & non modo suscepserunt filios suos, id est Jacob fratri sui, sed persequentes conculcaverunt in manus gladij. Qd Symmachus dicit apertius. Sanguinem tuum odisti, & sanguis tuus persequetur te. Hierony. Si semper in prophetis esset sermo dñi, & in pectore eorum continuum haberet hospitium, non Ezechiel tam crebro dicere: Factus est sermo domini a.m. sed ob humana fragilitatem & vita huius non cellentes sepe recedit. Vnde: Super quem videris spiritum descendenter & manētem in eo, ipse est &c. Non enim hoc Christo proprium esset, si semper in alijs maneret. Ad Moysem quoq; dicitur: Ause ram de spiritu qui in te est, quem viquenō habet nisi ad eum à domino descendat. Hieronym. Allegori. Montem Seir, non mirum si in hoc

NIC. DE LYRA.

Ga Pascua. bo. depasci: &c. id est melioribus bonis in presenti vita. Infuper & reliquias pa. ve. conculta, id est illa vnde deberet pauperes vivere deditis satellitivis. Et eodem modo exponendum est quod dicitur: Et cū purissimam aquam &c. Propterea. &c. id est propter talen inuiriā similibus illaten. d Ecce

Scripturarum. b Non, subaudi, ed. insuper. pascua bona depalci? Insuper & reliquias pa scuarum vestrarum cōculastis pedibus vestris, & cōlōqui mei. & cū purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris turbabatis, & ouēs meæ his quæ conculcata pedibus vestris fuerant pâlcebantur, & quæ pedes vestri turbauerant, huc biebant. Propterea hēc dicit dñs Deus ad eos: a Pastor bonus. b Qui omne iudicium accepit a parte. c Idex verus. c Inter pecus f. & pecus. Ecce ego ipse b iudico inter pēcus pingue & ma. a Cum vos cornuta secundum legem puniebatur. b Quā fortiorē.

silentū. Pro eo q; lâteribus & humeris impinge batis, & cornibus vestris t ventilabatis omnia

Sicut hodie superbia præpositorum multi ab ecclesiis iniuste pellitur

infirma pecora, dōnēc dispergerentur foras, sal- a Sed. b Peccatum.

uabo gregem meum, & nō erit ultra in rapina,

Non nostra nomina dignitatum quibus tument, sed inter hominem & hominem, iuxta operā, id est iuxta quod servus domini est.

& iudicabo inter pēcus & pecus. Et fuscitabo a Singularem. Vnde: Magister vester nō est Christus.

super t eas pâstorem vnum, qui pascat eas fer-

a Secundum hominem qui de David. b Qui manu fortis interpretatur.

c Panis angelorum. d Spiritus sanctus assumptam carnem.

ūum meum Dávid, ipse pâlcet eas, & ipse erit

A Pater & filius & spiritus sanctus. b Idem filii, secundum denotata.

eis in pastorem. Ego autem dōminus ero eis in

A Proficiens. b. pecudibus in ratione animali, non iam pastor, sed pâncipes vocabitis. b Vnde: M̄dus vestrā ita: quae nos, nō.

Deum, & seruū meus Dáuid princeps in medio

Cuius veritatis non transirent. **Tunc.**

corum. Ego dōminus loquiūtus sum. Et faciam

Non bellum, non discordia, quia in pace factus est locus eius, sed pacificus quis exasperat omnem seūum, paci Christi, qui ait: Pacem vobis, nō vel.

c Demones, animi perturbatores.

cum eis pacatum pâcis, & cessare faciam bestias:

A Cuius.

peccatum de terra: & qui habitant in deserto, se-

A Dominus illuminatio mes & la mes quem si. **E**ccl: 3:16. & defola-

la terra ab eis. **Q**ui dominas reuelabit condensata sylva, & in

templo eius omnes dicent gloriam.

cūri dormient in saltibus, & ponam eos in cir-

cumitu collis mei benedictionem, & deducam

Quia in Deuteronomio benedictionis pollicetur.

imbrem in tempore suo, & pluiae benedictio-

A Vnde. **D**e uo: Ecco odot filii mei sicut o.p.

nisi erunt. Et dabit lignum agri fructum suū, &

A Eodem tempore. **V**eritas de terra orta est.

b Vnde in mīnūq; de quia: Beati mites, quoniam ipsi p.

terra dabit germe suū, & erūt in terra sua absq;

A Verum omnium felicitate.

timore. Et sciēt, q; ego dñs cū contriuero & cate-

A Quia quasi gemitum premebantur impērio. **D**emonum.

nas inq; coru, & eruo eos de manu imperatiū

A Vnde: **D**e quibus Natura be. an. confitit. Etabili: Omnes be. agri ledantib.

sibi. Et nō erūt ultra in rapinā Gēribus, neq; be-

A In terra uiuentum. **Q**ui confidauit in domino, sicut mons Sion.

stiē terræ deuorabūt eos, sed habitabūt cōfiderat

A Vnde: Sicutab; Dáuid germe iussum.

absq; villo terrore. Et fuscitabo eis gērmē t no-

A Verbi Dei.

minatū, & nō erūt ultra imminuti fame in terra,

A Vnde: Propter vos nomen meum blasphematur in Gentibus.

neq; portabūt ampli opprobria Gētiū. Et sciēt,

A Cum erit Deus omnia in omnibus.

qua ego dñs Deus eortu cūm eis, & ipsi populus

A Scilicet. **Q**uis dñm est. Nolite tipice pufilus grez.

meus dōmus Israhel, ait dñs Deus. Vos autē greges mei greges pâlcet meq; homines estis, & ego

A De qua: In loco pascuū ibi me collocuit. **Q**solut.

dominus Deus vester, dicit dominus Deus.

C A P. XXXV.

Et factus est sermo dñi ad me, dices: Fili hois:

Scripturarum. b Non, subaudi, ed. insuper. in hoc loco Seir, id est hispidus & pilosus in malam partem intelligitur, cum Elias quoq; vir pilosus dictus sit: Etau enim rufus fuit, & quasi pellis hispidus: Elias tantum pilosus describitur. In Etau qui & sanguinarius & cruentus vel hispide comparatur, mortaliū operum & ipsius mortis iudicium est. In Elia virilitatis argumentum: cuius habitat in soliditudine & vita austera non modo virum, sed & fortissimum demonstrat. Porro Iacob qui supplantauit Etau, & primogenitus accepti: quia simpliciter habitabat domi, & non erat venator sicut gigas Nemroth, lenis vocatus & nitidus.

g Et fuscitabo super ea pa. scilicet Christum, secundum sp̄iem, dicit lob. 10. c. Et fecit vnum ovile, & vnum pastor. **A** Et aliis, convertebas alia s. prophetis. **b** Animi, vnde Apolotus: Nos regula facie gloriam domini contempla. **c** Idumox. s. ponē faciem tuam aduersum montem

d Diabolum: Seir diabolus, qui Seir hispidus & pilosus interpraterat hic presider genti filiorum Etau. & se contra Indiā. **e** Idumox. s. Scir, & prophetabis t de eo, & dices illi: **a** Tipe non mitam angelos, non uti ministros.

b Hec dicit dominus Deus: Ecce ego ad eum. **c** Qui diu sustinuit. **d** Habitum percutientis affutum.

e Cū do, esset ibi. Propterea viuo ego, dicit dom. Deus: quia in Ierusalem colebatur in templo, in quo erat propitiatorium quod diebatur sedes Dei, in dictum fuit diffus Exod. vi. gelmoquo.

f Qui faciam iuxta iram tuam. & c. id est debite te puniendo de ira & iniuria tua. **g** Non alius. **a** Quem ante solitudinem non poterat super tē, & dabo te defolatum atque defertum. **b** Vrbes tuas demoliar, & tu de-

c furtus eris, & lices quia ego dominus. **d** Quae est causa. **e** Contra quod dicitur: Iracimini, & nolite peccare, si scilicet cito conciliantis inimicis, & odium chasteat mutemus.

f cō quod fueris inimicus sempiternus, & tūscip̄. **g** a Deserti.

a Et dero- **b** Rerum fine. **c** Non alius. **d** Et notus efficiat peco eos, cū te iudicero, & scies quia ego dominus, in eorum liberazione de Babylonica capititate te in captiuitate remaneant.

e Audiu vniuersa opprobria tua, que loquutus es de montibus Israel, &c. de destructione Iudea.

f a Deserti. **g** a Deserti.

NICOL. DE LYRA.

q olibus Deum: Et diuiditur in duas partes secundum duas causas: hu-

is destructione. secunda ibi: **E**o quod dñe. **f** Et cum fratres. **g** Prima causa est fratrum in idem, quia sunt Etau odio habuit: Ia- uis fratres suum veterum, & habebat

h Genit. 27. sic Idumæi descendentes ab Etau, iudicis à Iacob descendentes ab Iacob, iudicis à Iacob descendentes: & huius quod dicitur in persona domini: **i** Ecco ad te mons Seir: id est Iudea.

j Et excedam ma. meam. id est poniā.

k Super te, &c. id est ad te destruendam.

l Et quod fueris inimicus sempiter-

m & auferem de eo cūtē & redeuntem,

n & implorō montes eius occisorum suo-

o & Discipulis: **p** Quae in ima depressa.

q In collibus tuis & in vallibus tuis,

r & tuas habitas aquas hincidat: venientes;

s & tuas: **t** Lxx. Campi qui inter montes & vales sunt.

u & tuas: **v** Idem in obſidione Ierusal-

w ait cum monte Chaldeis.

x In tempore afflictionis eorum. &c.

y id est destruendis ciuitatis & templi,

z & qui fuerint summe afflicti.

aa In tempore iniqui extre. &c. id est

bb eternitatis: Et accipias hic extremum.

cc propter destruendem ciuitatem & templum, in dictum est.

dd Sanguinem tradam te. id est

ee ad fidem filii: id est filii Israhel.

ff & Concluseris filios Israhel, &c. sue-

gg non omnes: idem in obſidione Ierusal-

hh ait cum monte Chaldeis.

ii te, & ciuitates tuas non habitabuntur.

jj Et sciēt, quia ego dominus Deus, & o.

kk Nou solum supradicta.

ll Et sciēt, quia ego dominus Deus, & o.

mm Idumox. s. & Iudea, vel Iude & Israhel. & x. tubum. **n** Idumæi, & Israhel, hereticis par-

o & ecclasticis possidebo.

p Secunda causa ponitur ibi:

q O eo quod dixeris, duæ Gentes & duæ

r terra mea erunt & c. Ad literam hoc dicebant Idumæi de Iuda & Israhel,

s per quas mysticè significari possunt

t duæ religiones in generali, que ha-

u bent possessiones, scilicet monachis &

v canonici regulares: quoniam temporali bona frequenter viupare nituit

w terrena potestas crudelitati con-

x iuncta, eo quod à predecessoribus suis fuerūt monasteriis donata, quod

y tamē est falsum, quia sicut per ven-

z ditionem vel donationem homini faciat ius rei transiūt, sic & magis

aa per donationem factam monasteriis, quia fit principaliter ipsi Deo,

bb ideo subditur:

</div

a Et deroga. Q. preces vestrae contra
E me blasphemiae sunt.

G L O S . O R D I N .
C A P . XXXVI.

Tu autem, Hiero, Hæc antistrasti cos more iudaico dicuntur, que illi expectant in mille annorum regno quando ciuitatem Ierusalæ aferunt extenuandam, & templum illud quod in fine volumini describitur, & rerum omnium felicitatem, alij sub Zorobabel completa: sed sequentia non patiuntur. Tunc enim non tanta bona habuerunt quanta a principio, nomen maiora. Hiero. Prophetæ totius ad montes Israel breuiter hic sensus est: Quia insultauit vobis inimicus, id est mons Seir, & putauit se vos in perpetuum possidere, & altitudines quondam domini nunc defertas, cessisse sibi in hereditatem, & aliquanto tempore possedit propterea hac dicit dominus montibus & collibus &c.

c Collibus. Inferioribus in monte ecclesiæ constitutis per singulos gradus, vnde: Non potest abcondi cuius super montem posita.

d Torrentibus Hier. quorum, scilicet hyeme persequitionum & tempestate presura augetur fides, vallibus his, qui humilitate deprecessi sunt.

a Fructum.

NICOL. DE LYRA.

a Deserti, scilicet sunt montes Israel, Nobis ad deuorandum dati su. quis comedemus bona ibi crescentia.
c Et insurrexit super me ore vestro, dicentes, q. non poteram defendere Iudeos a rege Babylonis.
d Verba vestra ego audiui. id est blasphemias restra punire dispositi.
e Letante vniuersa terra, scilicet Israel.
f In solitudinem te redigam: quia post reditum Iudeorum de Babylonie, Idumæa remanserunt in captivitate, & sic Idumæa remansit desolata propter defectum culturae.

MORALITER.

*** g** Dissipatus eris mons Seir & Idumæa omnis, tales enim dissipantur in morte per separationem animæ à corpore, & tunc caro tradetur vermis corrodenda, & anima demonibus crucienda.

NICOL. DE LYRA.

C A P . XXXV.

Tu autem fili hominis. &c. Superius Ezechiel propheta uis Iudeis aperit: adiunxit tamen in fine. 34.ca. cōsolationem de liberatione eorum per Christianum fieri, hic prophetat ei prospera: & primò facit hoc simplici sermone, secundo prophetica visione ca. sequenti. Circa primum agitur de liberatione populi Iudei: Et dividitur in duas partes, secundum duas causas huius liberationis. Secunda ponitur, ibi: Et factum est. Prima autem causa est releuatio populi à miseria. Et dividitur in duas partes, quia primò ponitur aduersarii deiectio. Secundò populi Iudei erectio, ibi: Vos autem. Circa primum dicitur:

j Propheta super montes Israel. prospere nunciando.

k Eo q. dixerit inimicus de vobis. &c. gaudente de vestra destructione.

l Euge. &c. Interiectio est gaudens.

m Altitudines sempiternæ. &c. id est terra Iudeæ montuosa.

n In hereditatem ducit sunt nobis, &c. Gsic enim dicebant Idumæi, ut dictum est ea, precedentem.

a Q. Hæc initia redunt in me.

p Et ascenditis super labium lingue. &c.

qua extranei loquantur de vobis descendendo & improperando: Cetera patet r̄sque ibi:

q Propterea hæc dicit dominus Deus: &c.

r Quoniam in igne zeli mei, id est in igne vindictæ meæ.

s Loquatus sum de reliquis Gentibus & de Idumæa vniuersa. sententialiter orum punitionem determinando.

t Qui dederunt terram meam sibi in hereditatem, id est Iudeam, que dicebant specialiter terra Dei, eo q. in Ierusalem regebat cultus Dei.

u Cum gaudio, & toto corde & animo, & eiecerunt eam ut valarent, alii libri habent: Cum gladio sed in libris certis est, Cum gaudio, quia cum magnitudine occiderunt populus Iudeam, & cepti erant, & terram vastauerant, & rea patet ex dicti r̄sque ibi.

v In hoc proficit ita Dei.

w Cetera.

x Dilectissima.

y In ore orbe persequitoribus.

z Mors Seir & Idumæa omnis, &c.

aa In hoc proficit ita Dei.

bb Solus.

cc Cetera.

dd Cetera.

ee Cetera.

ff Cetera.

gg Cetera.

hh Cetera.

ii Cetera.

jj Cetera.

kk Cetera.

ll Cetera.

mm Cetera.

nn Cetera.

oo Cetera.

pp Cetera.

qq Cetera.

rr Cetera.

ss Cetera.

tt Cetera.

uu Cetera.

vv Cetera.

ww Cetera.

xx Cetera.

yy Cetera.

zz Cetera.

aa Cetera.

bb Cetera.

cc Cetera.

dd Cetera.

ee Cetera.

ff Cetera.

gg Cetera.

hh Cetera.

ii Cetera.

jj Cetera.

kk Cetera.

ll Cetera.

mm Cetera.

nn Cetera.

oo Cetera.

pp Cetera.

qq Cetera.

rr Cetera.

ss Cetera.

tt Cetera.

uu Cetera.

vv Cetera.

ww Cetera.

xx Cetera.

yy Cetera.

zz Cetera.

aa Cetera.

bb Cetera.

cc Cetera.

dd Cetera.

ee Cetera.

ff Cetera.

gg Cetera.

hh Cetera.

ii Cetera.

jj Cetera.

kk Cetera.

ll Cetera.

mm Cetera.

nn Cetera.

oo Cetera.

pp Cetera.

qq Cetera.

rr Cetera.

ss Cetera.

tt Cetera.

uu Cetera.

vv Cetera.

ww Cetera.

xx Cetera.

yy Cetera.

zz Cetera.

aa Cetera.

bb Cetera.

cc Cetera.

dd Cetera.

ee Cetera.

ff Cetera.

gg Cetera.

hh Cetera.

ii Cetera.

jj Cetera.

kk Cetera.

ll Cetera.

mm Cetera.

nn Cetera.

oo Cetera.

pp Cetera.

qq Cetera.

rr Cetera.

ss Cetera.

tt Cetera.

uu Cetera.

vv Cetera.

ww Cetera.

xx Cetera.

yy Cetera.

zz Cetera.

aa Cetera.

bb Cetera.

cc Cetera.

dd Cetera.

ee Cetera.

ff Cetera.

gg Cetera.

hh Cetera.

ii Cetera.

jj Cetera.

kk Cetera.

ll Cetera.

mm Cetera.

nn Cetera.

oo Cetera.

pp Cetera.

qq Cetera.

rr Cetera.

ss Cetera.

tt Cetera.

uu Cetera.

vv Cetera.

ww Cetera.

xx Cetera.

yy Cetera.

zz Cetera.

aa Cetera.

bb Cetera.

cc Cetera.

dd Cetera.

a Pro sanguine. Prophetarum & aliorum iustorum. vnde: E Ierusalem quae occidis prophetas, & la. eos qui ad te mis. & sanguis qui effusus est requiretur à generatione hac, à sanguine Abelit viisque ad sanguinem Zachariae. Hieronymi. Alij Iudeorum referunt hæc ad tempus Zorobabel, quando sub Cyro rege multi de Iuda & Beniamin in Iudæam reducti sunt. Alij ad regnum mille annorum quod sub Christo (quem putant venturum) & ciuitas Ierusalem extinxerunt & templum, de quo in ultima parte huius propheticæ agitur. b spiritum nouum ponam in medio vestri. Hieronymus. Nota, quod spiritum nouum & cor nouum dat post effusione aquæ.

Note

a Confund-

& effudi indignationem meam super eos pro sanguine quem fuderunt super terram. Et in idolis suis polluerunt eam, & dispersi eos in Gentes, & ventilarunt in terras. Iuxta vias eorum & tandem sunt inuenientes iudicauit eos. Et ingressi sunt ad Gentes ad quas intraverunt, & polluerunt nomine sancte.

a Confund-

NICOL. DE LYRA.

a Et effudi indignationem meam super eos. puniendo pro peccatis. b Et dispersi eos in Gentes, & ventilarunt in terra, &c. capti-vando in diuersis terris. c Et polluerunt nomen sanctum me, & cetera, in quantum occasione eorum dictæ sunt blasphemie contra eum modis predictis, ideo subditur:

d Cùm diceretur de, & cetera. à Gentibus. e Populus domini iste est & cetera. ideo ex malitia aliquorum dicebatur dominus malus: ex bonitate aliorum impotens, ut predictum est. ideo quantum ad malos dicitur derisor: Populus domini iste est, & de bonis quod subditur.

f De terra eius egredi sunt, quæ si diceret: Non potuit ibi esse feruare.

g Et pepercit nomini sancto meo, quod polluerat domus Israel in Gen. & cetera. His conseqüenter ponitur ablatio buitis blasphemie per reductionem populi de Babylone: & ablata fuit Gentilium occasio dictæ blasphemie. Et hoc est quod dicitur in persona Dei: Et pepercit nomini sancto meo, occasio dictæ blasphemie subtrahendo.

h Non propter vos ego faciam domus Israel, sed propter nomen sanctum meum, quod pollueris in Gentibus ad quas intrabis. Id est non propter in-situm vestram, sed propter nomi-nis mei reverentiam.

i Et sanctificabo nomen meum magnum, quod pollutum est inter Gen. & cetera. Id est san-cum ostendam in liberatione re-fira mirabiliter, ideo subditur:

k Tollam quippe vos de Gentibus, & congregabo vos de vniuersis ter, & cetera, per Cy-rom.

l Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

j Id est peccata vestra præterita remittam. Doctores autem nostri literam istam exponunt de reductione populi ad fidem Christi, & de Hebreos

Et effudi indignationem meam super eos. puniendo pro peccatis. Et dispersi eos in Gentes, & ventilarunt in terra, & capti-vando in diuersis terris. Iuxta vias eorum & tandem sunt inuenientes iudicauit eos. Et ingressi sunt ad Gentes ad quas intraverunt, & polluerunt nomine sancte.

a Confund-

cum sanctificatus fuero in vobis coram eis. Tollam quippe vos de Gentibus, & congregabo vos de vniuersis tertis & adducam vos in terram vestram. + Et effundam super

a Confessio-

vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo vos.

a Confessio-

Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab idolis vestris mundabo

Gloria & perficitur in patria. ubi pax & amor consummatur.
Et dabo sanctos id est eos sanctos.
b Eterna tabernacula cum eis in presenti in terra per gratiam
& in celo per gloriam.
c Et scilicet Gentiles id est cuiuslibet fidelis, qui nomine Israel nominatur, ut supra dictum est.

In cap. 37. ubi dicitur in Postil. Et dixit.
Hic ponitur huius visionis
intellectio.

A D D I T I O.

Quod haec visio Ezechielis exponatur de liberatione populi Babylonica captiuitate, videtur inconsonum littera. Tum quia licet sennit sit mors civilis, non tamen loca ubi senni sunt, dicunt sepulchra, in tantum quod cum liberantur dicuntur tumuli apertis, & huiusmodi, que in litera de hoc dicuntur. Tum quia licet fuerunt libertati a seruitute Babylonica remanserunt tamen sub seruitute Persarum & Medorum, unde post redemptionem a Babylonica captiuitatem. **E**sdras. 9.c. legitur Esdras dixisse: Serui sumus, & in seruitute nostra non derelinquit nos Deus noster, etiam inclinabit super nos misericordiam, & sic adhuc remanebant mortui ciuitatis. Tum quia quod dicitur hic: Et dabo super vos nervos, & succrescere faciam super vos carnes, & extendam in vobis cutem, non videtur pertinere ad eductos de seruitute ad libertatem, unde manifestum videtur, quod haec visio pertinet ad resurrectionem generaliter, in qua omnia predicta requiruntur, prout litera platen sonat, secundum suam primariam significacionem: a qua numerum est recessum secundum sensum literalem, nisi necessitas cogat. Si autem dicatur, quod necesse est, ut non intelligatur de resurrectione generali propter obiectiones allegatas per Postillatorem, quarum prima est ex hoc quod dicitur: Offa haec vniuersa dominus Israel est, cum tamen resurrexit predicta non solum si filiorum israel, sed generaliter. Secunda est de hoc quod dicitur: Aruerunt ossa nostra & perierunt ossa nostra, prout in Postilla. Ad primum dicendum, quod licet resurrexit generalis sit omnium generaliter, tam iustorum quam reproborum: quia tamen reprobri ad maius supplicium resurgent, non dicuntur proprie resurgere. Unde Ps. 1.b. Ideo non resurgent impii in iudicio, prout Postillator ibidem exposuit. & ideo propheta non fecit mentionem hic de filiis Israel, sub quorum nomine omnes iusti intelliguntur, prout in multis alijs locis. Ad secundum secundum, quod hoc quod dicitur: Aruerunt ossa nostra &c. intelligit de iustis defunctis, quia licet habeant certam spem resurrectionis, quia tamen spes que disertur affigit animam, ut Prou. 13.b. ideo propheta dicit eos sic loquentes quasi secundum cursum hominum communem hoc dicere potuerint.

R E P L I C A.

In cap. 37. ubi Postil. motus duabus rationibus exponit visionem huius cap. ad literam de liberatione a captiuitate Babylonica, quam

GLOS. ORDINARIA. CAP. XXXVIII.

Et haec est. Hiero. Secundum est quod hic ultimus sermo ad Ezechielem fit. Neque enim post hume simile aliquid possumus inuenire, praeter illud quod in 35. anno scriptum est transmigrationis lechoniam: Facta est super me manus dominii, & adduxit me illuc, in terram Israel, quando edificatio templi describitur, & ceremoniarum eius ordo narratur,

b Pone faciem. Multa consideratio ne vel confirmatione vultus opus est, ut quae dicuntur, reuelata facie possimus agnoscere.

C A P.

XXXVIII.

Et factus est sermo domini ad: Alij obstante.

Eme dicens: Fili hominis pone fa-

b

g a Principem

MORALITER.

* a Et haec est. Fili hominis, pone faciem tuam contra Gog & c. Capitulo istud literaliter exposui de persecuzione Antichristi futura. Dicitur autem 1. Joh. 4.a. Omnis spiritus qui solvit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus. Inter alios autem hereticos Amis videtur magis ipsum soluisse negans eius deitatem, alterius verbum esse creaturam. Similiter solvit humanitatem negans Christum habere animam humanam, & alterius locum anime, ipsius verbum tenere, ideo secundum sententiam beati Iohannis debet Antichristus nominari. Ipse vero inter alios hereticos maxime persecutus est ecclesiam: Tum quia plures & fortiores habent testes: Tum quia perfectus est ecclesiam non solum verbis, sed etiam gladiis adhucenitib; sibi, ut scribitur in chronica Hier. Et Radus dicit: Et Lucius Ariana pars eius post fugias ciuium & exilia, post cedros & tormenta flammatisq; quibus innumeris cōdūt, ad monasteria futoris sui arma cōvertit, vastat eternū, & bella que scientibus inducit, tria milia simul vel amplius viros per totam terram secreta & solitaria habitatione dispersos oppugnare paritet.

NICOLAVS DE LYRA.

a Contra Gog & Magog. Hiero. Gog & Magog, contraria sunt Gentes & inimicæ sanctorum, quæ egrediuntur ab angelis terra, rectam scilicet lineam relinquentes. Haec caput superbiens amentia & omnium malorum. Iuxta illud: Mundus in maligno positus est. Hiero. Gog, teatum, Magog, de teato. Teatum haereticorum principes. De teato qui illorum suscipiunt doctrinas. Et pulchre post multas & myrias in hoc volumine prophetias, extremam contra Magog & Gog dirigit. Si enim tempus iudicii est secundum Petrum ut incipiat a domo Dei, & Ezechiel qui ait: A sanctis meis incipite, & nouissimus inimicus defluerit mors. In Isaiᾳ quoque primus sermo fit contra Iudeam, in qua cōfessio domini est. Et extremus contra quadrupedes que in deserto sunt, recte & hic nouissimus sermo fit contra Gog & Magog, qui pugnant contra ciuitatem Dei. id est ecclesiam, de qua: Fluminis impetus laetificat ciuitatem Dei. Et, Non potest ciuitas abscondi supra montem posita. Et ferulalem quem adiudicatur ut ciuitas. Magog de teato. Omnis superbia & falsi nominis scientia, quae erigit se contra notitiam veritatis nominibus demonstratur. De talibus teatis Isaiā ait: In vniuerso, multitudinem magnam, hastam &

b cinctum tuam contra Gog, & terram Magog, principem capitum Mosoch & Tubal: & vaticinare a de eo, & dices ad eum: Hæc dicit dominus Deus:

a Principis. **b** Amentis. **c** Omnis. **d** Primum a sententia tua fluctuare faciam. **e** & Tūbal. **f** Et circuagām te, & ponā fre-

g rū in maxillis tuis, & educā te & omnē exercitum tuum, equos & equites vestitos floridis.

a Quo imitantur armaturam Dei, & iocicas iustitiae habent se iactant.

b Prepara & instrue te. id est preparabis te ad vocationem ecclesie. **c** Quo arborum generis.

d Et esto eis in præceptum. id est multitudine tibi coacervanda tibi obediet ad nutum.

e Post dies. Hic consequenter poterit exequitio persequitionis. Et dinidetur in duas, quis primò ponitur huc exequitio. Secundò eiusdem prænuntiatio, ibi: Hæc dicit. Circa primum premittitur tempus, cum dicatur: Post dies multos viciabitis. id est punieris, quia finaliter Antichristus a Deo fulminabitur, ut infra dicitur.

f In nouissimo annorum venies. id est circa finem mundi.

g Ad terram quæ revera est à gladio. id est ad ecclesiastis diffundit, que primò fuit sub gladio Iudeorum & tyrranorum, sed à tempore Constantini habuit pacem, & sic revera est à gladio.

h gomma latera aquilonis, & totum robur eius, populiq; multi tecum. Prepara & instrue te, et subdit tuo imperio.

i omnem multitudinem tuam quæ coaceruata est ad te, & esto eis in pceptum. Post dies multos viciabis.

j Vicitabo in virga iniquitates eorum &c. **k** Vnde Iohannes: Non nisi hora est, & populus Gentium undecima hora ducitur ad calendam vinearum.

l Sanctorum qui affecti fructus centenos & sexagenos & vicenos.

m taberis. In nouissimo annorum venies ad terram, **n** Vi in pace consistit. **o** Contempno errore Gentilium.

p que trueris est à gladio, & congregata est de a Patriarchas, prophetas.

q populis multis ad montes Israel, qui fuerunt a sine lege & præceptis Dei. Unde postea dicitur: Plures filii defecerunt aegypti & que habentur.

r Ad montes Israel, id est ad Iudeam montuosam, licet enim veniat ad viciq; indebatur.

s Gog, diabolus princeps, haereticorum, bitauerunt ī ea cōfidererunt vniuersi. Ascendēs autem.

t Vt omnia tenebris & errore confundantur, non enim habet imbretemporaneum & serotinum. **u** Verborum. **v** Quantum in te est, quasi tepeftas venies, & quasi nubes ut oprias.

w Credentiam. **x** tērrā, tu & omnia agmina tua, & populi mul-

y temporibus nouissimis. **z** Vnde. si spiritus postulat habens ascende voluerit super te, locum tuum, ne dimiseris dominum autem ascendit in cor tuum, qui ascensione difusus in corde tuo.

aa ti tecum. Hæc dicit dominus Deus: In die illa ascen-

bb Hæc de populis educta est, & habitaerunt in ea confidenter vniuersi. Quia ante aduentum Antichristi Christiani de pluribus terris venient in Iudeam, & capient eam, & ibi pacifici habitabunt ad tempus.

cc Et hoc est ad te Arri.

dd Principem capitum Mosoch & Tubal. Per populos hic & inferius expellens, significantur populi ab Arria & ab eius sequacibus decepi, de quorum multitudine dicit Hieronymus. Et habetur in Decretis, xxiiij. q. iiij. cap. Iecandæ: Arrius in Alexandria una scintilla fuit. Et quia non citò fuit oppresus, cuius flamma totum orbem depopulata est, Ideo sequitur post:

ee In die illa ascendent sermones &c. & cogitabis cogitationem pessimam, & dices: Ascendamus ad terram abesse muro, Arrius enim & sui discipuli erant instructi philosophia. Catholici vero erant simplices in folio domino confidentes: proper quod Arrius credebat eos sibi resistere non posse, sicut ciuitas absque muro resistere non potest exercitu forte & magno, Ideo subditur:

ff a Deserti

a Deserti fuerant, & postea restituti. Hac sunt deserta, & ina-
E quosa (in quibus diabolus locum inuenire non potest) qui
vocati sunt ad salutem.
b Sacerdotum meorum prophetarum Israel. Moysi scilicet qui lux-
ta, Lxx. in libro. Numero. ait: Egedicetur homo de semine
eius, & dominabitur Gentium plurimarum, & leuabit Gog
regnum.
c Piscis maris. Habitatores s. eccliesia quorū alij vt pīces,
t villarum alij vt volucres cœli & bestie agri, & omne reptile, alij vt
retinentes hominis dignitatem. Vnde Apostolus etiam post resurrectionem dicit so-
re alia corpora celestia, alia terrestria, alia vt pīces, alia vt
volucres &c. In actibus quoque Apostolorum vas Petro
ostentum varietatem monstrat animarum, qua in arca quoque diluvii continetur.
d Sepes. Que imitantur ecclesiam Dei, de cuius sepibus dicuntur: Qui delruit spē, mor-
debitum coluber.

NIC. DE LYRA.

a Et dices. Tra nūia elatione.
b Ascendam &c. ita faciliter capiam, ac si non esset ibi murus vel
munitio, vel aliqua belli suspicione.
c Ut diripias spolia &c. Christi
credentem.
d Ut inferas murum &c. Quia
sicut dicitur est tempore tyrannorum fideles videbantur deserti a
Deo. Et tempore pacis sequuntur resili-
tati. Vel quia fideles electi de terra
promissionis per Saracenos ibi resili-
tuentur ante adventum Antichristi.
e Qui possidere cepit &c. i. ter-
ram & terrae promissionis, que est
in medio terra habitabili, quia est
in quarto climate.
f Saba & Dedan &c. Nomina
sunt Gentium. Antichristo adhaerentia.
g Et omnes leones eius, i. ferocias
contra Christianos.
h Dicent tibi. Adulando &
contra fidem: incitando.
i Nunquid ad lumen. q.d.sic. Et
ideo ad hoc est intendendum. Cate-
ra patient in litera vñque ibi:
k Nunquid &c. po. meus Israel.
id est invenies fidem.
l Confidenter. Recuperata terra
promissionis ab eis est.
m Scies & venies. Tunc ad ipsam
inundandum cum satellitibus suis.
n Et ascendes super po. id est su-
bito, quia nubes aliquando surgunt
ex inferno.
o Ut operias terram. Multitudine
tibi adhærentium.
p Et adducam te super ter. mea.
i. super terram promissionis que
dicitur Dei modo speciali: quia ibi
operatus est salutem in medio terre
in assumpta pro nobis humanitate.
q Ut sciant Gen. &c. id est sanctus
apparero.
r In te &c. Ibi te interficiendo cum
exercitu tuo, vt postea dicetur.
s Hec dicitur. His consequenter ponit
dicti exercitum prænuntiationem,
cum dicitur in persona Dei.
t Tu er. &c. Quia Isaías & Iere-
mias & alijs prophete loquuntur
de bac persequitione, vt patet hic
et in pluribus alijs locis, sicut expo-
sui in

sui in libro Psalmorum & aliorum librorum prophetarum.
u. Ut adducerem te super eos. Ad purgandum elector, & punien-
dum reprobus. Ideo subditur:
x. Ascendet indignatio mea in furore meo, & in zelo. i. vindicta.
y. Quia in die illa erit commotio magna super Israel. Quia multi
fideles erunt vacillantes, ut via
errorem inducantur, si scrip-
tam electi. Matth. 2:4.
z. Et con. i. vacillabunt in fide.
a. Pi. ma. i. existentes in ecclasia in
quolibet statu, quorum aliqui sunt
voluptuos. i. deo comparantur pīces
bus exigitibus in mari, & aliqui
superbi alta petentes, vt volucres
celi, & aliqui simplices, vt bestie
agri, & aliqui cipiidi subterram
reptantes, & aliqui homines na-
tionabiliter viventes.
b. Et sub. mon. i. multi de prædati
& principib⁹.
c. Et case. i. multi de religiosis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.
d. Chancery, vel maris, qui inter hanc seculi fluctus bonis operibus
quænam mercimoniam.

ci terre. Saba & Dedan & negotiatores Thār-

^{o. Gog.}

fis, & omnes leones eius dicent tibi: Nunquid
^{Ecclesia.} a Ut Christi posse fiat tua hereditas.
b Ascendam &c. ita faciliter capiam, ac si non esset ibi murus vel
munitio, vel aliqua belli suspicione.
c Ut diripias spolia &c. Christi
credentem.

d. Ut inferas murum &c. Quia
sicut dicitur est tempore tyrannorum fideles videbantur deserti a
Deo. Et tempore pacis sequuntur resili-
tati. Vel quia fideles electi de terra
promissionis per Saracenos ibi resili-
tuentur ante adventum Antichristi.
e Qui possidere cepit &c. i. ter-
ram & terrae promissionis, que est
in medio terra habitabili, quia est
in quarto climate.
f Saba & Dedan &c. Nomina
sunt Gentium. Antichristo adhaerentia.
g Et omnes leones eius, i. ferocias
contra Christianos.
h Dicent tibi. Adulando &
contra fidem: incitando.
i Nunquid ad lumen. q.d.sic. Et
ideo ad hoc est intendendum. Cate-
ra patient in litera vñque ibi:
k Nunquid &c. po. meus Israel.
id est invenies fidem.
l Confidenter. Recuperata terra
promissionis ab eis est.
m Scies & venies. Tunc ad ipsam
inundandum cum satellitibus suis.
n Et ascendes super po. id est su-
bito, quia nubes aliquando surgunt
ex inferno.
o Ut operias terram. Multitudine
tibi adhærentium.
p Et adducam te super ter. mea.
i. super terram promissionis que
dicitur Dei modo speciali: quia ibi
operatus est salutem in medio terre
in assumpta pro nobis humanitate.
q Ut sciant Gen. &c. id est sanctus
apparero.
r In te &c. Ibi te interficiendo cum
exercitu tuo, vt postea dicetur.
s Hec dicitur. His consequenter ponit
dicti exercitum prænuntiationem,
cum dicitur in persona Dei.
t Tu er. &c. Quia Isaías & Iere-
mias & alijs prophete loquuntur
de bac persequitione, vt patet hic
et in pluribus alijs locis, sicut expo-
sui in

genibus Antichristi. Sed illi exposito Burg. videtur Christianita-
tē & probributia. Nam Iaphet cum sua prole occupauit Europam
secundum omnes communiter historiographos. In sola autem Eu-
ropa vt plurimum viger Christianismus, vt dicit idem Burg. circa
vix. Zacharia infra. Et sic Christiani secundum illam Burg. exposi-
tionem efficiuntur exercitus & principalis Antichristi, quod est
Christianis decedus audire: ideo Burgen. cum quibusdam alijs de-
buit

GLOSSA ORDIN. CAP. XXXIX.

MORALITER.

E Connoca. &c. Tu autem. Quæ in hoc capitulo dicuntur,
a i. Iudei post milles annorum regna futura, interficiendū; Gog principem Mosoch Ros & Tubal in fini-
bus Israhel, & ab omnibus voitili-
bus & bestiis deorum, & habi-
tatores r̄p̄b̄l̄ Israel septem annis
lignorum vñsum, nō de sylvis, sed de
annis Gog habitueros: ipsi sumq; sepe
liendū in valle que Hebraicē dici-
tur. Et nomen sepulchri illius
vocadū Polyandron, vbi scilicet
multitudine hominum sit sepulta. Se-
pem autē mensibus eum sepelien-
dū a domo Israel, vt terra mundet
ur, & inclamat futuram diem qua
inteficiatur Gog, constitutendosq;
qui illa diligenter inquirant &
sepalient, ne quidquam remaneat in-
sepulchrum. Post menes autē septem
peragrāda est terra vñ aiunt, & si q̄
o. hominis inuentum fuerit, titulo
superposito demōstrandum, vt po-
ste sepeliatur ab eis, qui tali officio
propositi fuerint. Nomen autem ci-
uitatis appellandū Amona, que
Grecē dicitur Polyandron, hoc est
multitudine hominum sepulchorum,
& sic terram esse mūndam. Nos
autē coepit explanationis senum
tenentes singula quæ proposuimus,
differamus.

b. Et sub. mon. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

c. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

d. Et sub. mon. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

e. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

f. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

g. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

h. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

i. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

j. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

k. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

l. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

m. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

n. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

o. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

p. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

q. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

r. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

s. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

t. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

u. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

v. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

w. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

x. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

y. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

z. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

aa. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

bb. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

cc. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

dd. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

ee. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

ff. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

gg. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

hh. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

ii. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

jj. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

kk. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

ll. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

mm. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

nn. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

oo. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

pp. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Antichristi.

qq. Et case. i. multi de religiis &
doctrinis. Vcl per montes, sepi
& muros, intelligentur fortia
in montibus sita, & mari & clas-
sibus munita, que non poterant repel-
lere potentia Ant

a Et egredientur. **b** Igitur annus est remissionis, quo seruis Hebreis libertas datur. sibi cuncta soluntur, & ad dominos redit antiqua posita. & quies terrae tribuitur, & omnes fruges pauperibus donantur. **c** In septem annis, numero sacro & perfecto haereticorum dispergat armata. Hiero. Non possumus plenam habere pacem & habitationis confidem, nisi cunctam aduersariorum supellestilem deprendemur, ut pereant omnia, & clementur in cinere: vt deprendemur eos qui ante nos fuerant depraediti, & vastemus eos qui ecclesiam vastauerat. **b** Et eni in die illa, &c. Sepulchrum

NICOLAVS DE LYRA.

a Deus

a Feris aubus. Per aliquid tempus remanebunt cadavera saltem multorum insepulta. **b** Et immittam &c. Quia magna pars exercitus Antichristi fulminabitur. **c** Et in his qui. Sub Antichristi confidencia confidentes de eius potentia. **d** Et scient &c. Per experientiam videntis mea. **e** Et nomen. Populi Christiani, qui nomine Israel nominantur, ut supra dictum est. **f** Et non polluam nomen sanctum meum per blasphemias Antichristi & sibi adherentium. **g** Ecce venit & factum, q.d. ita certum est de futuro, ac si transiret in praeteritum.

F Hec est dies. Hic consequenter describitur exercitus Antichristi spoliatio, & dicitur: Hoc di. s. destructionis Antichristi & exercitus sui.

i De qua loquutus. Per prophetas, reditione est cap. precedentem.

K Et egredientur. Ad colligendum spolia. Expositores autem nostri dicunt communiter, quod per habitatores de cunctis tribus Israel intelliguntur cines celestes in diversis mansionibus habitantes, secundum illud Iob. 14.4. In domo patria mea menses multe sum, i. diversi gradus beatitudinis, qui cum Christo egredientur ad iudicium, & cum eo indicabunt impios approbando eius iudicium, & maximus de Antichristo & damnandis cum eo, de quibus subdatur:

l Et succendent & combarent. i. Antichristum & eius exercitum condamnabit ad ignem eternum modo dicto, qui vocantur hic arma, eo quod armis imprimitur fideles eis crudeliter occidendo, quod erit causa damnationis ipsorum.

b ait dominus Deus. Et erit in die illa, dabo Gog locum nominatum sepulchrum in Israel, vallem & viatorum ad orientem maris, que & oblitus pescere facit pterea.

H Et huiusmodi. **a** Quia semper gaudet. **b** Gen. Heinrici polyantron Graec. & sepulchrum plenum in Iudeam.

t Et non portabunt. i. non condamnabunt iustos fructum pietatis facientes, sed ligna regionum.

o Neque luc, id est non condamnabunt eos qui habitant in saltu penitentie.

p Quoniam arma, i. condannabunt ad ignem eternum impios tantummodo & non iustos. Sed hec expostio videtur magis mystica, quam literalis, id est praedictio potest aliter dici, quod imperfecto Antichristo & eius exercitu egredientur Christiani qui remanebunt viis locis ubi erant absconditi ad colligendum spolia, & ea que erant apta ad incendium, clypeis, basi & huiusmodi applicabunt igni.

I Ideo dicitur: Et succendent &c. Et aliqui eorum tamen congregabunt, quod sufficiet eis ad magnum tempus, quod exprimitur hic per septem annos. Et video non erit eis necesse diuide ligna colligere. Et deprendebunt eos quibus prava fuerant, arma & spolia eorum colligendo. Sed hoc dictum videtur esse contra illud quod dicitur communiter a doctoribus, quod post mortem Antichristi dabuntur quadriginta quinq; dies ante iudicium, ut decepti ab eo habeant locum peccandi, & accipiant de Da-

de Daniele. xij. d. vbi dicitur sic: Beatus qui expectat & pertinet usque ad dies. M. cc. xxxv. Iste enim numerus excedit numerum ibidem significatum regno Antichristi in xl. diebus. Et sic inter mortem Antichristi & iudicium, spacium vii. annorum non erit. Ad quod dicendum, quod licet hoc dictum sit satis commune: tamen non est omnino certum quia non determinatur per scripturam vtrum illi dies sunt vissimales, s. continentes tantum viam diem & viam noctem, vel annales sicut dicitur sup. 4. cap. Diem anno dedit tibi. Et ideo de illis. xl. diebus post mortem Antichristi non habebat vi- tum, vires sint. xl. dies naturales, vel xl. anni. & dato quod esset determinatum de diebus vissimis: non tamquam determinatum vtrum statim post illi, xl. dies immediate sequatur iudicium, immo videtur quod sit maius spacium temporis intermediate, per illud quod dicitur Matth. 24. de aduentu Christi ad iudicium. Sicut enim erant in diebus Noe antequam comedentes & bibentes & mumpi tradentes vissimales ad eum & quo intravit Noe in arcum, & non regnauerunt, donec venit diluvium, & nullus necessitas erit & aduentus filii hominis. B illud referunt aliqui doctores nostris atque post quod erit inter mortem Antichristi & diem iudicij. Talis autem pars & scirritas in qua coniuncta & combinata abso- lute exercentur, non videtur esse tan- parum tamen sicut. xl. diem, sed maius. **q** Ecce. Hic consequenter agitur de pugnâ Antichristi & suorum. Et primo ponitur propositum. Secundum remun- dum, ibi: Tu autem. Cita primi sciendis, quod ad sicut pars immediata pugnare cedens expoñit: a doctoribus communi- ter de sanctis, qui cum Christo adiu- bunt impios igni gehenna, ita etiam pars intelligitur de sepulchro coniuncto seruo eo modo loquendi quo dicitur. 16. f. Mortuus est dives. Et sepulchrum in inferno, qui vocatur hic vallis viatorum, quia lata est via que dicit ad perditionem, & multi ingrediuntur per eam. Mat. 12. Et dicitur huc sepulchrum fieri septem fibus, quia eternaliter ibi erunt sicut se- pri dictum est de septem annis. Quid autem ibi dicitur de offibus remanentibus super terram, quod statuerunt huius in- titutum donec sepeliantur, per hoc intelligitur quod si post mortem Antichristi inveniantur aliqui de sancta sua obficiis, ab aliis per excommunicationem sepeliantur, donec per mortem sepeliantur con- ali in inferno. Sed quia hec expostio sicut & praedicta videtur multum mystica. Ideo potest expoñi de sepulchro corporali, non propter Antichristi & suorum honorem, sed ad terrae purgationem, ut sit in littera. Sic ergo expoñitur: Et in die illa, s. notabilis propter deitatem Antichristi.

r D. G. I. Antichristo & eius exercitu. L. Locum, s. sepulture.

s Nominatum, i. famosum ex tanto ualitudine ibi sepulta.

u Vallem. Quia ibi erit strata publica.

x Ad or. m. i. versus mare mortuum, quod est in parte orientali Iudei.

y Quia oblit. Admirari extasi & tanta detectione Antichristi & suorum ioidem sepulchrum.

M O R A L I T E R .

*** b** Et immittam. Sicut in expositione literali dixi per Magog significari exercitum Antichristi, sic in ista per Magog significantur lectores Arius, in quos misit dominus ignem, & per ipsum dominum per multis lectas & caderem defecerunt, nam aliqui mortui sunt, & aliqui ad veritatem fidei redierunt, de quibus subditur:

d Et scient quia. Recognoscentes veritatem diuinitatem, quam Arius & eius sequentes negabant.

L Et egredientur. Quia doctores catholici scriptoras Philosophicas, quibus Arius & eius sequaces erant armati, ad impugnam fidem Christi, conseruerunt in obsequio fidei Christi per nimis spiritu sancti, qui ignis nominatur.

Sordibus haereticorum. Gog, & sepelient eos domus Israel, ut mundent ter-

a ram septem mensibus. Sepeliet autem cum om-

b Non solum magistris.

c Anniversaria.

d Ecclesiastico. Qui hoc habent officij, ne quid in terra Israel sordidum remaneat aut mortuum.

e Sepulco Gog.

glorificatus sum, ait dominus Deus. Et viros iu-

a Ecclesiasticis.

b Mortuos ut mundent terram ecclie.

giter constituent lustrantes terram, qui sepeliant, & requirant eos qui remanserant super faciem ter-

r rae, ut emundent eam. Post menses autem septem

a Quibus hinc cura incumbit.

quarere incipient, & circumibunt peragantes ter-

a Superesse.

b Duximus haereticis prauitatis.

ram. Cumque viderint os hominis, statuerit iuxta

a Vt eum notari fuerint qui sunt huicmodi, vel emundent, vel sepe- liantur eum. Gog.

illud titulum, donec sepeliant illud & polyncto-

a Vbi sepulcus est can multitudine sua.

tes in valle multitudinis Gog. Nomen autem ci-

b Vbi victoria seruorum Dei, vbi iacent aduersarij & omnis inimicorum saturate.

m Atletum & agnorum & hic

corum, tauri, &c. Et id ita co-

medet principum carnes & bi-

betis sanguinem, ac si essent arceti & agri pingues occisi.

n Et saturabimini super men-

sa meam. id est super locum a-

me vobis paratum.

o Et ponam gloriam meam in

Gentibus & videbunt &c. Hic

ponitur intenta conclusio. Ad hoc

enim fuit Antichristi & sui exer-

citus deictio, ut Deus glorifice-

ret, & de eius oppressione popu-

lus Christianus liberetur. Et hoc

est quod dicitur in persona Dei: Et D

ponam gloriam meam in Gentibus

& videbunt omnes Gentes

in. &c. quia omnes Gentes rema-

nentes videbunt in hoc potentiam

meam gloriosam.

p Et scilicet dominus israel. Id est

populus Christianus.

q Quia ego dominus Deus eo-

rum. Per speciem protectione.

r A die illa & deinceps. Quia

post mortem Antichristi non ha-

bebit tribulationem.

s Et cum vita scriptoris sancte imbuit, tales equi & equites truncabant.

b De quo: Equum & aleatorium projectum in mare.

t Nibis, & saturabimini super mensam meam de equo.

n & de equite forti, & de vniuersis viris bellatoribus,

sic.

ait dominus Deus. Et ponam gloriam meam in

a Fidelibus.

b Tunc.

c Minilliget.

d Ecclesiastorum.

G entibus, & videbunt omnes Gentes iudicium

a Super aduersarios.

meum quod fecerim, & manu mea quā poluerim

a Opprimerem.

super eos. Et scilicet dominus Israel, quia ego dominus

a Victoria.

b In perpetuum.

Deus eorum à die illa & deinceps. Et scilicet Gen-

a Ab haereticis.

t es, & tradiderim eos in manus hostium, &cetera. Tempore

euim tribulationis Antichristi vi-

debitur Deus abscondere faciem

sanctum Christianum, dimittendo eos

in acerbitate tribulationis, sicut

homo aurit faciem suam ab illo

quem nō vult à miseria relevare.

Sed quis tempus illius persequi-
tionis erit breve, ut dicitur Mathe-
thi. 2.4. Ideo subditur:

u Nunc. Id est in brevi.

x Reducam captiuitatem Ia-

cob, & miserebor omni domi-
nus Israel. Id est populi Chri-

stiani, eum liberando ab oppres-
sione Antichristi.

Propterea haec dicit dominus Deus: Nunc reducam ca-

et

est loci ubi fiet sepulcra.

i Amona, & mundabunt ter-

ram. Id est populus secundum,

proprietatem Hebraicorum sermonis,

propter multitudinem populi ibi

sepulti.

K Tu ergo fili hominis: Hec

dicit dominus &c. Hic renom-

etur dubium: quia hic actum est de

sepulcra cadaverium. Ideo pos-

se aliquis credere, quod non fuisti

ab aliis corrumpi: quod est contra illud quod dictum

est supra breviter: Omni volatili

& bestiis terre dedi te ad devo-

randum. Ideo de ista deoratione

hic dicitur plenus: cùm dicitur:

Die omni volu. & vniuer. &c.

l Conuenite, properate, concurre-

te vnde ad victimam meam

ram. Contra

et vnde

et vnde

E GLOSSA ORDINARIA. CAP. XL.

In vicefimo & quinto anno. Hier. exordio anni decima mensis &c. Theodotio. In nono anno. Nonus annus apud Hebr. dicitur mensis septimus, qui apud eos dicitur Theres, ut calendae mensis septimi sit tuba rum clangor, & euilem decima die, dies ieiunij & placationis, quandoem vero quando totis lunis orbis expletur, dies Scenophegiarum, datur intelligi quod decima die placationis dominice in ostium fit Ezechieli adfiscium ciuitatis.

a. In vicefimo &c. Hiero. Si in quinto anno transmigrationis Ioaquin in quarto mense & in quinta mensis aperti sunt celi-Ezechieli iuxta fluvium Chobar, & vident visiones Dei. Nunc autem dicitur, quod in vicefimo & quinto anno transmigrationis euilem, in exordio anni decimi mensis domini manus facta sit super eum &c. patet, quia xix. annis. & ix. mensibus & vi diebus vicefimi completis, omnis eius propheta contexta sit. In vicefimo & quinto. Hier. Hec & quae sequuntur vident ad finem voluntatis melius arbitramur tacerem parum de eis dicere. Grego. Dictrurus mystica, historiam premit, ut sciat ex tempore quod creditur in revelatione. In exordio libri quo anno prophetare ceperit, indicavit in fine quo extremam visionem vidit.

b. Quartodecimo anno &c. Greg. Undecim enim annis Sedecias post captiuitatem primam in Ierusalem regnauit, post cuius captiuitate que secunda est quartodecimo anno propheta ultimam visionem vidit. xij. vero & xiii. xxv. sunt: Vedit autem primam visionem, prioris captiuitatis anno, hanc ultimam in xxv. anno. Patet itaque ad ultimam visionem. xx. annos interfuisse. Superius vicefimi septimi anni mentionem fecit, sed tempus describit regis de quo

N I C O L A V S D E L Y R A.

a. Et ultimum zelum scilicet vindicem me & contra Antichristum.
b. Pro nomine sancto meo. Quod ipse blasphemauit.
c. Et portabunt confusione suam. id est Christiani post mortem Antichristi in scriptis erunt confusi de peccatis præteritis, propter quæ traditi fuerunt persequitionibus Antichristi.
d. Et reduxero eos de populis. id est de erroribus populorum, quibus afficerant decepti ab Antichristo & sibi adherentibus: quia sicut dilecti eis, dabitur eis penitenti tempus.
e. Et congregauero de terris inimicorum suorum. Ad unum vere fidei & charitatis.
f. Et scient quia ego dominus Deus eorum. Per experientiam vindicem me in Antichristi persequitione. Ideo subditur:
g. Eo quod trahulerem eos in nationes. Subiiciens eos oppresioni & seruituti Antichristi & suorum, qui erant diversum nationum, ut dictum est supra. Et per experientiam gratia mea. Ideo subditur:
h. Et congregauerim eos super terram suam. id est in terra promissionis, quæ est terra fidelium, à qua timore Antichristi aliqui erunt fugiti, & aliqui in captiuitatem ducti, qui eo mortuo ibi revertentur. Vel super terram, id est in ecclesia militante per gloriam, & triumphantem per gloriam, quæ est terra viventium.
i. Et non re. quen. i.e. predestinatis.
k. Et non ab. vi. Quia in patria videtur facie ad faciem.
l. Eo quod effuspi. id est plenitudinem gratia in ecclesia militante, & gloria in triumphante.

N I C O L A V S D E L Y R A. CAP. XL.

In vicefimo. Hec est ultima pars principalis libri, in qua agitur de remuneracione bonorum usque ad finem libri. Hec tamen remuneracione secundum aliquos intelligitur de bonis fortunis, secundum alios de bonis gratiis, secundum alios partum de bonis gratiis, & partim de bonis gloriis, prout in fine libri magis videbitur domino concedere. Sicut dicitur, quod in hac parte ultima est aliquid in quo conueniuntur Iudei & Christiani, videlicet quod illa que dicitur huius ad finem libri fuerint offensio Ezechieli in imaginaria visione, cuius tamen significacionem intellexit. Alter autem huius visionis prophetica. Et est ibi aliquid in quo dissentient, videlicet in significacione latius visionis. Primum igitur expone libra huius ad finem libri quantum ad primam, tamen hoc visionis imaginaria ponitur hic, obsecutus, id circa descriptionem imaginaria visionis & eius expositionem non solum varians Hebrei & Latini, sed etiam Hebrei ad ieiunium quia Ra. Moy. & Ig. Sa. ipsam varie describunt & expone. Similiter Latini, quia magister Richardus de sancto Victore, & dominus Hugo cardinalis de ordine predicatorum, & frater Girardus de priuino ordinis fratrum minorum, circa dictam descriptionem & positionem multipliciter variant. Nec mirum de dictis variationibus: quia definitione huius adfiscium valde obsecutus tradidit in textu. Et etiam translatio nostra in multis discrepare videtur ab Hebraea rectate. Omnia vero eorum dicta repetere, & ubi deficere videntur improbae, esse negotiū valde prolixum, & per consequentia legentibus sedis, maxime, quia in descriptione imaginaria & eius expositione non confitit principaliiter videntur prophetice visiones, sed in intellectu eius per visionem imaginariam delegantur, ex dictis in principio huius libri, qui in descriptione imaginaria quatuor animalium & rotarum non confitit principaliiter videntur visionis illius, sed in intellectu eius, quod per rotas & animula dignatur, & quod fuit revolutione quatuor regnum, que populum Israel successiviter afficerunt, sicut ibidem plenus fuit dictum. Omnis igitur descriptionib[us] predictis intendit ponere modum rationis, qui videtur mihi magis confonit litera & definitione Ra. Sa. in pluribus conuenire. dicta etiam aliorum quæ à veritate magis discrepare videntur exponebatur, improbae, secundum hoc igitur videndum huius libri in duas partes dividitur: quia primo premittit brevis prefatio. Secundum subiectum visionis imaginariae descriptionis, ibi: Et menis est. Prima in tres, quia primo ponitur huius visionis tempus. Secundum locus, ibi: Et adduxit me illuc. Tertio fructus, ibi: Et ecce vir. Circa primam partem scimus, quod transmigratione Babylonica incipit propriè a Ioaquin re Iuda, & dictus est Iacobias, & tunc transfiguratus Ezechiel & Mardonius. & post istam transmigrationem regnauit Sedecias. xi. annis, & a. eius anno destruenda fuit ciuitas Ierusalem & templum, & habet. 4. Reg. xxv. & xiii. anno post destructionem videt Ezechiel hanc visionem, & sic patet, quod à tempore transmigrationis usque ad tempus huius visionis fluxerunt virginitatem & completi, & in principio vicefimi anni facta est hanc visa. Et hoc est quod dicitur:

m. In vicefimo & quinto anno transmigrationis nostra &c. Et patet ex dictis litera p[ro]p[ri]e exceptis quæ sequuntur.

n. Decima. Scilicet die.

o. Mensis. Primi.

p. Facta est &c. vi. tunc eius elevans me ad visionem sequentem.

q. Et add. me. Hic coequenter ponit huius visionis locus, qui est deinde. Vnde subiectum qui tangit cum dicitur: Et add. me il. in vi. Da. X. a. Ezechiel fuit eductus de Babylone corporaliter, sed, tamen in visione propterea.

M O R A L I T E R.

* m. In vicefimo & quinto anno transmigrationis nostra. Ab illo loco usque ad finem libri huius in explicatione literali posui brevi sensum mysticum, propter quod hic repeterem non intendo.

prophetare cepit. Hieronymus. Alleg. Quatuordecim generationes significat, quibus completus visus ad David, & eo usque ad transmigrationem, inde usque ad nativitatem Christi, urbis reparatio promittitur. unde: Ipse adificavit ciuitatem meam &c. Et alibi: Ut praedicarem captiuis refectione &c. Quomodo restituitionem populi, immo viuificationem omnium campi sub resurrectione imaginis domino concedere. Sicut dicitur, quod ante annos xiiij. Babylonica desolata est, sub descriptione eius dominus pollicetur, ut sicut apertum & exponit, & euerionem & exortationem in olla cuncta ab aquiloni significavit, & prophetia in opere vera patuit, ita exinde præteriorum futura adfiscitionis veritas vaticinio preparatur. Non de illo tempore hoc dicitur, sicut Iudæi delirant, quo sub Zoroabæ & Iesu templum extrahunt. Hoc enim multo dignius salomonico, illud quasi nihil comparatione eius.

¶ Id est. Et adduxit me in terram Israël, & dicit:

a. De quo: Venite ascendamus ad montem domini, de quo iustitia mons excelsus a. q. e. Sion. Christum. b. Ad comparisonem montium cæstorum, de quibus: Leuani occidit micos in montes. unde versus auxiliu militi: & alibi: Montes in circuitu eius misisti me super montem excelsum nimirum.

a. Christum. b. Similitudo enim ei, non res ipsa. mis: super quem erat quæ adfiscium.

a. Eccl[esi]a, de qua: Gloriola dicta sunt de te, cuius Dei. Et alibi: Ierusalem quæ adducatur ut ciuitas. Et alibi: Placita simper latitatis ciuitatem Dei. Et non potest ciuitas ab eis super montem posita. b. Idei ha[m] militantis se adiutorum spiritus sancti affatu.

c. Non ad aquilonem ut synagoga.

d. Stabat autem in porta. Hier. quia per eum ad patrem ingredimur, sine quo in ciuitatem intrare non possumus, ut dignos suscipiant, indignos excipiunt. In porta quoque iudicium est. unde: Dederunt argentes in porta. Et alibi: Non confundentur cum locis in finibus.

e. Accidens zona aurea, vi in Apocalypsi.

f. erat & species talis quæ species artis, & fu-

g. Lina quæ omnia in ordine ponuntur. b. Quæ fecit docuit. c. Calamus mensura in manu eius. d. Scriptores in oceano ut iudicis dispensatione.

h. nicus lineus in manu eius, & calamus mensura in manu eius. Stabat autem in porta, & loquutus est ad me.

i. idem vir. Hieron. verus. scilicet architectus quem imitatur Paulus dicens: Ut sapiens architectus fundatum posuit, ad distinctionem scilicet illius qui stultus est. Et in Za charia: pastor insipiens vocatur.

j. Gregorius. Vir, qui propheta, quæ in adfiscium introduxit, in porta stans loquitur, facie interius, tergo exterius stetit: propheta vero faciem ad portam tenebat, unde verba loquens audiebat. Oculi enim domini semper in adfiscium suum

k. Idem vir. Hieron. verus. scilicet architectus quem imitatur Paulus dicens: Ut sapiens architectus fundatum posuit, ad distinctionem scilicet illius qui stultus est. Et in Za charia: pastor insipiens vocatur.

l. Fili hominis, vide oculis tuis,

m. Prof. a. Insipiens enim prodel videlicet audire, & commendare memorat. b. Confidens. c. In testum facit auerba, ut memoriet tentat.

d. auribus tuis audi, & pone cor tuum in omnia quæ ego ostendam tibi, quia

e. Species artis. Hier. Hæc enim mate-

f. ria vocalior est omnibus metallis,

g. & tinnit longe resonat. unde in Dan. statua regnum Graecorum

h. pro domètica ipsius eloquentia in

i. tenui similitudine monstratur per quam manifestum est ad-

j. lucis eos in digere doctrina, qui templi spiritualiter adfiscantur, non plena nouere mysteria.

k. Autem quod durabile & sonorum, Christus resurgens à mortuis, jam non moritur &c. per cuius assumptionem humiliatis gloria sonuit maiestatis.

l. Funiculus. Hier. de quo dicit Zacharias quod funiculum geo-

m. metricum in manu habuerit, ut latitudinem & longitudinem ciuitatis mensuraret. Funiculus lineus &c. Subtilis, id est spiritualis predicationis, quæ synagogæ non conuenit. Funiculus

n. aspiciunt. & qui verba Dei audit incesanter quando de hac vita exeat, debet oculis cordis semper intueri, unde: Cupio

o. dissolvi, & esse cum Christo.

p. Fili hominis vide oculis tuis. Gregorius. Q. Spiritualia spiritualiter aspice, sed carnalia infirmitatis tuae memorare. Sæpe enim contingit, ut qui in contemplatione leuantur, eo amplius tentatione fatigetur.

q. Oculis tuis tuus audi & pone cor tuum in omnia quæ ostendam tibi. Qui habet aures audiendi audiat. Videtur autem quod si dicitur ciuitatis, auditur

r. auditur

N I C O L A V S D E L Y R A.

s. photia quæ est in ridente subiectu. & ideo locus huius visionis secundum fuit Babyloniam, in qua fuit Ezechiel. Alius est locus obiectus, qui tangit cum subiectu, & annuntiat filii Israël per quos munera sua fidelium intelligitur, ut studiosi per orationem & exercitum studi que- rent intellectum visionis sibi a periti, sicut dictum fuit Dan. 12. b. Tu autem Daniel claudit fermores, & signa librum usque ad tempus statuum, pertransibunt placenti, & multiplex erit scientia. Et si intellegendum est de alijs visionibus prophetis, quarum intellectus per prophetam non aperitur. Ponitur tamen aliqui rurbe habetur aliqualis via studiosis ad intelligentiam, sicut dixi in Apocalypsi quantum spectat ad librum illum, & in fine huius visionis similiter dicam quantum ad ista domino concedente. Dicit igitur: Et ecce viri angelus.

t. Cuius erat species quasi species artis. id est similitudo artis. Aes enim est durabile & sonabile, & per durabilitatem significat immortalitatem spiritus angelicorum, & per sonabilitatem promptitudinem eius ad resonandum laudes diuinæ, secundum illud Job 38. a. Vbi eras cum me laudarent astra matutina, & tubarent omnes filii Dei, & ad reverendum hominibus secreta Dei.

u. Et funiculus. &c. In edificiis enim rectè erigendis funiculus in cuius extremitate pendet plumbeus sternens.

v. Et ca. men. i. apud ad mensurandum, per ista duo designabatur adfisciorum sequentium quantitas & rectitudine.

w. Sta. au. in porta muri exterioris.

x. Et lo. est. & patet ex dictis sententia usque ibi:

Tom. iiiij.

g. a. Et

h. Calamus mensura. Gregor. scriptura scilicet sancta, in qua omnem vitam nostram actionem metimus. Calamus mensura gratia prophetalis de qua: Lingua mea calamus scribat velociter scribentis. Et de Iohanna: psalmi 74. 4. lxx. 7. 4.

i. Stabat autem in porta. Hier. quia per eum ad patrem ingredimur, sine quo in ciuitatem intrare non possumus, ut dignos suscipiant, indignos excipiunt. In porta quoque iudicium est. unde: Dederunt argentes in porta. Et alibi: Non confundentur cum locis in finibus.

j. Laborauit. & alibi: Montes in circuitu eius.

k. Tempus quis completa est propriae regule.

l. Tempus que in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

m. Tempus simpliciter exprimit, ut in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

n. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

o. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

p. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

q. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

r. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

s. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

t. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

u. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

v. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

w. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

x. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

y. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

z. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

aa. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

bb. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

cc. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

dd. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

ee. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

ff. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

gg. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

hh. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

ii. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

jj. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

kk. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

ll. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

mm. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

nn. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

oo. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

pp. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

qq. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

rr. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

ss. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

tt. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

uu. Tempus quod in corde ascendentem radicem habet, deinde spirituales frumenta.

vv. Tempus quod in corde ascendentem

a auditur ordo ceremoniarum, & sacerdotij, & terræ descri-
prio. Ostendit nihil theoria & scientia dulcior. Vnde: Vnam
petti à domino, hanc requiramus, ut inhabitem in domo do-
mini omnibus diebus vitæ meæ, vt videam voluntatem do-
mini. Et addit: Domine dilexi decorem domus tuæ &c.

a Annunciat omnia. Greg. vnde alibi:
Qui audit dicit, vni.

b Et ecce murus. Symmachus & Lxx.
peribolus, qui scilicet ex omni parte domum, id est templum domini
circundabat. Gregorius. Murus ipse
Saluator. vnde: Saluator pone-
tur in ea murus & antemurale, pro-
pheta, scilicet qui priusquam do-
minus appareret in carne, ad con-
struendam fidem prophetando mis-
si sunt.

c Forinsecus. Probat verus archite-
etus viuos lapides, qui apti funda-
mento, qui in medio muro, qui lo-
cis superioribus, qui inferioribus,
qui extra templum in circuitu peri-
boli collocati.

d In circuitu domus vnde. Greg. hominum, scilicet & angelorum.
Greg. Hoc ædificium iuxta literam accipi non potest, quod
prius dicitur mensuram calamo sex cubitorum & palmo,
post xiiii. cubitis, cuius portæ frontes, sexaginta cubitorum.
Minus enim est quod continetur, maius quod continet.

e In manu viri. scilicet in potestate Christi, vel in opere fecit
quæ docuit.

f Calamus mensura. Greg. scilicet scriptura sancta, in qua om-
nem vitæ nostræ actionem metimur. Calamus. Qui signifi-
cat notam esse conuersationem nostram, quæ in sex diebus
in quibus factus est mundus, & rationem operam singulo-
rum, ut scilicet aliud ad opera pertineat, aliud ad mentem,
vnde & latitudo aquæ est altitudinem, quorum latitudo ad
opera, altitudo ad animum, qui ad alta festinat.

g Palmo. Greg. Qui iam de seprenario est, sed cubitus non est.
Actuam enim opere perficimus, de contemplativa vix pa-
rum aliquid attingimus, etiam cum cor intendimus. vnde:

F Nunc cognoscere ex parte, tunc autem cognoscere, sicut &
cognitus sum. Et rectè prius sex cubiti, post palmus ponitur
quia actua præcedit, contemplativa succedit.

h Et mensus est latitudinem. Greg. Omnipotens Deus, qui nec in
magnis tendit, nec in minimis angustatur: Sic de tota
ecclesia simul loquitur, ac de vna anima loquatur, & ec-
cuerfo, sicut in hoc loco; & mensus est latitudinem ædificij.

i Latitudinem edificij. Greg. charitatem, scilicet proximi.
Latitudo enim in equalitate est: vnde: Latum mandatum
tuum nimis. Et alibi: Diligite inimicos vestros. Altitudo
(quæ in sublimitate tendit) ad cognitionem respicit con-
templatoris.

K Calamo vno. Greg. Quia antiqui patres qui redemptorem
nostrum & prophetando & bene vivendo predicarunt,
tanquam sex cubitos in perfectione operis, & palnum in
inchoatione contemplationis habuerunt.

N I C . D E L Y R A .

a Et in manu viri, id est angeli.

b Calamus men-

sura sex cubitorum.

Hebrei di-

cunt: Sex vlna-

rum, sed est ea-

dem sententia: nam

vlna illa erat par-

ua, habens quasi lo-

gitudinem cubita-

lem, ut posse vide-

atur.

c Et palmo. Di-

cunt autem expo-

sores nostri com-

muniante, quod pal-

mus erat pars cala-

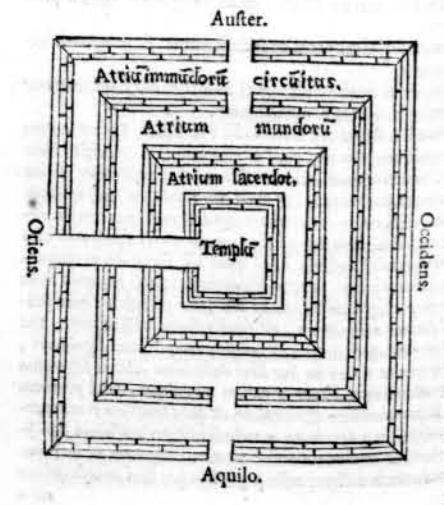
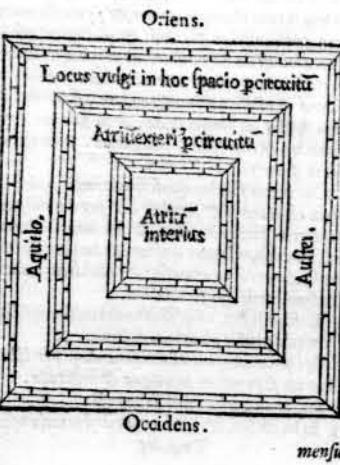
mi qua tenebat eū

angelus, & resi-

duo calami, quod

continebat sex cu-

bitos sue vlnas

Scendum omnia propæ verba hebraica & nomina quæ in
Graeca & Latina translatione sunt posita, nimia vetustate
esse corrupta, & scriptorum vitio depravata.

a Eredit ad por. Grego. Ipse vir ipse, porta. Ipse intrat per se
dum membra in trant per ipsum, & quisquis nobis ianuam
apert cœli.

b Ad por. quo respiciebat &c. Noluit
per alias intrare, cu[m] essent plurime.

c Per

vnius calami secundum spissitudinem muri, ista tamen mensura minus ca-
lamis accipienda est intra parietes dominicula, sicut infra dicitur de thalamis & porticibus, & similiter altitudo. Longitudo autem eius secundum latitudinem porte scilicet decem cubitorum. Sed non sit hic
mentio de ista longitudine: quia tres portæ predictæ se respicentes ab
omnibus ponuntur eiusdem latitudinis:

a portæ autem muri mediæ & interioris de-
scribuntur infra decem cubitorum latitudinis, & per consequens ista. Item secun-
dam Hebreos in muro exteriori describi-
tur una porta tantum, scilicet in latere o-
rientali, & tamen in muro medio & in-
teriori ponunt duas portas scilicet in la-
tere aquilonari, & similiter in australi.
c Scripturam fidem.

a quoq[ue] calamo vno. Et venit ad por-
tam, quæ respiciebat viam orientalem,

a ego sum via veritas & vita.
c quod vna mensura, quia vnaque anima quantum dilatatur
in amore proximi, tantum exaltatur in cognitione Dei.
b Vis. eius nomen orientis, ut illuminet eos quos in prima
parte vestibuli reperit, vel in ipso introitu portæ. Hec est
porta domini, iuli intrabant per eam. In membris.
c Scripturam fidem.

a quoq[ue] calamo vno. Et venit ad por-
tam, quæ respiciebat viam orientalem,

a Et venit ad por. Hic consequenter describuntur portæ muri mediæ.

c Et diuiditur in tres partes: quia primò describitur porta orientalis se-
cundò aquilo-

naris, ibi: Por-
ta quoque, ter-
tiò australi,

ibi: Et eduxit
me. Prima
adib[us] i duas,

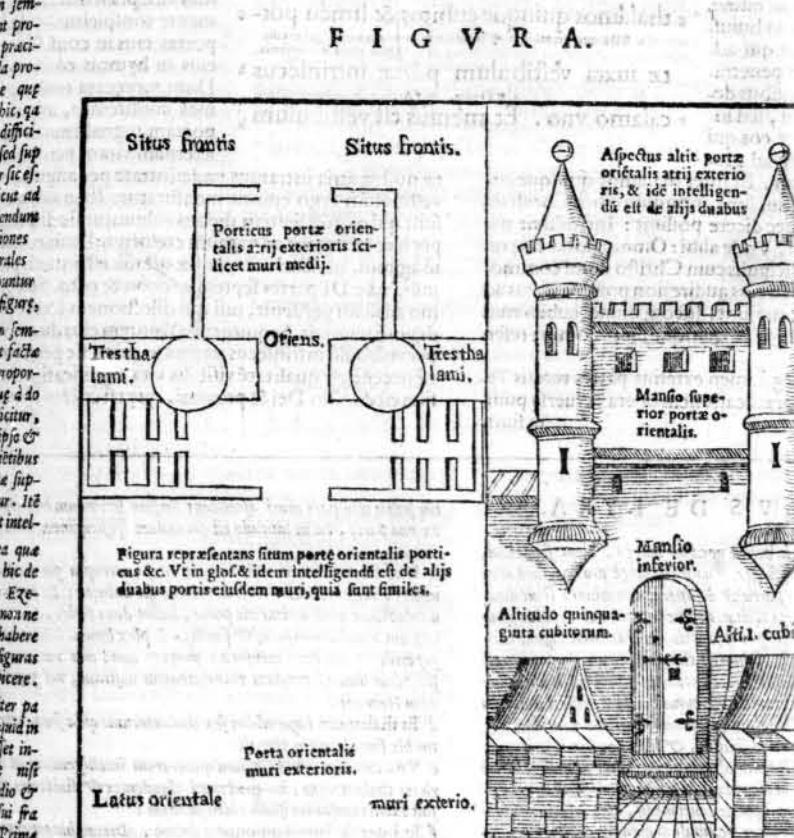
qui primo de-
scribunt oriental-
is porta, fe-
cundo quedam
extra illa por-
tam existen-
tia, ibi: Et edu-
xit me ad a-
trium. Ad in-
tellectum pri-
ma partis con-
siderandum, q[uod]
hac porta de-
scribitur habe-
re vestibulum,
porticum, frô-
tes, thalamos,
& gradus.

D Gradus autè
sunt proper-
tates declivitatem
motis, & ideo
à loco vulgi
erat ascensus
ad portam istam
per septem gradus.
Vestibulum autem est
quoddam spa-
ciū ante aper-
turā muri me-
diū quinque cu-
bitorum in la-
tū scilicet ab
orientē in occi-
dente, & 25.

E in longum ab aquilone in austrum: Porticus autem est edificium si-
tum super aperturam muri mediū, & ex parte interiori ipsius muri
transiens ultra murum medium per octo cubitos intra atrium exterius,

& ex parte exteriori ad summum huius porticus sunt cubiti quinquaginta,
& iuxta postes ostiū sunt due turres, quarum altitudo describitur se-
xaginta cubitorum, sicut in portis castrorum & notabilium edificiorum
sunt due turres, una ex una parte ostiū, altera ex altera. & vocantur
frontes, quia sunt ad decorum portæ & ad eius defensionem, sicut fortali-
tia in extremitatibus terrarum dicuntur frontes, & in summisibus
istarum turrium erant pomelli, & super pomelli rami palmarii ce-
lati, sicut communiter videmus in pomelli turrium quod habent desu-
per folia celata vel ramos arborum, & iste tres erant adscitæ in spaciis
latitudine muri, tamen excedebant illam spissitudinem aliquantulum ex
veraq[ue] parte. Iuxta turres istas describuntur sex thalamis pro portariis,
tres iuxta unam & tres iuxta aliam, qui in Hebreo vocantur appendi-
cia, quia deserviunt adhærentes muro medio ab exteriori tamen parte
eius, & hostia thalamorum describuntur ad vestibulum portæ, ita quod
ostia thalamorum ex una parte sunt directè contra ostia thalamorum
existentes in alia parte per modum hic figuratum, prout postea
quædam dominicula super portam adscitæ, cuius latitudo est
mensura

Tom.iii. Q. 2. G. nis

a Latitudinem. Greg. Quinarius in se extensus. xxv. facit, & quinque sensus in se multiplicantur, dum id quod per ipsos agitur in bono augmentatur.
b Vigintiquinque. Hier. Qui numerus quamvis quadratus, tamen referunt ad quinque sensus. Quinquis enim quinque sunt vigintiquinque, qui est inter rectum thalamorum & teatum, & tamen quinque utrumq; est regio ne sui positum, a summis partibus habet ostium contra ostium.
c Est fecit frontes &c. Hier. Per hoc ostenditur in introitu portae, statimq; ingredientibus murum. lx. occurrere cubita cum varijs ornamenti, quae referuntur ad conditionem mudi, ut ex creaturis creator intelligatur. Et omnia ordine & ratione currentia ostendat munus di varietatem, qui apud Graecos καρον αornatum nomen accepit, & sex diebus factus est, vt per singulos dies decades singula supplicantur, quem perfectum numerum supra diximus. Post hoc ingreditibus nobis atrium interius, occurunt ante ipsum vestibulum porta interioris thalami cu[m] fenestræ obliquæ, qui & cubitorum tenent spatiū, qui & ipse sacratus est numerus. Et post septem hebdomadas plena festiuitatis, & gaudij. ogoeadis prima incipit dies, quæ est resurrectionis, & introducit nos ad viciniam templi. Cu[m] enim omnia fecerimus, agentes prioris erroris penitentiam, tunc vicini & proximi efficiunt Deo, vt in exteriori atrio noritiam creatoris,創aturarum ordo nos doceat, atq; constantia: & in interiori verus iubileus, in quo nobis omnia debita dimittuntur, verâ nos instruit theologia, & introducat ad sanctas annorum. Hier. Notandum quoq; exterius atrio plures habeat fenestras non directas & aequales, sed obliquas & angustas in terius, & se intreccius dilatantes, vt per parua quedam foramina possimus ad interiora penetrare, & ad clarissimi luminis qd versatur in templo, plenitudinem peruenire. Et fecit frontes per se &c. Hier. Puto inter murum templi extrinsecus per circuitum & ipsam æd in atrio, id est in medio, quædam fuisse in ornamentum posita, quæ Symmachus vocat circunstantias, id est stantia quædam de solo in sublime ercta.
d Atrium portæ vnde per cir. &c. Greg. Per portam fides, per atrium charitas. Per locum qui ad faciem vestibuli portæ in interioris propinquat, spes signatur, sine quibus quisque iam ratione

NICOL. DE LYRA.

g Vnde ad pedem oppositi thalami sunt tantum 23. cubiti. nam magno sensu sedile ante thalamos occupabat unum cubitum ex parte una, & alterum cubitum ex parte altera, ab ostio tamen unum thalami vnde ad ostium alterius sunt 25. cubiti. quia non est ibi sedile, vt prædictum est.
a Oltum contra ostium. Sic enim est dispositum ostium thalami ex una parte, quod secundum reclam lineam opponitur ostio thalami ex altera.
b Et fecit frontes. id est mensuravit.
c Per sexaginta cu[m] tantum enim sunt elevata à terra.
d Et ad frontem. id est ante frontem, à parte tamen interiori numeri medii.
e Atrium portæ &c. & hoc est atrium exterius, & est quædam platea quadrata.
f Et ante faciem. In Hebreo habetur. Et super faciem portæ. & est eadem sententia, dum tamen à ante significet locum eminentiorem.
g Quæ pertingebat &c. In Hebreo habetur: Vnde ad faciem portæ: & sic patet, quod in translatione nostra vestibulum ponitur pro porticu. Ad hunc litera intellectum sciendum quod porticus est adiunctum supra portam edificationem, tamen transiens ultra portam in atrio exteriori, vt supra dictum est, & habet duas mansiones, scilicet superiorē & inferiore: & inferior incipit à pede portæ, & inde vsque

ratione vti potest, celeste beneficium ingredi non potest. **c** Quinquaginta cu[m]. Greg. Per quinquaginta requies aeternæ significatur. Habet enim septenarius perfectionem suam, quia in eo dierum numerus compleetur. Et per legem tabernaculum in requiem datur. Qui per se multiplicatus in xlii. sufficit, cui si monas additur, ad quinquagenarium peruenit: quia omnino nostra perfectio in illius viuis visione erit, in cuius visione salutis & gaudij perfectio erit. Hinc & iubileus, id est quinquagesimus annus in requiem datum, quia quis ad gaudia aeterna peruenit, labore & gemitum viciens non habebit.
f Fenestræ oblique &c. Greg. Quarum pars exterior angusta est, interior latata: quiam enim sancta aliquid tenuiter de vero lumine videantur: in se tamen dilatantur. Hier. Fenestræ oblique sive coizachæ ideo sagittis vocabulum percepunt, quod in sagittarum angustum in eðes lumine immittatur, & intrinsecus dilatatur: omnia autem per circuitum plena erant huiusmodi nefestræ. Fenestræ oblique, per quas lumen intrare potest, sive non potest. **g** Et in frontibus eorum &c. Greg. Protes summos viros, qui alijs videnti proponuntur.
h Et ante frontes pictura palmarum calata &c. Hieron. Post sexaginta, & quinquaginta cubita, & thalamos, & porticus, & frontes porticuum, & fenestræ plurimas per circuitum palmarum nobis plena monstratur, vt de mundo videtur. Riam possidentes, digni efficiantur palmas videre virtutem.
i Gazophylacia. Gregor. Doctorum corda, sapientia & scientia diuitijs plena. Ductus autem prophetæ ad atrium exterius gazophylacium foris vidit, quia alia est contemplatio, quæ quantum videt, dicere non valer. Alia vero scientia atque doctrina, quæ tantum videt quantum per linguam exprimere potest, scilicet Græcæ seruare. Gara Persica, diuitiae. Hieron. Gazophylacia, quæ diuitijs spiritualibus plena sunt (de quibus dicitur: Re demptio anima viri propria diuitiae). Et apostolus gratulatur quod dilecti puli sibi pleni sunt omni verbo, & omni scientia. Gara Persica lingua diuitiae, vel thalami, quæ Græcæ pastophoria) ostendunt sponsæ cubilia preparata, quæ sunt triginta, vt perfectam etatem habentiam demonstrant.

a Et portæ strada. Sive intercolumnia, vt ostendatur atrium a habere ante fores ordinem columnarum, & pavimentum in fronte portarum, sive porticus post tergum portarum, in quibus porticibus puto columnas ordine fuisse dispositas, utante gazophylacium essent porticus, & in frontibus portium columnæ porticus sustentant. Panium strada. Hier. Ne luto scilicet terra & puluere peccatorum habitantium polluantur vestigia, sed sive per viuos incedat lapides, quibus edificatur templum Dei. Sive intercolumnia erant ante fores thalamorum, quæ impositum desuper adficiunt sustentant, de quibus: Dexteræ dederunt mihi & Barnabæ, Petrus & Iohannes qui videbant esse columnam. Et alibi: Columna & firmamentum veritatis. Et Iohann. in Apo. Qui vicerit, faciat illum columnam in templo Dei mei.
b Triginta & gaudia. **c** Ut doctores sibi subiectos culto diant, & ab eis ad meliora ascendantur. **d** Sunt enim gazophylacia in circuitu portarum secundum longitudinem portarum. **e** Quia subiectorum mentis doctores non equantur. **f** Per misericordias ecclæsiæ.
g Portam vero quæ re. viam aquæ. Hier. In quo considerandum est quid primus introducatur per portam aquilonis, secundum per portam austri, tertium per portam orientalem. Ab aquilonem enim exarcent mala super habet terræ. Qui enim habitator terrenus est, & non aduenia, atque peregrinus, patet iaculæ eius qui ab aquilonem venit, cuius ad latitudinem cubiculas ex aseptione porticus, & portarum.
h Quia ipsam spem & fidem, quam habent doctores debent habere & auditores. **i** Longanimitatem.
j Portam secundum longitudinem portarum. **k** Quia subiectorum mentis doctores non equantur. **l** Per misericordias ecclæsiæ.
m Tarum erat inferius. Et mensus est. **n** Charitatis amplitudinem, quam proximus ostendit per operationem. **o** Cidei, quæ nobis ad huc in terra politis appetit cognitionem. **p** Actus vite.
q Latitudinem a facie portæ inferioris. **r** Signa quibus ostendit quantum invenit. **s** Contemplationis. **t** Quia a frumentis exterioribus cognoscitur. **u** De cœs decem, centum sicut in vnde per centum magna perfecti signantur. **v** Cenuplum accipiter, per fictionem, ut nihil in mundo velit. **w** Hoc in sequenti capitulo patet. **x** Extrinsicus, centu[m] cubitos ad orientem. **y** Lxx. Et introduxit me ad aquilonem. & ecce portæ resplendens atrium exterius. **z** Prædictorem.
aa Tem, & aquilonem. Portam vero. **bb** Cognoscendo annunciendo. **cc** Peccatores.
dd quæ respiciebat uia aquilonis atrij exterioris mensus est, tam in longitudine quæ in latitudine, & thalamos. **ee** Tam litera quam spiritus: tam historia quam topologia ad trinitatis factamenta pertinent. **ff** Vigiliis operis cius tres hinc, & tres inde: & fronte
et extrinsecus, centu[m] cubitos ad orientem. **gg** Psal. 67. 4. cum quatuor plagiæ sint, de occidente porta tacetur: de qua: Iter facie ei qui ascendet super occasum, dominus nomen illi, ut scilicet præparantes iter domino, secundum illud: Parate viam domini, rectas facite semitas Dei nostri. Possimus audire quod in fine psalmi dicitur: Qui ascet per diutum ex celum cali ad orientem. **hh** Atrij exterioris mensus est. Gregor. Vtæ presentis, in qua omne quod corporaliter videtur, tam in longitudine postes, quam in latitudine menatur, quia cum ad fidem peccatores ducuntur, necesse est ut eius doctor consideret quantum in longitudine spei, & latitudine charitatis eius admonitione proficiat. Hac prædictoris sunt, quia per eum in subiectis sunt.
ii Et thalamos eius tres hinc & tres &c. Greg. Portæ scilicet tres hinc & tres inde, scilicet sanctas auditoriæ animas, Dei sponsas per admonitionem prædictoris proficientes in fide trinitatis, audita prædicatione veteris & noui testa.

Q a Quinto

NIC. DE LYRA.

a Et pavimentum stra. la. Est enim quedam platea sub diuino pavimentata tamen.
b Triginta ga. in circuitu pa. excepto tamen spatio à portico parte atri exteriori occupato. & similiter spatio occupato a portico & vestibulo & thalamo parte atrij interioris, que omnia sunt situate in atrio exteriori, ut videbatur infra. De longitudine vero & latitudine istorum gazophylaciorum nihil dicitur in textu, nec de eorum equalitate, vel sequi qualitate, sed de eorum situ dicitur, quod sunt in circuitu pavimenti, non tamen accipiunt circuitus pro toto eius ambitu, vt predictum est: Et sic frequenter accipiunt circuitus in descriptione huius adiutorij, ut infra videbatur. Debent igitur gazophylacia situari circa pavimentum orientale decentiori modo quo potest fieri, saluis tamen debitis situatio[n]ibus aliorum que in textu exprimuntur. Que videbatur mibi talis esse, quod ad latus aquilonem pavimenti ponantur decem que occupant centum cubitos, unum iuxta aliud, & ad latus australi similiter ponantur decem que occupant centum cubitos, unum iuxta aliud. Ad latus autem orientale & o[st]io, quatuor ex una parte portæ atrij exterioris, & quatuor ex alia parte eiusdem portæ que cum ipsa occupant centum cubitos, duo vero residua gazophylacia ponantur iuxta thalamos portæ orientalis atrij interioris, unum ex una parte, & alterum ex altera, que cum ipsa, & eis thalamis occupabant centum cubitos per modum inferius figuratum. Et ad maiorem distinctionem à thalamis gazophylacia sunt ratiōnib[us] etiā, quæ non possunt habere osia super pavimenti illius patet hec litera vsque ibi:
et Tom. iiiij. Q 4. T a Quinto

a Quinqua. cu. Qui ad aeternam requie peruenire non potest, nisi qui ad eam modo spem suam redere longanimitate poterit. **b** Et la. Quinarius numerus per seipsum datus ad vicefumum quintum peruenit, quia bona opera cum agi ceperint, per seruorem animum ad augmentum excitant, & per semiperla multiplicantur, unde & latitudinem in mete faciunt, ut non sint angusta portae, sed expansa per charitatem. **c** Vigintiquinq; cu. Qui ad quinque sensus referuntur, per quinque ordines quadranguli, quorum alterum logitudini coaptatur, alterum latitudini. In logitudine requies & dilectione sacratioris scientia. In latitudine presentium, ad sensus pertinent, rō demonstrat. **d** Fe. au. Greg. Habet porta q; est ad aquilonem fenestras & vestibulum & sculpturas, quia ci peccator ad vitā reducitur, saepe contemplationis lumen accipit, & de memoria iniquitatis sua gratia humilitas & efficacia bonae operationis, ut oē qd fieri praecepit in vita eius sculptū videat. **e** Et vest. Quia quicunque in introitu virtutum positus, tres & tres thalamos fuerint ingressus, frontem & vestibulum mensura portae prioris agnoverit, ad ea quoq; perueniet, iliaq; conspiciet quæ in porta orientali plenissimū suscepturnt est. **f** Septem gradus erat ascensus eius. Et a Portam. b Adiutor eterna beatitudinis. **g** Vestibulum ante eam & portae atrij. **a** Vel interius. b Greg. contra: hic non pro aduersitate ponitur, sed pro rectitudine. **c** Quae recipit peccatores & infastos, interoris contraria portam aquilonis. **d** Inchoacionis. **e** Exterius. **f** Aquilonis. & orientalem. Et mensus est à portā. **a** In extreum eiusdem aquilonis. b Greg. Perfectionis & consummationis ingrediuntur ad quam curritur per viam perfectionis, que per centum significatur. **c** Ut hi quasi gradus recedentes, a porta exteriori ad interiorem penentiam. **d** Ut supra. **e** vsque ad portā cēntum cubitos. Et eduxit me ad viam australē, & ecce porta quæ respiciebat ad austriam. Et a Simili mensura. b Hec in porta orientis & aquilonis superius expedita sunt. mensus est à fronte eius & vestibulum eius iuxta mensuras superiores. **a** Cumna fratre plena summis ad partes referatur. & fenestras eius, & vestibula in circuitu sicut fenestras ceteras, quinquaginta cubitorum longitudinem, & latitudinem vigintiquinq; cubitorum: Et in gradibus septem ascendebarunt ad eam. Et vestibulum ante fores eius. **a** Sime fides enim impo. est pl. Deo. **b** Et porta atrij in Hier. Non solū una porta est aquilonis, q; supra porta appellata exterior, sed altera q; habet similitudinem portae orientalis, ut manifestius dixerit Lxx. Et porta atrij in terio respiciens portam aquilonis, sicut erat porta q; respiciebat ad orientem. Greg. Porta atrij interioris posita contra portam orientis & aquilonis dicitur, q; de australi non dicitur hic: Quia

N I C . D E L Y R A .

a Quinquaginta cu. lon. eius. id est altitudinem que dicuntur hic longitudo, eo quod est maior dimensio: A pede enim porta usque ad summum atque edificij supra ipsam sunt 50. cubiti, sicut dictum est de porta orientali. **b** Et lat. xxv. cu. que hic accipitur a tecto thalami ex una parte usque ad tectum thalami ex altera, quod statim est 25. cubitorum: Tantum enim spacium occupabat porta cū frontibus suis ab oriente in occidente. **c** Et lepitem gra. &c. Et idem numerus graduum intelligentius est in porta orientali prius descripia, de quibus loquuntur ibi scriptura, sed non exprimitur ibi numerus. **d** Et porta atrij inter. &c. Hoc litera apud Hebreos vocatur decurta, id est indigena supplicatione, sicut est in multis locis sacra scriptura. & est sensus: Porta atrij, scilicet aquilonaris. **e** Atrij interioris, id est per quam intratur atrium interioris. **f** Con. port. aqui. id est contra aquilonem in atrij exterioris. **g** Et orientis, id est in parte orientali porta atrij interioris est contra portam orientalem atrij exterioris. Iste enim porta secundum lineam rectam

Quia per orientem, inchoantes: per aquilonem, lapsos acci- mus. Dignum igitur fuit, ut inchoantes ibus & lapidis atrij in- terioris intrandi fortitudo daretur. De his autem qui seruo re spiritus in virtutibus permanent, nemo dubitat, certum est enim quod eis introitus cali pateat.

i Et men. est à port. &c. Greg. Ideo à por- ta usque ad portā centum sunt cubi- ti, ut quasi eundi quādam mota sit ipsa dilatio viuendi, per quā quoti- die virtutibus crescit, ut ad interiorē aditum perfectius veniat. Et mensus est à porta usque ad portam centū cubitos. Greg. Mensuratur atrij interius, qd à portis exterioribus usq; ad portam interiorē reditum, cu- bitis, ut qui intrare amōdo cōpēt, latitudinem perfectionis habent in mete, & per atrij ḡfēctionis currat, quousq; ad gaudiā secreta pueniat. **k** Et ed. ad me ad viam ve. Per singu- los introitus Ezechiel (quē Deus cō- fortauit, hoc n. nomē eius interpre- ta) ducit, & de porta aquilonis tra- sit ad portā australē. Gre. Notandum, quā in spirituali edificio aditus est ad orientē, & ad aquilonē & ad austri. Patet via ad orientē, ut qui faciāta fidei inchoarunt, & in nulla vito profunditate mēris sunt, ad gaudiā eterna peruenient. Porta patet ad aquilonē, ut post inchoationē ca- loris & luminis qui in peccatoriā si- gora & obscuritatē lapsi sunt, p penitentiā ad viam redēat, & q; in interne retributionis vera latitia cognoscant. Patet via ad meridiem, ut qui sancto desiderio in virtutibus seruēt, spirituali intellectu quotidie interni gaudiī mysteria penetrent. Gre. Cū sint quatuor mēdi plaga, tres tantū portas ponunt in exte- riū adīcio, qd spirituale est: sancta ecclesia quibus peruenit ad gaudiā eternā, fides, spes, charitas. In oriente est fides, per quā lux vera nascit in mente. Ad aquilonē spes, qd peccator si de Dei misericordia desperat, omnino perit: vnde necesse est, qd per suā iniuriam extinxerit, p spem misericordie renūsciat. Ad meridiā charitas, quia igne amor ardēt. In meridiana etenī porta sol in altū ducit, qd p charitate lumen fidei in Dei & proximi dilectione sub- iacēt: his tribus portis ad interiorē atrij, i. ad gaudiā secreta peruenit. **l** Et se eius. Per quas, s. ad animā vi- dentis lumē ingredi, p̄ certim si lōgitudo v̄ta eius quinquaginta anni, i. ubile mystery fuert protelat, & ad diu- nioris sensus latitudinem portuerit peruenire. In qd latitudine & plateis agit sapientia cōsiderat, & sublimi voce clamitat, & se p̄ gradibus ingredi, ut perueniat ad vestibulum, & per palmas propoſiti sui atq; conatus, vīctoria teneat sempiternā.

o Et rectam sunt opposita in parte orientali. & aquilonari & australi, sicut dictum fuit in principio huius edificij. **p** Et mensus est à porta. Hec est mensura paumenti ab aquiloni in australē inter duas portas. In lateribus autem istarum portarum est maior dimensio paumenti ab aquiloni in australē, quam in lateribus portarum orientalium, eo quod circa istud paumentum non ponuntur aliquae ḡzophylacia, & dicunt infra: mensura autem huius paumenti ab oriente in occidente hic tacetur, quia supponitur esse 100. cubitorum: sicut est dimensio paumenti orientalis ab aquiloni in australē. **q** Et ed. me. Hic consequenter describitur porta australis atrij exterioris, quia similis est alijs duabus prediicatis, propter quod ex dictis patet tria paucis exceptis. **r** Et vesti. id est porticum. Sic enim est in Hebreo. **s** Et vesti. id est porticus in plurali, quod dicitur eo quod tota porticus ha- bet duas mansiones, s. superiore & inferiore, ut dictum est supra de portici portae orientalis. **t** Et ve. ante fores eius. Hic accipitur propriè vestibulum pro spaciō vacuo, quod est ante portam inter thalamos ex una parte & thalamus ex altera, ut dictum est supra.

u Et celata pal. Greg. Superius dixit, pictura palmarum qd est A oleo signorū: nūc calatē palmē dicuntur, in quo bonoru operū demonstratio signatur. vñ: Videat opa vestra bona, & glo. pa. ve. &c. Qui in vita sui imp̄issa est, sancta opera demōstrat, palmas in frōte celatas portat, qd quā illos in poste- riū vīctoria sequat in opibus demōstrant. Vel in orientis porta pictura est, in porta aquilonis & austri celata, qd signū vīctoriae qd inchoati- bus ostēdūt, in reverentibus atq; seruētibus solidis & robustis ten- netur. Et cela. pal. De quibus in se- pientrialis plaga porta dictū est. Hoc tñ admōnuisse sufficiat, qd ea quē dicuntur ibi iuxta literā, in me- ridionali porta, spiritualiter intelligimus, eisdem enim lineis & histo- riis currit & tropologia, sed illa hu- milior, ista sublimior: illa hæret ter- ra, ad celestia subuolat.

w Et introd. Greg. Ea in tribus portis interioribus replicantur, qd secūdū iam vel tertio de exterioribus di- sta sunt. Greg. Hic tursum tres por- tae describitur, p̄ quas sicut superi, p̄ dicatores accipimus. Vna aut ecclēsia est in p̄dicatoribus ve. & no. te. Porta superius septem, hic octo gradus habent, qd sancti spiritus se- piñfōrā grām cōcorditer p̄dicant, & retributio nē gaudiā annun- ciatur. vñ: Da partes septē, ne cōnō & octo. Exteriores portae: antiqui p̄iesq; p̄ precepta legis, opa populi magis qd corda custodiebat. Interiores, p̄dicatores ecclesie, qd spirituali- bus monitis auditorū corda custodi- dūt. Ille portae vij. gradū, ista vij. qd in veneratione legis dies septi- mus, & in no. te. octauus à cōdī- nō, qd p̄ceptū sequitur. Si vero por- tam non solos accipimus aposto- los, qd primi ecclesiā p̄dicatores, qd fidei, ipē, & charitatis, nos summo- per docuerūt. Ipsi in his virtutibus portae sunt, qd nos p̄eādē virtutes ad interiorē intellectū sapientie & ter- ne p̄dicunt. Ipsi exteriores portae, ipsi & interiores, inchoatiibus, n. ex- teriora, p̄fectis mystica loquuntur. vñ: Lac vobis potū dedi, nō elca. Sapientia loquimur inter perfectos. Et alibi: Nō potui vobis loqui quasi spiri- tualibus, sed quasi carnalibus. Ipsi nos in primo aditu fidei, spē & cha- ritatis iustiūt. Ipsi proficiētibus celestis regni mysteria p̄dicant, & per subtiliorem sen- sum nos ad iateriora perducunt, vnde prius septem gradus carum, postmodum octo dicuntur.

x In atrium. Singula atria habent mensuras & ordines suos, & in eisdem mētriis diuersa gratia est, dum easdem res aliter in principio, aliter in p̄fectu, aliter in fine agnoscamus.

y Et ad atrium extērius, & p̄ palmas eius in fronte: & octo gradus erant, quibus a Quod de orientali porta h̄ic dicitur, de au- strali supra dictum est.

z Et in atrium interius ad portam in via australi. Et mensus est à porta usque ad portam in via australi. Et introduxit a strali centum cubitos. Et introdūxit a me in atrium interius ad portam au- stralem, & mensus est portam iuxta mensuras superiores, thalamum eius & frontem eius & vestibulum eius h̄ijsdem mensuris, & fenestras eius & vestibulum eius in circuitu quinqua- ginta cubitos longitudinis, & latitu- dinis vigintiquinq; cubitos, & vesti- bulum per gyrum longitudine vi- gintiquinq; cubitorum, & latitudine quinq; cubitorum. Et vestibulum eius a

aa Hoc nondum dictum est. **bb** Quia per viam simplicem: quia quinque sensibus dicitur, chea amōde proximi dilatantur.

cc Hoc non dicitur, sed quidam achus secundum sensus corporis videntur, p̄tis per finē p̄licitatem. **dd** Hoc supra existimat est.

ad atrium extērius, & p̄ palmas eius in fronte: & octo gradus erant, quibus a Quod de orientali porta h̄ic dicitur, de au- strali supra dictum est.

ee Quod quoque tellat dicendum. **ff** Hoc quoque tellat dicendum. **gg** Et Christi bonū odor sumus Deo. **hh** Et Manus nostrē cōrectauerūt de verbo vīta. **ii** Et ad extremū nequa- quā, ut de septētrionali plaga vij. tū- tum gradus efficiunt, sed post septē- nariū octonariū adēt numerus: vt de synagoga ad ecclesiam, de ve- teri testamento ad nouum, de terre nis ad celestia transamus.

jj Et intro. Hier. de septētrionali pla- ga, ad cuius atrij vij. tū gradibus a- scēdūt, trāsit ad australē portā, & ad atrium eiusdem portae. Ad qd nō foliū vij. sed viij. gradibus ascēdūt, s. vt per vetera trāseamus ad noua. i. p̄ patriarchas & p̄phetas veniamus

kk ad apostolos, vt in altero hebdōada, in altero ogdōada sit. Nūc autē venit ad summū, & introdūxit prophetā per viam portae interioris suę per atrij, ad qd itur per viam orientalem. **ll** In atrium. Singula atria habent mensuras & ordines suos, & in eisdem mētriis diuersa gratia est, dum easdem res aliter in principio, aliter in p̄fectu, aliter in fine agnoscamus.

mm Et apōstolos, vt in altero hebdōada, in altero ogdōada sit. Nūc autē venit ad summū, & introdūxit prophetā per viam portae interioris suę per atrij, ad qd itur per viam orientalem. **nn** In atrium. Singula atria habent mensuras & ordines suos, & in eisdem mētriis diuersa gratia est, dum easdem res aliter in principio, aliter in p̄fectu, aliter in fine agnoscamus.

oo Ad atrium. In atrio exteriori: hoc est vnum in quo differunt portae atrij interioris, quia non sunt in atrio interiori, sicut portae atrij exterioris sunt in atrio exteriori, p̄tū dictum est.

pp Et pal. eius. i. in frontibus modo supradictio. **qq** Et octo gra. hoc est secundū in quo differunt portae atrij interioris à portis atrij exterioris. nā iste habent octo gradus, ille vero septem tun- tum, vt p̄dictum est. **rr** Sunt n. edificia ista in pendulo montis, & ideo de loco inferiori ad superiorē describitur aescensus per gradus.

ss Et introduxit me in atrium &c. Hoc est secunda pars, in qua de- scribitur porta orientalis atrij interioris. Et patet littera ex dictis in de- scriptione portarum precedentium usque ibi: **tt** Et a Et

Evenimus ad patrem de quo: Beati immi*n*a*m* in via: qui si nihil finitum de Christo sapient, sed fides eorum pura, nulla est heresi polluta.

a Et res*pi*c*e* eius. Hiero. Ut orientali lumine omnia videantur inclusa, secundum illud: Nec est qui se abscondat a calore eius. Si autem exterus & interius accipimus atrium, sic intelligimus quod Deus & circunfusus & infusus sit. vnde Qui tenet coelos palmo, & terram pugillo, vt omnia ab illo videantur in eludi. Et Cœlum mihi se, est: tunc autem sca*p*e, meotum, vt, intra omnia esse creditur. vnde: Principio cœlum a terras camposq; liquentes: Lucentemq; globū luna, Titanias; astra Spiritus intus alit, totamq; insula per artus mens agitat molem, &c. Cum autem transierimus per arma iustitiae a dextris & a sinistris, per gloriam & ignominiam, per bonam & malam famam, per laudes & vicepotationes, & victoriam de isto seculo ceperimus, tunc palma nobis datur ex veroq; latere, quos nec gaudia mutauere, nec miseror, nec prospera nec aduertere freget. Et non per septem gradus, sicut in plaga aquilonis, nec per vii. & viii. sicut in meridie, sed per octo tantum gradus ad summa ascendimus, quia sufficit nobis octonari sacramentum. I. Euangelium, vt dicamus: Et si nouimus secundum carnem Christum: sed nūc iam non nouimus eum secundum carnem, sed secundum spiritum.

b Et introdixit me ad por. Greg. Que de porta australi & orientali superius dicuntur, eisdem verbis de porta aquilonis hic replicantur.

c Vestibulum eius. Vestibulum portæ predicationis verba, qua prius humilius accipimus, vt, ad faci elo-

F qui intelligentiam veniamus. Sit ergo nobis porta interior, nouum testamentum: vetus, exterius: quia hoc spiritualem intelligentiam aperit, illud rudi bus faci eloqui historiam custodit. Habet autem porta interior duo latera, dilectionem Dei & proximi. Gre. Quid exteriori

exteriori atrio, quid thalamo, quid frontibus, quid vestibulo, quid fenestris, quid longitudine, quid latitudine, quid palmarum celatura signetur, tunc dictum est. Greg. Quid sumus de mysticis sensibus Ezechielis prophetæ loquuntur, qui ipsa verba historia eius vix capimus?

d Et in oto. Greg. Septem gradus ha-

bent portæ spiritualis adificij, quia ti-

morem, pietatem, scientiam, fortitudinem, consilium, intellectum & fa-

cientiam auditoris suis prædicat.

Sed cum iam oia dimitti præcipuum,

& ad contemplationem celestis pa-

tria intendi, & in eius mysterijs dele-

ctari, gradum octauum addit, & ad

interiora traijuunt: vnde ci qui legi

præcepit a seruante à iuuētute dicebat,

ad iunctum est: Adhuc vnu tibi deest:

Si vis perfectus esse, vade, & vende

oia quæ habes &c. Per octonarium

quoq; dies aterni iudicij, & carnis re-

surrexionis signatur, vnde Psal. qui pro

octaua inscribitur, à pauore iudicij

inchoatur: Domine ne in fi. tuo ar-

guas &c. In quo omne hoc tempus

finitur, quod septem diebus volu-

tur, & qui post septem dies sequitur,

iure octauis dicitur, in quo & cato

nostra resurgent ex puluere. Vnde per

legem quoq; octaua die circuncisio

fit, nam per membrum quod circum

ciditur, mortalis generatur propaga-

to, decedentium & succedentium nu-

merus augetur: quod post resurrec-

tionem non erit, quia neq; nubent

neq; nubent, sed erunt sicut ange-

li Dei in celo. Octauo ergo die pre-

putum præcudit, quia ibi iam loci

carnis propagation non h̄t, vbi refur-

ges caro pleuerantia aternitas h̄t.

e In frontibus. Greg. Verbis & openi-

bus prædicatori, quibus foris agno-

scimus, qualiter apud se vivant. Et

autem ostium per singula gazophylaci-

a in frontibus portarum, quia vnuquisq; doctorum in

corde auditoris intellectum aperit in dictis & operibus pa-

trum, alioqui in frontibus portarum ostium non habet, &

spiritualis adificij gazophilacum dici non debet.

f Idei atrij exterioris, q.d. cuius sit in parte atrij exterioris. Cetera patent ex dictis in descriptiōne aliarum portarum.

g Et introdixit me. Hæc est tercia pars, in qua describitur aquilonaris porta interioris atrij. Et patet litera ex dictis in parte precedenti.

d Et per singula gazophylacia &c. Occasione huius literæ magister Richar. de sancto Victore, & dominus Hugo cardinalis dicitur, quod si- cuit in parte orientali sua gazophylacia, sic in parte aquilonari sanguenes literæ immediate precedenti, & similiter in parte au-

stralii. Ad hoc etiam videtur facere quod supra dixi, q. quod illud quo-

exprimitur in descriptione vnius portæ intelligentiam est esse in alijs por-

atis, exceptis his que per textum excluduntur, sicut et numerus gra-

dium, qui est alijs in portis atrij interioris & exterioris & situ porti-

cum, vt supra dictum est. Rg. Sa. Hebreus non ponit gazophylacia nisi in

parte orientali, quia si esset in parte aquilonari & australi sicut in orientali, describendo portas aquilonares & australes, fieret aliqua mentio

de gazophylacijs saltem breueri tangendo, sicut fit de porticibus, vesti-

bulis, frontibus, ihallanis & fenestris, quia omnia simili iuncta & mul-

to magis quolibet eorum per se sumptum, sunt quid sat minus quam

gazophylacia, quorum quindecim simul iuncta secundum latitudines

suas occupant centrum cubitos in longitudine, & alia quindecim tan-

tum ex parte opposita in atrio exteriori in parte orientali secundum di-

ctos doctores. Quod autem in descriptione portarum australium & a-

quilonarium fiat replicatio de minimis reflectu modo predicto, &

non sicut de multo maioribus, gazophylacijs si essent ibi, non est verifi-

abile.

f Ibi lauabant holο. i. carnes crematas in altari holocaustorum, quod

ab omnibus expositoribus ponitur in atrio interiori.

N I C . D E L Y R A .

g a Et vestibulum eius. In Hebreo habetur: Et porticus eius ad atrium exteriori s. vergens, quia ponitur in atrio exteriori, sicut dictum est de porta australi in parte immediate precedingi: & ideo litera nostra videtur esse corrupta per scriptores vel ignoratos correctores. Nam in porta australi iam descripta & aquilonari immediate post describenda non ponitur: Et vestibulum eius: id est atrij exterioris, sed sic: Et vesti- bulum, eius ad atrium exteriori, vt patet ex textu. Et accipitur hic ve- stibulum pro portico. Poteft tamen litera nostra sic exponi, sicut aliquan- tum extortæ. Et vestibulum eius i. porticus portæ orientalis.

c Et intradixit me. Hæc est tercia pars, in qua describitur aquilonaris porta interioris atrij. Et patet litera ex dictis in parte precedenti.

d Et per singula gazophylacia &c. Occasione huius literæ magister Richar. de sancto Victore, & dominus Hugo cardinalis dicitur, quod si- cuit in parte orientali sua gazophylacia, sic in parte aquilonari sanguenes literæ immediate precedingi, & similiter in parte au-

stralii. Ad hoc etiam videtur facere quod supra dixi, q. quod illud quo-

exprimitur in descriptione vnius portæ intelligentiam est esse in alijs por-

atis, exceptis his que per textum excluduntur, sicut et numerus gra-

dium, qui est alijs in portis atrij interioris & exterioris & situ porti-

cum, vt supra dictum est. Rg. Sa. Hebreus non ponit gazophylacia nisi in

parte orientali, quia si esset in parte aquilonari & australi sicut in orientali, describendo portas aquilonares & australes, fieret aliqua mentio

de gazophylacijs saltem breueri tangendo, sicut fit de porticibus, vesti-

bulis, frontibus, ihallanis & fenestris, quia omnia simili iuncta & mul-

to magis quolibet eorum per se sumptum, sunt quid sat minus quam

gazophylacia, quorum quindecim simul iuncta secundum latitudines

suas occupant centrum cubitos in longitudine, & alia quindecim tan-

tum ex parte opposita in atrio exteriori in parte orientali secundum di-

ctos doctores. Quod autem in descriptione portarum australium & a-

quilonarium fiat replicatio de minimis reflectu modo predicto, &

non sicut de multo maioribus, gazophylacijs si essent ibi, non est verifi-

abile.

f Ibi lauabant holο. i. carnes crematas in altari holocaustorum, quod

ab omnibus expositoribus ponitur in atrio interiori.

a Et in reli. por. Greg. Dum quaternæ mensæ p. latera descri- buntur, & in summa cōcūsionis df. Octo mensæ erat super quas immolabāt, patet, q. no ī singulis sex portis q. dicta sunt hoc dī. Simil. n. oēs non octo, sed xlviij. mensas habēt. De vna quoq; dicinō pōr. nā post descriptum portæ vesti-

b Et in oto. Greg. Septem gradus ha-

bent portæ spiritualis adificij, quia ti-

morem, pietatem, scientiam, fortitudinem, consilium, intellectum & fa-

cientiam auditoris suis prædicat.

Sed cum iam oia dimitti præcipuum,

& ad contemplationem celestis pa-

tria intendi, & in eius mysterijs dele-

ctari, gradum octauum addit, & ad

interiora traijuunt: vnde ci qui legi

præcepit a seruante à iuuētute dicebat,

ad iunctum est: Adhuc vnu tibi deest:

Si vis perfectus esse, vade, & vende

oia quæ habes &c. Per octonarium

quoq; dies aterni iudicij, & carnis re-

surrexionis signatur, vnde Psal. qui pro

octaua inscribitur, à pauore iudicij

inchoatur: Domine ne in fi. tuo ar-

guas &c. In quo omne hoc tempus

finitur, quod septem diebus volu-

tur, & qui post septem dies sequitur,

iure octauis dicitur, in quo & cato

nostra resurgent ex puluere. Vnde per

legem quoq; octaua die circuncisio

fit, nam per membrum quod circun-

ciditur, mortalis generatur propagati-

o, decedentium & succedentium nu-

merus augetur: quod post resurrec-

tionem non erit, quia neq; nubent

neq; nubent, sed erunt sicut ange-

li Dei in celo. Octauo ergo die pre-

putum præcudit, quia ibi iam loci

carnis propagation non h̄t, vbi refur-

ges caro pleuerantia aternitas h̄t.

c In frontibus. Greg. Verbis & openi-

bus prædicatori, quibus foris agno-

scimus, qualiter apud se vivant. Et

autem ostium per singula gazophylaci-

a in frontibus portarum, quia vnu quisq; doctorum in

corde auditoris aperit in dictis & operibus pa-

trum, alioqui in frontibus portarum ostium non habet, &

spiritualis adificij gazophilacum dici non debet.

d Et in vesti. por. Alleg. Porta nostra in interiori vestibulo iii. mensas habet erga san-

cta ecclæsiæ ad eruditōnē fideliū iii. accepit ordines regen-

tū, vnde ipse dedit quosdā quid apollo, quosdā autem

prophetas, alios euangelistas, alios pastores & doctores, qui

vnu ordo sunt, ille. n. verè pafcit qui docet. Habet & porta

exteriori mēsas quatror, synagoga. L. principes fæcerdotum, se- niores populi, Scribas & Phariseos, qui Pharisei Legi- dōdores vocati sunt. In vtrq; porta duæ mēsas sunt hinc, & inde, quia in exordio sancta ecclesia apostolos & pro- phetas habuit, qui si post apostolos orti sunt: nunc autē ha- bet euangelistas atq; doctores. Euangeliſtæ sunt qui gau- dia coelestis patri annuntiant, apostoli verò & prophetæ sublat

a Super quas ponant. Animas. fidelium. vnde: Vaselectionis ad illud venire non trepidat. Greg. Extra por. int. ga. can. in atrio. Porta interior, sancta ecclesia. Extra hanc atrii interiorum quantum ad portas sequentes, aquilonis. f. & australis. exterius autem respectu interioris porta. Sancta. ecclesia duas vias habet, vnam qua laborat in terra, alteram qua remuneratur in celo. In utraque autem offertur, hic sacrificium compositionis, de quo: Sacrificium Deo spiritus contributus. Illic sacrificium laudis, de quo: Tunc acceptabis sacrificium iustitiae oblationes & holocausta &c. In utroque sacrificio carnes offeruntur, hic dum inveniuntur corpora, ibi dum resurgent in gloria. Porta ergo interior habet interiora sua, illam. s. vitam, quam nemo nostrum adhuc videt. Habet exterioris atrium, i. vitam presentem, in qua omne bonum agitur, ut ad bonum sine fine veniantur. In atrio interiori. Et hoc. Quod respiciebat ad aquilonem, & ad austrum & ad meridiem & ad orientem, ut semper meminerint cantores domini, & qui angelorum officio detinentur, per quos gradus ad suam peruenient, & mysteria singulorum locorum diligenter agnoscant. Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem. Per aquilonis portam, significatur Gentilitas, per quam ille in frigore torporis possidebat, qui ait: Sedebo in monte Testamenti, in lateribus aquilonis. Per australis viam, Iudea, in qua spirituales patres ecleesi amorem feruerunt. Per orientis portam ipse dicit, de quo dicit: Ecce, oriens nomen eius. Et vnde Salo. Abfcoedit piger manu suam sub ascella, nec ad os suu porrigit eam. Mensa. n. Dei est praeicator, holocaustum & victimam portat ut currus, regit ut auriga. vnde: Pater mihi, currus Israel & auriga eius. **f** Super mensas &c. Hiero. Mensas autem istarum noia puto in Mattheo & Marco & Luca & Iohanne contineri, quarum reflexa corona desuper intrinsecus per circuitum marginis ambiebat, ut holocaustum contineret in trinsecus, nec passim fluere permetteret, & carnes oblationis teneret. Ignoscere letator difficultati locorum, aut si melius quid inuenire potes do celibenter dilectimus quod neficimus. Gregor. Habuit synagogae spirituales patres in doctrina atque prophetia, ex quibus exemplum vita in virtutibus traheret, sed ruditus populus ibi magis per timorem quam per amorem seruens, noluit imitari virtutes quas vidit: & ideo porta exterior, quae ad aquilonem pergit, mensa non habet ad holocaustum.

g Extra portam. Post murum: quem Lxx. transfluerunt peribulum, qui totum templum per quadratum ambiebat in circuitu.

Introductus est propheta in atrium interius, & ad aquilonem & ad austrum & ad portam orientalem, & rursum ad aquilonem, de quibus supra dictum est. Quoniam sensum Salvatoris te flumen breuerit ostendit: In domo patris mei mansiones multe sunt, quibus expletis ingreditur templum. i. sancta sanctorum. Gregor. Extra port. int. ga. cantorum. Quia adhuc sunt electi quique, extra secreta gaudia interioris vita, quae omni potenti Deo desiderium sicut per magnam amoris ardorem cantant, & sic, & intra sunt & extra. Ambulat. n. per fidem, & non per spem. Hi sunt cantores qui mada Dei canticando faciunt, i. amore non timore. vnde: Cantabiles mihi erant iustificationes tuas in loco peregrinationis meae. Et alibi: Misericordiam & iudicium carabo tibi do. Iudicium cantat, qui ad illud

luc. 14.3

d Super mensas. i. obla. i. offerenda in altari holocastrorum.

e Et extra portam. Hic reveritur ad plenius describendum gazophylacia predicta in atrio interiori existentia, dicens: Et extra portam in-

29. 9. c

j. 4. 52. d

duo. 5. b

29. 14.3

29. 9. c

t. reflexi

t. cubicularia

29. 19. d

4. Reg. 3. b

Moribus.

Joh. 14.4

29. 11. 5. e

29. 100. f

ad illud venire non trepidat. Greg. Extra port. int. ga. can. in atrio. Porta interior, sancta ecclesia. Extra hanc atrii interiorum quantum ad portas sequentes, aquilonis. f. & australis. exterius autem respectu interioris porta. Sancta. ecclesia duas vias habet, vnam qua laborat in terra, alteram qua remuneratur in celo. In utraque autem offertur, hic sacrificium compositionis, de quo: Sacrificium Deo spiritus contributus. Illic sacrificium laudis, de quo: Tunc acceptabis sacrificium iustitiae oblationes & holocausta &c. In utroque sacrificio carnes offeruntur, hic dum inveniuntur corpora, ibi dum resurgent in gloria. Porta ergo interior habet interiora sua, illam. s. vitam, quam nemo nostrum adhuc videt. Habet exterioris atrium, i. vitam presentem, in qua omne bonum agitur, ut ad bonum sine fine veniantur.

h In atrio interiori. Et hoc. Quod respiciebat ad aquilonem, & ad austrum & ad meridiem & ad orientem, ut semper meminerint cantores domini, & qui angelorum officio detinentur, per quos gradus ad suam peruenient, & mysteria singulorum locorum diligenter agnoscant.

i Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

j Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

k Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

l Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

m Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

n Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

o Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

p Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

q Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

r Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

s Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

t Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

u Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

v Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

w Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

x Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

y Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

z Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

aa Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

bb Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

cc Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

dd Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

ee Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

ff Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

gg Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

hh Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

ii Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

jj Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

kk Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

ll Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

mm Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

nn Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

oo Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

pp Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

qq Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

rr Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

ss Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

tt Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

uu Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

vv Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

ww Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

xx Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

yy Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fidem & spem posita, ad australis viam respiciunt, quia sancte charitatis ignibus inardescunt. Gregor. Porta respiciens ad aquilonem.

zz Porre respiciens ad aquilonem. Sunt autem gazophylacia intra portam aquilonis & orientis, & australis via respiciunt, quia corda sanctorum inter fid

E quantum enim amamus tantum de spe presumimus, & quantum credimus, tantum amamus. De fide autem, & operatione dicit Iohannes: Qui se dicit Deum nosse, & mandata eius non custodit, mendax est. Notitia enim Dei ad fidem, custodia mandatorum pertinet ad operationem.

Charitas tamen maior fide & spe dicitur, quia cum infuturo illa cefabunt, haec perficietur.

a *Aitare ante faciem templi.* Erat scilicet in ipso atrio, ut nunquam sanctorum ad dominum cesseret oratio.

b *Hinc & quinque cubitis inde: & lazi.* Hieronymus. Eleganter dictum est, non à dextera nec à sinistra, ne videatur in sanctis sanctorum aliud esse sinistrum.

c *Viginti cubitorum, & latitudinem vnde decim cubitorum.* Vigenarius numerus sicut dualis propter duas decades in malo solet accipi, sicut vndenarius qui uno indiget, ut sacram expletat numerum scilicet duodenarium: & tamen in vestibulo templi esse dicuntur, quia quamvis sint sancti sacerdotes & in templi ministriis collocati, & quotidie victimas offerant Christo, tamen quia in fragili corpore & subiecto virtutis commorantur, & xx. habent & xi. unde?

Miser ego homo, quis me liberabit de lege mortis huius.

d *Et columnae erant in fr. vna.* &c. Hier. Sancti, columnæ ecclesiæ.

Glo.ord. 2.10.2.4 e *Sacra felicitate numero.*

f *Et octo gradibus ascendebatur ad eam.* Et columnæ erant in fronte.

g *Et octo interiore portam.* b *Vnde: Qui vicent, faciam illam columnam in templo dei mei.* & Petrus & Iohannes columnæ ecclesiæ dicuntur.

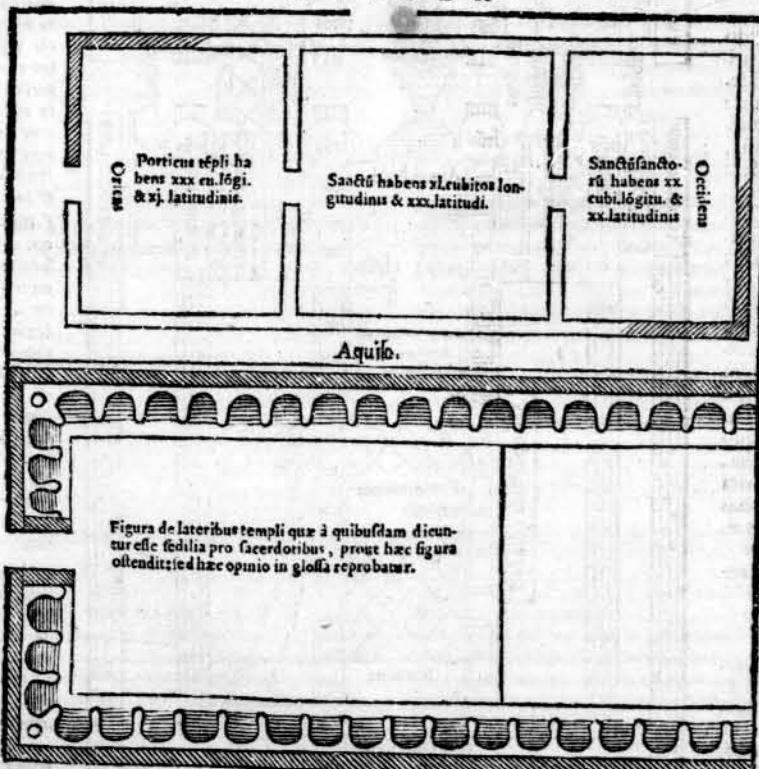
Glo.ord. 7.4 h *ad eam.* Et columnæ erant in fronte.

NICOLAVS DE LYRA.

Et introduxit me in vestibulum templi. Descripta parte anteriori adiutoriorum templi, hic consequenter describitur posterior

Figura trium partium templi.

A V S T E R

in qua secundum doctores Latinos sunt quinq; adiutoria principalia, porticus ter. p. i. ipsum templum, adiutorium aquilonare ex uno latere templi, & adiutorium australe ex altero, & adiutorium separatum ab occidentali parte templi. Hebrei vero non ponunt istud ultimum adiutorium, dicentes quod adiutorium in textu dictum separatum est ipsum templum cum sua porticus. Quod rationabiliter potest dici, nam accipiendo sic templum cum sua porticus inter ipsam & alia adiutoria est spaciun, & sic est ab eis separatum

gradus ad porticum templi, sed numerus graduum non ponitur hic, sed probabilitate potest dici, quod sint 15, sicut in templo Salomonis. g. Et columnæ erant in fr. &c. Frontes hic dicuntur partes duæ parietis existentes ex vitrâque parte oīiij quarum, qualibet dicuntur superius & cubitorum, & ante illos parietes in portico erant duo columnæ, una hinc & altera inde, sicut fuit in templo Salomonis, ut habuit 4. Regum 7.

Glo.ord. 2.10.2.4 f *sic. Petrus & Iohannes columnæ A duæ, per quas ingredimur ad sanctam.*

g *Non dicas duæ, ne dualem incurrit numerus, sed vna & vna cuius numerus est perfectus. Alius numerus in unione Dei sumitur.*

h *Etas anætorum, & quorum doctrina ad Christum noster introitus est.*

GLO.ORD. CAP. XLI.

Et introduxit me in templum, &c. Sequitur: Sex cu. Hiero. Sacramentum omnium creaturarum. Sex enim diebus mundus est conditus, per quorum notitiam intramus in templum Dei,

& ex creaturarum ordine atq; conflantes cognoscimus creatorem.

b *Decem cubi.* Hierony. Die decima mēs primi, qui appellatur Nisan, ad immolationem & præparatiōnem Paschæ agnus assumitur. Septimo igitur mense decime offeruntur in Dei horre, vel vt scriptura dicit confutare torcularia. vnde: Dilatamini & vos, vt cum per decem cubitos portæ templi qui fuerit ingressus, ex vtræque parte ipsius latera, siue vt in Hebreo propriè dicuntur humeri mensurentur, qui ad opera referuntur. Qui humeri portæ ex vtræque parte quinos habent cubitos, vt per terrenos sensus atq; diuinos, de quorum differentia supra dictum est t aditæ templi ingrediuntur.

c *Et qu. cu. in. ex altera oīiij parte, & oīiij est latitudinem decem cubitorum.*

sicut dictum est de alijs portis ariarum, d. Et la. por. trium cu. hinc &c. Hic accipitur porta proposita extensis ex vtræque parte oīiij, in quibus sunt quedam celatura, & similiter in limite superiori, & quilibet celatura est trium cubitorum latitudinis per modum in margine figuratum.

e Longitu. autem ve. viginti cu. & c. Hoc patet ex predictis.

f *Et octo oīiij non est de textu, quia non est in Hebreo, ne se habetur: Et gradibus ascendeatur ad eam.* templum enim cum sua portica est in summitate montis, & ideo de atrio interiori est ascensus per

ad eam.

g *Et sicut. Pe.*

tatur quadraginta diebus in solitudine, ut post victoriam accedant angeli & ministrent ei.

d *Et latit. virgin. cubi. &c. Hiero. cum post tribulationes & angustias dicimus cum Apolo: In omnibus tribulati, sed non conquistasti. Et cum Propheta: In tribu, dilatasti mihi.*

e *Tunc nobis latissimus aperitur introitus, qui xx. cubi. habet latitudinem. Quia & ipse dualis est numerus, vt superatus mundi certaminibus atq; terrenis, ingrediamur templi penetratia, vt audiamus cum dicipulis: Confidite, ego vici mundum.*

f *Duos cubitos. Iuxta superiorum sensum per dualem numerum ingrediuntur ad eum locum vbi sunt sancta tabernacula. vnde: Et ipsa porta sex cubitorum latitudinis inde, latitudinem tabernaculi. Et latitudo portæ*

g *Quij factus & perfectus numerus: In quo mense septimo decima die mensis ieiunium propitiacionis est.*

h *Alijs, humeri, vnde suppeditum humerum ad laborandum, in velle quoq; pontificis humerale cum ratiōnali dirigitur, vt ratione opera compleantur. vnde: Alijs menses non intellexi.*

i *dēcēm cubitorum erat, & lātera portæ quinq; cubitis hinc, & quinq; cubitis inde. Et mensus est longitudinem*

j *Porta de eius latitudine & humeris tantum supra dixit.*

k *cius quadrageinta cubitorum, & latitudinem*

l *Quantumvis proficiamus, semper nobis maior profectus aperitur. vnde: post introitum templi, ratiōne ingressus intrinsecus*

m *tudinem viginti cubitorū. Et introgressus intrinsecus mensus est in fronte portæ duos cubitos, & portam sex*

n *cubitorum, & latitudinem portæ septem cubitorum. Et mēsus est longitudinem eius viginti cubitorū & latitudinem viginti cubitorū ante faciem*

o *tempi. Et dixit ad me: Hoc est sanctum tabernaculum corporis fragilitatem tenetatur. Et mensus est paritem do-*

p *l. a. Quatuor*

NIC. DE LY. CAP. XLI.

Et introduxi me in templum. Hic consequenter describitur ipsum templum, & primò quantum ad partem, que dicitur sanctum vel sanctam, secundum quantum ad illam, que dicitur sanctum sanctorum, ibi: Et introgressus, tertio, quantum ad aliquam templo adiunctam, ibi: Et mensus est. Circa primum dicitur:

a *Et intro. me. Ex hoc quod dicit: Introduxit, patet quod ista mensura accipitur intra parietes, vt predictum est, ita quod spissitudo parietum non includitur.*

b *Et mer. est. fr. i. exterioris superficies parietum existentium ex vitrâque parte aperturæ oīiij, que frontes nominantur, ed & venientibus ad officium statim patent, interioris autem superficies latent.*

c *Sex cubi. quantum ad vnam frontem.*

d *Ex sex cu. quantum ad alteram, aliqui libri hic habent altitudinis, & male, nam Hebrei & libri bene correti habent latitudinis.*

e *Latitudinem tabernaculum, quod frequenter in scriptura vocatur tabernaculum, quod due frontes dicitur cum apertura muri pro ingressu à parte exteriori continent, præcisè latitudinem templi: sed hoc videtur falsum, quia flatum sibi dicitur:*

f *Et latitudo por. decem autem & bis sex faciunt xxij. cubitos. latitudine vero templi intra muros est xx. cubitorum tantum, ut dictum est supra. Ad hoc dicendum est, quod porta accipitur p. a. oīiij, oīiij vero latitudo excedit latitudinem aperturæ ingressu tantum, quanta est spissitudo oīiij, ut patet ad sensum in oīijs domorum. Et per hoc insinuat, quod spissitudo illius oīiij est viii cubiti, & sic latitudo eius excedit latitudinem huius aperturæ, uno cubito hinc, & altero inde: & sic apertura exterior in muro est tantum viii. cubitorum, que cum xi. cubitis frontium faciunt xx. cubitos præcisè. Et quod iste sit intellectus, patet ex literis sequentiis cum dicitur:*

g *Et latera por. nam ab exterritoribus latitudinis oīiij vsq; ad parietes tantum quinque cubiti ex vna parte, & quinque ab altera, ut patet ex dictis. Nec mirandum, quod spissitudo oīiij dicta est viii cubiti, quia de porta templi per Romanos combusti dicit Iosephus 7. li. de Iudaico bello, quod erat tanti ponderis, quod rix a viginti viris cludebatur.*

h *Et mensur. est. s. templi quantum ad illam partem que dicitur sanctum vel sanctam.*

i *Quadrage. cu. hoc patet ex dictis.*

j *Et intro. hic consequenter describitur pars templi, que dicitur sanctum sanctorum, cum dicitur: Et intro. m. sanctum sanctiorum, quod dicitur interius templum, sicut in tabernaculo Moysi dicebatur interius tabernaculum.*

k *Mentus est in fronte. id est in pariete ex vitrâque parte oīiij existente.*

l *Duos cu. Hoc est spissitudo parietis sue frontis. paries enim iste non est multum altus, nec sufficit super se aliud pondus, quia iustum dividit inter sanctum & sanctum sanctorum in inferiori mutatione templi: & ideo non describitur tanta spissitudinis sicut alijs parietes templi, proper quod doctores nostri intendunt male dicere, quia dicunt eius spissitudinem sex cubitorum sicut alijs parietes claudentes templum.*

m *Et portam. i. aperturam ingressus exteriorum.*

n *Sex cubitorum, in latitudine.*

o *Septem cu. Nam eius latitudo excedit latitudinem aperturæ dictæ dimidio cubito hinc, & dimidio cubito inde, sicut dictum est de cubito integro in descriptione portæ immediatæ precedentis.*

p *Et mensur. est. hoc patet ex dictis supra vbi describitur sanctum sanctorum quadratum equaliter.*

q *Ante faciem templi. i. partis anterioris templi.*

r *Et dicit ad me. angelus huc ostendens.*

s *Hoc est sanctum sanctorum, scilicet quod est ultimè descriputum.*

t *Et mensur. est. Hic consequenter describuntur quaedam adiuncta templi. Et dividitur in partes quatuordecim secundum numerum adiunctorum, que patet in prospeculo. Circa primum sanctum, quod dicitur templum strictè & propriè accipitur p. fratio inter parietes inclusa: & secundum hoc parietes sunt quaedam adiuncta, de quibus agitur prius.*

u *Et iusta dicitur: Et mensur. est parietem domus. i. parietes templi, accipiendo singulare pro plurali, sicut frequenter fit in descriptione huius adiuncti.*

v *Et mensur. est. Et a. Sex*

Ea Sex cubitorum. scilicet in spissitudine: non enim potest aliter intellegi: nam longitudo perieorum templi est centum cubitorum, & altitudo centum viginti cubitorum, ut plenus infra dicetur: Et dicit parient domus i. templi, quia pars anterior porticus secundum Hebreos non est tanta, ut spissitudinis, ut inferius dicetur.

b Et latitudinem lateris. Hac est seunda pars in qua describuntur quedam adiuncta templo, que vocantur hic latera.

a Sancti funerum. b Pro fabrica mundi, & omnibus creatura, qua sex diebus condita est.

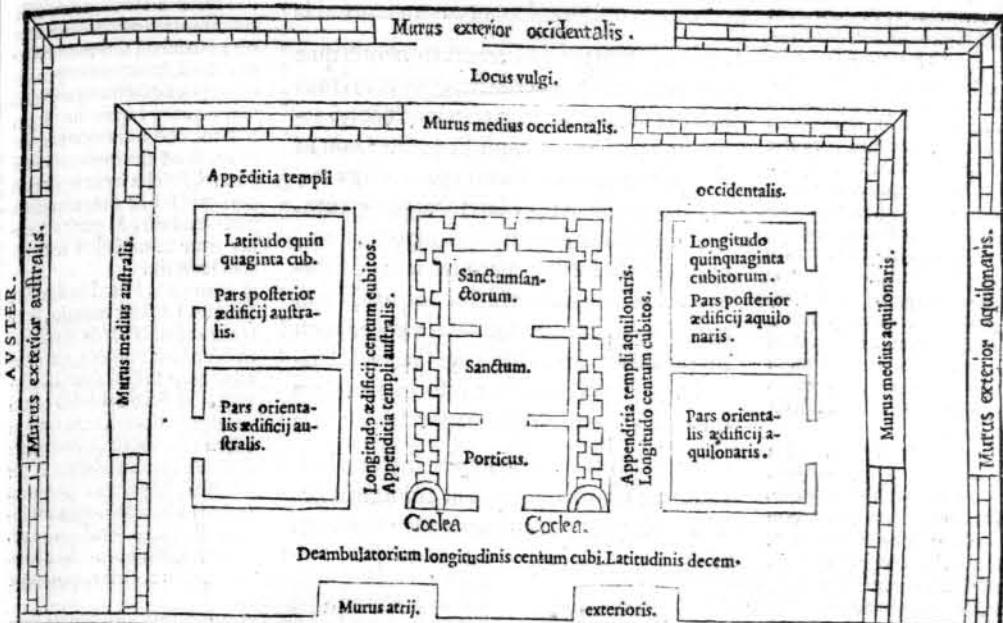
c mūs sex cubitorum, & latitudinem de quibus dicit Richardus de sancto Victore, qd sunt deambulatoria. & infra dicuntur bis xxxiiij.i.lxxvi. secundum ipsum & alios doctores Latinos. quo- rion sex ponit intra murum in inferiori mansione templi, tria in uno la- tera eius, & tria in altero, & primum distat à pavimento per sex cubi- torum, secundum per xv. teritan per xvij. & hoc est in una parte templi: & similiter in altera. Sed hoc dictum est irrationaliter: quia sic impe- dirent illuminationem templi per fenestras, & aspectum pulchritudinem parietum templi, qui describuntur interius deaurati cum pulcherrimi- ces celatoris. Item contradicitib[us] sibi ipsi, ut videtur quantum ad latera que ponit extra templum. s. xxx. in uno latero, & xxx. in altero: nam inferius latus sue deambulatoriorum distat à terra per sex cubitos, & secun- dum à primo per alios sex. & sic consequenter de alijs in altitudine mu- ri templi: ex quo sequitur quod h[ab]et altitudi[n]e habet trigesim sex cubitos vel sexies xxx. quod idem est: & sic altitudo murov[er] templi est clxxx. cubitorum. Ipse vero dicit, quod est tantum cxx. cubitorum, sicut de temulo Salomonis dicitur, 2. Paralip. 3. cui assimilat istud templum propter quod dominus Hugo cardinalis dicit, quod illa latera sunt sedilia tuta latera templi, interiore tamen posta pro sedicibus diuinitatis lan- des cantamibus. Et quia quodlibet latus dicitur esse quatuor cubito- rum, istam latitudinem ponit producendo à parietibus templi versus me- dium. Secundum autem dimensionem aliam, scilicet procedendo se- cundum longitudinem parietum templi, quodlibet latus sue sedile habet duos cubitos tantum. Ex quo sequitur, quod xx. latera implant lon- gitudinem anterioris partis templi ex una parte que est quadraginta cu- bitorum, & similiter viginti latera ex parte opposita: decem autem la- tera implant similiter sanctiorum sanctorum ex una parte, & decem ex al- tera: nam eius longitudine est viginti cubitorum. Sex vero latera que remanent collocat ex utraque parte ostium templi per modum infra figura- rationem. Licet autem hoc dictum habeat apparentiam prima facie: ta- men non videtur posseflare. Trimò quia sanctiorum sanctorum ingredi- tur solus pontifex summus & semel in anno, ut patet ex veteri & nouo Testamento: & sic non sunt ibi ponenda sedilia pro sedicibus, nam hoc esset frustra, quod non est dicendum. Item dimensione sedilium secun- dum quam homines sedent lateraliter iuxta longitudinem parietis non est minor, sed maior communiter quam illa dimensione que procedit à par- te parietis versus medium chori vel templi. ipse vero ponit eam mino- rem de medietate, ut patet ex dictis: & sic dicta sedilia reddit inutilia & inepta ad sedendum, ut de facilis potest imaginari. Item contradicitib[us] sibi ipsi, quia ponit in anteriori parte templi quadraginta sedilia totam eius longitudinem ex vitroque latere complentia, & tamen cum hoc ponit unum ostium ad orationem in quolibet latere, & per con- sequens contra aperturam illorum ostiorum non potest aliquid sedile pa- ni: nam impedit transiit, maximè cum quodlibet sedile iuxta pa- retiem templi excendas per sex cubitos secundum ipsum: propter quod non solum impedit transiit, sed etiam totaliter obturaret. Oportet etiam dicere, quod quodlibet ostium sit ad minus duorum cubitorum la- tudinē, & sic tollitur unum sedile ex uno latero, & unum ex altero. propter quod non remanent nisi xxxviii. ad plus: & si secundum eius dicta sunt xl. & non xl. Plura etiam alia inconvenientia ad eius di- cendum sequuntur, que propter prolixitatem omitti. propter quod dico cum Hebreis, quod ista latera sunt appenditia lateribus templi exte- rius & levioris: propter quod latera nominantur, sicut 3. Reg. 6. circa templum Salomonis fuerunt appendicia secundum Hebreos, prout ple- nius ibi dixi. Latera vero de quibus hic loquimus, ponenda sunt in tribus lateribus huius templi, scilicet occidentali, aquilonari, & australi. In orientali vero non sunt ponenda, eo quod ex illa parte est in- gressus templi. In latero vero occidentali, quod est brevis ponuntur ex parte appenditia sue latera. In latero vero aquilonari, quod est mul- tius longius ponuntur xxx. & similiter in australi, quod est aequalis longitu- dim: & sic habetur numerus laterum sine appendiciis, scilicet xvii. Modis autem ponendi talis est: In templo namque isto describuntur infe- rioris pilari prominentes extra parietes ad ipsos fortificandum, si- cne fit communiter in notabilibus & arduis edificiis. Igitur in parte occidentali ipsius templi ponuntur tres pilari, duo in eius extremitatis, & unus in medio eius: nam ex parte occidentis non est alius ingressus vel egressus, & dicti pilari prominent extra parietem tem- pli quinque cubitos, ex hoc prominentia piliariorum perforatur in tribus locis uno super alium, & in illis foraminibus figurantur trabes de pilari in pilari, super quas situantur ligna qua Gallicè dicuntur folliu- lum ex una parte: & ex altera parte figurantur folliu- lum, in pariete claudente appenditia in parte exteriori ad portandum tria tabulata unum super aliud: ita quod primum tabulatum tecnum est appendi- ciis inferioribus, & pavimentum medijs, & secundum tecnum est medijs & pavimentum superioribus. Tercium vero tecnum est tan- tum superioribus: nam h[ab]et tecula ponuntur plana, & sunt hac tabu- la sic disposita, quod primum distat à terra per sex cubitos. & se- cundum

cundum à primo per alios sex, & similiter tertium à secundo. Et sic patet, quod iuxta murum templi ascendunt per xvij. cubitos, non computata spissitudine tabulariorum, que ponuntur duorum cubitorum. Et sic appendicia ascendunt usque ad vicesimum cubitorum inclusum parietem templi: & tanta est altitudo parietis claudentis appendi- ciis exterius. Et quia inferior mansio templi usq[ue] ad primum tabulatum seu tabulaculum ponenda est trigesima cubitorum, sicut in templo Salomonis, 3. Reg. 6. ideo super appendiciis remanet paries templi

liber sine obstatculo per decem cubitos ad recipiendum lumen per fene- stras ad sufficientem illuminationem inferioris mansione templi. Si vero mansio huius ponatur altitudo quadraginta cubitorum, sicut di- cunt aliqui, sic adhuc erit convenientior illuminatio. Et quia nihil videtur h[ab]e[re] dispositio decentior, quia per hoc seruatur uniformitas trium mansiorum, ideo sic inferius figuratur. Ex dictis sequitur, quod in latere occidentali templo sunt sex latera seu appendicia, duo propter- ram distincta per pilarium medium, & protensa usque ad pilares in extremitatis existentes. Et cum spacio totum inter duos extre- mos pilares sit viginti cubitorum secundum latitudinem templi, se- quitur quod quodlibet appendicium sit decem cubitorum ab aquiloni in austrum, comprehensa tamen spissitudine pilari medijs. Et super duo appendicia inferiora sunt duo alia media, & super illa duo super- iora in omnibus similia. Et similiter dicendum est de appendiciis occi- dentibus. Licet autem appendicium unum triplicatum secundum infimum & medium & supremum modo dicto claudatur ex una parte parieti occidentali claudente appendicia occidentalia: & ex altera parte claudatur pariete aquilonari, claudente appendicia aquilo- naris, & sic computari posset cum ipsis appendiciis & cum illis, tam- men ne idem computetur, bic tantum computatur cum aquiloni- bus. Et eodem modo dicendum de angulari appendicio in parte au- strali. Item à dicto appendicio angulari inclusu[m] usque ad nonum cu- bitum à fine apposito parietis aquilonaris templi exclusu[m], ut magis videatur, sunt centum cubiti: & sic decem appendicia in hac longitudine collocata occupant centum cubitos, & per consequens quodlibet eorum est decem cubitorum ab occidente in orientem, inclusa tamen spissitudine piliariorum inter ipsa diuidentium, & spissitudi- ne parietis claudentis exterius à parte occidentali. In nonum autem cubiti remanentibus de aquiloni longitudine ponitur coelestis ad ascendendum sursum in canaculum templi primum & secundum, & similiter ad appendicia media & superiorea. Nam ibi ponuntur ostia ex una parte ad ingressum appendiciorum. & ex altera ad- gressum canaculorum: propter quod bac coelestis ascendit usque ad summittatem templi, ut per eam sit ingressus ad templi tecnum, quod ab omnibus expositoribus ponitur planus. Quod autem dictum est de appendiciis & coelesti in aquilonari latere templi, idem per omnia intelligendum est in eius latere australi. Et si dicatur, quid uta coelestis sufficiat ad predicta. & per consequens alias alia superi- dendae est quod non. Nam hac duplicitas valet ad securitatem, ut si immineat periculum ignis vel aliquid aliud per plena loca sit ascensus sursum: propter quod in ecclesiis magnis sunt tales coelestes communiter in earam fontibus ex utraque parte. Circa re- rō duo latera templi scilicet aquilonare & australe ab omnibus expo- sitoribus ponuntur duo edificia à muris templi per viginti cubitos di- stantia, & quodlibet duorum edificiorum est longitudine centum cu- bitorum, & altitudine quinquaginta cubitorum. de altitudine re- rō non fit mentio in textu: probabile tamen est quod est septau- taquinq[ue] cubitorum, ita quod qualibet trium mansiorum que ponuntur ibi una super aliam, sit vigintiquinq[ue] cubitorum, sicut dictum est supra de mansiis porticum: verumtamen quia alti- tudine illorum edificiorum ponitur in pendulo montis, ideo duae superiores mansioe tantum elevaruntur super terram. Ad terram vero de- scenditur per gradus sicut in cellaris: propter quod & eam officia describuntur in lateribus eorum versus vulgi locum. Reliqua vero circa templum & edificia ista dicenda, dicam literam exponendo. Ad capientem vero facilius quae dicta sunt & dicenda, ponuntur his tres sequentes figure. Prima representat secundum lineas funda- mentales posteriores partem totius edificij que incipit à latere occidentali atrij interioris, & protendit versus occidentem usque ad murum claudentem exterioris vulgi locum, in qua parte est ipsum tem- plum cum suis appendiciis predictis, & duo edificia, unum quod vocatur aquilonari, eo quod est situatum in parte aquilonari regi- stru templi, & aliud australi eadem ratione, scilicet quia situatum est in parte australi regis templi. Secunda representat altitudi- nem templi & appendiciorum & coelestium & edificiorum circa ipsum: ex modo quo possunt in plane figurari, nam oportet per imaginationem insufficiens multa suppleri. Tertia representat altitudinem edificij aquilonari, eo modo similiter quo potest in plane figurari, & per consequens representat altitudinem edificij au- stralis: nam h[ab]et duo edificia in omnibus similia describuntur.

FIGVRA AE DIFICII TEMPLI.

OCCIDENS.

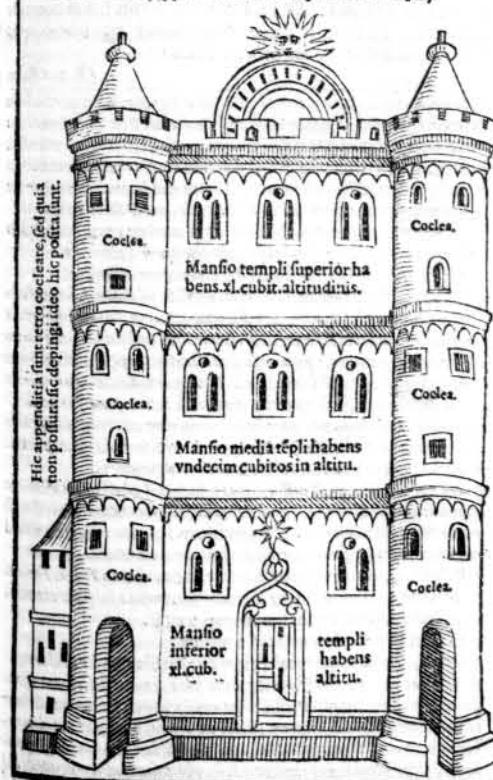
Deambulatoriorum longitudinis centum cubi. Latitudinis decem.

Murus exterior australis.

exterioris.

Figura posterioris partis aedificij posterioris templi secun- dum lineas fundametales. Aspectus altitudinis templi por- taz orientalis & appendiciorum circa ipsum. Ezechiel. xlj.

Aspectus aedificij aquilonaris secundum altitudinem & longitudinem suam. Ezech. xij. Et simile aedificium. debet imaginari situatum esse in parte australis templi.

Tom. iiiij.

a Quatuor cu. Hiero. Quæ quatuor monstrant elementa, ex quibus vniuersa sunt compacta, & maximè humana corpora: contra quæ sancti dimicantes, & ait potestati subiecti, merentur interiore intreire, & dñi arcana cognoscere. **b** Latera autem. Hiero. Ipsi latera quæ in circumitu domus erant, & quatuor cubitis à tēpī pariete separabantur, iūcta sibi erant: ita vt vnum latus aliud latitudine non. xxx., & tres cubitos, sed bis xxx. id est. lxvij. In Leuitico dī: In ortu masculi post vñā hebdomadā, & illam quæ genuit, & illū qui genuit est xxvij. implete dies, vt veniat ad purificationē. Si autē genuerit feminam, duplē obserua re numerum. i.xvij. Et quia vt veniam ad sanctanctōrum, non solum prima indigens natuitate, sed & secunda, vt nati in carne, renascamur in spiritu. ideo non. lxvij. sed bis. xxvij. ponitur, vt vtraq; nativitas Deo auctorē debatur, & clementia eius, & duplē numero circumeant latera domus quæ templi fulcūt edificium. **c** Eteras. Hier. Sancti. n. viti in multitudine credentium erumpunt per parietē templi. Per omnia: latera in circumitu, & continent ecclesiæ fundamenta, & non attingunt parietē tēpī, tantū vidisse cōtentī, & de longe inenarrabilia adorasse mysteria. Videamus enim nūc per speculum in aigmata, & plementū tangere atq; comprehendere non possumus veritatem. **d** In ro. Hiero. Quæ pulcherrima figura etiam apud Philosophos, dū cēlū, sol, luna, & cetera sidera & punctum terræ, & in humanis corporibus oculi quasi altera sidera, & figura capitis (quod omnū sensuum receptaculū est) teretesq; digitū & femora & brachia, hac rotunditate insigniuntur. **e** Per cochleam. Quæ deorsum sunt, super angustiora sunt in ieunijis,

NICOLAVS DE LYRA.

f His premissis ad expositionem literæ rerentur: Et latitudinem la. id est appendit. **a** Quatuor cu. Cum manifestum sit per supradictū, quod hic accipitur cubitus humanus, & non geometricus, patet quod si latitudo cuiuslibet appenditū esset quatuor cubitorum tantum: nulla posset ibi esse conueniens habitatio, quod non est dicendum, cum describitur hic valde decēdūt. Et ideo dicendum, quod loquitur hic scriptura de spacio existente inter terminos pilariorū, & parietem exteriorū claudentem appenditū, in quo ponitur quidam murus a termino cuiuslibet pilarij usq; ad parietem exteriorū claudentem appenditū, cuius longitudine est quatuor cubitorum, & latitudine eadem cum spissitudine pilarij: que potest ponit duorum cubitorum vel triū ad plus: nam tales pilarij in altis edificijs, sicut est in proposito, sunt minus spissi, sed medietate vel circiter quam lati, accipiendo latitudinem pro eorum progressu extra parietem templi. Cum igitur progressus sit. v. cubitorum, ut supra dictum est, & murus ei coniunctus quatuor: sequitur quod spatium quod est inter murum templi cui adherent appenditūs, & murum ipsa claudentem exteriorū sit. ix. cubitorum. Alia vērū dimensio appenditūrū est. x. cubitorū ut supra dictum est, cōpresa fū tabulariū & murorū diuidentium appenditū spissitudine. In tali enim spatio potest esse habitatō conuenientis. **b** Vndiq; per circumitu domus. Et quia in parte orientali non sunt appenditūs, patet q; circumitus non accipitur hic pro ambitu ex omni parte, sed ex tribus partibus tantum. Nec tamen adhuc integrē, nam appenditū aquilonare & australia non procedunt usq; ad terminū orientalem murorum templi sed remanent. ix. cubiti pro cochleis, vt predilectum est. Nec mirum de tali acceptione circumitus nā clib; in hoc gāfīcio accipitur cu. circumitus pro ambiū ex duabus partibus tantum. **c** Latera autem. i. appenditū sive sunt disposita, quod vnum est coniunctū alteri, ut dictum est supra. & patet in figura. **d** Et erant emi. Sic iungatur hēc litera. Et erant emi. id est pilarij eminentes ultra murum templi. **e** Per parietem do. i. dispositi proportionabiliter secundum longitudinem templi. **f** Que ingr. Spatium ultra murum templi. **g** In lateribus. i. pro lateribus seu appenditūs spissitudinis modo supradictō. Et est iste modus loquendi quo ponitur hac prepositio in, pro ista propositione pro, satis frequens in Hebreo. **h** Ut conti. i. vt pilarij spissitudinis appenditā media & superiora, per trabeas in eis positā modo supradictō. **i** Et non attin. paci. tem. i. ligna dictorum appenditūrū non figerentur in

a Ostium vnum. Hiero. Post Atrium enim aquilonis trāsum ad australē, & latitudinē loci ad orationem quinq; cubitorū in circuitū. Et ædificiū quod erat separātū versumq; ad viā respicientē ad mare, latitudinis septuaginta cubitorū, paries autē edificij quinq; cubitorū latitudinis p; circuitū, & lōgitudo eius nonaginta cubitorum. Et mensus est domus longitudinem cētū cubitorum, & quod separātū erat ædificiū & parietes eius lōgitudinis cētū cubitorū. Latitudo autē ante faciē domus, & eius qđ erat separatum cōtra orientem centum cubitorū. Et mensus est longitudinem ædificij contra faciem eius, qđ erat separātū ad dorsum thetēcas ex vtraq; parte cētū cubitorum: **b** Et ædificiū quod. Ut scilicet patet labores & pericula & seculi illius fluctū atq; naufragia (de quibus Ieremias scribit, & Daniel & Zacharias) verum & legitimum. viij. decadarū tabularum

m. Et quod sepa. erat. Pro id quod separātū erat ædificium &c. id est templum quod dicitur separatum cum ædificio appenditiorum.

n. Et parietes eius. s. ædificij appenditiorum. **o** Longitudinis cen. cubi. Tot enim sunt cubiti ab illo loco templi, ubi incepunt appenditūa versus orientem, usque ad eorum terminum in occidente, & sic non mensuratur hic tota longitudine templi, sed remanent novem cubiti versus orientem, a quibus exclusū incepunt appenditūa.

p. Latitudo autem. Hec est pars oīlā: in qua describitur quedam platea existens inter templū & atrium interius. Ad cuius intellectum sciendū, quod platea dicitur à plato quod est latitudo vel latitudo, propter quod latitudo ponitur pro platea aliquando, & econverso, & sic est in Hebreo, & adhuc magis: nam dictio Hebreica quae ponitur hic est equinūca ad latitudinem & plateam: hic ponitur pro platea, & similiter latitudo cum dicitur: Latitudo autem ante faciem domus. Et quae sit ista domus, subditur:

q. Et eius &c. Et pro id est eius quod erat separatum, per quod significatur templum, ut supra dictum est.

r. Contra orientem. i. contra atrium interius quod est in orientali parte respectu templi.

s. Centum cubitorum, longitudinis secundum longitudinem atrij interioris intra parietes, quae sup. xl. cap. dicitur centum cubitorum. Et hec longitudine platea accipitur ab australi in austrum: spaciū autem eius ab oriente in occidente. s. inter atrium interius & templum. x. cubitorū, ut magis videbitur cap. se. Et isti decē cubiti à termino pilarij orientalium tempū usq; ad murum occidentalem atrij interoris accipiuntur.

t. Et mensus. Hec est pars nona, in qua describitur mensura templi tota secundum longitudinem, & praeceps. sive appenditūs, sicut sup. posita est, parti lateri tamen cum appenditūs, dicit igitur: Et mensus ejus longitudinem &c. sequitur:

u. Hebreas &c. Ad intellectum huīs pars sciendū, quod expositores latini dicunt, quod hebreas sunt ante solaris: sed hoc significatio non habetur ex aliqua derivatione Graeca vel latina, propter quod videatur simpliciter facta, & maximè quia dictio Hebreica hic posita significat pilarij qui inveniuntur parietibus magnorum ædificiorū ad ipsa fortificandū, sicut dicit R. Sa. per edificium hic intelliguntur illa que sunt templo adiuncta, & per separatum ipsum templum ratione separata. xl. cap. Et hoc patet per literam Hebreicam, que sic habet: Et edificium quod erat cor. in hauguisera versus mare. Et dicitur quod hauguisera significat edificium valde notable, propter quod dicit quod intelligitur templo. Et potest etiam dici separatum propter eius eminētiū respectu aliorū edificiorū. Et id si debet habere nostra trāslatione: Et edificium quod erat separatum, id est adiunctum ipsi templo. Namē enim Hebreas sunt indeclinabilita, sicut cornū & gelū: propter quod in transverso positus fuit nominatiūs c. asus pro dativo, vel fortificandum, sicut dicit R. Sa. in glo. super locum illius: cui quantum ad hoc videtur esse creditum, cum fuerit peritissimum in Hebreo. Dicit igitur prophetā: Et mensus est lon. dī. contra fa. eius quod &c. Quia separatum edificium intelligitur templum, ut dictum est, sup. per faciē eius pars prima, & per dorsum ultima. Et igitur mensus, q. Angelus mensuravit longitudinem templi à principio usq; ad faciem. Et ne aliquis crederet, q; pilarij orientales & occidentales inveniuntur in hac longitudine, eo q; prominent ultra muros claudentes ab oriente in occidente. ideo veniet hoc dī. Hebreas ex vtraq; parte, id est pilarij prominentes ex parte orientis & ex parte occidentis simul includendo.

x. Centum cubi. Hic autem numerus sic colligitur, prominentia pilarij à parte orientis. v. cubitorum paries claudens longitudinem porticus templi. v. cubitorum. Porticus enim non tantum ascendit in altum quantum ipsum templum: propter quod paries ista ab Hebreis ponitur minoris spissitudinis una cubito quam paries sui templi. Latitudo vero porticus. xi. cubitorum, ut habetur supra in fine xl. ca. Paries orientalis templi sex cubitorum, ut patet, sup. circa principium huius capituli. Longitudo templi quantam ad partem quis dicitur saeculum vel sancta. xl. cubitorū, ut patet ibidem. Paries dividens inter sanctorum & sanctum sanctorum, duorum cubitorum. Paries enim iste ascendit in altum per. xx. cubitorum tantum, nec portat aliquid pondus, propter quod minoris spissitudinis est ponendum. longitudine sancti sanctorum. xx. cubitorum, ut patet sup. circa principium iuīus cap. Paries occidentalis templi. vi. cubitorum. Prominentia pilarij orientalis ultra parietem. v. cubitorum, qui simul iuncti faciunt centum cubitorum.

y. Et latitudo lateris ad orationem. &c. Hec est sexta pars in qua agitur de loco orationis, in quo secundum omnes expositores, orabat illi qui templum ingredi non debebant, & ideo cām dicitur: Et ostium lateris ad ora. Non potest intelligi, q; istud ostium sit in muro templi, ut alii quā exponunt, quia sic non possent ingredi locum orationis, nisi prius in-

greditur

Glos. ord. Ezechieli Cap. XLI. De Lyra.

a Et feneſt. obli. Hiero. Ignosce lector difficultati, & veniam tribus cōſitenti. Per feneſtras enim obliquas, & in modum retis factas, & quaē ſemp clauſe ſunt, aſpicimus, & vix vſq; ad interiore domum cordis noſtri oculum poſsumus in- tronitare, vt omnia quaē cerimoni, & in vmbra videamus & imagine, vt cum Apoſtolo clamemus: O profundum diuitiarū ſapien- tie & scientiæ Dei. &c. Quis cognovit ſenſum domini, niſi magni conſi- lij Angelus qui ſua poſte dignis ape- rire myſteria.

b Hec. ac in circumitu per tres par. &c. Quas Romæ vocant ſolitaria de cenā culorum parietibus eminentia, vel meniana ab inuentore, que nonnulli Grecorum, Ἑγκριπον vocant.

c Faciem hominis in. pal. &c. Hiero. In principio enim ſubiacemus concipi- ſcientia: que referunt ad vitulū: propter terrena opera. Et alia ſunt carna- lia, alia ſpiritualia, quorum extremū aquila deputatur. Cum autem intra uerius ſanctas anſtorum, & poſſe- derimus interiora templi, nihil indi- genus niſi ratione & fortitudine, quorum alterū ad ſenſum atq; prouiden- tiam, alterū ad animi referunt perſuerantiam. Omnis igitur paries per circumitum templi a pauiamento viſque ad laquearia, Cherubim habe- bat & palmas mira arte cęlatas. Poſt que aperiebat ſanctuarium p̄ qua tuor angulos contra faciem ſancto- rum. Prius enim habemus ſcientiæ multitudinem, per quam de hoſte vi- ſtoriam conſequimur, & poſtea no- biſ ſanctuarium aperitur & tēplum, quod habet quatuor angulos. i. ſta- tionem firmillimam, qua in nullam vergat partem. Quadrangulus enim ſtabili firmatur bali, & in myſtico nu- mero quatuor elementa (ex quibus F conſtat omnia ſolida & perpetua) ſi- gnificant. Cuncta verò contra faciem ſanctuarij aſpiciebāt, ante quod ſan- ctuarium erat ſpeces altaris ligni.

d Altaris ligni. In quo ignis ſucce- ditur. i. mēla thymiamatis, q̄ nihil ab igne patitur, ſed in igne ſi purior, ſicut ſanctuarij opera, de quibus dī. Vniuſciuſq; opus quale ſit ignis p- babit. Non pereunt, ſed igne puriora & clariora ſunt. Sic altaris ligna, que de lignis ſunt paradisi, igne vitiiorum non cremantur, ſed puriora reddun- tur. Non mirum haec de ſanctuario & in-

NICOLAVS D E LYRA.

a Et templum. Hec eſt pars deci- ma, in qua ſi pleat alijs ſuperius di- misſa: nam ſuperius non fecerat mentionem de hec hieſis ſue pi- larij: qui tamē ſunt in aliquib[us] alijs edificijs à templo. ideo dicit: Et templum. Ibi eſt punctus, propter quod per templū hic ſignificatur pars anterior templi, que etiam alibi nominatur templum exterior.

b Interius. i. ſanctum ſanctorum, quod dicit templum interius.

c Et vefib[us]. atrij. i. porticus ateriorum: nam hic accipitur ſingulare pro plurali.

d Limina. & fene. obli. hec hieſe. q. d. ſicu dicitur eſt. ſup. quod hac tria habent limina & feneſtas obliquas, ſic ſinuſt habent hec hieſas ſue pilarij iſta. edificia fortiſtantes.

e Per tres par. In Heb. habetur: His tribus. ſ. templo interiori & exte- riori & porticibus ateriorum in ſum pilarij ſicut limina & feneſtra & oblique. Et ad eundem ſenſum trahenda eſt litera iſta. Per tres par- tes, per tria edificia dieta diſpoſiti ſunt pilarij ſicut limina & feneſtra. f. Contra vniuſciuſque. Hec eſt pars. xi. in qua deſcribitur ornatus parietum templi à parte interiori. Circa quod ſcindunt, quod parietes templi Salomonis fuerunt interius operti lignis, vt habetur. 3. Reg. 6. ad hoc vi cęlature & pichtura aureg melius ſerent & conſervarentur in li- gno quam in lepide. Et idē dicitur hic de illo templo, ſicut inuolnū, nam traſlationi noſtra videtur in pluribus deſcripta. Dicit igitur: Contra vniuſciuſq; limen. Li vniuſciuſque non eſt de textu, qui non eſt in Heb. 30. Similiter quod ſubditur:

miſus

g Stratūm. Li q̄ non eſt de textu. Hec eſt enim litera Hebraica: Contra limen ſtempli. Aſſer ligni. i. aſſeres lignei cooperientes: vidique interiore parietes templi ratione premiſi: Quod exprimitur vltorū ſigis per partes, cum dicitur:

h Tertia autem, i. à terra viſque ad feneſtas erat talis cooperata ligna. Et tali modo loquendi frequenter vnuſt Hebrei & Latinis ſubintelligendo ha- prepositionem.

i Et feneſtra clauſe. In Hebrei ſic eſt: Et feneſtra opena. ſ. aſſeribus lignis. q. d. ne ſolū parietes vſq; ad feneſtas erant openi aſſeribus lignis, ſed etiam apertures parietum pro feneſtris erant ſic opena in circu- feneſtrarum.

k Super oſtia. Similiter erant cęlature & pichtura ſinuſt. Et ſit uniformitas oſtium & parietum.

l Viſque ad domum inte. i. in ſancto ſancto- rum erat talis ornatū.

m Et fornicis, id eſt in alia parte que di- tu templum exterioris.

n Per omnem pa in cir. ſ. ante & retro, & à dextris & ſinistris.

o Intrinſecus & fo. Ex hoc dicunt alijs expoſitores Latinis, q̄ iſte ornatū cherubim & palmarū non ſolum erat in templi pte interiori, ſed etiam exteriori. ſed nō eſt re- viſimile, q̄ talis ornatū ſit exterior ad re- turn & pluia: Nec habetur ad hoc ſimile de tabernaculo Moysi: nō exterior ſit operum de pellibus arietum ſagis ciliicis, interius autem ſit ornatū cortis diuſorum colorum & tabulis deauratis. Similiter tem- plum Salomonis habuit ſalem ornatū interius tantū, q̄ iſo ſicut dicunt Hebrei, & me- lius, vt videtur. Intrinſecus & for. intelligunt de ſanctos anſtorum, & de alia parte que di- tu ſancta, ſicut dicitur eſt ante immediate.

p Ad mēſuram, i. que proportionabilita- tis eſt talis ornatū in anteriori parieti, que dicitur templum exterioris, ſicut ſan- ctos anſtorum.

q Siquam vicitur.

r Poiſt ſcientiæ multitudinem.

s Ut vnuſ duarum palmarum la- teribus vallaretur.

b ad mēſuram, et fabre ſacta Chēru

t Siquam vicitur.

u Poiſt ſcientiæ multitudinem.

v Ut vnuſ duarum palmarum la- teribus vallaretur.

w bim & pālmæ: et palma inter Che

x Non quatuor vi ſupra: hominiſ. & iconi,

y virū & aqua.

z tub & Cherub. Duasq; facies ha-

aa in quo ratio.

b bebat Cherub, faciem hominiſ

cc iuxta palmarum ex hac parte, & fa-

dd Et quo furor, qui ſignificat grecis timos, non ille qui perturbation & vita proximus, ſed qui menſus confidit molliorem, & animum dimi- caſtis facit fortorem.

ee ciem leonis iuxta palmam ex alia

ff parte expreſſam: per omnem do-

gg mū in circumitu de terra vſq; ad

hh ſuperiore partem Cherubim, &

ii palmæ cęlate erant in pariete tem- pli.

jj Limen quadrangulum, & fa-

kk cies aspectus ſanctuarij contra aſpe-

ll tum altaris lignei trium cubito- rū altitudo, & longitudo eius duo- rum cubitorum, & anguli eius &

mm longitudo eius & parietes eius li-

nn gue ſit ignis p- babit. Non pereunt, ſed igne puriora & clariora ſunt. Sic altaris ligna, que de lignis ſunt paradisi, igne vitiiorum non cremantur, ſed puriora reddun- tur. Non mirum haec de ſanctuario & in-

oo & in-

Glos. ord. Ezechiel Cap. XLII. De Lyra. 277

f Quamobrem erant grossiora li. vesti. i. porticus.

g Fronte forinſecus. Quod exponunt aliqui latini, dicentes quod in fronte porticus erant cęlature maiores & magis prominentes quam in templo, ad quod requirebatur maior grossitas lignorum. Sed hoc non videtur verum: quia ſicut dicitur eſt ſupra talis ornatū non erat in tem-

h plo exterius, & multo minus in fronte por- ticus exterius, hic autem dicitur: Erant grossiora ligna in vestibuli fronte forinſecus. & daco quod eſtent ibi, non tamen eſt aliquo mo- do verisimile, quod eſſent magis prominentes cęlature. & per conſequens magis notabiles, quam in templo, propter quod translatio no- ſtra videtur hic eſe corrupta. Nam in He- breo non habetur quamobrem, & ideo lite- ra ſequens non continuatur litera precedenti de cęlature, ſed incipit alia ſententia, cuius talis eſt litera in Hebreo. Et ſpissum lignum ſuper faciem porticus extrinſecus, & feneſtre oblique, & palmæ hinc & inde in hume- rulis porticus & lateribus domus & trabi- bus. Dicendum igitur, quod hanc eſt pars.

i in duobus oſtis ex vtraque parte bina erat oſtia, que in ſe inuicem plicabantur. Bina enim oſtia erant ex vtraq; parte oſtiorum. Et cęla-

j ta erant in iſipſis oſtis templi Chēru

k a ut quibus ſupra dictum eſt.

l b in iſipſis oſtis templi Chēru

m bim: & ſculptura palmarum ſicut in parietibus quoq; expressa erant.

n Quamobrem & erant grossiora li- gna in vestibuli fronte forinſecus,

o ſuper que feneſtre oblique, & ſimi- litudo palmarum hinc atque inde

p in humerulis vestibuli, ſecundum

q ſupra ſupliſſimis.

r in humerulis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

s Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

t Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

u Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

v Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

w Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

x Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

y Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

z Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

aa Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

bb Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

cc Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

dd Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

ee Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

ff Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

gg Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

hh Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

ii Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

jj Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

kk Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

ll Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

mm Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

nn Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

oo Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

pp Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

qq Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

rr Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

ss Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

tt Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

uu Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

vv Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

ww Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

xx Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

yy Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

zz Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

aa Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

bb Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

cc Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

dd Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

ee Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

ff Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

gg Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

hh Et ſupra ſupliſſimis ſecundum ſupra ſupliſſimis.

atque mensuras & recondita sacramenta, & quæ exteriora sunt videat. Ducentem ad aquilonem. Resipientem scilicet aquilonis partes: sed non in aquilonem positum, ut facilius effet transitus his qui aquilonis frigora relinquebant, à quo excedunt mala super terram. Legimus in Numeris libris Dan & Nepthali & Aser tribus, filiorum ancillarum Rachel & Lie ad aquilonis plagam contra remaneantem. Nunc quoque in facie longitudinis ceterū suffit cubitos ostij aquilonis, & lateris quinquaginta, ut ex decem decadibus, quadrangulus numerus atque perfectus, & ex vi. hebdomadibus, qui remissionis est numerus, & in principio ogdoadis quasi vniuersis erumpit, sacerdotalia in templo Dei spaciis monstrantur. **a** Contra virginem, cu. str. interior. Significat quod exterioris atrii centenarius & quinquagenerius eandem vim habent, quam vigenarius atrii interioris. Si enim quatuor quinques suppones, in vicenatio virtutis, repertis testamentum, vt & lex teneatur in Euangeliu, & Euangeliu à legis non recedat radice. **b** Et contra paumentum, str. la. Hiero. Significat autem quod plementum atrii exterioris lapide viuere fieri stratum, ut nec puluere existat, nec luto hyemis sacerdotum vestigia polluantur. vñ & dominus ascensurus ad patrem, Apostolorum pedes lauit, ut scindatur regna coelorum mundi purgatisq; vestigij. Qui & ait: Executite puluerem de pedibus vestris, ut icilicet munerum terrenorum ab

+ cubitala

Iob. 13.4

+ breuiora

Mat. 10.5

NICOLAVS DE LYRA.

Ftalitatem suam habet centum cubitos in longitudine ab oriente in occidente, & secundum hoc dicitur gazophylacium in singulari, est tandem diuina per parietes interiores ex transuerso rotius adificij transverses, & secundum hoc interius dicitur gazophylacium in plurali propter plures diuisiones, & quodlibet gazophylacium est longitudinis. 50. cubitorum secundum longitudinem totius adificij. **a** Quod erat contra se p. adificium, id est contra templum. **b** Et contra aeden, i. appendicitorum adificationem. **c** Vergentem ad aquilonem. Latus enim aquilonare templi & appendicitorum sibi adhaerentem, est contra latus australis aquilonaris adificij. **d** In falon. cen. cu. Tantum n. protenditur longitudine talis adificij. **e** Obiti aquilonis, q. d. quām latus australis huius adificij sit contra templum, tamen eius ostia sunt in eius latere aquilonari. vnde in Hebreo ponitur ostium in nominativo, & ponitur etiam singulariter pro plurimi: nam ibi sunt plura ostia, ut exprimitur infra. **f** Et latitudo, quinqua. cu. Includendo non solum spacium inter parietes, sed etiam parietes & pilares. nam cap. precedentis dicuntur esse in porticis atriorum, quae sunt edificia multo minora. **g** Contra vi. cub. atrij in. & c. i. vñ pars istorum. 50. cubitorum est sita ex opposito. xx. cubitorum atrij interioris, & reliqua pars contra paumentum aquilonare atrij exterioris. Et sic patet, q. illa pars que est contra atrium interioris, sibi. xx. cubitorum. nam xx. cubitos vñus correspondunt xx. cubitis alterius, & reliqua pars eius est. xxx. cubitorum. **h** Vbi erat porticus iun. por. tri. Secundum Hebreos hac est litera: Exedra contra exedram in triplicibus. Est autem exedra idem q. camera, vel gazophylacium. Igitur sicut diuisiones edificij aquilonaris dicuntur gazophylacia, ita & exedre. Est igitur sensus: exedra contra exedram, diuisiones edificij aquilonaris, & diuisiones edificij australis (que per omnia sunt similes) mutuo correspondent, & ex opposito situantur, tempore tamen intermedio. In triplicibus. Dicuntur autem adificium aquilonare & australis triplicia, & similiter eorum diuisiones, eo quod sunt ibi tres mansioes vñ super aliā. **i** Et an. ga. Hic sed & describit quādria existēs iter alia gazophylacia per xx. cubitos, & inter atrium interiorum protensa ad oppositam partē vñq; ad xx. cubitos adificij australis, cum dicatur: Et ante ga. a parte orientali. **k** Deambulatio, id est via. **l** De. cu. la. Et hec via ca. præce. dicta est platea ceterū cubi. longitudinis. **m** Ad interiora respiciens, id est versus templum. **n** Via cubiti vñus. Secundum n. Richardum de sancto Victore, & Hugo cardinalem, ibi ponitur quædam via longitudinis vñus cubiti, per quam sacerdotes vadunt ad templum. Sed hoc non videtur verum, nam secundum ipsos oportet dicere, q. ista via sit longitudinis xx. cubitorum ad minus. Talis autem via defensionis transitu sacerdotum, debet esse sic lata, & duo homines ad minus sibimet obviantes, possint transire vñus iuxta

ab illis apud se nihil remanere patientur. **c** Voi erat por. iun. por. tri. &c. Hier. In quo monstratur mystrium trinitatis: quod cū in patris & filij & spiritus sancti nomine diuidatur, vna tamen sibi diuinitate coniungitur. **d** Decem cubi. latitudi. Perfecti numeri, scilicet vel propter legis decalogum, vel Euangeliu sacramentum. Si enim ab uno per duos & tres ad quartū venias, denarius & Euangeliu numerus efficiuntur, in cuius latitudine deambulabat sacerdos ante singula gazophylacia gradientes. **e** Ad interiora respiciens via cubi, vñus. Hier. Semper debent sacerdos ad interiora viae eius respicere, que dicuntur ad cubitum vnum, i. vñus deitatis cultum. vnde: Reuelauit nomen tuum hominibus. Ista est enim via interiora respiciens, quæ dicit: Ego sum via, veritas & vita. Nemo enim venit ad patrem nisi per me. **f** In superioribus humiliora. &c. Hier. Cenaculus. Vnde in P. Rigans mon. de cenaculo suis. Nisi enim quis mons fuerit, & ad altiora surrexerit, pluviis dominis non irrigabitur. Quod pro diuersitate meritorum, de primo secundoque & tertio irrigantur coenaculo. **g** Eminebant in inferioribus &c. Ut secundum paumentum inferioris domus coenaculum eminentius esset, & tertiu secundo excelsius: Et quanto quis ad superiora conceperet: tanto altiori vteretur coenaculo, qd ab humilitate crescebat. vnde: Qui vult inter vos esse maior, fiat omnium minimus.

a Trifuga

h Trifuga. Hier. de quibus: Describe ea tripliciter consilio & scientia, ut respōcas sermones veritatis. Inferiora & extrema columnis indigent, altiora & interiora columnam, id est alieni auxilijs, vñus non habent. **i** Peribolus. Murus exterior, qui cingit gazophylacia cantum custodiendum altare, quorum erat talis latitudo q. longitudine. c. **j** Centum cu. Nō quinquaginta vegetalium gazophylaciorum, ut post oīum peccato. in remissionem, perfecta prēmia in centenario numero prætolemus. **k** Et erat. Hiero. hæc in. Oportet enim nos dei posidere diuitias, & de atrio exteriori sub gazophylacio orientis introitum reperi, & p. altitudinem penibili, qui respicit viam orientis, vñne ad edificium quod sanctis est separatum, ante quod sunt gazophylacia, & in ipsa via similitudo gazophylaciorum, quæ erant in via aquilonis. Licet enim ad orientis perueniamus introitum, tamen similitudo maiorū est in minoribus: & nō possumus ad orientis lumē peruenire, nisi per viam aquilonis, i. per minorā & humiliorā ad maiora & altiora suspiriemus. **l** Exedra vel gazophylaciorum, quæ erant in superioribus humiliora. vnde: Quanto major es, minus vocari apostoli. **m** Et ante t. gazophylacia deambulatio decem cubitorum latitudinis, ad interiora respiciens viae cubi. **n** Exedra vel gazophylaciorum, quæ erant in superioribus humiliora. vnde: Quanto major es, minus vocari apostoli. **o** Et contra paumentum, str. la. Hiero. Significat autem quod plementum atrii exterioris lapide viuere fieri stratum, ut nec puluere existat, nec luto hyemis sacerdotum vestigia polluantur. vñ & dominus ascensurus ad patrem, Apostolorum pedes lauit, ut scindatur regna coelorum mundi purgatisq; vestigij. Qui & ait: Executite puluerem de pedibus vestris, ut icilicet munerum terrenorum ab

tur anterior, & pars occidentalis posterior, ut est supra cap. 40.

p Longitudo eius, dicitur periboli. Quinquaginta cubitorum. Et subditur ratio.

o Quia longitudo erat gazophylacia in edificio aquilonari contentorum.

p Quinquaginta cubi, quia tanta est latitudo totius edificij aquilonis, secundum quā accipitur longitudine istorum gazophylaciorum, ex quod eorum ostia sunt in latere aquilonari totius adificij, ut dictum est supra. Dicuntur etiam ista gazophylacia atrij exterioris, eo quod sunt in ipso ista, ut dictum est supra.

q Et longitudine ante fa. ista est platea quæ supra. 41. ca. dicitur latitudo centum cubitorum, de qua fit hic iterum mentio: quia per il lam est via sacerdotum de templo ad ista gazophylacia per magnam partem.

r Et era subter gazo, nam corua ostia sunt in inferioribus mansionibus, & in parte aquilonari, vbi est terra demissior propter pendulum montis.

s Ab oriente ingr. in. Licet enim venientes de templo ad hec gazophylacia, ieret recte contra aquilonem vsque ad angulum adificij aquilonaris clausum muro orientali & aquiloni, tamen ex illo angulo ad ostia gazophylaciorum est processus ab oriente in occidente, vi in figura patet: & de facili sine figura potest imaginari. Et propter hoc dixit propheta ab oriente venientium ad ea, sed ab oriente ingredientium in ea de atrio exteriori. Similis modus loquendi est, sicut cum dicitur apud nos aliquis in ecclesiam ingredi de cimiterio, quām ipsa sit in cim. iterio, ut dictum est supra.

t In latitudine. Post descriptionem aquilonis adificij, hic consequenter describitur adificium australe, quod est per omnia aquiloni & solarij simile. Et quia descriptionem predicta australe ad terminatum in via veniendo & introeundi gazophylacia in edificio aquilonari contenta, ideo describendo gazophylacia australis, quæ continuans se precedentibus incipit a via veniendo de atrio interiori ad ipsa: quæ est eadem cum via veniendo de templo ad ipsa, eo quod hec via continentur ex una parte inter templum & atrium interius ex altera: Dicit igitur: In latitudine per eam spissitudine muri.

u Attri. s. interioris quod dicitur atrium autonomum propter altare holocaustorum, ubi offerabantur sacrificia.

x Quod erat contra, respectu templi: ideo subditur:

y In faciem s. i. templi cuius ingressus, qui hic dicitur facies, est versus orientem:

z Supplendum est, quod in peribolo atrii est ostium, per quod est exitus ad viam ducentem ad gazophylacia australis.

z Et erant ante eadē. In Hebreo habetur. Ante teraplum. Ideo per eadē modum intelligitur templum.

a Gazophylacia, scilicet australis, sicut dictum est de aquilonaribus ex parte altera.

b Et via id est veniendo ad gazophylacium.

c Ante fa. id est ante murum orientalem ipsorum.

d Luxa. s. nam in omnibus sunt similia, propter quod ex dictis supra pars littera vñque ibi:

e Et ostia. eo. & c. id est ad austrum, videtur quod deberet dicens ad aquilonem, quia loquitur de similitudine gazophylaciorum australium ad aquilonaria. Dicendum, q. b. e. similitudo est mutua, & ad hoc expiandum loquitur hic de ostiis gazophylaciorum aquilonarum affirmando ea ostiis gazophylaciorum australium, ac si dicas, sicut australis sunt similia aquilonaribus, sic econverso. Potest etiam aliter exponi de ostiis gazophylaciorum australium sic: Et ostia eo. scilicet gazophylaciorum australium.

f Secundum ostia. & supplendum est aquilonarium, eo quod de ipsis supra loquuntur est, & quod subditur:

g Quæ ostia, referuntur ad ostia gazophylaciorum australia.

h Erant in via. i. sicut ostia gazophylaciorum aquilonarium resipiunt ad aquilonem, sic ostia gazophylaciorum australium resipiunt ad australium.

i Quæ erant, id est iuxta viam sacerdotum predictam.

j Attri. exterior. Sicut dictum est supra, templum & ista gazophylacia.

k Ante gazophylaciorum id est ex parte orientali, que est anterior respectu ostium, sicut ostium gazophylaciorum, sicut & totius adificij pars orientalis dicitur.

l Attri. exterior. Sicut dictum est supra, templum & ista gazophylacia.

m Ante gazophylaciorum id est ex parte orientali, que est anterior respectu ostium, sicut ostium gazophylaciorum, sicut & totius adificij pars orientalis dicitur.

n Ante gazophylaciorum id est ex parte orientali, que est anterior respectu ostium, sicut ostium gazophylaciorum, sicut & totius adificij pars orientalis dicitur.

o Stetit rex Babylonis in loca sua, sicut dicitur supra. 2. 1. Stetit rex Babylonis in loca sua, sicut dicitur supra. 2. 1.

quād procul sit à maiestate Dei, & E flectit genua ad patrem in nomine Iesu Christi.

^{Psal. 131. b.} a Et locus meus. Adorabimus in loco vbi steterunt pedes eius. Et pulchritudo dicitur. Apostolus tunc dicitur. In ecclesia enim stant pedes domini. In synagoga ambulant & prætereunt.

b Quia fabricati sunt li. &c. Hier. Audiāt ad literam mulierculæ onerata peccatis, quæ circumferunt omni vento doctrinæ, semper discentes & nunq; ad scientiam veritatis peruenientes: mitem iunctam Deo, non vicinitatem ecclesiæ & proximam habitationem, Dei in se prouocare clemētiam: sed potius Dei indignationem commoueri, quād in consecratis locis habitanti indigni.

c Et postes suos. Vt unus sacerdotus & laicoriū esset introitus. Vnde Apostolus: Probet autē scipsum homo, & sic accedat ad corpus & sanguinem dñi.

d Et murus erat inter me. Vt sacerdotalia sacrificia & loca sacramentorum corporis & sanguinis domini breuis-

fum murus diuidet.

e Et pollu. no. sancti. Hier. Quid prodest habitationis vicinia, & medius inter cellulam nostrā & altare domini paries, cum his quæ secreto facimus, & que turpe est etiam dicere, contami-

natur & polluat nomen dñi? Ego arbitror, q; nō polluat nomen dñi, ni si ille q; vilus est nomini eius credere,

& exilius censeri vocabulo. Et quo-

modo tollit mēbra Christi, vt faciat mēbra meretricis, qui prius Christo creditid: sic ille polluit nōm dñi, qui

prius fidē nominis eius suscepit: alio-

qui Ethnicus & Iudeus cum sint pol-

luti, & contaminati ipsa atq; pollu-

to, nōm dñi polluere & cōtaminare

non pñt. Quod polluant, ad quos di-

citur: Per vos nōm me blas. in Gen.

f Et habitabo in medio eorum semper. Bo-

ni operis statim premium pollicetur:

Et habitabo in me. eorum. vnde: Me-

dius vestrum stetit, quem vos necis.

Nō paruo tpe vt in synagoga, sed sem-

per, q; in Christi ecclesia cōprobaf.

g Offende domus Israel. Hier. Non parui

operis est, quod oculi carnis vel men-

te conspereris audientibus demōstra-

re, vt ipsi tecum videantur vidisse.

h Templo. Hier. Quod in mōre, imo

in summitate montis, quod illam do-

mū putemus, quæ à Salomone in Re-

gum & in Paralipomenon libris con-

structa narratur. Illa enim alterius or-

dinis atq; mensura est, & in singulis

magis diversitatē habens. Tanto infe-

rior templum quod nunc ostendit

Ezechiel, vt non solum cultores eius

& æditi, sed & ipse fabricator eius

Salomon peccauerit, & Deum offendit,

licet postea penitentiam egerit, scribens.

Proverbia in quibus ait: No

uissime ego egī penitentiam, & respe-

xī ut eligerem disciplinam. Ita autē,

que per Ezechiel domū Israel osten-

dit, talis est, vt qui in mente conse-

xit, celer ab iniuriantibus suis pñ-

desiderio illius. Vnde: Domine dilexi

deorem domus tua, & locum habi-

tionis gl. tua. Et: Vna petijā dñi, vt

inhabitē in domo dñi oib; diebus vi-

te mec. Cū cepero scilicet viuere, &

esse cu Christo, qui est vita credentis.

a Descriptione.

Psal. 35. b.

Lodi. 26. b.

Pro. 24. d.

Psal. 35. b.

Lodi. 26. b.

Et om. leges eius. id est ceremonias dñi cuius.

Catera patent vñque ibi:

omnes leges eius ostende eis, &

scribes in oculis eorū, vt custo-

ta. Et om. leges eius. id est ceremonias dñi cuius.

b Et mate-

NICOL. DE LYRA.

a Et ceci. su. meam. Ex humana fr-

ilitate iuxta apparitionē maiestatis dinig.

b Et mate-

Et cecidi super faciem meam: Et:

a Cum cornuitem.

maiestas domini ingressa est tem-

plum, per viam portæ quæ respi-

a Quia iacens perge non valebam.

c Et leuauit me spiritus: angelus, qui pro-

pheta ceciderat, ut dictum est.

d Et introduxit me in atrium interius. De-

porta eius.

e Et ecce re. i. templum. De atrio enim in-

terior videbatur in templo per osium existens

in spissitudine muri contra osium templi.

f R. Qui prius confixerat gloriam domini nō-

re. vñque per viam orientalem, vñque reple-

ta domum gloria domini.

g Quia iacens perge non valebam.

h Quia fabricati sunt li. &c. Hier. Audiāt

ad literam mulierculæ onerata pecca-

tiæ, quæ circumferunt omni vento doctri-

na, semper discentes & nunq; ad scientiam veritatis peruenientes:

mitem iunctam Deo, non vicinitatem ecclesiæ & proximam habi-

tationem, Dei in se prouocare clemētiam:

sed potius Dei indignationem comoueri, quād in consecratis locis

habitanti indigni.

c Et postes suos. Vt unus sacerdotus &

laicoriū esset introitus. Vnde Apostolus:

Probet autē scipsum homo, & sic

accedat ad corpus & sanguinem dñi.

d Et murus erat inter me. Vt sacerdotalia

sacrificia & loca sacramentorum

corporis & sanguinis domini breuis-

fum murus diuidet.

e Et pollu. no. sancti. Hier. Quid prodest

habitationis vicinia, & medius inter

cellulam nostrā & altare domini paries,

cum his quæ secreto facimus, & que

turpe est etiam dicere, contami-

natur & polluat nōm dñi? Ego arbitror,

q; nō polluat nōm dñi, ni si ille q; vilus

est nomini eius credere,

& exilius censeri vocabulo. Et quo-

modo tollit mēbra Christi, vt faciat

mēbra meretricis, qui prius Christo

creditid: sic ille polluit nōm dñi, qui

prius fidē nominis eius suscepit: alio-

qui Ethnicus & Iudeus cum sint pol-

luti, & contaminati ipsa atq; pollu-

to, nōm dñi polluere & cōtaminare

non pñt. Quod polluant, ad quos di-

citur: Per vos nōm me blas. in Gen.

f Et habitabo in medio eorum semper. Bo-

ni operis statim premium pollicetur:

Et habitabo in me. eorum. vnde: Me-

dius vestrum stetit, quem vos necis.

Nō paruo tpe vt in synagoga, sed sem-

per, q; in Christi ecclesia cōprobaf.

g Offende domus Israel. Hier. Non parui

operis est, quod oculi carnis vel men-

te conspereris audientibus demōstra-

re, vt ipsi tecum videantur vidisse.

h Templo. Hier. Quod in mōre, imo

in summitate montis, quod illam do-

mū putemus, quæ à Salomone in Re-

gum & in Paralipomenon libris con-

structa narratur. Illa enim alterius or-

dinis atq; mensura est, & in singulis

magis diversitatē habens. Tanto infe-

rior templum quod nunc ostendit

Ezechiel, vt non solum cultores eius

& æditi, sed & ipse fabricator eius

Salomon peccauerit, & Deum offendit,

licet postea penitentiam egerit, scribens.

Proverbia in quibus ait: No

uissime ego egī penitentiam, & respe-

xī ut eligerem disciplinam. Ita autē,

que per Ezechiel domū Israel osten-

dit, talis est, vt qui in mente conse-

xit, celer ab iniuriantibus suis pñ-

desiderio illius. Vnde: Domine dilexi

deorem domus tua, & locum habi-

tionis gl. tua. Et: Vna petijā dñi, vt

in summitate montis, quod illam do-

mū putemus, quæ à Salomone in Re-

gum & in Paralipomenon libris con-

structa narratur. Illa enim alterius or-

dinis atq; mensura est, & in singulis

magis diversitatē habens. Tanto infe-

rior templum quod nunc ostendit

Ezechiel, vt non solum cultores eius

& æditi, sed & ipse fabricator eius

Salomon peccauerit, & Deum offendit,

licet postea penitentiam egerit, scribens.

Proverbia in quibus ait: No

uissime ego egī penitentiam, & respe-

xī ut eligerem disciplinam. Ita autē,

que per Ezechiel domū Israel osten-

dit, talis est, vt qui in mente conse-

xit, celer ab iniuriantibus suis pñ-

desiderio illius. Vnde: Domine dilexi

deorem domus tua, & locum habi-

tionis gl. tua. Et: Vna petijā dñi, vt

in summitate montis, quod illam do-

mū putemus, quæ à Salomone in Re-

gum & in Paralipomenon libris con-

structa narratur. Illa enim alterius or-

dinis atq; mensura est, & in singulis

magis diversitatē habens. Tanto infe-

a Ceremonijs. Hier. Nota q̄ in mun-
di huic plaga, qui in maligno posi-
tus est, & in aquilonis frigore con-
stitutus, coelestis nobis ceremoni-
iarum ordo monstratur.
b Sufficiat vobis. Ad penitentiam
peccatorum priorum hortatur, ne
peccata peccatis addamus, materia
præparantes futuro incendio.
c Et quod inducitis filios. Modicum
fermentum totam massam corrumpit.
In quibusdam exemplaribus ha-
betur: Ne introducas impium in ta-
bernaculum iustorum.
d Aliens. Hier. Alieni nisi circuncisi
si corde, carne, auribus, labijs, oculis,
gustu, odoratu, in sanctuarium
non debent introduci. Audiāt hoc
episcopi, & p̄sbyteri, ne tales intro-
ducāt. Vnde: Nemini cit̄ ma. impo.
e Incircuncisos corde & incircuncisos car-
ne. Cultello Dei cor nostrum cir-
cundamus, & præputium aufer-
mus, cū turpes cogitationes de cor-
de nostro non exēnt. Ne de nobis
illud dicatur: In crassatum est cor
populi huius. Caro similiiter circu-
ciditur, si non luxuria, sed necessita-
ti tantum macipatur in victu, in ve-
stitu & ceteris vt audiat: Hodie ab-
stuli opprobriū Aegypti à vobis: A-
egypti, n. magnarum carnium sunt.
f Omnis alienigena. Hier. Quāuis
filius, quāmis cognatus, quāmis
antiqua consuetudine vel necessitu-
dine denuntiū, si incircuncis cor
de vel carne est, non introducamus
in sanctuarium domini, nec min-
istros Christi nostros faciamus mini-
stros, & pro carnalibus refrigerijs
altare domini polluamus.
g Sed & Leuita qui longe recesserunt.
F Hiero. significat secundum Lxx. q̄
Leuite sacerdotalis gradus qui er-
rauerunt postquam receperint ini-
quitates suas, stent in sanctuario, &
mactent holocausta, & isti stent vt
ministrent eis. Quod si ea est,
quomodo state poterit, vt Leuita
qui recesserunt post idola, ipsi mi-
nistrent in domo, & mactent hol-
ocausta? Quid enim amplius facturi
sunt sacerdotes filii Sadoc, qui cu-
stodierunt ceremonias Dei? Hebra-
cum hunc habet sensum: Leuita
mali portabant iniquitates, eo q̄
fuerint in sanctuario meo minist-
rantes in officio portarum. Ipsi
enim offerebant holocausta & vi-
ctimas, & stabant in conspectu eo-
rum, vt ministrent pro eis. Quia ergo
ministraverunt pro illis in con-
spectu domini &c. Symmachus le-
ctionis ordinem & sensum confi-
derans rectius interpretatus est di-
Posueram eos custodes ianuarum
domus, & vniuersit ministeriū eius,
& omnium que sunt in ea, vt non
ad eos pertineant, qui sunt in
templo, sed ad eos qui fuerunt.
h Et errauerunt à me post idola, &
portauerunt. Hier. Si qui in tempore et-
roris vel p̄fitionis idola sequi-
ti sunt, q̄ de corde suo cōfixerunt,
& non solum voce sed manus sub-
scriptione, Dei filium creaturā con-
firmaverunt, quomodo potissimum
vel sacerdotale retainent fastigium,
qui redacti in laicos, pristina debue-
rūt scelerā deplorare. Sed quidquid
à multis peccat, inultum est.
i Et dabo eos ianito, do. &c. Hier. Q Pro
sacerdotali officio, quo holocaustū & victimas & omne fa-
ceriū offerre cōsueuerant, in vitium converterunt gradū.

Quis humiliter eccl̄is confortari meruit.

NIC. DE LY.

me dominus: Fili hominis, pōne
a Primam.
a Animam. b Secundo. c Interiorib⁹, de quibus di-
cuntur Abraham: Letis oculis tuos & vide stellas caeli.
b Tertio. **c** Quod habet aures audienti, audiat.
cor tuū, & vide oculis tuis, & auribus
a Ceremonia tempi & legitima.

tuis audi omnia que ego loquar ad
te de vniuersis & ceremonijs domus
domini, & de cunctis legibus eius.

a Tandem. b Quia multi introtus significant
ordinem ceremoniarum.

Et pōnes cor tuum in vīs templi.

a Procedim. f. & præparatio propriez est ad
intelligenda ea que poitea super templi ordi-
ne cognitione est.

per omnes exitus sanctuarij: & di-
ces ad & exasperant me domum

b Israel: Hec dicit dominus Deus: **Suf-**
ficiant vobis omnia scelerā vestra

a Hoc est primum peccatum.

domus Israel, & eō quod indictis.

filios alienos incircuncisos corde,
& incircuncisos carne, vt sint in san-
ctuario meo, & polluant domum

a Propositionis. f. in omnibus eccl̄is de uno pane
pullulantes. b Qd quo: Adipe frumenti sa. eos.

meā: & offertis panes meos, adipem

a Qui in Christi passione fūs. b Qd Cum tales
in sanctuarium meū inducatis, & domum meā
poll. atq; quod autem offerte panes? c. Mylli-
ca. s. sacramenta, & non intelligitis quod soluū
panum meū dicit?

& lāguinem, & t̄dissolūtis paestum
meū in omnibus sceleribus vestris,
& non seruatis præcepta sanctuarij
mei, & posuistis custodes obserua-
tionum meārum in sanctuario meo

a Non mihi. b Qui vobis sensant, & ob vestra
refrigeria meū polluitis sanctuarium.

vobis metipis. Hec dicit dominus a

Deus: Omissis alienigena incircunci-
sus corde, & incircuncisus carne, non

a Qd cuius cum populo Israel esse videatur.
ingrediantur sanctuarij meū: omnis

a Deo. b Corpore.
filius alienus, qui est in medio filio-
sacerdotis gradus.

rum Israel. Sed & Leuita qui longe
recesserunt à me in errore filiorum

a Allās portauuntur, accipiunt.

sua, & portauerunt iniquitatem suam,

a Lxx. Erunt in sanctis meis ministrantes.

† erunt in sanctuario meo & adiutui &
ianitores portarum domus & mini-
stri domus. Ipsi † mactabunt hol-
ocausta & victimas populi, & ipsi sta-
bunt in conspectu eorum, vt min-
istrent pro eis.

a Ut ministrarent pro illis in con-
spectu domini &c. Symmachus le-
ctionis ordinem & sensum confi-
derans rectius interpretatus est di-

Posueram eos custodes ianuarum
domus, & vniuersit ministeriū eius,

& omnium que sunt in ea, vt non
ad eos pertineant, qui sunt in
templo, sed ad eos qui fuerunt.

h Et errauerunt à me post idola, &
portauerunt. Hier. Si qui in tempore et-
roris vel p̄fitionis idola sequi-
ti sunt, q̄ de corde suo cōfixerunt,

& non solum voce sed manus sub-
scriptione, Dei filium creaturā con-
firmaverunt, quomodo potissimum

vel sacerdotale retainent fastigium,
qui redacti in laicos, pristina debue-
rūt scelerā deplorare. Sed quidquid

à multis peccat, inultum est.

i Et dabo eos ianito, do. &c. Hier. Q Pro

sacerdotali officio, quo holocaustū & victimas & omne fa-

ceriū offerre cōsueuerant, in vitium converterunt gradū.

a a Vestibus

et a smitris templi, & atrium interius, quod est in facie eius. Caten-

patent ex dictis.

a a Sacer-

a Vesp. li. Hier. Vestibus lineis vtuntur & Egypti sacerdotes
A non solum intrinsecus sed extrinsecus. Religio autē diuina
alterum habet habitum in ministerium, alterum in viam.
Hier. Vestibus lineis, i. cum mortale hoc induet immorta-
litatem, & corruptibile incorruptionem. Hæc vestimenta
proprio nobis labore conficimus, que deluper texta sunt: qualem tu-
nicam dñs habuit, que scindi non
potuisti induimus, quando secreta
& arcana dñi cognoscim? & spi-
ritum habemus, qui etiā alta & pro-
funda scrutatur, que nō sunt popu-
lo monstranda, qui non est sanctifi-
catus: nec dñi sanctitudini prepara-
tus nō maiores se audierit, maies-
ta scientia terre non possit, & quasi
solido suffocetur cibo, qui adhuc la-
de nutrientis est. Sunt & pessima
vestimenta. Vnde: Induit maledicio-
ne sicut vestimentum. Et palopost:
Fatecūt vestimentū, quo operi-
tur, & sicut zona qua semper præ-
cēgitur. Vnde & dñs qui peccata
nostra portauit, in Zacharia sordi-
dū dicit habere vestimenta. Et Ies-
sus erat sordidus inditus vestibus.
Sed postea deponit, vnde: Auferte
abeo post vesti.

b Vite li. i. In sanctis capita ope-
runt sacerdotes, quia non iustificati
in eo, dñs oī vi. Et ab infantia cor
hōis appositum est ad maliciam.
c Uſiſi erunt in lum. eo. Ne in conse-
pētū dñi villa polluta & conscientie &
opens nuptialis appearat turpitudo: Sint lum. vestiū p̄cīn. Et Ap̄s
ait: State ergo accīn. lū, ve in veritate.
Etimatores Christi audiant il-
lū: Eterit iustitia cingulum lūbo-
rum eius, & fides cinctorū r.c.
d Et non acce. ad me, vr. mini. mihi. In inter-
iori atrio & in templo. ideo subditur:
e Et ita in eo, &c. Ibla. n. offerebant in a-
trio interiori, in altari holocaustorum.
f Ipsi ingre. san. m. i. templum.
g Et ipsi acce. Ad ponendum ibi panes
propositionis. Vel per mensam hic intelligi-
tur altare incensu, vt dictum est. i. p. 4. c. in
capitibus coram, & feminalia linea
h A. & q̄ confitit ne in ministerio sacerdotibus &
levitatis inhabiles sunt, & tenere & cedere vestimenta, at-
que aīcēdēte nequantes.

erunt in lumbis eorum, & nō accīn-
gentur in sudore. Cumq; egredientur

atrium exterior ad populum, exuent
se vestimentis suis, in quibus ministra-

nt, & reponēt ea in t̄ gazophylax.

a Allā doctrina ad vulgus procedat: nō habili-
tates populū in florib⁹ comitū.

b Quod intelligit de vesti-
bus exterioribus non interioribus, vt dicit
aliqui, sed hoc videtur excludi per hoc

quod subditur:

K Nec alcen. su. Nec valet argumentum
eorum, q̄ sacerdotes aliter affligentur
nō frigore: nam de lino possunt fieri re-
flectis contra frigus sufficiētes.

L Vitæ lineis e. Debent, n. sacerdotes vi-

etiam minores, vt habetur Exo. 18. mitis
de byssō, qua est genus lini candidissimi.

M Et non ac. in sui ſub. aſcellis, in quibus
homines ſudant de facilis, fed in loco demif-
ſud, vt exponent Hebrei.

N Et non ſundi po. Alloquendo eum in
atrio exteriori.

O In ve. ſu. in quib⁹ ministraverat domino.

P Caput aut. Hec est tercia pars, in qua de-
ſcribitur eorum conueratio, cum dicitur:

Caput aut. si. non ra. Non hoc faciebat

aliqui sacerdotes idolorum.

Q Nc. comā nu. Sic per oppositum fa-
cibant aliqui sacerdotes aliorum idolorum

dimittentes crescere capillis suis faciūt mu-
tillēres. Diversorum idolorum erat varius

cultus, & aliquando contrarius, sic in sa-
cris Veneris colentes erant nudi, & in fa-
cias Martis erant armati.

R Sed ton. attōn. ca. ſua. Et sic capitū non
radunt nec comā nutritant.

S Et vinum non bi. vt discretus je ba-
cent in ministerio domini.

T Et viduā ſu. & c. Excipiā tamē vidua

ā ſacerdote relīcti, ſ. quando morib⁹ ſtū ſi-
ne herede: tūc. n. frater ſu. tenebatur eam

accipient, & pōpulum meū dōce-
bunt quid ſit inter ſanctū & pol-
lūtū, & inter ſanctū & immu-

nitū.

U Et po. Hec est quarta pars in qua agit Quaria

de ſacerdotū doctrina, cum dicitur: Et po. par-

nam ad tenendum, aliud ad vitandum.

T Tom. iii. **S** 2 **E**

a Et à misura ista. Hiero. In priori templo, quod dicitur sanctuariū, quingenti p singula latera calami delcribuntur. Etrum solum cubiti, quibus ois possesso sacerdotum separatur. In secundo autem sanctuario, ubi sunt sancta sanctorum, latitudo templi & spatium non describitur, sed incertus numerus est. quod & in possessione principis inuenimus, qui ab aliis vilo numero habet possessionem in populo Israeli, profectus vniuersorum redundant ad principem, & discipulorum salus ad doctorem.

b Vigintiquinque autem mihi Hieron. Vigintiquinq; ad. s. corporis sensus referuntur: quia quater posita sunt. Decem milia ad perfectam scientiam, ut in altero tempore tantum tenetur historia, & in altero etiam de Theologia & supernis virtutibus disputatur. Denarius enim perfectus est. No tandem autem sacerdotes qui in maiori gradu sunt. 25. milia possideant in longitudine, & x. in latitudine. Leuita autem qui inferioris gradus sunt, eisdem quidem habeant numerum in longitudine, i.e. 15 milia. Latitudo autem quinque finiatur. Unde & 20. tantum tenent gazophylacia, in quo numero offerunt munera Elusa. Princeps autem qui vere princeps in populo est, & meretur ducis nomine accipere, hinc & inde accipit possessionem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

c Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationum in habitacionem leuitarum viribus vocabulo nuncupari.

d Secundum se. sancta Hac omnia. sanctuariorum, & alterum sanctuarium, sanctumque sanctorum, habitacula sacerdotum, domus Leuitarum qui ministrant sacerdotibus: dicuntur separata loca & consecrata in ministerio & in sanctificatione domus Israel.

e Principi quoque hic. Post quadruplicem terrae sanctae divisionem ponitur quinta, ut princeps siue dux accipiat hinc & inde &c. & in urbe versetur.

f Sufficiat vero Hierony. Quia acceptis possessionem vestram, & tanta est potentia vestra, ut viuis tribus parte possessione vestra aquauerit. Sufficiat vobis prout. Israelini. &c. Hie. Nostris quoque principibus potest preceptum hoc co-

Nota quae sacerdotes plus habere debent

Leuita Et in ipso erit templum sanctumq; a sanctorum, sanctificatum de terra

a Id est non modo templum, sed sanctum sacerdotum,

b Erit sacerdotibus ministris sanctuariorum, qui accedunt ad ministerium

c Hic scilicet. b Sacerdotum.

d Domini. Et erit eis locus in domo, & in sanctuarium sanctitatis. Vi-

e Habet sacerdos possessione. b Calamus scilicet.

f Vigintiquinque autem milia longitudinis, & decem milia latitudinis

g Sed. b Qui sacerdotibus serviantur, & habent proprias ministerias.

h Erunt Leuitae qui ministrant domui, &

i ipsi possidebunt viginti gazophylacia. Et possessionem ciuitatis da-

j scilicet. b Calamus.

k bitis, quinq; milia latitudinis, & lo-

l gitudinis vigintiquinque milia se-

m cundum separationem sanctua-

n Dabit scilicet.

o rrij oī domui Israel. Principi quo-

p Ex. viii. parte sanctuariorum.

q que hinc & inde in separationem

r & in possessionem ci-

s uitatis, & contra faciem separationis sanctuariorum, & contra faciem

t Ab occidente scilicet.

u possessionis virbis à latere maris

v Ad alterum latus mari. b Habens scilicet latitudinem, quam inclusus in descriptione tribuum singularem prophetam defensit.

w Visque ad mare, & à latere orientis

x & ad orientem. Longitudinis

y quam singulis tribus accipiunt id est termino &c. &c.

z autem iuxta vnaquamque partem

a Maris scilicet. b Qui rbi finiatur in vienam descriptione necimus.

b à termino occidentali vsq; ad ter-

c minum orientalem de terra erit eis

d supradicta.

e possedit in Israel. Et non depopu-

f labitur ultra principes populum

g meum, sed terram dabunt domui

h Israel secundum tribus eorum. Hec di-

i cit dominus Deus. Sufficiat vo-

j spacio atrij exterioris, cuius spacio inter secundum murum & tertium est secundum eos quadringentorum cubitorum. Item iste locus dicitur suburbium vel suburbana, quod nomen non dicitur in veteri Testamento de aliquo loco clauso, nec euam secundum communem modum loquendi. Unde & Ra. Sa. dicit hic, qdicit Hebraica hic postea significat locum discoperiuntur. non clausum nec consuetum. Et ideo isti quingentorum cubiti accipiunt sunt extra murum exteriorum: circa quem in omni latere est spacio quingenta cubitorum latitudinis, sic dimissum propter reverentiam templi & adiutoriorum apparentiam.

a Et a mensura &c. Hic consequenter describitur portio Leuitarum, cum dicitur: Et a mensura. Id est iuxta portionem sacerdotum mensurata.

b Mensurabis longitudinem vigintiquinque milium, & latitudinem decem milium, scilicet calamorum. hec est portio Leuitarum, ut patet ex premis.

c Et in ipso. Hie ostenditur quid in dictis portionibus sit agendum: Et primò in portione sacerdotum, cum dicitur. Et in ipso, scilicet spatio sacerdotibus deputando.

d Erit

e Erit templum, quantum ad primam partem templi. & sanctumque sanctorum, quantum ad secundam partem: Et per illa duo que sum principalia, intelliguntur orationes alias officia, etiam minus exterior.

f Sanctificatum de terra erit sacerdotum, &c. q. d. ratione templi terra sacerdotum dicitur sancta, eo quod ad templum ministerium sunt deputati.

g Et erit eis locus in domo. Ex quo patet quod excluditur sacerdotum quinquaginta cubitorum predictum, ubi non est edificandum.

h Et in sanctuarium sanctitatis, quasi dicit: video terra sacerdotum dicitur sancta, et ministranti in sanctuario. Et est repertus sententia predicta ad maiorem expressionem. Consequenter agit de portione Leuitarum dicens.

i Vigintiquinque autem milia longi, & decem milia &c, supra mensurata iuxta portionem sacerdotum.

j Et erit eis locus in domo, & in sanctuarium sanctitatis. Vi-

k g. habebit sacerdos possessione. b Calamus scilicet.

l g. Vigintiquinque autem milia longi, & decem milia &c, supra mensurata iuxta portionem sacerdotum.

m Et erunt Leuitarum. unde subditur:

n Leuitae qui ministrant domui. id est tem-

o pli. Ipsa possidebunt viginti gazophylacia, in sua portione confronduenda, ut exponant ali-

p qui. Videlicet autem mibi, qd melius expone de. 30. gazophylaciis existentibus in atrio exteriore, quorum 20. deputantur hie Leuitae pro tempore sua ministracione: unde & premitur: Leuitae qui ministrant domui &c.

q In ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

r Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

s Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

t Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

u Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

v Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

w Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

x Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

y Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

z Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

a Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

b Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

c Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

d Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

e Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

f Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

g Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

h Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

i Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

j Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

k Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

l Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

m Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

n Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

o Ipsa possidebunt viginti gazophylacia. Accipient scilicet locum ad edificandam gazophylaciam, vel Exedras iuxta Aquilam. Thalamos iuxta Symmachum, iuxta Theodotionem vel Lxx. ciuitatem. Unde intelligimus quandam locum separationem sanctuariorum, ex omnibus qui ei voluntate subiecti sunt, & virbis habitator est, multorumque salutem mercendem suam facit.

p Ips

Glo.ord. Ezechielis Cap. XLV. Glo.ord.

E holocausta, & sacrificia, & libamina, singulis solennitatibus offerantur a populo, & expiatur domus Dei. Princeps, n. in uicem debitor est populi, vt offerat pro eo victimas. Hic al legorē Christus est, hic animal suscipit vel arietem, qui nū tritus est in locis irriguis, i. scripturis, secundum Symmachū.

*Psal. 22.4
Ibido.*

*Gen. 30.5
Johann. 19.4
Ibido.*

*Deut. 32.4
Psal. 75.8
Ibido.*

C. In fabba. & in vni. folio. &c. Hier. So lennitas vestras odi anima mea. Qui solennitates odit Iudeorum, suas diligit: sabbatum, quod relinquitur populo Dei, vt videamus quā à Deo donata sunt nobis. In prælenti enim seculo qd in maligno possumus est, vi dere dies bonos non possumus, sed in nouo, vnde: Memento diem antiquorum. Et alibi: Annos aeternos in mente habui, vnde Isaia: Erit mēsis ex mēse, & sabbatum ex sabbato.

d. In primo mēse &c. Hier. Vnde Isa. Erit mēsis ex mēse, & sabbatum ex sabbato. Et veniet oīs caro adorare dñm, quando: sacerdotiores non

F. in monte Garizim, neq; in Ierusalē, sed in spiritu & veritate adorabunt, quando erit ecclēs nouum & terra noua, & liberabit omnis creatura a seruitute corruptionis in libertate gloriae filiorum Dei: & sol septies lu men accipiet, & luna soli comparabi tur. Sic sunt solennitates spirituales, sunt & victimæ spirituales.

e. Et ponet in po. Hier. Vt mundatus possit arcana domini cognoscere, & consequenter venire ad sc̄ptum diem mēsis primi, & consequenter re quē & domino offerre sacrificiū, tam pro ignorantia, de qua dicitur: Delicta iuuentutis mea, & ignoran tias meas ne memi, quam pro paru lo, qui cum ad perfecti viri mēlūram venierit, dicer confidenter: Cum es semper parvulus loque, vt pat. &c. Si ue pro eo qui errore deceptus est, & non tam voluntate quam bona opinione peccauit.

f. In primo mēse &c. Hier. Completis duabus solennitatibus primi mēsis, i. prime diei & septime eiusdem, ve nit ad quartum decimum diem mēsis, in quo Paschæ solennitas. Vnde: Etenim Pascha nostrū immolatus est Christus. Tunc comedemus septem diebus Azima in requie & securitate eorum omnium, qd fermētum malitia & nequitiæ destruentes, manducamus Azima sinceritatis & veritatis. Princeps nostro pro nobis cuncta offerre, & primum pro sc̄pito. Suscepit n. corpus humanū, & de peccato damnauit peccatum, pro nobis doluit, & infirmitates nostras portauit, deinde pro domo sua, quod in Lxx. scriptum est, sed in Hebreo non habetur, id est pro ecclesia.

g. Quartadecima die &c. Hier. Moyses præcepit quādo septem diebus Azima comedimus. Quartam vero solennitatem, de qua dicit, mēse septimo quintadecima die mēsis &c., videtur significare Scenophegiam, quam hic sine nomine posuit.

h. Et in septem die. &c. Oblato, s. vitulo pro vniuerso populo terra:

a. De simila, polenta & oleo. de his que nūtrint Israel in sacri ficiū, & in holocaustū, & in pa cificā, ad expiādum pro eis, ait do minus Deus. Omnis populus ter rae tenebitur primitijs his principi b. in Israel. Et super principem erūt h holocausta & sacrificiū & libami na in solennitatibus, & in calendis k & in sabbatis, & in vniuersis so a. Qd est ecclesia Dei viventis, quis indiget ex piatione peccatorum. b. Princeps, lennitatibus dōmus Israel. Ipse faciet pro peccato sacrificium, & holocaustum & pacifica, ad expiādum pro domo Israel. Hac dicit mēsis Nisan.

4 dominus Deus: In primo mēse a. Prima s. die. b. Non domi nutritum. vna mēnsis, sumes vitulum de ar

a. Qui peccatum non fecit, nec inuenit est dolus in ore eius, vitulus novellus cornua proferens & vnu gulas, in quo mandebit fanum.

mento immaculatum, & expiabis sanctuarium. Et tollet sacerdos de

a. In quo mundū redimimus. b. Vituli, qui alijs verbis agnus vocatur: Ecce agnus Dei, ecce qui solit peccata mundicuus carnibus alimur, crux potamus.

f. Et in pacifica, holox. vērō pacifica vna pars comburitur, & alia a sacerdotibus comeditur, tertia ab offerentibus.

d. Ad expiādum pro eis, id est pro fili Israeli.

e. Omnis populus, soluendis.

f. Prin. in Israeli. i. summō sacerdoti, qui est princeps in spiritualibus.

g. Super principem erūt holocausta &c. Debet enim ea facere de his que accepit a populo.

h. Erlobamina, que sunt oblationes de liqui dis, de vino & oleo.

i. In solenni, que semel sunt in anno, vt Pascha, Pentecostes, & Tabernaculorum.

k. Et in calendis. i. Neomenijs que sunt in principio cuiuslibet lunationis.

l. Et in sabbatis, que sunt in qualibet hebdomada. Cetera patient.

m. Hec dicit. Hic consequenter describitur oblatio principis sacerdotum magis in spe ciali. Et primo describitur eius oblatio pri

de mēse primo. secundō, fienda mēse se

primo, ibi: Septimo mēse. Circa primum dicitur:

n. In primo mēse, qui incipit apud He

breos a prima lustratione propinquiori equinoctio vernali, siue sit ante fine poſt, siue sit in ipso equinoctio, sicut diffusus fuit dictum Exod. 12.

o. Vna mēsis. Id est prima die mēsis, si

Et ponet in po. Hier. Vt mundatus possit arcana domini cognoscere, & consequenter venire ad sc̄ptum diem mēsis primi, & consequenter re

cima die mēsis, erit vobis Paschæ solennitas. Septem diebus azyma comedentur. Et faciet princeps

a. Humano genere. Salvator. eff. eis omniū hominū & maximi fidelium. Et ipse est primum pro sc̄pito pro parvissim, & nō solum pro nobis, sed pro omni mundo.

in die illa pro se & pro vniuerso populo terre vitulum pro peccato.

b. Et in septem dierum solennitate faciet holocaustū domino septem vi

c. Gen. 1. a. dicitur: Factum est responsum: sicut dībus Azima in requie &

p. Sumes vitulum. id est sumendum à summo sacerdote describeres, id est subditur:

q. Et tollet sacerdos &c. i. de sanguine animalis oblati pro peccato.

r. Et ponet in polti. Id est templi.

s. Et in quatuor angu. Isla loca sunt superius descripta.

t. Et sic faciet, i. faciendam describeres.

u. In septima mēsis &c. sicut dictum est de prima. Et ista dībus faciencia non sunt in lege positæ: sed istud quod sequitur ibi ponitur.

x. In primo mēse &c. xxij. die mēsis. A responsum enim huius die incipit apud Hebreos solennitas Pascha, ut babetur Exo. 12. & 13.

y. Et faciet princeps &c. id est offeret.

z. Vitulum pro peccato, suo & populi.

a. Et in septem dierum solennitate i. in solennitate Paschali, que durat per septem dies.

b. Faciet holocaustum domino &c. Id est offeret.

g. a. Et in septem die. &c. Oblato, s. vitulo pro vniuerso populo terra:

Glo.ord. Ezechielis Cap. XLVI. Glo.ord. 285

a. El sa. ep. Hier. Notandum diligenter, qd spēm vituli & septem arietes immaculati offeruntur quotidie, vt in holocausto, & in igne domini concrementur. i. Septem vitulos &c. Hiero. Septem vituli & septem arietes sunt, qui configurantur dominicę passionis, vt immitentur verum vitulum & verum arietem & sanguinem martyrum, per septem dies totius mēdi peccata mēderentur.

g. a. Et

tulos, & septē arietes immacula tos, quotidianē, septē diebus: & pro peccato hircum caprarum, & sacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem faciet, & olei hin

b. per singula ephi. Septimo mēse, quādā die mensis in solēnitate faciet, sicut supra dicta sūt, per septem dies, tam pro peccato quādā pro holocausto, & in sacrificio & in oleo.

g. a. Et

orto, lumine olei cōsequamur, clariorē habeamus solēnitates, in quibus nobis omnia peccata condonantur.

N I C . D E L Y .

a. Et olei. Genus est mensuræ, & est tertia pars bati, cuius quantitas est superiora descripta eodem capitulo.

b. Per fin. ephi. Simile, que est farina de tritico tritella. Ad hoc enim offerebatur oleum, vt cum ista farina misceretur.

c. Septimo mēse. Hic ponitur oblatio fienda mensis septimo de sumptibus summi sacerdotis, cum dicitur:

d. Quintadie, die Tunc enim à recessione p̄dētis diei incipiebat solennitas Tabernaculorum, & durabat per septem dies, in quibus fieri similes oblationes, sicut in solennitate Pa

schali predictione est. Et sic secundum hoc patet litera.

G L O . O R D . C A P . X L V I .

*H*ec dicit do. Primi paraphrasticos verba p̄dēda sunt. b. Sex diebus. Hier. Porta orientalis atrij nobis clausa est. Postquam autem venerimus ad sabbatum, in quo est requies, vel ad diem calendarum, quando post cacam noctem & horribiles tenebras lucis exordium est, aperitur nobis porta orientalis.

c. In die cal. Cōpletis. i. trigesima diebus

die Neomenie, qui alterius mēsis si nō alterius principiū est, vt qd priuilegiū habet septimus dies in hebdomada, hoc habeat mēsis exordium.

d. Et in prim. Hier. Qui nomen ducis, & dignitatem fuerit aequalis.

e. Per viam rei, per mundū huius labores, & portam ecclesiæ, que adiuit in terris finibus sita est, non ingredietur autem interioris atrium, sed ad limē portæ interioris, & stabit in ea.

f. Stabit in li. &c. Hier. Si princeps in pra

enti scriptura non ingreditur atrium

interioris, sed stet in limine portæ eius,

pater, quia nūc ex parte p̄t videre, & ex parte cognoscere, & nondum reuelata facie gloriam contemplari dñi.

g. Holo. eins. Indigemus. n. misericordia Dei, & oīs creatura ad comparationē creatoris immunda est, diuina igne purganda. Vnde Isaia purgata sunt iabia.

h. Et ad. Ut postq; hofia principis facioigne fuerit concremata, ipse recōciliatus Deo, tūc adorare possit super limen portæ interioris atrij, in quo stet, et postea egrediatur.

i. Et adorabit. Hier. Ut postq; per sacrificii pacem receperit, tunc in limine consti

tutus adorare omnipotentiam Dei, & etiam interioris ingressu fateatur indi

gnoum, & statim egreditur. Postq; aut qui primus est fuerit egredius, nō claudetur vsq; ad viceperam huius seculi ipsa porta interioris atrij, sed aperta erit

pacem, & adorabit populus terra ad ostium por

tae. Et intra. &c. id est portum portæ deforis.

Tota enim porta illa est extra atrium interioris ut supra descriptionem illi.

j. Et stabit in limine portæ. Ita quād non

intrabit atrium interioris.

k. Et facient la. id est offerent.

l. Et adorabit populus & p̄f. princeps.

g. Et egreditur. Per eadem viam, per quam venit facti prius oratione.

h. Porta autem non claudetur, ut populus post principem adoraret.

i. Detur vſq; ad vesperam. Et adora bit populus terra ad ostium por

tae illius in sabbatis & in calendis

a. Quia super holocaustorum numerum non posuerit, hic ponit.

g. Et egreditur. Per eadem viam, per quam venit facti prius oratione.

h. Porta autem non claudetur, ut populus post principem adoraret.

i. Per faciendam ratio, cum dicitur:

k. Et adorabit populus & p̄f. princeps.

l. Sex agnos immaculatos, id est sine defec

tu alicuius membra. Nam macula non accipitur hic pro pellis varietate, sed pro ali

uis membra defecibilitate.

m. Et sa. ephi per ariet. &c. id est cum arietē offeret ephi simile.

n. In agnis autem sacrificium &c. Idest cum sex agnis dictis offe

ret de simili quantum sibi videbitur, scilicet vnam ephi aut plura, ita

tamen ut quod ephi simile offeret, tot bin olei offeret ad commiscendum

cum simila. Consequenter agitur de obligatione principis in calendis,

cum dicitur:

o. In die autem. Et ex dictis patet litera vſque ibi:

g. a. Et

V N I V E R S I D A D

D E S A L A M A N C A

GREDOS USALIS

a Ingr. Hier. Liberi enim arbitrij est, & potestatem habet ponendi animam & resumendi eam, tam ad nos veniens, qd ad cœlestia concensens, eadem maiestatis suæ virtutis libertatem. Deniq; non querit nundinas, vel solennitates, nec differentiam vñlā obseruat dierum: quia omne tēpus efestiuatas.

b Qui ingre. Hier. Præcipit populo, vt si

ingressus fuerit per portæ aquilonis, vt adoraret, egrediāt per viā portæ meridianæ. Hic est populus Gentii, qui reliquens portam aquilonis (qd quo exardesti omnia mala super terrā, si tempili fuerit ingressus, non debet egredi nisi per viā portæ meridianæ).

c Semper. Et non qualibet hora, sed quando orto sole lucis exordium est, de quo David: Mane exaudi voce meam, mane altabo tibi, & vi. Et alibi: Ad vesperam demorabit fletus, & ad matutinam. Et alibi: Deus Deus meus, ad te de luce vici.

Hier. Ne mirest lector, si idem & princeps & sacerdos, & vitulus, & aries, & agnus, cū in scripturis p. varietate

caufarum

culatum, & sex agni & tarietes im-

maculati erunt, & ephi per vitulum ephi quoq; per arietem faciet sacri-

ficiū. De agnis autem sicut inueni-

erit manus eius, & olei hin per singu-

la ephi. Cumque ingressurus est b

Prædictus.

princeps per viam vestibuli portæ

ingrediatur, & per eandem viam

a Populus in nundinis tanum, & in solennitatibus

ingreditur, & egreditur & non per eandem viam:

b sed per alteram & alteram.

exeat. Et cū intrabit populus terræ

in conspectu domini in solennitatibus,

qui ingreditur per portæ aquilonis,

vt adoret, egrediatur per viā

portæ meridianæ. Porro qui ingre-

ditur per viā portæ meridianæ, e-

grediatur per viā portæ aquilonis.

c Non re. Non. n. solum his qui egre-

diuntur de Sodomis p̄cipit, vt nō

respiciat retrosum, neq; his qui mit-

tunt manum ad aratum, vt non re-

spiciat post tergū, sed etiam in domo

dñi constitutis, ne. s. reuerteret ad in-

firma & egena elementa, & incipien-

tes spiritu, carne non consumentur:

sed de spiritualibus ad maiora proce-

dant (vnde p̄territorum obliuiscēs ad

futura, vel priora me extendo) vt. nō

ex parte cognoscant, sed veniant ad

perfectum qm̄ humana fragili-

tas, vt. Scum omnia fecerint, dicant:

serui inutiles sumus, vñ Paulus quasi

imperfectus, non qd acceperim aut

iām perfectus sim. Et alibi, quasi per-

fectus ait: Quotquot perfecti &c.

Hinc perficuum est, omnem homi-

nem, & vniuersam creaturam qm̄

ad perfectionem venerit, indigere mi-

sericordia Dei, & plenam perfectio-

ne gratia, nō ex merito possidere.

d In me. Hier. vñ Apostolus: An igno-

ratis quoniam Christus in vobis est?

Si aut in ignorantibus, qd magis in

scientibus: Sed cum inter scientes ste-

terit, corpus mortuum fiet propter

peccata, sp̄iritus viuet p̄ iustitiam.

e Ephi. p̄. vi. Singula ephi per vñq;

offeruntur in sacrificio. In agnis vero

non est certus numerus, nec volunta-

ti dimissum arbitrii, sed viribus quis-

que vñtior bona conscientia, vt quā-

tum potest, non quantum vult offe-

rat: & super omnia olei hin, per singu-

la ephi: vt vngut simila, & lu-

cerna accendatur in conspectu domi-

ni, & qui eo vñtuntur, dicant: Ego autem sicut oliua fructi-

fera in domo domini.

f Princeps. Lxx. Dux. vñde Isaías: Ecce testi. in Gen. dedi cū:

prin. &c. Et Ezechiel: David princeps in medio eorum. Qui

sponte facit, dicens: Voluntaria oris mei beneplacita fac-

domine, & holocaustum, vt totum offerat Deo.

g Pacifico. Quid non supra. Scriptum est enim: Et facient

facerdos holocaustum eius, & pacifica eius. De spōtanēis

& voluntariis omnino reticetur. Post holocaustum offerat

pacifica & reconcilietur Deo. Vnde & virginitas maior est

nuptijs, quia non exigit nec redditur, sed offeratur. Cum

hoc fecerit princeps, aperiet ei porta quæ respicit ad ori-

tem. De qua: Hæc porta domini, iusti intrabunt in eam.

Et, vñde oritur sol iustitia.

h Et fa. Hier. Nō facerodes pro eo, sicut solet fieri in die sab-

ati. Omni ergo tempore holocaustum & pacificum (quod

offeratur voluntarii) aperiet habet portam dñi, nec obseruat

sabbatum, sed oēs dies reputantur in sabbatum, i. requiem.

i Et

i Et ag. Hier. vñde Isa. Sicut agnus obmutescet, & non ape- G
rit os suum. Et Iohannes: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Qui limolatur in Aegypto, de cuius san- guine armantur postes fidei, & exterminator excludit. Hie- uilidem anni. Alij: Anniculum, quia predicauit annu dñi acceptabilem, & retributionem diem.

j Semper. Et non qualibet ho- rā, sed quando orto sole lucis exordium est, de quo David: Mane exaudi voce meam, mane altabo tibi, & vi.

k Et vñque ad. Septimum qui dñ decor, vel donec iubileus, i. quinquagesimū adueniat, qm̄ oīs emptio vel donatio reverterit ad priores dños. Seruus. n. habet vñlum pro tpe, proprietatem possessionis filii principis.

l Et mon. Hier. Suggillat non solum illius tpi sacerdotes vel principes, sed nostros quoq; qui diiores sunt qd ante essent, dignitatis occasione, ne tollant pauperibus per violentiā, vel sub honoris nomine spolient di- uites, & filii suis quibus debetur paterna hereditas, nihil relinquant nisi qd à parentibus sibi derelictum est.

m Ergo qui ditor est sacerdos cum venient ad sacerdotium, quidquid plus habuerit, non filii dē dare, sed pauperibus & sanctis fratribus domesticis, qui vincunt merita liberorum, ut reddat ea qz dñi sunt dñ, qd ait: Quod vñ ex minimis meis fe- cili, mihi fecisti. Ipse. n. in pauperibus suis suscipitur hospitio, in carce- re visitatur, nudus tegitur, sitiens bi- tū, surius saturatur.

n Dñs. &c. In partes, qui in noē dñi fuerit congregatus, vel iuxta legem alterius hæreditatis transeat ad alium, & pereat funiculus divisionis, p quē forte ad vñq; venit hæreditas.

o Dispergit autē populus Dei & aufer- fidei possessionē sempiternāq; aliena bona, vel rapina, vel adulatio- nē, vel blanditijs, vel prætextu religionis li- fts statibus & cōsanguineis relinq. t. Et accid. Alij mare. Scriptura enim sancta sitū Iudeg describens, sepe ma- re occidente vocat. Notādū, qd locus sacerdotii, qui p delicto sive p igno- ria & pro pēto coquunt sacrificia cruda offerantur, in atrii exteriori ad occidente & aquilonē positus sit, vñtrent frigidissimus oritur, & vbi solis lumen occidit. Ex quo oñditur qd ad edulim ptinat vel perror elevet vel pēto. Sicutem pro igno- ria offerunt sacrificiū, quanto ma- gis pro delicti conscientia vñde Iob: Ne forte peccauerint filii mei, p igno- riam.

p Et ag. f. princeps eius oblatione facta.

q Claude. por. In hoc differt oblatione prin- cipis spontanea ab eius oblatione in fab' ati & calendis, quia non dimittit porta ope- ra, vt populus veniat ad adorandum, sicut di- elum est in oblatione principis in sabbatis & calendis.

r Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

s Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

t Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

u Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

v Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

w Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

x Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

y Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

z Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

aa Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

bb Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

cc Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

dd Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

ee Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

ff Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

gg Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

hh Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

ii Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

jj Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

kk Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

ll Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

mm Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

nn Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

oo Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

pp Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

qq Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

rr Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

ss Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

tt Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

uu Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

vv Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

ww Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

xx Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

yy Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

zz Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

aa Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

bb Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

cc Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

dd Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

ee Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

ff Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

gg Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

hh Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

ii Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

jj Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

kk Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

ll Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

mm Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

nn Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

oo Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

pp Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

qq Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

rr Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

ss Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

tt Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

uu Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

vv Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

ww Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

xx Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

yy Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

zz Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

aa Et ag. f. sacerdos eius oblatione facta.

<div data-bbox="290 1093 490 11

^{Psal. 16.4.} numerum. Ex quo perspicimus oia intelligenda spiritualiter, & ecclesiæ possessionē multo latiore esse q̄ quondam fuit in Iudea Leuitarū, qui nec accepere quidē partes sancte terra, sed ex singulis tribubus. 40. & 8. ciuitatū, non ex pleno possessionē, sed habitationē & hospitiū suscepérunt, vt ipsi quoq; qui vñt laici, nec puenisse ad sacerdotale & Leuiticum gradū; tamen si operentur in dñi ciuitate vescant in terra sancta. terra mitū & viuorū, vnde: Credo videre bona do in ter. vi.

^{Qua pars ad principiū pertinet.}

a Princi. Hier. de quo supra, q̄ tñ accipit quantū vna tñ. Hinc autē dñcimis, q̄ ex cunctis tribus qdquid reliquiū fuerit. hic solus accipiat, vt nulla trib⁹ sit quæ principi dona nō offerat: nō alii, sed ex primitijs q̄ tēplo & sanctuario, & de legatis vrbis partibus seruit: & hoc est ē regione. 25. mi. &c. vt sint primitijs inter se pte & v. tribus & in primitijs ciuitatis & suburbana eius. & in medio ciuitatis sanctuarū tēplo. Sed & de possessione ciuitatis qdqd reliquiū fuerit, principi deputabit: eritq; pars extrema septē tribui vicina primitijs & ciuitati & templo i tribu Iuda, & pars extrema, v. tribuum eodē iure quo sup. in tribu Beniamin: ipsaq; extrema pars ad principem pertinebit.

^{Diversio terrae inter tribus.}

b Et ad prim. Hier. Eodē iure ipsa quoq; pars extrema ad principem pertinebit, ex quo sancta scripture sacramēta miranda sunt & cogitāda magis q̄ proferenda. In priori eis diuisione trās Iordanē per Moysem duabus tribubus Rubē & Gad & dimidie tribui Manasse terra diuisa est. Infra Iordanem aut per Iosue filii Nun & Eleaza rū filium Aarō: Iudas possedit ab austro, & Ephraim & Manasse tribus dimidie ab aquilone. Postea verò de Sylo missis exploratorib⁹ per singulas tribus, descriptione terræ allata ad Iosue & ad Eleazarum: Beniamin iuxta Iudā ab austro, & iuxta Ephraim & dimidiā tribū Manasse accepit possessionē. Secunda tribus Symeon hēreditatē accepta in tribu Iuda, vt impletetur illud: De Leui & Symeo, & diuidam

^{Iosue 13.4.}

c ^{¶ Nota quam Iudas prius tenuit.} ad plágam austri in meride: & erit fi-

^{¶ Non locum, sed aquas significat, in quibus populus domino contradixit & Moysem offendit.}

d [¶] Iosue 13.4.

e [¶] Cades: hēreditas contra ma-

^{¶ Om. 49.5.}

f Similiter in parti. id est de possessione eius.

g Et erunt primitijs sanctuarij & sanctua templi in medio i. posse

tionis principis: nam ab oriente & occidente includit dictas primitijs,

v. dictum est. Consequenter ostenditur quid sit à latere austri & aquilonari, cum dicatur.

h De possedit autem Leuitarū. Hec præpositio de, vno modo te

netus materialiter: & sic exponit Hugo cardinalis, vt sit sensus. Illud quod pertinet ad possessionem Leuitarū, sub quo nomine intelliguntur sacerdotes hic, eo quod sunt de tribu Leui.

i Et de pos. id est illud quod pertinet ad possessionem ciuitatis.

x In medio. supple existens, nam vna pars principis includit prædicta ab oriente, altera ab occidente.

l Erit ab aquilone.

m Et in termi. ab austro. Et sic litera ista loquitur de limitatione portionis sacerdotum Leuitarū & ciuitatis à parte aquilonari & austri.

Sed haec expositio videtur esse contraria literis immediat⁹ precedentib⁹, que loquitur de limitatione portionis principis & similiter literis imm

ediati sequenti: cum dicatur:

diuidā eos in Iacob, & dispergā eos in Israel. Tertia Zabuō Galilea accepit in qua est mos Thabor. Quarta Iachar vbi est Iezrahel vñq; ad Iordanē. Quinta Aser vñq; ad montem Carmelū, qui imminet mari magno vñq; ad Tyrum & Sidonē. Sexta Nephtalim in Galilea vñq; ad Iordanē vñq; Tyberias, q̄ olim appellabat Zenereth. Septima Dan vñq; Ioppa, vbi sunt vrbes Athialo & Salibū & Emusa q̄ est Nicopolis. Licit sicut legi postea ceperint sibi tri scensis alijs tribubus vñq; Laetinum tribus Dā, q̄ est Panæs. Cū hac ita se habeat, & inter primi tribuum descriptionē, & q̄ nunc h̄ in manibus tāta diversitas sit, cōsiderandum est q̄to & in p̄rito inter tribum Iuda & Beniamin vrbis & tēplū collocatū sit. Et in priori qđe descriptione Iudas erat ab austro, & Beniamin ab aglone. Hic at eccl̄uersor vñt Iudas sit ab aglone, & Beniamin ab austro. Post quē secundus est Simeo, tertius Isachar quartus Zabulon, quintus Gad, vna videlicet in bus, vñ & reliquis tria pl. oris. & c. De Thamar. quæ nūc Palmira à Salomone construēta, palma em̄ Hebraic Thamar dicitur: quæ nūc fortè quia ibi palmeta sunt. Palmira vocatur.

d Contradi. Hier. Ois terræ hāc hēreditas ab austri plaga iuxta terminos Ägypti & Kinoroultorrē finit. Et quā Gad interpr̄tentatio in possessione, de palma trāsum ad aquas cōtradictio nis, vñq; ad Cades, qđ interpretatur sancta: vt intelligam nos ēt post victoriā mūdi debere eis foli cōsitos, & semp in metu illi versu li memores. Tētatio est vita hois sup terrā, & ad sanctitatem aduer sarijus repugnātibus puenire, sic op̄tūnū victoriā obtinere, & cō vicino torrentem plenum im brium contemplētur.

e Cades hēreditas con. ma. Eadē vox in Heb. est, que & tor tem sonat & hēreditate, sed hic magis torrentē qui ingreditur mare magnum Rinocorula. Cades autem batine in deserto est, que extenditur vñque ad vr̄bem petram. & a Etī

n Et ad princip. Quod ipse exponit extortē sic, id est ad portionem attinger principis. nam ad ipsam terminatur ab oriente & occidente. Item hēc expositio non est solum extorta, sed etiam falsa: nā vñq; translatio nostra habet: Et ad principem. In Hebreo habetur: Et principis erit. Ex quo patet manifestē quod loquitor de principis portione. Dicendum igitur, quod hēc prepositio de, aliquando tenetur localiter terminatū, vt cum dicitur: talis recepsit de domo, lī de significat terminū à quo recepsit, & sic tenetur hic cum dicitur: De posseptione autem Leuitarū &c. id est de termino istarum posseditū ab oriente & occidente procedit possēp̄to principis, vñque ad terminum orientalem & occidentalem totius terre: & terminatur ad fortem Iuda ex parte aquilonis, & ad fortem Beniamin ex parte austri. & ex eodem modo terminantur tres portiones prædictæ, vt patet in figura. Sed scriptura loquitor hic de possēp̄to principis.

o Et reliquis tribubus &c. Hic consequenter describitur fortes quinque tribuum existentes à parte austri terre, ita quod fors Beniamin secundum suam longitudinem situatur iuxta portionem principis & ciuitatis. Et consequenter aliae quatuor procedendo versus austri: & fors Gad est in fine austri totius terre, sicut describitur in figura super posita quadrageſimo quinto capitulo, qua diligenter inspecta patet litera paucis exceptis.

p Et contra terminum Beniamin &c. id est iuxta fortem eius.

q Et super terminum Sy. &c. id est iuxta fortem eius.

r Et erit finis. id est terminus fortes Gad, & per consequens terminus austri totius terre.

s De Tha. nomen est ciuitatis existentis in termino austri terre inter terminos terre orientalem & occidentalem. ideo subditur:

t Vñque ad aquas. de quibus aquis habetur num. 20. & sunt versus orientem.

u Hēreditas contra ma. i. fors Gad protenditur versus occidentem vñque ad mare mediterraneum, quod dicitur hic mare magnum respectu imme diat sequenti: cum dicatur:

¶ a Consequenter

^C a. Et h̄ egressus c. d. plaga septentrionali quingen. &c. Hier. De am. A bin̄ ciuitatis (qui per latera singula in quadrū, quatuor milia quingentos calamos habuit) præteritus fermo prædicti, qui faciunt decem & octo milia calamorum. In praesenti quoq; capitulo positum est. i. xlviij. milia passuum. & ccxl.

Ipse fundauit eam altissimus) aliam habet tribuum in terra sancta descriptionem & mensuram, & possessionis ordinē, & plaga tribuum singularum. Primū, plaga aquilonis optionuntur tres portæ &c. quorum primogenitus Ruben, fudas, regis stirpis autor, & Leui. Super ciuitus nomine tabernaculi, & castrorū descriptio: ne nihil dictum est, vt primogenita possidētes quasi genus regale & sacerdotale aquilonis frigora contemnamus.

c Et ad plagam. Quis sapiens in telligeret h̄ec quia recte vite domini, & iusti ambulabunt in eis. Praevaricatorē vero corrūnt in illis.

d Ibidem. Nunquam recedamus ab ea, sicut à priori. Vnde: ^{Hab. 1.4. d} Surgite abcamus hinc. Et: Re li. vo. domus vestra deserta, sed aeternam habet possessionem.

e Duo filii Rachelis. ^{Hab. 1.4. d} Filius Balæ ancillæ. illud: Ecce ego vobis sum omnibus diebus vñq; ad summationem seculi.

[¶] Tres filii Læ. f quingenti

N I C. D E L Y.

¶ Consequenter ponitur recapitula tio brevis dicti divisionis, cum dici tur. Hec est tert. &c. & patet.

a Et hi egred. &c. Hec est ultima plaga pars, in qua describitur ciuitas adi canda in quadro equilatero cuius latera sunt disposita versus quatuor partes orbis principales, & quodlibet latitudo habet in longitudine calamo quatuor milia quingentos, & tres portæ à tribus tribubus denominatae.

^a ¶ Qui primogenitus. ^b Qui regis stirpis autor. ^c A quo sacerdotes.

Porta Rūben vna, porta Iuda vna, porta Læ ui vna. Et ad plagam orientalem quingentos & quatuor milia mensurab, & portæ ciuitatis in omnibus tribubus Israel. Portæ tres à septentrione.

^a ¶ Qui primogenitus. ^b Qui regis stirpis autor. ^c A quo sacerdotes.

Porta Ruben vna, porta Iuda vna, porta Leui vna. Et ad plagam orientalem quingentos & quatuor milia mensurab, & portæ tres. Porta Ioseph vna, porta Beniamin vna, porta Dan vna. Et ad plagam meridianam quingentos & quatuor milia metieris. Porta Symonis vna, porta Isachar vna, porta Zabulon vna.

Et ad plagam occidentalem quingentos, & quatuor milia. Et portæ eorum tres. Porta

^a ¶ Qui duo filii Zelpha ancillæ Læ. ^b ¶ Filius Balæ ancillæ Rachelis. Gad vna, porta Aser vna, porta Nephthali vna. Per circuitum decem & octo milia. Et

^a ¶ Qui nūc Ierolyma. i. vñq; pacis. ^b Nomēn ciuitatis ex illa die, dominus ibidem. Amen.

¶ a Et portæ per quas fit egressus. Cetera.

b Et nomen ciuitatis sapientia erit.

c Ex illa die, quia erat adificata.

d Dominus ibidem. non solum per essentiam, potentiam & presentiam, sicut est in alijs locis: sed etiam per specialem suorum beneficiorum influentiam.

e Amen. id est sic fiat.

¶ a Et portæ per quas fit egressus. Cetera.

b Et portæ per quas fit egressus. Cetera.

c Ex illa die, quia erat adificata.

d Dominus ibidem. non solum per essentiam, potentiam & presentiam, sicut est in alijs locis: sed etiam per specialem suorum beneficiorum influentiam.

e Amen. id est sic fiat.

D

N I C. D E L Y.

Completa expositione visionis visionis imaginariae, procedendum est ad inquirendum quid per dictam visionem imaginariam designatur. Nam hic est intellectus principis prophetæ, sicut ostensum fuit supra in principio captulū quadrageſimi. Scindendum igitur, quod circa hoc varijs dixerunt doctores Hebrei similiter, & Latini.

Antiqui vero Hebrei dixerunt, quod imaginaria visio edificationis templi & ciuitatis quæ predicta est, significat reedificationem templi reditum ciuitatis Babylonica per Zorobabel & socios eius, & reedificationem ciuitatis Ieroſolymitanæ per Neemiam, & populum Israel adiuvantem. Dixerunt tamen quod h̄ec edificatio non completa tempore Zorobabel, & Neemias, sed plures reges Persiani deo addiderunt ad adiunctionis illa, potissimum circa templo, ut satis haberet potest ex 1. Eddr. & 2. Machab. Dicit enim Iosephus antiquitatem Iudei libro 15. quod Herodes Ascalonia rex Iudea, cuius tempore natus fuit Christus, fecit edificatione magna, & sumptuosa ad fortificationem ciuitatis & decorum templi. Dicit etiam quod in altitudinem templi addidit sexaginta cubitos tantum, & ipse addidit sexaginta, & sic esset eiusdem altitudinis sicut fuerat templum Salomonis per Chaldeos destrūtum, & tanta deſcripta est supra altitudi no huius templi imaginariae visionis. Ad hoc autem inducent argumentum ex principio visionis capituli quadrageſimi, vñb̄ fit mentio de destructione ciuitatis per Chaldeos, cum dicatur quartodecimo anno postquam percussa est ciuitas. Facta est super me manus dominii &c. Et consequenter describit adificationem ciuitatis, & templi, vñque ad finem libri. Ex quo videtur, quod ad consolationem populi adiutum in captivitate detentis, prophetæ loquuntur de materiali reedificatione ciuitatis & templi: quan dicunt completam modis predicto:

Sed hoc dictum stare non potest, quod offendendum primò de ciuitate, & templo simili. Secundò de qualibet per se. De templo namque per Zorobabel inchoato patet primi Eddr. tertio, quod fuit adiunctionem templi in eodem loco in quo prius fuerat, nam rededificata fuit reparatio interruptions, & ruina murorum per loca dissipata.

Certum est autem ex 3. & 4. Regn., quod templum Salomonis edificatum fuit in ciuitate Ierusalem, & per consequens templum rededificatum fuit per Zorobabel, & in hoc conuenient omnes historiogra

T. 2. ¶ pbi In

altitudinis. Terciò de qualibet per se. De templo namque per Zorobabel inchoato patet primi Eddr. tertio, quod fuit adiunctionem templi in eodem loco in quo prius fuerat, nam rededificata fuit reparatio interruptions, & ruina murorum per loca dissipata.

Certum est autem ex 3. & 4. Regn., quod templum Salomonis edificatum fuit in ciuitate Ierusalem, & per consequens templum rededificatum fuit per Zorobabel, & in hoc conuenient omnes historiogra

T. 2. ¶ pbi In

altitudinis. Terciò de qualibet per se. De templo namque per Zorobabel inchoato patet primi Eddr. tertio, quod fuit adiunctionem templi in eodem loco in quo prius fuerat, nam rededificata fuit reparatio interruptions, & ruina murorum per loca dissipata.

Certum est autem ex 3. & 4. Regn., quod templum Salomonis edificatum fuit in ciuitate Ierusalem, & per consequens templum rededificatum fuit per Zorobabel, & in hoc conuenient omnes historiogra

T. 2. ¶ pbi In

altitudinis. Terciò de qualibet per se. De templo namque per Zorobabel inchoato patet primi Eddr. tertio, quod fuit adiunctionem templi in eodem loco in quo prius fuerat, nam rededificata fuit reparatio interruptions, & ruina murorum per loca dissipata.

Certum est autem ex 3. & 4. Regn., quod templum Salomonis edificatum fuit in ciuitate Ierusalem, & per consequens templum rededificatum fuit per Zorobabel, & in hoc conuenient omnes historiogra

T. 2. ¶ pbi In

altitudinis. Terciò de qualibet per se. De templo namque per Zorobabel inchoato patet primi Eddr. tertio, quod fuit adiunctionem templi in eodem loco in quo prius fuerat, nam rededificata fuit reparatio interruptions, & ruina murorum per loca dissipata.

Certum est autem ex 3. & 4. Regn., quod templum Salomonis edificatum fuit in ciuitate Ierusalem, & per consequens templum rededificatum fuit per Zorobabel, & in hoc conuenient omnes historiogra

T. 2. ¶ pbi In

altitudinis. Terciò de qualibet per se. De templo namque per Zorobabel inchoato patet primi Eddr. tertio, quod fuit adiunctionem templi in eodem loco in quo prius fuerat, nam rededificata fuit reparatio interruptions, & ruina murorum per loca dissipata.

Certum est autem ex 3. & 4. Regn., quod templum Salomonis edificatum fuit in ciuitate Ierusalem, & per consequens templum rededificatum fuit per Zorobabel, & in hoc conuenient omnes historiogra

T. 2. ¶ pbi In

altitudinis. Terciò de qualibet per se. De templo namque per Zorobabel inchoato patet primi Eddr. tertio, quod fuit adiunctionem templi in eodem loco in quo prius fuerat, nam rededificata fuit reparatio interruptions, & ruina murorum per loca dissipata.

Certum est autem ex 3. & 4. Regn., quod templum Salomonis edificatum fuit in ciuitate Ierusalem, & per consequens templum rededificatum fuit per Zorobabel, & in hoc conuenient omnes historiogra

T. 2. ¶ pbi In

altitudinis. Terciò de qualibet per se. De templo namque per Zorobabel inchoato patet primi Eddr. tertio, quod fuit adiunctionem templi in eodem loco in quo prius fuerat, nam rededificata fuit reparatio interruptions, & ruina murorum per loca dissipata.

Ephi Iudei, & Latini. Templum autem & ciuitas que imaginaria supra describuntur, diffunt ab iniuicem per 28 miliaria & plus: ergo impossibile est (ut video) quod visio imaginaria de edificatione ciuitatis, & templi post reditum de Babylonie intelligatur. Quod ciuitatem tamen distinet declaratur sic: Nam inter ciuitatem supra descripam cum suburbanis suis, & inter templum cum omnibus adiunctis sibi adiunctis, est tota latitudo portiones Leuitarum continens 10 milia calamorum: & de latitudine portiones sacerdotum 4 milia calamorum & plus: sed illud plus dimittit. Ita vero quatuordecim milia calamorum faciunt 28 milia: quod sic declaratur: Nam quinque predictes faciunt unum passum: passus 125. unum stadium. octo stadia faciunt unum miliare sic nominatum, quia contineat mille passus: quod patet ex dictis. nam octies 125. faciunt mille. unde versus: Quinque predictes passus faciunt, passus quoque centum Vigintiquinque stadium: si des miliare. Oft facies stadia, duplicatum sibi leuca. Hoc igitur supposito videndum est de quantitate calamorum. Ex dictis autem supra 40. capit. patet, quod unus calamus contineat sex cubitos, & cubitus sanctuarium, quoniam quilibet continet unum cubitum regnum & palmarum, ut ibidem fuit ostensum. Cubitus autem visualis continet pedem, & dimidium, & sic calamus continet nonum pedes, & cum hoc sex palmos, qui faciunt unum pedem. & plus: sed illud plus dimittit. & sic patet quod calamus unus continet duos passus. Igitur cum mille passus faciunt miliare unum, ut predictum est, sequitur quod mille calami faciunt duo miliaria: & per consequens 14 milia calamorum faciunt 28 milia, & sic patet propositum. Secundum separatis ostenditur de templo, & ciuitate inchoatis per Zorobabel & Neemiam: & primò de templo, & ciuitate: quia supra describitur murus exterior longitudinem quingentorum calamorum in quolibet quatuor laterum suorum. Quinzeni vero calami faciunt unum miliare: & sic circumferentia muri est 4 miliaria. Circumferentia autem per Zorobabel inchoati nunquam fuit tantè continente, immo nec etiam cum tota ciuitate Ierusalem in qua fuit: ergo & ceterum. Item propheta vidit aquas egredientes de templo, & procedentes usque ad mare mortuum ad sanandum illud de sua amaritudine, ut possent piceas ibi vivere, ut habeatur supra 47. capit. Certum est autem, quod in templo per Zorobabel inchoato, & postea per Romanos destrutto, nunquam fuerunt tales aquæ, nec mare mortuum factum est dulce. Item idem potest argui de lignis fructiferis supra dictas aquas existentibus, & primiti sufficientibus quolibet mente, quia nunquam ita factum est, ergo & ceterum propter hanc, & multa in visione Ezechielis prescripta, que verificari non possunt de templo post capiuitatem reedificatione, patet falsitas opinionis predicit. Item idem ostenditur de ciuitate per se: quia supra ultimo capitulo describatum in quadro equilatero, cuius quadrilaterus latus continet calamus quatuor milia, & quingentos: qui faciunt nonum miliaria, ut patet ex dictis supra. Et circumferentia ciuitatis ibi describitur 10. & 8. milium calamorum qui faciunt 36. milia. ciuitas autem inchoata per Neemiam nunquam habuit tantam capacitem, nec etiam decimam partem, propter quod dicta opinio reprobatur modo, non solum à Latinis, sed etiam ab Hebreis.

Dicunt igitur Hebrei moderni, quod haec ultima visio Ezechielis est intelligenda de edificatione ciuitatis, & templi in aduentu Mefise confrondis: quem expellant venturum tamquam hominem parum, propellant tamen secundissimum etiam Moyse sanctuorem. Dicunt etiam, quod regnabit temporaliter super omnes Gentes quas sibi subiicit & Iudeis, & edificabit ciuitatem, & templum materialiter, sicut hic describitur ab Ezechiele propheta. Hunc autem errorem quantum ad hoc, quod negant Christianum in lege, & prophetam promisum esse Deum, & quantum ad hoc dicunt eius aduentum adhuc futurum, ergo satis improba per scripturas veteri testamento in quadam questione de quolibet anno pluribus iam elapsis: tamen adhuc repeat paucis de illis. Et primò ad ostendendum quod Christus in lege & prophetis promisus sit verus Deus & verus homo. Dicit enim Ieremie 9. de ipso. Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis, in quo exprimitur manifestè eius humanitas: Per hoc autem quod subditur: Et vocabitur nomen eius admirabilis consiliarius, Deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. exprimitur eius diuinitas. Item Ieremie 23. a. Ecce dies venient dicit dominus, & suscitabo David gerumen iustum. ubi translatio Chaldaica apud Hebreos autentica habet: Statuan David Mefis iustum, & regnabit rex, & sapientis erit, & faciet iudicium, & iustitiam in terra. sequitur: Et hoc est nomen quod vocabunt eum, dominus iustus noster. Per hoc autem quod dicitur: Suscitabo David gerumen iustum, apparet eius humanitas. per hoc autem quod sequitur: Et hoc est nō, quod voca eum dominus iustus, Hebraica veritas habet nomen domini Tetragrammaton, quod secundum Hebreos est nomen summi Dei creatoris omnium. Unde dicit Rab. Moses in libro directionis dubiorum parte prima, capit. 60. quod hoc nomen domini Tetragrammaton significat diuinam efficiem significatione perfecta, & immixta. Cetera vero nomina

scriptae concordantia. Et subditur ibidem: In diebus illis, ait dominus, non dicunt ultra arca testamenti domini nec ascendet super cor, nec recorribunt illius, nee visitabitur, nec fieri ultra: Non autem ita est quod tabernaculum Moysi fuit factum ad reponendum arcum testamenti domini, ut patet Exod. 2. & similiter templum Salomonis ad hoc fuit factum, ut patet in pluribus locis. 2. & 3. Regum. & 2. Paralip. Ideo si arcu ultra non fieri, per consequens nec templum: propter quod Iudei, ut consequenter dicunt, sicut dicunt quod Mefis in adventu suo edificabit eis materialiter tempio, sic reliqui eis arcum testamenti, proprietariorum & cetera pertinentia ad veteris legis ciuitatem. Cum ergo Ierem. propheta dicat quod arca materialis testamenti non fieri ultra, nec erit in recordatione vel memoria, scilicet ad confrondandum, per consequens predictum templum materiale veterius non reedificandum. Item ad hoc potest induci quod dicitur Ierem. 7. a. Nolite confidere in verbis mendaci, dicentes: Templum domini, templum domini est. In Hebreo habetur: Templum domini, templum domini, templum domini tria, in plurali, quasi dicat mendacium est dicere quod tria tempora sint successiva edificatione: & ideo post templo Salomonis quod fuit primum, & templum per Zorobabel inchoatum, & per Romanos destrutum, quod fuit secundum, non reedificabitur Iudeis tertium. Argumentum autem de Iesu Nazareno non valet, quia templum per ipsam reedificationem est ecclesia sue congregatio fidelium in fide charitatis formatas, que est spirituale templum, de cuius edificatione dicit Matt. 16. c. Super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Cautiones autem Iudeorum per quas nuntiatur scripturas recte, testa, preallegatas ponentes, proprii prolixitatem vitandam hic omitto, quia illas possum aliquando necessario fiendam secundum adificationem templi, quando consilio propheticus fieri debet, propter sancti spiritu illius edificationem quam propheta principaliter intendebat. Et notandum, quod prædictæ considerationes, que in hac litera, ut patet, fundantur, sunt validæ ad evanescere argumenta Iudeorum, que ex his visionibus Ezechielis communiter sumuntur, que quidem argumenta credunt esse efficacissima contra nos, qui Christum iam venisse confirmare, cum tamen predicata non fuerint hæc tenus completa, nec profitemur ipsa complenda, sed prædictis consideratis, patet manifestè, quod ita possint & debent intelligi parabolice dicta, seu per modum consilii, non autem præcepti, ut dictum est.

Opinio catholicorum.

Reprobatis dictis Hebreorum secundum gratiam à domino misericordiam, consequenter videndum est, quid de visione predicta dixerint doctores catholicæ. Et sunt tres modi dicendi.

Nam aliqui, ut beatus Hieronymus & beatus Gregorius dixerunt per visionem Ezechielis imaginariam, edificationem ecclesiæ in sacramenta & moribus esse significantem: & hunc sensum in exponendo sequuntur, expositionem imaginariæ visionis prout superior est descripsit, qui totaliter dimittentes, etiam tamen ab illa sit inchoandum: sicut dictum fuit supra in principio 40. cap. Dicit etiam veterius beatus Gregorius. 1. super hanc visionem quod illa sensus visionis imaginaria est totaliter relinquendus, et quod visione illa continet impossibilis, quod arguit ex eo quod dicitur supra 40. cap. Et mens est latitudinem adiunctum calamus non per hoc autem quod dicit adiunctum absolute, loquitur de toto adiunctum Gregorius. Et postea subditur: Et mens est portum a recto latere usque ad rectum eius, latitudinem 25. cubitorum, & feci frontes super 60. cubitos. Ex quibus sic arguit: Frontes sunt in porta, & porta in adiunctum, & sic maius continentur in minori, 60. cubi in 25. & 25. in 10. hoc autem est impossibile: ergo &c. Dicit etiam, quod hoc factum est ex ordinatione divina, ut legentes dictam visionem relicio sensu imaginari tanquam nullo, mysticum quererent intellectum. Sed magister hujus de sancto Victore reputans in hoc dictum Gregorius minus verum, proesse quasi via opposita, declarans in expositione sua possibiliterem mens adiunctum superioris descripti, de sensu alio nibil dicendo. Si autem alii de hoc duplice dicunt, ignoro: Solutum autem argumentum beati Gregorii per hoc quod omnia templi adiuncta similitudinem sumptus dicuntur unum adiunctum: & nubilum quodlibet per se dici potest unum adiunctum: sicut tamen menioris regis Parvus dicitur dominus regia, & tamen sunt etiam domus scilicet palatium, camera canarium, capella, & sic de aliis: & ideo cum dicit supra 40. cap. Et mens est latitudinem adiunctum calamus non & adiunctum ibi accipitur pro uno exteriori secundum aliros, vel pro dominicula supra portam adiuncta secundum alios, ut etiam sicut ibidem dominus Hugo cardinalis propositus quasi media via declarans possibiliteret edifici imaginaria visionis: & cum hoc de dictum dicit dominus: absit hoc à me, sed quicunque boni: ificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnit me, erunt ignobiles. Ex his patet, quod promissio absolute facta de summo sacerdotio ante exitum filiorum Israel de Aegypto, postea per quadringentos annos vel circiter, sed supra 40. c. dicit signari Christum. Item per virum mensuratum edificium, item per portam, & etiam alia plura: hæc autem dictum beati Gregorii intendam in aliquo reprobare, tamen aliquibus videbatur convenienter exponi visio predicta, si per diueras partes & similitudines significarentur diuersa. Item beatus Gregorius de dicta visione exposuit tamen primum capitulum, scilicet 40. & adhuc incomplete: nam illo tempore obsecra fuit Romana ciuitas & multum afflita: propter quod exercitus de interiori prosequitione, ibi terminans dictæ visionis expositionem, decem tantum homines continentem.

Post capitulum 48. in Mystificatione, ubi dicitur in Postilla: Nam aliqui ut beatus Hieronymus.

A D D I T I O.

Circa plurimam quæ continentur in prophetia Ezechielis duo sunt consideranda. Vnde est, quod inter ceteros prophetas iste pluribus videntur para-

tur parabolis, ut patet in processu sive prophetæ, in quo quamplurimæ metaphoras inducit: unde ipsi Deo dicebat sup. 10. g. A. a. domine Deus, ipsi dicunt de me: Nunquid non parabolæ loquuntur iste: quasi dicant: Omnes sermones illi sunt parabolæ: ex qua consideratione habetur, quod iste visiones adificationum quas Ezechiel tradit communiter sunt metaphorice intelligendæ: & ideo processus Gregorius expoendo huiusmodi visiones celeri debet proprius & literalis, & secundum modum loquendi ipsius prophetæ: sicut in his quæ parabolæ dicuntur sensus literalis est non ille qui per literam significatur, sed qui per res ipsas quæ litera significat inteligitur, prout dictum est in prologo super Genesim. Secundum est, quod hic prophetæ aliquia proponebat per modum præcepti, quæ tamen non dicunt intelligi ut præcepta, ut imponant necessitatem obseruandi, sed quasi consilia, quæ non habent vim obligandæ ad penitentiam, si non seruent, unde supra c. 45. f. dicitur: Hæc dicit dominus Deus in primo mense in prima mensa, sum vitulum de armamento immaculatum, & expiabis sanctuarium &c. Et similiter post alijs tempis circa sacerdotes & circa principes in sacrificijs & ornamentijs & ingressu templi & alijs: quæ si intelligerentur ut præcepta, esset manifeste contra illud quod legitur Deut. 4. a. Non additis ad verbum quod loquor vobis, nec auferetis ex eo, unde in veritate, sicut nullus potuit auferre aliquod præceptum de his quæ Deus præcepit per Moysem: ita nullus poterat addere aliquod præceptum ultra illa: & similiter possit dici de adificatione templi & ciuitatis hic posita, quod significabat reedificationem templi, ut veniet desideratus cunctis Gentibus, & implobo domum istam gloriam, dicitur. Super hanc petram edificabo ecclesiam meam. Cautiones autem Iudeorum per quas nuntiatur scripturas recte, testa, preallegatas ponentes, proprii prolixitatem vitandam hic omitto, quia illas possum aliquando necessario fiendam secundum adificationem templi, quando consilio propheticus fieri debet, propter sancti spiritu illius edificationem quam propheta principaliter intendebat. Et notandum, quod prædictæ considerationes, que in hac litera, ut patet, fundantur, sunt validæ ad evanescere argumenta Iudeorum, que ex his visionibus Ezechielis communiter sumuntur, que quidem argumenta credunt esse efficacissima contra nos, qui Christum iam venisse confirmare, cum tamen predicata non fuerint hæc tenus completa, nec profitemur ipsa complenda, sed prædictis consideratis, patet manifestè, quod ita possint & debent intelligi parabolice dicta, seu per modum consilii, non autem præcepti, ut dictum est.

Expositio visionis imaginariæ secundum Postillatorem.

D

His igitur premissis intendo dicere, quid mihi videtur de significato visionis imaginariæ: non tamen ad satisfaciendum mihi vel alijs, cum respectu precedentium doctores sicut illius momenti, sed ad excitandum animos studiosorum & doxatorum, ut per exercitum studij & orationis querant dictæ visionis intellectum ab eo, qui sua mysteria reuelat humilibus & deuotis, & abscondit prudentibus & sapientibus in oculis suis. Credo namque quod nullus possit dictam visionem sufficenter expondere, nisi hoc babuerit ex divina reuelatione. Dico igitur, quod significatum superscripte visionis posset duplicitate accipi: Vnde modo, ut per illam significetur reuelatio templi materialis: post redditum Babylonie, & capiuitatem non tam inchoantem, sed inchoantem antiqui Iudei, quem supra reprobauit. Alio modo, quod per illam significetur adificationem ecclesiæ per Christum Salvatorem nostrum, sicut communiter dicunt doctores catholicæ. Ad evidenter primi modi considerandum, quod frequenter in scriptura sacra & maxime re. se. promissiones diuinae de bonis futuris, & communiones de penit. insigndis, intelliguntur sub conditione, licet scribantur auctoritate. De promissionib. patet. 1. Reg. 2. e. vbi dicitur: Vexit autem vir Dei ad Eli, & ait ad eum: Hoc dicit dominus: Numquid non aperies reuelationem sum patris tui, cum esset in Egypto? in domo Pharaonis, & elegi cum ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotem, sicut tu. Propter hoc etiam portam a recto latitudinem 25. cubitorum, & feci frontes super 60. cubi in 25. & 25. in 10. hoc autem est impossibile: ergo &c. Dicit etiam, quod hoc factum est ex ordinatione divina, ut legentes dictam visionem relicio sensu imaginari tanquam nullo, mysticum quererent intellectum. Sed magister hujus de sancto Victore reputans in hoc dictum Gregorius minus verum, proesse quasi via opposita, declarans in expositione sua possibiliterem mens adiunctum superioris descripti, de sensu alio nibil dicendo. Si autem alii de hoc duplice dicunt, ignoro: Solutum autem argumentum beati Gregorii per hoc quod omnia templi adiuncta similitudinem sumptus dicuntur unum adiunctum: & nubilum quodlibet per se dici potest unum adiunctum: sicut tamen menioris regis Parvus dicitur dominus regia, & tamen sunt etiam domus scilicet palatium, camera canarium, capella, & sic de aliis: & ideo cum dicit supra 40. cap. Et mens est latitudinem adiunctum calamus non & adiunctum ibi accipitur pro uno exteriori secundum aliros, vel pro dominicula supra portam adiuncta secundum alios, ut etiam sicut ibidem dominus Hugo cardinalis propositus quasi media via declarans possibiliteret edifici imaginaria visionis: & cum hoc de dictum dicit dominus: absit hoc à me, sed quicunque boni: ificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnit me, erunt ignobiles. Ex his patet, quod promissio absolute facta de summo sacerdotio ante exitum filiorum Israel de Aegypto, postea per quadringentos annos vel circiter, sed supra 40. c. dicit signari Christum. Item per virum mensuratum edificium, item per portam, & etiam alia plura: hæc autem dictum beati Gregorii intendam in aliquo reprobare, tamen aliquibus videbatur convenienter exponi visio predicta, si per diueras partes & similitudines significarentur diuersa. Item beatus Gregorius de dicta visione exposuit tamen primum capitulum, scilicet 40. & adhuc incomplete: nam illo tempore obsecra fuit Romana ciuitas & multum afflita: propter quod exercitus de interiori prosequitione, ibi terminans dictæ visionis expositionem, decem tantum homines continentem.

Post capitulum 48. in Mystificatione, ubi dicitur in Postilla: Nam aliqui ut beatus Hieronymus.

A D D I T I O.

Transmissio
ne & com-
muni-
cacio-
ne sub condicione
no fuit.

VNIVERSIDAD
DE SALAMANCA
GREDOS USAL.ES

¶ quibus sit, perseverent in malo: Et statim ibidem subditur de promissione nubus. Et subito loquar de gente & de regno, ut adiistem & plantem illud: si fecerit malum in oculis meis, vt non audiatur vocem meam, patientiam agam super bona quod loquitur sum, vt facerem ei. Ex quo patet quod in promulgatione bona conferendo, intelligentia hoc conditio, scilicet si illi quibus sit, steterit in bono. Ad hoc est etiam ratio naturalis, quia si aliquis rex vel princeps promitteret alii militi equum & arma, & ante completionem promulgationis miles auerteret se a rege vel principe ad eius inimicos se conuertendo, nunquam tenebret admolare pro auxilio? Certè non, quia non fuit intentio eius, nec debet esse, quod ei daret equum & arma ad impugnandum se, sed magis ad fortitudinem sibi. In omni vero peccato mortali homo a Deo aueritur, & ad demonem conuertere ergo &c. Item ad hoc potest induci exemplum de filiis Israel, quibus multe terra & alia multa bona promissa fuerunt, que nunquam obtinuerunt, eo quod erga Deum suum debitum non fecerunt, sicut patet in libro Ioseph, quod siij Israel in suis fortibus cupiditate duelli dimiserunt Gentes idololatrias habitare cum eis sub tributo contra preceptum domini: propter quod siij earum succedentes non solam partem terrae tenerunt, sed etiam populum Israël multipliciter affligerunt. Similiter in propositione potest dicere rationabiliter, quod per visionem imaginariam Ezechiel significata fuit adiutorio ciuitatis & templi materialis post redditum captiuitatis Babylonicae fuerunt, secundum formam superioris descriptam, & sic in re factum fuisset, si populus Israel suum debitum fecisset: nam hæc conditio intelligebatur in promulgatione, sed non fecit, propter quod tempus & ciuitas non fuerunt tunc edificata secundum modum Ezechieli ostensum: tamen propter aliquos bonos de filiis Israel fuit ciuitatis incomparabiliter quam fuerat promulgatum, propter quod Ezechiel in fine dictie visionis videtur dixisse supra 48. Amen, quasi dicat vnam sic fiat, & non impeditior per pescata nostra. Quod autem siij Israel non fecerunt debitum suum ad obtinendum integræ dictiōnis promulgationem, patet: quia data generali licentia per Cyrus quod omnes Iudei de regno suo possent in Iudeam liberè reuerti, & ibi Deo seruire: multi tamen capti anno & exorbi, quas ibi accepserant, & filiorum quos ibi generuerant, & possessionum quos ibi acquisierunt, noluerunt inde reuerti, sed magis elegerant inter idololatrias commorari. Similiter illi qui de captiuitate redierunt in Iudeam, uxores suas Hebreas legitimas contempserunt, & alienigenas contra Dei preceptionem auerxerunt, & non solum vulgares de populo hoc fecerunt, sed etiam maiiores, scilicet principes & sacerdotes, vt habetur. I. Esdra. 9. Item postea tempore Machaborum multi de populo Israel & de sacerdotibus ad vitium contra naturam & idolatriam se conuerterunt, adiificantes in Ierusalem ephbeiam, id est profiliuntium iuuenium, & palestram, id est scholam ad docendum ritus & leges Gentilium, vt dictum fuit. 2. Machaborum. Similiter postea verum Christianum eis promulgatum ex iniuria & malignitate contemplaverunt, & ipsum coram Pilato negantes per manus militum eius occiderant: propter quod corum ciuitas & templum, qua redicata fuerant, per Romanos doltrina fuerunt, sicut predixerat Christus Luc. 10. f. Vident iesus ciuitatem sanctam Ierusalem sicut super eam. & C. Sic igitur patet vna expositione quantum ad significatum visionis imaginariae superius descripte. Sed contra dictam expositionem posset arguere. Primo de aquis egerientibus de tempore sanctoribus maris mortuum a sua saliedere & amavitidine. Secundo de lignis super ripa fluminis faciebus novos fructus singulis mensibus, hac enim videntur aliquibus impossibilia. Et per consequens si Inde redentes de Babylone fecerint erga Deum debitum suum, non tameni ista sussent eis facta, cum sussent impossibilia, vt aliquibus videtur. Et secundum hoc expositio diei non videtur vera. Ad ista dicendum, quod aliqua sunt possibilia naturæ, scilicet illa que naturali eius peraguntur, & aliqua sunt impossibilia naturæ, possibilia tamen Deo. Et ista sunt in duplice gradu, nam aliqua sunt supra naturam quantum ad suum principium, non tamen quantum ad sequens exercitium, sicut quod eccl. videat: nam eius illuminatio est supra naturam, sed exercitium oculi dati per miraculum est naturale, sicut oculi dati per generationem naturalem. Aliqua vero sunt supra naturam utroque modo sicut conversionis panis in corpus Christi, & permanenta eiusdem corporis sub specie panis. Posset igitur dici, vt videtur quod dulcorum maris mortui sit possibilis secundum naturam. Nam aque maris colata per venas terre sunt potabiles, & hoc modo de aquis procedentibus a mari oriuntur alibi fontes dulces: & ideo non videtur inconveniens, quod aquae egerientes de templo haberent virtutem naturalem dulcandi aquæ maris predicti: nam in diversis partibus mundi orinuerunt fontes diversas virtutes & mirabiles habentes. Hoc etiam confirmatur per scripturam. dicitur enim Exodi. 15. 4. quod aquæ Marath in dulcendum versa sunt per missione ligni, quod videtur babuisse ad hoc virtutem naturalem, vt dictum fuit ibidem. Similiter dicendum de lignis quolibet mense fructificantibus: videmus enim quod aliqua lignis & terrena genita fructificant bis in anno, & forte pluribus vicibus in aliis terris: & si forsitan posset hic dici de fructificatione quilibet mente, & dato quod non sit aliqua talis arbor, non est tamen negandum, quin Deus posset facere, ita quod productio arboris esset supernaturalis, tamen fructificatio sequens naturalis esset. Et hoc ab aliquo negatur, non tamen negari potest, quin Deus posset etiam de qualibet arbore fructum producere quilibet mente miraculose: & ideo si predicitur ut non sufficiunt, potest dici, quod hoc beneficium diuinum fuisse tandem continutum, si erga Deum debitum suum fecissent, sicut per quadraginta annos panis manna in deserto, & Christianis per orbem orbis.

Post cap. viii. in mysticatione, ubi dicitur in Postilla:

ADDITIO.

¶ Propter quod Ezechiel in fine visionis dicitur. In Hebreo neque in translatione Chaldaica, nou habetur in hoc loco Amen, unde non debet ex hoc summi aliquod argumentum.

Alia expozitio Postillatoris.

A LIA vero expozitio potest accipi, vt per visionem imaginariam supradictam non intelligatur aliqua adiutorio materialis, sed solum edificatio spiritualis ecclesie in moribus fideli & sacramentis. In ecclesia vero qua est congregatio fidelium, duplex est regnum. Vnum quantum ad spiritualia, & hoc designatur per adiutorium templi. Aliud autem quantum ad temporalia. Et hoc designatur per divisionem terre & adiutorium ciuitatis circa finem libri. Vnde tamen regnum est a Deo: Ideo dico cuicunque, quantum ad hoc, qd per montem in quo propheta dicitur dimissus vel positus supra 40. intelligitur Christus, de quo scribitur Dan. 2. e. Lapis qui percussus factus est mons magnum, & impluit vniuersam terram, quod exponitur de Christo a doctoribus Hebraicis & Latinis. Supra istum autem montem fundatur ecclesia, sicut ipse dicit Mat. 16. c. Super hanc pertam adiutorium super me: & hoc quantum ad duplex regnum ecclesie praedicatum. Et sicut patet ex precedentibus, primo agendum est de adiutorio in spiritualibus, quia primo describitur in precedentibus ipsius templum, circa cuius adiutorium describitur triplex murus, exterior, medius, & interior. Per exteriorem vero qui circundat omnia adiutoria, intelligitur proteCTOR seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per murus vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 124. a. Montes in circuitu eius, id est angelorum, vt dicit gl. Aug. qui sunt in circuitu ecclesie, ad quod sicut in circuitu omnia adiutoria, intelligitur protectione seu custodia diuina omnia complectens. De quo res quo dicitur Isa. 26. A. Vrbs fortitudinis nostræ Sion, Salvator posita in ea murus &c. Per muros vero medium intelligitur custodia seu protectione angelica, que includunt sub divinitate. Vnde dicitur Psalm. 1

Etiter autonoma sic insit: Isa. xlvi. Rorate celi desuper, & tu. &c. unde Iohannes Apostolus de sibi similes dixit: canonica, 3. a. Videat qualem charitatem dedit nobis pater, ut filii Dei nominem & simus. Quantum ad secundum dicitur: quod habeant vestes lineaes, per quas in eis requiri non solum ieiunium ecclesie, sed etiam naturae. Quantum ad quartum dicuntur, qd celebrent diuinum officium, & quod discipulorum populum, qd sit mundum & immundum, & quod in dubio determinem quid sit tenendum, per quod designatur quod in ministris ecclesie debet esse deoatio ad debite celebrandum diuinum, & sacra scriptura cognitiō ad docendum populum qui sunt licita & quae illicita, & ad determinandum quia in dubio, si tenenda, ipsa tamen cognitio maioriquiritur secundum quod aliquis in ecclesie gradu maiori confinatur. proper quod de ignorantibus dicitur Hofe. 4. b. Quia repulsi scientiam, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.

In mysticatione, ubi dicitur in Postil. Per aquas vero egredientes de templo.

ADDITIO.

De istis aquis egredientibus de templo plura ponuntur in litera, que Postil. pretermisit in exponendo: ut cum dicit: Mensis est mille

NICOLAVS DE LYRA.

Postquam dictum est de spirituali edificatione ecclesie quantum ad spirituale regnum seu statum clericalem, hic conseqüenter agitur de edificio eodem prout spectat ad regnum temporale seu statum Lucam. Circa quod tria sunt superiora scripta. scilicet terrae, conditio principis, & ciuitatis edificationis. Ad intellectum illorum sciendum quod nulli la communis populi potest conuenienter stare sine conservatione infinita. Et autem duplex iustitia, ut dicitur, v. ethy. s. communitatis & distributionis. Primum proprium est inter populare in emporiis & distributionibus & alijs iustis communitatis, & hec iustitia loca habet in bonis mobilibus, & etiam in bonis immobilibus. Quantum autem ad immobilia dictum est sepa quod debet tribibus duodecim dividii tercia per equalia, per quod intelligitur qd populi Christiani debent ad invenienti iustitia communitatis, cuius medium attendunt secundum equalitatem quantitatis, & habetur v. ethy. & hoc sit in bonis immobilibus, quando quilibet hereditate propria est contentus, & non accipit per violationem seu fraudem de possessione alterius. unde dicitur Deut. 27. c. Maledictus qui transfrerit termino: proximi sui. & dicet ois populus amen. Si militier in bonis mobilibus debet vti iustitia communitatis populus Christianus. & quantum ad hoc dicitur supra. 45. d. Statuta iusta, & epibus suis, & batib. iusta influs erit vobis &c. De principiis autem dicitur, quod sum contenti termini sua possessio. In quod intelligitur vniuersitas populi Christiani in fide & sacramentis ecclesie. unde dicitur Eph. 4. b. Vnde Deus, vna fides, vna baptisma. Per hoc autem quod in quadro definitum, significatur, quod populus Christianus exerceri debet in quatuor virtutibus cardinalibus. Dicitur enim x. ethy. qd intentio legislatoris est sine facere bonos seu virtuosos. In quolibet autem latere ciuitatis definitorum tres portae & axi tribus nostrarum, & ad quatuor orbis partes quatuor reficietes, per quod intelligitur, quod ad principem Christianum ad ciuius officium spectat praesse communitati ciuium, omnes Christiani sumi subditum tam minores quam maiores ex qualibet parte regni sui liberorum ad cum habeant accessionem, tanquam ad conservatorem & defensorem omnium. Et quoniam in hoc sunt Dei ministri & eius vicarii, secundum quod dicitur Rom. 13. a. Principes non sunt timori boni operis sed misericordia. Subditur: Ministri enim Dei sunt in hoc ipsum servientes. ideo probatur in fine libri. Et nomen ciuitatis ex illa die dominus ibidem: quia non nominatur a vicario, sed a principali domino, & sic communis populi Christiani denominatur a Christo. Circa vero predictum edificationem templi, divisionem terra & edificationem ciuitatis, descripti sunt multi numeri determinati cubitorum & calamorum: de quibus probabiliter potest dici in generali, quod per ipsos intelligunt certa quantitas meritorum secundum conditiones & opera personarum: sed quantum ista certa quantitas soli Deo nota est quantum ad omnia, alijs vero quantum ad aliqua, quibus & quantum sibi placuit renelare. ideo circa compositionem dictorum numerorum in speciali & particulari descendunt nolui: sed hoc alijs relinquerem, quibus renelare voluerit illa: de quo dicitur Dan. 2. d. Ipse renelare profunda & abcondita, & sicut in tenebris constituta, & lux cum eo est. Cui est laus, honor & gloria &c.

Expositio fratris Brit. prologi in Danielem prophetam.

Daniel pro. Istan prologum dirigit Hier. Paula & Eustochio, ad quaran petitionem translatis librum istum, & continet tres partes. In prima exigit ad attentionem significans libri difficultatem, & que ibi. Hec idcirco refero, ut difficultatem vobis Danielis ostenderem. In secunda disponit ad difficultatem, significans libri continentiam, & in quod ordine est, que incipit ibi:

Qui apud Hebreos &c. Intertia parte capras benevolentiam, ostendens operis utilitatem, ibi: Vnde obsecro vos &c. Quantum ad primam partem nota, & ostendens libri difficultatem ex tribus. Primus est in comparatione ad aliorum translationem. l. Lxx. que quia à veritate discordat, repudiata est, & hoc intendit primus dicens: Daniel propheta &c. Secundum est ex libri scriptura, quia litteris Chaldaicis, non Hebreis scriptus est, & hoc est quod dicit: Scindamus quippe &c. Tertium est ex sua studio & labore, quod tertio exprimit dicens: Deniq; & ego adolescentulus. In secunda parte, que incipit ibi. Quia apud Hebreos &c. disponit ad

Incipit Prologus sancti Hieronymi in Danielem prophetam.

Daniel prophetā iuxta septuaginta, interpretes, domini Salvatoris ecclesia non legunt videntes Theodosianis editionē, & hoc cur acciderit nescio: siue enim quia sermo Chaldaicus est, & quibusdam.

no concordant cū Hebraicis, discrepant tñ characteribus. Ifiguris, sicut dictum est supra circa principium expositionis prologi in libris Regum. & A nolito

A. An i. Hebraico, quod dicit suum, quia interpres erat, & de ipsis notitiam habebat. Et Nolte. Lxx. interpres, quia Chaldaicus erat sermo, qui in quibusdam discrepat ab Hebraico. Eisdem li. characteres vel figuræ. d. Lingue Chaldaicæ. Et in translatis. & ideo nec legibilis erat eorum translatis ignorantes litteras Chaldaicas, quia scripta erat Chaldaicas litteris Graeco sermone. & cum hoc multum à veritate discordabat, unde recte repudiata est. Audiuā quendam magistrum Indorum, devidentem Susannæ historiam, & à quodam Greco dicentem esse confitam. & ad probandum istud opponebat Christianus illud quod Aphricus disputans cum Origene illi opposuit, s. h. s. etymologias que hic ponuntur & Junius de 13. Dan. descendere de Greco & per hoc arguit at ab aliquo Greco esse compositum, cum tales etymologiae nullam habeant conuenientiam cum Hebraico. Est autem etymologia exppositio vniuersitatis per aliud vocabulum vnum sive plura magis notum vel magis nota: in eadem lingua vel in diversis secundum rerum proprietatem, & literarum similitudinem, vi Deus dans sternam vitam fuis. Lapis ledens pedem. Piger pedibus eger. Et dicunt ab etymo Greco quod verba Latini, logos quod est sermo vel ratio, quasi verilogium: quia etymologando vocabulum, veram ipsius originem loquimur. quod itaque dicitur apud tu schismatice, se aero tu primi pris. i. à lentisco scindere, & ab ilice feceris. Schinos autem Greco significat lictum: schizo scindo. Prinus vero illicem: pizzo feco. Greca est etymologizatio, & sonat apud nos à schino scindere, & à primo scire. unde Dan. 13. Postquam alter serum respondit: Sub schino quod nomen arboris, apud Grecos scistionem notat, sit allusus per verbum sequens: cum dicitur: scindet te medium. Alius dicitur dicitur consonantia ab aliud dis, quod est iuxta ludere, concordare, concurere. vnde quando quod per quandam consonantiam dicitur inter Hebreos, cepi rursum discipulus esse Chaldaicus. Et ut verū fatetur, vsq; in presentē diem magis possum sermonem Chaldaicum legere & intelligere quā sonare. Hac idcirco resero, ut difficultatem vobis Danielis ostenderem, qui apud Hebreos nec Susanna habet histriam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis draconisq; fabulas, quas nos (quia toto orbe dispersae sunt) veru apposito easq; iugulante subiecimus, ne videremur apud imperitos magnam partem voluntatis detuncasse. Audiui ego quando de preceptoribus ludorum, cum Susanna derideret historianam, & à Greco nescio quem diceret esse confitam, illud opponere quod Origeni quoque Aphricanus opposuit: etymologias has: στρίπτει οχυρόν από την πέπλον, de Greco sermone descendere. Cuius rei nos intelligentiam nostris hanc possimus dare, ut verbis gratia dicamus, de arbore ilice dixisse eum, illico pereas, & à lentisco, in lentem te comminatur. De pereas i. de magistris, qui dicebantur receptores, quia doctrinae eorum tanguntur peccata custodiebantur. talis debet esse illico, id est statim.

I. Pereas, per quandam allusionem.

m. In lenem, lens lenis legumen quoddam minutum est. & dicitur à lens lentus, quia lens & humida est, vel lens densa caput, lens lenis conuenit ori.

n. Vel non lenete pe. aut lens. Lens multa signat, quia habentur per hūs versus: Flexibilis lens sit molis non bene ficens. Sio Piger & tardus, non fortis, desistofus.

o. Sive

venit Nabuch. & abstulit eum, & in loco eius sedeciam posuit, de quo dictum est: In Babylonem ducens, & non videbis eam. Videntur enim fuit oculis à Nabuchi Patti Ioa. Kim per m. Joachin (qui & Iechonias dicitur) successit in regnum.

a Et partem vasorum. Non omnia. Hier. Si. n. cūctos revolutus philosophorum libros, necesse est ut in eis reperias aliquam partem vasorum domini Dei, quae intelligenda sunt, dogmata veritatis: ut apud Platonom, fabricatorem mundi Deum, apud Zenonem stoicorum principem, inferos & immortales animas, & vnu bonum, honestatem. Sed quia mendacium iungunt veritati, non omnia vasa, sed partem habere nemo ratur.

b Sennar. vbi campus Duran, vbi turris quam qui ab oriente mouerant pe-

Gen. 11. b das tuos vique ad celum edificare conati sunt, vnde à confusione linguarum locus Babylon, id est confusio dicitur:

Gigan-

gem Iude, & partem vasorum.

Ecclesi. domus Dei, & asportauit ea ī ter- a Ego dentum, vel mendacium. Duran quidam fatus est dicitur, iuxta quem gigantes tunc Babel fecerunt.

b ram Sennar, in domū Dei sui,

a Animar. sententias veras, quae hæretici habent. b Diabolus vel philosophus vel harucus.

c Mandum, conventionaliter hæreticum.

d & vasa tulit in domum thesauri

a Idoli. Hæretici. b Nabuchodonosor.

c Philo. i.e. eorum dominus.

Dēi sui. Et ait rex Asphanez pre-

a Id est. posito eunuchorum fluorū, vt in-

a introduceret de filiis Israel, & de fe-

a Nobilium. b David.

c mine regio & Tyrannorum, pue-

a Mensis vel corporis.

d ros, in quibus nulla esset macula,

e

f se castrant pro cœlesti curia vel patria, & hi non abscessi null

sola voluntate, & hi sunt sine macula.

Gigantes enim turram facere fatigabant, montem mōti apponentes, qui Deus destruxit: vnde dicta est Babylon. i.confusio.

c Et vala. Aliquam reverentiam Deo exhibuit, cuius vala in loco religiosis sua posuit, & non omnia asportauit.

d Et de. Hinc arbitrantur Hebrei Daniellē & socios suos fuisse cumuchos, secundum quod Iaia dicit Ezechiel.

E De semine tuo tollent & faciet eunuchos in domo regis. Si autem de semine regio fuerunt, constat quia de semine David, sed fortasse non coheter quod sequitur, & tyrannorum pueros in quibus nulla esset macula, qua si essent eunuchizati nulla eis grates, si nulla in eis macula.

f In qui. Non videntur abscessi qui sine macula sunt, quidam, ne eunuchizatur aut viauit infirmitate. Quidam autem

g in quibus nulla esset macula.

a Sicut: quia vna est eis Chaldaica lingua.

b Guām Chaldaorū. Et constituit eis rex

c annōna p singulos dies de cibis suis.

d Non de quilibet, sed

e Anticipatio: quia iam dicit eos

f exultatos: & dicitur eis quomodo nutriti sunt.

g & de vinō vnde bibebat ipse. Et ēnu-

triti tribus annis postea steterūt in cō-

a Fuerunt enim illi multa.

b Fuerunt enim illi multi.

c spectu regis. Fuerūt ergo iter ēos de fi-

d & iudicium, vel iudicat me Deus.

e lijs Iude, Dāniel, Ananias, Mīael, &

f Azarias. Et imposuit eiis prepositus eu-

g nuchorū nomina, Danieli, Balthasar:

a Id est gratia domini. b Dēcō meus. c Populus Dei.

d Id est qui fecit nos, vel de gaudio.

e Ananias, Sidrach, Mīael, Mīach: &

f Auxilium domini. g Servientes.

h Propositus autem Daniel. Qui de me-

i fia regis non vult comedere ne pol-

j latur: si sapientiam atq; doctrinam

k Aegyptiorum sciret esse peccatum,

l inquit dīcīs: Dīcīs autem, non vlt sequestrat, sed vt iudicetur ex cibis suis.

m Proposuit autem Daniel. Qui de me-

n fia regis non vult comedere ne pol-

latur: si sapientiam atq; doctrinam

k Aegypti & rex Babylonis scierat eos facere: iudicetur.

l Paral. Propter quod dominus permittebat eos talia facere: iudicetur.

m Dedit autem Deus. Qui pro peccato

n maiorum ductus est in captiuitatem,

o virtutum suarum recipit mercedē,

p propositum enim in corde suo ne pol-

lueretur de mensa regis, & viles cibos

proposita regi epulis, ideo gra-

ta in cōspectu populi eius à Deo

promeruit. Vnde datur intelligi, si

quando diliguntur sancti ab infide-

ibus, non eorum bonitatis esse, sed

Deimifericordia.

q Teneo ego domi. meum regem. Simili-

r ter quia Pilatus plus Cæsarem ti-

s multum quam Deum, pœnas gehen-

tiales meruit, prius manus suas ab-

luit dicens. Mundus ego sum à san-

guine iusti huius, vos videritis. Et ite-

rum: An nescis quia potestatem ha-

beo dimittere te?

s Teneo. Ideo coœuis apposuit. So-

lent enim iuniores maioribus pul-

chiores esse.

t Admirabilis fidei ma-

gnitudo: non solum sibi copulenta

victori eli ut per legumina, pro-

mituit, sed & tempus statuit, non te-

meritate, sed fidei magnitudine,

qua regias dapes contéplit. Cōueniens probationi spatiū,

ne breue nimis, nec nimis longū, qd citō possit impetrare.

u a Ariolos

v a Deconis

w a M ORALITER.

x a Decoros forma. Per honestam conuersationem.

y b Et eruditos &c. i. cognitione diuinorum.

z c Cautus scientia. i. cognitione humanorum.

aa d Et doctos disciplina. id est qui consueuerunt obedire mandatis su-

periorum.

bb e Et qui possent stare in palatio regis. id est in ecclesia militante, ad

seruendum ibi regi Christo. & cum dicitur: Et qui possent stare.

cc f Doctos disciplina. quantum ad philosophiam moralem; seu quan-

d tom ad disciplinam morum.

dd g Et qui possent stare. id est ministrare.

ee h In

ff i T. iiiij.

gg j f Picias

hh k V

ii V NIVERSIDAD

DE SALAMANCA

GG GREDOS USALIS

f In palatio regis. Hoc dicit quantum ad robur corporis & agilitatem C

membrorum.

g Vt doceret eos literas & ling. &c. Volebat enim Nabuchodonosor

habere in palatio suo aliquos de qualibet lingua, qui cum lingua ma-

terna scirent linguam Chaldaicam, ut possent sibi interpretari & legere

literas omnium Gentium. Poterit etiam ex

hoc quod Philo Indus deceptus fuit, cre-

dens eandem linguam esse Chaldaicam & deus deee-

Hebraicam: Quod credet ex hoc quod Philo

Abraham fuit orinatus de Chaldaea: quod

non valet, quia non est inconveniens, immo

multum probabile Abraham plures lin-

guas sciunisse. Sequitur.

h Et constituit eis rex annonam &c. vt

ex bona nutritione essent magis gratiosi &

apti in corpore & in mente: quia bona di-

spersio corporis bene facit ad bonam di-

spersiō mentis, quantum est de se: &

maximē quando cum hoc est bona discipli-

na, sicut fuit in istis inueniibus, ut patet in

litera.

i Fuerunt ergo inter eos, i. inter iuvenes

electos de diversis nationibus.

De filiis Iude, Da. &c.

l Et imposuit eis prepositus eunu-

chos. Iudicium, vel iudicat me Deus.

m Nomina. Quia nomina Hebraica erant Ba-

lyonis abominabilia, & male nota, quod

est inconveniens in illis qui habant in pala-

tio regis.

n Fuerunt ergo iter eos de fi-

rebus, i. id est gratia domini.

o Proprius. dicitur.

p Anticipatio: quia iam dicit eos

exultatos: & dicitur eis quomodo nutriti sunt.

q & Et quis præcepit, ergo factum est.

r Et qui fecit iste Daniel in corde suo ne pol-

lueretur de mensa regis. Hoc est de cibis eius.

s Erat enim conſuetudo antiquorum,

quod de immortaliis idolis ponebatur aliqua

portio in mensa magnorum, sic similiter ibi

erant aliqua lege Moysi prohibita, sicut car-

nes porcina & huiusmodi. Sicut illi erant

aliqua prohibita. Iudeis ex traditione

in nobis paternis, sic modo prohibitum est

eis bibere vīcum p̄̄sum à Christianis, li-

cet in lege non sit eis prohibitum. Et quia

talibus voluit abstineri Daniel ne pol-

lueretur, aliqua peccata contra predicā

faciendo: ideo voluit abstineri a cibis, &

potibus regis. Hoc modo fecit Iudeus

quod in regno eius: sed tantum de his que

secum attulerat, ut habetur Iude. 12. Se-

quitur.

n Dedit autem Deus Da. gra. & mis. in

conspice principis eum, quasi dicat. Licit

princeps eu-

chos macilentiores pre ca teris ado-

o Quibus debet sic atate, ita & corpore & pulchritu-

m compari.

p Recit caput me facies.

q Iesu cōsidera cōsidera cōsidera

r Quia cōnuchorum princeps non acqueuit:

Glo. ord. Danielis Cap. I. De Lyra.

a Ariolos & ma. Alijs sophistas & Philosophos: non iuxta A hanc Philosophiam & Sophisticam disciplinam, quā Græci pollicentur: sed doctrinam Gentis Barbaræ, qua vñq; hodie Chaldaei Philosophantur.
b Fuit autem. Dicerendum est in sequentibus quomodo vñq; ad primum annum Cyri hoc fuisse dicatur, postea tertio anno eiusdem, & primo Darij fuisse legatur.

N I C . D E L Y .

a Et dentur nobis le. &c. Ita namquam fuerunt prohibita Iudeis: nec ante legem, nec sub lege, nec paternis traditib;is, nec idolis siebat oblatio de talibus; & ideo poterat vti talibus aliquam infusione peccati. Propter hoc dicit Apolos ad Rom. 14. a. Qui infirmus est, solus manducet. Et non loquitur ibi de infirmitate corporis, sed de infirmitate conscientie illorum qui timebant peccare comedendo idolatica: vt ibidem patet. Sequitur:

b Post dies autem &c. id est magis viui di colore.

c Et cori: magis carnosis.

d Pox omnibus pue. qui vel. c. regio. Hoc autem factum est divina virtute propter iuuenem denotionem.

e Porro Malassar tolle. cib. &c. i. oculi tē portabat pro se & familia sua: ne ab aliquo perciperetur, & puniretur.

f Pueris. Hec est secunda pars principalis huius cap. in qua posita multiplici dispositione ad sapientiam, vt vñsum est: hic consequenter ponuntur eminentia sapientiae collata Danieli & sociis eius. Et primò quantum ad intelligentiam seu sapientiam habuit. secundo quantum ad eloquiam seu experimentum, ibi: Completis.

Prima adhuc in duas: quia primò ostenditur sapientia collata omnibus generaliter. secundū Danieli specialiter, ibi: Daniel autem. Dicit igitur primò sic: Pueris his i. Danieli & sociis suis.

g Dedit Deus sciens. &c. Ex hoc patet, quod non solum habuit scientiam per humanam investigationem, & doctrinam, sed etiam per diuinam infusionem: & dicit.

h Scientiam quo ad speculabilita. i Et disciplinam quo ad moralia.

K In omni lib. discedo. l Et sapientia discenda vel exponenda.

m Daniel. Hic consequenter ostenditur quid collatum sit Danieli in speciali. & hoc est quod dicit: Daniel autem dedit:

supple Deus.

n Intelligen. omnium vñs. id est occulorum quantum ad ea que in vigilia videtur: sicut Balthasar vidit manum sorbentem: quod Daniel intellexit: vt habebut infra 5. cap. Per hoc etiam intelligitur cognitione illorum que videntur auctoritatis sensibus: vt in raptu, & extasi, & consimilibus: quorum notitiam habuit Daniel.

o Et somniorum. quantum ad ea que videntur in somno: sicut patet infra quod collatum Nabuchodonosor de statu magna, & lapidum ipsum concerte. 2. cap. Et somnum eius de arbore magna, & vigilii sancto precipiente eam incidi. 4. cap. Utram autem talis intelligentia occulorum fuerit collata ipsi Danieli per aliquem habitatione sibi infusum: est dubium.

Et dicunt aliqui quod sic: quia non est dubium, quod scientia data sibi & aliis fuit habitus, & eadem ratione videtur de ista intelligentia occulorum: que fuit data specialiter ipsi Danieli: quia vtrunque eodem modo dicitur hic datum à Deo: nisi quod vnum fuit datum generaliter tribus, aliud specialiter vni tantum. Item 2.

Ethicorum dicit philosophus: quod in anima non sunt nisi tria: potentiae, passiones, & habitus. Talis autem intelligentia occulorum non potest dici potentia: quia inesse omnibus: Nec passio: quia passiones propriæ dicitur in parte sensibili: in qua non potest esse talis intelligentia.

Passiones autem largè dicitur, sicut intelligere, & velle sunt actus qui transirent: & sic non diceretur aliquis prophetā quando dormit: ergo videtur quod talis intelligentia sit habitus. Et conformatum ratio: quia Daniel propositus sibi somnus, vel aliis occulitis statim intelligebat: quod non videtur esse nisi habentis habitum. Alii dicunt contrarium: dicentes

tes quod non est per aliquod lumen habituale impressione menti proprie, sed per quandam illustrationem ad modum passionis transfeatur, quod probant ex dicto Greg. in prologo super Ezech. ubi dicitur: quod spiritus propheticus aliquando prophetā deest: nec semper eorum mensura profecto est: habitus autem inest semper: quia est qualitas de difficultate. Ad hoc etiam inducitur illud. 4. Regum 3. de Eliseo: qui non potuit dare respondit regi, nisi prius vocato psalte. Et cum caneret psalter: factus est spiritus domini super eum &c. quia per melodiā diuine ludis quam psalter canebat, excepit est mens Elisei ad denotionem: & sic mens eius fuit disposita ad receptionem diuinam illustrationem. Considerandum: quod licet lumen propheticum non sit habitus secundum istam opinionem: est tamen secundum istam opinionem: est gratia miraculorum: de qua certum est quod non dicit aliquid manens in ipso homine: sed diuinum afflictionem ad agendam miracula ad preces hominis: & alicuius gratia aliquis dicitur prophetā. Per hoc patet solutio ad argumenta que sunt pro alia opinione. Si quis autem vult ne aliām opinionem: potest de facili solvere istas autoritates indubias: quia duo requiruntur in cognitione actuali, si licet lumen intellectus agens, & species rei cognoscibilis: sicut patet in cognitione naturali intellectus, in qua reguntur lumen intellectus agentis, & species abstracta à phantasmatibus. Potest igitur dici: quod lumen propheticum est aliquid permanens per modum habitus, datum tamen à Deo. Ad hoc tamen quod prophetā per hoc lumen actualiter aliquid supernaturale cognoscat: requiritur cum ipsis species acceptis per aliquam visionem imaginariam in se vel in aliō: vel etiam aliquo alio modo: sicut est in cognitione prophética sine tali visione imaginaria: quia tunc talis species intelligibilis sit immediate à Deo in intellectu prophetae. Et quantum ad hoc dicit Gregor. quod spiritus propheticus aliquando deest prophetā: quia non semper habet talis species: sed operari quod non fiat in prophetante actu: & per hoc poterit illud de Eliseo.

p Complexis itaque. Hic ostenditur sapientia collata Danieli, & sociis eius quantum ad experimentum & eloquiam, cum dicitur. Et steterunt in conspectu regis: Et omnes.

a Quod de dñis. b Quod de mundanis. c Quod de divinis. d Quod de dñi. e Quod de dñi. f Quod de mundanis. g Quod de divinis. h Quod de mundanis. i Quod de dñi. j Quod de mundanis. k Quod de dñi. l Quod de mundanis. m Quod de dñi. n Quod de mundanis. o Quod de dñi. p Quod de mundanis. q Quod de dñi. r Quod de mundanis. s Quod de dñi. t Quod de mundanis. u Quod de dñi. v Quod de mundanis. w Quod de dñi. x Quod de mundanis. y Quod de dñi. z Quod de mundanis.

x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de mundanis. o Quod de dñi. p Quod de mundanis. q Quod de dñi. r Quod de mundanis. s Quod de dñi. t Quod de mundanis. u Quod de dñi. v Quod de mundanis. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de dñi. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de dñi. v Quod de dñi. w Quod de dñi. x Quod de dñi. y Quod de mundanis. z Quod de dñi. a Quod de mundanis. b Quod de dñi. c Quod de mundanis. d Quod de dñi. e Quod de mundanis. f Quod de dñi. g Quod de mundanis. h Quod de dñi. i Quod de mundanis. j Quod de dñi. k Quod de mundanis. l Quod de dñi. m Quod de dñi. n Quod de dñi. o Quod de dñi. p Quod de dñi. q Quod de mundanis. r Quod de dñi. s Quod de dñi. t Quod de dñi. u Quod de

a Chaldei Philosophi Chaldaeorum, mathematici sci-
lentia, quia solum in hanc artetiam reges & principes illius Gentis
omnia faciunt: unde & in nativitate domini primi ortum
eius notauerunt, & Bethleem venientes puerum adora-
verunt.

b Et malefici. Qui victimis vultur-
tur & sanguine: & sepe conti-
gunt corpora mortuorum.

c Responderuntque. Hacusque He-
braicè: ab hinc usque ad visionem
tertii anni regis Balthasar quam
Daniel vidit: in Suis Hebraicis
quidem literis: sed lingua scri-
psit Chaldaica, quam Syriacam
vocant.

d Terribilis vos, &c. Minatur po-
nam, proposuit premia: vt si po-
terunt omnium dicere, cuius non
poterat recordari, credet etiam som-
nij expositionem: aliter interpre-
tatio eorum non habet fidem.

¶ a Sapientes

N I C. D E L Y.

a Et malefici. qui auertunt sensus
humans per aliud factum, vel di-
ctum circa eos: & sic auersis sensibus
aliis occulta eas reuelantur ad demoni-
bus: sicut de illis qui dormiebant in Sar-
dos insula: ut dicit expofitor Thomas
super quartum physicorum. cap. de tem-
pore. Chaldei autem per considerationem
astrorum dimitant, vnde tempore
Ezechie rex Babylonis, que est in Chal-
dea: misit litteras, & munera Ezechie
ad inquirendum de illa solis retroceffione:
qua facta est tempore suo: ut habetur
4 Reg. 20.

b Vt indicarent ecc. per artes suas pra-
dictas. Sed queritur hic: quare non
sunt vocatus Daniel & socij eius, quia
sapiens isti, quod erant sapientio-
res arioli, & magis. Dicendum quod
hoc fuit ex iniuria: quia ceteri effici-
erantur Babyloni: quod magis ap-
precierantur a rege. Similiter ex cupi-
tate: quia per expositionem credebant
dona, & bonorum consequi: sicut patet
ex regis promissione ad eos facta: si
suum, & eius interpretationem possem
dicere. Et licet iuuent sapientiores arioli,
& magis in verbis si-
pientie, & intellectus, quando probati
sunt a rege: vt dictum est cap. 1. tamen
non erat adhuc Daniel cognitus quantum
ad donum prophetiae & intelligentiam vi-
sionum, de quo erat hic questione: & ideo
ali qui iam erant famosi in arte diuinandi,
erant magis vocati.

c Qui cum venit. Hic coniectores de
somni interrogantur: & ponitur hic tri-
plex interrogatio. Prima, est cum sim-
plici denuntiatione. Secunda cum for-
ti communione & premia proponente:
ibi: Et responderunt rex dixi Chaldeis.
Tertia cum falso impositione & suscip-
tione: ibi: Respondit rex & ait. Et cui libet
interrogationi additur sua responsio. Ig-
natam dicuntur. Qui cum venissent:
sternerunt coram rege quasi parati ad re-
spondendum.

d Et dixit ad eos rex: Vidi somnum &c.
quid vide. Ex terrore enim in solite visio-
nis phantasmata sunt facta confusa: &
sic non remansit memoria visionis distin-
tione: que sit per hoc quod imagines distin-
tione remanentes in memoria: recordabatur
tamen in confuso: sicut aliquando contingit etiam in actibus humanis,
quod aliquis revoluti in communione comedisse optima cibaria in aliquo fe-
sto, vel vidisse pulchra spectacula: & tamen nec determinare dicere.
e Responderunt Chaldei: qui erant principales inter coniectores: quia di-
stinctio coram erat aliquo modo per viam rationis, & per considerationem
astrorum: aliorum autem diuinitatio erat per viam superstitionis, vt vi-

f sum est: Et ideo isti principaliter inter omnes responderent.
f Regi Syriaco. Hoc additur: quia ab isto loco Chaldaici, vel Syriaci,
quod est idem idioma quantum ad literatos, licet vulgare aliquo modo
discrebet. Liber iste descriptus est usque ad oculatum cap. Chaldaici:
Hebraicis tamen literis, que non distinguuntur a Chaldaicis in sonor, sed
tantum in charactere, ut dicit Hieronymus pro-
logo super libros Reg.

g Rex in semper viue. Hoc dicunt ad ca-
ptandum eius benevolentiam. Et quia
credebat homines virtuous post rum
Islam transferri ad vitam decorum ete-
nam: ut habetur 2. Machab. 1. e. ubi dic-
tum sic: Patre nostro inter Deos trans-
lati: ¶ scit verba Antiochi adoleſcen-
tium, loquentis de Antiocho parte fu-
morum vel viuo.

h Dic somnium seruitus. Rationabiliter
respondit: quia per artem non potest
ter somnium interpretari. Dicit enim Philo-
sophus lib. de som. & vige. Ille est anti-
ciosus iudeus somniorum, qui similitudes
visus est perpendere scit, & partes ad in-
uicem comparare. Et etiam per compara-
tionem ad dispositionem celi. & passiones
& sollicitudines somniantis, & mores
eius & complexum. Omnia enim hi at-
tendunt somnum, ut ibidem dicit magnus Al-
bertus. Talius autem interpretatio somni
supponit somnium presumum.

i Et respone. His ponitur secundus interro-
gatio, & fit cum additione pma, &
præmii. & hoc est quod dicitur hic:

j Nisi indicauerit prius, & postea conio-
cerit. S'i autem somnium & conie-
citur. ¶ Confessio, s. de fisco emitt.
k Nisi indicaueritis mihi somnum, et conie-
ceritis vos: & domus vestra & publica.
l Non tereti pma, allicet pma.

m S' i. Confessio, s. de fisco emitt.

n Publica. i. fisco vel burse regie applica-
bantur. Quid sequitur patet in litera.

o Respon. rex. Hic ponitur tercias interro-
gatio, quia non solum cum pma con-
minatione & præmii promissione sed etiam
cum falso impositione seu impositione: Hoc est
quod dicitur hic:

p Certè noui, quia tem. re. i. detinuit
in verbis, vel sic:

q Tempus red. id est spatium vita regis
vulsi retinere per ambages verborum. Et
subdit causam.

r Scien. quod à me. proper quod non
possum vobis somnium indicare.

s Si et. so. non in. & c. est de vo. le. / so-
ma & irrecabolis de morte vestra.

t Quod inter. q. f. q. d. eodem modo
peribitis si talen fallaciam feceritis: &
est hic truncatio sententie: sicut solenita
ti facere in loquendo, & video quod dictum
est, est supplendum. Ad vero fallaciam
remouendam subdit: Somnium meum:
Vel nisi prius dixeritis: erit de vobis senten-
tia i. certissime tenebo, quod interpretatio
quam dixeritis sit confusa.

u Som. itaq. di. integrè & perfekt.

v Ut sciam. per hoc supple.

w Quod inter. & non conficit.

x Respon. er. Chal. Hoc dicunt: quia
ponebant enim à corpore separatum
esse majoris intelligentiam, & maxime
diuini coniunctionem: sicut dicitur 2. Macha-
bi. 11. e. Patre nostro inter Deos translato:

y Ideo dixerunt. Non est homo su-
ram rege dixerunt: Non est homo su-

z ram regi. Super eum enim est qui hoc potest. b Quidam seruus
regum possunt solvere.

per terram qui sermonem tuum rex b
possit & implere, sed neque regum quis-

quam magnus & potens verbum hu-
iuscmodi sciscitatur ab omni ariolo &

mago & Chaldeo. Sermo. n. quem
tu queris rex, gravis est, nec reperiatur

quisquam qui indicet illum in conse-

¶ f si dicitur: per consequens nec tu debes querere: causas causa subdit,

¶ g Nec reperiatur quisquam qui indicet. Posuerunt enim aliqui Plat-

tonici, quod demones habent corpora aerea: ut patet per dictum

Apulei discipuli Platonicis: dicentes quod demones sunt animalia cor-

poris aerae, mente rationabili, tempore eterna, animo passiva: & sic

a Sapientes interficiebantur. Quarunt Hebrei, cur Daniel &
tres pueri non ingressi sunt ad regem cum alijs sapientibus:
& cum eis subiungunt perire: & sic solunt. Cum rex dona
maxima & summum honorem promittebat eis, ire nolue-
runt dignitatem & diuitias viderentur ambire. Aut for-
te Chaldei inuidenter sapientia eorum & gloria: ingressi sunt fo-
li, quali sola pma recepturi, sed postea penas voluerunt habe-
re confortes. Daniel auctor & so-
cius eius non venerunt, ne pma
ambire videretur: vel propter in-
vidiam: ne forte Chaldei inuide-
rent sapientia eorum.

¶ Confutatur arioli, & omnis scientia secularis, pma scientiam fu-
turorum esse folium Dei, non hominum. unde probatur prophe-
tia: spiritus Dei loquens, qui futura pradrivenit.

c Et regis exceptis diis, quorum non est co-
uersatio cum hoibus. Quo auditio rex in

furore, & in ira magna praecipit ut peri-

¶ a Non de uno tantum praecipit. b Non de statu & lecto tribus.
c Non de extante pars.

d et tempus daret. Non ut sagaci-
tate mentis occulte perquireret:

e sed ut dominum occulorum ob-
secraret. Alios sibi in preces ad-
iungit, ne videatur praesumere de
privilegio sui meriti: & quorum
est communis discrimen, fiat com-
muni oratio.

f Et tempus daret. Non ut sagaci-

tae sententia ab Arioch & principe mili-
tiae regis, qui egressus fuerat ad interficie-
dos sapientes Babylonis. Et egressus

¶ a Id est ad solitudinem redigens.

b Cum ergo rem. Hec est secunda pars
ubi Daniel petit dilationem ad solutionem
dictionem regis: & per hoc ex-
ecutio sententia regis de sapientum inter-
ficiione.

c Quarebaturq; Daniel & socii eius ut pe-
tirent. Tunc Daniel requiriuit de lege at-

d que sententia ab Arioch & principe mili-
tiae regis, qui egressus fuerat ad interficie-

e dos sapientes Babylonis. Et interrogata
uit eum, qui à rege potestatē accep-
erat, quam ob causam tam crudelis senten-
tia a facie regis esset egressa. Cum ergo h

f rem indicasset Arioch Danieli, Daniel
ingressus rogauit regem, ut tempus da-

ret sibi ad solutionem indicandam regi.

¶ g Moraliat. Ne sis sapientia tibi soli: omibus proficeret debes,
& alias teum docere.

Et egressus est domini suā, Ananiā;

¶ h Misaeli, Azariā & sociis suis indicauit

i negotium: ut quererent misericordiam
a facie Dei cœli superfectamentum isto: &

j Secundum.

k Tunc Daniel & socii facio ad regem. Hic describitur Daniel
in secreto. ¶ l Super factum secreto facio: quia ibi se-
mentio de regno Christi per latitudinem ab-
scissam in orando: quia oratio multorum
& maximè bonorum est multum exat-
ibilis.

m Et non pe. Da. i. ipse & ceteri sapientes
in quo apparuit oratio eorum charita-
tia: quia non solum erat pro vita sua
conferenda: sed etiam pro vita alio-
rum sapientum qui eis inuidabant, ut vi-
sionis est.

n Tunc Da. my. Hic describitur Danie-
lis inspiratio: & hoc est quod dicitur:

¶ o Tunc myleum. i. somnum regis occul-
tum & eius interpretatio.

p li i. mysterium per visionem no[n] te reue-
to. ¶ q A Deo. Credo. Non ingras est: ideo impunit non libi.

r Ad differentiam eorum de deum qui versantur in terra, &
de mortis satiatis & praticis terrenos deludent.

s latum est. Et benedixit Daniel Deum cœli &
li, & loquutus ait: Sit nomē domini be-
nedictu à seculo & vsq; in seculum, quia:

t a Qua cognoscuntur mysteria. b Regnorum. ¶ Non boni-
num, non dämonum, non regum. ¶ Non simi-
li.

¶ f sapientia & fortitudo ciuii sunt: & ipse mu-

¶ g Nota quia generali & spontanea preparant audi-
torem, iam inueniunt omnia esse de muta-
tione regnum.

¶ h Quo audito rex in furore. Quod
dicunt: quia irritationabiliter moue-
batur, cum se excusaverit sufficienter.

i ¶ Et precepit ut periret omnes sapientes Babylonis. id est studentes
philosophians, & cognitionem occulorum. Ille enim dicitur

sapientia, qui ultra communem cognitionem hominum transcendent.

j Et exinde sententia regis: ab rege irre-
cabolis de morte vestra.

k Sapiencia interficitur & loquitur in seculo & in eternum: quia rbi cul-
tus in seculo, rbi cul- in eternum.

l ¶ Et responsum: quia non possunt inter-
ficiere nisi possint solvere.

m ¶ Et responsum: quia non possunt inter-
ficiere nisi possint solvere.

n ¶ Et responsum: quia non possunt inter-
ficiere nisi possint solvere.

o ¶ Et responsum: quia non possunt inter-
ficiere nisi possint solvere.

p ¶ Et responsum: quia non possunt inter-
ficiere nisi possint solvere.

q Tunc Daniel requiriuit. Hic ponitur tercias pars huīus cap. rbi po-

r tur responsum: quia dicitur regnū Iudei.

s Atque con. quia aliquando etiam malos homines in regnum clamat ad

t responsum secundum eius voluntatem: & ex talia dedit sententiam tam

duram & irreconcilabilem.

u Tunc Daniel requiriuit. Hic ponitur tercias pars huīus cap. rbi po-

v tur responsum: quia dicitur regnū Iudei.

w Tunc Daniel requiriuit. Hic ponitur tercias pars huīus cap. rbi po-

x tur responsum: quia dicitur regnū Iudei.

y Tunc Daniel requiriuit. Hic ponitur tercias pars huīus cap. rbi po-

z tur responsum: quia dicitur regnū Iudei.

Daniel ingressus. Circa primum Daniel primò querit regis definitio-
nem. secundo petit dilationem, ibi: Cum ergo rem indicasset. tertio re-
currit ad mentis denotionem: ibi. Et ingressus est domum suam. quan-
to dignitatem & diuitias viderentur ambire. Aut for-

te Chaldei inuidenter sapientia eorum & gloria: ingressi sunt fo-
li, quali sola pma recepturi, sed postea penas voluerunt habe-
re confortes. Daniel auctor & so-
cius eius non venerunt, ne pma
ambire videretur: vel propter in-
vidiam: ne forte Chaldei inuide-
rent sapientia eorum.

¶ Confutatur arioli, & omnis scientia secularis, pma scientiam fu-
turorum esse folium Dei, non hominum. unde probatur prophe-
tia: spiritus Dei loquens, qui futura pradrivenit.

c Et regis exceptis diis, quorum non est co-
uersatio cum hoibus. Quo auditio rex in

furore, & in ira magna praecipit ut peri-

¶ a Non de uno tantum praecipit. b Non de statu & lecto tribus.
c Non de extante pars.

d Cum ergo rem. Hec est secunda pars
ubi Daniel petit dilationem ad solutionem
dictionem regis: & per hoc ex-
ecutio sententia regis de sapientum inter-
ficiione.

e Quarebaturq; Daniel & socii eius ut pe-
tirent. Tunc Daniel requiriuit de lege at-

f que sententia ab Arioch & principe mili-
tiae regis, qui egressus fuerat ad interficie-
dos sapientes Babylonis. Et egressus

¶ g Et interro. eum

a Dat sapientiam sapientibus & scientiam intelligentibus &c. Sapientia de coelestibus, scientia de terrenis, disciplina, ordinatum correctio. Prius per disciplinam corrigimur, deinde scimus, & post sapimus.

b Ipse reue. Cui reuelat Deus profunda: admiratur, & dicit: O altitudo di sa & sci. Dei. Ille in habitate in se spiritus sancto scrutatur profunda Dei, & in profundo anima sua altissimos putoe fudit: & terram egerit, quae aquas cooperit, bibit aquam de valis suis, & de fonte putoeorum suorum.

c Noui in te. Hier. Tenebrae ignorantia, lux scientia atq; doctrina, Deum n. peruerfa non latent, refluunt ambiunt & adhaerent. Vel, tenebrae, mystica & profunda. Vnde in parabolis: intelligit parabolam & tenebrosum sermonem.

d In psal. Tenebrosa aqua in nibibus aeris, prae fulgore in cōspicere eius. Qui enim terrena deserit, & ad excelsa confundit, quia si quis tenuissimum acerum etherae desiderat, & nubes efficit, ad quam veritas Dei peruenit, quae per sanctos pluere cōsuevit.

e Hic talis repletus multitudine scientiarum habet multas aquas tenebrosas & caligine inuolutas, tquam solus Moyses & sui cohortes ingreditur: & facie ad faciem Deo loquitur. de quo: Posuit tenebras t libulum suum. Nouerat illud qd patriarche fodiebant putoes: & Allophili nocte terrā ingerebant: & patriarche iterum fodiebat, vñq; ad inuentam aquā. Sic qualibet fidelis anima vigilare debet propter insidias diaboli: vt ad aquam viuam Christum.

f I. posuit peruenire. Somnolentia quarum, animari increpat prophetam David. dicens. Filii hominum vñque graui corde. Mores enim esse debemus scintil luce diuinæ, & imaginis nobis impresse. de qua idem David: Signatum est super nos lumen vestrum tui domine.

g Sapien. Imitatur domini clementiam pro persecutoribus orans. Nec vult eos perire pro quibus erat ipse peritius si occideretur.

h E. Introd. Arrogantiam vitat: quia ipse recte itinere possit ire: & ideo vult introduci.

i Inueni bo. &c. Hier. Dei gratiam ad suum referit diligentiam, & se inueniens dicit, cum Daniel se ultra obtulerit: & morem nunciorum ostendit: qui cum bona nunciant, sua volunt videri.

j De filiis transfig. Nota qd filiis Iuda, idest de regali stirpe iuxta LXX. sit Daniel, non sacerdos: sicut in fine continet Belis fabula.

k Putasne ver. Seruat ordinem questionis: prius somnum quod magi ignorabant, post interpretationem somni quod rit: vt cum quae viderat recognoverit, credat interpretationem somni: quae variam recipit conjecturam.

l Myterium quod rex. Auctus regi prauam suspcionem: ne existimet inueniri posse humana solertia: quod filius Dei habet notitia.

m Sed est de. Non dix. vigilanter retrahit à multorum deorum opinione.

n Quo ven. Aut ex quo Danielis somnum reuelatum est vñq; ad consummationem mundi: aut certe vniuersa interpretatione somni ad finem tendit, in quo imago & statua quae videtur conterenda est.

a Som-

NICOLAVS DE LYRA.

o Iudeorum: secundum quod dicitur I&a.45. a. Hec dicit dominus Christus meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, &c. Aliquando hoc etiam fit ad

fit ad exercitum & flagellationem sanctorum. Exemplum habemus Attila rege Hunorum, qui dixit sancto Lupo Treceti, cum obdiceret ei civitatem. Interrogatus a Lupo sancto quis efficit. Respondit: Ego sum flagellum Dei. Cui ille respondit: Ego sum Lupus qui debes flagellum: & preecepit civitatem aperiri.

p Evnde: Audiens sapientiam sapientior erit. Et. Qui habet datur ei: & qui non habet etiam quod videatur habere, auferetur ab eo.

q constituit: dat sapientiam sapientibus, & scientiam intelligentibus & discipuli nam. Ipse reuelat profunda & abscondi-

r ignotantia a sapientia atque scientia.

s ta, & nouit in tenebris constituta, & lux d. Ergo. a Ne videatus fuimus, referat hac ad patrum in tamen & Dei veritatem: qui feminae coram etiam in captivitate mactetur.

t teque cum eo est. Tibi Deus patrum nostrorum a Exponendi. confiteor atq; laudo, quia sapientiam t. e faciens.

u & fortitudinem dedisti mihi: & nunc qd. Soli. a Nos quoniam Arrogantiam fugit, ne solus imperasse vides tur. Et gratus agit, quia mysterium somni solus incilit.

v ostendisti mihi quae rogauius te, quia i sermonem regis aperiuit nobis. Post k hæc Daniel ingressus ad Arioch: quem

w constituerat rex vt perderet sapientes Babylonis, sic ei loquitus est: Sapientes

x Babyloniis ne perdas: introduc me in t conspectu regis, & solutionem nar rabo regi. Tunc Arioch felinus in

y Qd cum ad laitem. b Ad quem nichil. tradidit Daniel em ad regem, & dixit.

z ei: Inueni hominem de filiis transmigrationis ludæ, qui solutionem regi annunciet. Respondit rex & dixit Danieli, cuius nomen erat Balthasar: Putasne

z Odiosum somni fecerat. verè potes indicate mihi somniū quod vidi, & interpretationem eius? Et respon

a Nota omne occultum posse vocari mysterium. d Daniel coram rege ait: Mysterium

b Admirabilis simplicitas: innocentes ostendit qui cum morte querant: nec enim nocentum est nocentibus.

c quod rex interrogat, sapientes, magi, &

d Qui ex tua pietate: & ex his futura predican.

e & auruspices nequeunt indica

f & Quis exquisit ab hominibus in terra, quod solus Deus non in celo.

g re regi: sed est Deus in celo reuelans

h & Absque adulatio: variari & locuta blandire ei in regi.

i mysteria, qui indicauit tibi rex Na

j & Complenda, modo excepta, & horum omnium in fine erit generalis completio.

k burchodonosor, quae ventura sunt no

l tensit annuciare: cum sit de illis apud quos solent esse prophetæ. Et not. i. cum dicit: Inueni hominem &c. Ipse menitur: quia non quiescat Daniel, nec inuenierat, sed obtulerat. Sed hic est modus illorum qui adstant regibus, fingere se fecisse illa quae sciunt eis placere: Quod autem sequitur patet in littera.

m Et respondens. Hic consequenter excitat Daniel regis attentionem: offendens rei quasit difficultatem, dicens:

n Mysterium. idest occultum quod rex interrogat,

o Sapien, ma. & ario. Exponantur hec nomina sicut prius,

p Et auruspices. idest aurarum inspectores: qui per talia dicunt de futuris.

q Nequeunt indi. i. non potest dissoluui quacunq; arte humana, vel ma gica, sed à Deo solo: & hoc est quod subditur:

r Sed est Deus in celo reue. myste. quia ipse solus habet certa scien tiam futurorum contingentium: cuiusmodi erant contenta in illa reue latione.

s Qui indicabit tibi rex Nabuchodonosor. Divina enim pruden tia est principi: sicut erga rectorem multitudinis: quia ab ipso de pender directio multitudinis: sicut bona dispositio corporis dependet à capite.

t Quæ ventura sunt in no. tem. quia in illa reuelatione fit mentio de regno Christi: quod est ultimum regnum. Vnde & 1. lob. 2. dicitur de tempore Christi. Filioli nonissima hora est.

u somnum tuum. Sex sunt somniorum maneres. Duo sunt quæ etiam nemo faciunt vitare potest, ex nimia ventris inanitate, & nimia ingurgitatione. Ter tium ex illusionibus nocturnis inimici. Quartum ex praemissa cogitatione illusionem sequitur. Quintum per reuelationem sanctissimis, quæ multis fit modis. Sextum ex cogitationibus praemissis: vel ex curis ad caput nostrum Christum, vel ecclasiem vel ad membra pertinetibus reuelatione subiecta. tui in cubili tuo huiuscmodi sunt: Tu rex ceperisti cogitare in stratu tuo, quid esset futurum.

u post hoc: & qui reuelat mysteria ostendit tibi quae futura sunt. Mihi quoq; non t in sapientia, quæ est in me plus quam in cunctis viventibus & sacramentum hoc reuelatum est, sed vt interpretata.

z Regem honorat, qd. huius reuelationis: dictum tuum causa est: quia volunt futura cognoscere.

u tio regi manifesta fieret, & cogitationes mentis tuae scires. Tu c

z Quasi phantasma. b Alij imagines quasi similitudinem futurorum. rex videbas: & ecce quasi statua d

z Ad tomum pertinet hoc. vna grandis. Statua illa magna, a Conspicuo tuo.

u & statuta sublimis stebat contra Rex regum es. Quia multis reges deinceps, & subtributarios habebat: Et quia maior rex erat de toto mundo tempore suo: sed vide

te, & intutus eius erat terribilis. f Chaldeorum regnum. Propter diuinis.

z Huius statuae caput erat ex auro s Modorum atq; Persarum signum in imperio optimo, pectus aut & brachia de argento, porro venter & femo

ra ex aere, tibiae autem ferrea: pe Quia regnum era diu in

dū quædam pars ferrea erat, quædam aut fætilis. Videbas ita: donec abscessus est de monte lapis si ne manibus, & percussit statuam in

z Dedit in manus tua. hoc est sub potestate tua. Et accipit pars prototo per synecdochem, quia non omnis terra habitabilis fuit ei subiecta, sed magna pars ipsius. Et etiam ibi alia figura, que dicitur hyperbole, id est sermo multum expressius ad expressionem excessus magnitudinis sue, ex quo concludit.

z Tu ergo es caput aut. Hoc est: regnum tuum significatur in statua illa que tibi apparet per caput aureum: & hoc significatur conuenienter per aurum, propter maximas diuitias illius regis quas congregauerat in Babylonem inuictis regis ab eo subiugatis.

z Et post te. Hor fuit regnum Macedonum, & Persarum: quod successit regno Chaldeorum. vi habebat, infra 5. cap. Significatum autem est illud regnum per argumentum: quia in illo regno multum vacabant sapientes & eloquentes.

z Hoc est somnium. Interpretatione quoq; eius dicitur: ei dicitur regnum. Tu ergo es, & Deus celi

z & contrainimicis. b In subiecto. regnum & fortitudinem & imperium

z a Apud extraneos. b In terra illa. c Ut breviter omnia comprehendam.

z & gloria dedit tibi: & omnia in ut huiusmodi. Et alijs. a. Ut huiusmodi.

z quibus habitant filii hominum & beati. f Aetatis. b Non meritis suis, sed ratione.

z & volucres c. ali dedit x. f Videbas ita. Per quem significatur Christus de excellentissima virgine sine humana opere natus.

z K. Et percussit statuam, nam destuet Antichristum & magnam partem sui exercitus: sicut dicitur secundus Thesal. 2. b. Quem dominus Iesus interficit spiritus oris sui, & destruet illustratione aduentus sui.

z Lapis aut. qui per statuam. est mons ma. Nam Antichristus fulminato cum magna parte sui naturaliter, quando phantasmatata que fuerunt in vigilia reuertuntur in somno, exercitus, omnes reuidentes ipsi Christo sicut interficiuntur.

z Tom. iiiij. V 4

MORALITER.

z h Pedum aut. que pars. Significatur quod adhuc regnum Antichristi aliqui adhuc sunt sibi firmiter, qui per partem ferre: aliqui timore mortis tantum, qui per partem fætilem designantur.

z & videbas ita. Per quem significatur Christus de excellentissima virgine sine humana opere natus.

z K. Et percussit statuam, nam destuet Antichristum & magnam partem sui exercitus: sicut dicitur secundus Thesal. 2. b. Quem dominus Iesus interficit spiritus oris sui, & destruet illustratione aduentus sui.

z Lapis aut. qui per statuam. est mons ma. Nam Antichristus fulminato cum magna parte sui

a Et regnum ter. Alexandrum significat & regnum Macedonum & successorum: quia inter omnia metallas vocatus, & cunctus clarus: & sonus eius longe lateque diffunditur: quod non solum potentiam regni: sed etiam eloquentiam Graeci sermonis ostendit.

b In diebus nunc reg. His regnis praecurrentibus regnum Christi & praeannuntiatum est & venit.

c Cominuet. Regnum mundi ideo coteret Christus: vt siuim ibidem adficeret, unde Petro dictum est:

d Maestra & manduca, & incorporata, id est omnes fac tibi conformes. Cum Moyses descendisset de monte, & inueniens Iudeos q

e fecerunt vitulum confitilem: precebus hoc consequitus est ab eis ut destrueretur: & combussit eum intantum q puluis factus est: & polte dedit omnibus aquam, vt biberent: Quod significat baptisnum, & poenitentiam. Aqua enim in baptismate abluitur: igne conscientiae, vel materiali purgamur, vel spiritu sancto, qui verus signis dicitur.

d Lapis sine ma. Hac impius Porphyrius & Iudei ad populum referunt Iudeorum: quem in fine seculorum voluit esse fortissimum, & omnia regna conminuere, & regnare in aeternum.

e Tunc rex Na. Hoc superbus calumniantur Porphyrius: q rex superbius captivum adorauerit, tanquam & Licaones populi ob magnitudinem signorum Pauli & Barnabae voluerunt hostias immolare: ergo error Gentilium q omne quod superesse est, Deos putant, scriptura non debet impuniti: quae simpliciter refert universa quae gesta sunt.

f Cecidit in fa. suam. Qui cadit in faciem, videt quo vadat: qui autem retro cadit, neferit quo vadat. Unde creditur q Eli ficerdos domini perditus sit, qui retro cecidit.

g a Ver

N I C . D E L Y .

I ideo significata sunt per duo brachia: verantamen quia fuerunt coniuncta simul tempore Cyri: mortuo Dario eius auunculo, vt dicetur infra 5. cap. Et tempore Darii cui in honore successit Cyrus: vt dicetur infra 6. cap. ideo illa brachia erant iuncta in pectore uno. ideo de illa statua dictum est: quod habebat brachia & pecus de argento.

a Et regnum tertium aliud aereum.

b Daniel. Hoc fuit regnum Alexander magni, & Gracorum: quod fuisse regno Persarum, & dicunt aereum, propera

c noritatem Graecie eloquentiae: quia as inter alia metallum est magis solum.

b Quid impi. vni. terre. Hoc est quod Alexander ferit ab omnibus regis recipit tributa & numeri. Multi enim reges audientes crebras, & maximas victorias eius ex timore ne veniret super eos, miserunt sibi munera.

c Et regnum quartum est velut fer. Istud fuit regnum Romanorum, & cum subdatur:

d Quomodo ferrum commi. & do. omnia. ita regnum Romanorum subiungunt sibi omnia regna predicta: & hoc ex tribus per que Romani deuicerunt totum orbem, sapientia, exercitio armorum, & bono regimine. Omne enim hominem undeunque veniret ad eos, honorauerunt secundum valorem suum: sive in militia, sive in scientia, sive in arte mechanica seu, quacunque excellenter alia. Et propter hoc excellentes viri de omnibus partibus mundi propera magnum pacem iungebant se eorum politie. Quia tamen postea regnum fuit diuinitus in imperium Constantinopolitanum & Romanum, ideo hoc fuit signatum in statua per duas tibias ferre. Ita. Vel alia ratione. s. quia ille qui erat

principalis imperator accipiebat unum socium ad administrandum imperium: sicut patet de Augusto & Antonio, & de Diocletiano & Maximiano, & pluribus aliis.

e Porro quia vidi. pe. & digit. par. teste. id est terra faciam.

f Et partem fer. reg. diuinitus erit. per hoc signatur fortissimum illius regni in principio, & postea debilitas ipsius per divisiones intrances: properam invictus ex quibus regnum Romanum quasi ad nihil deducetur. et. in parte ad sensum.

g Quid tamen de plan. fer. orien. Sit enim raro pedes illius statuus dispositi, quod planta pedis erat tota de ferro, sicut autem exentes de planta erat pars talis, & partim ferrei: & per hoc significatur quod divisione illa, que erat in Romanis, processerunt ex labore divisionum & potentis secularis. Quod autem sequitur.

h Comi. quidem ham. se significat quod ad tollendum istas divisiones regnum Romanorum debilitates, facta sunt multa coniunctio. Sed non adhærebunt sibi, quia per talia non potuerunt amoueri divisiones animalium. Alter exponit quidem doctores Hebreorum ab illo loco: Porro quia vi. de societate Iudeorum & Romanorum: qua incepit tempore Iude Machabaei: vt habetur. I. Machab. 8. & renovata est tempore Ionathae & Simonis fratrum suorum. I. Machab. 12. Et Iudeorum debilitas significata est per testam, fortitudinem autem Romanorum per ferrum. Quod autem sequitur: omnis iudeorum quidem hu. semini. Exponit de Herode Ascalonita: cui regnum Iudeorum datum est a Romanis. Et non non esset Iudeus natione, voluit sibi puerum de genere Machabaorum copulare: vt filius eius teneret regnum, sed illa pre dolore se interfecit: Herodes autem propter suam luxuriam, & puerum pulchritudinem ea mortua absus est, vt dicunt: & hoc est quod dicitur hic. Commiscebuntur humano semine, non dicitur feminino. Sed non adhærebunt sibi: quia Herodes multum dilexit Iudeos, nec ipsi enim. In die a reg. si. quando Romanum imperium in sua fortitudine erit: Quod dicitur regnum plurali: quia multa regna continentur sibi.

k Suscita. d. c. r. q. in aet. non diff. Istud est regnum Christi quod est aeternum, secundum quod dicitur Luc. 1. c. Regum eius non erit finis. Quod regnum indebetum est regno Romanorum existente in maxima fortitudine sua: quia subiectus omnibus nationibus descriptus est orbis de mandato Augusti imperatoris: quo tempore natus est Christus: ut patet Luc. 2. Sequitur:

l Et re. eius al. po. non tra. quia regnum Christi potissimum est in celo: ubi cives sunt immortales.

m Com. au. & conv. n.ter. quia in iudicio finali omnis potestas terrena auctor: & omnis creatura perfecte Christi subiungabitur: & iam multa regna supponerunt igitu fidei Christi colla. Sequitur.

n Secun. quod vi. q. de mon. ab. est la. In hoc ostenditur modus nascendi ipsius Christi: quia natus est de virginie: quia significatur per monte propter excellentiam vite. De hoc monte abiectus est lapis, id est Christus formatus qui per lapidem significatur: ut patet in Psal. 117. c. Lapidem quem reprobaverunt edificantes: hic factus, &c.

o Sine ma. fine humano opere, sed spiritu sancti virtute.

p Et communuit testam. quia omnia regna mundi pro maiori parte subiecta sunt Christo per fidem: & perfectissimi subiungentur tempore iudicii, ut dictum est.

q Tunc rex. Hic ponitur pro dictis magnificatio Dei: Et dividitur in tres partes: quia primus superbia regis reprimitur. secundo, Dei potentia panditur: ibi: Loquens ergo rex. tertio Daniels sapientia erigitur: ibi: Tunc rex Daniel. prius pater per hoc quod dicitur: Tunc rex Nabuchodonosor occidit in faciem, se humiliando.

r Et Daniel ad eo reverentiam exhibendo.

s Et hostias & incensum praecepit. Ex hoc loco Porphyrius arguit

a Ver Deus deorum est & do. regum reue. Possumus dice A re quod ipse rex aperte quare Danielem adoret & hostias immolari praecipiat, & que & cui, dicens: Verè Deus ve. non tam. f. Daniel quidam in Daniele Deum adorat, q mysterya reue lat: Qd est Alexandru magni in pontifice Ioade fecisse legimus. Vel forte rei magnitudine, cō suis stupore ignorat quid faciat: & qui verum Deum noa intelligit, seruum eius adorat.

b Tunc rex Daniel. Hoc quoq; Porphyrius reprehendit, q. f. Daniel munera non recusavit: & honore Babylonum suscepit: nec cōsiderat regem ideo somnium vidisse, & interpretationem Danieli relevantem esse, vt Daniel haec occasione cresceret, & in captiuorum consolacionem, principes omnium fieret Chaldeorum: & Dei potestia fieret manifesta: Sic exaltatus est Joseph apud Pharaonem: Mardocheus apud Assuerum: vt s. captiui aliquod haberent solitum: videntes hominem sue gentis principem Aegyptiorum vel Chaldeorum, c. Daniel au. &c. Non obliuiscitur in mercede quos socios habuerat in prece & in periculi anxietate.

c Præparati vel portati. stias & incensum præcepit vt satisfaceret ei: Loquens ergo rex ait Danieli: Verè a Non nostri. Non omnium. Quasi celi & terra. Deus vester Deus deorum est, & dominus b

a Quia. b Hoc in te probatur. regum reuelans mysteria, quoniam tu c

d Tunc rex. porufigi aperire sacramentū hoc. Tunc rex Daniel in sublime extulit, & munera multa & magna dedit ei. Et cōstituit eum principem super omnes provincias Babylonis, & præfectum & magistrum super cunctos sapientes Babylonis. Daniel autem postulauit à rege, &

e Rex. constituit super opera prouincie Babylonis Sidrach, Misach, & Abdenago.

f Ipse autem Daniel t erat in foribus regis. 1

N I C O L . D E L Y R A .

g hanc librum esse confitum: quia non est verisimile (vt dicit) q rex tam magnus & superbis adoraret Daniel in captiuitate detinens, & multo minus est credibile, q cultum diuinum vellere sibi impendere: r dicitur hic: Et dato quod vellere facere, non est credibile quod Daniel permisisset hoc. unde Act. 14. dicitur, q Paulus & Barnabas non permisserunt se adorari a Licaonitis iustis: sed sciderunt vestes suas in sigmoidi doloris. Dicendum est ad ista, quod adoravimus ibi accepimus prout reuenerunt: sicut de Nathan propheta dicitur 3. Reg. 1. quod adorauit regem David pronus in terra. Nec est mirandum regem prius superbū, hoc facere ex admiratione diuinae sapientie, quam in eo perceptum. Quod autem arguit de hostiis & incendiis Danielis offensis: dicendum q bene dicitur hic: q rex hoc præcepit: sed non dicitur quod fuerit factū: Et ideo credendum est quod Daniel impediuit fieri: vel quod induxit regem ad hoc q ista offensur ad honorem Dei qui mysterium reuelauerat ei. Et hoc patet ex parte sequenti, in qua ait, per quae panditur potentia Dei, cum dicitur:

h Loquens ergo rex ait Da. Verè Deus, quem colitis. Et nō dī nos. i Deus deorum est, &c. & causa subditur:

j Quoniam tu po. ape. sacra. hoc id est sacram secretum per ipsius relationem: & sic patet quod Nabuchodonosor honorem predicitum impendebat Deo principaliter.

d Tunc

G L O . O R D . C A P . III .

k Nabuchodonosor rex fecit. Veritatis præcepis obliuio, qui

l feruum Dei quasi Deum adorauit; vt adoraretur statuam sibi fieri iussit auream, & infiniti ponderis vt stuporem ingenerat cernētibus, & adoratorem facilius. Datur etiā Barbaris salutis occasio: vt qui in somni reuelatione per Danielen vnius Dei potentiam cognoscant: in trium puerorum fortitudine dicat mortem de-

m C A P . III .

N Nabuchodonosor rex fecit statuam a

n Non fuit memor beneficij a Deo habiti. Beneficij memoria fugax, maleficij quasi lata tenax. Et ambulabant. Tertiū eorum exaltatio digna, ibi: Tunc Nabuchodonosor obstatuit. Circa primum tanguntur tria. Primum est causa litigii inter regem & pueros. Secundum, est forma iudicij ibi: Satimq; in ipso tempore. Tertium pena supplicij ibi: Tunc Nabuchodonosor repulit. Circa primum, scilicet causa litigii quae fuit ex hac, quod tres pueri non adorabant statuam regis, duo tanguntur. Primum est statua constitutio: secundum, eius dedicatio, ibi: Itaque Nabuchodonosor. Circa primum considerandum quod Nabuchodonosor per superbiam propter monarchie adiectionem volunt sibi usq; pare honorem diuinum: & ideo

o tua aurea facta: & de puerorum constantia, de fornicatione ardente, & de angelo pueris liberante. Causa fuit ei, vt Christi incarnatione pandetur: cultus Dei ampliaretur & populus Dei confortaretur, vt patet in fine. Causa efficientis est spiritus sanctus, habitus ex puerorum humiliitate, patientia, & tribulatione. Causa formalis est modus scribendi hac visionem, quia describitur ad modum cuiusdam sententie iudicialis inquit, & ideo habet tres partes: quia primus ponitur puerorum condemnatio iudigna. Secundū eorum liberatio benigna, ibi: Et ambulabant. Tertiū eorum exaltatio digna, ibi: Tunc Nabuchodonosor obstatuit. Circa primum tanguntur tria. Primum est causa litigii inter regem & pueros. Secundum, est forma iudicij ibi: Satimq; in ipso tempore. Tertium pena supplicij ibi: Tunc Nabuchodonosor repulit. Circa primum, scilicet causa litigii quae fuit ex hac, quod tres pueri non adorabant statuam regis, duo tanguntur. Primum est statua constitutio: secundum, eius dedicatio, ibi: Itaque Nabuchodonosor. Circa primum considerandum quod Nabuchodonosor per superbiam propter monarchie adiectionem volunt sibi usq; pare honorem diuinum: & ideo

M O R A L I T E R .

p a Nabuchodonosor rex fecit statuam au. Per statuam auream significatur malus & inutilis prælatus, qui statua dicitur, Zech. 1. 1. d. O pastor & idolum delinquentis gregem. Hoc autem statua quam fecit rex fuit tantum aurea extensis: nam principes terrae sanctissimi apparent, vel alteri decepti procurant aliquid ad prælatos apparentes. V NIVERSITAD DE SALAMANCA GREDOS USALIS

a Itaq; Nabuchodonosor. Excelsa periculosus stant & citius e corrunt. Principes cōgregantur ad adorandum statuam, vt postea subditi non tenuant: Diuites autem & potentes ne diuitias aut potentias perdant, obedire non tardant, quorum exemplum subditi sequi non dubitant.

b Cadentes. Nemo Deum cadens adorat, dæmones autem & idola adorant cadentes: sicut hic & in euangelio: Hæc omnia tibi dabo si, adora, me. Scendum quoq; hæreticos, qui fulgore eloquentiae secularis falsa dogmata compount, auream statuam facere: & quantum in eis est persuasione a lios compellunt idolum falsofatis adorare.

c Iudeos. Quos sibi prepositos inuidiebant: & offendebant religione eorum & auersione idolorum. [†] Hæc ergo occasione.

d Cadentes. Nemo Deum cadens adorat, dæmones autem & idola adorant cadentes: sicut hic & in euangelio: Hæc omnia tibi dabo si, adora, me. Scendum quoq; hæreticos, qui fulgore eloquentiae secularis falsa dogmata compount, auream statuam facere: & quantum in eis est persuasione a lios compellunt idolum falsofatis adorare.

e Iudeos. Quos sibi prepositos inuidiebant: & offendebant religione eorum & auersione idolorum. [†] Hæc ergo occasione.

f A sunt.

N I C . D E L Y .

g & ideo fecit statuam magnam auream in qua adoraret. Simile legitur de Cæs imperatore Romano, qui (vt dicit Iosephus lib. antiquitatum 18.) misit statuam suam per totum imperium suum, vt in ea adoraretur. Ad faciendum autem talia credibile est, q; homines inducuntur per aliquam responsum demonum & promissa, qui nituntur homines inducere ad idolatriam. Dicit igitur: Nabuchodonosor fecit statuam auream. Exterius tantum erat aurea, quia non est credibile, q; sibi esset tanta moles auri, vel forte erat interius concava.

F A Altitudine cubitorum sexaginta. In hac altitudine computatur altitudo basis supra quam erat posita: aliter non responderet sibi latitudo, que dicitur esse sex cubitorum tantum. Cetera patent. Si autem queratur, quare Daniel qui erat familiaris regi (vt vixit eis) non prohibuit eum à tali insania: dicendum q; forte erat absens in extremis finibus regni propter magna negotia, supra que erat prepositus, vt vixit eis: vel infirmitate fuit impeditus: vel aliqua alia causa consimili: quod videtur ex hoc quod non accusatur eius socii suis: & tam certum est, quod non adorasse, si ibi fuisset. Vel dicendum, quod videtis regem obstinatum in malitia sua, & ideo tacuit videntes se nihil proficer in reprehensione sua, sed magis regem ad peiora excusat: & hoc videtur gloria interlinearis dicere infra eo. cap. super illum locum: Praecepit ne adducerentur Sidrach, Misach, &c. vbi dicitur sic: De Daniel non fit mentio, quia regi assistebat, qui propriam statuam non adorabat.

Statua de dicatio.

a Itaq; Hic consuevit definibit statuam dedicatio: Volut enim Nabuchodonosor, q; prima adoratio sua statuam, que vocatur hic dedicatio, faret cum magna solemnitate propter magnitudinem superbia sue: & hoc est quod dicitur hic: Itaq; Nabuchodonosor rex misit nuncius solemnem facili.

c Ad congregandos satrapas, i. nobiles barones. Et dicuntur satrapae quæ satis rapientes: quia solent bona inferiorum rapere.

d Magistratus, id est consiliarii.

e Et iudices. Qui sunt constituti ad audiendum causas.

f Duces, scilicet exercitus.

g Et tyrannos, i. exactores tributorum regalium.

h Optimates. id est optimos existentes: isti sunt honorabiles post regem.

i Prefectos, i. prepositos.

k Principes regionum. Sicut sunt ballivi, qui habent plures prepositos sub se. Isti igitur predicti primò sunt vocati ad adorandum statuam, vt regi consentientes, ceteri timore mortis & exempli maiorum facilius inducantur ad regis voluntatem. Cetera patent vñque ibi:

l Vobis dicitur populus. Non quod omnes populi possint in campo Duran

Duran collocari, sed quia in principiis qui sunt capita aliorum intelligentur omnes adorare.

m Tribubus & linguis. Quia ibi erant homines diversarum nationum & linguarum.

n In hora qua audie. so. tube. Forma huius instrumenti nota est & communis, & ea vtuntur homines in bellis & festis, & in populi congregacione: vt habent lib. Num.

a Theodorus Dorcas: Symmachus Duran. Lxx. p. siboloni. Latine viharum vel concilium.

c Cubitorū sex, & statuit eā in capo Dūran prouincię Babylonis: Itaq; Nabuchodonosor rex misit ad congregan-

a Principes lingua Phœniciorum vel allophyorum.

b dos satrapas, magistratus & iudices, duces, & tyranos, optimates & prefectos,

a Quid regi consentientibus facile consentit populus. omnēsq; principes regionum, vt conue-

Ad orationem.

niū ad dedicationem statuē quā ere-

sicut præcepit est.

xerat Nabuchodonosor rex. Tunc con-

gregati sunt satrapes, magistratus, & iu-

duces, duces & tyranos, & optimates, qui

erāt in potestatis cōstituti, & vniuer-

si principes regionum, vt cōuenirent ad

Ad orationem.

dedicationem statuē, quā erexerat Na-

Congregati admirantes.

buchodonosor rex. Stabant aut in con-

specitu statuē quā posuerat Nabu-

Magna voce. donosor rex, & præco clamabat vā-

Non quod in campo Duran omnes populi omnium na-

tionalium potuerint congregari, sed in principiis cun-

dam Genitium creditur: omnes adorasse.

l Cudentes ado. statuam, i. humiliat & reverenter.

x Quam constituit Nabuco. vt in

ipsa adoraret.

y Si quis autem non prostra, ado. &c. Vbi panis nunciatu non obediens. Catera patent ex predicitis.

a Statimq; in ipso tempore. Hec cō-

cunda pars principali huius capituli, vbi ponitur forma iudicij: circa quam ponitur primo Chaldeorum accusatio, secundò puerorum citatio, ibi: Tunc Nabu-

chodonosor in furore, tertio citatorum in-

quisitio, ibi: Pronuncians, & quarti in-

quisitorum responsto, ibi: Nō oportet mi-

In prima parte dicitur sic: Statimq; in

ipso tempore. dedicationis statue.

b Accedentes, ad. regem.

c Accusauit. Moti inuidia ex hoc q; la-

dei erant eis prepositi in negotijs regi-

vt patet in fine præce. cap.

d Dixerunt: Na. regi: Rex in æternū

vive. Hoc dicitur ad captandum eius be-

nevolentiam, vt melius impetrarent vol-

luntatem suam.

g Sunt ergo vi. Iu. q.d. captiuū sunt, & seruū ex conditione: propter quod & hu-

milares deberent esse.

z Cadentes om. po. tri. & lin. ado. Ia. Nam inferiores videntes prælatam inutilem, sive malum à maioriis venerari, idem faciunt timore magis quam amore virtutis.

a Statimq; in ipso tem. acce. vi. Chal. accusa. Iudeos &c. Per istos si-

gnificantur illi qui iustos & innocentes accusant superioribus, cu-

pidi ut inde trahatur pecunia sine causa.

*** Quod**

f Deostuos non colunt. Scribit autem hoc Daniel more Indorum, qui unum idolum vocant deos in plurali, vt habent Exo. 32. 2. de vitu a pescifistis, nobis preposuisti, in superbiā elati præcepta tua contempluntur.

b Deos tu. nō co. Patet q; alii sunt dij Nabuchodonosor, aliud statu quā in cultum sui iussit erigi: Alii dicunt scriptura sacra esse confiuetudinē, vt vñam idolum pluraliter appelleret. vñ: Iste sunt dij tui Israel, qui te edu. de te r. Aegyp. & in lib. Reg. Iero boam ponēt aureum vitulum in Bethel idola fecisse memoratur, econtrā, multa daemonia singulariter, sicut in euangelio, legio dicuntur.

c Sidrach, Mi. De Daniele non sit mentio: quia regi assisterat, qui propriam statuam non adorabat.

d Non oportet. Q. Non necesse est audire verba: quorum iam rebus ipsi fortitudinem probatis atque constantiam, & in nobis Dei virtutem.

e Psalterij. Instrumentum notum est, & tangitur cum penna.

s Symphonie. Aliquando accipiunt pro melodia in communī, sed hic accipiunt symphonie pro instrumento determinato oblongo, quod solent portare eccl. & digitis tanguntur.

t Et vniuersi generis &c. Hoc additur, quia multa erant ibi alia instrumenta, que non exprimitur hic. Talibus autem vñbantur in adoratione statue ad incantandum homines: quia ex diuersis melodij excitantur in hominibus diversæ passiones, vt patet ad sensum: & habent vñ. Politior.

u Cadentes ado. statuam, i. humiliat & reverenter.

x Quam constituit Nabuco. vt in

ipsa adoraret.

y Si quis autem non prostra, ado. &c. Vbi panis nunciatu non obediens. Catera patent ex predicitis.

a Statimq; in ipso tempore. Hec cō-

cunda pars principali huius capituli, vbi ponitur forma iudicij: circa quam ponitur primo Chaldeorum accusatio, secundò puerorum citatio, ibi: Tunc Nabu-

chodonosor in furore, tertio citatorum in-

quisitio, ibi: Pronuncians, & quarti in-

quisitorum responsto, ibi: Nō oportet mi-

In prima parte dicitur sic: Statimq; in

ipso tempore. dedicationis statue.

b Accedentes, ad. regem.

c Accusauit. Moti inuidia ex hoc q; la-

dei erant eis prepositi in negotijs regi-

vt patet in fine præce. cap.

d Dixerunt: Na. regi: Rex in æternū

vive. Hoc dicitur ad captandum eius be-

nevolentiam, vt melius impetrarent vol-

luntatem suam.

e Ut quod si non adorauerit, mittatur in fornacem ignis ardētis. Sunt ergo viri Iudei, &

qui sunt nobis nō possumus.

f Tunc Nabuchodonosor. Hic ponitur requi-

sumus consultoribus.

g Non oportet nos de hac re respondere ti, q; questio tua est ita irrationalis, quod non est digna respōsione: quia evidens est, quod est dare vñum primum infinita potest: & sic potest nos liberare, quia ipsum colimus. & hoc est quod subditur: Ecce enim Deus &c. Sequitur:

s Quod si no, quia aliquando Deus non liberat servos suos temporaliter, vt melius salvet eos, inusibiliter eos ad requie-

D transverdo: vt dicit Augustinus in quo dñm sermonem sanctorum martyrum se- ptem fratrum.

t Notū tibi sit rex &c. ex quo patet q; illud factum est tribus pueris materia for titudinis, quod ab impijs credebatur esse causa terroris.

u Tunc Nabuchodonosor. Hic describitur pema supplicij: vbi primò ponitur regis indignatio cum, dicitur: Repletus est furore. Secundo indignationis manifestatio ostensio, cum subditur:

x Et alpeus faci. immo, est &c. q; a pa- sionibus cordis citius apparent in oculis quam in alijs partibus corporis. Tertio, sententia pronuntiatio, ibi: Et præcepit, vt succenderet; forna, &c. Quartu sensitie executio, ibi:

g Et

M O R A L I T E R .

***** o Quod si non ad, ea. ho. Per illos tres qui statuam noluerunt adorare, sed magis periculum mortis subire, significantur illi, qui Deo firmiter adhaerentes per fidem sanctissima templanus nullo modo volunt alienare aliqui qui sunt in offendam maiestatis diuinæ, & isti semper salvantur, vel per diuinam potentiam eos mirabiliter à mortis periculo liberant, sicut fuit in propōsito: vel per Dei misericordiam ipsius in tormentis constantiam tribuum: & ista liberatio maior est quam prima: sicut dicit August. in ser. Machabæi multò melius liberati sunt ab illis tribus viris contra quos homo seiebat, & flamma parcerat: nam illi ab una tentatione liberati sunt iterum cum diabolo certari, illi vero sunt ab omni tentatione simpliciter liberati: illos Deus visibiliter liberat, istos autem inusibiliter coronat.

a Viros. De quibus s. præmisum est. & viris for. de exer. non fortuitu quoque perdidiit fortissimos & ad bella promptissimos: ut non solum de miraculo pertinere seceret: sed etiam exercitus sui cladem sentiret.

b Et ambulabant. (Ab hinc qua sequitur vsq; ad finem cantici triū puerorum non habent Hebrei.)

c Benedictus es domine Deus. Due sunt benedictiones. Vna de nobis ad Deum, quod est eum laudare: & altera de Deo ad nos, quod est dare remissionem peccatorum, & multiplicationē bonorum, & hac est ros matutinus. Benedic. Quibusq; prematur angustijs, hoc tuto cordis affectū dicamus: & quidquid nobis aduersi acciderit, iuste nos sustinere nō dubitemus. vnde: Exultauerunt filii Iudea in omnibus iudicis tuis domine.

d Peccatum. Nec peccauerat: neceius ætatis erant quando abducti de Ierusalem fuerūt: quod sic pro vita anteacta punirentur. Hac ergo ex populi persona dicuntur: sicut illud Apostoli: Non, n. quod volo bonum, hoc ago: sed quod odio malū, illud facio. Q. Nec pro ipsis adulitis hoc dici potest: quia mandata implebant eis per spiritum sanctum reuelata. Qui propter peccata nostra captiuantur, & improperatur eis Deus eorum tanquam impotens liberare. Quidam huc locum ad cœlestem Ierusalem referunt. Q. anima de cœlo ad terram delapsa in loco lachrymarum & confusione antiqua peccata plangunt: Sed hoc non recipit ecclesia.

a Et

N I C . D E L Y .

a Et confessim viti illi. id est tres pueri.

b Vnde. Vt nullo modo possent evadere.

c Cum brachis suis &c. secundum aliquos thiara est pallium quo Perse vniuntur: secundum alios est mitra qui in capite ponitur. vnde dicitur Exo. 29. a. de Aaron: Ponis thiaram in capite eius: Tinde trahitur ad significandum genus piliei quod portabant nobilis: secundum qd dicitur Ezechie. 23. b. Cum vidisset viros depicere & thiara in capitibus eorum. Quinto ponitur Dei vindictio, ibi: d. Porro vitos il. &c. Sciendum tamen quod hoc dicitur hic per anticipationem: quia dicunt infra eo. cap. quod illi qui miserant pueros in fornace succendebant eam: & ideo interfectio istorum per flamman ignis intelligenda est facta quando angelus domini descendit cum pueris post orationem Azarias, & excusis flamman de fornace, & colubus eos qui erant extra: vt sic rex non solum de miraculo viro miraretur, sed & per combustionem fortissimum virorum de suo exercitu puniretur, & hic videtur.

d Et ambulabant in medio flamma. Hec est tercia pars principaliis huius capituli. Sciendum tamen, quod non est in Hebreo, tamen eam expofitum, quia est in medio capituli. Igitur hic ponitur liberatio puerorum benigna: vbi tria notantur, quia solet accidere in tribulatione istorum, scilicet commendatio superne equitatis: condescensio diuina bonitatis, ibi: Et non cessabant: collaudatio diuina maiestatis,

& virus fortissimus de exercitu suo iufuit vt ligaris pedibus Sidrach, Misach, & Abdenago, mitterent eos in fornam ignis ardentes. Et confessim vi-

a Theodo dixit farabulus, quod Chaldaeum est. & significat curiam & chibarum reginam, brahes feliciter.

b Greco oligenus palloli est vel pillei.

tri illi vincit cum brachis suis & thiariis & calciamentis, & vestibus missi

Vnde & vestiti: nam iussio regis vrgebat, nec lebet spoliare eos.

sunt in medium ignis ardentes. Nam iussio regis vrgebat. Fornax autem

a Anticipatio est, quia hoc in sequenti pte. annis dicitur.

succensa erat nimis. Porro viros illos qui miserant Sidrach, Misach, & Abdenago interfecit flamma ignis. Viri autem hi tres, id est Sidrach, Misach,

a Precipites quia ligati, sed ardentis vineula, & vires flamma non tangit.

& Abdenago ceciderunt in medio camino ignis ardentes colligati.

Qua sequuntur in Hebreis volumibus non reperi.

Soluti exsus vinclis: ignis beneficij obsequium contulit, iniuriam non intulit.

b Et ambulabant in medio flammæ lau-

a Liberatorem suum. dantes Deum & benedicentes domino.

a Fortis in aduersis: stare, n. sum fortunam est.

b Et omnis tua opera tua vera, quia conformia sunt diuina sapientia, quae satis non potest.

c Et via tua recte, i. processus tuus in mundi gubernatione.

d Et omnia iudicia tua vera. Dicitur indicia in plurimi, quia unum est iudicium eius occultum in presenti, de quo dicitur Iohann. 12. g. Nunc iudicium est mundi, aliud erit apertum in futuro. Cetera patent vñq; ibi:

e Induxisti omnia haec propter peccata nostra. Vbi considerandum, quod Haec peccatum populi Israël vocavit suum, quia erat pars illius populi. Daniel enim & socii eius erant innocentes & sancti, & maximè quando fuerant de Ierusalem translati: & ideo non fecerunt illa peccata propter quod defructa est ciuitas Ierusalem, de qua sit hic mentio.

f Peccatum enim. Contra proximum.

g Et iniquè egimus. Contra Deum: & hoc duplicitur: peccato cõmissionis, quod notatur cum dicitur: Recedentes. Et peccata omissionis, cum subditur:

h Et precepta tua nō audiuimus, nec obseruauimus sicut precepertas nobis, &c. Vt bene nobis esset ex te: Ex cursu enim veteris Testamenti pater g̃ili Israël fuerunt in prosperitate quamvis fuerunt obedientes Deo.

i Et tradidisti nos in manibus inimicorum nostrorum iniquorum, Quidam iam in eis per spiritum sanctum reuelata erant Dei mandata.

j Inde patet, quod in eorum persona non dicitur.

k Et secundum ponitur Dei vindictio, ibi: d. Porro vitos il. &c. Sciendum tamen quod hoc dicitur hic per anticipationem:

l & recedentes à te, & delinquimus in oibus, & vniuersa opera tua vera, & vi a

m Quia sicut iudicia, unum occulatum in vita scilicet, alterum aperitum in die magis iudicij.

n Et iniquè egimus. & iniquè egimus, & recedentes à te, & delinquimus in oibus,

o Quia sicut iudicia, unum occulatum in vita scilicet, inde patet, quod in eorum persona non dicitur.

p & praecēpta tua nō audiuimus, nec ob-

q Et si ali quando modo fecimus.

r seruauimus, nec fecimus sicut precepertas nobis, vt bene eset nobis. Omnia ergo que induxit super nos & vniuer-

s & Julius es domine & recte in iudicium tuum. Sic.

t & Non ipsi tradiderunt nos. Et tradidisti nos in manibus inimi-

u & In nos. corū nostrorū iniquorū pestilorum

v & Nabuchodonosor. preuaricatorūq;: & regi iniusto & pes-

w simo ultra omnē terram. Et nunc non

x & Contra iustitiam tuam, vel contra hostes. possumus aperte os. Confusio & op-

y & dicit illis qui te colunt, sibi infestus confusio & opprobrio propter nos.

z Ne quiescamus. Hic Azarias implorat Dei clementiam: allegans promissionem sa- lam sanctis patribus, dicens: Ne quies-

a in te. **b & Non cessabant: collaudatio diuina maiestatis.**

a Non nobis domine non nobis: sed nomini tuo da gloriam.

b Eton est in tempore. Et Moraliter. Hoc hodie & quotidie nobis est plorandum, qui propter peccata nostra penitentiam patimur veroru patitorum, & innumeris afflicti perfectionibus, dignum Deo sacrificium non reddimus.

c & ne disipes testamētum tuum, neque auferas misericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum.

d Se illi Jacob qui posset Israël. viri deus Deum vocatus est.

e tuum, & Isaac seruum tuum, & Israël: sanctum tuum, quibus loquutus es, & pro homine rem.

f Quomodo implexis promotionem pollicens quod multiplicares semen tuum.

g & In bonis. **h** **i In infatuosis.**

j corum sicut stellulas cœli: & sicut arcenam quæ est in littore maris: quia domine imminuti sumus plus quam omnes Gentes, sumusq; humiles in vniuersa terra hodie propter peccata nostra.

k & Injustis scilicet. **l Iniqua.** **m Et non est in tempore hoc princeps, & propheta, & dux, neq; holocaustum, & partim incensum.**

n & neq; sacrificium, neq; oblatio, neq; in-

o censum, neque locus primitiarum coram te, & ut possimus inuenire miseri-

p cordiam tuam, sed in anima contrita &

q & spiritus sanctus, qui est dator humilitatis. **r Israël sicut palmarum tanquam si nobis sint bona prælatis nos boni filii.**

s & spiritu humilitatis suscipiamur. Si-

t & Hoc solum possumus. **u & palmarum.** **v Quorum cornibus ventilarunt inimici de quibus: Taui mei & altilia mea occisa sunt.**

w & cut in holocausto arietū & taurorum,

x & filiorum atrium. **y & Charitas & sapientia.**

z & sicut adipe & pinguedine repletus anima mea.

a & sicut in milibus agnorum pinguium, &c. quia tribulatio in qua isti erant propter Deum, est magis accepta Deo quam sacrificia, ut dictum est.

b Quoniam non est consilio confidentibus in te, quod est verum de confusione vera, quæ est coram Deo per peccatum in conscientia mala, licet sancti bene fuisse, et cōfusione coram hominibus: sed ista non est vera confusio, unde dicit Chrysost. super Matth. eum: Leuis est cōsolatio, si homo in seipso confusus sit, non tamen coram hominibus. Per contrarium leuis est confusio. i. modica vel nulla: si tantum confusus coram hominibus est, & non coram Deo.

c Et nunc sequimur te in toto corde, & timemus te, & querimus fa- tuam. Hic consequenter Azarias allegat in sua oratione confitentiam Dei misericordiam, quam inuenient reverentes ad ipsum: & hoc est quod allegat: Et nunc sequimur te in toto corde &c. qualitercumque au tem peccaverimus.

d Ne confundas nos. i. confusibilis in confectis hominibus dimittas.

e Sed fac nobiscum iuxta mansuetitudinem tuam, & secundum multitudinem miseri, quia proprietas tua est miseri & parcere.

f Et nunc sequimur te in foto corde &

g & sicut filii. **h & Lubentem.** **i & Propter nos.**

j Et nunc sequimur te in foto corde &

k & sicut filii. **l & Propter nos.**

m & sicut in holocausto arietū & taurorum,

n & sicut in multitudinem misericordie tuę.

o & sicut in multis peccatis nostri. **p & Non nobis domine non nobis.**

q & sicut in expectatione nostra. **r & Non nos tecum. Deus operatur nobiscum ut operetur.**

s & Ne confundas nos, sed fac nobiscum.

t & sicut in manutudinem tuam, & secundum multitudinem miseri.

u & sicut in afflictionem nostram.

v & sicut in afflictionem nostram.

w & sicut in afflictionem nostram.

x & sicut in afflictionem nostram.

y & sicut in afflictionem nostram.

z & sicut in afflictionem nostram.

a & sicut in afflictionem nostram.

b & sicut in afflictionem nostram.

c & sicut in afflictionem nostram.

d & sicut in afflictionem nostram.

e & sicut in afflictionem nostram.

f & sicut in afflictionem nostram.

g & sicut in afflictionem nostram.

h & sicut in afflictionem nostram.

i & sicut in afflictionem nostram.

j & sicut in afflictionem nostram.

k & sicut in afflictionem nostram.

l & sicut in afflictionem nostram.

m & sicut in afflictionem nostram.

n & sicut in afflictionem nostram.

o & sicut in afflictionem nostram.

p & sicut in afflictionem nostram.

q & sicut in afflictionem nostram.

r & sicut in afflictionem nostram.

s & sicut in afflictionem nostram.

t & sicut in afflictionem nostram.

u & sicut in afflictionem nostram.

v & sicut in afflictionem nostram.

w & sicut in afflictionem nostram.

x & sicut in afflictionem nostram.

y & sicut in afflictionem nostram.

z & sicut in afflictionem nostram.

a & sicut in afflictionem nostram.

b & sicut in afflictionem nostram.

c & sicut in afflictionem nostram.

d & sicut in afflictionem nostram.

e & sicut in afflictionem nostram.

f & sicut in afflictionem nostram.

g & sicut in afflictionem nostram

Sa Naphtha. Salustius historiarum dicit esse quoddam genitus formitis apud Persas quo maximè nutritur incendia. **A**lij ossa olivarum arcfacta cum amurca vnde & Græcum Pyram dicuntur quod ignem nutrit, quod Græcæ pyr dicitur. Plinius dicit eam circa Babylonem modo liquidi bituminis profluere, & nutritiendis ignibus amicam esse: vt etiam longe admota, ignem corripiat.

Moraliter. **b** Angelus autem. Moraliter. Anima oppressa & varijs perturbationibus occupata: cum desperat auxilium, humanum. & tota mente conueritur ad Deum: descendit ad eam angelus domini, id est diuinus sermo, & extinguit ardeutes sagittas diaboli, & incendia cordis nostri ne extinguamur. Gregor. Antiquis hostis licet innumeris ciborum concupiscentias nostris obtutibus opponat, quibus libidinis feruor in his crebat: bonis tamen mentibus superni gratia spiritus insibilis, & a carnalis concupiscentia alibus illese perdurat: vt & si usque ad tentationem cordis flamma ardescat, usque ad confusum tamen tentatio non exurat.

c Tunc hi tres quasi. Vbicunque duo vel tres congregari fuerint in nomine meo, &c. Sine fide trinitatis nemo auditur.

Q a Cherubim.

ministri regis succendere fornacem, **a** Viminibus vel farmentis arietibus viuentibus, & naphtha, & stupa, & pice, & malleo. **b** **a** Forte vento impetu. lis, & effundebatur flamina super fornace, & effundebatur flamina super fornace, & erupit & incendit quos reperit iuxta fornacem. **a** Aspiratio diuinæ. **b** Verbum dei. **c** de Chaldeis: Angelus autem domini descepit cū Azaria & socijs eius i fornicatione, **d** diaboli. & excusit flammam ignis de fornaci, **a** Suauem aspiracionem, & fecit mediū fornaci quasi ventum. **a** Refugientem eos vel animam. **b** Rationem: **c** Dicunt enim: Non mea voluntas, sed tua fuit. roris flammam, & non tetigit eos omnino ignis, neq; contristauit, nec quodquā **d** Usuam.

molestiae intulit. Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant & glorificabant & benedicebant Deo in fornaci, dicentes:

a Quoniam meritis non nostris liberarom.

Benedictus es domine Deus patrum nostrorum, & laudabilis & glorio-

Omnia.

sus & superexaltatus in secula. Et benedictum nomen gloria tua sanctum, & laudabile & superexaltatum in omnibus seculis. Benedictus es

f **Quatuor tanguntur. Primum est fornicatio incendium, cum dicitur: Et non confabunt ministri regis, qui inferant eos in fornaci scilicet: & isti erant fortissimi de exercitu regis, ut dictum est supra.**

succendere fornaci naphtha. Quod est genus bituminis inuenit circa Babyloniam, & maximè nutrit ignem, ut dicit Salustius: secundum alios sunt ossa olivarum arcfacta cum amurca.

b **E**t stupa & pice & malleo, &c. id est farmentis. Secundum subditur Chaldeorum excidium, cum dicitur: Et effundebatur. & patet litera. Tertio angelicum presidium subditur, cum dicitur: Angelus autem dominus descendit &c. Quardum puerorum remedium, cum dicitur: Et non tetigit eos omnino ignis &c. & patet litera. Sed queritur hic quomodo isti pueri non sunt lesi in fornaci, & dicunt aliqui quod hoc factum est per hoc quod angelus excusit flammam de fornaci, ut hic dicitur, & apposuit aliqua refrigerativa interius: unde dicitur hic quod fecit medium fornaci quasi ventum roris flammam: & tunc secundum hanc viam oportet dicere quod non erat ardor in fornaci, nec secundum esse, nec secundum rem vel actionem primam. Sed hoc non videtur rerum: quia supra dictum est, quod fuerit positi in fornaci ligati: tamen ignis consumpsit vincula eorum, quia ambulabant in camino, & non consumpsit eorum corpora: & sic patet quod pueris existentibus in fornaci erat ibi ardor ignis: non solummodo secundum rem vel actionem primam, sed etiam quantum ad effectum vel actum secundum quod est communione: ex quo combusit vincula eorum. Item infra eodem capitulo dicitur, quod ambulabant in medio ignis ardenti. Dicendum igitur, quod salus puerorum facta est diuina virtute suspendente actum secundum ignis, id est effectum: manente tamen actu primo, quia cum creatura obediens creatori in omnibus possibilibus fieri, potest per virtutem diuina confervari ardor ignis in actu primo sine secundo, quia prius potest absoluiri a posteriori. Et sicut potest virtus diuina suspendere actionem ignis simpliciter, ita potest suspendere circa unum obiectum absq; hoc quod suspendat circa aliud: & sic suspendit actum ignis circa corpora puerorum, & non circa vincula eorum, nec circa eos qui fornacem incendebant. Sed contra predicta potest sic argui: quia administratio rerum & conservatio sunt idem realiter secundum aliquos. Administratio autem importat applicationem rei ad effectum, ergo conservari non potest in actu primo ignis, quia exeat in secundum actu apposito combustibili. Item calefacere per se inest ignis, illud autem quod per se inest alicui non potest ab eo separari, ergo impossibile est, quod ignis maneat in actu primo, & non comburatur apposito combustibili. Ad primum dicendum, quod administratio rerum & conservatio possunt duplicitate accipi. Vno modo ex parte cause inquantum sunt actiones Dei in ipso manentes, & sic sunt idem realiter: quia in

Quomodo ignis fuerit impensus. **Q**uidam secundum dicitur: **f** Benedictus es domine Deus patrum nostrorum, & laudabilis & gloriolus & superexaltatus in secula. De patribus summo: quia ex meritis patrum procedebat eorum liberatio: sequitur:

e Et benedictum nomen gloria tua sanctum, & laudabile & superexaltatum in omnibus seculis. Hoc est nomen domini tetragrammaton, quod est Deo proprium, & nulli ali attributum: te quod secundum quod dicit Rabbi Moses, illud nomen significat diunam proprietatem intrinsecam omnibus alijs separatis. Alijs autem nomina diuina imponuntur ab operibus diuinis: sicut patet de hoc nomine Helyom in Hebreo, vel Deus in Latino, quod imponitur a generali prouidentia: & proper hoc communicantur alijs per quandam participationem. Unde & iudices dicuntur Helyom vel dñs, ut habetur Exodi vigesimo secundo. b. Si latet fir, dominus dominus applicabitur ad deos, id est ad iudeas &c. & multo magis alia nomina diuina hoc modo communiquerant. Nomen autem domini tetragrammaton nulli alijs communiquerant: sed de solo Deo dicitur:

f Benedictus es in templo sancto gloria tua, & superlandabilis &c. Istud templum est humanitas Christi: quia in Christo habet plenitud diuinitatis corporaliter, ut dicit Apostolus ad Colos. Propter hoc dicitur Apocalyp. vigesimo primo. g. de cœlesti Ierusalem: Templo non viuit in ea: dominus Deus ipse est templum eius. & agnus.

g a Benedic-

a Cherubim. plenitudo scientie interpretatur. **b** Benedic omnia opera domini domino. Nos, pro omnibus: quia cuncti videmus aliquid in mundo pulchrum & honestum: inde Deum laudare, & ei referre gratias debemus.

Q a Qui

c In celo. in templo sancto glorie tui, & superlaudabilis & supergloriosus in secula. Benedictus es in throno regni tui, & superlaudabilis & superexaltatus in secula. Benedictus **a** Cui omnia secreta nuda. **b** Plenitudo nem sciens, scilicet charitatem: plenitudo enim legis est dilectio.

c es qui intueris abyssos, & sedes super Cherubim, & laudabilis & superexaltatus in secula. Benedictus es in firmamento cœli, & laudabilis & gloriosus in secula. Béné-

d dicte omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula. **a** Particulariter.

b Generaliter. **c** Offrenda: congulete Dei laudibus, quem admirantur & laudant in omnibus.

d memento cœli, & laudabilis & gloriosus in secula. Béné-

e dicte omnia opera domini domino, laudate & superexaltate eum in secula. Benedictus es in firmamento cœli domino, laudate & superexaltate eum in secula. Béné-

f **a** Vnde: Aquæ quis super colos sunt laudant nomen domini.

g Inferiores & superiores. **c** **a** Benedic aquæ omnes que super cœlos sunt domino, laudate & superexaltate eum in secula. Benedic omnes virtutes domini domino, laudate & superexaltate eum in secula. Benedic sol & luna domino, laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite stellæ cœli domino, laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnis imber & ros domino, laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite omnes virtutes domini domino, laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite sol & luna domino, laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite meteorum. **b** Quidam invenit in hyeme, ibi: Benedicite gelu &c. Sexto inuitant ea que sunt in motu Solis diuino in duobus hemisferiis: que sunt nox & dies, lux & tenebra: quia Sole existente in hemisferio noctivo cœlum dñe & lux. Quando autem est in hemisferio opposto, cœlum noctis & tenebra: & hoc est quod dicitur: Benedicite noctes. Septimo inuitant duas impressiones notabiles, que sunt fulgura & densitas nubium, ibi: Benedicite fulgura & nubes domino, laudate & superexaltate eum in secula.

h Speciales. **i** Benedic terra. **j** Invenit elementa inferioria. **k** terram & aquam. Et primo inuitant terram secundum se, ibi: Benedic terra &c. Secundum quantum ad partes eius, ibi: Benedic montes & colles. Tertiò quantum ad ea que germinantur ex terra & adhaerent ei, propter quod pertinent ad ornamentum terrae. Benedic imber. Circa primum dicitur sic: Benedic cœli. Vbi inuitant cœlum sydereum cum sphaeris septem planetarum & cœlum crystallinum: ideo dicitur:

b Benedic aqua. illud enim cœlum dicitur aqueum propter quantam similitudinem, quia conuenit cum aqua in diaphanitate. Tertiò invenit angelos inquantum mouent orbes: quia ex motu eos cognoscuntur quia ex tali motione ministrant: & hoc est quod dicitur:

i Benedicite omnes. Quartu invenit ea que faciunt ad ornatum cœli. Solē & Lunā & alia luminaria, cum dicitur: Bene. Sol. & Luna in littera predicta.

j Et primo invenit ipsa elementa. Secundu ea que faciunt ad ornatum cœli. Solē & Lunā & alia luminaria, cum dicitur: Bene. Sol. & Luna in littera predicta.

k Benedic omnis imber. Hic invenit ea que pertinent ad elementa. **l** Et primo que pertinent ad elementa aquæ, cuiusmodi sunt pisces, & hoc est quod dicitur: Benedic cœli, &c. & exprimantur hic cœli, quia sunt pisces: maximi & mirabiles multum inter creaturas Dei. Secundu invenit ea que pertinent ad ornatum aeris, cum dicitur:

p Benedic omnes volucres cœli. Et accipitum cœlum imprimit pro celo aereo. Tertiò invenit ea que pertinent ad ornatum terræ, cum dicitur:

q a Benedic-

Quomodo cecidisti lucifer qui &c. afferunt nō potuisse fieri, vt homo nutritus in delitijs, septem annis foēo vixerit, & absque corporis laceratione inter bestias tamdiu fuerit. Quarum autem obijcendo si alter ei succelit, cuius vēcor dia fuerit, si ei ab Imperio celsit quod tantum possedit, aut quomodo per tantum tempus imperium illi seruatum sit, & sine rege fuerit, cū praeſertim nihil tale cotineat historia Chaldaorū, nec possint hac silentio praterierit qui minora scripere int. Hac omnia ingerunt, vt cum historia nō steterit, per Nabuchodonosor significetur diabolus, qđ non non recipimus, ne oia qua legimus umbra & fabulę videantur. Quis namenates quasi bruta animalia in agris & sylvestribus locis nesciit vivere? & multo incredibilia hominibus accidisse, & Graec & Romana tradit historia, cū scyllam quoque & chimerā, hydram & centauros, & multa huiuscmodi narrant fabulae: quid mirū si ad ostendam Dei potentiam, et regnum humiliandam superbiā Nabuchodonosor haec pertulit?

Translatio LXX. quare repudia.

Ad hanc
Translato
LXX. quare
repudia.

Quoniam do. ex eo. in re. ho. Transferendo regna secundum voluntatem suam.

Et humili. ho. id est Christum.

Constitu. su. eum. Secundum quod ipse dicit Matth. v. t. d. Data est mihi omnis potestas in celo & in terra. Vt secundum literam per hoc intelligitur Nabuchodonosor, qui de humili statu primo fuit ad regnum eleutus, sed propter se peribat ad tempus dei eius, & per humilitatem iterum restitutus.

Quoq; alebat.

Eius nimius, & esca vniuersorum in a. Simplices.

Subter eam habitabant animalia. Feroceſ. & bestiæ, & in ramis eius conueraſ. Neues mendaſ.

NICOLAVS DE LYRA.

A Et eccl. vniuer. in ea. Trop. multitudinem dimitur natum.

B Subter eam habi. ani. i. Simplices.

C Et bestiæ, i. feroceſ, quia nullus audebat resistere ei.

D Et in ea. Per volucres intelligentur garuſ & mendaces ad alta tendentes, quia tales solent principibus esse laterales.

E Videbam. Hic consequenter narratur in ea in quantum continet sententiam Dei. unde dicitur sic: Videbam, scilicet prospectum statutum meum.

F In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in Psal. Dormierunt somnium suum, & nihil inuenierunt oves viri diuitiarum in matribus suis. Sequitur:

G Et ecce vi. Angelus, quia Angelii vigiliat ad custodiā nostrā, & ad exequā Dei mīlita, & quia non cessant ab actu intelligenti, sicut nos castissimi opprēſſi somno. i. Estant. Hoc dicitur ad diffidentiam demonum: quia Philosophi Gentiles diceant demones corpora habere aerea, ut dicunt est supra, Angelos autem esse intelligentiam omnino separatis.

H De celo dicitur: Quia in Deo mittuntur Angeli ad hanc inferiora administranda. I. Clamauit fort. Ad insinuandam autoritatem amēa sententiae.

I Saccidi. ar. Quia Nabuchodonosor de regno abiectus est ad tempus, ut dicitur infra cap. 1.

J Precedit ra. e. filios eius vel posteros qui decesserunt & interfici per Medos & Persas, ut patet cap. seq.

K Excutit fo. e. i. deorem regni. quia multum deperit in infirmitate longe regis Nabuchodonosor.

L Eridipergi. f. e. Quia illo tempore quilibet rapiet sibi diuiti. ut ille regis.

M Fugi. de. que. Quia multi recesserunt de domino Nabuchodonosor tempore amentie sue, tam de simplicibus qui significantur per bestiæ, quia de principiis qui designantur per volucres ad alta tendentes.

N Vincit. ger. ra. e. in ter. i. spem certam revertendi ad regnum post amentem.

O Erat. vi. infirmitate inducta ex diuina sententia, que infrangibila est.

P In h. h. h. so. sunt. Quia tempore amentie habitabat in campis cum bestiæ.

Q Cor. e. ab hu. con. Quia perdidit regnum rationis per amentiam, & sic fidelis est quasi bestia: quia vita hominis non differt a vita bestiali, nisi per regnum rationis non quia fuit mutatus in bouem, ut dicit Iosephus: qui tamen veraciter narrat historiam veteris testamenti, tamen quando vult expone turpi defactum, sicut de mutitate Adae in statu innocencie, dicit Iosephus quia non erubescet, & exponendo rationem assignat, quia Adam vixit tunc in simplicitate bestiali, sicut puer ante regnum rationis non erubesceret: sed hoc est manifeste falsum, quia sic per peccatum melioratus fuit status primi hominis, quia per hoc adeps fuit regnum rationis. & eodem modo dicit hic Iosephus, dicendo quod Nabuchodonosor fuit mutatus in bouem.

R Et septem tempora mutentur. su. eum. id est septem anni. per tempus cum intelligitur annus in scriptura, ut dicitur infra cap. cum dicitur: Tempus & tempora & dimidium temporis. Ex quo patet falsum, quod aliqui dicunt, ut annos fuisse mutatos in vijs. mensis oratione Danielis, ut dicit gloſa super locum istum.

S Et ali. v. f. Per quod significatur habitus malus faciens difficultatem in dicta reuelatione: Quia tunc non facit impossibilitatem, ideo sequitur: Donec cognoscant vniuers. scilicet in superbia.

T Quoniam do. ex. in re. ho. Et sic sub eo veraciter humiliatur, & de beneficiis sibi collatis ei debite regnatur. Quod si fecerint eis maiora in celestibus donabuntur, propter quod in huius figura dicitur in fine capituli: Et magni mea amplior redditus est mihi.

Quoniam do. ex eo. in re. ho. Transferendo regna secundum voluntatem suam.

Et humili. ho. id est Christum.

Constitu. su. eum. Secundum quod ipse dicit Matth. v. t. d. Data est mihi omnis potestas in celo & in terra. Vt secundum literam per hoc intelligitur Nabuchodonosor, qui de humili statu primo fuit ad regnum eleutus, sed propter se peribat ad tempus dei eius, & per humilitatem iterum restitutus.

Quoq; alebat.

Eius nimius, & esca vniuersorum in a. Simplices.

Subter eam habitabant animalia. Feroceſ. & bestiæ, & in ramis eius conueraſ. Neues mendaſ.

NICOLAVS DE LYRA.

A Et eccl. vniuer. in ea. Trop. multitudinem dimitur natum.

B Subter eam habi. ani. i. Simplices.

C Et bestiæ, i. feroceſ, quia nullus audebat resistere ei.

D Et in ea. Per volucres intelligentur garuſ & mendaces ad alta tendentes, quia tales solent principibus esse laterales.

E Videbam. Hic consequenter narratur in ea in quantum continet sententiam Dei. unde dicitur sic: Videbam, scilicet prospectum statutum meum.

F In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in Psal. Dormierunt somnium suum, & nihil inuenierunt oves viri diuitiarum in matribus suis. Sequitur:

G Et ecce vi. Angelus, quia Angelii vigiliat ad custodiā nostrā, & ad exequā Dei mīlita, & quia non cessant ab actu intelligenti, sicut nos castissimi opprēſſi somno. i. Estant. Hoc dicitur ad diffidentiam demonum: quia Philosophi Gentiles diceant demones corpora habere aerea, ut dicunt est supra, Angelos autem esse intelligentiam omnino separatis.

H De celo dicitur: Quia in Deo mittuntur Angeli ad hanc inferiora administranda. I. Clamauit fort. Ad insinuandam autoritatem amēa sententiae.

I Saccidi. ar. Quia Nabuchodonosor de regno abiectus est ad tempus, ut dicitur infra cap. 1.

J Precedit ra. e. filios eius vel posteros qui decesserunt & interfici per Medos & Persas, ut patet cap. seq.

K Excutit fo. e. i. deorem regni. quia multum deperit in infirmitate longe regis Nabuchodonosor.

L Eridipergi. f. e. Quia illo tempore quilibet rapiet sibi diuiti. ut ille regis.

M Fugi. de. que. Quia multi recesserunt de domino Nabuchodonosor tempore amentie sue, tam de simplicibus qui significantur per bestiæ, quia de principiis qui designantur per volucres ad alta tendentes.

N Vincit. ger. ra. e. in ter. i. spem certam revertendi ad regnum post amentem.

O Erat. vi. infirmitate inducta ex diuina sententia, que infrangibila est.

P In h. h. h. so. sunt. Quia tempore amentie habitabat in campis cum bestiæ.

Q Cor. e. ab hu. con. Quia perdidit regnum rationis per amentiam, & sic fidelis est quasi bestia: quia vita hominis non differt a vita bestiali, nisi per regnum rationis non quia fuit mutatus in bouem, ut dicit Iosephus: qui tamen veraciter narrat historiam veteris testamenti, tamen quando vult expone turpi defactum, sicut de mutitate Adae in statu innocencie, dicit Iosephus quia non erubescet, & exponendo rationem assignat, quia Adam vixit tunc in simplicitate bestiali, sicut puer ante regnum rationis non erubesceret: sed hoc est manifeste falsum, quia sic per peccatum melioratus fuit status primi hominis, quia per hoc adeps fuit regnum rationis. & eodem modo dicit hic Iosephus, dicendo quod Nabuchodonosor fuit mutatus in bouem.

R Et septem tempora mutentur. su. eum. id est septem anni. per tempus cum intelligitur annus in scriptura, ut dicitur infra cap. cum dicitur: Tempus & tempora & dimidium temporis. Ex quo patet falsum, quod aliqui dicunt, ut annos fuisse mutatos in vijs. mensis oratione Danielis, ut dicit gloſa super locum istum.

S Et ali. v. f. Per quod significatur habitus malus faciens difficultatem in dicta reuelatione: Quia tunc non facit impossibilitatem, ideo sequitur: Donec cognoscant vniuers. scilicet in superbia.

T Quoniam do. ex. in re. ho. Et sic sub eo veraciter humiliatur, & de beneficiis sibi collatis ei debite regnatur. Quod si fecerint eis maiora in celestibus donabuntur, propter quod in huius figura dicitur in fine capituli: Et magni mea amplior redditus est mihi.

MORALITER.

A Et ecce arbor in medio terre. Id est in medio terrarium hominum, quorum status variabilis est secundum fortunam motum.

B Et alti. eius ni. Per superbiam ex fortune prosperitate caustam, & solutionem indicabimus: quia hic dicitur expreſſe, quod rex narravit somnum in conspectu eorum, & tamen nescierunt interpretari.

C Donec collega. id est familiaris.

D Ingreditus est in conspectu meo. Queritur ergo quare non fuit primo vocatus cum alijs, & maxime quia alii ei somnum expulerat, ut dicitur in cap. 2. Dicendum, quod erat absens pro aliquo arduo regni negotio: propter quod rex non praecepit interfici sapientes, sicut prius precepit in familiis eis: quia expectabat Danielis, & hoc videtur sonare litera.

E Et fructus eius nimius. Propter multitudinem diuitiarum artificialium.

F Et per me. p. est de. Hic incipit personam interpretantem tangere: Vt introducerentur in conspectu meo tunc sapientes, &c.

G Tunc ingre. arioli. supra expositum est qui dicebantur arioli & ceteri hic nominati.

H Et solutionem eius. Quia hoc est solius Dei: Ex quo patet eos salutem respondere in prima visione, qđ dixerunt: Rex dicit somnum seruus suis, & solutionem indicabimus: quia hic dicitur expreſſe, quod rex narravit somnum in conspectu eorum, & tamen nescierunt interpretari.

I Donec collega. id est familiaris.

K Ingreditus est in conspectu meo. Queritur ergo quare non fuit primo vocatus cum alijs, & maxime quia alii ei somnum expulerat, ut dicitur in cap. 2. Dicendum, quod erat absens pro aliquo arduo regni negotio: propter quod rex non praecepit interfici sapientes, sicut prius precepit in familiis eis: quia expectabat Danielis, & hoc videtur sonare litera.

L M ORALITER.

M u. Ecce arbor in medio terre. Id est in medio terrarium hominum, quorum status variabilis est secundum fortunam motum.

N Et alti. eius ni. Per superbiam ex fortune prosperitate caustam, & solutionem indicabimus: quia hic dicitur expreſſe, quod rex narravit somnum in conspectu eorum, & tamen nescierunt interpretari.

O Et fortis. Propter potentiam mundanam.

P Et proceritas eius contingens ceterum. Id est elatio nimis excessiva propter impenitam sibi reuerentiam.

Q Asperius illius erat vsque ad terminos vniuersitatem. Quia ab habitantibus in remensis partibus timebatur, ne eos maderet.

R Folia eius pulcherrima. Hoc dicit quantum ad eius ornatum & iocalia, quia de uestris regni supereratis congregauerat.

S Et fructus eius nimius. Propter multitudinem diuitiarum artificialium.

T Et se. Et se. Et se. Et se. Et se.

U Ecce arbor in medio terre. Id est in medio terrarium hominum, quorum status variabilis est secundum fortunam motum.

V Et alti. eius ni. Per superbiam ex fortune prosperitate caustam, & solutionem indicabimus: quia hic dicitur expreſſe, quod rex narravit somnum in conspectu eorum, & tamen nescierunt interpretari.

W Et fortis. Propter potentiam mundanam.

X Et proceritas eius contingens ceterum. Id est elatio nimis excessiva propter impenitam sibi reuerentiam.

Y Asperius illius erat vsque ad ter. Per nominis sui diffusionem.

Z Folia eius pulcherrima. Per exterioris apparatus ostentationem in familiis & equitatu, in vasis aureis argenteis & similibus.

A Et fructus eius nimius. Per opulentiam.

B Quoq; alebat.

C Subter eam habitabant animalia. Feroceſ. & bestiæ, & in ramis eius conueraſ. Neues mendaſ.

D Hoc som. vi. ego Na. Per hoc patet falsitas illorum qui dicunt, quod ea que dicuntur in hoc capitulo non sunt intelligenda ad literam de Nabuchodonosor, sed de diabolo qui in consummatione seculi consequetur maiorem gloriam quam illi Angeli qui non peccaverunt. Quod autem non intelligatur ad literam de Nabuchodonosor, arguit prius, quia non est verisimile quod rex fuisse dimisit curvare per campos cum bestiis, sed magis fuisse ligatus & inclusus, similiter nec per tantum tempus vixisset mundus & sub diu. Tertio impossibiliter videtur, quia ita vixisset tali cibo, quia infra dicitur: Ego quasi vos comedes. Quartu& quia in tanto tempore bestie devorassent eum, ut videtur. Quarto quia non est verisimile quid per septem annos tantum regnum fuisse sine rege, & non legitur alius institutus, sed fuisse institutus, non est verisimile, quod ei cessasset post suriam. ideo dicunt quod Daniel ad literam loquitur in modum explicationis: ut quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

E Vido capi. Posito exordio narrationis & interpretationis, hic procedit ad vtrumque in speciali, & primò ad narrationem, secundo ad eius interpretationem, ibi: Tu ergo Balbaf. Prima in tres, quia primò narratur rex arioli, & secundò Daniel, ut hic dictum est sed fuisse in modum explicationis: ut dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

F Vido capi. Posito exordio narrationis & interpretationis, hic procedit ad vtrumque in speciali, & primò ad narrationem, secundo ad eius interpretationem, ibi: Tu ergo Balbaf. Prima in tres, quia primò narratur rex arioli, & secundò Daniel, ut hic dictum est sed fuisse in modum explicationis: ut dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

G In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

H In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

I In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

J In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

K In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

L In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

M In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

N In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

O In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

P In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

Q In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

R In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

S In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

T In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

U In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

V In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

W In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

X In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

Y In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

Z In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

A In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

B In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

C In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

D In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

E In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

F In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

G In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

H In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

I In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

J In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

K In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

L In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

M In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

N In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

O In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

P In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

Q In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

R In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

S In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

T In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

U In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

V In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

W In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

X In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab expositione applicando partes singulas visionis ad partem solutionis.

Y In ea. Quia prosperitas preſens vita est in ea quasi somnium. s. unde dicitur in ea quia oportet repeti somnum ab

a Et cog. Quia intelligebat somniū regi contrarium esse & cordis timorem pallore vultus signabat. pro rege enim non ingratus dolebat, qui ci plurimum derulerat, & ne videatur insultare ei ait: Domine mi, &c. **b** Balthasar somnium. Videns eū perterritum, nec contra se velle dicere aliquid sinistrum: cohortatur ut vere & simpliciter quod intelligit eloquatur.

Quaest.

c Vincitur ferro. Querunt à nobis qui histonæ contracticunt, quomo- do ferro & are vincitus fuerit, aut quis eū ligauerit, cum perspicuum sit omnes furiosos ne aliquos occidant catenæ religari.

d Hec est int. Auctoritatem sententię, verborum temperat blandimentis, & mala relevat promissis. Vnde: Re gnum tuum tibi manebit.

e Regnum tuum. Hoc quoque calumniatores accusant, mirantes q̄ post escationem, post tanta tormenta, post scenū & herbariū alimētū Deū confiteatur, & sit qui fuerat. Sed respondeant quomodo congruat, vt Angeli qui nunquam corrueunt, eum habeat principem, qui per p̄nitentiam sit reuerterit.

f Quamobrem. Quamvis Deus prædi- xerit, cuius præficiencia non potest mutari: hortatur tamen ad elemo- synam & pauperum misericordia, quia nesciebat an esset Dei commi- natio: quia & Ezechia & Niniuia rum sententia mutata est, non iudi- cij vanitate, sed eorum mutatione, qui conuersi veniam meruerunt.

i Iren. 18.4. Ieremias quoq; dicit dominus se ma la super gentem inferre, & si bona fecerit minas clementia cōmutare: insuper bona terrena se daturū pro mittit, sed si mala fecerit, dicit se, si uiam mutare sentientiam, nō in homines sed in opera q̄ mutata sunt. Neque enim Deus hominibus in- scitur sed vitis, quia cum in homi- ne non fuerit nō quod mutatum est punit. Intendit. n. peccata punire, homines saluare. Fecit Nabu- chodonosor iuxta Danielis consiliū misericordias in pauperes, & idcirco vñq; ad mēsem. xii. dilata est sententia: sed quia gloriatur dicens: Non haec est Babylon, &c. bonū misericordia perdidit malo superbia: Propter humilitatem adhuc p̄ annum mansit in regno, & quia be necerat pauperibus secundū cōsu- lium Danielis, sed elatus in superbia statim electus versus est in infaniam. In Ieremias præcipitur populo Iudeorum, vt orent pro Babyloniorum pace, quia in pace eorum est Pax captiuorum.

g Forstian ignoscere: Daniel præcius fu turorum dei sententia dubitabat, in quo appetit eorum intole- rabilis temeritas, qui audacter peccatori veniam pollicentur, nemini tam desperandum, quia & Na- buchodonosor si fecerit bona, in- indulgentia promittitur.

a Cum

NICOLAVS DE LYRA. **H**ec Hiero. Ratio autem istorum que dicit hic Hiero, p̄t assignari breviter: quia finis naturam hominis deordinat, & quia bestiæ facit, & ex hoc sequitur qd aliqua sunt eis delectabilia & possibilia que ante non erant propter transmutationē na- ture, sicut mulieribus pregnantibus carbo- nes.

di ego Nabuchodonosor rex. Tu ergo Balthasar interpretationem narra festinus: quia omnes sapientes regni mei nō queūt solutionem edicere mihi. Tu autē potes, quia spiritus deorū sanctorum in te est. Tunc Daniel cuius nomen Balthasar, ceperit intra se metipsum tacitus cogitare, quasi vna hora, & cogitationes eius conturba- bant eum. Respondēs autem rex ait: Balthasar, somnium & interpretatio eius non conturbent te. Respōdit Bal thasar & dixit: Domine mi, somnium his qui te oderunt, & interpretatio eius

a Absque regis initia exp̄icas; veritatem, & ne vi- deatur superbe arguere exponit altitudinem po- tenzie.

arbor.

hostibus tuis sit. Arborēm quam vi- disti sublimem atque robustam, cuius altitudo pertingit ad cœlum, & aspectus illius in omnem terram, &

a Præsumptione tua.

rāmī eius pulcherrimi, & fructus eius nitimus, & esca omnium in ea, subter eam habitantes bestiæ agri, & in ramis eius commorantes aues cœli: tu es rex, qui magnificatus es & inualui sti, & magnitudo tua crevit & perue- a Hypobole.

nit vñque ad cœlum, & potestas tua in terminos vniuersitatis terræ. Quod au tem vedit rex vigilem & sanctum de scendere de cœlo, & dicere: Succide arborem, & dissipate illā: attamen germen radicum eius in terra dimi tite, & vinciatur ferro & ære in herbis † foris. & rōre celi conspergatur, & cum feris sit † pabulum eius, donec septem tempora mutantur super eū.

Vñcam.

Non me. **a** Qui omnia potest.

Hec est interpretatio sententiae altis simi, † quæ peruenit super dñm meū a Homines.

b Infanum.

regem. Eiſcient tē ab hominibus, & cum bestiis ferisq; erit habitatio tua, † & fñū vt bos comedes, & rōre celi

Anni.

li infunderis. Septem quoque tempo

Eeuolui.

ra mutabuntur super te, donec scias, quod dominetur excelsus sup regnū hominū, & cuicūq; voluerit det illud.

Quod autē † præcepit vt relinquere

germen radicum eius, id est arbo-

ris, regnū tuū tibi manebit postquā

cognoueris potestatem esse cœlestem.

Fracientis.

TQuamobrem rex cōsiliū meū pla- ceat tibi, & peccata tua te leemosynis redime, & iniuriantes tuas misericor diis pauperū: forsitan tignoscet D^o de lictis tuis. Oia haec venerunt sup Na-

Annū.

buchodonosor regē, Post finē mēsiū

i Post finē mensū duo, i. post annū

g qui

a Cum: s. ad. Arrogans gloriatio statim punitur: nec sententia dif fertur, ne misericordia in pauperes minime profuisse videatur. In superbia statim regnum perdidit, qd aliquādū in misericordia detinut: quia de magnitudine operis sui tu multa ultra homines, factus est infra homines.

b Et sen. m. re. Ostendit sentum se amissile, non formam humanā, qd mulat putant ex eo quod sequitur: figura mea redditā est mihi.

c Iuxta vo. In hoc sicut homo loqui cur, tanquam non secundum iustitiam agat, sed secundum voluntatem, & dum potentiam Dei prædi cat iustitiam eius videtur arguere, quasi immerito poenas sustinuerit.

d Optima m. Secundum eos qui hi storia contradicunt, omnes Ange

re frequent in regnum restituendū, & maior fiet eius gloria qui cōtra dominum superbiuit, quam eoru qui obedierunt ei, & fecit mala vt haberet bona. Tanta erat nequitia Eulmerodach, q̄ omnes requirebant patrem. Vnde & postea posi

tus est a parte in carcere.

NICOLAVS DE LYRA **g** qua per annum facta est dilatio pene propter opera misericordie: sed quia vt di- cūtū est, reuersus est ad superbiam, ideo

est iniquitas.

a Inula Babylonis deam. Fretus mul-

titudine milium.

b Respondit: r. Non dicitur hic quod aliquis loqueretur cum eo, & ideo dicēdū, & respondit sue cogitatione: quia tunc cogita- tionē abiectione sua quam predixerat

s Daniel, & reputabat falsum & impos- sibile, quia iam annū traxerat, & propter magnitudinem potestie & superbie sue.

c Eta. Non. hest ba. c. m. q. d. quis pos- se tamē de cōdere, dicitur autem Babylon ma-

gas, quia secundum q̄ dicit Hier. super Iſa. Impetrat cōficiat in quadro, & quodlibet laus quadrat habebat. xvi. miliaria. i. octo laus: neq; est mirum: quia tunc sic edifi- cebant cūtates, qd quilibet secundum sta- tus suū habebat iuxta dominum suū horum & vñcam, vñ terre nascientia cre- bant: unde dū posset piuere in obſidio cū familiā sua. Capitolium autem vñfortali- um illius cūtatis erat turris adiuncta a

f Noe. Et habebat Gen. 1.1.

g Quam ego adiūcāvī in do. re. Non. n.

adiūcāvī simpliciter illam cūtatem, sed fecerat cū metropolū sue monarchię, & tam ampliaverat & fortificaverat ad robur regni sui & decorum, propter quod repudiat cū Daniel trufaciunt.

c Cam: ser. ad. e. i. re. Vt ei ostendere. Dens quod propter superbiam suam posuit est, ideo ipso loquente superbe subiit inflata pena cum dicitur:

f Vox de c. r. Quasi quoddam pondas decūtū eius superbiam, & vox facta est in aero, vt Dei iudicat intelligatur a po- pulo, quia non ambulabat solus per aulam suū, sed multi erant cum eo, qui vocem de celo audierunt.

g Tini d. Na. Sensus patet ex predictis: Sequitur:

h Finit quasi bos co. Ex hoc patet, qd non sicut mutatus in bouem, vt dicit Iosephus, quia von dicitur hic bos, sed quasi bos modo vinendo, vt habetur in decre- tū. 2. q. 4. remittuntur.

i Et o. c. Quia celo tantum tegebatur.

k Donec cū secundum longitudinem ala- num aquila, quia non rondebat.

l Ex vñcam. Eadem ratione.

m Igitur: tūc ponit visionis impletio quan-

duodecim in aula Babylonis deam. **a** His: sicut scum in animo volabat, ob ea que sibi dicta fuerant Danièle.

b Relspōdit: rex & ait: Nonne hæc est Babylō ciuitas magna, quā ego adificau in domum regni, in ro-

bore fortitudinis meæ, & in gloria, decoris mei. Cumq; sermo adhuc el-

a Quia per se regnare voluit **b** Quasi pondus.

c aperte praemittit, vt domino vindicta-

d in milia scutar.

e set in ore regis, vox de celo ruit. Tibi dicitur Nabuchodonosor rex: Re-

gnū tuum transibit à te, & ab ho-

a Quia per se iudicauit.

b Quia p. o. e. Quantum ad durationem.

c Ut re. in g. quis se extedit ad oēm g. c.

x Et o. h. quia de nihilo sit, & i nihilo redi gerent, nisi manutentia Dei cōseruant.

y Iuxta vo. e. i. in Angelis.

z Et non est qui re. m. a. i. potētie.

a Et die. i. q. fe. i. dicere posuit: quia iudicia

b eius incomprehensibilitate sunt a nobis, nec er-

are potest in factis suis. Sequitur.

c Figura me. r. est ad me. Nō est per hoc intelligendū, qd de figura bonis reuersus sit ad figurā hominis, vt dicit Iosephus & ma-

lē, vt r̄sū est, sed figura hic accipitur pro exteriori cōpositione, quia fuit tōsus & re- stitus, & sic quod immodo in figura mutus. Vl alter intelligendū est hoc scdm estimationem, quam babebat fūria, quia

a tibi sicut esse superbia.

b Super omnes gentes, finis cuius autem nec foli-

arbitrio cedit.

c Magna misericordia consolatio.

d dominū excelsus in regno homi-

e num, & cuicūq; voluerit det illud.

f Optimis. **g** Non vere.

h Omnis potest a Deo est.

i Non. Et die. i. q. fe. i. dicere posuit: quia iudicia

j eius incomprehensibilitate sunt a nobis, nec er-

are potest in factis suis. Sequitur.

k Et optimis. & m. n. i. potētie.

l Et gradientes in su. p. h. Hoc cognos-

m per experientiam. Dubitatur a quibus

n Nabu- chodonosor fuerit

o fūria fūsua.

p Quia omnia opera eius ve.

q Qui pro-

cedunt secundum regulam sue sapientiae,

r que non potest errare.

s Et omnes v. i. i. modi faciendo.

t K. Iudicia. id est recti.

u Et gradientes in su. p. h. Hoc cognos-

v per experientiam. Dubitatur a quibus

w Nabu- chodonosor fuerit

x fūria fūsua.

y Quia dominatur in regno hominum.

z altissimū benedixi, & viuentē in sem-

l piternū laudaui, & glorificau: quia

t Experto credere.

u potestas eius, potestas sempiterna, &

v In omnia temporē vel legis vel Euangelii. po. uit. n. Nabu-

w chodonosor fuit primo recipio ejus hoc non ignorare.

x regnum eius in generatione & gene-

y rationē, & omnes habitatores terra

z apud eum sunt.

l luxuriantur enim suam facit, tam

m in virtutibus celi, q̄ in habitatoribus

n potestis eius.

o terrae, & non est q̄ resistat manū eius,

p & dicat ei: quare fecisti? In ipso tē

De Lyra. Danielis Cap. V. De Lyra.

En ramis eius volucres, id est in domo eius vel curia sunt leues superbi, mendaces, garrulos. Ex ea recessus omnis caro, id est carnales eius bona confundunt, quia ratione dat mundo, nihil Deo. Super hanc arborum est sententia quam clamat Vigil. i. Christus vel Angelus vel predicator: vel prelator, que sequitur: Succidite arborum per mortem. Evidet quatuor ad militiam extremam inter animalia: quia in aliis animalibus post mortem remaneat aliquid viile, nihil autem in huiusmodi homine. Precedite ramos eius, i. parentem. Executie folia, i. extortorem apparent. Diffringit fructus, quantum ad subtractionem bona operationis. Fugant animalia, que habeant eam sicut, quantum ad defectum debita subiectio. Allegatur milicu, quantum ad generationem male confundit. Ferre propter diuitiam obstinationis. Evidetur foris, quantum ad invenientiam in omnibus malis, quia tunc facta est ei frons meretricis. Cor ab humano commutetur quantum ad damnationem perpeccatum, que per septenariam designatur. Ecce arbor humana proserpitatis, & contra eam sententia diuina vltio. Secundum potest exponi de proserpitate seu excellencia spirituali, & sic per arborum intellige hominem virtuosum. Hec arbor est dia, per insitum. Fortis, per constantiam. Frondoja, per eloquentiam. Magna per prudentiam, que dirigit omnes virtutes. Diffusa,

Difffusa, per misericordiam. Fructifera, per devotionis exuberantia. Oportet pascitur ex ea per fraternali edificationem. Subter eam bellis, per suum exteriorum refrenationem. In ramis eius volucres clypeos per motum exteriorum moderantiam. Hic homo si in peccatum cadet, contra eum inclemat Vigil. i. Christus in Evangelio, predicator vel prelator predicto.

* Intellexit se pro superbis punitur, & in humiliari.

in superbis potest humiliare.

ad subtractionem bona operationis. Fugant animalia, que habent eam sicut, quantum ad defectum debita subiectio. Allegatur milicu, quantum ad generationem male confundit. Ferre propter diuitiam obstinationis. Evidetur foris, quantum ad invenientiam in omnibus malis, quia tunc facta est ei frons meretricis. Cor ab humano commutetur quantum ad damnationem perpeccatum, que per septenariam designatur. Ecce arbor humana proserpitatis, & contra eam sententia diuina vltio. Secundum potest exponi de proserpitate seu excellencia spirituali, & sic per arborum intellige hominem virtuosum. Hec arbor est dia, per insitum. Fortis, per constantiam. Frondoja, per eloquentiam. Magna per prudentiam, que dirigit omnes virtutes. Diffusa,

GLOSSA ORDINARIA. CAP. V.

Berosus li.
3. b. Chal-
daica.
lxx. 12. 4.

+ millenia-
ris, & co-
rä mille vi-
num bibe-
bat.
† in dulce-
dine vni-
Xenophon
Troyus Pom-
peius.

Zach. 1. 8.

Dm. 5. 7. 8.

Dixit.

Balthasar rex. Hiero. Non filius Nabuchodot, vt vulgo crederit, sed (vt ait Berossus qui Chaldeam scribit historiam, & qui can sequitur Iosephus) post Nabucodonosor qui regnauit annos. xlviij successit Euilmerodach filius eius, de quo scribit Ieremia quod in primo anno regni sui levauerit caput Iochani regis Iudee & eduxerit eum de domo carceris: Huic successit filius eius Regusar qui habuit filium Labosordachum, patrem huius Balthasari quo à Medis et Persis occiso destructum est regnum Chaldeorum, & Darius succedit: Hoc Xenophon in Cyri maioris scribit infantia, & Pompeius Throgus, huc Darius alij Altaijen, alij Astyagis filium putant.

b Precepit autem tradunt Hebrei quod irritam putans Dei promissionem, qua Ieremias captiuitatem Iudeorum dixerat relaxandam, cuius & Zacharias in principio incenit, quasi ipsi vanus insultans captiuorum fecit grande coniuvium, & attulit vas in medium, in quo statim diuinum apparuit iudicium.

c Tenuit. Et ideo oblitus eorum quae contigerant Nabucodonosor. Tropo. Quicunque, & hereticus vel alius, verba prophetarum assumit, & ad sensum suum abutitur scripturae sacre testimonij, & dat bibere his quos decipit, & cum quibus à Deo recedens forniciatur, vala templi tollit et inebriatur in eis: et non Deum cuius vas sunt, sed Deus laudat aureos, id est seculari scientia compositos, argenteos eloquij venustate & rhetorica arte constructos, eoreos, ferreos, quos fabulae tradunt, & carmina poetarum multa eleganter vel ita illud habent differentia: quibus quia penitus inepta traditum, lapidei vel lignei metu dicuntur. Hos oës Deuteronomiū in duas partes diuidit, Maledictus qui facit scuptile & conflatile. Opus manuum artificis, & ponit illud in abscondito;

Chaldeorum, vt rediret captiuitas Iudeorum. Balthasar autem crebat illud tempus transisse: & per consequens Jeremiam dixisse falsum, propter quod ut dicitur Hebrei fecit tale festum.

b Optimatibus suis mille. Omnes eum magni principes sui imperii conuenierunt in Babylone, vt defendenter cunctatem contra Cyrus & Darium qui objederant eam, vt patet & ne huic capit.

c Et unusquisque. Quod exponitur duplice. Vno modo, quia secundum statu suu erant in coniunctio ordinati, seniores in primis locis, & alij consequenter in aliis. Alio modo exponitur, quia nullus cogebatur biber ultra vires vas, sicut sit apud aliquos, quam ad hoc moribus incompatibiles, & propter hoc non erat decens hoc fieri in aula regali. Secundum quod hic ponitur est cunctus blasphemia, exponendo vas Deo consacrata vobis humanis, & hoc est quod dicitur: Præc. et iam te, vt af. va. au. &c. ar. De templo vobis fuerant deposita à Nabucodonosor venerabiliter secundum suam gloriam.

e Quod a portauerat Nabucodonosor, p. l. d. annus eius, secundum eos qui dicunt Balthasar fuisse filium Euilmerodach: quia enim videtur probabilius, ut supra dictum est.

f Et bibe in eis rex & optimatus eius. Propterea contemptum suis punitus, & maxim quia illa vas exposuit suis viris & concubinis, vt hic dicitur: Tertium quod hic est possum est actus idolatrie, & dicitur: Laudabunt Deos suos. Insultatio Iudeorum in cuius vasibebant.

g Aureos & argenteos, & zeres, &c. & Idola enim febant de diversis metallis secundum proprietatem illorum pro quanto febant, vt idolum martis de ferro, solis de auro, lune de argento. Vnde dicitur Act. 19. e. quod ades diana febant argentea. Ratio autem huius est, quia probabile est quod tales imagines febant per astrologos. In talibus autem feniis duo attenduntur determinata constellatio ex parte virtutis influentis, & determinatis dispositio ex parte materie recipiens. Quartum quod hic ponitur, est confessus diuinae sententiae cum dicitur:

MORALITER.

a Balthasar rex fecit grande conui. Per Balthasarem qui interpretatur absorbens diuitias, significatur quilibet magnus & potens in viis, maxime carnalibus, bona sua consumens, ideo subditur:

b Optimatibus suis mille. Ad sui ostentationem: Et non dicitur hic, quod fecerit grande coniuvium pauperibus ad peccatorum suorum remissionem, & diuinam gratiam imprecatiōnem:

d Precepit ergo iam temulentus, ut afferrent vas a. & ex hoc patet, quod ebrietas & comedatio inducunt ad maiora malanam.

iste rex non processit ad contemptum Dei, eius vas humanis viibus applicando, donec fuit in coniunctio temulentus, & per hoc significavit quod potentes consumptis bonis suis in toto vel in parte in ebrietatis & coniunctio, frequenter se conuentur ad spoliandum ecclesiasticis & alijs bonis in Dei contemptum: Et quoniam absylus abyssus inuocat, ideo frequenter ad dicta via sequitur: Et levitatem Iudee, quem adduxit rex.

g Et laudabant Deos suos aureos & argenteos. Magna namque Dei blasphemia est, diuinitatem attribuere idolis.

* In eadem

Glosford. Danielis. Cap. V. De Lyra. 306

a Sto qui venit. **b** Carmina Poetam, argenteos & æreos, ferreos ligneos. **c** Insignes Gentilium inventio.

* que & lapideos. In eadem hora apparerunt digiti quasi manus hominis.

d Vt melius apparet. & manus, & quod cibis minis scriberis contra candelabrum.

e Vt ad regem pertinere dicatur. in superficie parietis aula regiae. Et rex aspiciobat articulos manus scripsit.

f Verbum communitatis et am. in malo accipiuntur. **g** Regina autem, i. mater Balibasar fecit dum Orige, sed secundum Iosephum erat eius auxilia, quod videtur probabilis. Et ideo poterat iure præterita que rex ignorabat, que scilicet facta fuerant tempore Nabucodonosor aui regis.

h Domum coniunxit ingressa est. Ad coniunctum regem, & ei consulendum. Et patet eius verba vobis ibi:

i Et vir in regno tuo, qui &c. Loquitur de Deo celi in plurali ad modum gentilium.

Catera patent ex dictis in alijs capitulis recte ibi.

j Spiritus amplior, quantum ad multitudinem cognitorum.

k Prudentia, quantum ad cognitionis claritatem.

l Quod summa dignitatis erat.

m Intelligentia & interpretatio somniorum. Intelligentia dicitur quantum ad cognitionem occulti. Interpretatio, quantum ad expressionem verbi.

n Et ostensio secretorum: quia multa sunt alia secreta quam in somniis, sicut est in proposito de scriptura in pariete que nota fuit Danielli.

o Ac solutio ligatorum, quantum ad intelligentiam scripturarum alijs occultarum, que dicuntur eis ligata: quia non possunt vivere interius intellectum: Hoc modo loquitur Philosophus 2. Metaph. vbi dicit, q. sicut nodus non potest solvere qui non nouit intricationem.

p Solutio qui ignorat intricaciones rationum ex vtrac parte.

q Inuenta sunt in eo, hoc est in Daniele, cui rex imposuit nomen Balthasar. Primo capitulo dictum est quod prepositus eum chororum imposuit hoc nomen. Danieli ergo rex non imposuit. Dicendum, quod prepositus imposuit de mandato regis: & ideo principaliter fecit hoc, vt hic dicitur. Sequitur:

r Vbique sunt vobis vobis præmissa. vnde Daniele scriptor Barbara canus laudabunt predicas.

s deorum laudatorum habet in le, & in diebus patris tui scia & sapientia inuenire.

t Est vir in regno tuo q. spiritus. **u** Inuenta sunt in eo. hoc est in Daniele, cui rex imposuit nomen Balthasar. Primo capitulo dictum est quod prepositus eum chororum imposuit hoc nomen. Danieli ergo rex non imposuit. Dicendum, quod prepositus imposuit de mandato regis: & ideo principaliter fecit hoc, vt hic dicitur. Sequitur:

x Igitur introductus est &c. Ex quo habetur, quod consilium mulieris sapientis non est contemendum, maxime quando non habetur aliud, sicut in proposito erat. Sequitur:

y Tu es Daniel de filiis captiuitatis Iudee, quem &c. quasi dicit, tu es de illis apud quos consueverunt esse prophetas, quia alibi quam apud Indos raro leguntur sufficiunt.

z Qui adduxerat rex pater meus: Id est annus meus, cui vera respondisti de oculis. Cetera patent ex dictis vobis ibi:

aa Respondens

c cognoscunt literæ, sed etiam intellectus. **d** Vnde rex Balibasar. Hic describitur regis perturbatio propter defectum interpretationis, cum dicitur: Vnde rex Balibasar sat & hoc est multum.

e Et vultus illius immutatus, quia propter reverbem timoris, i. e. & turbations frequentia mutabatur color eius in facie.

f Sed & optimates eius tunc ex regis perturbatione, & quia Deo erant percussi cum particeps criminis.

g Regina autem, i. mater Balibasar fecit dum Orige, sed secundum Iosephum erat eius auxilia, quod videtur probabilis. Et ideo poterat iure præterita que rex ignorabat, que scilicet facta fuerant tempore Nabucodonosor aui regis.

h Domum coniunxit ingressa est. Ad coniunctum regem, & ei consulendum. Et patet eius verba vobis ibi:

i Et vir in regno tuo, qui &c. Loquitur de Deo celi in plurali ad modum gentilium.

Catera patent ex dictis in alijs capitulis recte ibi.

j Spiritus amplior, quantum ad multitudinem cognitorum.

k Prudentia, quantum ad cognitionis claritatem.

l Quod summa dignitatis erat.

m Intelligentia & interpretatio somniorum. Intelligentia dicitur quantum ad cognitionem occulti. Interpretatio, quantum ad expressionem verbi.

n Et ostensio secretorum: quia multa sunt alia secreta quam in somniis, sicut nota fuit Danielli.

o Ac solutio ligatorum, quantum ad intelligentiam scripturarum alijs occultarum, que dicuntur eis ligata: quia non possunt vivere interius intellectum: Hoc modo loquitur Philosophus 2. Metaph. vbi dicit, q. sicut nodus non potest solvere qui non nouit intricacionem.

p Solutio qui ignorat intricaciones rationum ex vtrac parte.

q Inuenta sunt in eo. hoc est in Daniele, cui rex imposuit nomen Balthasar. Primo capitulo dictum est quod prepositus eum chororum imposuit hoc nomen. Danieli ergo rex non imposuit. Dicendum, quod prepositus imposuit de mandato regis: & ideo principaliter fecit hoc, vt hic dicitur. Sequitur:

r Vbique sunt vobis vobis præmissa. vnde Daniele scriptor Barbara canus laudabunt predicas.

s deorum laudatorum habet in le, & in diebus patris tui scia & sapientia inuenire.

t Est vir in regno meo erit. Id est terius dñe erit in honore.

u Tunc ingressi omnes, sapient. &c. quia ex parte apollinaris.

v Interpretabilitate & ostensio secretorum ac solutio ligatorum inveniuntur: sunt in eo, hoc est in Daniele, cui rex imposuit nomen Balthasar.

w Nunc ita regi coram rege. Ait quod prepositus fecerit.

x Argumentum a natura. Quasi tu es de illis qui sunt in scripturis, ut firmior ostendatur: in qua descriptione scribentes est Deus pater, manus filii: nam per filium omnipotens operatur, Iohann. r. a. Omnia per ipsum facta sunt. Dicitur, spiritus sanctus. Unde dicitur Exod. octavo. Digitus Dei est hic. Et de ipso cantat eccllesia: Tu septiformis munere, dextra Dei tu digitus, & cætera. De scriptura vero dicitur infra.

y Hoc est.

MORALITER.

a In eadem hora apparerunt digiti quasi manus hominis scriptis &c. Hic fertur sententia diuinam contra predictos persecutores in scripturis, ut firmior ostendatur:

b In qua descriptione scribentes est Deus pater, manus filii: nam per filium omnipotens operatur, Iohann. r. a. Omnia per ipsum facta sunt. Dicitur, spiritus sanctus. Unde dicitur Exod. octavo. Digitus Dei est hic. Et de ipso cantat eccllesia: Tu septiformis munere, dextra Dei tu digitus, & cætera. De scriptura vero dicitur infra.

c Hoc est.

Glos. ord. Danielis Cap. V. De Lyra.

a Munera tua. Imitemur Daniel regis dignitatem & munera contumaciam, iam tunc illud euangelicum sequentem: Gratias accepisti, gratias date. Alioquin tristia nuntiantem, indecens erat dona suscipere.

b O rex, Deus a. Procul su ex. plum ponit, vt Dei iustitia doceat, & ob timorem superbiam, etiam pronepotem timilia sustinere ostendar.

c Quos pro. Si quod volunt reges faciunt, vbi prouidentia Dei, vbi praeceptum, vbi illud: Cor regis in manu Dei, &c. Sed regem sanctum quemque dicimus, in cuius mortali corpore non regnat peccatum, & cuius cor seruat, quia in manu Dei est. Qd aut in manu patris, nō rapier quisquam ex ea: qd rapitur, intelligit nō fuisse.

d Tu quoque si. Hac quidam referunt ad Antichristum, dicentes qd imitatur superbiam patris sui diaboli, contra Deum creatus sit. Sed querimus ab eis quis sit Daniel, qui ei scripturam Dei interpretatus sit, qui Medi & Persae qui eum occiderunt & in regnum successerunt. Nulli enim dubium est, quin post Antichristum sancti regnaturi sint.

e Mane tethel, phares. Primum pertinet ad terminationem regni. Secundum ad terminationem regni. Tertiū ad translationem regni.

f Tunc u. Accepit Daniel insig- nia, vt sic successero Dario notus fieret, & ab eo honoratus populo Dei subuenire posset. Tunc iub. Non mirum, si quāuis audiēs tristia premium soluerit,

NICOL. DE LYRA.

f Respondens Daniel ait coram rege, &c. quia ex pao non est aliquid accipendum pro revelatione domini secreta: sed post factum potest aliquid accipi ex liberalitate dantis, sicut feci Daniel infra cod. cap.

g O rex. Hec est tercia pars huius capitalis, vbi datur regi responso a Daniel. Ex quo patet, qd via principi tempore debito non sunt tacenda, & ut Daniel melius ipsam arguit: ponit exemplum aū suū qui propter superbiam suam fuit elevatus ad regno ad te-
pus, & patuit cap. precedenti. Et ideo iste grauissimis peccatum: qui non fuit cor- rectus exemplo eius. Nō valer, si di- catur, qd iste non habebat adhuc dilectionem, quād aū eius mortuus est. Et sic posset excusari per ignorantiam facti: non valer, si dicitur ei, quia facta regum s. notabilis scribantur in annalibus historiorum, & depingantur in imaginibus, & vt magis memo- rie commendarentur ad exemplum aliorum. Et ideo iste potuit scire am- suū factum. Hoc est igitur quod dicitur: O rex Balthasar.

h Deus altissimus dedit &c. quia de infinito statu elevatus est ad monar- chiam, vt dictum est supra.

i Et magnificientiam pp. expensas magnas quā faciebat, quod est pro- prium magnifici, vt dicitur 4. Eth. Et gloriam, quantum ad diffuso- nem sive magnitudinem.

j Et honorem, quā ei ab innumeris impendebatur, quia aliqui eum ho- norabant.

iniqui, qui partem suam volunt habere de bonis defuncti.

k Secularium. b) Occulorum. c) Diuinorum. d) Quam in aliis. & scientia intelligentia; ac sapientia ampliores inuenta sunt in te. Et nunc introgressi sunt in conspectu meo sapientes magi, vt scriptura hanc legerent, & interpretationem eius indicaret mihi, & nequiuferū lensem sermo- nis huius edicere. Porro ego audiui de te, quod possis obscura interpretari, & ligata dissoluere. Si ergo vales scripturam legere, & interpretationem eius indicare mihi, purpura vestieris, & torqueam auream circa col- lum tuum habebis, & tertius in regno meo princeps eris. Ad quā respondens Daniel, ait coram rege: Munera tua sint tibi, & tōdo-

l Sed aduer. per superbiam.

m Et vela domus. &c. Ecce cōtem- lia quā nō fecerat Nabuchodonosor. n Deos quoque ar. Ecce blasphemā, quā laudando Deos fecit, Deum cū qui in Ierusalem celebra blasphemabat.

o Porro Deum &c. spiritū tuū, & virtutem respirandi in quo conservat vita.

p In manu sua. id est potestate.

q Et omnes vias tuas. id cū cogita- tiones & opera.

r Non glorificasti. Reddido sibi grati- tias pro beneficiis acceptis.

s Idcirco. Hec est quartia pars pri- cipalium huius capituli, in qua ponit visionis expoſitio. Idcirco, id est propter predicationem tua mala.

t M. illus est. id est digitus manus m. re Hebrei sermonis, qui frequenter ponit singulariter pro plurimi, v. Exod. 8. f. Veneris musca granulata. multi- tudo muscarum: quia plures appar- bant digitū. Sequitur:

u Mane, te, pha. Primum peritus ad finem regni.

v Mane enim. id est quod man- ratio propter quod subditum:

w Numerat Deus. i. finit. Secun- dum pertinet ad finē vita Balthasar.

x Tethel. id est quod appensa- therē propter quod subditum:

y Appensus es in itat. Dicunt iudei. in quo ponderata sunt facta tua.

z Et inueni. i. minus in vita quā putares, diuino iudicio hoc exergere propter mala tua. Tertium pertinet ad translationem regni.

a Phates enim. id est quod di- fuis. & hoc est quod subditum:

b Divisi. à te. f. à posteriori.

c Et datum &c. quia ei immediate succedit Darius Medus, et postea Cy- rus rex Persarum nepos Dari.

d Tunc u. &c. Sed quārum que-

e talēm bo-

f M. numerus. b) Appensio. c) Divisi.

g Et hec interpretatio sermonis. Mane, numera- uit Deus regnū tuū, & complevit illud. Te-

h Eth. Dei vel stathera. i. finit. b) Qd. putatas.

i Vt ante gladis sociatis quam natura dissipulat. vnde: Virtutem non dimidicunt dies sios. b) Ein Medos & Persae. Cyrus enim ex Persa. rum adiuncto Dario auxiliario suo, subveniens Imperio Chaldaeorum.

j nūs habens. Phares, diuīsum est regnum tuū, & datū est Medis & Persis. Tunc iu-

k iniqui, qui partem suam volunt habere de bonis defuncti.

Glos. ord. Danielis Cap. VI. De Lyra. 307

l soluerit, cum ventura que audierat, nō statim creditit: Dei enim prophetam honorādo, se putauit veniam promereri: non tamen obtinuit, quia factilegium maius fuit, quām ve- neratio hominis Dei.

m a Eadem nocte. Iosephus dicit, obessa Babylone à Medis &

n Persis, Balthasar regem Babylonis venisse in tantam obliuionem sui, vt celeberrimum cōuiuum iniret, & in templi biberet vasis, & obes- sis epulis vacaret, vnde potest stare historia, qd cadē nocte sit captus & iugulatus: dū oēs visionis interpretationisq; miraculo territi, aut celebitate cōuium occupatus esset. Eadem nocte. Hinc Iosaias: Ecce ego su- scito super eis Medos &c. Et Iere- mis: Fili Babylonis quasi area tē- pus tritura eius. Adhuc modicū & venit tēpē mēllionis eius. Quod aut in coniunctio capta sit, Iosaias aperit sic Balthasar dicit: mea facta est mihi in miraculum: pone mensam, contemplare in specula, co- medentes & bibentes, surgite principes arripite clypeum.

NICOLAVS DE LYRA.

o talēm bonorem sibi exhibuit, cum diceret ei contraria, Dicendum, qd hoc fuit ne coram hominibus mendacij argueretur: quia talēm bonorem prouiferat legenti scripturam & interpretanti, vt patet ex predictis. Se- cundo, quia credet per hoc iram Dei placare exhibendo honorem eius probata: Sequitur:

p Eadem nocte. In hoc apparet interpretationis impletio, & secundū alijs Balthasar a suis cubiculariis fuit interfactus, & ciuitas prodi- gitate cōtra Cyro tradita. Secundū glo. interfactus est ab exercitu Me- dorum, qui audita visione de diuina sententia contra Bal- thasarem exploratores suis fecerant insultum, audacter contra ciuitatem, & vii bellatores ciuitatis non potuerunt eis resistere: Tum quia ratiōnē attoniti & in stuporem conseruit ex predicta visione per Danielis interpretationem, Tum quia fatigati erant a cōiunctio & vino. Qod au- tom exsistente coniunctio debet Babylon invadū & capi predictarū Ia- zib. Babylon dicit: mea posita est mibi in miraculum: pone mensam, contemplare in specula, hostiles & injuriantes. Sequitur: Comedentes & bi-

bentes, lorum servitus secundum. Apo. qui vniquisq; rem quam praeter ceteris diliget, ponit Deum suum secundū Hie. Igittu in diis aureis, notatur opus calo. 3. d.

q Porro. In argenteis, apparentia: quia argenteum est sonum. In aureis, frater- dentia: quia videtur esse aurum, & non est. In ferreis violentia: quia fer- rum domus omnia, sic ihi in omnibus sunt sine misericordia. Contra

r duo vitia predicta notatur hic iudicium equitatis, quod est processus & dictamen diuina sententia. Scribens, est pater. Manus est filia. Digitus, est spiritus sanctus. Sicut enim digitus & manus sunt a brachio, ita spiri- tus sanctus a patre & filio. Vnde de ipso d. Exo. 8. e. Digitus Dei est hic.

s In pariete notatur plenitudo assūpti hominis. In aula vires virginalis, In candelabro contra quod scripsit, certitudo naturalis dictaminis, quia dicitur in omnibus his perscrutandis. In scriptura, certitudo extre- mi ex animis: quod erit tale: Mane, numeratio. Thethel, statuerat appen- sio. Phates: diuīsum: quia in finali examine Deus omnes actiones numerabit, omnes circumstantias ponderabit, omnes factiones separabit. Et tunc sequitur terror affectus, quod notatur in facies mutatione. Error cognitionis, quod significatur in cogitationum perturbatione. Major af- flictio, in rerum dissolutione. Tremor desperationis, in genuum collisionis. Ecce iudicium terrible contra vitium carnalitatis & avaritiae.

t debellauit Alex. under magnus.

u Et cō. s. re. sicut supra dictū est: Satrapē dñr quasi rapiētes satis. Isli- igit erat constituti p totū regnū in diuersis pribus ad pecunias colligēd. ss.

v Et super eos principes, sedicet post regem. Sequitur:

w Et rex non sustineret molestem. Duplici de cā. Vna, quia iam erat

x antiquis. Alia, qd erat monarcha nouus.

y Et in principio talū solēt aliqui magis rebellarē. Ideo curam regnū alii tradidērāt, vt ipse posset magis vacare circa hostes re- primendos, si insingerent.

z Igitur Da. Hic secundū ponitur gradus comparativus honoris ipsius Danielis, qd nō solum satrapas supererabat, sed etiam alios duos principes qui erat constituti cō eo sup totum regnū, vt vijus est. Et cā subditur:

aa Quia sp. Dei. i. virtus à Deo data ad co- gnoscendū que agenda sunt & exequēda.

bb Amplior erat in illo. i. maior intensiū & extensiū.

cc Port. r. Hic ponitur gradus superlati- vus honoris, quem rex voluit sibi exhibe- re propter eminentiam suis sapientis, quia rex voluit ēlii alijs duobus maioriibus pre- ponere, vt sic effet super totum regnum im- mediatus post ipsum.

dd Duo, cum quibus tertius non possumus erat. Centum vijus.

ee regnum. Vnde principes & satrapē.

ff Vnde. Postquam descriptus est honor ex parte Danielis: hic consequen- ter ponitus linor emulacionis ex parte principium, qui solet rigere in cu- diuīsum magnatorū. Et quia iniudicis semper per quārit occasionem contra inno- centem, ideo primo querunt occasionem contra Danielē circa comi- citum carnale. Secundū circa ritum legalem, ibi: Dixerunt ergo. Ter- tiō, circa contemptum regalem, ibi: Vbi ergo illi. In prima parte di- citur sic: Vnde, id est propter excellentiam Danielis quem rex voluit preponere omnibus.

gg Principes & satrapē. Moti à principibus.

hh a Quarebam

ii a Platini. Dario. Sequitur:

jj Igi. Da. su. o. p. & c. quia f. d. a. e. in il. Por. r. o. con. eum su. o. r. Per hoc docentur principes constitutū posse se maiores qui precellunt alijs in sapientia & bonitate vite.

kk Vnde prin. & sa. q. v. in. o. Da. ex. la. re. i. elongāndi cū à regis ami- citia & fa-

C

Satrapē

ter dimitate Cyro, propinquio suo, annū vite agebat. Lxij. quando cepit Babylonē. Eratq; filius Astyagis qui alio nomine Afuerus apud Græcos. Tulitq; secum Danielēm prophetam, & vnum fecit in tribus principibus, qui praeerant regno eius. Ex quo pater Darij, secum Danielēm in Mediā abduxisse, & eo honore quo Bal- thasar eū præficerat habuisse: nec du bium eum signum audisse, quod ac ciderat Balthasar, & interpretationē Danielis: & quomodo regnum Medorū & Perlarū predixerat:

^a Ex lat. re. Hebræi supicantur latus regis, esse reginam, vel concubinas quæ ex lateri dormiunt. querebant occasionem ut inuenient Danieli ex latere t̄ regis: nul lamq; causam & t̄ susptionem re-

^b In omnibus. perire potuerunt, eo quod fidelis esset, & omnis t̄ culpa & suspi- tio non inueniretur in eo. Dixi-

^a Felix conuersario, in qua inimici culpam non re- pertiunt, nisi in lege quam custodi.

rent ergo viri illi: Non inuenie- mus Danieli huic aliquam occa- sionem, nisi forte in lege Dei sui.

^a Quod veritate non poterant, mendacio inoluntur. Tunc principes & satrapæ t̄ surri-

^a Fallat latenter fugerentur. Celantes enim cogi- rationes suas, quia honorando regem Danieli mo- luntur iustitias.

puerunt regi, & sic loquuri sunt ei:

Darij rex in æternum viue. Consi-

lum inierunt cuncti principes re-

gni tui, magistratus & satrapæ, se- natores & iudices, ut decretum

imperatorum exear & edictum, ut omnis qui petierit aliquam pe-

titione à quocumq; Deo & homi ne visq; ad dies tringinta, nisi à te rex mitatur in lacum leonum. Nunc

iraq; rex confirma sententiam, &

^a Vel edictum.

scribe decretum, ut non immute tur quod statutum est à Medis &

^a Perse i. tentantes.

Peris, nec prævaricari cuiquam liceat. Porro rex Darius pro-

suit edictū & statuit. Quod cum

Daniel comperisset, id est constitu

tam legem, ingressus est domum suam, & fenestræ apertis in cœ-

naculo suo cōtra Ierusalēm tribus

^a Tertia, sexta, nona.

temporib⁹ in die flecebat genua

^a Vbi viso pacis.

Et r̄que

NICOL. DE LYRA.

Ta Querebant occasionem, i. amouen di eum à familiaritate regis. Vel aliter. A la- tera, imponendo Danieli, q̄ aequalitatem re- gis ambiret secundum Hebreos. Vel, A late- eri, ex xv. xxv regis, que dormiuit ad latu eius imponendo Danieli, quid haberet familiarietatem suspectam cum ea.

b Nullaque causam &c. Ex quo patet eminētia virtutis Danielis, quia inter extraneos & amulos existens non potuit notari etiam à diligenter considerantibus de aliquo crimen certo. Nec in facto quod nota tur cum dicitur: Nullamq; cauf. Nec in signo quod notatur ibi. Et suspi- tionem. Suspi- enī est quando aliquis incipit dubitare de fama vel bo nitate alicuius ex aliquo leui signo.

c Dixerunt ergo. Hic queritur secundo occasionem contra Danielēm circa ritum legalem. Et hoc est quod dicitur:

d Non inueniens Danieli, &c. Accusandi cū scilicet erga regem.

e Nisi forte in lege Dei sui, qui sciebant, q̄ ipse magis vellet facere contra edictum regis, quām contra mandatum domini legis. & ideo co- gitauerunt qualiter res faceret aliquod edictum, quod non posset ferri si fine transgressione legis Iudeorum, ut sic caperent Danielēm manda to regis non obedientem. Et hoc est quod dicitur:

f Tunc principes &c. Suriperē est aliquem verbis fallere, quasi cō- modi sui gratia, cum tamen sit contra eum: & sic factum est in proposi- to, quia induxerant regem ad faciendum edictum, per cuius occasionem occideretur Daniel, qui erat maximè sibi vñus & fidelis: videbatur tam prima facie illud edictum esse pro regis visitate. Et hoc est quod dicitur hic:

g Rex in æternum, quasi dicat nos optamus salutem tuam.

h Confidimus &c. pro bono statu regni conservando.

i Ut decretum id est lex firma & irreconciliable.

k Ut omnis qui petierit aliquam petitionem &c. Hoc dicitur, ut po- sita non possit Danielēm aliquo modo excusare.

l Vnde ad dies tringinta, nisi à te rex, mitatur &c. Tantum tempo- ris ponunt

vis ponunt, ut Daniel nō posset euadere, quin cōspetur in oratione: quis G in uno parvo tempore posset sic Deum secrete orare quod alio latere, illuc pro- mittit. Mittit in la. leo, ad de. qua condamnat ad mortem, illuc pro- batur. Hoc enim editū videbatur facere ad firmatatem regi & mon- chie, in quantum per hoc homines inducuntur ad tantam reverentiam.

Et timorem regis, & non andrem petre ali- quid ab alio etiam à Deo. Et ideo rex qui eum nouum monachus, consensit seculi sibi su- dem. Simile editū fecit Assūrus ad juge- sionem Anan, ut habeat Eliz. 3. & quia quasi Zelans pro pace regni impene- uit fieri editū de destructione Iudeorum.

& cum hoc impetravit aliud editū fecit, alius accederet ad regē infra tringita die,

in hoc simulans Zelare pro regis magni- tude, ex cuius reverentia nullus anderet ad tam accedere in tanto tempore: sed hoc faciebat ut aliis infia hoc tempus ad regem accederet qui liberationem Iudeorum impetraret.

Hoc modo familiares principibus aliquando inde- cunt eos ad faciendum aliqua statuta pessima, & sub specie Zelant pro principibus, tam- tamen aliud intendant. Sequitur:

n Nunc itaque rex confit. sen. quasi dic- libenter debes facere, quia est pro regi va- litate.

o Et scribe, de. vt non immu. quasi dic- quot tot & tantorum sapientum consilio ori- nature est, non debet immutari per voca- vnius hominis.

p Quod stat. est à Medis & Peris. Ex hoc

videtur, q̄ vnum erat regnum Medorum & Perarum: quia Cyrus nepos Darij et in hoc re succedit, ut predictum est.

q Quod cum Da. cō. id est constitutum le- gem, ingressus est dominum suum, ut occi- oraret Deum, cauens de periculo infidularum, ne tentaret Deum, exponens se mortis pena lo sine causa, si hoc faceret in aperto.

r Et fenestræ apertis in cenaculo suo con tra Ierusalem. Hoc habetur ex. 4. Reg. 8. vñ dicitur, quod illi Israel ducti in captiuum debent orare versa facie contra Ierusalem, vt ex memoria templi vbi Deus celebatur oratio eorum effet magis denota & exaudi- bilis.

t Tribus temporib⁹ in die, id est hora ma- tutinalis: quia lotis manibus Iudei tunc bene- dicunt Deum, & hora sexta ante concilia- nem. Exemplum habetur Actu. decimo. vñ dicitur. Ascendit Petrus in superiora domi, ut oraret circa horam sextam. Actu. vñ Petrus & Iohannes ascenderunt id tempus ad horam orationis nonam, que accipiatur circa tempus vesperarum, ut patet in ecclesiis maioribus, vbi tunc dicitur nonam.

u Flecebat genua, quantum ad actum la- trie exteriorem.

sua, & adorabat, & confiteba- tur coram Deo suo, sicut & ante facere consueverat. Viri ergo illi curiosius inquierentes inueni- erunt Danielēm orantem & obsecrantem Deum suum, & accedentes loquuti sunt regi su-

a Et r̄q; id ac. Tāta regi liberandi eum cōpitiatis erat, ut quāmis potentissi- mis, vñq; ad occasum solis cibum non capiat: Santa illis in malo pertinacia, vt nec voluntate regis moueantur nec iniuria.

b Deus tuus. Et Cedit multititudini, & adterris consentientibus, non au- det negare mortem amici, & quod ip- se obtinere non potuit, potentia Dei committit: Non ambigue loquitur, au- dacter affirmat: Deus tuus &c. Audie- rat tres pueros quamvis inferiores flâmas vicile Babylonias, & Danieli my- stica multa reuelata.

c Ne quia heret. Qui de leonibus secu- nus est, de hominibus pertimescit, ne quid contra Danielēm molantur ini- miici.

d Et abij rex. Quanta beniuolētia nec nocte nec die abū caput, nec dormit: cum propheta perclitante quasi vno penderfectu: nos ergo pro peccatis propriis quāto magis debemus vigilis & ieiunis Deum ad misericordiam fle- cere, cum regē Deum nesciis hoc fa- cit pro eo quem vult à periculo libera re. Lacus latine aquarum dulcium cō- gregatio, ut Beniacus lacus & alij, qđ Graeci: id est stagnum vocant.

NICOL. DE LYRA.

g Et adorabat, quantum ad actum inte- norem.

h Confitebatur &c. s. peccata populi Israe- lū, quia oratio l. ciliantis se nubes peneti- tua habebat in Eccles. 25.

i Vnde ergo illi. Hic tercio querunt occasione- contre Danielēm circa contemptum regalem.

j Hoc est quod dicitur hic: Viri ergo illi curio- fūs inquirunt: cum magna sollicitudine occu- vitas & per occultos modos.

k Iuenerunt Danielēm, cōtra regis editū, & Orantem & obsecrantem Deum suum.

l Obscuratio est oratio quod fit per invocationem nūmii rei sacra, per quam oratio fit magis exaudibilis, unde dicitur obscuratio quasi ob- quidacrum deprecatio, sicut cū dicitur:

m Per cūm & passio tuam libera nos do- nose & consimilis. Et ideo in omnibus oratio- nibus eccliesi ab hor, & fuit magis exaudibilis de- dictus: Per dominum nostrum Iesum Christum & vbi ei in oratione sancta trinitatis. Sequitur:

n Et accedentes inuidi exploratores.

o Locuti sunt regi super edi. &c. Hoc est de- signatio firma & irreconciliable prius fa- ciat, post faciat ne rex habeat viam liberandi Danielēm. Et hoc est quod subditur.

p Hoc nunquid non constituit, ut omnis ho- me & c. Et locutus est Danielēm, & miserunt eum in lacum leo- num. Dicitur: Et abij rex in domum Danielēm: Deus tuus quem colis semper ipse libera re. Et quia secundum quod dicit gloss. non lo- quitur dubitabit, sed affirmabit.

q Allatusque est lapis vñus magnus scilicet & ponderosus.

r Et positus est super os laci: Ne aliquis pos- set ingredi, quia magis timebat rex de crudeli- tate hominum contra Danielēm, quād de fero- citate leonum. Et hoc est quod subditur.

s Quem obsequiūt rex &c. Ne aliquis in- traret sine scutis suo. Cuius causa subditur: Ne qui fieret contra Danielēm.

t Et abij rex. Hic ponitur maliitia: regis ex- condemnatione Danielis. Et hoc est quod di- citur:

u Et dormiuit incensus: id est abij ad dor- miendum, ita q̄ non dormiuit. Unde sequitur:

v Et somnus recepit ab eo. Tunc ex tristitia, tunc ex desuete cibi.

w Tunc rex. Et h̄ est quarta pars principalis, dñs. vbi de tribus tenor liberations ex parte Dei: vbi tria notantur: immētia libera, mādīa la- cerata, ibi: Ibente autem rege. Et Dei magni- ficiencia predicata: ibi: Tunc Darius. Circa pri- mū dicitur sic: Tunc rex primo dilucido: &c. id est summō mane transacta illa nocte.

x Et confusus

y M O R A L I T E R .

z Et adorabat, adoratione latrī. Debet etiam esse cum humilitate. Ideo subdit:

aa Et confitebatur co. do. s. peccata populi: quia reputabat sua, eo quod erat de populo illo. Et fecit effecitus orationis. & orati- lis liberatio ex Dei benignitate, ibi:

* Deus mens

Ga Putasne. Non dubitat qui superius dixit: Deus tuus liberabit te sed in ambiguo sententiam temperat, ut cum Daniel incoluis apparuerit, quanto res incredibilior, tanto aduersus principes iustior sit indignatio.

b Deus meus. Idem dicat qui eruit a fauibus iniuriosis leonum, id est lacu leonum inferni.

c Et conclu. Non mutata est feritas aut rabies leonum, sed ab angelo conclusa quia precesserat prophetæ bona opera, ut non tam gratia, quam iustitia retributio in hac liberatio ne notetur.

d Tunc Da. Sicut per Nabuchodonosor, ita in hoc loco quidam per Darium contrarium interpretatur fortitudinem, quam ois vocet ad penitentiam. Et queritur, vtrum in isto modo futuri sit an in altero, vel post alijs mundos. Sed hoc delirantibus impuntes, dicimus, apud Barbaras nationes per seruos Dei signa fieri, ut predicet cultus & religio vii Dei.

e Porro Da. Qd supra in fine prime visionis legitur. Fuit autem Daniel viij ad primum annum Cyri regis, non vite eius tempus accipendum est, cum in ultima visione legamus: Anno tertio Cyri regis Persarum, verbum reuelatum est Danieli cognitum Balthasar. Sed hoc significatur, qd vñj ad primum annum Cyri regis qui Chaldeorum destruxit imperium, Daniel potes fuerit in chalda, post a Dario in Medos translatu est.

NICOL. DE LYRA.

Ga Consurgens. Ex magno enim desiderio liberandi Danielen rex qui per nocte vigilaverat, vt dictu est, etiam in mane non dormivit: quod tamen solet esse remedium maximum contra vigilans noctis.

b Appropin. Ex affectu enim cordis lacrymatus est: quod tamen reges solent carere quantum possunt, maxim coram populo, ne mulieres esse videantur.

c Da. Hoc dicit quantum ad differentiam idolorum que non viunt.

d Deus tu. Non dicit hoc dubitando de Dei potentia, sed vt cum Daniel contra opinionem humanam illebus apparuerit, iustior appareat indignatio regis contra accusatores Daniel. Sequitur:

e Deus m. quia opera mirabilia facit misericordia angelorum.

f Et conclu. q. d. natura feritatis leonum non est mutata, sed ab angelo prohibita, quod patuit ex effectu sequenti in accusatores suos.

g Iubente. Hic describitur insidia lacrata, cum dicatur:

h Adducti. Hoc erat iustum secundum pnam talionis, qua maxime habet locum inter equeles, sicut erat in proposito.

i Et non perue. Iosephus dicit, q. accusatores dixerint leones fuisse satios carnis, & ideo Daniel non tetigisse: & tunc rex infit, vt ipsi darent carnes leonum: qd cum relent facere, leones eos decerpserunt, antequam venirent ad paumentum. Et ex hoc patet manifeste, q. Daniel ex sua iniuria fuerat liberatus.

k Tunc Dar. Hic describitur Dei magnificencia predicata per regem Darii properis miraculum. Et patet sententia ex predictis in principio quarti cap. & in fine cap. presentis. Moraliter exponendo processus emulacionis describitur in hoc cap. quia in annulo primo notatur ambitio, ex hac secuta est elatio, ex hac amulacionis infinitatio, ad ultimum istorum diecio. Et hoc omnia patent in litera. Ad euandendum autem emulacionem exemplo Danielis recurrendi est ad orationem, & in modo orandi considera q. Daniel regessus est domum, in quo notatur consideratio mortis. Oratio aperit

de manu
propterea
tus est
Moraliter

bat aperit fenestrā, in quo notatur attentio legis. In egnaculo, in quo notatur excessus contemplationis. Tribus temporibus, in quo notatur ordinatio temporis. Flecebat genua, in quo notatur confessio oris. Ad ista sequuntur liberatio eius, in quo appetet equitas Dei. & genitorum patritio, in quo appetet Dei severitas.

M O R A L I T E R.

* **a** Deus meus. Et inuidorū destructionē festinus ad lacum leonum pererrit, appropinquans; la-

b * **a** Affectum cordis, & voce indicat & lachrymis,

c cui, Danielen vocē lachrymabili

d * **a** Cum lachrymis.

e inclamauit, & affatus est eum. Da-

f * **a** Ad differentiam Deorum Genitium, qui sunt similia hominum mortuum.

g tu serue semper, putasne valuit te liberare à leonibus? Et Daniel re-

h * **a** Honoramus se honorat, & ei vitam aeternam orat.

i gi respondens ait: Rex in aeternum viue. Deus meus misit angelum suum, & conclusit ora leonum, &

j non nocuerunt mihi: quia coram eo iustitia inuenta est in me, sed & coram te rex, delictum non feci.

Tunc vehementer rex gauisus est super eum, & Daniel precepit educi de lacu. Educatusq; est Daniel de lacu, & nulla laesio inuenta est in

k mortia perseueret.

l * **a** Fides vincit mundum.

m eo, quia credidit Deo suo. Iubente autem rege, adducti sunt viri illi qui accusauerunt Danielen, & in

n * **a** Neque enim lex regiorum villa est, quam necis artifices ante pene sua.

o lacum leonum missi sunt ipsi & fi-

p * **a** Postea ibi erant ascensionis gradus.

q li & vxores eorum, & non peruererunt usque ad paumentum laci,

r * **a** Vnde pater Daniel seruum esse Dei potestia.

s donec arripserent eos leones, & omnia ossa eorum communuerunt.

t Tunc Darius rex scripsit vniuersis k populis & tribus & linguis habitantibus in vniuersa terra. Pax

u * **a** Vt pax vobis multiplicetur.

v vobis multiplicetur. A me ergo constitutum est decretum, vt in vniuerso imperio & regno meo tre-

w * **a** Hic est mirabilior studius: vt nomen Dei exalteatur.

x miscant & paucat Deum Danielis.

y * **a** Alii mortui. **z** * **a** Alii transitorii.

aa Ipse est enim Deus viuens & aeternus in secula, & regnum eius non

bb * **a** Thoro.

cc dissipabitur, & potestas eius usque in aeternum. Ipse liberator atque

dd * **a** In quo probatur verus Deus.

ee saluator, faciens signa & mirabilia in celo & in terra, qui liberauit Da-

ff niel de lacu leonum. Porro Da-

gg * **a** In Chalda in summo honore.

hh niel pseuerauit usq; ad regnum

ii Darij, regnumque Cyri Persæ.

M O R A L I T E R.

* **1** Amo primo Balthasar regis. In hoc cap. describitur visio quatuor bestiarum secundum sensum literalem quatuor regnorum significantium. Moraliter autem significant quatuor virtutib; boni virtutis va-

ff stantia. Bestia namq; propriè dicuntur quae saeuent dentibus vel vnguis vel

tt vtricis: id est bestie qualia valle, &

rr vtricis opus est in visione, vt dicunt infra 10. cap.

ss & nocte, quia tunc est sensus exterioribus, facilius cognitio su-

tt pernotandum accipitur, vt supra habuit est.

uu Et ecce quatuor venientie pugnati, quatuor angelii, qui propter similitudinem

Qa Quatuor reges. Quatuor angelicæ potestates, q; regni in qua di partito mundo positis prælunt, p. tates, s. cōtraria: q; f. m. vniuersitatem: gentis meriti p. tis vel bona vel mala præpotentia in Daniel Michael d. f. princeps Hebreorum. Et in Iacob de principe Babylonis. Quia cecidisti de celo. In Ezech.

M O R A L I T E R.

* **a** Deus meus. Et inuidorū destructionē festinus ad lacum leonum pererrit, appropinquans; la-

b * **a** Affectum cordis, & voce indicat & lachrymis,

c cui, Danielen vocē lachrymabili

d * **a** Cum lachrymis.

e inclamauit, & affatus est eum. Da-

f * **a** Ad differentiam Deorum Genitium, qui sunt similia hominum mortuum.

g tu serue semper, putasne valuit te liberare à leonibus? Et Daniel re-

h * **a** Honoramus se honorat, & ei vitam aeternam orat.

i gi respondens ait: Rex in aeternum viue. Deus meus misit angelum suum, & conclusit ora leonum, &

j non nocuerunt mihi: quia coram eo iustitia inuenta est in me, sed & coram te rex, delictum non feci.

Tunc vehementer rex gauisus est super eum, & Daniel precepit educi de lacu. Educatusq; est Daniel de lacu, & nulla laesio inuenta est in

k mortia perseueret.

l * **a** Fides vincit mundum.

m eo, quia credidit Deo suo. Iubente autem rege, adducti sunt viri illi qui accusauerunt Danielen, & in

n * **a** Neque enim lex regiorum villa est, quam necis artifices ante pene sua.

o lacum leonum missi sunt ipsi & fi-

p * **a** Postea ibi erant ascensionis gradus.

q li & vxores eorum, & non peruererunt usque ad paumentum laci,

r * **a** Vnde pater Daniel seruum esse Dei potestia.

s donec arripserent eos leones, & omnia ossa eorum communuerunt.

t Tunc Darius rex scripsit vniuersis k populis & tribus & linguis habitantibus in vniuersa terra. Pax

u * **a** Vt pax vobis multiplicetur.

v vobis multiplicetur. A me ergo constitutum est decretum, vt in vniuerso imperio & regno meo tre-

w * **a** Hic est mirabilior studius: vt nomen Dei exalteatur.

x miscant & paucat Deum Danielis.

y * **a** Alii mortui. **z** * **a** Alii transitorii.

aa Ipse est enim Deus viuens & aeternus in secula, & regnum eius non

bb * **a** Thoro.

cc dissipabitur, & potestas eius usque in aeternum. Ipse liberator atque

dd * **a** In quo probatur verus Deus.

ee saluator, faciens signa & mirabilia in celo & in terra, qui liberauit Da-

ff niel de lacu leonum. Porro Da-

gg * **a** In Chalda in summo honore.

hh niel pseuerauit usq; ad regnum

ii Darij, regnumque Cyri Persæ.

M O R A L I T E R.

* **1** Prima quasi legna, per quam significatur ferocitas tyranica, quia leena ferocior est leone.

2 Et ala habeat aquilam. Una ala significat versutiam consiliatorum ipsius tyranni, & alia significat nequitiam ministrorum eius iusta facientium.

Et iste due ales faciunt ipsum volare ad crudelitatem actum.

3 Aspiciebam donec &c. nam aliquando contingit q; mens tyranni mutatur in mansuetudinem ex bonitate Dei, ideo subditur:

4 Et subditur est de ter, per pietatem veram, secundum illud Pro. 12.2. Verte impios & non erunt simplici: sed in pietatem mutati.

5 Et super pedes quasi homo fluit. Mansuetus: nam homo est animal mansuetum natura, ideo subditur:

6 Et cor eius datum est ei. cor humanum & benignum.

7 Et ecce be. &c. per quam significatur perfidia hereticorum, qui sicut virus habet debile caput, sic heretici debile fundamentum.

Tom. iiiij. Y * a In parte

Glo.ord. Danielis Cap. VII. De Lyra.

a a iudicium sedit. s. verum propter humiliandam superbiam. E Ideo Romanum regnum delebitur, quia cornu illud loquebatur grandia.

b Et libri aperi. Conscientiae & opera singulorum in vtraq; parte, vel bona vel mala, omnibus reuelantur. Bonus, liber est viuentum: malus, qui accusator manu, qui est inimicus & vindicta de quo: Accusator iste fratum nostrorum. Liber iste terrenus est, de quo propheta: In terra scribentur.

c Et vidi. In unoquoque imperio, propter Antichristum blasphemantem, omnia regna simul delcta sunt: & non erit terrenum imperium, sed sanctorum conuersatio, & aduentus filii Dei triumphantis, de quo dicitur: Et ecce cum nubi cœ. q. si ho. ve. qui. si. somnio Na bucho, lapis scribitur abscisus de monte sine ma. qui communiuit testam, ferrum, as. argenteum, & aurum. Nunc sub persona filii hominis introducitur, ut adiunctio carnis humanae in filio Dei significetur, unde: Viri Galilaei &c.

d Aspiciebam ergo. unde Apost. Qui cū in forma Dei eset, non rap, &c. In similitudinem hominum fa. & ha. inuen. vt ho. humiliavit semetipsum factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Respondeat Porphyrius, cui hoc posse hominum conuenire, aut quis sit is tam potes q. omnes Gentes seruerint ei, qui cornu paruum quod Antiochum interpretatur, confregerit atque contruerit? Si dicit q. à Iuda Machabeo si superatus, docet quomodo cum nubibus coeli veniat, quasi filius hominis, & vñq; ad antiquum diem perueniat, vt detur potestas & honor & regnum. & quomodo omnes populi, tribus, & lingue seruerint ei: & quomodo potestas eius potestas eterna sit, que nullo fine claudatur?

e De terra. quia terrena. Omne autem terrenum reuertitur in terram. Sancti non accipient terrenum regnum sed celeste. Cestet ergo mille annorum fabula.

¶ a Et

N I C. D E L Y.

¶ a Iudicium sedit & libri aperiuntur. i. libri conscientiarum, quia conscientia cuiuslibet patet omnibus, vt sententia indicis apparet omnis recta. Similiter liber vita aperietur, qui tenebitur in manu Dei, & liber mortis, qui tenebitur in manu accusatoris.

b Aspiciebam. i. considerabam, quia sententia daretur de bestia, de regno Antichristi: qui, vt vñq; est, quodammodo pertinet ad quartum regnum.

c Propter vo. &c. i. pp. blasphemias ab Antichristo prolatas contra Deum.

d Et vidi quo. &c. quia interficietur Antichristus virtute Dei, secundum quod dicit Apost. 2. Thes. 2. b. Quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustrationem aduentus &c.

e Corpus eius. i. homines mali, qui sunt corpus Antichristi, sicut Christus est caput omnium bonorum.

f Et traditum eset &c. i. infernali.

g Aliarum quoq; bestia. &c. i. vidi. s. omnis potestas tunc cessabit.

i Et tempore vite confitentur eis. à Deo praeordinate.

j Vñq; ad tempus & tempus. i. quondam durabit persecutio bonorum à malis. Et per primum intelligitur persecutio, que fuit ante primum Christi aduentum: per secundum tempus persecutio fideliem vñque ad aduentum Christi secundum. s. ad iudicium. Vñl secundum aliquos hoc

est referendum ad tempus persecutionis Antichristi, sed prima exposicio melior videtur, quia persecutio Antichristi durabit per tempus & dimidium temporis, vt habetur infra 12. cap.

x Aspiciebam. Hic describitur Christi triumphalis Victoria quantum ad eius humanitatem: & hoc est quod dicitur: Aspiciebam. i. considerabam cui potestas ablata ab Amictro daretur.

l Et ecce cum nubibus cali. Sicut enim Christus ascendit in calum secundum humanitatem obsequio nubium, ita etiam veniet ad iudicium, vt habetur. A. 1. b. Hic Iesus qui affixus est à vobis in celum, sic veniet &c.

m Quasi filius ho. Dicitur quia, qui non solum est filius hominis, sed plus, quia est filius Dei. & hoc est quod subditur:

n Et vñq; ad antiquum dierum perue. i. ad equalitatem Dei patria in vna diuina efflesia.

o Et in coniectu eius ob. cum, Angelis, s. qui in iudicio erunt ei subsequentes.

p Et dedit ei po. quia tunc erat subiecta plena Christo, vt habeatur Heb. 2. Et nota, q. dicit hic potestatem, s. coercendi, iniquitatem se extendit ad punitiōem malorum.

q Et regnum inquantum proprie tate suæ latet electorum. Rex n. priuare dicitur, qui presidet ad bonum subitorum.

r Et honorem, s. latrue, qui sibi impendetur, non solum ad electus, sed etiam à damnatis, secundum quod dicit Apost. ad Phil. 2. In nomine Iesu omni genu flebatur celos, ut restrinxerat, & infernos. Sequitur:

s Potestas eius potestas eterna, que non ause. & regnum eius quod non cor. quia regni eius non est finis, vt patet Luc. 1. Et patet istis falsitas Porphyrii expostio de Iuda Machabeo et eius fratibus, quia omnes populi & lingue non suerunt eis, vt hic dicitur, sed solummodo pauci de Iudaico populo & lingua Hebraica: nec regnum eorum fuit aeternum, sed fuit ablation per Herodem Ascalonitam. Item Iudei non venit in nubibus, vt hic dicitur. & ideo ista non possunt expiari nisi de Christo.

t Horruit spiritus meus. Ego Daniel territus sum in his, & visiones capitatis mei contursum.

¶ Ergo. b Cuius viderunt imaginem. & veritatem querebā ab eo de omnibus his.

¶ Expositionem. Qui dixit mihi interpretationē sermonum, & docuit me. Haec quatuor bestię magnę qua-

a Quia terrena. b Possunt regna mundi finita post mortem Antichristi.

c tuor lunt regna, que consurgent de terra. Sunt sci pient autem regnum + sancti Dei altissimi,

d Machabaei non obtineant regnum in perpetuum.

e & obtinebunt regnum vñq; in seculum & seculum seculorum. Post hoc volui diligenter b

f discere de bestia quarta, que erat dissimilis valde ab oibus, & terribilis nimis. Dentes* &

¶ Ergo. vngues ei ferrei, comedebat & cōminuebat, & reliqua pedibus suis cōculcabat. Et de cor-

g nib⁹ decē que habebat in capite, & de alio qd̄ ortū fuerat, ante qd̄ ceciderat tria cornua, & de cornu illo quod habebat oculos, & os lo-

h quens grādia, & maius erat ceteris. Aspiciebā, g

i Suscipiant autem regnum. post ista quatuor regna.

j Sancti Dei altissimi. Et hoc erit in iudicio finali, quia tunc cum Christo regnabunt illi qui modo propter ipsum opprimuntur.

k Et obtinebunt reg. in seculum & in seculum seculorum, i. aeternaliter. Vbi enim istud nomen seculum sic duplicatur, intelligitur aeternitas, vt supra dictum est.

l Post hoc volui diligenter discere &c. Hic ponitur interpre tatio visionis in speciali, de quarta bestia & parvulo cornu eius. Et patet sententia ex his que dicta sunt de quarto regno, vñq; ibi:

m Et de cornu illo. i. Antichristo.

n Quod habebat oculos, quod signat eius nimiam astutiam.

o Et os loquens grandia. blasphemias contra Deum.

f Et maius erat ceteris. quia regnum Antichristi erit maximum secundum extensionem: licet ist parvum secundum durationem.

g Aspiciebam. i. considerabam.

Glos.ord. Danielis Cap. VII. De Lyra. 3II

a Et sermones contra &c. Symmachus. Sermones quasi Deus loqueretur, vt qui assumit Dei potentiam, verba quoq; diuinæ maiestatis asumunt.

b Et sancti alijsimi conteret &c. Superabit enim sanctos in tantam elatus superbiam, vt leges & ceremonias mutare conetur, extollens se super omne quod dicitur Deus, aut qd̄ colitur.

c Mutare tempora. i. temporalia. s. vel ordinem & cursum temporum.

d Dimidium temporum. vnde: Nisi abbreviati essent dies illi, non fieret salutem omnium caro.

e Ego Daniel. Haecenus liber Daniel Chaldaeo Syroq; sermone scriptus est: Quæ sequuntur vñq; ad finem voluminis, Hebraicæ.

f dedit sanctis exelsti, & tēmpus adue-

g nit, & regnum obtinuerunt sancti. Et

h sic ait: Bestia quarta regnū quartum

i erit in terra, qd maius erit omnibus

j regnī, & deuorabit vniuersam terrā,

k & conculcat & comminuet eam.

l Porro cornua decem ipsius regni de-

m cem reges erunt, & alias consurget post eos, & ipse potenter erit priori-

n bus, & trēs reges humiliabit. Et ser-

o mones contra excelsum loquetur & sanctos altissimi conteret. Et putabit

p possit mucare tempora & leges, &

q possit mucare tempora & leges, &

r Et regnum deuicit, vt auferatur potētia, & cō-

s tēpore Antichristi.

t Alijs super. a Regnum eis. b Sibi.

u Et regnum, que est subter omne cēlū, detur a Commune bonum. b Chirist.

v populo sanctorū altissimi, t cuius regnū autem & potestas & magnitudo

w Alijs super. a Regnum eis. b Sibi.

x regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

y populo sanctorū altissimi, t cuius regnū autem & potestas & magnitudo

z Alijs super. a Regnum eis. b Sibi.

aa regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

bb regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

cc regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

dd regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

ee regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

ff regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

gg regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

hh regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

ii regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

jj regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

kk regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

ll regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

mm regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

nn regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

oo regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

pp regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

qq regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

rr regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

ss regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

tt regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

uu regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

vv regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

ww regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

xx regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

yy regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

zz regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

aa regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

bb regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

cc regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

dd regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

ee regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

ff regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

gg regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

hh regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

ii regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

jj regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

kk regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

ll regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

mm regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

nn regni, que est subter omne cēlū, detur a Comme bonum. b Chirist.

oo

Additio. Danielis Cap. VII. Additio.

Et rationis regni Medorum & Grecorum prædictorum & vñtra. Similiter est magnum in persecuzione fidelium, vt satis est notum, vnde secundum quodam figuratur in visione statua per tribus serreas, & in visione bestiarum per quartam bestiam, que per regnum Christi est occasione agitur de regno Christi seu Ecclesie, de quo agitur, nunquam cōminuit seu contrivit hoc regnum seruum, seu hanc quartam bestiam, vt notum est ergo regnum Christi non est quintum per Daniel loquitur. Præterea sim oēs expolitores tā Catholicos quā Hebreos, regnum Grecorum est tertium, sed regnum Grecorum & Romanorum videtur esse vñrum regnum, nam Romanis sunt filii immediati Graecorum, vñ patet Gen. 10. vbi inter filios Iauan, quā sonat Graecia in Hebreo Cethim nominantur, qui sunt Romani in eadē Hebraica lingua. Et sic patet, qđ regnum Grecorum & Romanorum sunt vniuersi & ciuitatis nationis fīm originē: vnde non debent dici regna diuersa, sed vñrum qđ per successionem quasi hereditariā à Graecis in Romanos venit. Vel sicut Persae & Medi non duo regna sed vñrum hic cōputantur, & per consequens regni Romanorum est tertius, cū sit idē cū regno Grecorum. Sed constat qđ regnum ecclesie immediate successit regno Romanorum, vñ cōiter tenetur, ergo regnum Christi seu ecclesie est quartum, & per consequens non quintum. Præterea positio qđ regnum Romanorum sit quartum, adhuc vñ qđ regnum Christi seu ecclesie non sit quintum: est n. regnum ecclesie idē cum regno Romanorum, nam regnum ecclesie principaliter vñ sumptissime potestate atq; initio à Romano imperio. s. a. Constantino, qui imperialē potestatē & autoritatē tribuit Silvestro summum pontifici & eius successoribus. Et etiā svt quidā dicunt: cōpūlū seu coegit plurima regna, vt acciperet fidē ecclesie: & sic regnum ecclesie est quartū sicut & Romanorum, cū quo est idē, & per consequens non quintum. Præterea Dan. 2. legi turū diebus regū seu regnorū istorū suscitabit Deus cōli regnum, qđ in æternū non corrumpetur &c. In quo manefetē denotatur, qđ alia qua uor regna debebant exilere seu durare, cū regnum quintū à Deo suscitaretur, sed regnum ecclesie fuit suscitatum tpe vniuersi regni tñ. Romanorum, cū alia præcedentia iam essent suppresa, ergo regnum ecclesie non est quintum. Præterea cornu parvulum qđ apparuit in quarta bestia, proprie vñ figurare regnum ecclesie. Tū quia habuit initium valde infirmū seu humilem. s. a. Christo, qui vita pauperē gemit & humiliē, qđ notatur cū dīc parvulum. Tum quia fixa in quarta bestia, qđ denotat colligatio cū imperio Romano, & eius derminationē ab eo, vt factū est in Constantino. Tum quia de eo dīc in hoc cap. Et sermones cōtra excelsum loquuntur, & putabunt qđ possit mutare tpe & legē: qđ exponitur ab Hebreis de Christo nō, in quantum doceat inuita denotantia pluralitatem diuinum. Similiter & docuit identitatem personalē Dei & hoī, & ēt voluit mutare legem. **F**in eos, inquantū multa docuit contra Pharisaiā doctrinā. Pharisaii, erant doctores principales Mosaicæ legis, vñ dīc Matt. 23. a. Su per cathedrā Moysi federuni. Scribe & Pharisaii &c. Sed potestas illius cornu parvuli est destruenda, per regnum quintū, vñ pateat in eadē cap. ergo regnum Christi non est quintum. Sed cōtrarium hī Dan. 2. vbi narrat quatuor primi regnis subdit: In diebus autē regū seu regnorū istorū suscitabit Deus regnum cōli regnum, qđ in æternū non dissipabitur. vñ Glo. Pater suscitabit regnum filii sui & ecclesie: & sic patet qđ regnum Christi & ecclesie est quintum in ordine prædictorum. Nunc dicendum, qđ regnum catholicum veritatem necesse est dicere, qđ regnum quintū de quo Daniel fecit mentionē in vtrah; visione prædicta, sic regnum Christi. Nam in vtrah; visione de quatuor regnis præcurvantur dicti, qđ sint tpter terminanda, de quinto vero regno dicitur, qđ stabit in æternū, vñ pateat in vtrah; cap. prædictorum. Sed constat qđ ad regnum Christi propriē pertinet durare in æternū & sine fine, iuxta illud Luc. 1. b. Regnabit in domo Iacob in æternū, & regnū eius non erit finis. Sed ad maiorem evidenter contentetur in prædictis duobus cap. & eorū aduersantur exclusionē, attingendum est, qđ licet in virtute visione prædicta de regno Christi agatur, differenter tñ in vtrah; cap. de hoc tractatur. Qđ sic patet regnum Christi licet sit vñrum & idem fī se, duplicitate pōt cōsiderari pōt duplicitate sui aduentū, ex quibus diuersi effectus erant producēti specialiter circa rem publicā mundanā. In primō, n. aduentū diuulgata ipsius fide, idolatria erat extirpanda, vt hī Ia. 2. & in alijs locis, qđ fuit singulatissimum in regno Christi & ecclesie, cū haec tenet pte Moysi, & aliorū prophetarū licet magna virtute diuina operabantur, nō tñ hoc vitum potuit extirpare, nedū à Gentilibus, fed ēt ab ipso populo Israelitico, in cuius pñtia illa tam magna siebant, vt patet Exo. 3. 1. & 4. Reg. in multis locis. Sed constat qđ post primū aduentū Christi, & sui fidei diuulgationē exclusa est idolatria simpliciter à tota republicā mundi, licet forte in alijs regionibus extremis aliqua eius vestigia remaneant, de quibus non est mentio facienda: quia vt ait Philo. Qđ modicū est, pro nihilo reputatur. De isto igitur aduentū Christi, l. primū, & de eius effectu circa idolatriā agatur in prima visione prædicta, vbi quatuor regna præcedentia quintum regnum qđ est Christi, figurantur per statuā: nam statuā cōsiderat significat idolatria, prout ēt Hebrei sentiūt simulacra ēt dēmonū cōsiderat p̄ statuas idolatricas colebantur, vt patet sup. Dan. 3. de status quā fuit Nabucō. Et quia oī regna mundi ante aduentū Christi primū licet intet se multū differerant tñ in hoc conueniebant, vt cultū Deo debitus creaturis impenderent: idcirco propriē designabantur oī regna principia in vñca statua, quā idolatriam designat, pp ipsorum conue-

Additio. Danielis Cap. VIII. Additio.

A vnde & similiter Cethim, qui dicuntur Romani in Hebreo, licet descendant à Iauā, qui in Hebreo dī Grecus, non tamen ex hoc sequitur qđ natio Romana & Graeca sint eiusdem speciei. Ad quartum dicendum, qđ Hebrei cōtēr tam simplices quā perit fīcē vel faltem fālēs affuerunt regnum Romanorum, de quo agitur in Danieli, & regnum Christi seu ecclesie esse vñrum & idem: In quā quidē astigmatiōne erroneam seu fallaciā inciderunt principaliter ex hoc qđ credunt regnum ecclesie esse mundana seu terrena, sicut vñrum de ceteris regnis huius mundi, qđ est euidentē falsum, testante veritate Ioh. 8. f. Regnum meum non est de hoc mundo, que quidē auro rūta sola sufficit ad cogendum fideles, vt ponant differentiam inter regnum ecclesie & cetera regna supra dicta in hoc. qđ regnum Christi & ecclesie non est mundanus, sed celeste seu diuinus, prout à prædictore Christi primo sūt prædictum, Matt. 3. Appropinquabit n. reg. co. Qđ sepe confirmavit Christus in sua doctrina, vocando regnum suum regnum Dei & regnum celorum. Sed infideles qui has sacras autoritates non recipiunt, tōne possunt de hoc concipi. Ex multis, n. pater euidentē differētia nouissima inter regna mundana & regnum Christi seu ecclesie: sed vñrum inter cetera sufficit, qđ furnit ex potestate tradita summo principi ecclesie: nam vt dicit Philippi. 3. polit. Ordinatio populi præcipue dependet ex maximo principatu. Constat autem qđ maximus principatus ecclesie consiliis in potestate pontificali ligandi atq; atq; soluendi secundum quā summus pontifex & ecclesia creditur habere claves regni celorum, prout Matt. 16. sed constat qđ talis potestas non est mundana, nec similis potestatis aliorum regnum, sed omnino ab eadem separata. Si autē dicatur ab infidelibus, qđ licet hoc assertur in Euangelio, non tamen ab ipsis creditur. Ad hoc dicendum, qđ siue credatur ab infidelibus sive non, adhuc tenet ratio maxime differentia inter regnum Romanorum (qđ in virtute armori & legum secularium dominabatur orbi) & inter regnum ecclesie, qđ per hunc pontificalem potestatē regit subditos suis: & hoc sufficit ad ponendum distinctionem latam inter potentiam Romanam Cœlis & summi pontificis, intantum qđ non possunt dici vñrum & idem regnum, vt patet rectē intelligenti. Differentia etiā inter regnum Romanorum & ecclesie satis est evidens per persecutions tyrannicas Romanorum, quas exercerunt in ecclesia seu in martyribus Christi ferociissimè à tempore Neronis vñq; ad conversionē Constantini. Ad illud autem quod dī Constantino, qđ per compulsionem fecit venire Gentes ad fidem Christi, hoc est falsum & fictum. Contrarium, n. pater in historia sua, vbi sic legitur, qđ Constantinus inuitans populos ad fidem Christi in praefectia totius populi Romani & Senatus, ista publicē dixit quā sequuntur. Inter diuinam & humānā seruitutē hoc interēt, vt humāna seruitutē coacta sunt, diuina autem voluntaria. Deus n. quia quieta mente colitur & sincero affectu ab hominibus honoratur, spontanea debet eius cultura. Sit ergo omnibus notum non necessitate coactos, sed suo iudicio liberos posse fieri Christianos. Quæ omnia & multa similia ex gestis beati Silvestri & alijs autenticis historijs concorditer traduntur, ex quibus potius elucidatur veritas catholicā, cum Christus qui in sua conceptione & nativitate fuit lapis abscissus sine manibus, similius sine manus percussit statuum. Idolatria, nam abscissis potestate humana seu temporali Cæsarei percussis lepros, ex qua percussione & sanatione miraculosa tota statua idolatria huius vere virtualiter disrupta præcipiente Cæsare, vt omnia idolorum destruerentur, vñ veris historijs patet. Quæ quidē destruōt vñq; in hodiernum diem durat, non Cæsarei virtute, cum etiam in locis non obedientibus Cæsarei hoc remanet immobile, sed potius diuina virtute hoc præordinante in aduentu pri mo filii sui & eius fidei diuulgata. Si autem negetur ab infidelibus contigit miracula in conuersione Constantini, respondeat secundum August. qđ adhuc maius miraculum esset si tam maxima miratio & tam generalis & duratura seu diuina circa cultum idolorum contigisset nullo superueniente miraculo evidentē. Ad quantum dicendum, qđ licet quando suscitatum fuit regnum Christi & ecclesie, supressa essent tria regna prima quantum ad potestatē mundanam, non tamen quantum ad cultum idolorum. Idolatria

R E P L I C A .
In Daniele circa visionem statua cap. 1. & quatuor bestiarum Cap. 7. Burgen commendat Postillatoris expositionem, & addit vñus questionis determinationem, per quam vult ostendere regnum Christi & ecclesie esse quintum, post quatuor hic signata. Et vñus de fundamentis illius determinationis est, qđ per primum Christi aduentū statua est communata. i. idolatria penitus destruita, quia & si in quibusdam mundi partibus remanerit modicum, hoc pro nihilo reputatur secundum Philoso. Sed timeo, qđ vbi Burg, pro fidei fauore disputat, fidei ladar, nam Iudeus supposito dieto Burg, principi potest formare tale argumentum contra fidem & pro suo errore. In aduentu Messiae debet cellare idolatria simpliciter vel præ maxima sui parte, sed hoc hodie non videtur factū, igitur Messias nondum venit, sed est expectandus, qui est formalis error Iudeorū. Major huius argumenti est Burg, Minor patet, nam hodie Asia, Aphrica, & pars Europæ seruitūtē idolis, imo & hi, qui Christiani dicuntur sine cultura idolorum non sunt in Europa: nam seruitūtē ventris ebrietati, fornicationi, & avaritia præ cunctis nationibus, quas omnia secundum Apol. ad Eph. 5. & Phil. 3. idolorum sunt seruitūtē, cui sententia concordat Burg, circa cap. 1. Zachi. Quapropter securus est cum Postillatore sentire, qđ in prime aduentū Christi statua idolatria sit perculsa, in secundo autem aduentū sit totaliter comminuenda. Nec allegatum de Philo locum habet de cōparatione modici & nihili. Qui libet, n. intelligens videre poterit si modica terra infidelium ad cōparationem Christianitatis est referenda. Nec multum concludit Iudeis quod Burg, in huius questionis disputatione interserit historias Silvestri & Constantini, quia sicut Canonem Biblia pro superioris defensione in multis corumpunt, & falsificant: ita Historias circa & extra Biblia faciliiter contemnunt.

G L O . O R D . C A P . V I I I .

Anno tertio regni. Precedens visio prior, quia in primo anno regni Balthasar, hæc in tertio, vnde post id qđ videbam in principio.

N I C . D E L Y R A . C A P . V I I I .

Anno tertio regni. Hic ponitur septima visio, & est secunda de pertinentiis ad aduentum Christi secundum. Sicut in precedenti visione habitus est processus generalis vñtūme tribulationis, sic in ista explicatur conflictus prædictus ultimam tribulationem. Causa materialis huius visionis est pugna regni Grecorum & Mædorum sub similitudine arietis & birci. & pugna Antiochi Epiphanis inde orti sub similitudine cornu modici. Finis huius visionis est expo-

nere principium prædictis visionis, quia sequentes visiones sunt quasi expositiones ipsius. vnde in precedenti visione dictum est circa finem illius, qđ Daniel fuit edocitus de illa visione ab uno angelorum affiſſionum: veritatem illud de quo fuit edocitus non expressit totum in cap. precedenti: & ideo expressit magis in sequentibus capitulis. Finis enim

est ostendere magnitudinem tribulationis tempore Antichristi & suorum membrorum ipsorum prædictorum, & robur saeculorum contra eos, & terminum laborum. Causa autem efficiens est insinuatio spiritus sancti faciens Daniellū proper affectionē denotionis & conatum attentionis. Causa formalis in divisione conficitur. Notandum ad evidenter sequentis litera, quod in sacra scriptura aliquando est duplex sensus literalis, quia ea quae sunt facta in veteri testamento sunt figurae eorum que sunt in novo, dicens Apol. primo Corinth. decimo. c. Omnia in figura contingunt illis: & ideo quando in veteri testamento predictis aliiquid esse Tom. iiiij.

Y 4. Impletum

Glo.ord. Danielis Cap. VIII. De Lyra.

Ca Cum esset in Susis. Susis metropolis est regionis Elamitae, in qua Daniel secundum Iosephum turrem extruxit excelsam, quadro lapide aedificatam, tantęq; magnitudinis ac pulchritudinis, ut vlsq; in praesens noua esse videatur, & in ea regum Persarum ac Mædorum conduntur reliquie, & custos sive editus & sacerdos & Iudeus est.

b In Elam. vel (vt Symmachus ait) ciuitate à qua regio nomen accipit, & ab Elam Elamita, vt à Babylone Babyloniam, pro qua Lxx. Elamitā regionē interpretari sunt. In ciuitate autem Elam oīa loca quę ad eā pertinent esse dicuntur.

c Super por. Vlai. pro quo Aquila super Vbal. Vlai. Theodosius, super Vbal. Symmachus super paludem Vlai. Lxx. iuxta portam Vlai. Est autem Vlai nomen portae sive loci, vt Troecea porta Romæ carmentalium.

d Et leuauit oculos. Quamuis in visione, in umbra, & imagine hæc videantur, tamen nec ipsa quidē videre possimus, nisi oculis eleuatis.

e Et ecce aries vñus. s. Darius aunculus Cyri, qui post Astygenem patrem regnauit in Mœdis.

f Et vnum excel. al. Cyrus. Qui post Astygenem aum maternum cum auunculo Dario Mœdis imperauit & Peris.

g Postea vidi arie. Non ipsum arietem Cyrus vel Darium, sed eiusdem regni arietem. Darium arietem qui vitimus rex Persicus poterat fuit, quem Alexander Philippus superauit. Quod autem Darius iste potentissimum fuerit, Graecæ & Latinae & Barbaræ testantur historiæ.

h Intelligebam. Ex superioribus visionibus, in quibus secundum regnum per argentum, significatum est, etiam nunc intelligitur q; Mædorum & Persarum corruiat imperium, i. Ecce autem hircus. Alexander rex Gracorum, qui subuersis Thebis, in Persas arma corripuit, & apud Granicu flumini inito certamine, Darij duces superauit, & tandem ipsum percussit arietem, & duo eius cornua confregit, Mœdos. s. & Persas, misitq; eum sub pedibus suis, & vtrung; cornu suo subiugavit imperio.

a Anteriorē visionē. s. primo anno regni Bal.

Ego Daniel post id quod videram in

b principio, vidi in visione mea, cū esset

a Redit equitatu vel reuertens. b Quia metropolis tanta firmitatis est, vt castrum esse videatur.

b in Susis + castro, qd est in Elam + regio-

a Regnū castri.

c ne: vidi autē in visione esse me sup̄ptōrē

a Redit. Palus a palude, sive dolor famoris aut vibracu.

b tā Vlai. & leuauit oculos meos, & vidi,

a Regnum Mædorum & Persarum.

b Et ecce aries vñus stabat + ante palu-

a Caput agnient & venum mouentem.

c stea vidi arietem cornibus ventilantem

d cōtra occidentem & contra aquilonem

e & contra meridiem: & omnes bestiae

a Alexandro.

f nō poterant resistere ei, neq; liberari de

a Potentia.

m anu ei: fecitq; scdm voluntatē suā, & q

a Daniel. b Regnum mutationem

b priori visione provocatus.

b magnificat⁹ est. Et ēgo intelligebā. Ec-

a Regnum Gracorum.

c ce autē hircus capraru veniebat ab oc-

a E Et orta

NICOLAVS DE LYRA.

g Impletum in aliqua persona veteris testamenti, verius tamen & perfectius in aliqua noui testamenti. tunc est ibi duplex sensus literalis, vñus minus principalis, & alijs principalior, de illo, s. in quo perfectius impletur verbum predictum. verbi gratia. 2. Paral. 7. c. dicitur: Ego ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium. Quod est verbum domini loquens de Salomone, qui fuit filius Dei per adoptionem in principio regni sui: propter quod amabilis dominus dicitur est, vt patet 2. Reg. 12. & sic verbum illud impletum est ad literam in Salomone. perfectius autem impletum est in Christo, qui est filius Dei per naturam, cuius figura fuit Salomon: s. ad literam intelligitur de Salomone & de Christo: de Christi: de Salomone minus principaliter, & de Christo principaliter. propter quod apostolus ad Heb. 1. allegat predictam autoritatem tanquam de Christo dictam ad literam. Sic est in propositione: quia sub similitudine arietis & hirci tractat Daniel de pugna regni Gracorum & Mædorum, principaliter tamen eius intentio est tractare de pugna Antichristi vel membrorum eius & Christianorum: & ideo est ibi duplex sensus literalis, vt patet ex predictis. Propter quod sciendum, quod si in prima visione egit de quatuor regnis subuenturis per quantum, quod est Christi regnum: ita hic: & quod ibi intelligitur per statuan & lapidem, intelligitur hic per bestias & filium hominis seu iudicem. Igittur circa causam formulam considerandum, q; primò ponitur visione offensio, secundò expositio, ibi: Factum est autem cum viderem. Circa primū tria tanguntur, quia primò tanguntur decursus arietis, i.e. regni Mædorum. Secundū concensus hirci, i.e. regni Gracorum, ibi: Ecce autem hircus. Tertiū incursus cornu modici, i.e. Antiochi in populum Iudeorum, ibi: De uno autem ex eis. Per simile autem potest expōni de Christianis & Antichristianis, ut in ariete intelligatur potestas ecclesiæ & sanctorū: Per hircum potestas maligorum. quia scriptum est Matt. 25. c. Statuet oves à dextris, hircos autem à sinistris. Per cornu parvum intelligatur potestas Antichristi & suorum contemporaneorum. Reuertendo autem ad sensum, quia primo intelligitur, l.c. non principaliter, s. de regibus Mædorum & Gracorum, considerandum q;

MORALITER.

* Anno tertio regni Balbafar &c. Sequitur: f. Et leuauit oculos meos &c. Per arietem qui dux est ouium, significatur bonus prelatus, qui dux est fideliun.

i. Habens duo cornua, quae sunt scientia & bona vita.

K. Et vnum excelsius altero atq; succrescens, s. bona vita, quae melior est scientia.

m. Postea vidi arietem cornibus ventilantem contra occi. &c. i. bonū prelatum per scientiam suam & vitam extirpantem vitia per omnes sua diecels partes.

n. Et omnes bestiae, i. homines bestialiter viventes.

o. Non poterat refi. e.i. impediendo suam debitam correctionem. p. Neq; liberari de manib; eius: fecitq; fecun. volum. suum, euadendo debitam penam donis vel precibus.

q. Et magnificatus est. talis prelatus coram Deo & angelis eius.

r. Et ego intelligebam. quia talis sunt consideranda ad imitandum. Sed quia contra tales bonos prelatos aliquando diabolus excitat satellites suos, sicut contra sanctum Thoman excitauit Angli regem, ideo sequitur:

t. Ecce autem hircus caprā, qui est animal fetidum, ideo significat principem tyrannum in familiæ foctore abominandum.

u. Veniebat ab occi. ex defectu lucis gratie. Sequitur:

* Et nos

Glo.ord. Danielis Cap. VIII. De Lyra. 313

a Et orta sunt. Ipsa in Babylone mortuo xxxij. etatis sua annos, surrexerunt pro eo quatuor duces eius. Aegyptum tenet Ptolemaeus Lagi filius. Macedonias Philippus qui & Arideus frater Alexander. Syriam & Babyloniam & omnia regna Orientis Seleucus Nichanor, in Asia regnauit Antigonos.

b Et delectis for. Sub Antiochi specie de principe tenebrarum dicitur: Delectis de fortitudine & de stellis.

quod sit cum illos luce iustitia resplendens, & virtute operum robustus, frangit: Qui vñq; ad principē for, magnificatur, quia cōtra ipsum autorem virtutis extollitur. Iuge. & sacrificium tollit, i. quia studiū conuersationis ecclie in eis quos ceperit interrupit. Anno cxlii. a Seleuco, qui primus post Alexandrum regnauit in Syria, ingressus est Antiochus Ierusalem, & viuiscam valet, ac tertio anno postea reuerteretur. in templo Iouis statuam posuit.

c Robur autem da. Quia nisi pereuntium merita exigenter, eos qui recte credentes, obtinente aduersariis ne quaquam posset. Veritas inter, & prof. quia fides tunc rerum celestium ad desiderium vite temporalis inclinat. Et prospera, & faciet: quia tunc non solum etiam in reproborum

a Macedonia. b Quia pro situ illius terra plaga est occidentalis.

cidēte super faciem totius terræ, &

a Nimirum velociter qdē magis vñscit currit quam belis. b Alexander regnum Mædorum atq; Per arum in Dario diffusum Arsim filius quodē detinuit.

non tangebat terram. Porro hircus b habebat cornu + insigne inter oculos

a Darii filium Arsim, in quo Mædorum atq; Persarum regnum detinuit el.

suos, & venit vñque ad arietem illum

a Quasi immobilem.

cornutum, quem videram. Itantem dante + portam, & cucurrit ad eum in

imperiu fortitudinis suæ. Cumq; ap-

a Darii.

propinquasset prope arietem tesserat

ut est in eū, & percussit arietem & com-

a Mædorum & Persarum.

minuit duo cornua eius, & non pote-

a Alexandro. b Vñcium.

rat aries resistere ei. Cumq; eum mi-

serit in terrā, cōculauit, & nemo qui

bat liberare arietem de manu eius. Hir-

a Contra meridiem. quia Trojæ regem Aegypti fugauit de campo & Ae-

gyptum obtinuit, vt habetur 1. Machab. 1.

Aegyptus autem est in situ meridionali re

spicit Syria.

u. Et contra orientem. quia in Perside

qua est in oriente respicit Syria multos de

uicis, & sub tributo tenuit, vt ibidem di-

tuor subter illud per quatuor ventos p-

a Selenco.

cōta. De vno autē ex eis egressum est

a Subito. b Mortu. c Ipse Alexander.

nitis. Cumq; creuillet, fractū est cor-

nu magnum, & orta sunt cornua qua-

a Per quatuor climata mundi.

tuor subter illud per quatuor ventos p-

a Contra meridiem. quia Trojæ regem Aegypti fugauit de campo & Ae-

gyptum obtinuit, vt habetur 1. Machab. 1.

Aegyptus autem est in situ meridionali re

spicit Syria.

u. Et contra orientem. quia in Perside

qua est in oriente respicit Syria multos de

uicis, & sub tributo tenuit, vt ibidem di-

tuor in 2. cap.

x. Et contra for. id est contra Ierusalem: ubi Deus qui est fortitudo celebatur.

y. Et magnificatum est. id est contra filios Israel, qui angelorum antiquitus custodia rabbantur.

z. Et delectis for, quia plures cornua idolatriæ subiecit.

a. Et de stel. quia multis flabiles in cul-

tu Dei occidit, vt patet 2. Machab. 6. & 7.

b. Et vñq; a. p. & c. id est vñque ad Deum qui celebatur in Ierusalem: quia ad tempus abfultus cultum eius, & dicitur sic ei pra-

reputat per quandam similitudinem. Vel

aliter, per principem fortitudinis intelligi-

tur simius sacerdos, quia tunc regebat cō

Exercitu & templu.

& contra fortitudinem. Et magnificat⁹

a Id est filio Israel, qui angelorum vallabantur custodia.

catum est vñq; ad fortitudinem c. cli,

a Plures enim fanorum idolatriæ subiecit, & quasi

stellæ cali conculauit pedibus suis, populum quoq;

& vñbem valuit.

b. & delectis de fortitudine & de stellis,

a Iupum Deum, cum alias cuius fanos persecutus est.

vel Iuda. Machabæ.

& conculauit eas. Et vñq; ad princi-

a Opione sua & hominum.

pem fortitudinis magnificatum est,

a Quod mane offerebatur & vespere.

& ab eo tulit & c. quod dicebatur agnus

qui immolabatur vñpere & mane: quia

figurabat immolationem corporis Christi,

quod quotidie immolatur in altari.

d. Et delectis locum &c. quia Antiochus

prophanauit templum ponendo ibi abomi-

nūdūm idolum, vt dicitur. 1. Mach. 1. ve-

rituātē quia ista non fecit Antiochus pro-

peccata populi puniendo ideo subducit,

et Robur autem da. i. Antiochus.

f. Contra iugē sa. &c. populi Israel, &

a maximē

MORALITER.

* a. Et non tangebat &c. id est amatores terrenorum, quibus non nocet tyrannus, sed magis fauet.

mentibus: sed etiam in electorum corporibus crudelitate
inestimabili, sine qualibet obiectione gracilatur.

a Vtque Quidam hoc ad Antichristum referunt, & q sub Antio-
cho in typo factum est, sub illo dicunt esse complementum.

b Duo milia tre. Ab Antiocho, singulis Ierusal. c. cxl. tertio

anno regni Graecorū vsq; ad emun-
dationem, & restorationem tēpi

a Facit Deus regnū hominē propter p. p. b Populi.
c Idem d. Idem idolum crescente religio Del decrevit.

sacrificiū prōpter peccata, & proster-

a Opinionē sua. Ut etiam legē Dei comburendam

quoniam ipsorum dierū numerus cōplic-
tus est iuxta propheticā veritatem.

c Species viri. Et au. v. vi. vīri inter l. lai &

ela. Non n. fuit Angeli viri, sed vide-

tur: sicut ab Abraham ad querum
Mambre tres viri vīsi sunt, qui vītiq;
non erant quibus vīsus adoratur,

vt dñs, vnde: Abraham vidit diem
meum, & gauisus est.

d Et au. v. vi. Hunc vīrum Iudei Mi-
chaelem autumnant: Et quia vīsio

de pralīs regum; certamībus, imo de regū successorib; erat, con-

uenienter Gabriel huc officio man-
cipatur, quia & pralīs præpositus

est. Gabriel autem interpretatur for-
titudo, vel robustus Dei, vnde eo tē-

poore quo dñs erat nasciturus, & bel-

ium Demonibus indicturus, & de
mundo triumphatus, Gabriel ve-

nit ad Zachariam & Mariam. Et po-

ne de triumphante legitur: Quis

est iste rex gloria? dñs & potens in
pralī ipse est rex gloria. Vbincq;

autem medicina & sanatio necessa-
ria est sicut Tobia, Raphael mittit,

qui interpretatur curatio, vel medi-
cina Dei. Vbi autem propitiatio vel

expiatio necessaria est, Michael mit-
titur, qui interpretatur, qui vt Deus;

qui nomine suo significat qm in Deo
sit vera medicina. Ex officiis Ange-
li sortiti sunt vocabula.

e Pauens corru in faciem meam, & ait
F ad me. Intellige filii domini. Qui stabat an-

tē corruit. Ne elatus in superbiā,
angelicā naturā, vel dignitatis effe-
sibi videatur, fragilitatis suā ad-

monetur.

G a Et

N I C . D E L Y .

f Maximē sacerdotum, qui m̄ dicitur 2.
Machab. 4. iam non erant dediti circa alta-
re, sed contempto templo & sacrificiis ne-
glectis festinabat particeps heri palestire,

& sic dicit ibidem, quod fecerunt prostrati
bula iuuenium iuxta templum.

a Et prosternebat veritas in ter. idest ve-
rus Dei cultus.

b Er prosp. & fa. s. Antiochus secundum
voluntatem suam.

c Et audiui vnum de sanctis. i. aef. An-
gelis.

d Loquentem &c. al. nescio &c. hoc di-
citur, quia Daniel non habebat intel-
ligētū huīus visionis ad plenū, vt infra
patebit.

e Vtque vīsio. idest lex que illuminat intellectū, & que per diu-
nan reuelationē habita est.

f Et iuge sacrificium. idest quotidianum.

g Et peccatum defolatiō templi facta propter peccata po-
puli, per positionem idoli in templo.

h Et sanctuarium. idest templum, cuius una pars dicebatur sanctū,

altera sanctū sanctorū.

i Et fortitudiū sanctorū scilicet.

k Conculcabitur. & refutet hoc verbum ad omnia predicta excepto
peccato defolatiōnē, de quo nō queritur quandiu conculcabitur, sed quā-
diu durabit: Et hic est verbum trunca-
tum, quia loquitur ad modum do-
lentis hominis, qui aliquid in loquendo omittit. Et notandum, q. ista que-
stio facta est ab uno Angelo querenti ab alio Angelo, vt patet in litera.

l Et dixit ei. s. Angelus superior inferiori.

m Vsq; ad vesperam & mane dies. idest per successionem dici & no-
tis erū tantum temporis. quod sequitur:

n Duo

a Etro. Greg. Illius hominis fortitudo non in suis viribus ro-
boratur, quia Sathan virtute in gloria perditionis attollit.

b Et interficerit ro. Greg. Robustos interficiet, cum eos qui men-
te inticti sunt corporaliter vincit. vel, cum eos qui sancti,

& robusti credebanter, ad nutum suā voluntatis trahit, in

cuius manu dolus dirigunt: quia in illa fraus per opus adiuuat, quod enim fallendo dicit, hoc mi-

ra faciendo asserit. Nam quidquid mendax lingua simulat, hoc quasi
verum esse manus operis ostentat.

c Et finem. Nō angelorum bel-
lo, non sanctorum certamen, sed
peraduentum iudicis solo oris spi-

titū aeterna morte ferietur.

d Tu ergo signa. Gabriel exposita vi-
sione addit: Tu ergo signa, visio-
nis obscuritatem lignans, nec pa-
tere multis, nec nisi opere com-

pletatus posse intelligi.

e Interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

f Stupebat ergo, quod solum fa-
cere poterat, & Dei scientia om-
nia commitebat.

g Et in copia re. om. occi. plu. quia talē occisionem sanctorū fecit C
per temporalem potentiam à Deo sibi permisam.

h Et contra principem principum confit, quia contra Deum surre-
xit asperendo cultum eius quantum ad tempus.

i Et sine manu conteretur. quia Antiochus rediens de Perside per-

cussus à Deo morbo intestino mortuus
est, prout habebat 2. Machab. 9. Quoniam
autem sicut dictum est, Antiochus fuit
figura Antichristi, ideo litera ista que

expedita est de Antiocho, iterum natus
expontur, & perfectus de Antichri-
sto, ab illo loco vbi incipit scriptura lo-
qui de Antiochus cum dicitur: Et post re-
gnum eorum scilicet Grecorum: quia re-

gnum Antichristi perimet quodammodo
fortis, a-
do ad regnum Romanum de quo orietur,
vt predictum est: quod quidem regnum
Romanum est post regnum Grecorum: de + enigma
qui mentio in parte immediatè praec-
tendit, vi patet. Cum creuerint iniugata-
tes, quia secundum testimonium Saluato-
ris Matt. 24, b. imminente tempore Antichristi abundabit iniquitas, & refrige-
ret, vniuersa vastabit, & prosperabi-
tur & faciet. Et interficerit robustos &

c. & intelligens + propositiones, &
roborabit fortitudo eius, sed non +
immo Dei, a quo omnis potestas.

d Interpreta. tū viribus suis: & supra quā credi po-
test, Antichristus, de quo & quantum quod inceder facilius.

e Tū ergo signa. Gabriel exposita vi-
sione addit: Tu ergo signa, visio-
nis obscuritatem lignans, nec pa-
tere multis, nec nisi opere com-

pletatus posse intelligi.

f Interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

g Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

h Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

i Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

j Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

k Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

l Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

m Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

n Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

o Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

p Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

q Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

r Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

s Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

t Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

u Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

v Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

w Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

x Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

y Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

z Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

aa Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

bb Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

cc Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

dd Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

ee Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

ff Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

gg Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

hh Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

ii Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

jj Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

kk Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

ll Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

mm Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

nn Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

oo Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

pp Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

qq Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

rr Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

ss Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

tt Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

uu Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

vv Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

ww Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nesciebat, futura cognoverat,
sed quo essent tempore nesciebat.

xx Et interpretare. sicut angelus. Vel
qua reges audierat, & eorum no-
mina nescie

Et deuotionem ibi: Exaudi domine. Cirea primum considerandum, quid materia sua petitionis est duplex, sanctorum mali, & collatio boni. Ad imperandum primum reducit ad memoriam malum seruitus. Aegyptiac ab eis amotum per dominum, quia modus magnifici est dare cito beneficium postulationem, quando procedens beneficium ad memoriā redditur, ut habet 4. Actiborum. Et hoc facit Daniel in proposito, dī. Et nunc domine Deus noster, qui eduxisti populum tuum de terra Aegypti in manus fortis. Pharaonem percutientem, & mirabilia pro populo tuo faciendo, que non poterant fieri nisi virtute infinita.

+ secundum omnes in quibus tuas

a Et fecisti tibi nomen, quia per illud factum nomen domini publicatum fuit quasi per uniuersam terram.

b Secundum diem hanc, ut patet in hac die, quia filii Israhel tunc dispersi per orbem narrabant ea que dominus pro eis fecerat in Aegypto. sequitur:

c Auertant obsecro ira tua &c. Metaphorica est locutio. Deus enim dicitur irasci quando puni, quia ad modum hominis irati se habet, & sic Daniel petit punitionis amotionem.

+ luceres facit d. A ciuitate tua Ierusalem, in qua riebat cultus diuinus ex diuina elezione.

+ domini e. Et a monte sancto tuo, in quo erat templum, quia illa pars ciuitatis Ierusalem, in qua erat templum erat montuosa, sequitur:

f Ierusalem & populus tuus in opprobrio sunt in omnibus per circumuum nostrum, quia non solummodo Babylonii captivauerunt filios Israhel, sed etiam Asyri & alijs populi qui erant in circumuorum, multos derinebant captivos de filiis Israhel.

g Et ostende faciem tuam. Hic ponitur secundum, quod est materia sua petitionis, scilicet boni.

h Super sanctuarium tuum &c. q. d. restitue ciuitatem & templum in statum pristinum.

i Propter temetipsum. Hic secundum tangitur imperandi fiducia, quia innititur diuina bonitatis & clementiae, & non proprie iustitiae: & hoc est quod dicit: Propter temetipsum, id est propter bonitatem tuam. Inclina Deus meus &c.

k Exaudi domine. Hic describitur orans iustitiam, cum dicitur: Exaudi domine, preces benignè audiendi.

l Placare domine, offensam remittendo.

m Attende & fac, nobis consolacionem perfectam tribuendo.

n Ne moreris, quia tempus instat, in quo promissum consolationem dare nos.

o Propter temetipsum. Ut scilicet veritas tua cunctis appareat, & bonitas, & ut cultus tibi debitus persoluerat: propter quod subdit: Quia nomen tuum est inuocatum super ciuitatem &c.

p Cumque adhuc loquerer. Descripto merito orationis ex parte Danielis, hic consequenter ponitur modus revelationis ex parte Gabrielis.

Et dividitur in duas partes. Quia primo ponitur Danielis excusatio. Secundo, ei facta revelatio, ibi: Septuaginta hebdomades. Cirea primum dicit sic: Cumque adhuc loquerer. confitendo Dei iustitiam, & potentiam.

q Et orarem. inuocando eius clementiam.

r Et confiterer peccata &c. ad imperandum indulgentiam.

s Adhuc

s Adhuc me loquente. In quo ostenditur velocitas exauditionis diuinae.

t Et ecce Gabriel, quia in specie viri Angelus apparebat.

u Quem uideram in uisione a principio, id est visione descripta capi precedenti.

x Cito uolans, in quo exprimitur promptitudo Angelorum ad exequas diuinam.

y Tetigit me, excitando & confortando.

z In tempore sacrificij uespertini, Ex quo patet quod a matre usque ad vesperam orauerat Daniel. Patet etiam, quod predicta verba orationis prolatas fuerunt cum mox trax temporis, & meditationis: & talis oratio est Deo acceptabilis, non enim illa in qua sunt multa verba multiplicata sine attentione animi & deservientis: quod est oratio Eusebiorum, ut dicitur Matt. 6.

a Et docuit me, & loquuntur ei mihi, de futuris ad consolacionem populi Israhel.

b Dixitque Daniel, nunc egressus sum, ut docerem te &c. Dicitur autem Angeli egredi, quando mutantur ad nos a facie Dei, non quod ab eius contemplatione recedant, sed quia ad nos qui sumus remoti accidunt.

c Ab exordio precum tua, hoc dīa ut ostendat orationem Danielis acceptam coram Deo.

d Egressus est sermo, id est Dei intentio futuri.

e Non nos qui indigni.

f quod desertum est. Propter temetipsum in

g Antropopachos. Quando exaudirent, inclinare Deus aures videatur. Quanto respicit, vide nos dignare respicere oculis. Quia do auertit faciem & oculis & ait: vides me indignum?

h Propter nos dignos visiones tuae & auditiones.

i clinam Deus meus aurem tuam, & audiaperi oculos tuos, & vide desolationem nostram,

j si non nos, saltem ciuitatem.

k & ciuitatem super quam inuocatum est

l Da gloriam nomini tuo. b Quia indigni.

m nomē tuū. Neq; enim in iustificationibus nostris propter temetipsum precēs ante faciem

n Secondum multi miserationum tuarum deinceps iniquitatem nostram.

o tuam, sed in miserationibus tuis multis.

p Seruos tuos. b Etsi iustus. c Etsi auctor.

q Exaudi domine, placare domine, attende &

r Quod petimus. b Veloceiter exaudi nos. c Quo nihil maius, quid ergo propter temetipsum rogatus potest negare?

s fac. Ne moreris propter temetipsum Deus

t a Qdeo. b Ne dei alieni honorem tuum. c Agrippa. d In protectionem.

u meus, quia nomē tuū inuocatum est super

v Tunc quod non est. b Adhuc te loquente dicam: adsum.

w ciuitatem, & super populu tuū. Cūmq; ad

x Endiad. b Quia est confessio laudis, d terminata.

y Non tantum populi, quia in multis offensim omnibus: vel ex hamilitate, & si non peccauit, le populo adiungit, vi renam consequatur.

z huc loquerer, & orare, & considerer peccata mea, & peccata populi mei Israhel, ut pro-

me in oratione mea, & ecce vir Gabriel, quem

s in præterita visione quam hic exequitur.

t videram in uisione a principio cito volans.

u Quia a sacrificio manutine risque ad vesperam oratio duravit, & ideo Deum ad misericordiam flexit. vnde: Multum valer deprecatio nulli affidua.

w Cumque adhuc loquerer. Descripto merito orationis ex parte Danielis, hic consequenter ponitur modus revelationis ex parte Gabrielis.

Et dividitur in duas partes. Quia pri-

ximo ponitur Danielis excusatio. Secun-

dum, ei facta revelatio, ibi: Septuaginta hebdomades. Cirea primum dicit sic: Cumque adhuc loquerer. confitendo Dei iustitiam, & potentiam.

q Et orarem. inuocando eius clementiam.

r Et confiterer peccata &c. ad imperandum indulgentiam.

s Adhuc

A latio populi Israhel & liberazione eius de captiuitate Babylonica, ut risum est in principio capituli. Et dominus qui plus dat, quam ab eo petatur, ex abundanti non solum sibi hoc futurum reuelauit, sed etiam liberacionem fiendam per Christum, cuius erat figura illa liberatio de captiuitate Babylonica, & sic dominus reuelauit Daniel plenum intellectum prophetam Terem: quia in illis lxx annis, in fine quorum liberatio captiuitatis Babylonica facta est, figuratus fuit numerus septuaginta hebdomadarum, in cuius fine erat fienda liberatio perfecta per Christi passionem. Aut intellectum autem dicendorum duo sunt hic premittenda. Primum est quod accipienda est hic hebdomada. Secundum est, quantum continent lxx. hebdomadas. Circa primum scientem est, quod hebdomada idem est quod septima vel septuaginta. Et ideo aliqui dixerunt quod hic accipitur septena, vel hebdomada iubileorum quarum quelibet continet quinquaginta annos. Alij autem dixerunt quod hic accipitur hebdomada centenaria quorum quelibet continet centum annos. Sed virumque ilorum patet falsum: primò quia adhuc non effet ablatum sacrificium & hostia de Ierusalem: nec ciuitas Ierusalem destruta per ducem populi Romani, quia illa hebdomada non esset impleta. Contra autem manifeste apparet verum, quia ante ista multis temporibus ciuitas Ierusalem destruta est per Romanos: & per consequentem sacrificium ablatum est inde, & hostia & oblationis, quia non est licitum Iudeis talia offerre alibi. Item nunquam inuenitur in scriptura hebdomada iubileorum, vel centenaria, sed bene inuenitur in hebdomada dierum, Lxii. 2. 5. ubi agitur de festo Pentecostes: et hebdomada annorum Leuit. 2. 5. ubi agitur de iubile: & ideo exponere bunt passum de hebdomadibus iubileorum vel centenariis est difficultum, cum talis hebdomada, vel septena non inueniatur alibi in scriptura. Item Iudei nunquam accipiunt hebdomadam centenaria vel iubileorum, nec aliqui eorum vñquam exposuerunt sic ista locum: & ideo Christiani qui si volent exponere, magis Iudaizant in hoc quam ipsi: per hoc concludentes quod per locū istum non potest probari Christi adventum esse completum. Alio modo potest accipi hebdomada vel septena dierum, sicut accipitur communiter: & hoc modo potest accipi hic, quia totum tempus lxx. hebdomadarum non continetur ultra annum & dimidium, & sic quod hic prædictum implendum in illis lxx. hebdomadibus, sufficit impletum: infra annum, & dimidium. Tertio modo accipitur hebdomada vel septena annorum, quae quatuor continet septem annos: & hoc modo oportet quod accipiat hic per locum à divisione: quia nullo predictorum modorum potest accipi: nec alius modus potest rationabiliter dici ab eis: cum non inueniatur hebdomada aliter in scriptura, nec etiam in ysu communiter loquuntur. Sed adhuc restat dubium quater accipitur hic anno, quia quod est dicitur ista hebdomada sunt annorum, & sic etiam accepterunt omnes expositores tam Hebrai quam catholici. Sed dubium est: si anni intelligentur lunares vel solares, qui distinguunt ab anno, quia anni lunaris est brevior anno solarium 1. diebus. Dicit igitur Beda & Aphricanus, & expositores catholici communiter ipsa sequentes, quod ista lxx. hebdomada sunt annorum lunarium. Mouentur autem ad hoc dicendum, quod Iudei sic computant, ut dicunt. Item per hoc quod in litera ista hebdomada dicunt abbreuiata, & sic videntur intelligi de hebdomadibus annorum lunarium, que sunt breviores quam hebdomada solariam. Sicut enim annus solaris excedit annum lunarem in 11. diebus, sic hebdomada una annorum solium excedit hebdomadam annorum lunarium in 77. diebus. Sed adhuc non videatur verum. Primò quia Iudei non computant per annos lunares, sed tantum solares: aliter sequentur quod Pascha annum iam circuisse totum annum, ita quod celebratum fuisse in quatuor tempore anni: qui tenentur facere Pascha de mandato legis. 11. annus prima mensis. Si igitur computaretur per annos lunares, sequeretur quod renatus anno Pascha corum celebraretur per 11. dies annus solis. Tres autem anni qui pertinent ad hebdomadam sequentem dimidiis, quia numerantur cum hebdomadibus sequentibus. Et hebdomadibus 62. revertetur: ita quod ubi dicimus hebdomadas 62. in nominativo ipse ponit in ablativo: & hoc fit sine mutatione litteris Hebraicis, quia omnia nomina Hebraica sunt indeclinabili, ita quod non est variatio ibi per casum, sed tantum per plurale & singulari. & ubi dicimus: Et iterum ipse dicit: Revertetur, quia in Hebraico satis confimatur scribuntur. Sic ergo exponit: Et hebdomadibus 62. id est in tempore quod fuit à licentia data per Cyrus revertendi usque prope destructionem salam per Titum. Revertetur scilicet populus de ciuitate. Et adficabunt platea, id est ciuitas. Et muri in angustia temporum, quia in tempore illo toto habuerunt aliqua prospera, ut patet in reditu ciuitatis & redefinitione templi & consimilibus, & etiam aliqua aduersa. Et post hebdomades 62. occidetur Christus, id est Agrippa: de quo legitur Act. 2. 6. quod fuit rex in Iudea, & sic dicitur Christus propter hoc, quod reges inungebantur, scilicet de Saulo dicitur 2. Regum 1. c. Quare non timuisti manum in Christum dominum? Iste autem Agrippa / ut dicit Rab. Sal. / occisus est circa illa tempora, in quibus destruta est ciuitas per Titum, & Vespasianum. Et non illi: sic enim est in Hebraico, ut dicimus: Et non occidetur illi populus qui eum negatus est, sic ergo exponit: Et non illi, id est ipse Agrippa non erit: quia per mortem tolletur de medio. Alij autem Iudei moderni hoc addunt sic: Et non ei, id est non Agrippa nec aliquis rex de cetero de gente Iudeorum quosque venient Christus promissa in legi & prophetis: Et ciuitatem & sanctuarium dispergit populus cum duce venturo. hoc exponit sic & nos de destructione Ierusalem & templi facta per ducem populi Romani. Et haec eius vestigia, id est finis populi Romanorum: quia ille populus & omnes aduersarii Iudeorum finaliter vastabuntur per regem Messiam. Et igitur ad finem templi statuta defolatio, ita quod ubi dicimus: Post finem &c. ipse dicit, usque ad finem &c. quod exponit sic continuando predictis, quod licet omnes aduersarii Iudeorum vastentur finaliter per Messiam ut dictum est, tamen statuta, id est de diffinita de/latio ciuitatis Ierusalem & templi facta per ducem populi Romani. Et haec eius vestigia, id est finis populi Romanorum: quia ille populus & omnes aduersarii Iudeorum finaliter vastabuntur per regem Messiam. Et igitur ad finem templi statuta defolatio, ita quod ubi dicimus: Post finem &c. ipse dicit, usque ad finem &c. quod exponit sic continuando predictis, quod licet omnes aduersarii Iudeorum vastentur finaliter per Messiam ut dictum est, tamen statuta, id est de diffinita de/latio ciuitatis Ierusalem & templi facta per ducem populi Romani. Et haec eius vestigia, id est finis populi Romanorum: quia ille populus & omnes aduersarii Iudeorum finaliter vastabuntur per regem Messiam. Et igitur ad finem templi statuta defolatio, ita quod ubi dicimus: Post finem &c. ipse dicit, usque ad finem &c. quod exponit sic continuando predictis, quod licet omnes aduersarii Iudeorum vastentur finaliter per Messiam ut dictum est, tamen statuta, id est de diffinita de/latio ciuitatis Ierusalem & templi facta per ducem populi Romani. Et haec eius vestigia, id est finis populi Romanorum: quia ille populus & omnes aduersarii Iudeorum finaliter vastabuntur per regem Messiam. Et igitur ad finem templi statuta defolatio, ita quod ubi dicimus: Post finem &c. ipse dicit, usque ad finem &c. quod exponit sic continuando predictis, quod licet omnes aduersarii Iudeorum vastentur finaliter per Messiam ut dictum est, tamen statuta, id est de diffinita de/latio ciuitatis Ierusalem & templi facta per ducem populi Romani. Et haec eius vestigia, id est finis populi Romanorum: quia ille populus & omnes aduersarii Iudeorum finaliter vastabuntur per regem Messiam. Et igitur ad finem templi statuta defolatio, ita quod ubi dicimus: Post finem &c. ipse dicit, usque ad finem &c. quod exponit sic continuando predictis, quod licet omnes aduersarii Iudeorum vastentur finaliter per Messiam ut dictum est, tamen statuta, id est de diffinita de/latio ciuitatis Ierusalem & templi facta per ducem populi Romani. Et haec eius vestigia, id est finis populi Romanorum: quia ille populus & omnes aduersarii Iudeorum finaliter vastabuntur per regem Messiam. Et igitur ad finem templi statuta defolatio, ita quod ubi dicimus: Post finem &c. ipse dicit, usque ad finem &c. quod exponit sic continuando predictis, quod licet omnes aduersarii Iudeorum vastentur finaliter per Messiam ut dictum est, tamen statuta, id est de diffinita de/latio ciuitatis Ierusalem & templi facta per ducem populi Romani. Et haec eius vestigia, id est finis populi Romanorum: quia ille populus & omnes aduersarii Iudeorum finaliter vastabuntur per regem Messiam. Et igitur ad finem templi statuta defolatio, ita quod ubi dicimus: Post finem &c. ipse dicit, usque ad finem &c. quod exponit sic continuando predictis, quod licet omnes aduersarii Iudeorum vastentur finaliter per Messiam ut dictum est, tamen statuta, id est de diffinita de/latio ciuitatis Ierusalem & templi facta per ducem populi Romani. Et haec eius vestigia, id est finis populi Romanorum: quia ille populus & omnes aduersarii Iudeorum finaliter vastabuntur per regem Messiam. Et igitur ad finem templi statuta defolatio, ita quod ubi dicimus: Post finem &c. ipse dicit, usque ad finem &c. quod exponit sic continuando predictis, quod licet omnes aduersarii Iudeorum vastentur finaliter per Messiam ut dictum est, tamen statuta, id est de diffinita de/latio ciuitatis Ierusalem & templi facta per ducem populi Romani. Et haec eius vestigia, id est finis populi Romanorum: quia ille populus & omnes aduersarii Iudeorum finaliter vastabuntur per regem Messiam. Et igitur ad finem templi statuta defolatio, ita quod ubi dicimus: Post finem &c. ipse dicit, usque ad finem &c. quod exponit sic continuando predictis, quod licet omnes aduersarii Iudeorum vastentur finaliter per Messiam ut dictum est, tamen statuta, id est de diffinita de/latio ciuitatis Ierusalem & templi facta per ducem populi Romani. Et haec eius vestigia, id est finis populi Romanorum: quia ille populus & omnes aduersarii Iudeorum finaliter vastabuntur per regem Messiam. Et igitur ad finem templi statuta defolatio, ita quod ubi dicimus: Post finem &c. ipse dicit, usque ad finem &c. quod exponit sic continuando predictis, quod licet omnes aduersarii Iudeorum vastentur finaliter per Messiam ut dictum est, tamen statuta, id est de diffinita de/latio ciuitatis Ierusalem & templi facta per ducem populi Romani. Et haec eius vestigia, id est finis populi Romanorum: quia ille populus & omnes aduersarii Iudeorum finaliter vastabuntur per regem Messiam. Et igitur ad finem templi statuta defolatio, ita quod ubi dicimus: Post finem &c. ipse dicit, usque ad finem &c. quod exponit sic continuando predictis, quod licet omnes aduersarii Iudeorum vastentur finaliter per Messiam ut dictum est, tamen statuta, id est de diffinita de/latio ciuitatis Ierusalem & templi facta per ducem populi Romani. Et haec eius vestigia, id est finis populi Romanorum: quia ille populus & omnes aduersarii Iudeorum finaliter vastabuntur per regem Messiam. Et igitur ad finem templi statuta defolatio, ita quod ubi dicimus: Post finem &c. ipse dicit, usque ad finem &c. quod exponit sic continuando predictis, quod licet omnes aduersarii Iudeorum vastentur finaliter per Messiam ut dictum est, tamen statuta, id est de diffinita de/latio ciuitatis Ierusalem & templi facta per ducem populi Romani. Et haec eius vestigia, id est finis populi Romanorum: quia ille populus & omnes aduersarii Iudeorum finaliter vastabuntur per regem Messiam. Et igitur ad finem templi statuta defolatio, ita quod ubi dicimus: Post finem &c. ipse dicit, usque ad finem &c. quod exponit sic continuando predictis, quod licet omnes aduersarii Iudeorum vastentur finaliter per Messiam ut dictum est, tamen statuta, id est de diffinita de/latio ciuitatis Ierusalem & templi facta per ducem populi Romani. Et haec eius vestigia, id est finis populi Romanorum: quia ille populus & omnes aduersarii Iudeorum finaliter vastabuntur per regem Messiam. Et igitur ad finem templi statuta defolatio, ita quod ubi dicimus: Post finem &c. ipse dicit, usque ad finem &c. quod exponit sic continuando predictis, quod licet omnes aduersarii Iudeorum vastentur finaliter per Messiam ut dictum est, tamen statuta, id

Ea septuaginta hebdomades abbreviata sunt super populum. Hebrei exponunt ita. Q.O Daniel fecit ab hac die, qua tibi nunc loquor. Erat autem annus primus Darij, qui occidit Bal-thasar, & regnum Chaldaeorum in Persis Medosque transfluit, vsque ad lxx. annum hebdomadarum, idest annos ccccxc, hac populo tuo per partes accident. Primum propitiabitur tibi Deus sicut precari, & delebitur pecatum, & finem accipiet praevaricatio: nunc enim virbe, & templo destrutis in luctu est per populus, sed in breui restaurabitur, & non solum hoe fieri in his lxx. hebdomadibus, sed nascetur Christus, idest iustitia sempiterna, & signabitur visio & pphilia, vt propheta non inueniatur in Israel, & vngatur sanctissimorum, de quo: Propterea vnxit te Deus tuus oleo laetitia. &c. qui dicit. Sancti estote. quia

* Quia cito respiciet Deus populum tuum, pro quo rogali, qui tam non est, sicut dixisti ibi, quia non men tuum innocatum est super nos, & super populum tuum, sed tuus es pro quo supplicatus. b. An non enim i. eccl. ab eis sermonis, ut iterum dixi etenim Ierusalem, c. Non numero, vt non sunt ecceca, sed quantitate non enim ut ait se secundum annum solarem computatur qui habet dies eccl. sed secundum lunarem annum qui habet dies eccl. super enim solari lunarem diec.

Septuaginta hebdomades tabula:

* Non mecum, vt dixisti. Simile loquitur Deus in Exodo ad Moyen: Deicende qua peccatum populus tuus, quia non mos quem deseruit.

uiae sunt super populum tuum.

NICOLAVS DE LYRA.

Iqua in ultima septena annorum fuerunt treue, & inter populum Romanum & Iudeos, quas treue vocat hic paulus, scilicet patris, sed Iudei citro fregerunt treue, & rebellauerunt: & sic in medio illius hebdomadis scilicet in quo anno venit exercitus Romanus, & disperauit ciuitatem & templum, & captiuauit populum: & sic defecit hostia & sacrificium Iudeorum, quia non est eis licitum talia facere extra Ierusalem: hoc est quod dicitur: Et in dimidio hebdomadis, scilicet in ultima eius medietate. Deficit hostia, & sacrificium. In templo, id est in loco ubi fuerat templum. Et abominatione desolationis, quia ibi fuit statua Adriani Imperatoris posita in loco ubi steterat arca, & vsque ad consummationem & finem bellii Gog & Magog. Perseuerabit desolatio Iudeorum, quia deuicti Gog & Magog per Messiam restituuntur regnum Iudaeorum, vt dicit. Contra istam expositionem arguitur primo de numero annorum, quia a destructione Ierusalem per Nabuchodonosor, vsque ad destructionem eius per Titum & Vespasianum, non posuit illa Rab. Sa. nisi cccc. annos praeceps: quia secundum omnes historiographos sunt multo plures: sed hanc obiectiōem omitto, quia in computatione annorum secutus sum Ra. Sa. tanquam rationabilis dicente super librum Eber & in aliquibus alijs locis. Item quod exponit: Ut consummetur praevaricatio, id est ut deficiant a praevaricationibus & peccatis, patet esse falsum, ex quod a tempore desolationis facta per Romanos: non defisterunt Iudei peccatis, immo sunt augures & percuratores & multis alijs peccatis irrestiti, que maximè prohibentur in lege Moyen. Item contra id quod exponit. Et delectatur iniquitas, id est mereantur apud Deum per captiuitatem modernam, vi iniquitas eorum delectatur apud Deum. Quero ab eis quae sit ista iniquitas delenda, quia ante captiuitatem Babylonie fuerunt Iudei idololatria maximi, & occidores prophetarum, vi patet ex quarto libro Regum & multis alijs peccatis irrestiti, & tamen pro omnibus istis delendis non sufficiuerunt captiuitatem nisi 52. annis, secundum Rab. Sa. A temporis autem Titi sufficiuerunt captiuitatem per Mcc. annos & amplius, & adhuc nesciunt terminum captiuitatis: ergo oportet quod illa iniquitas que per hanc captiuitatem deletur, sit major quasi incomparabiliter quam illa que praeceps capiuitatem Babyloniam: sed non potest aliqua assignari, nisi illa qua interficerunt Christum, que fuit maxima iniquitas. A redditu enim captiuitatis Babylonie non leguntur Iudei fuisse idololatria, vel occidores prophetarum, & actores consummum criminum sicut ante: propter quod nulla alia causa huius captiuitatis potest assignari rationabiliter, nisi occiso Christi, secundum quod predixit salvator Luc. 19. f. Vident iesus ciuitatem sanctam Ierusalem &c. & sic non est expectandus Christus de futuro, vt dicit iste expeditor. Item contra illud quod dicit: Et impletar visio & prophetia, id est per meritum Iudeorum in hac captiuitate impletur visio & prophetia de Christo, quia Agg. 2. b. dicit: Adhuc vnum modicum & moueo calum & terram &c. Sequitur: Et veniet desideratus cuncti gentibus, & replebo domum istam gloria. Secundum omnes exposatores catholicos & Hebreos iste desideratus cuncti gentibus intelligitur Christus. Cum ergo dicat prophetas, quod post vnum modicum debeat venire, non potest adhuc intelligi venturus de futuro, quia a tempore Aggei vsque ad desolationem factam per Romanos fluxerunt 400. annū & plus secundum communem computationem: secundum vero computationem Hebreorum fluxerunt annū 420. Et item a desolatione facta per Titum vsque nunc fluxerunt 1454. scilicet vsque ad annum domini 1328. inclusus in quo haec postilla fuit ultimata correcita: Tancum autem tempus non potest dici modicum. Item in eadem autoritate dicit prophetas in persona domini: Replebo domum istam gloria: & loquitur prophetas de templo reedificatio post captiuitatem Babyloniam, ergo slante isto templo venit desideratus cunctis gentibus, id est Christus. Item contra id quod dicit: Et vngatur

MORALITE.

* a Septuag. heb. &c. Septuagisimus numerus resultat ex dicta denarii per septenarium, denarius autem significat impletione decalogi, septenarius vero septiformem gratiam spiritualiter. Per ista Christus, qui est sapientia dei patris venit spiritualiter in mentem humanam, sicut corporaliter venit in virginem. Qui quidem aduentus per decursum septuaginta hebdomadarum fuit hic litteraliter significatus, ideo sequitur:

qui ego scitis sum. Scito ergo quod ab hac die, qua nunc tibi loqueror, & Dei sermonem permitto, quod reueraf populus, & leuita in ista re, vsq; ad Christum, & desolationem tēpli, hebdomades numerentur 62. & alie. 7. in quibus iuxta ordinem suū, dues res siēt, de quibus ante dixi, quod reueraf populus, & readificet platea à Neemia & Esdra sub Artaxerxe 20. anno regni ei. In fine ergo hebdomadarum cōpletebit Dei iusta in angustia ipsū, quin rursum destruet tēplū, & capieci ciuitas. Nā post. 62. hebdomades occidet Christus, & non erit eius populus quod cū negatur est: siue ut illi dīt, nō erit illius populi imperium quod putabat se retentur. Et quod dico de Christo occidē, & negaturop populo penitus decretō: cū & ciuitate & sc̄tūriū dissipatur ut p̄p̄l̄ Romanus cū duce vētūr. i. Vespasiano: quo mortuo transactis. 7. hebdomadibus. Iannis 49. Elius Adrianus (a quo postea de ruinis Ierusalē vrbs Elia cōdita est) rebellates Iudeos & Timorophō magistro exercitus pugnare superauit, & tūc defecit hostia & sacrificiū, & v̄f̄s ad cōfummarionē mūdi cōtinuabit desolatio. Tertulianus in li. cōtra Iudeos hēc ad verbū ait. Vñ ergo oīndimus, q̄a Chri- stus venit intra. 62. hebdomades. Numerū a primō anno Darij, q̄o tpe oīndis Danieli visio hēc. Dicit em: Intellige & concepi p̄phānationē sermonis r̄f̄dere me tibi hēc q̄ sequitur i. textu de cōfūstōne mūri &c. Vñ a primō anno Darij debem̄ cōputare. Tūc. n. hāc visionē vidit Daniel. Videamus igit̄ quo modo anni cōpleant v̄f̄s ad adūtū Christi. Darij regnauit annis. 19. Artaxerxes. 41. Ochus q̄ & Cyranis. 24. Arg. vno anno, ali' Darius q̄ & Melas. 21. Alexáder Macedo annis. 12. post eū regna. Sother. in Alexádria. annis 35. cui succedit Philadelphus regna. annis. 38. Post hūc Euergetes annis. 25. deinde Philopater. 17. post hūc Epiphanes. 24. itē alius Euergetes, annis. 37. Post Sother. annis. 28. Ptolemeus. 37. Cleopatra annis. 20. & mēsibus sex. Itē Cleopatra cōregnauit Augusto annis. 13. post Cleopatra Augusti annis. 43. imperauit. Nā oēs anni Augusti fuerit nume. 10. Sc̄m. aut̄ q̄ in 40. anno, & primō imperij Augu. qui post mortē Cleopatra imperauit. natus est Christus, & lupinxit Augusti ex quo natus est Christus, annos. 15. Et erū reliqua tpa annorū in die nativitatis Christi i. annū Augu. 41. post mortē Cleopatra, anni. 43. & mēs. 6. vñ implētū. 62. hebdomades & dimidia, q̄ faciūt annos 43. & mēs. 6. die nativitatis Christi. Et manifestata est iustitia eterna, & vñctus est Celsus. i. Christus: & signata est visio & ppheta, & dimissa sūr p̄tā p̄ fidē noīs Christi. Quid est aut̄ q̄ dicit signare visum & ppheta, q̄ oēs ppheta vētūr anūcibat & p̄flūrū. Quia ergo impleta est ppheta Christi, adūtū eius signari dicebat visionē & ppheta, q̄n signaculū est oīum ppheta: implet̄ oīa q̄ retro de eo annūcibat ppheta, q̄a post adūtū & passionē ei: iā nō visio neq; ppheta est, q̄ Christus nūciet effētūr. Et paulopost inq̄t videamus q̄d alie. 7. & dimidia hebdomades, q̄ sup̄sunt diūse i. abscōlē priorū hebdomadarū, i. quo anno vel actuū sūt ip̄te. Post Augustū, n. q̄ sup̄sunt post nativitatē Christi annis 15. efficiunt. cui succedit Tyberij Celsus annis. 22. & mēsibus. 7. & diebus. 28. anno. 15. Imperij eius baptizat Christus, his annos quasi. 30. Itē Caius caligula annis trib. mēsib. octo. dieb. 13. Nero annis. 14. mēsibus. 7. dieb. 13. Galba mēsibus. 7. diebus. 28. Otto imperator. 8. mēsibus. diebus triu. Vitellius mēsibus. 8. diebus. 28. Vespasianus anno primo imperij sui debellauit Iudeos, & fuit anni numero. 52. & mēsibus sex. Nā imperauit anni. 11. latq; ita in die expugnatiōis Iudei impletuerūt septuaginta hebdomadas p̄dictas a Daniele. Septuaginta. Beda. in li. de nā rerum. Hēc verba Canthi incarnationē designat, q̄ legē & pphetas impletuit, & vñctus est oleo lētītiae pre participibus suis. hebdomadas 70. septenoris annos distinguit 400. & 90 annos lunares insinuat. Sed notādū, q̄ easdē hebdomadas nō similit̄ annatas, sed abbreviatas asserit, occulte cōmonēs vt breuiores solito annos nouerimus indicatos. Scito ergo, inq̄t. & adāuetab exi. ser. vt iterū edificet Ierusalē v̄f̄s ad Christum duhebdo. 7. & hebdo. 62. erūt: & rūtūs edificab̄ platea, & mūtiū angustia te. Esdra narratē didicimus, q̄ Neemias pincerna regis Artaxerxis. 20. annos regni eius mēlē Nisan impetravit ab eo restaurari mūros Ierusalē tēpō multo ante Cyro permittente cōstrūto, & q̄ ipsū quoq; opus (vt dīt est) in angustia tpsis perfecerit, adeo. q̄ a finitū gentibus impugnatūs, vt structores singuli gladio renes accinēti, vñ manu pugnassem, altera murum recuperasse narrent. Ab hoc agit tpe v̄f̄s ad Christū ducē. 70. hebdomades compūtanti anni duodenorū mēsib. lunarium. 490. q̄ sunt anni solares. 475. Siquidē Persa p̄f̄st. 20. anno regis Artaxerxis v̄f̄s ad mortē Datij regnauerūt anni. 118. Ex hīc Macedones v̄f̄s ad interitū Cleopatrae annis. 300. Inde Roma v̄f̄s ad. 18. Tyberij Celsus annū monachia tenuerunt annis. 57. q̄ sunt simul v̄f̄t diximus anni solares. 475. Et cōtinentur

C supputationē Hebreorū, qui mēses nō iuxta solis, sed lunę curium numerant Nā à centesimo & 25. anno regni Perla rū, qn̄ Artaxerxes eiusdē regni vicecīmū imperiū agebat annū, & erat oītōgēmē & tertīa Olympiadis annus quartus, viq; ad ducentesimam & secundam Olympiadem, & secundum eiusdē Olympiadis annū,

Conecordia scribentium

Tyberijque Cesaris annum. 15. colliguntur anni. 475. qui faciunt annos Heb. 490. Nota Aphricanum & Bedam in summa conuenientes, in hoc folio dissentire, quod Aphricanus dicit regni Romani sexaginta annos fuisse vñq; ad 15. annum Tyberij Cesaris, qn̄ dicit paſſum Christum: Beda vero 57. annos vñq; ad 18. annum regni Tyberij Cesaris, qn̄ dicit Christum paſſum. Licet ergo dicat 57. annos fuisse vñque ad annum 18. Tyberij Cesaris, in quo innuit non nisi 57. annos fuisse vñque ad 18. annum Tyberij Cesaris, tamen cum Aphricanus in summa conuenit, quia quod Aphricanus in regno Perfarum minus ponit, in regno Romano plus ponit. Sed sequamur Bedam, qui dicit Christum. 18. anno Tyberij paſſum fuisse: quia secundum Lucam statim post 30. annū, qui fuit, 15. annus Tyberij Cesaris, Christus est baptizatus. Deinde post tres annos paſſus, & sic. 18. non. 15. Tyberij Cesaris.

a Scito.

T a Et super vibem, scilicet Ierusalem.
b Vt conf. prae id est terminetur, ideo subditur:
c Et finem accipiat peccatum, per Christi passionem.
d Et adducatur, per eum predicationem.
e Et impleatur visio & propheta, de Christo predicta.
f Et vngatur sanctus, id est Christus, qui in humanitate vincit, et oleo gratiae pro confortibus suis.

Expositio reuelationum. Scito ergo. Hic conuenit ponitur dicta reuelationis expositorum. Ad cuius intellectum considerandum, quod angelus dividit 70. Heb. in tres partes, scilicet in populo India. Nam in primis septem populus cum labore magno re edificavit Ierusalem, et eam tenuit contra aduersarios. nam una manu faciebat opus, altera tenebant gladium. Neemit. 4.

F propter aduersarios insurgentes in edificatione, & post in alijs. 62. populus aliquando habuit profera, aliquando aduersari in ultima vero Christus predicatorum & passus fuit, & fides Christi multum fuit dilata per predicationem apostolorum post Christi mortem, ut patet in actibus apostolorum. Dixit igitur angelus: Scito ergo & animaduerte tu Daniel, qualiter hebdomas sunt intelligenda. Ab exitu sermonis ut iterū edificetur Ierusalem s.a. 20. anno Artaxerxis, tunc mitemittit Neciam ad eius redificationem, vñque ad Christum. 15. qd; ad Christi baptismum, in quo fuit declaratio dux fidelium per patris & fratris sancti testimoniū, Matt. 3. Hebdomas septem, in quibus populus tuus cum labore magno ciuitatem redificabit & tenebit. Et hebdomas 62. in quibus nunc aduersari, nunc prospera sustinet. Et tunc edificabitur platea, & muri. & hoc dicit ad ostendendum quid futurum erat in tempore hebdomadibus primis. Et post hebdomas 62. cum septem primis, que faciunt hebdomas 69. occidetur Christus. In ultima hebdoma, que incipit a Baptismo Christi, quia post baptismū predicatorum tribus annis cum dimidio, tunc passus fuit in medio illius hebdomadae. Et non erit populus eius qui eum negaturus est: quoniam Iudei negantes eum coram Pilato, extinxerunt eum populus. Et ciuitatem & sanctuarium. Ierusalē & templū dissipabit populus cum duce venturo. I. exercitus Romanus cum principe Tito. Scindunt itaq; quod hac dissipatio non fuit impleta infra dictas hebdomas. 70. sed postea per 49. annos secundum istam expositionem: quia tamen fuit facta in panem mortis Christi, ut habetur Luc. 19. 1. ideo hic immideat ponitur post mortem Christi, de qua ante immideat fit mentio. Et finis eius scilicet ciuitatis Ierusalem: Vñq; ut per exercitum Romanorum. Et post finem bellū, Romanorum contra Iudeos. Statuta defolatio, id est defolatio ciuitatis vel Iudeorum à Deo prefinita. Confirmabit autem, quia occasione mortis Christi exierat terminos. 70. hebdomas in panem dicti mortis, ut dictum est: ideo reuerterat ad ostendendum quid amplius debeat fieri in ultima hebdomada, de qua incepserat dicere, & non perfecerat dicens. Confirmabit autem paſſum multis. id est legem Euangelicam, que dicitur paſſum nonum, Iere. 3. Hebdoma vna, ultima, qua Christus tribus annis & dimidio prædicauit legem Euangelicam, & eam confirmauit per miracula & mortem suam, & in tribus annis residuis cum dimidio per predicationem apostolorum, ut predictum est. Et in dimidio hebdomas defecit hostia & sacrificium, quia in medio illius hebdomadis passus est Christus, ut vñq; est, & tunc sacrificia legis casti & mortua fuerunt. Et in tempore erit abominatione defolatiōnis. Iustus dicit post 70. hebdomas, quando Adrianus imperator suam Iudeam fecit posse in loco, ubi steterat arca domini. Et quia posset queri, quantum durabit ciuitas sine defolatiōne Iudei populi. Respondeat dicens: Et vñq; ad consummationem scilicet mundi. Tunc enim secundum doctores catholicos convergentur Iudei ad fidem Christi. Hunc autem expoundi-

MORALITER.

T b Vñq; consumetur prævarica. & finē accipiat peccatum. Sicut enim per aduentum Christi in carnem ablatum est mundi peccatum generale, ita p aduentū eius in metu tollitur peccatum hois personale.

a Confirmabit autem paſſum. Iohanne scilicet & Christo & Apostolis predicatoribus multi salutati sunt, & cepit vetus hostia in cordibus fidelium vel electorum viles. Confitabit autem paſſum &c. Hoc de tribus annis intelligentiam est & dimidio, quibus Christus prædicauit, & quod

ostensionem est supra.

b Vñq; id est.

c Ad Christum du, protendente sunt.

d Hebdomas 7. & hebd. 62. vñque ad ultimam hebdomadam, in qua Christus dux populi Christiani baptizandus est, & legem Evangelicam prædicatur, & pro salute humani generis morituras & resurrecturas & in eum ascensuras. Distinguit autem septem hebdomas & ultimam ab aliis, propter specialia opera facta in ipsis. Nam in ultima facta est generis humani reparatio, & dictum est. In septima vero templi primi destruō, vñque ad primum annum Cyri, qui dedit licentiam regedificandi. A destructione enim secundi templi vñque ad primum annum Cyri, qui dedit hanc licentiam, fluxerunt anni 52. ut dictum est supra, qui faciunt septem hebdomas annorum: & cum hoc tria annos qui compunantur cum tempore 62. hebdomas, eo quod non faciunt per se hebdomadam: & eadem ratione sex anni de tempore Sedecia precedentes templi destruō.

e Non solum videatur separare, quasi ea plura locutus, de qua subdit. Et confirmabit paſſum

mades sexagintaduē erunt, & rurē.

a Neemia. b Hierosalem.

sum edificabūt platea, & muri in

a In brevi.

angustia temporū. Et post hebdoma

a Subaudiens. b Non statim eis implenis

des sexagintaduē occidēt Christus, i

a Sed Cœsar vel diabolus, unde: Partes vulpium erunt. b Non habemus regem nisi Cœsarem. Et alibi: Hunc uescimus unde sit.

& nō erit eius populū qui eū negat.

c Leo. d Tempus.

turus est: & ciuitatē & sanctuarī

f Romanus. g Vespaſiano.

desistibat populū & cum duce ven-

tu: & finis eius vastitas, & post

a sub vespaſiano. b Deo in æternum.

finē belli statuta defolatio. Con-

firmabit autem paſſum multis hebd-

o 70. sex annis regnauit secundum eos post mon-

narchiam acceptam: a quo tempore debet

hic fieri computatio. Ilii vero qui dicit eum

regnasse 30. annis, incipiunt computare a

principio regni sui in Perside tantum. Princi-

pium vero anni quarti quo regnauit Cyrus,

computandum est in tempore Cambyses filii

sue, ne vñs annis bis computetur. Cambyses

vero sex annis regnauit, ut dicit Josephus libro antiquitatis Iudaice.

11. cap. 3. post quem secundum Hebreos regnauit Astyenus maritus Eshber. In hoc supra secundus sum eos in principio libri Eshber: sed in hoc quod dicunt eum regnasse 14. annis tantum, videntur mihi deficere manifeste. Nam Astyenus cepit Eshber uxorem anno 7. regni sui mensis decimi, ut habetur Eshber. 2. Cum igitur secundum ipso Darius filius Astyenus regnauit 10. annis. 4. Reg. 24. Deinde secuta est captiuitas. 70. annorum secundum chronicas Latinorum, a destructione ciuitatis per Nabuchodonosor vñq; ad primū annū Cyri, a quo vñq; ad 19. annū Artaxerxis inclusuē fuerunt anni. 1. 15. ut predictum est, & remanent ab eo de eius regno 2. 1. annū, quia regnauit 40. annis. Xerxes secundus, melius duobus. Sogdianus: 7. & cōputant isti duo pro uno anno. Darius nothus. 19. Astyenus. 12. ante exaltationē Mardochai. Eshber. 3. Si vero predicti anni simul coniungant, faciunt annos 21. 19. sicut aliis dixi in principio libri Eshber. Ideo ponit aliud modū computandi. 70. hebdomas p̄dictas, consonum magis scripture secundum quem Mardochai. 12. anno regni Astyeni fuit tñ. 10. annorum, ut ostendit in principio libri Eshber, & adhuc in sequentibus ostendetur. Modus est tñ quod intendit ponere. p̄cedit partim secundum sacram scripturā, partim secundum Hebreos dicit quod non poterit ab eis rationabiliter impugnari, tamen in uno non intendo eos sequi, in quo ostendamus eos deficere manifeste. Primo igitur videntur anni 7. a quo incipit computatio. 70. hebdomas, secundū, ubi terminatur: quia in his duobus iacet vñq; negotiū, tenet ad expositionem litera acceditur. Quantum ad primū dirigit nos verba angelī dicens Daniell: Ab exitu sermonis ut iterū redificetur Ierusalem &c. Et in Heb. habetur. Ab exitu sermonis ad reuerterā & edificandū Ierusalem &c. Et quo vñq; ad primo verbo ex revelatione dñi procedure de redditu populi in Ierusalem, & per consequētes redi- ficiā ibi tñp̄lū & habitacula ministrorū & populi ibidē habitaculū sicut adhuc nō est datu, licetā redificātiōni muros ciuitatis & fortitatis: debeat hebdomas dū computatio inchoari. Illud autē verbū habetur Ier. 19. c. ubi dicitur: Cum ceperint impleri in Babylonē. 70. annū, vñq; vos, & suscitabo super vos verbum meum bonum, & reducam vos ad locum istum. Sed quo tempore fuit hoc dictum patet ex cap. 38. Ier. vñq; dicitur, quod in anno quarto Sedeciae regis, mense. 5. Ieremias reprehendit falsum prophetam. 15. tñ enim afferebat Iacobiam, & qui eum eo translati fuerunt in Babylonem, redire in Ierusalem post duos annos, & iugum regis Babylonis confringi, & consequētes capitulo. 29. ponitur epistola Ieremias ad transmigratos in Babylonem, ut non confiderent verbis falſorum prophetarum, in qua scribitur hocrum vñq; annū.

S Confirmabit autem paſſum multis. Hic reuerterit Angelus ad loquendū de ultima hebdomada, de qua incepserat dicere quantum ad mortem Christi, & non perfecerat interponens panem humanū mortis, ut dictum est. Dicit igitur: Confirmabit autem paſſum multis. id est legem Euangelicam, que dicitur paſſum & fætus nouum.

Ierem. trigesimoprimo.

t Hebdoma vna. Nam in ultima hebdomada Christus predican-

do, mirabilia faciendo, moriendo, resurgendo, ascendendo in

Tom. iii. Z. 2. cœlum,

E gclus, & mittendo spiritum sanctum, legem Evangelicam confirmavit, anno sue passionis per predicationem apostolorum notabiliter latavit, ut patet Actu. 2. § 4.
 a Et in dimidio hebdo. id est in ultima eius medietate in qua passus est Christus.
 b Deficit hostia & sa. quia sacrificia veteris legis ceſauerunt per passionem Christi non habentia ultra vim obligandi.
 c Et erit in templo abo. deo. Hoc referatur ad tempus sequens. 70. hebdomadas, in quo Adriani imperator fecit poni statua juan in loco templi, vbi steterat arca: que statua apud Hebreos vocatur abominatione, sicut & quodlibet aliud idolum, & erat de solationis Iudaica signum manifestum.
 d Et vsque ad consummationem & finem, & vsq; ad consummationem & finem perseverabit desolatio. Prope enim fine mundi detecta falsitate Antichristi per Eliam & Enoch, Iudei ad Christum converteruntur, & multi eorum constanter susinebant martyrium, prout dicunt communiter doctores nostri.

In cap. 9. vbi dicitur in postil. His visis accedendum est ad literam exponendam.

ADDITIO.

In hac reuelatione Danieli per angelum facta, que inter cetera prophethia de primo aduentu Christi tractantia efficaciter videtur ad confutandam Hebreorum perfidiam, & sceleratum nondum impletum esse tempus huiusmodi aduentus, vltra illa qua in postilla ponuntur, tria videntur addenda. Primum cuius autoritatis sit hec expositione Ra. Sa. inter Hebreos, vt videatur si suffici illam tantum impugnare, & ex ea contra eos arguere, vel oporteat inquirere de alijs expositionibus eorum in hoc loco. Secundum, qualiter praeter rationes postillatoris quibus reprobari videtur predicta expositione, sunt aliae validae, quibus ronabiliter possit evincari. Tertium, quomodo ex ipsa expositione Ra. Sa. licet falsa, tamen cum quibusdam veris & ab eis receptis, veritas nostra. Quod aduentus Christi iam longe transiit in praeteritum, posset concludi contra eos. Circa primū scindendum, quod haec reuelatio pluribus & varijs modis exponitur ab Hebreis: non tamen expedit singulorū opinione, seu errore, nam ratiōne. Nam secundum philo. i. Eth. oēs quidem perscrutari opiniones inane fortasse est, sufficiens autem maxime quod superficiētēs appearant vel estimetur habere aliquam rōnem. Constat autem quod haec expositione Ra. Sa. est seu debet esse tantum autoritatis apud Hebreos, quod non p̄t ab ea deuiae iuxta fundationem Pharisaeorū doctrinæ: secundum quam illa quæ in Thalmud determinata h̄c seu definita circa sacra doctrina expositionem, nō licet eis qualitercunq; ab eisdē recedere, sed tenenda sunt tanquam in textu sacre scriptura contenta. prout Ra. Mo. largè tradidit in principio sui Deuter. & in pluribus alijs locis habet. Cūnus est ratio: quia autoritas Thalmudica in h̄moī determinationibus apud eos est in eodē gradu, sicut autoritas viuētis Ecclesiæ apud nos. sed constat quod Ra. Sa. non fuit primus inventor huius expositionis de qua hic agit, sed expresse h̄c expositione ponitur in Thalmud doctrina, specialiter in duob; locis: scilicet in libro qui intitulatur: De ordine mundi, quod Hebraicē dicitur Ceder holam. Similiter & in libro qui dicitur Abodazara. i. cap. In quibus locis concorditer h̄c, quod 70. hebdomada Danielis incipiunt a destruētione primi templi, & terminantur in destructione secundi. Quas autoritates sequitur Ra. Sa. in hoc passu tanquam inuolabiliter tendens apud Hebreos ratione predicta. Ex quibus sequitur, quod licet multi Hebreorum attendentes, quod predicta expositione per suos magistris determina non solum non poterat rationabiliter teneri seu sufficiētē, sed ex eadem cum alijs quibusdam veris concludebitur Christum iam venisse, ut infra patet, inuenientur quasdam varias & cōfusas expositiones, ut saltē per vias obliquas & tortuosas veritatem luce clariore subterfugerent, prout de eis vaticinatur Ezechiel. 13. cap. Sicut valpes in deferto sunt prophetæ qui Israelitæ exclusa tamen hac expositione Thalmudica, quam sequit Ra. Sa. non est facienda alia mētio de alijs expositionibus eorum multipliciter fictis. Oportet enim illos adhucērere predicta expositione, acū esset in litera contenta, & hoc de primo. Circa secundum præter illa quæ postil. ponit cōtra predictam expositionem Thalmudicam seu Ra. Sa. quæ sunt fatis valida, adhuc possunt vterius contra illam fortiter objici. Et primo potest sumi cōtra eos validissimum argumentum de numero annorum inter viranque destructionem contentorum. Nam licet computatio Hebreorum in huiusmodi historialibus si in multis qua nobis sunt incerta, tenēda seu sequēda, predictum contra eos contra quos per sua propria testimonia rationabiliter posset p̄cedi: vbi tamen euidenter deficient, vel sibi ipsi contradicunt in computatione, nullo modo sunt eorū dicta admittendā: sed contra eos de talibus fortiter est dimicandum. Constat autem quod in proposito manifeste deficient. Plures anni etiā secundum eos fluxerunt inter viranque destructionem quam 70. hebdomadæ, quæ faciūt. 490. annos. Quod sic patet: Nam ipsi diuidunt has. 70. hebdomadas in duas partes principales, scilicet in 10. hebdomadas, que faciunt 70. annos, qui fluxerunt secundum eos à destructione templi per Nabuco. vñque ad consummationem adificationis templi secundi, quibus adaptant illud Ier. 29. c. Cum impleti fuerint in Babylone. 70. annos, visitabo vos &c. Et in 70. hebdomadas, que faciunt. 420. annos, quibus diuidunt duralle tēplum secundum, ut patet in li. Abodazara preallegato. ca. 1. vbi habetur quod regnum Perlarum tempore templi secundi durauit. 34. annis, consequenter regnum Grecorum tēpore predicti templi. i. 80. consequenter regnum Machabœorum. 103. consequenter regnum Herodis seu Herodianorum. 103. annis. Hęc omnia sunt in textu libri preallegati, vbi gl. Ra. Sa. habet. 420. annos durationis templi secundi, qui si cum. 70. annis qui fluxerunt à destructione templi prima vñque ad consummationem secundi iungantur, habes. s. 70. hebdomadas Daniels. hęc Ra. Sa. Sed prima pars istius computationis continet falso, etiam secundum eos. Potest enim ex autoritatibus suis deduci, quod à destructione primi templi vñque ad eum consummatam adificatione 78. anni fluxerunt. Quod sic patet: Nam Nabuco regnauit. 45. annis, vt in lib. magnila. ca. 1. ex verbis sacre scripture probatur. In anno autem. 19. Nabuch. destruētum est templum in mente. s. vt habetur Iere. 52. & in 4. Re. Ex quibus sequitur, quod Nabuch. regnauit à destructione templi. 27. annis, quorum primus licet impensis & computatus pro anno, ut sepe h̄c in scripturis: & etiā in Thalmud frequenter legitur, quod vna dies computatur pro anno. Consequenter Euilmerodach regnauit. 23. annis, prout ipsi prohunc habentur ex traditionibus antiquis lib. preallegato. Balthasar vero regnauit 14. annis quorū. i. 2. h̄c ex textu Esther. 3. ca. & duo h̄c ex traditione secundum eos, licet secundum latinos. 40. regnauit. Darius vero vsq; ad consummationem templi, ut h̄c ex textu sex annis. Ex quibus sequitur, quod à destructione templi primi vñq; ad consummationem secundi ē secundum computum ipsorum fluxerunt anni 78. licet secundi alios multo plures. Et sic patet q̄ prima pars huius computationis est falsa, ēt secundum eos: deficit enim per primū hebdomadam & vñ annū. Similiter in fida parte computationis amplius deficient, subtrahendo plures annos, ut patet in litera hoc cap. cū de vera expositione harum hebdomadarum agende manifestum est, qd̄ h̄c expositione presupponit falso, et secundū eos computationē. Præterea vt litera sonat evidenter, in his 70. hebdomadis Danieli reuelatis implenda erant illa quæ in litera principaliter continent. s. cōsummatio præparationis, & delectio iniquitatis, & adductio iustitie sempiternæ & h̄moī, quod expref̄s litera refellit. Septuaginta hebdomadæ scilicet sunt seu definite, vt columnæ præparatio, & fine accipiat peccati, & deleatur iniquitas &c. Non n. dixit angelus, quod post. 70. heb. hoc erat impletū sicut in sequentibus dixit, post heb. 6. 2. occi. Christus & c. sed Septuaginta heb. scilicet sunt, vñ talia sicut, hoc est, durante tēpore. 70. hebdomadarum, ut patet manifeste sicut predicta verba intelligenti. sed sedm predicta expositionem manifestetur est, quod nihil illorum que in prima propositione angelica cōtinetur, sunt impletum secundum eos durante tempore. 70. hebdomadarum, sed rotum illud remanet apud eos futurum, ita quod non impletū vñq; ad aduentum Messis inaniter expectabat eis, quod est manifeste contra sensum litteræ, vt dictum est. Si autem dicatur, quod illa quæ continentur in prima propositione angelica licet non fuerint impletæ durante tēpore heb., quo ad perfectam allusionem, fuerint tamen impletæ per modum meriti, hoc est quod durante tēpore hebdomadarum populus ille meruit, ut consummatetur prævaricatio &c. in aduentu sui Messis futuri. Hoc non valet. Tum quia non est consonum litteræ, quæ simpliciter dicit, vt consummetur prævaricatio, & adducatur iustitia sempiterna, & cetera huiusmodi. Nō enim dicit vt mearentur talia h̄c, sed vt habeant. Magna. n. difference est inter mereri aliquid, & h̄c illud. nam multi merentur vitam ceteram, qui tamen non habent eam. Tum est quia Ra. Sa. profitetur, qd̄ populus ille non meruit predicta infra tēpum hebdomadarum, sed finitus heb. tēpore huius diuturne & interminabilis captiuitatis illa habebat meriti, ut patet ex dictis suis quæ in postilla continentur. Ex quo sequit, qd̄ infra tēpum Hebdomadarum nihil sicut impletum sedm eos de cōtentis in prima p̄positione angelica, nec per modum meriti nec allusionis, vñ litera secundum predictam expositionem remanet simpliciter falsa. Præterea Captiuitas Babylonica tolerabilior & minora fuit Hebreos incomparabiliter magis q̄ captiuitas hodierum. Quod patet ex tribus. Primo, ratione durationis. Illa enim durauit per 70. annos, ista vero durauit vñtra M. & cccc. annos: & adhuc in suo vigore constituit. Secundū respectu diuinæ prouidentie. In illa enim fuerunt à Deo prout de dono prophetæ & miraculorum. Erant enim inter eos qui plurimi prophetæ dñi, vt Ieremias, Ezechiel, Zarachias & Daniel. In ista vero nullus legit fuisse propheta. Similiter & in illa

A& in illa Deus fecit pro eis multa miracula, ut patet de liberatione Daniels & trium puerorum, & de Mardochæo, & h̄moī. In ista vero sicut nec fuerunt prophetæ, ita nec miracula diuina pro eis leguntur: unde & ipsi de seip̄is in state hodiernæ captiuitatis, in quo neutrū predictorū habuerat, intelligit illud prophetæ, Psal. 73. b. Signa nostra non vidimus, & iam non est propheta &c. Tertio, respectu dignitatis seu bonorū & ſeculari. In illa enim quidam eo rū bonorum habuerunt honores regios & multas dignitates, ut legium de Ioachim. Iere. vlt. cuius thronus fuit sublimatus ab Euilmerodach super thronos aliorū regum per totam vitam suam. Similiter Daniel fuit sublimatus habens p̄tēm super prouinciam Babyloniam. Similiter & loci eius, ut h̄c Dan. 2. Mardochæus etiam fuit constitutus quasi secundus regi Asuero Ester. vlt. Zorobabel habuit dignitatem comitatus, ut patet Aggei. 2. & sic de quibusdā alijs. In illa vero captiuitate oēs sunt in vilissimo statu carentes honoribus seu dignitatis h̄moī vñbīcōq; vñt, vt est notum. Ex quibus sequitur, q̄ Daniel qui vehementer anxias & dolebat de prima leuiō & breuiori captiuitate: dicit in hoc cap. in sua oratione: Populus nūs est in opprobrium oībus qui in circumitu nostro sunt. Similiter: Aperi oculos tuos & vide de solatione nostram &c. Incōparabit amplius doluisse de captiuitate hodierna, si ē cognovis sit populo Dei futurā. Constat aut̄ q̄ secundū predictā expositionē angelus nūc auiauit Danieli in hac reuelatione captiuitatem hodiernā, qua acerbissima & longissima est incōparabiliter super primā, & per consequētē angelus non prōsticabat ei grata seu consolatio nisi potius molesta & summe afflictua, cuius oppositum apparuit in litera: nā angelus Gabriel cito volans quasi bonus nūcnius, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū desideriorū. q. d. q̄ indicat ei suorū desideriorū impletionem. Cuius oppositum totaliter est lēdū p̄dictā expositionē, nā Danieli nō expedit de prima captiuitate, p̄tētū sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & in horū accepta, tēpore sacrificij vespertini, & in verbis suis annēs, & precēs luq; erant exauditi, dicebat ei: Ab exordio p̄tētū tuum egrediū est feruo. Similiter voca cū virū

E In eodem cap. vbi dicitur in postil. Primo igitur videndus est terminus a quo incipit computatio. 7.c. hebdomadarum.

ADDITIO.

SIn expositione huius visionis est maxima varietas, non solum inter Catholicos & Hebreos, qui ex diuersimodo eam exponunt, sed etiam inter Catholicos ex varietate opinionum arque historiarum multiplex interuenit varietas. Idcirco vt plior tensus magis elueat, de tribus per ordinem videtur aliquid declarandum. Primo scilicet de terminis harum hebdomadarum, scilicet de initio & fine, qualiter sint inquirendi seu inuestigandi. Secundò qualiter sit procedendum in computatione ab uno extremo ad aliud. Tertio qualiter de hac reuelatione secundum eius catholicam expositionem cum aduersarijs est agendum. Circa primum presupponendum est, qd initium huiusmodi hebdomadarum non potest rationabiliter assignari in aliquo tempore, sequente tempus quo haec reuelatio fuit facta Danieli, s. post annum primum Darij. Cuius ratio est. Nam ex hoc sequitur, qd Daniel per hanc reuelationem sibi factam non esset certificatus de tempore, quo ea que petebat, & sibi reuelabatur, debebant impleri; sed penitus ignoraret quantum temporis distabat a tempore reuelationis, vsq; ad tempus in quo implerentur ea que sibi fuerant reuelata, quod est inconveniens: cum in huiusmodo notitiam suum desiderium principaliter intendebat, & ipse Daniel non legitur petuisse ab angelo super hunc vltorem cognitionem, vt patet literam intuenti. Præsuppositum autem patet per palpabile exēplum. Nam posito caso, qd unus dominus habeat unum seruum qui ex misericordia vel liberalitate promiserat libertatem a servitute, nullum tempus ei assignans, & consequenter ex aliqua occasione illum seruū incarcerauit, seu posuit in custodia, qui quidem seraus maxime anxius a longa servitute & carcere, institer domino suo supplicans ut misereatur ei de tam diuturna & acerba afflictione, & concedat ei libertatem a seruitute promissam: simili ter & a carcere, a domino suo accipit tale responsum, s. qd a die in qua haberet licentiam exeundi de carcere viq; ad annum continuum, perfecit libertatem ut promiserat ei daret. In quo casu manifestum est, qd seruū ille nullam certitudinem habebat de tempore sua liberationis. Cum enim tempus primum a quo penderat tempus secundum, est sibi penitus ignotum, consequenter & secundū simili ter est ei ignotum. Quod quidem exemplum totaliter applicatur casui nostro. Nam si initium hebdomadarum tempore reuelationis erat futurum, nec fuerat Danieli reuelatum quantum distabat a praefecto tempore reuelationis, adhuc facta reuelatione remanebat dubius Daniel de propinquitate seu prolixitate temporis, in quo reuelata debebant impleri, quod principaliter ab eo intendebatur. Ex quibus sequitur, qd exponere ab exitu sermonis de anno 7 primo Cyri, vel de 20. Artaxerxis, est omnino inconveniens, Daniel enim tempore reuelationis nesciebat si Cyrus habebat illā licentiam dare, similiter sicut Artaxerxes, & multo minus qd hoc erant factū, cūm quodlibet illorum erat futurum & mere continens. Nec fuerat sibi reuelatum per angelum, vt est manifestum in litera vnde sanctorum seu doctorum reuerentia semper salua, li exitu sermonis, per angelum prolatum, nō debet applicari alicui tempori sequenti tempus reuelationis, sed praefecto tempore. L primo anno Darij (vt quidam volunt) vel alicui præterito tempore Danieli noto, vt inde haberet notitiam certam, quando reuelata erat adimplenda. Secundò presupponendum est: qd cuiilibet catholicō verba angeli sane consideranti debet esse certus ultimus terminus hebdomadarum. Cuius ratio est. Nam huiusmodi terminus concurrit cū tempore passionis Christi. Quod patet ex hoc, nam delectio iniquitatis, consummatio prevaricationis & huiusmodi, quae in prima propositione angelica continentur, sunt proprii effectus passionis Christi, cuius lumen sanctorum regnū facit. De qua passione Angelus fecit expressam mentionem dicens: Post 2. hebdomadas occidetur Christus. Cū igitur tempus passionis Christi est notū nobis, quod fuit. 18. anno Tyberij Cæsar, sequit de necessitate qd ultimus terminus hebdomadarū est nobis notus ex fide, qui est idem cū praedicto tempore passionis. Ex quo conseqüenter est nobis notum, qd initium harum hebdomadarum præcessit anno. 18. Tyberij per 490. annos ex autoritate angelica. Sed cū quo anno alicuius regis Iudeorum vel Chaldaeorū vel Perfarum huiusmodi initium concurredit, hoc diligenter requirit indaginare. Cuius ratio est. Nam historia concurrentes cum tempore. 70. hebdomadarū, non tradundur perfectè seu integrè in scriptis, nec in alijs authenticis annalibus: imo historiae illorum temporum, præcipue regum Perfarum & Medotum, sunt plene diuersitatibus & contradictionibus, intantum, qd non solum variantur in tempore durationis quorundam regum, sed etiam quadam historiæ nominat quosdam reges Perfarum, de quibus alijs historiographi minime faciunt mentionem. Nam post Xerxes qui potenter sibi subiugauit regnum Græciae vsq; ad Alexandrum magnum, fuerunt in Persie secundū latinos. 21. reges: secundum vero Hebreos à Cyro qui præcessit praedictū Xerxes vsq; ad praedictum Alexandrum, fuerunt tantum quatuor reges in Persie, vt postil. ponit infra. 11. cap. vnde per historias huiusmodi non est locus inueniendi initium harū hebdomadarum certitudinaliter modo praedicto. s. cum quo anno alicuius regis de praedictis

Quare in
figuræ fin
hebdomadarum.

t secunda.

durauit. xl. vnde differentia inter istos duos magistros in hac computatione totaliter consistit in duratione temporis regni Cyri & Aueri, nam magister Raimundus sequitur Hebreos in Auerio, & Larinos in Cyro, Postillator vero per oppositum. Concordat enim cum Hebreis in Cyro: & cum Latinis in Auerio. In alijs vero quæ ad hanc pertinent computationem omnino similiter le habent. Attendum est ergo qd istarum computationum rationabiliter procedat, ne cum de hac materia cum aduersarijs disputari contingat, apparcat perplexitas seu claudicatio in nostro modo expoundi: vnde sub correctione melius sentientis, procelius magistri Raimundi validior videtur ex duobus. Primo quia Cyrum regnasse. xxx. annis, prout magister Raimundus præsupponit, non solum Greco & Latini, prout Eusebius, Paulus Orosius, Beda super Eusebium, 4. cap. Hieroclymus super Zachariam, glossa j. Esdras, 5. a. magister historiarum in fine Danielis hæc testatur. Sed etiam Iosephus Hebreos abbreviator Iosephi, qui largè de hoc tractat de gestis Cyri hoc concludit in fine. In quo igitur Graci & Latini cum aliquo de famosis Hebreorum Historiographis cōcordant, potius tenendum est, qd in quo alijs Hebrei tantum & non omnes conueniunt. Secundo quia Alterum regnasse. xl. annis ne mo Hebreorum testatur, sed solum Latinis: vnde Hebrei cauillando possunt dicere, quod hoc fuit inventum sicut ex parte nostra, quod non possunt circa annos Cyri similiiter cauillare, cum etiam aliquis de suis hoc faretur, vt dictum est. Ad obiectum vero propter de hoc quod legitur Esdras, vj. Orat. qd pro vita regis & filiorum eius. Ex quo arguitur, quod Darius erat tante atatis circa tempus consummationis templi, quod filios habebat: Dicendum, quod non sequitur. Possunt enim illa verba intelligi de filiis regis si eos habuerit. Simili enim modo legitur Deuter. xvii. d. vbi de rego transcribitur: Vt longo tempore regnet ips & filii eius super Israel. Que quidem verba non est necesse, vt intelligantur de filiis regis in rerum natura existentibus, sed de filiis quos habebat in futuro, vt patet literam intuenti, & hoc de secundo. Circa tertium attendendum est secundum sanctum Thomam. i. parte, quart. 32. articulo primo, in corpore, quæcumq; quis ad probandum aliqua que fidei sunt, inducit rationes aliquas que non sunt cogentes, cedit in desiderium insidelium. Credit enim, qd huiusmodi rationibus inuitatur, & propter eas credamus. Et idem dicendum est de autoritatibus: vnde licet hæc exposicio inter ceteras catholicas, solum meliori iudicio potior videatur, non tamen ex ea contra aduersarios sumi posset efficax argumentum. Possunt ergo declinare aliqui de his quæ præsupponuntur in processu computationis prædicta ex historijs, quæ ab eis non traduntur, nec continentur in facta scriptura, vt est de duratione Cyri vel Aueri, prout dictum est. Nihilominus tamen hæc exposicio perutiles est in duobus: Primo in eruditione catholicorum, qui præsupposita fidei omisla varietate & confusione ceterarum expositionum informabantur deinceps & plano intellectu huius reuelationis. Secundò quia etiam contra aduersarios, et si non arguendo tamen deferendo possunt tam proponere & abesse rationabilis columnam suffinere. Ad argendum tamen contra eos de hac reuelatione satis sufficit principium sumere ex expositione Ra. Sa. supradicta, que est communis Hebreorum exposicio, prout deductum est supra in prima additione huius cap. circa tertium principale. Et hoc de tertio.

In eod. ix. c. vbi dicitur in postilla. Distinguunt autem septem hebdomadas & viiām ab alijs propter specialia opera facta in ipsis &c.

ADDITIO IIII.

Hec ratio quam assignat postillator pro distinctione septem hebdomadarum ab alijs, non videtur sufficiens. Nam secundum vnam expositionem quam sequitur, prædicta. lxv. hebdomada incepit quarto anno Sedeciae vt dictum est: qui quidem annus prædicti templi destructione per sex annos. Nam destrucción illa fuit anno Sedeciae, vt habetur Ieremie vlii. & 4. Regum vlt. Constat autem quod idem est initium septem hebdomadarum, & lxv. hebdomadarum, cum huiusmodi septem hebdomada sint prima pars tripartita distinctionis. Ex quo sequitur, quod à principio septem hebdomadarum vque ad primum annum Cvir dantis licetiam redificandi, fluxerunt lxx. anni, qui faciunt octo hebdomadas integras & insuper tres annos, vnde dato quod tres annos prætermisserit: eo quod non faciunt per se hebdomadam integrā, nulla videtur ratio quare prætermisserit octauam hebdomadam que integra est & perfecta: vnde melius videtur dicendum secundum magistrum Raimundum vbi supra, qui assignat alter distinctionem harum hebdomadarum dicens, quod in qualibet parte huius superius distinctionis quedam fuerunt facta seu ostensa ad reuelationem mysteriorum Christi pertinentia. Nam infra tempus septem hebdomadarum reuelatum fuit Nabuchodonosor, qui monachiam pro tunc viuens tenebat mysterium incarnationis Christi, quod utrumque naturam ipsius diuinam, scilicet & humanam. Humanam scilicet supra Dan. 2. g. in lapide absido sine manibus &c. quod communiter exponitur de Christo secundum humanam natum, secundum quam natus est de matre sine patre, prout ibidem

tutum,

Eagit non est facienda mentio nisi de integra hebdomada, nisi forte vbi expressa sit mentio de aliqua parte hebdomada, sicut in hoc cap. specialiter memoratur dimidium ultime. Et hec ratio huiusmodi distinctionis sufficere debet fidelibus, qui presupposita fide desiderant habere rationem scripturarum.

REPLICA.

In cap. ix. lxx. hebdomadarum materiam satis concorditer trahunt postillator & Burgen. Sed tamen Burgen, in quibusdā contra postil, se cauillatorem ostendit, lunens occiduum ex quadam computatione, quam reprobatur ex eo, quia Mardochaeus videatur esse nimis excessu etatis iuxta illam computationem, & hoc dicitur sequi ex eo quod dicitur Ester. 2. q. Mardochaeus fuit translatus cum Iechonia in Babylonem. Sed Burg. mouens difficultatem grammaticalem de relativo & antecedente, proximo & remoto, dicit id ex litera allegata Ester. 2. non haberi q. Mardochaeus fuisse translatus cum Iechonia, sed Cis, quia dicitur in litera allegata: Erat vir in ciuitate Sufis vocabulo Mardochaeus filius lair, filii Cis de stirpe lemini, qui translati fuit de Ierusalem cum Iechonia. Referendo inquit Burg. li, qui ad proximum antecedens significat ipsum Cis translaunum non Mardochaeum. Sed non insistendo grammatica, quia sepe & propriè refert remotum antecedens sicut proximum, vñ Burgen, deficeret: quia si ad proximum antecedens debet fieri vt ipse vult relatio, nunc Iemini translatus est, quod falsum est, quia Iemini fuit vius de progenitoribus Saul, & per tempora omnium regum durare non poterat vt transferretur cum Iechonia nisi Burg. fingat alium qui vocetur nomine Cis: & quia hoc non habet scripturam autoritatem, ea faciliter contemnitur quia probatur, & ad rem si à transmigratione lechonie computarentur anni Cis pro aut Se-mi au, & la t patris Mardochaei, fortassis Mardochaeus non reparetur natus quādō dicitur Ester. 2. ipsam Ester in filiam adoptasse & curiam eius resiliere, vel saltem inueniretur valde iuuenis qualis ad honori officia fuisse incepit &c. Item Bur. eodem cap. notat postilla, in eo q. recedit à computatione Raimundi, qui computat annos secundū computum latinorum quo ad regnum Cyn & regnum Asueri mariti Ester, computat fin computationem Hebreorum, & postil. facit per oppositum, vnde Burg. praefat factum Raimundi in hoc postil debilitibus rationibus. Prima quia factum Raimundi

GLOSSA ORDINARIA. CAP. X.

Anno tertio. In fine primæ visionis legimus, quia fuit Daniel usque ad annum primum Cyri regis: Quod sic accipiendo est, quod fuerit apud Chaldaeos in primita dignitate vñq. ad annum primum Cyri regis, & post in Medos translatus: vbi anno primo Cyri regis. lxx. hebdomadarum sacramēta cognovit. Nunc tertio anno regis Cyri haec vidisse narratur.

t Tempus longū cit. b In diebus illis. Anagogē. Qui in luctu est, & sponsi luget absentiā, non comedit panem desiderabilem que de celo descendit: neq; solidū cibum capit qui per carnem intelligitur, nec vinum bibit quod ē letificat

C A P . X.
Anno tertio Cyri regis Persarū verbum reuelatum est Danieli cognomento Balthasar, & ver-

a Dei quo hoc factus ei. & proprie- qui intellectus.

b bum uerum & fortitudō magna, intel-

a Nos quoque litteras fructa videntes aut legimus, nisi intelligamus.

c lexīt; fermone m. Intelligentia ēm est

d opus in visione. In diebus illis ego Da-

a Conseruim ad me in toto corde: velto in leiuio & fieu & plan. **b** Pro mystico trinitatis.

c Ne trahorū & fortuita v- deatur deprecatio.

d niel lugebā triūm hebdomadarū die-

a Celestem. **b** Q. A. cibis delicioribus abstine, quod nobis multo magis faciendum tempore ieiuniū, quā enim illiciit videntur ablinere debent etiam a licetis.

c bus, pānem desiderabilem non come-

a Fereitate.

b Corpus Christi.

c Sanguis.

d di, & caro & vinum non introierunt

a More persarum & medorum, qui vñque hodie pro bal- beis videntur vagantes.

b in os meum. Sed neque vnguentu vn-

c di & potus. Per hoc autē q. dicitur q. in tribus hebdomadibus non come-

d dit talia ex denotione innuit scriptura q. alijs temporibus talibus relictur.

e Ex quo etiam vidente patet, q. tunc non tenebat tantum austera-

f tem in ieiū, quantam tenerat in ieiunante sua, quando bibebat solum aquam & comedebat legumina, vt dictum est. 1. ca. Cibus ratio est, quā

g Daniel iam erat in tanta autoritate, q. poterat habere ieiunia, in quibus non esset aliqua fibi illicita. Et iterum quia iam erat sexen cum 2

h tempore sue transmigrationis in Babylonem iam pertransfissit. Ix. ar-

i m, & esset in lxx. vi. magis explicabitur infra. Tanta autem austera-

j non est ferenda in senectute, quando passiones sunt edomites & con-

k puls debilitatum, sicut in ieiunante quando viginti passiones.

l Sed neq; & c. Vnguentū hic accipit pro lachryma aliquis arbitrio

m aroma.

n Et

l etificat cor hominis, nec exhilarat faciem in oleo. hoc au- tem ieiunium impetrabiles facit lachrymas sponges, si quan- do fuerit sponsus ablatus ab ea: nec Daniel quoque alter audet dominum deprecari.

a Iuxta fū, ma, qui. Ezechiel iuxta fluuū Chobar vidit vi-

b sionem. Iohān Baptista super fluen- talordanis aperte sunt cœli. Taceant ergo delirāta eorum qui umbras & imagines in veritate querentes ip-

c sam conantur euertere, vt flumina, & arbores, & paradisū allegorie legibus mentiantur.

d Qui est Tigris. Tigris, fluuū nimia in velocitate, à tigride velocissima belli nomen acquisiuit.

e c. Ufusū lineis. Theodosio Baltheis. Lxx. Byssinum. Aquila cap. id est pre-

f cipua. d. Erenes. In expositione Hieron. su- per Ezechielem: hæc plenè exposita inuenies.

g e. Vidi aut. Simile Paulus in actibus Apostolorū passus est, vt cæteris non videntibus visionem solus alpiceret: alij sonum audiuerunt, sed vix vocis non intellexerunt.

h f. Desideriorum. Symmachus. Desi- derabi-

NICOLAVS DE LYRA.

g aromatica, quia talibus vngabantur in terra contra intemperie calorū, & ad conferuandū bonam dispositionem corporis.

h Die aut. xxiiij. Hic consequenter exprimi- ut excellentiā visionis ex parte Angelū appa- rentis, & primo describitur ipius Angelū appa- rentis in solitus fulgor, secundū, viden- tium terror, ibi: Vidi autem ego Daniel. In

i prima parte dicitur sic: Die aut. xxvij. &c. rō designat tempus determinatū huius vñs, non solum quantum ad animam, si- cat in principio huius capituli dictū est, sed etiam quantum ad diem determinationis. No- tam etiam consequenter locū cum dicitur: Et Eram iux. flu. &c. Hic est vñs de qua- tor fluminib⁹ paradisi, & nominatur sic a velocitate cursus à tigride, que est bestia velocissima.

j Et locū corporis scilicet & mentis.

k Et vidi. Vñs intellegibili & corporali.

l Et ecce vir vñs. i. Angelus apparet in specie viri.

m f. Vñs li. Vbi primò describitur eum quan- tam ad extrinseca quo ad vestimentū album vel lineum, quo designatur puritas Ange- lis, & quo ad cingulum, cura dicitur:

n g. Et ecce ob. au. i. mundissimo: unde di- cutitur obvñm ab ob & radiu: as: quia pro- pter radiationem sic nominatur. Per zonam auream & radiatē intelligentia feruntur char- itatis, quo Angelis indissolubilitur ligantur cum Deo. Secundo describitur Angelum quan- tam ad intrinseca, cum dicitur:

o h. Et corpus eius quasi Chrysolithus. Est autem Chrysolithus lapis coloris marini, & habet scintillas aureas. Per tale igitur cor- pus intelligentia eis, quod est propriè mo- bile Angelorum, quia corpus Angelis non informatur ab eo, sed tantum mouetur. Col- lor autem maris quā est in Crisolito est simi- laris colori eglelli. Per scintillas aureas intellige stellas que sunt in ce- lo.

p i. Et scilicet eius velut species fulgu. In quo notatur excellentiā glorie Angelice.

q k. Et oculi eius vt lam. ar. In quo notatur perspicacitas in Angelī co- gitatione.

r l. Et brachia eius quasi spe. cris carentis. In quo significatur fortitudē Angelis ad operandum per brachia, & ad mouendum se de- loco ad locum per pedes.

s m. Et vox ser. &c. Per qd significatur efficacia doctrinæ: Sequitur:

t n. Et au. ia. con. &c. Per hoc significatur, qd considerat tanti viri p̄fessionē resiliit ad considerandum respectu ipsius propriā paruitatem.

u o. Et erex. &c. Nam Dei manus deprimit superbientes & exaltat humiles. Lu. 1. a. Depositū potē de fede, & exaltat humiles.

v dofforum. Ad evidētiā autem maiorem p̄ditorum considerandū, C quod Angelī apparet hominibus in corporibus assūptis ad instruendū diuisi- dum eos familiariū de occultis, & ideo per proprietates corporis as- sumpti significantur proprietates Angelī spirituales, vt dictum est.

w n. Vidi autem. Hic consequenter ponit videntem terror, & prius ponit eorum trepidatio. Secundo Angelī confortato, ibi: Ecce manus. Dicit igi- tur primò sic: Vidi aut ego Daniel so. vi- sionem. perfectè scilicet, quia non solum videt Angelum apparentem, sed audiuit eum lo- quentem, & intellexit. Alii enim viri qui erant cum Daniele viderunt solum Angelum apparentem, ex cuius visione terribilis fuit, & ideo dicuntur hic non vidisse visionem: quia Angelum loquentem non audirent, nec intellexerunt ea que fuerunt reuelata Danieli, & hoc est quod dicitur hic: Porro viri qui erant mecum &c. Et patet ex di- tis vñs que ibi.

x o. Et non reman. fortis. in me. Quia ter- or reddidit mēbra exteriora frigida & tre- mentia: propter recursum spirituum & san- guinis ad cor, quia talis recursus fit in pas- sione timoris.

y p. Sed etiam species mea immuta, est in me. Quia ex timore pallor causatur in facie pro- pter recursum sanguinis ad cor ab exteriori- bus membris.

z q. Et emar. &c. Quia per timorem nimium homo fit aliquando stupidus, & quasi im- potens se mouere.

aa r. Et audiace. confiter. &c. Quia ex timore non poterat stare.

bb s. Et ecce ma. Hic ponit Angelī confor- matio, & hoc dupliciter, quia primò confor- mat eum imperfecte, postea perfectius: quia processus est debitus de imperfecto ad perfec- tum. Secunda pars incipit, ibi: Cumq; lo- queretur mihi. Primum autem facit tangen- do ipsum & elevando aliquantulum, & hoc est quod dicit hic. Et ecce manus s. Angelici.

cc t. Terigit me. Confortando.

dd u. Et exxit me super genua mea. Aliqua- tulum elevando.

ee x. Et dixit ad me. Verbo confortando. D

ff y. Daniel vir desideriorum. Quare autem Daniel dicitur est vir desideriorum, dicitur est vir fortis.

gg z. Intellige verba mea &c. In quo confor- mat eum quantum ad metem, similiter quan- tum ad corpus cum dicitur:

hh a. Et ista in gratia domine. & ab- scindit me. Qui male agit odit lucem.

ii i. Et absconditum. Ego autem reli- gatus sum donec complerentur tri-

jj a. Pro mystico trinitatis.

kk b. Finis non pugna coronat.

ll c. um hebdomadarum dies. Dies au-

mm tem vicepsima & quarta mensis pri-

nn mi eram iuxta fluuū magnum,

oo a. Eleūatione opus est oculorum vt mythis vi- deamus. b. Mentis.

pp c. qui est Tigris, & leuauī oculos me

qq a. Alij Ophat: Aquila, colore Ophat. b. Erat.

rr o. ob. & corpus eius quasi Chry-

ss a. Alij Tharsin, quia lapis ille marinicolor est.

tt f. Solithūs, & facies eius velut spe- cies fulguris, & oculi eius vt lam- pas ardens, & brachia eius & tā quale deorsum visque ad pedes quasi spe- cies cris carentis, & vox sermo-

uu num eius vt vox multitudinis.

vv v. Et ecce vñs vestitus

ww g. lineis, & renes eius accincti auro

xx h. ob. & corpus eius quasi Chry-

yy a. Alij fortissime Dei.

zz b. Bellis si tetigerit montem laudabilis.

aa c. cum auctor viderunt, sed terror ni- mius irruit super eos, & fugerunt

bb a. Audiū domine in Paradiso vocem tuam, & ab- scindit me. Qui male agit odit lucem.

cc c. Et ecce vñs vestitus

dd d. vñs mei. Hic ponit Angelī confor-

ee m. Animalis homo non percipit ea quae sunt spi- ritus Dei.

ff f. Porro utrūque exprimi- ut excellentiā visionis ex parte Angelū appa- rentis, & postea perfectius: quia processus est debitus de imperfecto ad perfec- tum. Secunda pars incipit, ibi: Cumq; lo- queretur mihi. Primum autem facit tangen- do ipsum & elevando aliquantulum, & hoc est quod dicit hic. Et ecce manus s. Angelici.

gg g. Terigit me. Confortando.

hh h. Et exxit me super genua mea. Aliqua- tulum elevando.

ii i. Et dixit ad me. Verbo confortando. D

jj j. Daniel vir desideriorum. Quare autem Daniel dicitur est vir desideriorum, dicitur est vir fortis.

kk k. Intellige verba mea &c. In quo confor- mat eum quantum ad metem, similiter quan- tum ad corpus cum dicitur:

ll l. Et ista in gratia domine. & ab- scindit me. Qui male agit odit lucem.

mm m. Et ecce vñs vestitus

nn n. Et ecce vñs vestitus

oo o. Et ecce vñs vestitus

pp p. Et ecce vñs vestitus

derabilis, quia omnis sanctus habens in se animae pulchritudinem amatur a Deo.

a Quia ex die &c. Statim est auditus, sed non statim missus est Angelus: datur in mora occasio amplius deprecandi, & desiderari, ut amplius possit mereri. Quod autem ait: ego ingressus sum ad verba tua, hoc significat: postquam cepisti lachrymas, & ieiunio, & orationibus inuocare misericordiam Dei: ego occasio nem accepi ut pro te oratus ingredere in conspectu Dei.

b Ego veni. Grego, quasi dicat. Pre-
cum tuatum merita exigit, vt Israeli-
ticus populus a iugo seruitus sua
exuat, sed adhuc quidem in eodem
iugo populus Persarum plenus (cui
a Dario primo licentia data est re-
deundi) domino purgetur. Vnde
de erectione illius princeps Persarum
iure mini contradicit, quantum pre-
ces tuae corumque lachrymæ qui in Iu-
daea sunt reliqui, adiuuent, vnde: Et
ecce Michael vnuus &c.

c Princeps autem regni Hierony. Vide-
tur mihi hic Angelus esse cuius Persia
credita est, iuxta illud: Quando diu-
debat altilissimus gentes, quando se-
parabat filios Adam, statuit terminos
gentium iuxta numerum Angelorum Dei. Ipsi sunt principes de qui
bus Paulus: Sapientiam loquimur in-
ter perfectos, quam nemo principiū
huius seculi cognovit. Si enim cognou-
issent nunquam dominum gloriam
crucifixissent.

d Restituit mibi. Faciens pro commissa
sibi prouincia, ne captiiorum popu-
lus dimitteretur. Et forsitan cum ex
quo orare coepit propheta exauditus
sit, non statim ei missus ait Angelus,
qui Dei indulgentiam nunciat, ga-
vigni & uno diebus restituit ei prin-
cipes Persarum, enumerans peccata
Iudaorum, quibus iustè captiui tene-
rentur, nec dimitterentur. Greg. An-
gelicos spiritus recte Dei milites dici-
mus, dum certe eos contra potestates aeris non ignoramus: que tamen certamina non labore sed Imperio per-
gunt, quia quidquid agendo contra immundos spiritus ap-
petunt, ex adiutorio cuncti potentis possunt.

F a Domine
derabilis, quia omnis sanctus habens in se animae pulchritudinem amatur a Deo.

a Quia ex die &c. Statim est auditus, sed non statim missus est Angelus: datur in mora occasio amplius deprecandi, & desiderari, ut amplius possit mereri. Quod autem ait: ego ingressus sum ad verba tua, hoc significat: postquam cepisti lachrymas, & ieiunio, & orationibus inuocare misericordiam Dei: ego occasio nem accepi ut pro te oratus ingredere in conspectu Dei.

b Ego veni. Grego, quasi dicat. Pre-
cum tuatum merita exigit, vt Israeli-

ticus populus a iugo seruitus sua
exuat, sed adhuc quidem in eodem
iugo populus Persarum plenus (cui
a Dario primo licentia data est re-
deundi) domino purgetur. Vnde
de erectione illius princeps Persarum
iure mini contradicit, quantum pre-
ces tuae corumque lachrymæ qui in Iu-
daea sunt reliqui, adiuuent, vnde: Et
ecce Michael vnuus &c.

c Princeps autem regni Hierony. Vide-
tur mihi hic Angelus esse cuius Persia
credita est, iuxta illud: Quando diu-
debat altilissimus gentes, quando se-
parabat filios Adam, statuit terminos
gentium iuxta numerum Angelorum Dei. Ipsi sunt principes de qui
bus Paulus: Sapientiam loquimur in-
ter perfectos, quam nemo principiū
huius seculi cognovit. Si enim cognou-
issent nunquam dominum gloriam
crucifixissent.

d Restituit mibi. Faciens pro commissa
sibi prouincia, ne captiiorum popu-
lus dimitteretur. Et forsitan cum ex
quo orare coepit propheta exauditus
sit, non statim ei missus ait Angelus,
qui Dei indulgentiam nunciat, ga-
vigni & uno diebus restituit ei prin-
cipes Persarum, enumerans peccata
Iudaorum, quibus iustè captiui tene-
rentur, nec dimitterentur. Greg. An-
gelicos spiritus recte Dei milites dici-
mus, dum certe eos contra potestates aeris non ignoramus: que tamen certamina non labore sed Imperio per-
gunt, quia quidquid agendo contra immundos spiritus ap-
petunt, ex adiutorio cuncti potentis possunt.

F a Domine
derabilis, quia omnis sanctus habens in se animae pulchritudinem amatur a Deo.

a Quia ex die &c. Statim est auditus, sed non statim missus est Angelus: datur in mora occasio amplius deprecandi, & desiderari, ut amplius possit mereri. Quod autem ait: ego ingressus sum ad verba tua, hoc significat: postquam cepisti lachrymas, & ieiunio, & orationibus inuocare misericordiam Dei: ego occasio nem accepi ut pro te oratus ingredere in conspectu Dei.

b Ego veni. Grego, quasi dicat. Pre-
cum tuatum merita exigit, vt Israeli-

ticus populus a iugo seruitus sua
exuat, sed adhuc quidem in eodem
iugo populus Persarum plenus (cui
a Dario primo licentia data est re-
deundi) domino purgetur. Vnde
de erectione illius princeps Persarum
iure mini contradicit, quantum pre-
ces tuae corumque lachrymæ qui in Iu-
daea sunt reliqui, adiuuent, vnde: Et
ecce Michael vnuus &c.

c Princeps autem regni Hierony. Vide-
tur mihi hic Angelus esse cuius Persia
credita est, iuxta illud: Quando diu-
debat altilissimus gentes, quando se-
parabat filios Adam, statuit terminos
gentium iuxta numerum Angelorum Dei. Ipsi sunt principes de qui
bus Paulus: Sapientiam loquimur in-
ter perfectos, quam nemo principiū
huius seculi cognovit. Si enim cognou-
issent nunquam dominum gloriam
crucifixissent.

d Restituit mibi. Faciens pro commissa
sibi prouincia, ne captiiorum popu-
lus dimitteretur. Et forsitan cum ex
quo orare coepit propheta exauditus
sit, non statim ei missus ait Angelus,
qui Dei indulgentiam nunciat, ga-
vigni & uno diebus restituit ei prin-
cipes Persarum, enumerans peccata
Iudaorum, quibus iustè captiui tene-
rentur, nec dimitterentur. Greg. An-
gelicos spiritus recte Dei milites dici-
mus, dum certe eos contra potestates aeris non ignoramus: que tamen certamina non labore sed Imperio per-
gunt, quia quidquid agendo contra immundos spiritus ap-
petunt, ex adiutorio cuncti potentis possunt.

F a Domine
derabilis, quia omnis sanctus habens in se animae pulchritudinem amatur a Deo.

a Quia ex die &c. Statim est auditus, sed non statim missus est Angelus: datur in mora occasio amplius deprecandi, & desiderari, ut amplius possit mereri. Quod autem ait: ego ingressus sum ad verba tua, hoc significat: postquam cepisti lachrymas, & ieiunio, & orationibus inuocare misericordiam Dei: ego occasio nem accepi ut pro te oratus ingredere in conspectu Dei.

b Ego veni. Grego, quasi dicat. Pre-
cum tuatum merita exigit, vt Israeli-

ticus populus a iugo seruitus sua
exuat, sed adhuc quidem in eodem
iugo populus Persarum plenus (cui
a Dario primo licentia data est re-
deundi) domino purgetur. Vnde
de erectione illius princeps Persarum
iure mini contradicit, quantum pre-
ces tuae corumque lachrymæ qui in Iu-
daea sunt reliqui, adiuuent, vnde: Et
ecce Michael vnuus &c.

c Princeps autem regni Hierony. Vide-
tur mihi hic Angelus esse cuius Persia
credita est, iuxta illud: Quando diu-
debat altilissimus gentes, quando se-
parabat filios Adam, statuit terminos
gentium iuxta numerum Angelorum Dei. Ipsi sunt principes de qui
bus Paulus: Sapientiam loquimur in-
ter perfectos, quam nemo principiū
huius seculi cognovit. Si enim cognou-
issent nunquam dominum gloriam
crucifixissent.

d Restituit mibi. Faciens pro commissa
sibi prouincia, ne captiiorum popu-
lus dimitteretur. Et forsitan cum ex
quo orare coepit propheta exauditus
sit, non statim ei missus ait Angelus,
qui Dei indulgentiam nunciat, ga-
vigni & uno diebus restituit ei prin-
cipes Persarum, enumerans peccata
Iudaorum, quibus iustè captiui tene-
rentur, nec dimitterentur. Greg. An-
gelicos spiritus recte Dei milites dici-
mus, dum certe eos contra potestates aeris non ignoramus: que tamen certamina non labore sed Imperio per-
gunt, quia quidquid agendo contra immundos spiritus ap-
petunt, ex adiutorio cuncti potentis possunt.

F a Domine
derabilis, quia omnis sanctus habens in se animae pulchritudinem amatur a Deo.

a Quia ex die &c. Statim est auditus, sed non statim missus est Angelus: datur in mora occasio amplius deprecandi, & desiderari, ut amplius possit mereri. Quod autem ait: ego ingressus sum ad verba tua, hoc significat: postquam cepisti lachrymas, & ieiunio, & orationibus inuocare misericordiam Dei: ego occasio nem accepi ut pro te oratus ingredere in conspectu Dei.

b Ego veni. Grego, quasi dicat. Pre-
cum tuatum merita exigit, vt Israeli-

ticus populus a iugo seruitus sua
exuat, sed adhuc quidem in eodem
iugo populus Persarum plenus (cui
a Dario primo licentia data est re-
deundi) domino purgetur. Vnde
de erectione illius princeps Persarum
iure mini contradicit, quantum pre-
ces tuae corumque lachrymæ qui in Iu-
daea sunt reliqui, adiuuent, vnde: Et
ecce Michael vnuus &c.

c Princeps autem regni Hierony. Vide-
tur mihi hic Angelus esse cuius Persia
credita est, iuxta illud: Quando diu-
debat altilissimus gentes, quando se-
parabat filios Adam, statuit terminos
gentium iuxta numerum Angelorum Dei. Ipsi sunt principes de qui
bus Paulus: Sapientiam loquimur in-
ter perfectos, quam nemo principiū
huius seculi cognovit. Si enim cognou-
issent nunquam dominum gloriam
crucifixissent.

d Restituit mibi. Faciens pro commissa
sibi prouincia, ne captiiorum popu-
lus dimitteretur. Et forsitan cum ex
quo orare coepit propheta exauditus
sit, non statim ei missus ait Angelus,
qui Dei indulgentiam nunciat, ga-
vigni & uno diebus restituit ei prin-
cipes Persarum, enumerans peccata
Iudaorum, quibus iustè captiui tene-
rentur, nec dimitterentur. Greg. An-
gelicos spiritus recte Dei milites dici-
mus, dum certe eos contra potestates aeris non ignoramus: que tamen certamina non labore sed Imperio per-
gunt, quia quidquid agendo contra immundos spiritus ap-
petunt, ex adiutorio cuncti potentis possunt.

F a Domine
derabilis, quia omnis sanctus habens in se animae pulchritudinem amatur a Deo.

a Quia ex die &c. Statim est auditus, sed non statim missus est Angelus: datur in mora occasio amplius deprecandi, & desiderari, ut amplius possit mereri. Quod autem ait: ego ingressus sum ad verba tua, hoc significat: postquam cepisti lachrymas, & ieiunio, & orationibus inuocare misericordiam Dei: ego occasio nem accepi ut pro te oratus ingredere in conspectu Dei.

b Ego veni. Grego, quasi dicat. Pre-
cum tuatum merita exigit, vt Israeli-

ticus populus a iugo seruitus sua
exuat, sed adhuc quidem in eodem
iugo populus Persarum plenus (cui
a Dario primo licentia data est re-
deundi) domino purgetur. Vnde
de erectione illius princeps Persarum
iure mini contradicit, quantum pre-
ces tuae corumque lachrymæ qui in Iu-
daea sunt reliqui, adiuuent, vnde: Et
ecce Michael vnuus &c.

c Princeps autem regni Hierony. Vide-
tur mihi hic Angelus esse cuius Persia
credita est, iuxta illud: Quando diu-
debat altilissimus gentes, quando se-
parabat filios Adam, statuit terminos
gentium iuxta numerum Angelorum Dei. Ipsi sunt principes de qui
bus Paulus: Sapientiam loquimur in-
ter perfectos, quam nemo principiū
huius seculi cognovit. Si enim cognou-
issent nunquam dominum gloriam
crucifixissent.

d Restituit mibi. Faciens pro commissa
sibi prouincia, ne captiiorum popu-
lus dimitteretur. Et forsitan cum ex
quo orare coepit propheta exauditus
sit, non statim ei missus ait Angelus,
qui Dei indulgentiam nunciat, ga-
vigni & uno diebus restituit ei prin-
cipes Persarum, enumerans peccata
Iudaorum, quibus iustè captiui tene-
rentur, nec dimitterentur. Greg. An-
gelicos spiritus recte Dei milites dici-
mus, dum certe eos contra potestates aeris non ignoramus: que tamen certamina non labore sed Imperio per-
gunt, quia quidquid agendo contra immundos spiritus ap-
petunt, ex adiutorio cuncti potentis possunt.

F a Domine
derabilis, quia omnis sanctus habens in se animae pulchritudinem amatur a Deo.

a Quia ex die &c. Statim est auditus, sed non statim missus est Angelus: datur in mora occasio amplius deprecandi, & desiderari, ut amplius possit mereri. Quod autem ait: ego ingressus sum ad verba tua, hoc significat: postquam cepisti lachrymas, & ieiunio, & orationibus inuocare misericordiam Dei: ego occasio nem accepi ut pro te oratus ingredere in conspectu Dei.

b Ego veni. Grego, quasi dicat. Pre-
cum tuatum merita exigit, vt Israeli-

a Domine mi. Alij: Domine in visione tua conuersa sunt in-
teriora mea in me, vnde: Benedic aia mea dñs, & o. q. in me
sunt. s.e. Prius enim q. Dei visionem mereamur, interiora
nostra fons sunt & aspergit: post autem conuertuntur &
tutti in illis sumus, vnde alibi: Omnis gloria eius filii regis
ab intus &c.

b Cum enim egre. Reueluenda sunt ve-
teres historie, & considerandum, ne
forte tempus illud significetur quan-
do Perse a Graeciis superati sunt. Hier.
Cum enim Acli dicat. Egediebar a
conspectu Dei, vt quæ ventura sunt
populo tuo nunciata tibi, licet se-
curus non sim, stante ibi Perseorum
princeps & contradicente precibus
tuis, & meæ legationi, & ecce prin-
cipes Persarum.

c Princeps autem regni Persarum re&c.,
Ad evidenter huic considerandum, quod
Angeli qui presunt diversis nominis au-
dieruntur principes illarum, & hoc rationabiliter:
quia sunt solliciti de bono earum, ideo nomi-
natur ordo ipsorum sic, scilicet ordo principiū
Persarum. Considerandum etiam, quod sicut vnu-
ti prouincie praefectus vnuus Angelus bone
quaesitum est pro procurandis bonis il-
luis prouincia, ita praefectus vnuus Angelus ma-
lum. Dicunt igitur aliqui, quod iste princeps Persarum fuit
Angelus malus, qui filios Israel incitabat ad re-
manendum in Babylonie ex carnalitate quan-
dam rationibus predictis, ideo dicitur huius
quod restituit. xxi. diebus orationi Danielis,
qui orabat pro reditu populi in Ierusalim, &
per consequens restituit Angelo bona quae
presentabat orationem Danielis coram Deo, &
hoc est quod Angelus loquens Danieli dicit.
Princeps regni Persarum restituit mibi xxi.
diebus, tantum enim temporis duratio
Danielis, & afflito, vt patet ex predicto
Hieronimi. Res adhuc in dubio
est: Tenim prædicta dñs, & me & mo-
re ferentur ad eum, & audire & sentire possimus
cor: ex passione timoris propter visionem
infinitam Angelii apparentis. Sequitur:

d Rursum ergo tetigit me, quasi hi.
Quia tunc Angelus sibi apparuit in forma
humana speciei alter q. ante. In poteſtate
enim Angelorum est, speciem corporum af-
ſumptorum tranſmutare de facilis. Sic autem
apparuit ei Angelus ad ipsum magis con-
ſtantum: propter quod subiit:

e Et conſor. me. Et patet literas. Sequitur:
d Cumq; los, p. p. confortauit. Sequitur:

f Nunquid scis quare venerim ad te? f
Et nunc reuertar vt preliet aduersus
principem Persarum. Cum enim
egredierer apparuit princeps Gra-
corum veniens. Veruntamen annun-
ciabo tibi, quod expremst est in
scriptura veritatis, & nemo est ad

g Et nunc r. His exprimitam, quare opor-
tet cito recedere a Daniele, vt. p. rediret ad
interpellandum coram Deo pro populo Israel,
ne reditus eius de Babylonie impeditetur per
Angelum qui præcerat Persis, & hoc ejus q.
dicit: Et nunc reuertar, si. conſpectu Dei.

h Et preliet aduersus prim. Per. Quod qui
de n. p. est per hoc quod Angelii qui presunt diversis gentibus, of-
ferunt coram Deo contraria merita ipsorum, vi dictum est.

i Cum enim egr. ap. pri. i. Angelus Graecorum, hoc autem interponit
Angelus loquens Danieli, quia in principio se, c. faciet mentionem de
bellis Persarum & Graecorum adiuntem.

j Veruntamen. Iste quoniam reuertar recedebo a te.

k Annuciabo t. quod ex. est in sc. v. i. in presentia Dei mei renata,
qua reuelatio est quædam impressio diuinæ scientie. Annuciabo inquam
tibi illa que desideras scire.

l Et ne. est ad. &c. s. que spectant ad promotionem populi Israel.
m Et ne. est ad. &c. s. que spectant ad promotionem populi Israel.
n Nisi Michael princeps vester. Quia sic dictum est, Michael erat
princeps totius synagogæ generaliter.

GLOSSA ORDINARIA. CAP. XI.

E Go autem a primo anno. Hier. Iuxta editionem Vulgatam
visque ad finem libri, vna putatur visio quæ praecessit &
que anno tertio regis Persarum apparuit Danieli, sed iuxta
Hebreacm veritatem separata sunt
que sequitur, & scripta ordine pre-
postero, de cuius causa supra dictum
est. Non enim sub Cyri anno tertio,
sed sub Darii primo, qui occidit Bal-
thasar, narrantur qua scripta sunt.
Ego autem ab. &c. Consueverunt
prophetæ repete personas introdu-
cere sine vln. verborum prefatione,
vt est hic. Tuis refugium meū a tribulatione qua circum-
dedit me, exaltatio mea erue me à cir. me. Et repente perso-
na dñi respondentis introducit. Intellectum tibi dabo &
intra in via hac qua gradie. firma. super te ocul. me.
Ego & hec dicente prophetæ. Ab anno primo Darii Medi-
c. & secundum repente responderet. Et nunc veritatem an-
tib. Q. Quia vis nosse de regibus Persarum quid futurum
sit, audi ordinem rerum, & ausculta quæ queris.

o Deieci uultum meum ad terram & tacui. Quia non potens suffi-
cere aspergim. Angeli apparentis, & hoc factum est, n. De-
nisi cognoscere fragilitatem hominis respectu virtutis Angelorum.
p. Et ecce quasi similitudo filij hominis. Quia non erat homo sed
Angelus apparentis in specie hominis.

q Tetigit labia mea. Vt possem loqui, propter quod sequitur: B
aperiens os meum locutus fui, & dixi ad eum &c. Sequitur:

r Balth. vt supra dictum est in sc. v. c. Moraliter.

s Ego au. à pri. Da. &c. In hoc cap. secundum sensum literalem de-
scribitur pugna regis Aquilonis contra regem Africam: quia dñs dabo &
aliq. vnuus, & aliq. alijs superabat. Moraliter autem per islam pu-
gnam signatur illa de qua dicit Apostolus Gal. 5. c. Cato concipiit
adversus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Per austrum vero
venit ferior calor, significat ferior denotionis. Per Aquilonem vero
venit ferior frigoris, multiplicatio transgressionis. Matth. 24. b.

t Quidam

VI UNIVERSIDAD
DE SALAMANCA
GREDOS.USAL.ES

a Stabam, ut confortaretur. In conspectu domini, scilicet ro-
gans eius clementiam pro eo qui me diligebat, ut conforta-
retur & corroboraretur: vel ipse vel regnum eius, & cum in
oratione periferatur, haec domino respondentem cognoui,
b Ecce adhuc tres reges stabant in Perside. i. Cambyses filius Cy-
ri, Smertus magus, qui Atossa filia
Cyri duxit vxore: qui cum à septem
magis fuisset occulis, in locum eius
Dario succedit: eadē Atossa nupsit,
& ex eo Xerxes filius genuit, qui potē-
tissimus rex & dīfīssimus contra Gre-
ciam innumerabilem duxit exercitū,
& ea gesit quā Grecorū narrāt hīsto-
riæ. Succedit. n. Athenas sub princi-
pe Mardonio, & bellum eo tempore
gestum in Marathonio, & apud Sala-
minam nauale certamen, qn̄ Sopho-
cles & Euripides clari habeāt, &
Themistocles in Persis fugiēs hauito-
tauri sanguine perit, frustra ergo qdā
Darū quartum regem: qui ab Ale-
xandro superatus est scribunt, q non
quartus sed quartūdecim⁹ post Cy-
rum rex Perfarum fuit, quē lēpmō.
Imperi⁹ sui anno superauit & occidit
Alexander. Et notādū, q̄ quatuor
post Cyrum regibus Perfarum enu-
meratis nouē præterierit, & ad Ale-
xan. pertransierit. Non n. curauit spi-
ritus propheticus historie ordinē fe-
qui, fed præclara quæq; perstringere.
c Rex for. & do. Hier-Alex qui illaricis
Thracib⁹; superatis, vicit Gracia
Thebisc⁹; subversis, transiit in Aiam, & fugatis Darij du-
cibus, syrbem Sardis cepit, postea; capta India & vrbe Ale-
xandria condita, cum xxx. & duos haberet etatis annos,
duodecimo anno Imperij, in Babylone veneno interiit.
d In quatuor ren. Hieron. Orientis. & occidentem, meridi-
em, septentrionem. In Aegyptio. n. quae est ad meridiem pri-
mus regnauit Ptolemeus Lagi filius. In Macedonia Philip-
pus qui & Arideus frater Alexandri, quae est ad occidētem.
Syrie & Babylonis & superiorib⁹ locis, quae sunt ad orientem
F tem Seleucus Nicanor. Asie & Ponto & cateris in eadem
plaga prouincis Antigonus ad septentrionem, & hēc f m
totius orbis plegas dicimus. Qui autem in Iudea est, ad
Aquilonem Syriam, ad meridiem Aegyptum habet.
e Lacerabitur. n. regnū eius etiā in ex-
tērno. Quatuor successoribus. i. Ptolemeus Lagi filius.
Rex for. & do. Hier-Alex qui illaricis
ternos exceptis his. Et confortabitur

NICOLAVS DE LYRA.

f Quoniam abundab⁹ iniq. as, refugiet et charitas multorum. Ergo
per regem Austr. significatur ratio, quae ad optimā deprecatur, per re-
gem Aquilonis significatur fomes per quem homo ad vitia inclinatur.
vnde dicitur Iere. i. ca. Ab Aquilone pandetur omni malum. Et aliquā
superat rō, aliquā vero fomes econverſo, & hoc dupliciter. Vno modo
in hominibus diuerſis, nō in iuueniis cōtēr magis viget fomes, in seni-
bus autem ratio. Alio modo in eodem homine, in cuius iuuentute magis
viget fomes cōtēr, & ratio in senectute. Aliquando tamen sit aliter per
eruditonem & affuetationem ad bonum vel ad malum ei oppositum.
a Stabam, ut confortaretur. Regnum eius.
b Et roboretur. Aliqua exponit dientes, q̄ ista sunt verba Danielis,
qui orab⁹ pro Dario qui eum multū honorauit, & eum de lacu leonum
liberavit, vi dictum est supra. 6. cap. & hoc etiam dicit gloſa interlinea-
ris. Sed hoc non videtur verum, quia verba immediate precedentiā sunt
verba Angelii loquentis Danieli, vt viſum est. Similiter verba immedia-
te sequentia, que copulantur ad ista per dictiōnem copulantur, vt vide-
bitur. Et idem dicendum est, quod ista sunt verba Angelii loquentis cum
Daniele, qui offerebat preces Danielis coram Deo, vt viſum est, & ideo
sicut Daniel stabat per confirmationem Darij intendendo pro ipso, ita fini-
liter Angelii preces Danielis offerendo, & etiam aliis modis, quia effi-
cacio ei⁹ virtus Angelii quam hominis.
c Et nunc veritatem annunciamo tibi. Danieli. s. de regno Medorum
& Persarum. Sequitur:
d Ecce adhuc &c. Primus fuit Cyrus, qui successit predicto Dario
auunculo suo. Secundus fuit Cambyses filius Cyri. Tertius fuit Darius
filius Hyſtas, in cuius anno. 6. computationem f. templum, vt habe-
tur. 2. Eſ. dñe. 7. secundum computationem latinorum supra positam. c. 9.
& ibi improbatam. Vocantur autem hic reges Perside, quia licet esset
vnum regnum Medorum & Persarum: tamen Cyrus qui tunc regnabat
transfuerat caput monachie ad Persas, q̄ibus primo fuerat promotus. Iſta autem viſio facta est Danieli anno tertio Cyri, vt viſum est in
principio x. cap.
e Et quartus &c. Itē fuit Xerxes filius Darij scđm latinos, qui fuit po-
tentissimus respectu precedentium, & vi armorū subiungauit Graciam re-

gno Persarum, & hoc vsq; ad tēpō Alexādri magni, qui propter hos
postea contra regem Persarum bellauit, & hoc est quod dicitur hic.

f Et cum inua. &c. Prædictus Xerxes rex Persarum.

g Concitatib omnes. Bellatores, s. quos poterit inuenire.

h Aduersum reg. Græcie. Quod sibi subiungauit. Licit autem post ista

Xerxes fuerint plures alii reges in Perside

scđm latinos, s. vñq; ad. Alexan. Magnus qui

interfecto Dario monarchia Perfarum tran-
stulit ad Greco-stam. Angelus loquens Da-
nieli illos omittit, quia iste Xerxes dedit occa-
sionem Greco-bellandi contra Perfarum. Seca-
dum vero opinionem Hebreorū, quā supre-
secutus sim. ix. cap. tanq inuidice meo veni-
rem, primus quartus regū Perside de quibus
fit hic mentio fuit Cyrus. Secūdus vero Cabylla
filius eius. Tertius Aſuerus maritus Esdras.
Quartus vero Darius filius Aſuerus, quem
debellauit Alexander magnus, eo q̄ repro-
bat ab eo tributum confidens in potestate
diuinitatis. Et sic non oportet dicere, q̄ Ange-
lus omisit aliquem de regibus Perfarum q̄ de
Cyrī vñq; ad. Alex. magnus: secundum
enūm cōputationem latinorum Mardonius
fūset. cxxvij. annos quando fuit exaltatus
ab Aſueru, vt ostensionē est. Iſpā. q̄ cap. q̄
videtur impossibile, vt ibi dictum est.
i Surget vero. Hic consequenter positi-
tus regni Greco-rum quātum ad monarchia
qua ante erat regnū, de qua monarchia p̄-
cessit Antiochus illius tristis radix p̄tē, qui fuit
figura Antichristi. Et dividitur in duas par-
tes, quia primo tractat de regno Alexandri
qui fuit primus rex, vt supra dictum est. i. t.
p̄tē. 8. secundū de regnis duorum posteriorum
aut quoq; & argenti grande pon-
dus, ita vt de Aegypto per singulos annos. 14 milia octogin-
ta talenta argenti acciperet, & frumenti artabas, quā men-
sura tres modios & tertium modij partē habet, quinque
& decim centena milia.
j Rēgū; regis. Ideo cātera regna dimittens Macedonia. &
Asie, tantum de Syria & Aegypti
regibus narrat, quia Iudea in me-
dio polita nuncab⁹ his, nunc ab il-
lis regibus tenebatur, & scriptura
sancte propositum est, non exter-
nam historiam exereit, sed q̄ quā
ludicis copulata est. Filiāq; re. i. Be-
ronice filia Prolomai Philadelphi
veniet nuptia ad Antiochū
post bella diuina.

k Et dominabitur, Quia multa regna sibi acquisiuit.
l Et dominabitur, Quia multa regna sibi acquisiuit.
m Et faciet &c. Contra regnum Perfarum.
n Et cum steterit, fin robore potentia sua & atatis sua.
o Conteretur &c. Quia mortuus est veneno, cum esset adhuc in for-
mā iuuentatis sua & potentie, vt supra viſum est 8. c.
p Et diuidetur, scilicet regnum eius.
q In quātor ven. &c. in quātor regna, que sita sunt ad quātor pri-
cipales partes mundi respectu Ierusalem, quia sicut supra dictum est,
Ptolemeus Lagi filius successit sibi in Aegyptio, que est ad meridiem
respectu Ierusalem. propter hoc in sequentibus rex Aegypti vocatus
rex Austr. Selucus successit sibi in Syria que est magis ad Aquilonem.
Selucus successit sibi in Syria que est magis ad Aquilonem, propter quod in sequentibus rex Syria vocatus rex
Aquilonis. Pbilippus autem frater Alexandri successit sibi in Macedonia & Gracia que est magis in occidente. Antigonus autem successit
sibi in Asia que est magis in oriente. Ex istis autem quātor partibus
mundi oriuntur quātor principes venti, ideo regnum. Alexander dicitur
hic diuisum in quātor ventos celi.

r Sed non in posteris, scilicet in filios eius, quia Alexander non ha-
buit filios, & si habuit non regnauerunt post eum.
s Neque secundum potentiam &c. Quia nullus de successoribus Ale-
xandri fuit equalis sibi in potestate. vnde sequitur:
t Lacerabitur enim rex eius. Quia multe nationes recesserunt ab eius
monarchia ipso mortuo, & multi etiam alii quam isti quātor prædicti
imposuerunt sibi diademata. Et hoc est quod dicit.
u Ut iam in extērno. Hoc est aduersus. Hoc est quādū quādū sunt quātor prædicti
diuidetur regnum eius, sed quādū minora regna istariora steterunt excepta
quātor prædicti, ideo subditur:

x Exceptis his, scilicet prædictis quātor.
y Et con. Hic consequenter agit de processu duorum regnorū. s. Aegypti
& Syria post morte Alexandri. De alijs autē duobus regnūs. Aſ. &
Macedonia non fecit. Angelus mentionēt. vñ huius est. quia regnū Aegypti
& regnū Syria erant propinquā terra. Iudea erat posita
in medio habens Aegyptū ad austrū & Syria ad Aquilonem, vt dictum
est. Post mortem autem Alexādri magni regnum Aegypti & regnum
Syria habuerunt bellum ad iuicem sub multis regibus sibi succedentiis,
vt videbitur. Filius autem Israel, qui saepeb⁹ suo aduersario, & ex-
dem ratione aliquando rex Syria: ideo occasione huius rex Aegypti
etiam debellab⁹ filios Israel, qui saepeb⁹ suo aduersario, & ex-
dem ratione aliquando rex Syria debellab⁹ eos, & modo subiecti-
tū, modo alteri: ideo de istis duobus regibus populū Israel su-
cessivū affligentibus loquebatur Angelus Danieli, qui desiderab⁹ sc̄i-
re statum populi sui. De alijs autem duobus regibus, scilicet Aſ. &
Macedonia tacet: quia parum aut nihil haberunt cum Iudeis ager.
Ad maiorem autem euidentiam litera sequentia describitur hic in
figura subscripta reges Syria ex una parte, & reges Aegypti ex
altera vñque ad tempus Antiochi Epiphanis: propter cuius regnum
ista prædicta figura Antiochi Epiphanis, quia fuit figura Antichristi, de quo principi-
liter hic intenditur:

g. E

a Rex austr. Ptolemeus Lagi filius qui primus in Aegypto
regnauit, vir prudētissimus fortissimusq; ac dīfīssimus, adeo
vī Pyrrhi regē Epitōrum expulsum restituerit in regnū,
Cypri⁹ & Phenicien obtinerit: & deinde Demetrio
filio Antigoni, Seleucu Nichanori regni sui partem quam

in sua bibliotheca congregauit, sequitur:

b Et post finem antedicta, quia iste Ptolemeus Philadelphus multum
deprefrat regem Syria sicut & pater eius: sed voluit suam ponere bel-
lo, & sibi federare regem Syria dando sibi suam filiam vxorem nomine
Beronicę: vi sic regnum Syria acquireret nepotibus suis. Et hoc factū
est tempore tertii regis Syriae. s. Antiochi

Theos. Et hoc est quod subdatur hic.

c Filiaq; regis austr. id est Aegypti.

d Veniet ad regem aquilo. id est Syriae.

e Facere amicitiam inter patrem &
maritum per matrimonium prædictum.

f Et non obtinebit fortitudinem, id
est filia regis prædicti non tenebit fortitu-
dinem regni Syriae.

g Nec stabit semen, id est filii ex ea na-
tio non obtinebunt regnum sicut cogitaue-
rat rex Aegypti Ptolemeus Philadel-
phus, vt dictum est: Ratio autem eius
fuit, quia Antiochus Theos rex Syriae
habebat aliam uxore nomine Laodicen,
& ex ea filiam nomine Seleucum Galer-
iū. Ita autem Laodice que fuit pri-
ma uxor Antiochi Theos, reputata est
quasi ancilla postquam copulata est ei
Beronica filia regis Aegypti: sed tamen
postea recepta fuit ab eo in gratiam &
ipsa timens ne iterum a marito expelle-
retur cum filio suo pro Beronica & filiis
suis: ideo maritum suum veneno interfecit & Beronicę cum filiis suis
occidi procuravit. Et sic filius eius Seleucus Galerius patri suo in re-
gnū succedit. Et hoc est quod dicitur:

h Et tradetur ipsa, scilicet Beronica filia regis Aegypti, que tradita
fuit ad mortem. vt viſum est.

i Et qui adduxerunt eam adolescentes &c. Id est domicelli qui venerant vñ
ea de Aegyptio in Syriam, & erant in co-
mitia eius, quia tota familia eius inter-
fecta est cum ea.

k Et qui confortabat eam in tempo-
ribus. id est maritus eius qui interfe-
ctus est cum ea, veneno tamen, vt viſum

est.

l Et stabit de germe radicum eius
plantatio. Quia Ptolemeus Energētes
frater prædicti Beronicis & filius Ptole-
mai Philadelphi, que processu ex eadem
radice cum ea regnauit post patrem in
Aegyptio: & sic stetit in regno loco pa-
tris sui.

m Et stabit de germe radicum eius
plantatio. Quia Ptolemeus Energētes
frater prædicti Beronicis & filius Ptole-
mai Philadelphi, que processu ex eadem
radice cum ea regnauit post patrem in
Aegyptio: & sic stetit in regno loco pa-
tris sui.

n Et stabit de germe radicum eius
plantatio. Quia Ptolemeus Energētes
frater prædicti Beronicis & filius Ptole-
mai Philadelphi, que processu ex eadem
radice cum ea regnauit post patrem in
Aegyptio: & sic stetit in regno loco pa-
tris sui.

o Et stabit de germe radicum eius
plantatio. Quia Ptolemeus Energētes
frater prædicti Beronicis & filius Ptole-
mai Philadelphi, que processu ex eadem
radice cum ea regnauit post patrem in
Aegyptio: & sic stetit in regno loco pa-
tris sui.

p Et stabit de germe radicum eius
plantatio. Quia Ptolemeus Energētes
frater prædicti Beronicis & filius Ptole-
mai Philadelphi, que processu ex eadem
radice cum ea regnauit post patrem in
Aegyptio: & sic stetit in regno loco pa-
tris sui.

q Et stabit de germe radicum eius
plantatio. Quia Ptolemeus Energētes
frater prædicti Beronicis & filius Ptole-
mai Philadelphi, que processu ex eadem
radice cum ea regnauit post patrem in
Aegyptio: & sic stetit in regno loco pa-
tris sui.

r Et stabit de germe radicum eius
plantatio. Quia Ptolemeus Energētes
frater prædicti Beronicis & filius Ptole-
mai Philadelphi, que processu ex eadem
radice cum ea regnauit post patrem in
Aegyptio: & sic stetit in regno loco pa-
tris sui.

s Et stabit de germe radicum eius
plantatio. Quia Ptolemeus Energētes
frater prædicti Beronicis & filius Ptole-
mai Philadelphi, que processu ex eadem
radice cum ea regnauit post patrem in
Aegyptio: & sic stetit in regno loco pa-
tris sui.

t Et stabit de germe radicum eius
plantatio. Quia Ptolemeus Energētes
frater prædicti Beronicis & filius Ptole-
mai Philadelphi, que processu ex eadem
radice cum ea regnauit post patrem in
Aegyptio: & sic stetit in regno loco pa-
tris sui.

u Et stabit de germe radicum eius
plantatio. Quia Ptolemeus Energētes
frater prædicti Beronicis & filius Ptole-
mai Philadelphi, que processu ex eadem
radice cum ea regnauit post patrem in
Aegyptio: & sic stetit in regno loco pa-
tris sui.

v Et stabit de germe radicum eius
plantatio. Quia Ptolemeus Energētes
frater prædicti Beronicis & filius Ptole-
mai Philadelphi, que processu ex eadem
radice cum ea regnauit post patrem in
Aegyptio: & sic stetit in regno loco pa-
tris sui.

w Et stabit de germe radicum eius
plantatio. Quia Ptolemeus Energētes
frater prædicti Beronicis & filius Ptole-
mai Philadelphi, que processu ex eadem
radice cum ea regnauit post patrem in
Aegyptio: & sic stetit in regno loco pa-
tris sui.

x Et stabit de germe radicum eius
plantatio. Quia Ptolemeus Energētes
frater prædicti Beronicis & filius Ptole-
mai Philadelphi, que processu ex eadem
radice cum ea regnauit post patrem in
Aegyptio: & sic stetit in regno loco pa-
tris sui.

y Et stabit de germe radicum eius
plantatio. Quia Ptolemeus Energētes
frater prædicti Beronicis & filius Ptole-
mai Philadelphi, que processu ex eadem
radice cum ea regnauit post patrem in
Aegyptio: & sic stetit in regno loco pa-
tris sui.

z Et stabit de germe radicum eius
plantatio. Quia Ptolemeus Energētes
frater prædicti Beronicis & filius Ptole-
mai Philadelphi, que processu ex eadem
radice cum ea regnauit post patrem in
Aegyptio: & sic stetit in regno loco pa-
tris sui.

aa Et stabit de germe radicum eius
plantatio. Quia Ptolemeus Energētes
frater prædicti Beronicis & filius Ptole-
mai Philadelphi, que processu ex eadem
radice cum ea regnauit post patrem in
Aegyptio: & sic stetit in regno loco pa-
tris sui.

bb Et stabit de germe radicum eius
plantatio. Quia Ptolemeus Energētes
frater prædicti Beronicis & filius Ptole-
mai Philadelphi, que processu ex eadem
radice cum ea regnauit post patrem in
Aegyptio: & sic stetit in regno loco pa-
tris sui.

cc Et stabit de germe radicum eius
plantatio. Quia Ptolemeus Energētes
frater prædicti Beronicis & filius Ptole-
mai Philadelphi, que processu ex eadem
radice cum ea regnauit post patrem in
Aegyptio: & sic stetit in regno loco pa-
tris sui.

<

a Et de pro. Occiso Seleuco maiore fratre tertio anno impe
rij sui in Phrygia per dolu Nichanoris & Eupatoris, venit
Antiochus magnus de Babylone in Syriam, quam tunc te
nebat Ptolemaeus Philopator filius Euergetis, qui quartus
regnauit in Aegypto. Et veniet pro. Cū enim aduersus da
ces Ptolemei pditione Theodotij obti
nuisset Syriam (q per successionem a regi
bus iam Aegypti tenebatur) in tantam
venit audaciam contempta luxuria Phi
lopatoris & magicis artibus quibus in
seruire dicebatur, vt vltro Aegyptijs
bellum inferre conaretur.
b Conuertetur &c. Antiochus magnus au
dita Philopatoris luxuria vel morte, cū
Philippo Macedone cōi manu eius re
gnū agreditur facta pace cum Aga
thocle & Ptolemaeo Epiphane cum q
bus ante dimicabat: hac conditione,
vt proximas ciuitates de regno Ptole
mei regno suo iungeret: & hoc est
multi. con. &c.
c Filii quoq; pra. Pugnantibus contra se
magno Antiocho & ducibus Ptole
mai, Iudea in medio posita in contra
ria studia scindebat, alii Antiochus, aliis
Ptolemaeo fauentibus: Deniq; Onias
quoque sacerdos dñi assumptus pluri
mis Iudeorū fugit in Aegypti, & Pto
lemaeo honorifice suscepit accepit eā
regionē que Heliopoleos vocabatur,
& concedente rege templum extruxit
in Aegypto simile Iudaorum templo,
quod permanisit usq; ad imperium Ve
spasiani anni ducentis quinquaginta.
Ipsa aut̄ urbs quae vocabat Onias, dimi
cantibus postea aduersum Romanos
Iudaicis usq; ad solum t̄ deleta est, vt ne
que urbis neq; templi vnum refect ve
stigium. Sub occasione igitur Onies p
otificis infinita Iudaorū agmina in Ae
gyptum confugerunt. Eo tempore &
Cyrene eorū multitudine repleta est.
Asferebat enim se Onias Itaī implere
vaticinium scribentis: Erit altare domi
ni in Aegypto, & titulus eius in termi
nis eius: & hoc est: Filii quoque prae
paratorum populi oīc.
d Cum veniet. Cum Antiochus teneret
Iudeam, missus Scopas dux Ptolemei
contra eum fortiter dimicans cepit Iu
daam, & in Aegyptum reuersus est. Ve
niet igitur rex &c.
e Et consurgent ele. Ius. Antiochus magnus
volens recuperare Iudeam & Syriā &
urbes plurimas, Scopā ducē Ptolemei
iuxta Iordanē vbi nūc Panæ condita
est fugavit, & cū 10. milib. armatorū Si
donē obfedit: ad cuius liberationē mis
sit Ptolemeo duces Ilytos, sed obfidi
nē so luere nō potuit, sed fame supera
rū Scopas manū dedit, & nudū cū locis
dimissus

NICOL. DE LYRA.

f Philopatorem. secundo qualiter pugnauit
contra filium eius Ptolemaeu Epiphanem,
ibi: Conuertetur enim rex aquilonis: Circa pri
mum considerandum, & mortuo Seleuco Gal
erico rege Syria vt predictum est, duo filii eius
qui tunc erant parvuli creuerunt, scilicet Seleucus & Ceramus qui erat
primogenitus, & Antiochus magnus qui erat secundus natus. Mortuo
autem Ptolemeo Euergetis, qui patrem eorum interfecit & matrem,
vt visum est: regnauit Ptolemaeo Philopatore in Aegypto loco patris
sui Ptolemei Euergetis, duo fratres predicti moruerunt contra eum
prælum ad vindicandum mortem parentum, sed infra breve tempus Se
leucus Ceramus mortuus est, & sic Antiochus magnus solus iuit ad
pugnandum contra Ptolemaeu Philopatorem: tamen Antiochus vi
tius fugit de campo: & hoc est quod dicitur: Filii autem eius, id est
Seleucus Galerici.
g Pro uoca sād vindicandum mortem patrie & matris ipsorum.
h Et congrega mul. exer. plu. ad pugnandum contra Ptolemaeu
Philopatorem.

c Et ve.

i Et ve. properans. quia antequam committerent bellum cum rege
Aegypti, Selenus Ceramus frater senior mortuus est, & auditu morte
frater eius Antiochus magnus festinante venit de Babylone, vt cum
exercitu pugnaret aduersus Ptolemaeum. & hoc est quod dicitur: Et ve.
prope. & inueni reuer. sde Babylone auditu fratri morte.

a Gallerici Seleuci.

b Spe victoris in paren
tis vñionem.

autem eius prouocabuntur, &

a Ambo fratres.

b Aduersus Ptolemaeum.

Regna orientis.

congregabunt multitudinem

exercituum plurimorum. Et

a Antiochus magnus.

veniet properans & inundans

& reuertetur, & concitatibus

& cōgrediebūt cū robore eius.

a Amilia Syria proditione Theodotij.

b Philopator.

Et prouocatus rex austri egre
t, & pugnabit aduersus

a Congregata multitudine.

dicitur, & pugnabit aduersus

a Antiocham magnum, quem nūc regem aqui
jones, nūc regem austri vocat, secundum fin
Aegypti & Iudea. Id enim locus pro qualita
te loci sicut ad austram alteri ad aquilonem
est. verbi gratia: Si de Judea dicamus, Aegypti
ad aquilonem, Syria ad austrum est.

regem aquilonis, & preparabit

multitudine nimiam: & dabi
tur multitudine in manu eius, et

a Potebas. b Philopator.

capiet multitudine, & exalta
bitur cornu eius, & deiçiet mul
ta milia, sed non praeualebit.

a Antiochus.

Conuertetur enim rex aquilo
nisi, & preparabit multitudi
nem multo maiorem quam

prius. Et in fine temporum anno

a Rupto federe.

rumque veniet properans cum

exercitu magno & opibus ni
misi. Et in temporibus illis mul
ti confundent aduersus regem

Beligerantes legem volentes, contra prece
pium in alio loco domino immolare.

a Antiochus magnus volens recuperare Iudeam.

Et veniet rex aquilonis, & cō
rūt. Et veniet rex aquilonis, & cō
rūt. Ad oppugnandum præsumit Scopas in arce le
tolymorū quem & cepit.

comportabit aggerem, & ca
piet vñb̄s munitissimas, & cō
fondit. f. Antiochus.

Et consurgent ele. Ius.

brachia austri non sustine
bunt. Et consurgent ele. Ius.

Et cor. quia à Romanis postea destruimus

illud templum & ciuitatis in qua erat, quia vocabatur tunc ciuitas Onop
a. Et veniet. Hic reuertitur ad propositum sād ad describendum pugnam
Antiochi magni contra Ptolemaeum Epiphanem. & hoc est quod dicitur: Et ve. rex aqui id est Antiochus magnus rex Syria cum aliо regi
predicō.

b Et compor. ag. id est facies comportari per multitudinem exerci
tus sui.

c Et capiet verbes munitissimas. id est ciuitates quas reges Aegypti

ceperant prius in regno Syria & eas munitarunt, ut melius posset eas

tenere contra regem Syria.

d Et br. au. non i. fortes milites Aegypti positi in predictis ciuitatibus

ad eas custodiendam non potuerunt eas tenere.

e Et conse. qa magni principes de Aegypto voluerūt succurrere illis

qui erant

a Et filiam sād. Septimo anno regni adolescenti Ptolemaeo si
Aiam despontit & tertiodécimo tradidit, dataq; est ei doris
nomine Syria & Iudea.

b Et sta. in loco. Antiochus Epiphanes scilicet frater eius, pri
mo omnibus vilis & despectus, sed quasi māsietus & lenis

incurrit dictum opprobrium. Et absq; opprobrio suo reddet ei, quia nihil C

deperit ipsi Deo propter blasphemias Antiochi.

t Et conuertet faciem suam ad imperium ter. sua. quia fugiens de

Aia voluit ad terram suam redire.

u Et impinget &c. quia in ipso redditu occisus fuit in templo Nane.

2. Machab. 1.

x Et non inuenietur. quia ipse & qui

cum eo erant, diuisi fuerunt membrum,

ita quod eius cadaver non fuit cognitum

nec sepultur. Dicunt tamen aliqui quod

in dicto redditu occisus fuit pugnans en
tra Elymios: & quod primum capitul

um secundi Machabiorum loquitur de

Antiocho Epiphanes eius filio.

f desidera

bili. terra

Irael.

Si eius ad resistendum, & non erit fortis

tudo. Et faciet veniens super eum iuxta

placitum suum, & non erit qui ster con

tra faciem eius. Et stabit in terra in cī
ta, & cōsumetur in manu eius, & ponet

faciem suam, vt veniat ad tenēdūm vni

a Non solum Syriam & Ciliciam & alias provincias quo Pro
tem erant.

b Cleopatra. c Pleonasmis, ut illi illud. Sic oro locuta est.

vocē; his attributus haſſi. Superflua dictio.

eo. Et filiam fœminarū dabit ei, vt k

a Ptolemaeum (alias, illud) regnum sād. b Fraus eius. c quia

Ptolemaeus & duces eius sententes canthus erat

& Cleopatra magis vni quam parentes patres fuit.

euertat illū. Et non stabit, nec illius erit: n

a In sām. b Nauali pugna.

& conuertet faciem suam ad insulas, & p

a Rhodiam, Samum, Colophonam & alias mutas. Sed occurrit

Scipio Nasus cum fratre publico Scipio Africano, qui

Antiochus vicerat. Vnde ergo Antiochus intra Taurum

regnare nūs est. & inde fugit ad Apamiam & Susan & vni

timis regni sui penetravit ad vñbes. Cum; aduersus Ely

meos pugnaret, cum omni exercitu delectus est.

capiet multas, & cessare faciet & principe

a Epiphanem quem impugnat & invadendum Romanum impe
rium quiscerē permisit. b Vidi & expulsi a Romanis.

pēm opprobrij sui. Et opprobrium eius :

a De Asia fugiens.

conuertetur in eum. Et conuertet fa
ciem suam ad imperiū terrā sua, & im
pinget & corrueit, & non inuenietur.

a Selucus Philopator magni Antiochi filius, qui in Syria

nūbī digo gestis, vel patris imperio sine vñbis premis

inglorios perire.

Et stabit in loco eius t̄ vilissimus & y

indignus decoro regio, & in pau

a Viri Romani populi ab eo conuertetur id est Antiochus.

c diebus conteretur, non in furo

a Antiochus Epiphanes. b Seleuci frāris.

re nec in prælio. Et stabit in loco eius :

d

dicatur de figura vel signo primo modo intel

liguntur vera tantum esse de his quoniam

sunt signum vel figura, quia figura in
quantum figura dicit tantum in cogni

tionem alterius: Illa autem que dicuntur

de signo vel figura secundo modo re

verificantur de ritroque. s. de re que figura

est. & de eo cuius est figura. Simili

modo est in sacra scriptura, quia si aliquid

dicatur de aliquo, vt est figura alterius tantum, tunc sensus literalis est

vñs tantum. Sād illo cuius est illa figura. sicut de Salomone, vt est fi

gura Christi tantum, dicitur illud Ptol. 7. b. Et dominabitur à mari vñ
que ad mare, & à fluminis vñs ad terminus orbis terrarum, & ideo

solum verificantur de Christo ad literam, non de Salomone, cuius regnum

solum fuit in Iudea. Sed illud quod dicitur de aliquo secundum sensum se, &

vt est figura alterius, illud verificantur ad literam de ritroque, tamen pri
cipaliter de illo cuius est figura: sicut de Salomone dicitur 1. Paralip
pon. 22. c. Ipse erit mībi in filium: & ego ero illi in patrem. Quod

verificantur de Salomone, & Christo, cuius Salomon erat figura. Sed

principaliter de Christo, qui est filius naturalis Dei. Salomon autem

fuit filius eius per adoptionem gratiae saltem in principio regni.

Similiter dicendum est in proposito, quod Antiochus illustris qui est fig
ura Antiochis, potest duplicitate considerari. Vno modo vt est figura

Antiochis tantum, & sic illa que dicuntur de Antiochis verificantur

tantum ad literam de Antiochis. Alio modo potest accipi, vt est fi

gura Antiochis, & cum hoc vt secundum se est aliquid: & sic illa que

dicuntur de ipso verificantur de ritroque. De Antiochis tamen imper

feclis, & perfectius de Antiochis cuius figura: sicut dictum est

supra 8. cap. quia ea que sibi dicta sunt verificantur de ritroque. In

hoc capitulo autem aliqua dicuntur de Antiochis predicio isto dupli
ci modo, & ideo dividitur in duas partes, quia primo ponunt ea

que dicuntur de Antiochis secundum se, & vt est figura Antiochis,

qui pro custodia legis Dei, flamas & gladios & seruitutem rapinas & penas ultimas sustinuerunt, que pro certo sub Antichristo futura sunt, multis resistibus potentia eius, & disfugientibus. Hebrei hanc in ultima euerione templi est sub Vespasiano & Tito accidit, interpretantur, dicentes fuisse plurimos qui scripsi Deum suum, & per custodia legis eius morerentur.

^{1. Mach. 2.3} Et ruerunt in gla. Matathias de vico Modin, qui aduersus duces Antiochi rebellauit, conatus feruauit legem Dei, sed occisus est, & filii eius, hostium fraude quidam decepti, sicut Machabaeorum liber tellatur.

^b Cung. cor. Quidam Iudeorum, & de Seuero & Antonino principibus hac intelligunt, qui Iudeos dilexerunt simulatorie. Alij de Iuliano Imperatore, qd qm oppres- si fuerint a gallo Cesare, & in captiuitate multa passi, sicut

^a Minitti Antiochi vel Antichristi. uulo, & applicabuntur eis pluri- fra-
^a Vt sedat. ^b Sancti. ^c Antiochi vel Antichristi.

& ruent in gladio & in flamma & in cap- tuitate, & in rapina dierum. Cumq; b

^a Sub Antichristo. ^b Sancti resistentes Antichristi. ^c Dulta confotatio aduersus Antichristum.

corruerint, sublebantur auxilio par-

^a Minitti Antiochi vel Antichristi.

dulenter. Et de eruditis ruent, vt conflen-

^a Probationes facti. ^b De summa hominum. ^c Secundum illud: Ut super iustum dealabor.

tur, & eligantur, & dealbentur, vsque e-

^a Omnis potest a Deo, & omnia regna habent. Non semper.

^b A Deo. ^c Victoria vera in adventu Christi.

ad tempus punitum, quia adhuc aliud g

^a Quiescere post tribulationem.

tempus erit. Et facit rex iuxta voluntati-

^a Porphyrius & ieiunantes eum de Antiocho Epiphane huc dici agnoscunt. ^b Carta cultum Dei. ^c In superbia, ut eum simulacrum suum in templo iubet pon-

tem suam. Et eleuabitur & magnificabitur aduersus omnē Deum. Et aduersus

^a Blasphemus.

Deum deorū loquetur magnifica, & di-

^a Professibuntur vires. ^b Finiuntur & famula comum.

^c Super eum.

rigitur donec compleat iracundia. ^a

^a Caput dei proficiunt. ^b Quo nō tempore seviat vires.

^c Alias in iusto consummato.

† Perpetrata quippe est diffinitio: Et

^a Abraham Isaac & Iacob. o: ouorum progenie ascen-

^b Antichristus in Babylonie fuit aiani de tribu Dan.

^c Deum deorū.

Deum patrum suorum non reputabit,

& *erit in concupiscentijs foeminarum *

^a vit. iudiciorum omittam per singula.

^b Et faciet. Hic consequenter ponuntur ea que dicuntur de Antiocho

prout fuit figura Antichristi tantum, quia non verificantur eos ad literam, sed tantum de Antichristo: Et diuiditur in duas partes, quia primū ponitur processus Antichristi contra Deum, secundo, contra collates ipsorum, ibi: Et multiplicabit gloriam. Primum ostenditur duplicitas in contemptu blasphemie & in cultu idololatrie, ibi: Deum autem Maozim. Primum igitur dicuntur continuo literam literam immunditatem precedentis, ubi dictum est. Adhuc aliud tempus erit, tempus Antichristi, ut dictum est. Et facit rex i. Antichristi.

i luxa vo. iudiciorum. quia malitia sua perductetur ad effectum.

^a Et eleu. secundum quod dictum est 2. ad Tbeff. 2. a. Nisi venient difefio primum, & reuelatus fuerit homo peccati filius perditionis, qui exstiterit super omne quod dicitur Deus aut quod colitur, ostendens etiam quod sit Deus: & ideo ista litera non potest exponi de eo. Antiochus enim Epiphanes non elenauit se contra omnem Deum: immo idolum uis coluit, & in templo Ierosolymitano posuit, & Iudeos ad cultum illius quantum potuit induxit, ut legitur Mactha. & 2.

Et ad. de. quia Antichristus contumeliam loquetur contra Deum cali: quia ostendit se tanquam sit Deus, ut dicit apostolus, & tam allegatum est.

^a Et dicitur ad effectum intentum eius, perducetur militia, quia sedebit in templo tanquam sit Deus: non tamen diu, propter quod subditum,

n. Donec compleat ira. j. Dei super eum, quando virtute eius mortuus subdit, ut dicunt sancti, & apostolus. 2. ad Tbeff. 2. b. Quem dominus Iesus interficeret spiritu oris sui, &c.

^a Perpetrata quippe est diff. q.d. Ita determinatum est in Dei pra-

scientia, ideo ita certum est de futuro, ac si iam esset factum de praeterito.

^b Et Deum patrum. quia Antichristus nascetur de iudeis, vel Christianis, qui Deum cali adorant, & Antichristus eius cultum auferat & usurparit sibi, ut dictum est. Patet etiam, quod ista litera non potest

exponi de Antiocho, qui idola Grecie coluit, sicut patres suis: & ad ipsa adoranda Iudeos induxit in Ierusalem, ut dictum est: & similius Samaritanos, quia templum quod erat in monte Garizim Ioui dedicauit, ut habetur 2. Mach. 6.

^c Ut con. & eli. & deal. per tribulationes que sunt magis accepte Deo quam sacrificia, ut supra dictum est cap. 3. & hoc.

^d Vlq; ad tem. pra. 3. a Deo, & hoc est usq; ad finem mundi, quia usq;

tunc sancti sustinebunt tribulationes malorum.

^e Quia adhuc aliud tem. erit, in quo somnia ista perfectius complebuntur, tempus persecucionis Antichristi, qui erit caput omnium malorum, & cuius figura fuit Antiochus. Et quid dictum est, quod ea que sunt de Antiocho dicta usq; huc, non solum sunt dicta de eo secundum sed cum hoc ut est figura Antichristi: ideo est ibi duplex sensus literalis:

^a a Deum

NIC. DE LYRA.

^a Et ruerunt in gla. & in flam. quis in illo tempore multi de filiis Israe interficiuntur gladiis, & aliqui igne, & aliqui ducti sunt captiui, & aliquibus suis spoliatis, ut manifeste patet 1. & 2. Machab.

^b Cumq; corruerint, sicut Matathias & filii eius in persecutione An-

tochi aliquam consolationem populo fecerunt.

^c Et applicabuntur eis plu. frau, sicut de Alchimo iam dictum est, & si-

cuit de Nicanore, ut dicitur 1. Machab. 7. qui fecit amicitias cum India Machabeo postea volebat eum capere.

^d Et de eru. ruerunt, sicut patet de Iuda Machabeo & fratribus eius, qui in defensione legis & patrie mortui sunt.

^e Ut con. & eli. & deal. per tribulationes que sunt magis accepte Deo quam sacrificia, ut supra dictum est cap. 3. & hoc.

^f Vlq; ad tem. pra. 3. a Deo, & hoc est usq; ad finem mundi, quia usq;

tunc sancti sustinebunt tribulationes malorum.

^g Quia adhuc aliud tem. erit, in quo somnia ista perfectius complebuntur, tempus persecucionis Antichristi, qui erit caput omnium malorum, & cuius figura fuit Antiochus. Et quid dictum est, quod ea que sunt de Antiocho dicta usq; huc, non solum sunt dicta de eo secundum sed cum hoc ut est figura Antichristi: ideo est ibi duplex sensus literalis:

^a vnu de Antiocho qui dictus est Epiphanes: Alius de Antiocho ad quem predicta possunt de facilis applicari. De Antiocho enim tria dicta sunt in generali. Primum est qualiter obtinet regnum fraudenter, ibi: Et stabit in loco suo decessus: &c. & hoc perfectius recte causa de Antichristo, qui manus dominum obtinebit non propter nobilitatem generis, sed magis per fraudulatiam: & sic potest applicari illa littera cunctū quod dictum est de Antiocho quod pugnat contra regem Aegypti: hoc notatū ibi: Et brachia pugnant, & contra quem pugnat duplici via, & crudelitate & armorum potentia, & visione est. Et illud perfectius complebitur in Antichristo, quia rex Aegypti erit unus de tribus qui primū superabunt ab eo, ut dictum est supra 7. cap. Non est dubium quod contra eum viciat maior frater & maiori potentia quam Antiochus fecerit: & propter hoc tota illa litera testis de facile applicari Antichristo, & maximè illud quod ibi dicitur: Et faciat que non fecerint patres eius, & patratus eius: quia nullus de reges mundi fecit vel faciet talia qualia fabiarum est. Antichristus: sed multi reges qui precesserunt Antiochum fecerint etiam maiora, quam Antiochus fecerit, ut patet de Alexandro magno, qui descendit regnum Antiochi, ut supra dictum est. Tertium autem quod dictum est de Antiocho est qualiter pugnat contra filios Israel, ibi: Et renetur in terram suam, & ibi dictum est quonodo filii Iudei multipliciter affixi, & in illa veri Dei iniquitatem potuit auerteri, & quod modo multi de populo Iudei constante mortem, & tribulationes sustinuerunt. Et hoc multo fortius implebitur de Antichristo: quia erit sine comparatione maior persequutor ecclesie, quam illa fuerit synagoge, & multo plures per eum audeant auerteri & multo plures in fidem cruciabuntur quam per Antiochum: & ideo ita ista litera potest de faciliter applicari: sed propter prolixitatem

^a Deum au. ma. Diabolum, sicut scipio vbi cunctus fuerit Antichristus, vel in membris suis. Omnim. n. malorum caput est dia- bolus, sicut Christus bonorum, qui in ipso venerabuntur dia- bolus. Maozim præsidii. s. qd Antichristus in Ierusalē cōstru- turus est. Antiochus. n. præsidia ibi & idolum constituit ad

^a Ego dixi dicitur hic. Status super omne quod dicitur Deus.

^b nec quemquam Dēorum curabit, quia

^a Deum & homines. b Aquila, Deum: fortitudinem. Lxx.

^b Deum fortissimum: Porphyrius, rēctō modis patet,

^a quia Antiochus duxit deuterum in modis vico Marathia,

^b Iouis statutum posuisse, compellentes Iudeos etiā victimas

^a immolare.

^b aduersum uniuersa cōsurgit. Deum au.

^a Diabolum, vel seipsum quem predicatoris esse Deum.

^b tem Maozim in loco suo venerabitur,

^a Hoc magis conuenit Antichristo: Antiochus enim idola

^b Graecis coluit, & Iudeos & Samaranos ad deorum suo

^a cultum compulsi.

^b & Deum quem ignorauerūt patres eius

^a Antichristus.

^b coler auro & argento & lapide precio-

^a Quacumq; fraude.

^b Idei vnum faciat se & dia- bolus quem elegit.

^a Maozim cū Deo alieno, quem cōgno-

^b Precio precibusq; ministrat.

^a Super bonos. ^b Sanctorum possessiones.

^a Satellitis suis.

^b potestatem in multis, & terram diuidet

^a Secundus Porphyrius undevicensimo anno regni sui Antio-

^b christi.

^a gratuito. Et in tempore præfinito præ-

^b m. Antiochus vel Antichristum.

^a Vnde. ^b Maozim vel Phylometer, ut venit de cor-

^a nibus Romanorum.

^b Sed.

^a liabit aduersus eum rex austri, & qua-

^b Furbidus. ^c Vires. ^d Antiochus vel Antichristus.

^a si tempestas veniet contra illū rex aqui-

^b a. Hoc in Aegypto faciet.

^a ionis i curribus, & in equitibus, & i claf-

^b a. Clavas.

^a se magna: & ingredietur terras, & côte-

^b a. Idei pertransiunt valibus. ^c Iudam.

^a ter & pertransiunt. Et introibit in terram q

^a a. Hoc secundus Aquilam: vices subiudis vel regio-

^b ne, vel prævici.

^a gloriolas, & multi corrue-

^b t. Hoc autem.

^a a. Dei miseratione.

^b sole saluabuntur de manu eius. Edom

^a & Moab, & principes filiorū Ammon,

^b Et mittet manum suam in terras, & ter-

^a a. Qua capiebat. ^b Antiochus vel Antichristus.

^a ra Aegypti no. effugiet. Et dominabitur

^a thesaurorū auri & argenti, & in omnibus

^a Hoc versus Antiochus cognovit.

^a preciosis Aegypti. Per Libyam quoque

^a Et quasi tem. vii contra il. rex aqui.

^a Idei Antiochus hic designatus per

^a Antiochum, qui fuit figura eius, ut dictum est.

^a Et sequitur:

^a Et ingrederet. & con. Quia rex Aegy-

^a pt ei rīus de primis contritis ab Anti-

^a christo, ut rīus est sup. 8. cap.

^a Et introibit in terram gloriolas. idei Iudeam, que dicitur glorio-

^a ja proper mirabilia ibi facta à Deo, & proper opera nostra salutis ibi

¶ praterit, quia sequitur Theodotionem qui ait, inter media maria super monte saba sanctum. Cumq; Saba nomen motis vel Armeniae, vel Mero potamiae paret: quare sit sanctus, dicere non potest. Sed eadem licentia mantiendi possumus dicere, qd idolis sit consecratus.

a Et re, inquit, vsq; ad sum. Ad summitatem montis, s. in Elvinaide prouincia, qd est ultima regio Persarū ad orientem, ibiq; volens templū Diana exponere, qd habebat infinita donaria, fugatus est à Barbaris, qui mira veneratione Phanū illud colebat, & mortuus est mōre consumptus in Thebes oppido Persidis. Hac ille in suggestione nostri artificiosi compositus. Sed si etiam approbet hēc de Antiocho, non de Antichristo dicta, quid ad nos qui non ex omnibus locis scriptrurā Christi probamus aduentū, vel Antichristi mēdiacū? Dimitat dubia, dicit manifesta. Quis est lapis excisus de monte, &c. Quis filius hominis. Quis vēturus in nubibus, &c. Quae sunt manifesta p̄terit, & de Iudeis afferit prophetari, quos vīs; hodie seruire cernimus. Et dicit eum qui sub nomine Danielis scriptis libri ad refocillandam spēm fūrū fuisse mentium: qui non omniā historiā futuram nosse potuit, sed præterita memoravit. In ultimā autē visionis immoratur calumnias, flūmina ponens pro mari, & monte inclytū & sanctū Apadno præterit, quē vbi legerit nullā pōt proferre historiā.

b Et fī. LXX. Et statuet tabernaculum suum tunc inter Mariā & montem voluntatis sanctū, & veniet hora cōsumptionis eius. Theodotio sic: Et figet tabernaculum suum in A. padno inter Maria in monte Saba sancto, & veniet vsq; ad partē eius. Aquila ita: Et plantabit tabernaculum tentorij sui (alias p̄torij) Apadno inter Maria, & monte gloriōsum & sanctū, & veniet vsq; ad finem eius. Symmachus ita: Et extē det papiliones equitatus sui inter Maria super montem fortitudinis sanctū: & inde veniet vsq; ad verticem montis. F Sciendū autem, quod p̄ literam sermo Hebreus non habet, sed pro ea p̄ hec vitetur, cuius viam Gracū, & sonat. In hoc autem lo co tantum Hebreus scribit phe, & legitur p̄. Quod autem Antichristus veniat vsq; ad summī tem montis sancti & inclyti, & ibi pereat, Iffas ostendit sic:

GLO.ORD. CAP. XII.

¶ a In tempore au. Quid in hoc cap. Porphyrius dicat, non inuenit, in quo mortuorum resurrectio describitur. Vnde: Et multi de his qui dor. in terra pulu. ei. &c. Nec potest dicere, qui fuerint sub Antiochō fugientes, quasi ip̄lē. fir. & alij quasi stell. in perpe. aet. Sed quid non tentat per tinacia? Contritus coluber caput levat, & morituras in morituros vene na euomit. Inquit enim. Et hoc de Antiochō dicitur, qui vadens in Persidem Lysā (qui Antiochī & P̄nacī praeter) reliquit exercitū, vt aduersus Iudeos pugnaret & Ierusalem subuerteret: quæ narrat Iosephus, & q̄ fuit tribulatio talis qualis animum fuit ex quo cōpereunt homines eis super terram. Reddita autem victoria & Cœsis Antiochī ducibus, ipso quoq; in Perside mortuo, fūlatus est populus Israel, & omnes qui scripti erant in libro Dei, qui legem Dei fortissime defenderant, & econtra delitiū iūt qui legis prævaricatores fuerunt, & Antiochō fauerunt. Tunc ait: Hi qui in terra puluere erant, & malorū pōdere oppressi erant & operti, quasi in sepulchris miseriarum ad insperatae victoriae terra puluere surrexerunt, custodes legis resurgententes in vita æternam, prævaricatores in opprobriū. Magistrū aut & qui legis notitia habuere, fulgebunt quasi celum, & qui minores exhortati sunt ad custodiā legis instar altronū fulgebunt in par. et. Ponit quoq; historiā de Machabæo, in qua dī multos Iudeorū sub Marathia & Iuda Machabæo ad erēmū configit, & in speluncis latuisse, & cauernis petrarū, & post victoriā processisse, & hoc metaporphice quasi de resurrectione mortuorum predictū esse.

b Et re. Etiā si ponamus Lysā vicisse Iudeos, sicut vult Porphyrius, qui tū vītū est: nō fuit tāta tribulatio q̄ta cū le rusalē capta ē à Babylonis, tēplū subuersū, & populus capti uatus est, hac tū maior vñ nō hac p̄fit ad Antiochū referri.

¶ a Qui

sic: Et sic p̄cipit dominus in monte sancto faciem do minatoris, vel principis tenebrarum, &c.

NIC. DE LYRA.

¶ a Et veniet in multitudine magna, vt b Et veniet in multitudine magna, vt c Eſt veniet & interficiat plurimos. Et d Super mon. inly. & san. i. monte Oliveti, vel monte Sion. Quando enim Antichristus ponat tabernaculum suum in Emaus, ponet ipsam quodammodo super montem Oliveti, vel montem Sion: qui sunt montes propinquū distantes tantum per militare, quis ab Emaus incipiunt montana Ierusalem. e Et ve, vsq; ad sum. e. quia Antichristus veniet in monte Sion in loco vbi fuit templum, vt ibi secedat & adoretur tanquam sae Deus, vt dicit apostolus. Similiter venet vsque ad summītem montis Oliveti, unde ascendit Christus in cōlum, tanquam inde censorius in altum virtute demonis ipsam portantis.

f Et ne. a. ei. quia virtute diuina ibi subito interficietur, secundū dicit apostolus. 2. ad Tef. 2. b. Quem dominus Iesū interficiet spiritu omniū, & destruet illustrationē aduentū sui. Ex hoc autem loco patet similitud., q̄ hoc non potest exponi de Antiochō: quia non fuit mortuus inter Mariā, nec super montem sanctū, sed redeundo de Persie, vt habetur 1. Mach. 6. & 2. Mach. 9. Porphyrius tamen extortus & scītū exponit hoc de ipso Antiochō dicens, q̄ mortuus est in quadam monte qui nominatur Apadno: & est situs inter duo magna flūmina, s. Euphratē & Tigris que dicuntur hic Maria. Similiter mons ille dicitur inclytū & sanctū, qui Gentiles ibi colebant Deos suis. Hoc autem patet scītū, quia non inveniuntur in scriptura aliquis mons sic vocatus in Perside. Similiter q̄ flūmina dicuntur Maria, est contra consuetudinem scripturā: licet aliquando scriptura nominet flaga magna habentia magnum congregatiōnē aquarū maria. Similiter, quod mons vbi colebant idola dicatur inclytū & sanctū ab angelo qui loquebatur Danieli, q̄ manifestū falso, mō magis diceret prophetas: Hic ipso patet p̄ scītū in litera precepta vsq; ad locū illū: Et faciet rex secundū malū persequitionē Iudeorū sub Antiochō, quia maior fuit illa quia sub Nabuchodonosor fuit, & intensiū & extensiū. Intensiū quia destruxit ciuitatem & templū, & magnum partem populi occidit: reliquā vero cum rege Sedecia capitānum duxit, exceptis quibusdam personis pauperibus & vīlis, quas dimisit ad colendam terrā, in patet 4. Reg. vlt. Similiter extensiū quia durauit per LXX. annos. Illa autem que facta sunt sub Antiochō, tantummodo per sex annos. De afflictione autem que facta est populo Iisrael per Iudaei & Vespasianum non est dubium quia fuit maior, quam illa quae fuit sub Antiochō.

a Et in tempore illo. Illi dicuntur esse de populo eius, qui sunt vere Iudei, habentes veram fidem ipsius Iesu Christi: & illi sunt omnes predestinati, quia nullus saluabitur, nisi per fidem Christi. Et hoc est quod subditur:

b Omnis qui inuenit, &c. qui quidens liber non est aliud, quam conscriptio electorū in mente diuina: & illi vere saluabuntur de tribulatione Antichristi, vt habetur Matt. 24.

c Et mul. His consequenter describitur conditio & gradus resurgēntium, Et diuidit in duas partes, quia primū tangit diuersitatem resurgēntium, quantum ad electos & reprobus. Secundū, tangit diuersos gradus electorū, ibi: Qui autem docti. Circa primum sciendum, q̄ licet omnes resurgent tam boni quam mali, tamen diuersi modo, quia aliqui resurgent ad gloriam, s. electi: aliud ad panam, s. reprobi. Et hoc est quod dicitur: Et multi de his qui dormiunt in terra puluere euigilabunt: resurgentēs à morte. Non nō loquuntur de dormitione somni, sed moriā, quod patet per hoc quod dicit:

d Qui dor. in ter. Per hoc autem quod dicit, Multi, intelliguntur omnes, ut dicit Aug. Et hic modus loquendi bene inueniuntur alibi in scripta scriptura. Vt aliter dicit, Multi: propter pueros damnatos, qui licet resurgent, non tamen dicuntur propriè euigilare, quia non sunt habitui sensum pēna vel gloria, vigilia autem est solutio sensus.

e Et veniet tempus &cetera. propter magnitudinem tribulationis

MORALITER.

* a Intem. au. Secundū literalem sensum agitur in hoc cap. de persequitionē ecclesiæ per Antichristū futura: & sic dicitur 1. Ioh. 2. c. Nunc Antichristi multi sunt: ideo per tribulationem Antichristi tempore, potest intelligi persequitio quilibet ecclesiæ: per Michaelē autem potest intelligi moraliter quilibet bonus presb̄ter, & interpretatio nominis congruit: nam Michael interpretatur, q̄s vītū Dei: & hoc conuenit bono presb̄tero qui vicinus est Dei in spiritualibus: & ideo tempore persequitionis debet coniungere ad protectionem sui gregis, etiam usq; ad mortem si op̄ oreas, Ioh. 10. b. Bonus pastor suam suam dat pro ouibus suis.

c Et veniet tempus. Sicut enim de quilibet confessore canit cōfessio:

¶ a Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

b Et signa librum. In Isaia quoque liber lignatus. Et in Apocalypsi sigillis septem, vnde subditur: Vicit leo de tribu Iuda. r. Da. ape. librum. Librum autem hūc potest aperire qui scripturam sacramenta cognovit, & intelligit enigmata, & verba tenebrosa, & occidentem literam transfert ad spiritum uiuificantem. Legimus in Machabæorum libris, & Iosephus in eadem opinione cōsentit, q̄ tibis annis templum polatum fuerit in Ierusalem, & in eo Louis idolum steterit sub Antiochō Epiphane cxlv. anno regni Graecorum a Seleuce, mēsi eiusdem anni nono vīq; ad nonū mēcīm cxlviii. anni, qui faciunt annos tres. Non autem sub Antichristo tres, sed tres & semis, id est mille ccxc. dies desolationis templi & euerstionis dicuntur esse futuri.

¶ a Et d.

NIC. DE LY.

¶ a que ventura est sub Antichristo, quia nunquam fuit à principio mundi vīque tunc, vt dicitur Matt. 24. Per hoc patet p̄ malū exponit Porphyrius hunc locum de persequitionē Iudeorū sub Antiochō, quia maior fuit illa quia sub Nabuchodonosor fuit, & intensiū & extensiū. Intensiū quia destruxit ciuitatem & templū, & magnum partem populi occidit: reliquā vero cum rege Sedecia capitānum duxit, exceptis quibusdam personis pauperibus & vīlis, quas dimisit ad colendam terrā, in patet 4. Reg. vlt. Similiter extensiū quia durauit per LXX. annos. Illa autem que facta sunt sub Antiochō,

a Et in tempore illo. Illi dicuntur esse de populo eius, qui sunt vere Iudei, habentes veram fidem ipsius Iesu Christi: & illi sunt omnes predestinati, quia nullus saluabitur, nisi per fidem Christi. Et hoc est quod subditur:

b Omnis qui inuenit, &c. qui quidens liber non est aliud, quam conscriptio electorū in mente diuina: & illi vere saluabuntur de tribulatione Antichristi, vt habetur Matt. 24.

c Et mul. His consequenter describitur conditio & gradus resurgēntium, Et diuidit in duas partes, quia primū tangit diuersitatem resurgēntium, quantum ad electos & reprobus. Secundū, tangit diuersos gradus electorū, ibi: Qui autem docti. Circa primum sciendum, q̄ licet omnes resurgent tam boni quam mali, tamen diuersi modo, quia aliqui resurgent ad gloriam, s. electi: aliud ad panam, s. reprobi. Et hoc est quod dicitur: Et multi de his qui dormiunt in terra puluere euigilabunt: resurgentēs à morte. Non nō loquuntur de dormitione somni, sed moriā, quod patet per hoc quod dicit:

d Qui dor. in ter. Per hoc autem quod dicit, Multi, intelliguntur omnes, ut dicit Aug. Et hic modus loquendi bene inueniuntur alibi in scripta scriptura. Vt aliter dicit, Multi: propter pueros damnatos, qui licet resurgent, non tamen dicuntur propriè euigilare, quia non sunt habitui sensum pēna vel gloria, vigilia autem est solutio sensus.

e Et veniet tempus &cetera. propter magnitudinem tribulationis

¶ a gis, aliter non venissent ad ipsum, sed obedirebant Antiochō. Et tales fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

b Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

c Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

d Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

e Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

f Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

g Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

h Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

i Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

j Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

k Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

l Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

m Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

n Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

o Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

p Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

q Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

r Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

s Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

t Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

u Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum interest inter eruditam sanctitatem, & sanctam rusticitatem, quantum distant cōlum & stellæ, qui doctis similitudo stellarum fulgorem trahit singularem.

v Qui autem edoc̄t. Theodotio. Vulgata editio ita. Et intelligentes fulgebunt, quasi splen. fir. & de iustis plurimi quasi stellæ in aeternū & vītra. Secundū Theodotionem, Tantum inter

a Et à tempore. Repetit de tempore Antichristi, sed alijs ver. E bis. i. cum ablatio Dei cultu & desolato, Antichristus abomniabiliter exhibebit se adorandum: tunc erunt dies tot. i. tres anni & semis.

b Dies mille. Hos dies Porphyrius vult sub Antiocho in de-

Joseph. 12. Lib. antiqui. cap. 10. 1. Machab. 3. f. & 4. e. 2. Iob. 2. b.

solatione templi esse completo, & Iosephus, & Machabaeorum liber tribus tantum annis hoc fuisse commemorant: vnde patet tres istos & semis annos de Antichristo dici, qui tribus & semis annis mille. diebus sanctorum persequetur, & postea corruerit in monte sancto.

Q a Beatus

N I C . D E L Y .

Tali parte illius fluminis. regnum autem Persidis magia in oriente. Tertius autem angelus apparebat quasi flans super flumen. Et ille erat Gabriel, qui loquebatur Danieli instruens eum de duratio persecutionis Antichristi.

Et hoc est quod dicitur hic: Et vidiego Daniel, & ecce quasi duo alii. Dicit quasi, quia non erant homines, sed angeloi apparetis in specie virorum. Sequitur:

a Et dixi viro. i. Gabrieli apparenti in specie viri.

b Qui induitus erat &c. Ad denotandum angelicanam puritatem.

c Qui itabat super aquas &c. Ad designandum quod potestas terrena est finaliter conculcanda. Aque enim populus significat, secundum quod dicitur Apocalyp. 17. d. Aquae multe, populi multi.

d Visequo finis horum mirabilium. Idec quanta erit duratio persecutionis Antichristi predictae.

e Et audiui virum, qui induitus erat, id est Gabrielem in specie viri apparentem.

f Cum eleuasset dexteram & sinistram suam &c. Ad maiorem affirmationem dicit sui.

g Quia in tempore & dimidium temporis, & dimidium temporis, & tantum durabit illa persecutio, per tres annos & dimidium. Tempus enim sumpnum in singulari significat unum annum, ut supra habatum est cap. 4. Tempus autem acceptum in plurali sine numero determinatio stat pro binario annorum secundum communem modum loquendi Hebreum. Et liber iste scriptus est Hebreum ab octavo capitolo usque ad finem.

Tempo & Tempore.

a Non duobus angelis, qui nec interrogatio digna videntur, unde intelligimus illos angelos esse Persiarum atque Gracorum. Hic est angelus elementissimus, qui orationes Danielis obliteravit in conspectu Dei, quando ei viginis & viae angelus Persiarum respondebat.

b Et dixi viro qui induitus erat lineis, qui a Quasi pede conculcas.

c Signans violentiam Persiarum iam comprehendam.

d Quo tempore complebuntur?

stabat super aquas fluminis: Vnde quo a Quae sub Antichristo, secundum Porphyrium lib. Antioch.

finis horum mirabilium? Et audiui virum, qui induitus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis, cum eleuasset dexteram &

a Adiecit hoc aliud scilicet. & sinistram suam in ccelum, & iuravisset.

a Hoc scilicet dicitur desolatio futura sub Antichristo. b Vnde anni.

per viuentem in aeternum: quia in tempore.

a Quoniam. b Vnde anni.

pus & tempora & dimidium temporis.

a Ab Antichristo secundum nos, vel ab Antioch. secundum Porphyrium.

b Id est cum dispersus fuerit populus Dei.

Et cum completa fuerit disperso manus h

a Que vidisti.

populi sancti, complebuntur vniuersa i

a Daniel. b Futura regum scilicet diversa bella, & multiplex historiam. fed non audierat nomina singulorum.

c Quoniam ergo diversere presumunt alii?

hac. Et ego audiui, & non intellexi. Et dixi: Domine mi quid erit post haec? Et ait: in

a Viam vniuersitatis.

b Multi obscuritibus.

Vade Daniel: quia clausi sunt signati que.

a Visiones. b Co-summationis.

sermones, usque ad tempus prefinatum.

a De massa generis humani. b Sancti.

c Quasi annum in fornae.

Eligentur & dealbabuntur, & quasi p

a P. deles. b Qui in sordibus est, sordes adhuc.

Cum suis venient.

ignis probabuntur multi. Et impie agent q

a In maluolum animam non &c. Ad probacionem factorum hinc fieri.

impie, neque intelligent omnes impie.

a Disciplina Dei. b Hoc & libenter sufficiunt.

c Cum Antichristus orbem possidet. Deum interficeret usq; ad mortem eius.

Porro docti intelliget, & à tempore cum

a Cum & scilicet per se.

ablatum fuerit iuge sacrificium, & posse

a Calix Antichristi.

b Legis Dei & factorum. scilicet templo desolato.

b ta fuerit abominatio in desolatione dies

dicitur Apol. 22. c. Qui in sordibus est, sordes adhuc.

r Neque intel. om. im. quia precludunt sibi viam intelligenti, secundum & dicitur Sap. 1. a. In maluolum animam non introit sapientia.

s Porro docti intelligent, & reuelacionem predicant quantum expedit. Ipsi docti intelligentur Apostoli & Evangelist. & alij docti excentes se in scriptura, qui sunt docibilis Dei. Per hoc patet quod intelligentibus huius prophetie non est interclusus bonus & devotus quantum intell. expedit, sed tantum malevolus & impie.

t Et à tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium. Hic consequenter angelus instruit Danielem de termino, à quo incipiendi sunt predicti

a tres anni cum dimidio, dicens: Et à tempore cum ablatum fuerit iuge

scilicet templo desolato.

Et sic dicitur quod sanctuarium regni Graecorum prope finem illius anni. Et ibidem iiii. c. dicitur quod sanctuarium mundum est anno cxlvii, prope finem illius anni, nono mensie xxv. die illius mensis, vt ibidem dicitur,

& sic tempus intermedium fuit quasi sex annorum. Si autem Porphyrius accipiat persequitionem Antiochi non à primo ingressu eius in Ierusalem, sed à die qua posuit idolum Iouis in templo, & sic videtur Porphyrius intelligere.

Aduic falsum dicit, quia idolum illud non fuit in templo per tres annos & dimidium, sed fuit ibi per tres annos precise, vt dicit Iosephus xij. lib. antiqui. cap. 10. Primo autem lib. Machab.

videtur, quod ibi fuerit per decem dies ultra tres annos. Quod probatur sic, quia in anno cxlv. mensie nono die 15. mensis, possum est idolum prædictum in templo, vt dicitur 1. Machab. 1. f. & anno cxlvii.

mensie nono die xxv. mensis purificationis est templum, vt habetur 1. Machab. 4.

a Beatus qui expectat. Interfecto, i. Antichristo supra prefatu A numerum dies quadraginta quinq; postolatur, post quos dies in maiestate vetus est. Quare autem post mortem Antichristi, si quadranginta quinq; dies, scilicet sicut in conspectu Dei, sed forte regni dilatio, sanctior patientiae est probatio. Porphyrius hunc locum ita exponit,

vt quadranginta quinq; dies, qui sunt pra mille ccx. sunt, victoriae contra duces Antiochii tenuis significant, quia Iudas Machabeus fortiter dimicauit, & tenuis mundauit idolum contriuit, & in templo vicias obtulit. Sed liber Machabeorum tribus tantum annis tempore dicitur eum de termino ad quem. Secundum de termino à quo, ibi: Et à tempore. Terminus autem ad quem finietur duratio persecutionis Antichristi, ius fulminatio seu interfex. Dicit igitur angelus loquens Danieli: Et cum complete fuerit dispersio manus populi, scilicet dicitur desolatio futura sub Antichristo, & iuravisset.

a Quod secundum Porphyrium.

b Et cum comple. Postquam angelus instruxit Danielem de summa duratio persecutionis Antichristi, hic instruit eum de terminis ipsius durationis. Et dividitur in duas partes: quia primo instruit eum de termino ad quem. Secundum de termino à quo, ibi: Et à tempore.

Terminus autem ad quem finietur duratio persecutionis Antichristi, ius fulminatio seu interfex. Dicit igitur angelus loquens Danieli: Et cum complete fuerit dispersio manus populi, scilicet dicitur desolatio futura sub Antichristo, & iuravisset.

a Quod secundum Porphyrium.

b Tu autem Da. Theodosio. Tu autem Daniel vade & requiesce, & resurges in ordine tuo, i. in consummatione dierum, in quo patet prophetiam hanc esse resurrectionis oium mortuorum, quoniam propheta resurrecturus est. Hiero. Frustra ergo Porphyrius quia in typo Antiochi de Antichristo dicta sunt, vult referre ad Antiochum, cui plenè respondet Eusebius Cesarea & Apollinaris Laodicensis: & ex parte disertissimus

stabis in sorte tua in fine dierum.

Hucusque Danielem in Hebreo volumine legimus. Cetera que sequuntur usq; ad finem libri, de Theodosion editione traxata sunt.

Iudiciorum calendas
Mefitis ad
numeris definiuntur.

tum est idolum in templo. Contra hoc autem arguitur sic, quia positio doli in templo: Aut accepitur ab eis de idolo posito tempore Antiochi, & ppanis, quod oportet dici secundum illos Iudeos qui predicunt pponunt in hoc cap. de Antioch: Tunc appetit falsitas illorum manifeste, quia ab illo tempore usq; nunc fluxerunt plus quam M. cece anni: & tam adhuc non habent Mefitis, ut dicunt. Aut accepitur de idolo posito per imperatorum Rom. post destructionem facta p Tyri: Tunc oportet p pre dicta in hoc capitulo expiarentur de imperatore Romano: & hoc non potest esse, quia illud quod predictum est. Nec quoniam deorsum curabit, & c. non potest exponi de eo, quia Romanos omnium Gentium colebant.

b Tu autem Da. vade. Ex hoc patet p enigatio dormientium in pulvere de qua dictum est circa principium huius capituli intelligenda est de resurrectione vera in fine mundi, & non accepitur pro exitu de caeruleis tunc p Machabeorum, vt dicit Porphyrius, quia Daniel tunc non surrexit hoc modo. Ultima duo capitula non sunt de canone, pp qd ad prefatas illa dimitto. Sed expositis libris canonice ad alios non canonicos inchoantur, & post xlvi. dies naturales, computandos a morte Antichristi: Nam non est certitudinaliter determinatum, quod illi xlvi. dies sint usq; les

N I C O L . D E L Y R A .

a Beatus qui expe. &c. quia hic ad numerum precedentem adduntur quadraginta quinq; dies, qui post mortem Antichristi dabuntur à Deo ante indicium, ut decepti in persecutione Antichristi possint paniere. Et inde dicit: Beatus qui peruenit usq; ad mille trecentos &c. beatus est qui in tribulatione Antichristi stabit, que durable per tres annos cum dimidio, siue per dies M. ccx. & adhuc ultra viuet per xlvi.

diesque si non fuerit deceptus per Antichristum, vt perfectus coronabitur. Si autem fuerit deceptus, poterit panire in illis xlvi. diebus secundum mortem Antichristi, quia tunc sicut omnibus manifesta, & sua potest ablatum. Licet autem hoc dictum sit satis communis, tamen per hoc non dicitur, p adventus Christi ad indicium sit futurus immediate post xlvi. dies naturales, computandos a morte Antichristi: Nam non est certitudinaliter determinatum, quod illi xlvi. dies sint usq; les

G L O . O R D . C A P . X I I I .

a E Beatus qui expe. &c. quia hic ad numerum precedentem adduntur quadraginta quinq; dies, qui post mortem Antichristi dabuntur à Deo ante indicium, ut decepti in persecutione Antichristi possint paniere. Et inde dicit: Beatus qui peruenit usq; ad mille trecentos &c. beatus est qui in tribulatione Antichristi stabit, que durable per tres annos cum dimidio, siue per dies M. ccx. & adhuc ultra viuet per xlvi.

diesque si non fuerit deceptus per Antichristum, vt perfectus coronabitur. Si autem fuerit deceptus, poterit panire in illis xlvi. diebus secundum mortem Antichristi, quia tunc sicut omnibus manifesta, & sua potest ablatum. Licet autem hoc dictum sit satis communis, tamen per hoc non dicitur, p adventus Christi ad indicium sit futurus immediate post xlvi. dies naturales, computandos a morte Antichristi: Nam non est certitudinaliter determinatum, quod illi xlvi. dies sint usq; les

sancta à nobilitate generis, quia erat de tribu Iuda, vt dicitur infra. Et quia erat Iacobim copulata in matrimonio, qui erat honorabilior omnium Iudeorum, vt hic dicitur: Describitur etiam à pulchritudine corporis, vnde dicitur: Pulchram nimis. & à pulchritudine mentis, quia dicitur: Timens Deum. Cuius causa exprimitur: quia erat eruditus à parentibus secundum legem Moyse. Et ideo bene nominata erat secundum proprietatem rei Simeonis, & illius, propter quod sene erant magis inflati de ea quam de vili persona, his dicitur litera.

b Et constituitur. Hic consequenter deputabitur tentantium status, qui erant

J. Jones

M O R A L I T E R .

a Et erat vir. Capitulum istud & sequens non sunt de canone, sed quia non faciunt librum per se distinctum, ideo non expecto ponere eorum moralitatem cum moralitate librorum qui non sunt de canone, quorum moralitatem intendo ponere latius breuem.

In hoc autem capitulo iplus Simeonis, propter quod hoc etiam libri Biblii non canonicos faciunt debet post librum Baruch. De quo ceterum est quod una pars eius fuit scripta ante dictam capitulatatem, vt ibidem plenus fuit dictum.

N I C . D E L Y . C A P . X I I I .

E T erat vir. História diuiditur in quatuor partes: quia primo describitur Simeona nefaria tentatio. Secundo ipsius maligna actione, i.e. exclamauerunt autem. Tertiū eius iniqua condemnatio, ibi: Credidit eis mal. Quartū ipsius digna liberatio, ibi: Exaudire dominus. Secundum autem excluditur in quatuor partes: quia primo describitur perfida tentatio virtus. Secundum tentatio status, ibi: Et constituit sunt. Tertiū tentatio oratio, ibi: Cum autem populus re. Quartū tentatio mox, ibi: Et factum est. Circa primum describitur persona tentata, s. Simeona

cit ad concupiscentiam mulierum: & difficile custoditur quod à pluribus impugnatur: Sed primum excluditur, quando cum nobilitate generis concurrit nobilitas virtutis: & sic congit in Simeona, quia fuit de tribu Iuda, sicut dicitur infra. Sed si in. &c. fuit etiam nobilitas moribus, ideo dicitur. Partes enim &c.

et cetera. Tertius enim excluditur in quatuor partes: quia secundum describitur perfida tentatio virtus. Secundum tentatio status, ibi: Et constituit sunt. Tertiū tentatio oratio, ibi: Cum autem populus re. Quartū tentatio mox, ibi: Et factum est. Circa primum describitur persona tentata, s. Simeona

E a Exaudiuit. Hic ponitur Susanna digna liberatio. Et diuiditur in quatuor partes: quia primò ponitur Danielis appellatio à sententia iniqua. Secundò testimoniū diligens examinatio; ibi: Reuerens est populus. Tertio, ipsorum condonatio; ibi: Exclamauit itaq; Quādō, pro predictis gratiarum actio; ibi: Elchias autem. In prima parte dicitur sic: Exaudiuit autem dominus vocem eius. i. cum affectu audiuit.

f fiant, tu scis quoniā falsum tulerunt cōtra me testimoniū, & ecce morior, cum nihil horū fecerim quē isti malitiosē com

a posuerunt aduersum me. Exaudiuit autem dōminus vocem

a Non dedit, quia iam in eo erat, sed propter gravis infirmitatem quiescebat, nec opera sua demonstrabat, sed occasione data suscitauit pro sancta sc̄p̄ma.

b Cūm̄ duceretur &c. Daniel hoc non fecit ex humana iniustia, sed ex diuino instinctu.

c Et exclamauit vox magna, ut posset ab omnibus audiri.

d Mundus ego sum à san. hu. hoc est dictum: non assentio hinc sententia: sed magis ab ea appello tanquam ab iniqua, ut patet per verba sequentia.

e Reuerens est ergo po. Ad locum, scilicet iudicij.

f Et dixerunt ei sc̄. Non illi duo qui accusabant Su

sannam, sed alij senes populi Israel.

g Veni & se. &c. in loco iudicij.

h Et indica nobis, quādō possit veritas appeariri.

i Quia tibi de. &c. i. sapientiam qua solet esse in antiquis, ut dicitur Iob 12. b. In antiquis est sapientia, & in multo tempore inueniuntur prudētia.

k Et dixit ad eos Da. se parate &c. ne confingant aliud mendacium simile precedenti. Sequitur:

l Inueterate dierū ma. Ex hoc patet, q̄ testes falsi sunt incipandi & terrendi, ut ex hoc magis apparet eorum frauduientia.

m Nunc venerunt &c. i. offendunt per pānam sibi à Deo inferendam. Se quivit:

n Dicente do. inno. hoc dicitur Denter. 27.

o Nunc ergo si vi. &c. Ex hoc patet, quādō testes sunt interrogandi de circumstantiis: quia per hoc apprehenditur eorum falsitas & contradic̄tio.

p Vident eos co. si. Curialiter loquitur sicut homo catus & verecundus, non sicut senes impudici, qui dixerant: Vidi mus eos pariter commiscri.

q Qui ait: sub Schi. no men est arboris, & est idem quid lenticus arbor humili: cuius succus foliorum cōsolidat labia, ut dicit hic glos.

r Dixit autem Da. Reue menti. &c. idest ad damnationem capitis tui, que ex hoc sequitur:

s Ecce enim &c. idest index, quia iudices populi & sacerdotes aliquando nominantur angelii, sicut patet Malac. 2. b.

t Labia sacerdotis cūfodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius: angelus enim dominus exercitum est. Vel ange-

lus verè accipitur ibi pro angelo Susanna, qui damnationem suam erga Deum procurauit.

u Et amo prius enim amouit quam alter veniret, ne posset alteri significari quid dicere.

v Et dixit &c. licet enim esset de tribu Iuda secundum rem tamē im tabatur mores Chanae rum: incepit enim ipsa Daniel sicut primus, & eadem causa, ut teritus citius deprehendatur.

x Species de. i. pulchritudo Susanna.

y Et concu. i. mēten tuam auerit à rectitudine rōnis & legis divine.

z Sic facie eas per tem res decipiendo.

a Et ille consentiendo ro bis in opus nefarium.

b Sed non. Nobilis age nere & moribus.

c Sulti. Vobis assentia.

d Nunc ergo. Curialiter loquendo de actu curiali, ut iam dictum est.

e Qui ait: sub Primo. No men est arboris, nec arbor eadem cum leniſſo, ut dicunt aliqui & male,

qua tunc non effet dico dia in testimonio coram, cuis contraria exprimitur in litera, aliter non effe

sent conūcti sicut testi falso. Et ideo dicendum q̄ prius idem est q̄ pīn,

ut dicitur in lib. de proprietatibus rerum.

f Dicit autem. codē modo exponit pīn.

g Ut fecit. separando. animā à corpore per mortem: qui non fuerunt interfecti gladio, ut supra dī

ctūm est.

h Exclama. quia videbat contradictionem coram.

i Et consurre. &c. facie do eis secundū legem talis scripta in legē Moyſi.

x Et interf. &c. i. sc̄. dīc gnos morte regi tradidisse, qui habebat alia in stitutia: & ipse fecit eos & burere secundū modum illius terrae, ut dicitur te re. 29. ut sup̄. alleg. ell. in eo. cap. vel aliter: Interf. quia de voluntate regis he ciali permissione est de la deis, ut eos interficerat secundū legē Moyſi. Et sic fuerunt lapidati, q̄ la pidatio potest dici frictio in igne, ut sup̄. dictum est. Elchias. Hic conser ter ponitur gratianū actio pro liberatione iudeorū. Et hoc est quod dicitur: El chias autem & vxor &c. Sequitur:

m Qui non effet inven ta &c. licet n. laudarent Deū de liberazione Susanne à morte, tamen magis laudabant eū de liberatio ne sue innocentia, quia in no cētia est manus bonorum,

quam sit corporalis vita.

n Daniel autem factus est &c. Quia ex hoc facto

is mortuus populus, & fuit et in illo & Zelus legis diuinae. Patet etia ex hoc

follicitudo eius circa populū, quia licet esset in domo regis, tamen sol

licitus erat de his quās fiebant apud filios Israel.

A NICOLAVS DE LYRA. CAP. XIII.

T rex Asty. Hic consequenter historia Belis & historia dracōnis ponitur. Et diuiditur in duas partes: quia primo tempus quo historia accidit exprimitur.

Et secundo historia describitur, ibi: Eras quoq; idolum. Circa primum aduentum, quād aliqui dicunt istam partem pertinere ad cap. xiiij. ita quād notatur per hoc tempus quo accidit factus Susanna, scilicet quando mortuus est Astyages rex & Cyrus ei succedit: non tamen est intelligendum, quād Astyages regnauit in Babylonie: quia nunquam, immo fuit rex Medorum & Perseorum, ut habeat in Scholastica historia, sed quād Cyrus multa bona fecit populo Israe, ideo secundū isto hic notatur tempus quo Cyrus accedit Astyages regnum. Ad evidentiam ut huic notandum quād sicut scribuntur in Scholastica historia: Astyages videt in somnis de genitalibus sue filie vitam procedere que occupabat totam Asiam, & respondit ei: Conqueror Babylonie. Prima aduic in duas, quia primo ostenditur audacia Danielis ad aggrederi ardua ex fideli zelo. Secundo, eius constantia ad sustinendum aduersa in mortis pericula, ibi: Quod cum sudisset Babylonie. Prima aduic in duas, quia primo ostenditur audacia Danielis obligando se ad talionem mortis in Belis destruacione. Secundo ingerendo se periculo intoxicacionis in draconis infestatione, ibi: Et erat draco. Circa primum quatuor tanguntur. Erroris accusatio. Secundo: erroris accusati disquisitio, ibi: Et iratus rex.

Tertio: disquisitio inuentio, ibi: Occidit ergo illos. Circa primum considerandum, quād idola habuerunt ortum à tempore Nini regis Assyriorum, quia mortuo patre suo Bel nomine Bel, & impendebantur in eo

per dies singulos similē attabie duodecim, & oves quadraginta, viniq; amphoraē sex. Rex quoque colebat eum, & ibat per singulos dies adorare eum. Porro Daniel adorabat Deum.

uni suum. Dixitque ei rex: Quare non adoras Bel? Qui respondens

ait ei: Quia non colo idola manu facta, sed viventem Deum: qui s

ed vetustas.

mine Bel, & impendebantur in eo

duas partes, quia primo ostenditur audacia Danielis ad aggrederi ardua ex fideli zelo. Secundo, eius constantia ad sustinendum aduersa in mortis pericula, ibi: Quod cum sudisset Babylonie. Prima aduic in duas, quia primo ostenditur audacia Danielis obligando se ad talionem mortis in Belis destruacione. Secundo ingerendo se periculo intoxicacionis in draconis infestatione, ibi: Et erat draco. Circa primum quatuor tanguntur. Erroris accusatio. Secundo: erroris accusati disquisitio, ibi: Et iratus rex.

Tertio: disquisitio inuentio, ibi: Occidit ergo illos. Circa primum considerandum, quād idola habuerunt ortum à tempore Nini regis Assyriorum, quia mortuo patre suo Bel nomine Bel, & fecit imaginem patris ad sui consolacionem, & ei deferebat tantum honorem & reverentiam, & confi gmentibus ad ipsam parcerbat, & ex hoc homines copererunt dinūm honorem impēdere illi imagini. Ad huius autem similitudinem in diversis locis fecerunt imagines unicornium suorum mortuorum, & eis impēdebam honorē, & sicut idola fabricata sunt ad exemplum idoli Beli pīe dīcti: ita etiam ex eis nominata sunt, quia primum idolum vocatum est Belus, sicut vocabatur ille pro quo factum est idolum. Alij confirmili ter nominauerunt, qui aliqui vocauerunt idolum suum Bel, aliqui Beel, aliqui Beelzebul, & aliqui Baal. Apud Babylonios autem vocabatur Bel. Et hoc est quod dicitur hic: Erat quoq; idolum apud Baby. no. Bel. Simila est farina delicatissima. Artaba est genus mensurę continuę tres modios: sed cuius quantitatē sit modius hi acceptus non habetur per certitudinem, quia quantitas modū variatur secundū diversas ciuitates & terras, sed possumus hic aliquā coniecturare per literam sequentem. Ille enim duodecim artabas continebant triginta sex modios farinae, & tantum facieban de pane quantum sufficiebat sacerdotibus Belis & familiis eorum qui dicuntur suis septuaginta. infra eodem ca. & Vnde amphora sex. Amphora si vas quadratum habens duces artus ad motum aurum, ut dicitur Idf. 16. Etymol. Amphora autem continet apud Graecos pedem quadratum de vino. & tunc non accipiunt solum pro vase in generali, sed etiam pro certa mensura: quatum autem amphora tenet apud Babylonios de quibus est his sermo, non habetur per certitudinem in litera: sed solon per conjecturam scđm sufficiētiam personarū quibus ministrabatur illud vīnum, sicut dicitur est de jāvī. d Rex quoque colebat eum. Credens aliquā diuinū esse in eo ex tanta conēctione: omnes enim Gentes semper cōfūmaverunt Deum esse aliquā magnū super hōmē, & ideo omnia mirabilia excedēta virtutē humana vel secundū rem vel secundū opinionē colebat ut Deus.

e Porro Daniel adorabat Deum suum. Deum cīli qui licet sit Deus omnium per creationem: dicitur tamen Deus Danielis specialiter per cultum speciale. Sequitur.

f Non colo idola manu. Quia in talibus nihil potest esse diuinitatis, cum sint infra hominem sicut quedam opera humana.

g Sed viventem Deum. Quia ipse est formaliter vita, cum Deus sit

lumen & formā.

M O R A L I T E R.

* b Eras quoque idolum nomine Bel, & impendebantur in eo per dies singulos artabas duodecim. Per istud idolum quod ut Deus vivens colebatur, eo quād multa comedere credebatur, significatur gula vitium & ex consequenti luxuria. Dicit enim Hierony. Vener & genitalia sunt membra propinqua, & ex vicinitate membrorum designatur vicinitas vitiorum. Igitur Bel vel Deum venientem colunt gulosi & luxuriosi, sicut dī Phil. 3. d. Quotū Deus venit est, & gloria in confusione corum qui terrena sapiunt. Et de cūlū istū Dei dicit Bern. Dīs solent templū confirū, ataria etiā, ministri ad seruendū deputati, immolati pecudes, & thura cōcremari: Deo venti templū est coquīta altare, mena: ministri, coquinarī: immolati pecudes, cocta carnes: fūmus incen sūrū, odor saporū. Cultores autem Belis deprehensi fuerunt per sapientiam Danielis, sicut dicitur infra.

* An-

Asium inell' gere quod est nobilissimum vivere, ut habeatur duodecim meta-physic. Est cuam Dena vita effectus causans in alijs viam & motum, ut dicitur Act. 17. s. In ipso vienam monemur & finiamur.

a Et habet. Quia potest omnia ad nihil redigere, sicut de nihilo creavit omnia.

b Et dixit rex ad eum. Nonne videatur. Argumatum autem sicut sp. visat ex coniectione, quia nibil carens vita comedit cum sit actus vegetativa anime.

c Et ait Da. & intrinsecus luteus. Et per consequens non habens viam nec vi- scera nec huiusmodi membra cibam re- cipientia, & sic pater primum & erroris accusatio per Danielem.

d Et iratus rex. Hic consequenter ponitur erroris accusati disquisitio. Et hoc est quod dicitur: Et iras. Ratio fuit, quia illa ex pess. fecebat debuila regis, & alia necessaria sacerdotum dababant a com- munitate populi. Sic erant in grau- me regni: hoc enim fuit obseruatum apud omnes Gentes quasi de iure Gentium, q. sacerdotes vacantes diuina cultui reci- piebant necessaria a communitate popu- li vel ab illo qui praeter coitari. unde di- citur Gen. 47. q. sacerdotes Aegypti non sunt compulsi vendere possessiones suas tempore famis, quia eis viualia pre- bebantur ex horis publicis. Quid se- quitur patet in litera vsque ibi:

e Tu rex p.e. & vi. i. tempora aqua secundum modum illius terre in qua propter vini fortitudinem non bibitur sine aqua admixtione.

f Et clade ostium. Hic enim erat mo- dus sigillandi antiquitus, ut habeatur Efber. 8. Et in anulo isto erat imago regis sculpsa. Sequitur:

g Continebant autem, quia fecerant sub men- sa introitum absconditum, & per illum ingrediebantur semper & deuorabant ea. Factum est igitur postquam egressi sunt illi, & rex posuit cibos ante Bel: praecepit Daniel pueris suis, & attulerunt cinerem & cribra- uit per totum templum coram rege & e- gressi clauerunt ostium, & signantes annu- lo regis, abiuerunt. Sacerdotes autem ingressi sunt nocte iuxta confuetudinem suam, & vxores & filii eorum, & comederunt omnia & biberunt. Surrexit rex & summo di- luculo & Daniel cu eo, & ait rex: Saluane sunt signa Daniel? Qui respondit: Salua- rex. Statimque cum aperiuisset ostium: in-

a Videatur hic falli quod solet dici: Magnam vocem non esse nisi in sanctis tantum, sed hoc pericope apud Hebreos dicuntur non habent.

i tuitus rex mensam, exclamauit vox ma- gna. Magnus es Bel, & non est apud te dolus quisquam. Et risit Daniel, & te- nuit regem ne ingredieretur intro, & di- cit: Ecce pavimentum: animaduerte cuius vestigia sunt haec. Et dixit rex: Video vestigia virorum & mulierum & infantium. Et iratus est rex. Tunc appre- hendit rex sacerdotes & vxores & filios eo- rum, & ostenderunt ei abscondita ostio- la, per quas ingrediebantur, & consume- bant quas erant super mensam. Occidit ergo illos rex, & tradidit Bel in potesta- tem Danielis, qui subuertit eum & tem- plum eius. Et erat draco magnus in lo- co illo, & colebant cum Babylonij. Et dixit rex Danieli: Ecce nunc non po- tes dicere, quia iste non sit Deus vi-

m Et attulerunt cinerem, & cribra- uit per totum templum coram rege. Ad hoc non vidaret rex manifeste quod nulla vestigia erant ibi, quando exiuit de templo: & signatum est ostium ut deprehenderentur sacerdotes per viam aliam intrasse. Quid patet in litera vsq;

n Statimque cum aperiuisset ostium intuitus rex mensam. Ad videndum si cibaria erant comedita.

o Exclamauit vox magna. Ad lan- dandum Deum suum.

p Magnus es Bel. In virtute qui tam comedisti, vidit enim meniam vacuam, quod totum comedisset.

q Et non est apud te dolus quisquam, id est illa fraudulenta quam Daniel af- firmabat.

r Et risit Daniel. Ex regis simplicitate.

s Et tenuit regem, ne ingredieretur intro. Donec vidisset vestigia il- lorum, qui de nocte intrabant ad comedendum ea que erant posita su- per mensam. propter quod sequitur:

t Ee

t Et dixit, scilicet Daniel regi. Ecce paumentum, animaduerte cuius vestigia sunt haec. Et &c. Ves- gia infantium a vestigis virorum distinxit per quantitatem pedis que minor est pueris quam in viris. Vestigia autem mulierum distinxit a vestigis virorum per figuram, quia mulieres ha- bent calceamenta alterius figura quam viri in terra illa.

y Et iratus est rex. Quia peren- dum cognovit, scilicet falsitatem sa- cerdotum.

z Tunc apprehendit rex sacerdotes. Tanquam coniuctos.

a Et ostenderunt ei abscondita ostium. Quia fuerunt positi in questionibus & tormentis ad talia resuandum.

b Occidit ergo illos. Hic consequenter ponitur erroris inveniunt extirpatio & mortem sacerdotum, & destructionem iudei & templi. Et hoc est quod dicitur hic: Occidit ergo illos rex, i. occidi fecit.

c Et tradidit Bel in potestatem Da- li faciendum quidquid vellet.

d Qui subi. e. Idolum communendo.

e Et templum e. Ipsam defrumento.

f Et erat dra. ma. Hic ostendit Daniel audacia in invasione draconis re- nerosi. Et dividitur in duas partes, quia primo ponitur invasionis ratio. Secunda, ipsa invasio: ibi: Tu autem da. Rato au- tem invasionis fuit, quia rex solebat Daniel draconem colere. Et hoc quod dicitur hic: Et erat draco magnus in lo- co illo in Babylonie in quadam templo, in quo locus subterraneus erat ruitus draco erat.

g Et colebant eum Babylonij. Quia sicut dictum est, quando homines vide- bant insolitus quid & mirabile excede- dens hominis virtutem, reputabatur illud tanquam Deum. Modus autem colendi, va- rit dicunt aliqui, erat per quedam infra- metu facta de corio uitiduo plena aqua. Et video dicebantur hydraulica, ab hydros quod est aqua. Sacerdotes igitur illius templi percutiebant illa hydraulica virga, & sic reddebant sonitum terribilem, ad quem excitatus draco emittebat aliquando fumum, aliquando ignem: quod ho- mines vulgares videntes istud reputab- bant quasi sacrum. Et sic inclinati ad tem- ram adorabant, quia in hoc decepti erat a sacerdotibus contubitus illum draconem propter questionem temporalis quem inde reportabant. Et similiiter aliquando fit in ecclesia maxima deceptio popu- li in miraculis fictis a sacerdotibus vel eis adhucientibus propter lucrum tempo- rale. Et talia scilicet sunt extirpanda a bonis prelatis, sicut ista extirpata sunt a Daniel.

h Et dixit rex Danieli. Quia iste non sit Deus viuen. Adora ergo eum. Ex- cusebam te Daniel, ut viam est de ad- ratione Belis, quod hoc quod non erat Deus viuen non poteras autem dicere de ihu- cone, quin haberet vitam.

i M O R A L I T E R.

x Animaduerte cuius re. Et sic fuerunt puniti morte sicut ibi dicitur: b Occidit ergo illos. Daniel autem inter- pretatur iudicis Dei. Et sic p. eius factu significatur, q. cultores veteris, s. gulosi & luxuriosi per Dei iudicium co- denabuntur, & igni gehennae tradentur.

f Et erat dra. &c. p. draconem, de quo dicit Aug. in sermone de quoda: leo aperte irascit, draco occulte insidiat: fraus & malitia designat, & id draconem colit illi qui p. fraude & malitia p. preditorum. c. etiam condamnatur aeternae mortis fraus, & malitia preditorum. Et ait Daniel: Record. es mei Deus. Prior enim benedixit Deum quoniam sioneret cibum. Hoc est enim coniunctio landabilis.

e Venit ergo, Hic ponitur liberatio Danielis de lacu cum dicitur: I' ce- nit ergo rex die sep. quia Daniel erat condemnatus ad hoc quod flaret ibi per sex dies naturales.

f Ut lugeret Daniel & cat. Quia probabiliter credebat ipsum mor- tuum.

g Et

*** e** Fecebat massas & dedit in os dra. & di. est dra. Sic per Dei iudi- cum condemnatur aeternae mortis fraus, & malitia preditorum. Et ait Daniel: Record. es mei Deus. Prior enim benedixit Deum quoniam sioneret cibum. Hoc est enim coniunctio landabilis.

d Porro Angelus do. restituit Habacuc confessum in lo. suo. Per quod significatur, quod defensor iustitiae & oppretorum consolator, Angelico ministerio ad locum sibi preparatum in empyreum deducetur, quod nobis concedat &c.

g Tom. iiiij.

b b

Prologus B.Hiero.in lib.duodecim prophē.

E g a Et ecce Daniel se. viiius & sanus.
b Et exclamauit rex vo. m. d. Magnus
es dom. &c. Viso enim miraculo magnifici
cauit diuinam potentiam.
c Et extraxit eum. Iam n. transferat se-
ditio populi, & maxime quia videbat per
effectum virtutem Dei ipsius.
d Porro illos qui perditionis eius cau-
ta fuerunt &c. Incitatio multitudinem
populi ad clamorem predictum & sedi-
tionem.
e Intromisit in lacum. Istud enim fuit
iustum secundum legem talionis, ex quo
declarata fuit iniuria Danielis.
f Et deuorati sunt in mo. in quo appa-
ruit saluatio Danielis magis miraculosa.
g Tunc rex ait: Pauant ha. Viso enim
miraculo predicto rex voluit magnifica-
re diuinam potentiam, non solum in Baby-
lone, sed in toto regno sibi subditio, & hoc
est.

cum & introspectit, & ecce Daniel sedes
in medio leonum. Et exclamauit voce
magna rex, dicens: Magnus es domine
Deus Danielis. Et extraxit eum de lacu
leonum. + Porro illos qui perditionis
causa fuerant, intromisit in lacum:
& deuorati sunt in mometo coram eo.
Tunc rex ait: Pauant habitates vniuer-
sam terram Deum Danielis: quia ipse
est saluator & liberator, faciens signa &
mirabilia in celo & in terra, qui libera-
uit Danielem de lacu leonum.

Finit Daniel propheta cum additioni-
bus, que non sunt de canone.

Incipit expositio fratris Britonis in prologum duodecim prophetarum.

Non idem ordo est duo, pro. Iste prologus cōis est duode-
cim paruis prophetis, & habet quatuor particu-
las. In prima tāgi apud
Hebreos & Lxx. diuerfi-
tas ordinis prophetarum, cum di-
citur: Non idem ordo est &c. In se-
cunda ostēditur, q̄ varium habet
modum sc̄rendi, ibi: Hosea com-
maticus est &c. In tertia subditur
corū collectio in vnum, ibi: Et q̄a
longum est &c. In quarta distin-
guuntur tempora prophetationū
ibi: Et Hosea synchroñō Iāiq &c.
His visis literāe insistamus.

Fa Apud He. Quos Ieremias imita-
c. Qui est &c. Latinos. secundum
Lxx. interpres. vnde dicit glo.
Ordo. xij. prophetarum secundi-
Lxx. talis est. Hosea, Amos, Mi-
cheas, Iohel, Abdias, Ionas, Naū,
Abacuk, Sophonias, Aggeus, Za-
charias, Malachias. Secundum He-
breos verò, quos Hieronymus se-
quitur, talis est ordo: Hosea, Iohel,
Amos, Abdias, Ionas, Micheas,
Naū, Abacuk, Sophonias, Ag-
geus, Zacharias, Malachias.

d Vñ. Quia, apud Hebreos quos
sequimur sunt taliter ordinati.

e Secundid qđ le. Apud Hebreos.

f Hic i. ista trāslatione qua mo-
do communiter vtitur ecclesia.

g Disjunct. Ante translationē istam
communiter currebat editio. Lxx.

h Hosea. Sicut ait Isid. Etymol. V. saluator aut saluans in-
terpretatur. Dū-n-iram Dei in populu Israēl ob crimē Ido-
lolatriæ p̄phetasset, domui Iude salutē pronūciavit: pp qđ
Ezechias rex Iuda sublati idolis quez præcedentes cōlebra-
uerant, templum dñi purgasce ac purificasse monstrarunt.

i Comma. Et. Interlinearis. i. abbreviator: per qđ tangit pro-
prietas cōmatis. Est. n. cōmā pūctata: prolatio orationis per
minores decisiones, vt: ore, genis, oculis, Paride mētiris ades-
se: eloq., forma, nobilitate care: ecce quilibet decisio sue
particula orationis paru valet per se, sed oēs insimil aggre-
gatæ reddit perfecū sensum. Colon autem est punctata
prolatio fī maiores decisiones, q̄ perfectū reddit sensū,
sed non pfectā sententiā, sicut dictū est suprā in Prologo su-
per Isa. Dī ergo abbreviator, quia breves habet clausulas,
quarum quilibet per se nec perfectō sensum reddit nec
perfectam sententiam. Vnde cum Hieron. dixisset Hosea

commaticus est, exposuit seipsum, dicens:

K Et. Pro id est.

l Quasi per sen. loquens. Licet. n. quilibet clausula videat com-
pletā representare s̄niam, tñ suspendit sententiā vñ; post
cōpletā orationē sicut patet in constructione s̄pens
sua. Verbigratia Hosea, i. dr. Vade, ecce quasi vna sententia: Et

Sume tibi vxore fornicationū, ecce quasi alia sententia: Et

fac filios fornicationū, ecce quasi tercia s̄nia, & tñ nondum
completur vñ; ad finem verius, cum dicitur: Quia fornicās

fornicabitur terra à dño. Vnde sic intelligenda est glos. que
dicit:

est quod dicitur hic: Pauant. i. tāne
blāphemare. Habitantes vniuersam ter-
ram. Hyperbole est ad exprimendam
magnitudinem s̄uaregn, quia non erat
terra erat sibi subiecta. Deus Danielis,
licet enim sit Deus omnium, dicit us-
men hic Deus Danielis per sc̄lum spe-
cialem, & quia ipsum Danielis specia-
liter saluauerat per euidentē miraculū.
Et hoc est quod subditur: Quia ipse est
liberator & saluator s̄a, fig. id est opera
super naturam, que homines inducent ad
cognoscendū diuinam excellētē, quia
diuina potentia & misericordia cognita
est in liberatione Daniels, & sua ini-
stitia in s̄uorum accusatorum deuorante:
& per hoc rex gentilis & populus
ei subiectus fuit inductus ad laudandum
Deum, qui est benedictus in secula se-
lorum. Amen.

Prologus in librum Hoseæ.

332

Item aliis prologus.

R Egule sunt h̄c, sub quibus signi-
ficationibus nominū, ad quas
tribus per prophetas sermo dñi
dirigatur. Quotiescumq; ad decē tribus
tendit prophetia, sub his nominibus
designantur: id est Ephraim, Samaria,
Iſrael, Joseph, Iezrahel, Bethel, Bethauē,
& interdū Iacob. Qñ autem ad duas lo-
quit̄ tribus, sub his nominibus sermo
profertur: id est Iuda, Ierusalem, Benia-
min, domus David, & interdū Iacob.
Aliquoties Iſrael ad totas duodecim tri-
bus refertur. Duplex est apud Hebreos
sententia de his quatuor versibus, qui in
capite sunt prænotati. Pleriq; enim di-
cunt, q; ab Esdra scriba in omnibus pto-
phetis sic fuerit titulatum, vt p̄scripto
vniuersiūsq; noīe prophetia cuius sit se-
quens noscatur. Ipse est aut̄ Esdras, q; vlti-
mus p̄pheta Malachi noīe scribit.

Alij verò dicunt, q; ab ipsis prophetis per
spiritūsanctū, vt cetera sunt scripta.
Incipit prologus in librum Hoseæ prophetæ.

T Emporibus Oziæ & Ioathæ A-
chaz & Ezechiæ regū Iuda & le-
roboam filij Iohas regis, Hosee fi-
lij Beeri ad prophetā dicēdū spirituſan-
cto repletus est, De memorato itaq; nu-
mero regū, Achaz rex Iuda, & Ieroboā

rex Iſrael dñm derelinquentes/ vt histoi-
ria regū & Paralipomenon indicat/ etiā
Iſrael idolatriæ crīmē imperio ac po-
testate sua admittere coegerūt. Propter
qđ Deus ad Hosee h̄c loquitus est, di-
cens: † Accipe tibi vxorē fornicariā siue
fornicationum, & fac filios fornicatio-
nis. Fornicariā itaq; nō telocati corporis
meretricē, sed Gentile, Deū ignorantem
appellat, qua Dei creatoris sui amore
cōtempto, simulacrorū se subiecit des-
iderijs. Sed cū Dei p̄cepto prophetā in
hac re paruisse, cōceptum ex ea filium
Iezrahel p̄cepit nominare, Deo polli-
cente poſt breue tempus sanguinē Iez-
rahel in domo Iehu vindicare. Cuius
promotionis hēc causa est, Iehu per Eli
læum in regem inuncto ad defendendū
sanguinē Naboth, ciuius Iezrahel (qua-
tunc tpi metropolis erat,) quē Iezrahel
Achab regis Iſrael vxor interemerat, si-
cut regum historia exponit. Is cum gra-
uiter iuxta diuinū p̄ceptū vindicandi
sanguinis cā in oēm memorati domū
deliquisset, hoc pacto dñm dereligiſe iue-
nit: cui⁹ p̄nepte Ieroboā (q̄ lectione
cōprehēsus est) originis suę facta imitā-
te, ac cōtra Dei p̄cepta & religionē cū

3. Reg. 21.

s Iehu per Eliseum in regem innōcio.

4. Regum 9. hoc videur falsum, q̄a

ibi legitur q̄ Eliseus misit vñi de

filii prophetarum qui vñxit eum.

Reſpondeo, ipse dicitur in unxifīcē,

quia autoritate eius vñctus est.

t Ad defendantum sanguinem: Id est

vindictam. Simile Judith, j. d. iu-

ravit Nabuchodonofor, quōd de-

defenderet se omnibus his.

u Metropolis erat. In regno Sam-
aria, id est ciuitas ad cuius mensu-
ram alias ciuitates disponebantur,
à metros quod est mētura, & polis
quod est ciuitas.

x Interemerat &c. id est interimi

p̄ceperat. 3. Reg. 21.

y Memorati. scilicet Achab.

z Deſeript. &c. Interficiendo. 4. Re-
gum. 9.

a Dominiū dereliquisse. 4. Regum de
cimo. Non recessit à peccatis le-
roboam &c.

b Cuius p̄cepto Ieroboam. Iste non

fuit filius Nabath, sed filius Iosas

pronepos Iehu. Iehu enim genuit

Iochaz, Iochaz genuit Iosas, Iosas

autem genuit Ieroboam. quarto

Regum. 14.

c Qui lectione comprehensus est. id est

in scriptura comprehensus est te-

qui facta patrum suorum, scilicet.

4. Regum 14. Regnauit Ieroboam

filius Iosas regis Iſrael in Samaria

quadraginta & vno anno, & fecit

quod malum est coram domino,

non recessit ab omnibus peccatis

Ieroboam filii Nabath. Vel me-
lius: Qui lectione comprehensus

Hosea scilicet in titulo cum alijs

regibus Iudea.

d Cum populo Iſrael agente. Jan. &c.

Nota quōd in libro isto nomine

Iſrael decem tribus significantur,

quia cum essent plures quam alijs,

nomine patris vocatae sunt, duæ aliae tribus nomine Iuda.

In quibusdam Biblis scribitur hac notula que sequitur.

Regule sunt haec sub quibus significacionib⁹ nominum

Tom. iii.

bb 2 ad

Prologus Argumentumq; in librum Hoseæ

ad quas tribus per prophetas sermo domini dirigatur: quo
Etiemque ad decem tribus tenditur propheta sub his no-
minibus designantur, i. Ephraim, Samaria, Israel, Joseph,
Iezrael, Bethel & Bethuem & interdum Iacob. Quando
autem ad duas loquitur tribus, sub his nominibus sermo
profertur Iuda, Ierusalem, Benia-
min domus David, & interdum Ia-
cob. Aliquoties autem Israel ad to-
tas duodecim tribus refertur.
a. In loco certo. Vel certe vel melius,
terre.
b. Fue profusus. 3. Reg. 21.
c. Patris i. proau. simile Dan. 5. Na-
buchodonosor pater tuus. i. auus
tus, mox scripture, q̄ saepe auos
& proauos patres vocat. sūptā pro-
ximo ponit genealogia.
d. Redundat. sīg. In hoc videtur domi-
nus iniustè egisse cum Iehu: non
enim peccavit in effusione sanguis
Naboth, immo meruit vindicando
eam. vnde 4. Reg. 10. Quia
studiosè egisti quod rectū erat &
placebat in oculis meis, & omnia
quaे erant in corde meo fecisti cō-
tra Achab: filij tui usque ad quartam generationem fede-
bunt super thronum Israel. Respondeo. Hoc per simile di-
ctum,

Incipit postilla venerabilis patris fratris Nicolai de Ly-
ta super librum duodecim prophetarum, Primo eius-
dem prefatio.

Duodecim prophetarum ossa pollutat de loco suo. Ecl. 49.
Sicut in libro psalmorum psalmi à dieris: autoribus com-
positi in uno libro complectantur, qui dici-
tur liber Psalmorum, ut ibidem fuit pleni-
nus declaratur, sic propheticæ. xij. proph-
etarum in hoc libro reponuntur, qui dicuntur
liber. xij. prophetarum: de quo potest accipi
verbis propositis. Duodecim prophetarum. C. In quo duo notantur in gene-
rali: autorum qualitat. scilicet: dicuntur: Du-
odecim prophetarum ossa pullulant, & li-
bri huius sunt. scilicet, cui dicitur: De loco suo:
quia hic coartantur quasi in uno loco. Circa primum in xij. prophetis
quatuor fuisse notatum est. N. numerus conueniens, ibi: Duodecim. V. ius
in inspiciens: Prophetarum. Virtus flabiliens: Ossa. Et fructus profiliens:
Pollutio. Aut. Circa primum stat patet ex nomine, quod numerus duode-
cianus ex denario & binario componitur. Per denarium vero deinceps pre-
cepta decalogi, per binum autem dilectione Dei & proximi designan-
tur. Iste propter deinceps precepta decalogi ex dilectione Dei & proximi
seruerunt, & alios ad hanc obseruationem efficaciter induxerunt,
v. patet ex processu huius libri: propter quod sub numero duodenario
conuenienter colliguntur, & ideo in duodecim Patriarches figurantur,
quia tanquam patres populi ipsi in obseruationem decalogi ex
charitate Dei & proximi verbis & operibus induxerunt. ideo de ipsis
potest dici illud Gen. 35. Exant autem filii Iacob duodecim. Per Iacob
(qui supplantator interpretatur) ipse Deus omnibus presidens & sub
pedibus suis tenens intelligitur, cuius filii per adoptionis gratiam fure-
runt isti duodecim prophetæ, & sic patet primum. Circa secundum
confidit. Aut. q̄ sicut vissus corporalis sicut ad superficiem viss corporis,
& vtrā non progreditur, sic intellectus naturali cognitione stat ad
illud quod ex sensibilibus potest cognosci, nec vtrā potest progredi.
Sed intellectus propheticus lumine diuino confortans progreditur vtrā,
scilicet ad cognoscendum futura contingentia, cordium occultia, & simi-
lia: sicut plenus fuit declaratum in principio libri Psalmorum. & ideo
prophetæ antiquitus appellabantur videntes, quia videbant illa que alijs
erant occulta. secundum quod dicitur. 1. Reg. 9. Qui enim propheta dicitur
bodie, vocabatur olim videntes. verum amen, quia hoc siebat virtute
diuina. ideo dicitur. 2. Pet. 1. d. Non voluntate humana allata est al-
iquando prophetæ sed spiritus sancto inspirati locuti sunt sancti Dei boni-
nes, & sic patet secundum. Circa tertium sciendum, q̄ accipiendo ge-
neraliter ecclesiam, vna est veteris testis, ac noui, secundum quod dicit
Grego. Homil. 7. Quis patris familiæ vniuersitatem similitudinem tenet quā
conditor noster, qui eos quos condidit sic possidet, sicut dominus subditos
in domo, qui habet vineam, vniuersalem, & ecclesiam, que à primò
Abrahā usque ad ultimum electum qui in fine mundi nasciturus est,
quot sanctos protulit, scilicet tot palmites misit: & sicut est vna eccle-
sia, sic est vnum ecclesie corpus. Huic autem corporis robore tempore
vete. testi. constituit in sanctis prophetis, propter quod merito dicuntur
huius.

Et quia sicut illi puniti sunt, quia Naboth interfec-
runt, sic & isti quia dominū dereliquerunt. vnde. 4. Reg. 10.
Porro Iehu non custodiuit ut ambularet ī lege dei Israe-
l. e. Do. au. Iu. Hic tangitur promulgata facta bonis.
f. Misericordia lectione com. i. nota misericordia, secundum q̄
legitur. 4. Reg. 20. b. De manu re-
gis Ieroboam liberabo te. & 4. Re-
gum. 19. in multis locis.
g. Ob hoc, i. propter hoc.
h. Pro. 31. i. facta promulgatio libera-
tionis.

i. Quia Ezechias &c. Alter exponi-
tur. Mihi lec. com. f. de qua legitur
Hosea. j. c. Domini Iuda miserebor,
& saluabo eos ī dñs Deo suo. Hec
saluatio legitur. 4. Reg. 19. g. quan-
do vna nocte perculta tum in ca-
stris Assyriorum clxxv. milia. Ob
hoc. i. Promilla est misericordia.
Quia Ezechias rex Iuda filius Achaz
sublati idolis. 4. Reg. 18.
K. Pater eius. Achaz.
l. Templum Del purgasse. Per ecclesio-
nem fordum, & ex hoc purifica-
tum. vnde subditur:

m. Et p. 2. Paral. 29. a. Mundate domum domini Dei pati-
nostrorum, & auferite oēm immunditiam de omni sanctuario.

huius corporis ossa, & ideo in persona huius corporis dicit Mytil. san-
ctus Iob. 10. c. Offibus & neruis compagisti me. Quia corpus ecclæ-
siae rete. testi. compactum fuit & fortificatum per sanctos prophetas, q̄
pro veritate fidei & morum constanter steterunt contra idololatrias, &
plures eorum per martyrium transierunt, vt Amos & Isaías & plures
alijs, & ideo merito dicuntur ossa propter
actum fortitudines, & etiam neq̄ propter
connectionem charitatis, & sic pater
tertium. Circa quartum considerandum,
quod duodecim prophetæ non soli in
vita verbis & exemplis fecerunt fructum
optimum, sed etiam post mortem, & faci-
cione v̄que ad finem mundi per distin-
cionem eorum in hoc libro contentam, propter
merito dicuntur continēt p̄dulare, pro-
pter quod de qualibet eorum p̄tēt dicit
lud. Eccle. 5. o. b. Quasi alii pululans, &
quasi cypressi in altitudinem se excolli-
bunt. In quo intendit per irreptionem. x. tribuum duas
tribus Iudam & Beniamin in mandatis Dei stabilitate. Se-
cundum tropologiam Materia sunt heretici scripturam fa-
ciam depravantes, in quo intendit ecclesiasticos viros con-
tra eorum prauitatem mure. Vnde apparet, q̄ quicunque
Hosee contra Ephraim loquitur, ad personam hereticorum
referuntur. Scdm allego. Materia, sunt ecclesia & ecclesiasti
civili. Prophetauerunt autem eisdē tribus Hosee & Isaías &
Iohel & Amos & Abdias & Jonas & Micheas, de captiuitate
decem tribuum & destruacionem illius regni quidā eorū
viduerunt. Quod incepit a Ieroboā filio Nabāth usque ad
Hosee annis ccl. permanit. Hiero. Hosee interpretatur sal-
uator. Factus est autem sermo domini ad prophetā, vt pro-
phetam quadammodo inspirando Deum faceret & saluato-
rem populi sui, annuncians illi verba Dei, & praebendo
exempla bene vivi. Sancti autem ad eos fit sermo dñi
sunt dñs & saluatores per gratiam, cum sit vnu Deus & sal-
uator per naturam, qui per omnes illos prefiguratus est. Si
gnificat ergo Hosee Christum filium eius p̄tēt qui de seip-
so dicit: Dereliquerunt me fontem aquae viuæ, & foderunt
sibi cisternas quā aquas non valent continere. Habet enim
puteus aquas de viuo fonte manentes. Cisterna vero exte-
rius aduentias quas & refrigerat.

b. In die. Ozi. Hiero. Hi reges regnabant in populo Dei cuius
nomen est confessio: sed in Israel que sibi idola fecerat,
regnabat Ieroboā, qui interpretatur chronimos. i. galatas
vel

et. Quid signi-
catur. per
duodecim
prophetas
et. In prolo-
go duodecim prophetarum. vbi dicitur in posil. Sicut in lib-
ro Psalmorum psalmi à dieris: autoribus compo-
si. C. A D D I T I O .
Secundum sententiam B. Augustini omnium Psalmorum in ful-
teriori contentorum autem fuit ipse David, licet quidam psalmi ab
alijs intitulentur, vt ab Asaph & filiis Chor, & huiusmodi: Quia
quidem sententia, licet ei ab aliquibus contradicatur, nihilominus
probabilior videtur & verior: prout sufficienter fuit declaratum in
additione super psalmum primum.

R E P L I C A .
In præfatione duodecim prophetarum postillator dicit: Sicut
psalmi à pluribus editi continentur in uno libro Psalmorum, ita
istæ prophetæ ponuntur in uno libro prophetarum. Contra quod
Burg. dicit omnium Psalmorum David sicut autorem secundum
opinionem beati Augustini. Quid autem mihi videatur ad concor-
dandum opiniones sanctorum doctorum August. & Hieron. vide
supra circa primum psalmum in correctorio.

Glos. ord. Hoseæ Cap. I. Glos. ord. 333

O Rdo duodecim prophetarum secundum. Lxv. ta-
lis est: Hosee, Amos, Micheas, Iohel, Abdias, Io-
nas, Naum, Abacuk, Sophonias, Aggeus, Zacha-
rias, Malachias. Secundum vero Hebraeos quos &
Hieronymus segit, talis est ordo: Hosee, Iohel, Amos, Abdias,
Jonas, Micheas, Naum, Abacuk, Sophonias, Aggeus, Zacha-
rias, Malachias. His autem exponitur translatio īm Hebræa veritatem
ā Hierony. facta & cōposita. No-
mina Rex. x. tribū: Ieroboā, Ba-
afa, Zamri, Achab qui & Achaz,
Iorā, Iochaz, Ieroboā, Scilū, Pha-
cia, Hosee, Nadab, Hela, Amri,
Hozias, Iehu, Loas, Zacharias, Ma-
nahem, Phacec vltimus. Nomi-
na, Regum duarum tribuum: Ro-
boam, Asa, Ioram, Athalia, Ama-
sias, Ioathā, Ezechias, Amon, Ioa-
chaz, Iechonias, qui & Iochachin,
Abia, Iosaphat, Ochozias, Iosas,
Ozias, Achaz, Manasses, Iosias,
Eliachim, Sedecias.

Incipit liber. xij. prophetarum
& Primo Hosee. Cap. I.
V er. do. Hieron. Materia
Hosee triplic est. Alia
est enim secundum hi-
storiā, alia secundum
tropologiam, alia secundum alle-
goriam. Loquitur n. secundum hi-
storiā. x. tribū: quā vocātur
Israel & Ephraim et Ioseph et Sa-
maria et Iezrael, propter diuersas
causas, quæ ex sequentibus pate-
bunt. In quo intendit per irreptionem. x. tribū: duas
tribus Iudam & Beniamin in mandatis Dei stabilitate. Se-
cundum tropologiam Materia sunt heretici scripturam fa-
ciam depravantes, in quo intendit ecclesiasticos viros con-
tra eorum prauitatem mure. Vnde apparet, q̄ quicunque
Hosee contra Ephraim loquitur, ad personam hereticorum
referuntur. Scdm allego. Materia, sunt ecclesia & ecclesiasti
civili. Prophetauerunt autem eisdē tribus Hosee & Isaías &
Iohel & Amos & Abdias & Jonas & Micheas, de captiuitate
decem tribū & destruacionem illius regni quidā eorū
viduerunt. Quod incepit a Ieroboā filio Nabāth usque ad
Hosee annis ccl. permanit. Hiero. Hosee interpretatur sal-
uator. Factus est autem sermo domini ad prophetā, vt pro-
phetam quadammodo inspirando Deum faceret & saluato-
rem populi sui, annuncians illi verba Dei, & praebendo
exempla bene vivi. Sancti autem ad eos fit sermo dñi
sunt dñs & saluatores per gratiam, cum sit vnu Deus & sal-
uator per naturam, qui per omnes illos prefiguratus est. Si
gnificat ergo Hosee Christum filium eius p̄tēt qui de seip-
so dicit: Dereliquerunt me fontem aquae viuæ, & foderunt
sibi cisternas quā aquas non valent continere. Habet enim
puteus aquas de viuo fonte manentes. Cisterna vero exte-
rius aduentias quas & refrigerat.

Incipit liber. xij. prophetarum
& Primo Hosee. Cap. I.

V er. do. Hieron. Materia
Hosee triplic est. Alia
est enim secundum hi-
storiā, alia secundum
tropologiam Materia sunt heretici scripturam fa-
ciam depravantes, in quo intendit ecclesiasticos viros con-
tra eorum prauitatem mure. Vnde apparet, q̄ quicunque
Hosee contra Ephraim loquitur, ad personam hereticorum
referuntur. Scdm allego. Materia, sunt ecclesia & ecclesiasti
civili. Prophetauerunt autem eisdē tribus Hosee & Isaías &
Iohel & Amos & Abdias & Jonas & Micheas, de captiuitate
decem tribū & destruacionem illius regni quidā eorū
viduerunt. Quod incepit a Ieroboā filio Nabāth usque ad
Hosee annis ccl. permanit. Hiero. Hosee interpretatur sal-
uator. Factus est autem sermo domini ad prophetā, vt pro-
phetam quadammodo inspirando Deum faceret & saluato-
rem populi sui, annuncians illi verba Dei, & praebendo
exempla bene vivi. Sancti autem ad eos fit sermo dñi
sunt dñs & saluatores per gratiam, cum sit vnu Deus & sal-
uator per naturam, qui per omnes illos prefiguratus est. Si
gnificat ergo Hosee Christum filium eius p̄tēt qui de seip-
so dicit: Dereliquerunt me fontem aquae viuæ, & foderunt
sibi cisternas quā aquas non valent continere. Habet enim
puteus aquas de viuo fonte manentes. Cisterna vero exte-
rius aduentias quas & refrigerat.

Incipit liber. xij. prophetarum
& Primo Hosee. Cap. I.

V er. do. Hieron. Materia
Hosee triplic est. Alia
est enim secundum hi-
storiā, alia secundum
tropologiam Materia sunt heretici scripturam fa-
ciam depravantes, in quo intendit ecclesiasticos viros con-
tra eorum prauitatem mure. Vnde apparet, q̄ quicunque
Hosee contra Ephraim loquitur, ad personam hereticorum
referuntur. Scdm allego. Materia, sunt ecclesia & ecclesiasti
civili. Prophetauerunt autem eisdē tribus Hosee & Isaías &
Iohel & Amos & Abdias & Jonas & Micheas, de captiuitate
decem tribū & destruacionem illius regni quidā eorū
viduerunt. Quod incepit a Ieroboā filio Nabāth usque ad
Hosee annis ccl. permanit. Hiero. Hosee interpretatur sal-
uator. Factus est autem sermo domini ad prophetā, vt pro-
phetam quadammodo inspirando Deum faceret & saluato-
rem populi sui, annuncians illi verba Dei, & praebendo
exempla bene vivi. Sancti autem ad eos fit sermo dñi
sunt dñs & saluatores per gratiam, cum sit vnu Deus & sal-
uator per naturam, qui per omnes illos prefiguratus est. Si
gnificat ergo Hosee Christum filium eius p̄tēt qui de seip-
so dicit: Dereliquerunt me fontem aquae viuæ, & foderunt
sibi cisternas quā aquas non valent continere. Habet enim
puteus aquas de viuo fonte manentes. Cisterna vero exte-
rius aduentias quas & refrigerat.

Incipit liber. xij. prophetarum
& Primo Hosee. Cap. I.

V er. do. Hieron. Materia
Hosee triplic est. Alia
est enim secundum hi-
storiā, alia secundum
tropologiam Materia sunt heretici scripturam fa-
ciam depravantes, in quo intendit ecclesiasticos viros con-
tra eorum prauitatem mure. Vnde apparet, q̄ quicunque
Hosee contra Ephraim loquitur, ad personam hereticorum
referuntur. Scdm allego. Materia, sunt ecclesia & ecclesiasti
civili. Prophetauerunt autem eisdē tribus Hosee & Isaías &
Iohel & Amos & Abdias & Jonas & Micheas, de captiuitate
decem tribū & destruacionem illius regni quidā eorū
viduerunt. Quod incepit a Ieroboā filio Nabāth usque ad
Hosee annis ccl. permanit. Hiero. Hosee interpretatur sal-
uator. Factus est autem sermo domini ad prophetā, vt pro-
phetam quadammodo inspirando Deum faceret & saluato-
rem populi sui, annuncians illi verba Dei, & praebendo
exempla bene vivi. Sancti autem ad eos fit sermo dñi
sunt dñs & saluatores per gratiam, cum sit vnu Deus & sal-
uator per naturam, qui per omnes illos prefiguratus est. Si
gnificat ergo Hosee Christum filium eius p̄tēt qui de seip-
so dicit: Dereliquerunt me fontem aquae viuæ, & foderunt
sibi cisternas quā aquas non valent continere. Habet enim
puteus aquas de viuo fonte manentes. Cisterna vero exte-
rius aduentias quas & refrigerat.

Incipit liber. xij. prophetarum
& Primo Hosee. Cap. I.

V er. do. Hieron. Materia
Hosee triplic est. Alia
est enim secundum hi-
storiā, alia secundum
tropologiam Materia sunt heretici scripturam fa-
ciam depravantes, in quo intendit ecclesiasticos viros con-
tra eorum prauitatem mure. Vnde apparet, q̄ quicunque
Hosee contra Ephraim loquitur, ad personam hereticorum
referuntur. Scdm allego. Materia, sunt ecclesia & ecclesiasti
civili. Prophetauerunt autem eisdē tribus Hosee & Isaías &
Iohel & Amos & Abdias & Jonas & Micheas, de captiuitate
decem tribū & destruacionem illius regni quidā eorū
viduerunt. Quod incepit a Ieroboā filio Nabāth usque ad
Hosee annis ccl. permanit. Hiero. Hosee interpretatur sal-
uator. Factus est autem sermo domini ad prophetā, vt pro-
phetam quadammodo inspirando Deum faceret & saluato-
rem populi sui, annuncians illi verba Dei, & praebendo
exempla bene vivi. Sancti autem ad eos fit sermo dñi
sunt dñs & saluatores per gratiam, cum sit vnu Deus & sal-
uator per naturam, qui per omnes illos prefiguratus est. Si
gnificat ergo Hosee Christum filium eius p̄tēt qui de seip-
so dicit: Dereliquerunt me fontem aquae viuæ, & foderunt
sibi cisternas quā aquas non valent continere. Habet enim
puteus aquas de viuo fonte manentes. Cisterna vero exte-
rius aduentias quas & refrigerat.

Incipit liber. xij. prophetarum
& Primo Hosee. Cap. I.

V er. do. Hieron. Materia
Hosee triplic est. Alia
est enim secundum hi-
storiā, alia secundum
tropologiam Materia sunt heretici scripturam fa-
ciam depravantes, in quo intendit ecclesiasticos viros con-
tra eorum prauitatem mure. Vnde apparet, q̄ quicunque
Hosee contra Ephraim loquitur, ad personam hereticorum
referuntur. Scdm allego. Materia, sunt ecclesia & ecclesiasti
civili. Prophetauerunt autem eisdē tribus Hosee & Isaías &
Iohel & Amos & Abdias & Jonas & Micheas, de captiuitate
decem tribū & destruacionem illius regni quidā eorū
viduerunt. Quod incepit a Ieroboā filio Nabāth usque ad
Hosee annis ccl. permanit. Hiero. Hosee interpretatur sal-
uator. Factus est autem sermo domini ad prophetā, vt pro-
phetam quadammodo inspirando Deum faceret & saluato-
rem populi sui, annuncians illi verba Dei, & praebendo
exempla bene vivi. Sancti autem ad eos fit sermo dñi
sunt dñs & saluatores per gratiam, cum sit vnu Deus & sal-
uator per naturam, qui per omnes illos prefiguratus est. Si
gnificat ergo Hosee Christum filium eius p̄tēt qui de seip-
so dicit: Dereliquerunt me fontem aquae viuæ, & foderunt
sibi cisternas quā aquas non valent continere. Habet enim
puteus aquas de viuo fonte manentes. Cisterna vero exte-
rius aduentias quas & refrigerat.

Incipit liber. xij. prophetarum
& Primo Hosee. Cap. I.

V er. do. Hieron. Materia
Hosee triplic est. Alia
est enim secundum hi-
storiā, alia secundum
tropologiam Materia sunt heretici scripturam fa-
ciam depravantes, in quo intendit ecclesiasticos viros con-
tra eorum prauitatem mure. Vnde apparet, q̄ quicunque
Hosee contra Ephraim loquitur, ad personam hereticorum
referuntur. Scdm allego. Materia, sunt ecclesia & ecclesiasti
civili. Prophetauerunt autem eisdē tribus Hosee & Isaías &
Iohel & Amos & Abdias & Jonas & Micheas, de captiuitate
decem tribū & destruacionem illius regni quidā eorū
viduerunt. Quod incepit a Ieroboā filio Nabāth usque ad
Hosee annis ccl. permanit. Hiero. Hosee interpretatur sal-
uator. Factus est autem sermo domini ad prophetā, vt pro-
phetam quadammodo inspirando

Glos.ord. Hoseæ Cap. I. De Lyra.

a Vade sume tibi. Lxx. Tolle tibi vxorem fornicationis & filios fornicationis. Iubetur autem sumere fornicariam, & sumere filios eius: vt quos illa de fornicatione genererat, iste de meretrice generet liberos.

b Terra ad te. Potest ex eo, qd non additur omnis terra, non Iuda, sed decem tribus intelligi. Gomer interpretatur consummata & perfecta: Debelaim, palata i.massa caricari pingui, quas in modū laterū figurantes, vt diu ille se permaneant, calcant atque compingunt, quia Eze chia viceri apposita sunt. Vel debet laim voluntas dñi, promissus verò saluator ex gente Iudeorum candē genitē Israel in fornicatione & voluptate, qd dulcis vñ frumentibus, abominatā iubetur accipere vxore, & filium ex ea genitum vocat Iezrael. i. semē Dei, in figuram sui carnaliter ex ea geniti.

c Voca no. ius. Quantum ad literam Iezrael est metropolis in regno, & tri-
buum, in qua occisus est Naboth, ad quem vindicādū suscitatus est Iehu, qui deleuit Achab & Iezabel Sed qd ipse & filii eius post conuersi sunt ad idolatriam, regnū quoq; eius subuentendū dī. Sub cuius prōpote Iero-
boā, cōp̄t̄ prophetare Hosee, quo Iero-
boā mortuo, filius eius Zacharias successit: quē sexto mēlē Imperii sui occidit Selliū de alia stirpe genit: statimq; reges Assyrii cōp̄erunt Rubrem & Gad & dimidiā tribū Manasse, qd erat trās Iordanē: deinde Neptaliū: ad extremū oēs reliquias tribūs, fūe rūtū: à Zacharia p̄ne pote Iehu vñq; ad Hosee, sub quo oēs tribūs captiua turannii. lxx. Typus autē seminis Dei & vltio tanguinis eius, refertur ad domini passionē: propter quam & dominus Iuda & regnū totius Israel dicit subuentendum. Vo.no. Idē valet acsi

F dixit: Voca nomen eius Naboth, cuius sanguis erat vindi-
cādū: Sed Naboth designatur nomine loci, in quo sanguis eius effusus est, vt ibidem significetur vindicandus, quali-
xisset: Voca Iezraelitem: Et hoc in figura Christi, cuius san-
guis contra crucifixores & irrisores erat vindicandus. Hier.
Iezrael est metropolis in regno Samaria, iuxta quam sunt campi latissimi & vallis valta plus qd x. milibus tendit pa-
sum. In Hac commissio p̄alio ad Assyrii cōfusus est Israel i. x. tribus. Quā dicta sunt Ephraim propter Ierooboā de Ephraim genitū, qui prius fecit schismā in populo. Dicunt & Ioseph, quia & Ioseph pater Ephraim. Dicūtur, & Samaria, quā & ipsa altera metropolis fuit decem tribuum, quā postea ab Augusto dicitur est Augusta. i. Sebaste, in qua oslo Johannis Baptiste condita sunt. Post diuisionem verò decē tribuum à duabus, propter maximam multitudinem quae Ierooboā secuta est, p̄stum nomen Israel remansit in x. tribubus, & propter tribum Iuda, quae regnauit in Ierusalem duæ tribus dicuntur Iuda.

d Super do. Iehu. Iehu super quem sanguis Naboth fu-
sus in Iezrael, dicitur visitari: significat Iudeos à quibus san-
guis Christi requiritur, qd Romanis occisi & per totum mundum sunt captiui. In omnibus prophetis, per decem tribus significantur hæretici, quorum maxima multitudine: sed p̄cipiū in Hosee due tribus, in quibus est rex de Dauid, ad ecclesiā personam referuntur. Arcus ergo, fortitudo hæretorum, de quibus dñi: Filii Ephrem mit. ar. cōuersi sunt in die belli. Confringetur in valle seminis Dei. i. Christi: de quo humilia & terrena senserunt: Quia pater non iudicat quemq; sed omne iudicium dedit filio.

e Vno. eius absq; Allego. Qui, propter sanguinem seminis Dei, vocantur absq; misericordia, Iudæi sunt, qui dixerunt: Sanguis eius super nos & super filios no. Domus autem Iuda, i. qui de Iudæis confessi sunt Christum, non in fortitudine exercitus sed Euangelica p̄dicatione salvantur: incre-
dulis de eodē populo perpetua p̄ Romanos seruitur dam-
natis. Qd in Israel & Iuda fī historiam dī ad hæretorum cōciliabula, & ad ecclesiā referunt, quia illis absq; misericordia relatis & regno priuatis, ecclie Dei virtute superat.

g a Et NICOLAVS DE LYRA. **T** vero vīte. Achab vñque ad principium regni Ozia sub quo Hosee cōp̄et prophetizare, prout dicitur in textu, fluxerunt. cī. annī, vt potest de facili

de facili videri in 4. Reg. numerando tempora regum intermediorum, ideo non est verisimile, qd Abdias incepit post istum prophetare, sed magis ante, propter quod dicit Rab Salomon quod istud principium inveni referunt ad literam sequentem, cum dicitur:

a Vade sume tibi. Ita qd istud fuit primū, qd dominus locutus fuit ad Hosee.

b Vxorem for. Dicunt aliqui qd ista mulier quam duxit propheta in vxorem, prius erat accipere, propheta tamē se humiliauit in hoc volens Deo obedire, sicut Iisaias quis esset de genere regio, iuit tamen nudus & defasciatus, vt obediens Deo, Isa. 20. Dicit tu Hiero. in prologo qd h̄c mulier non fuit fornicata fornicatione corporis, sed fornicatione mentis: quia erat idololatra & Gentilis & hoc vñ detra verius, quia per hoc signū magis resp̄ebat signato. idololatrationis populi fuisse, que per hoc significabatur, secundum qd postea subditur: Quia for. ter. id. a. Et facit h̄c for. In Hebreo habet sic: Acce tibi vxorem fornicationum, & filios fornicationum, i. accipit cum matre filios quae ante habuit, ita qd accipit matrē in vxorem, & filios eius adoptavit: filii, n. quos geravit ea postea fuit eius vxor, non poterat dici filii fornicationum: sic est exponentum: Filios fornicationis fac tuos per adoptionem.

d Quia for. for. i. dēcē tribuum & dñarū. e A dō. Per idololatriā qd est spiritualis fornicatio. dicit: For. for. reduplicando, ad denotandū multiplicationem idololatrii, que facta fuit illo tpe in viro; parte tere: propter qd regnum decem tribuum primo fuit captiuitatem sub Hosee. 4. Reg. 17. & postea regnum duarum tribuum sub Sedecia. 4. Reg. vlt. Et sic patet, qd in hac parte ponitur captiuitatis ratio, idololatria multiplicatio.

f Et abijt, & accepit Gomer filiam Debelaim, & concepit, & peperit ei filium. Et dixit dominus ad eum:

a Dei semen vel filius. **b** Voca nō. ius. Quantum ad literam Iezrael est metropolis in regno, & tri-
buum, in qua occisus est Naboth, ad quem vindicādū suscitatus est Iehu, qui deleuit Achab & Iezabel Sed qd ipse & filii eius post conuersi sunt ad idolatriam, regnū quoq; eius subuer-
tendū dī. Sub cuius prōpote Iero-
boā, cōp̄it̄ prophetare Hosee, quo Iero-
boā mortuo, filius eius Zacharias successit: quē sexto mēlē Imperii sui occidit Selliū de alia stirpe genit: statimq; reges Assyrii cōp̄erunt Rubrem & Gad & dimidiā tribū Manasse, qd erat trās Iordanē: deinde Neptaliū: ad extremū oēs reliquias tribūs, fūe rūtū: à Zacharia p̄ne pote Iehu vñq; ad Hosee, sub quo oēs tribūs captiua turannii. lxx. Typus autē seminis Dei & vltio tanguinis eius, refertur ad domini passionē: propter quam & dominus Iuda & regnū totius Israel dicit subuentendum. Vo.no. Idē valet acsi

c Voca nō. ius. Quantum ad literam Iezrael. Quo-
niam adhuc modicum, & visitabo

a Occisionem populi mei. **b** Quia tunc regnabit.

d sanguinem Iezrael super dōmum.

a Vt non sit. **b** Nec mirum, quia etiam quiescere facit.

c Iehu, & qui sc̄ere faciam regnum o.

a Quando viceſear Iezrael super dominū Iehu, & regnum Irael, Alfrīo vincente, delevor. **b** domus Irael. Et in illa dīe con-

c Robur.

d teram arcum Irael in valle Iezra-

a Poliquam confitatis est Irael, & regnum eius destruū, non iam Irael, semē Dei, nec ma-

b sc̄u, sed formina imbecilla sexus infector, qui

c virtuous patet iniurias & habeat feminum ani-

d mum Deum religiosus, & idololatrus. unde &

e obliuionis data, quia vñq; hodie seruit Perfatum regnum.

f Et cōcept adhuc, & pe-

perit filiam. Et dixit ei: Voca

nomen eius absq; misericordia:

f Et abijt, His consequenter ponitus decem H

d tribūnū captiuitati, qd fuit prima: postea fuit captiuitate duarum tribuum, que fuit secunda. Hac tamen prima pars diuidit in duas: quia primū ponitur captiuitatis secundū eius dñm, ita: Et concepit. Circa primū dicit: Et abijt, prompte Deo obediens.

g Et acce. Nomen est mulieris, quam acceptit in vxorem.

h F. de. Vna dīctio est debelam, ita qd non est hic p̄f̄posito, n. dīctio, qd est nomē p̄t̄ patris huīs mulieris vel loci, vñ fuit nata, sicut frequenter in scriptura dicuntur filie Irael mulieres inde nata.

i Et concepit. De prophetā.

K Voca no. eius Ie. Quia captiuitatem regni decem tribuum p̄p̄f̄sum volebat significare, ex quod Iezrael erat civitas regia, quia tamen ista punitio incepit à Zacharia abnepote Iehu. ideo subditur:

l Et visitabo, id est puniam fēi vindicabo.

m Sanguinem Ie. i. sanguinem immoxium effusum in Iezrael, quod exponit aliqui de sanguine Naboth ibi effuso, vt habetur. 4. Reg. 21. Sc̄a huic dīcti obnīat quod subditur:

n Super do. Iehu. Quia domus eius non fuit punita propter sanguinem Naboth sed magis exultata: ex quod Iehu in vindictam sanguinis Naboth deleuit dominū Achab, propter quod & propter occisionem sacerdotum Baal dominus dixit ad eum. 4. Reg. 10. f. Quia studiosi exiliū & rectū erat, & placebat in oculis meis, & omnia quae erat in corde meo fecisti contra dominū Achab, filii tui vñq; ad quartam generationem se debuit super thronum Irael: Sed quia Iehu postea fecit malum coram domino, vt ibidem habetur: & filii eius post eum, id est iudicium dicit hic sanguis Iezrael: Et quia isti vel corum, aliqui innocentes occiderunt, & illud dicitur hic vindicari super dominū Iehu: quod fuit implatum in Zacharia eius abnepote, vt habetur. 4. Reg. 15. & extime multum fuit afflictum regnum Irael quousque fuit captiuitatis per reges Assyrii scilicet Theglathphasar & Salmanasar. ideo sequitur:

o Et quiesceret faciunt re do. Israel. Hosee eius rege captiuitatis:

p Et in illo. id est illo tempore.

q Conteram ar. Ie. Quia tunc devellati fuerunt ab Assyriis.

r Et concepit. His consequenter denunciat capiuitatis diuinatatis per nomen filie natae, cum dicitur:

s Voca nomen eius. Ideo subditur:

g a Quia

MORALITER.

* Iarem vel religiosam, moribus tamen deformatam, & eam cum audiitorio Dei in moribus reformat, et eius filios moribus deformatos per famam doctrinam in filios adoptat. Vnde subditur:

f Et abijt & accepit. Que interpretatur fœna, quia fœna latronū est ecclesia moribus deformata, sicut dicitur Math. 19. & Ioh. 2.

X Voca nomen eius Ie. &c. Sequitur:

s Voca nomen eius absq; mi. Secundum literalem sensum per ita

Glos.ord. Hoseæ Cap. II. De Lyra. 334

a Et domui iu. Hiero. Quando dēcē tribus captiuate sunt ab Assyriis, Iuda saluā de manu Sennacherib, nō humana vir tute, sed solo Dei robore, qui misit angelū suum & percus sit vna nocte de exercitu 185. milia.

b Et ablaſta. Hiero. Qui vocabatur semen Dei, versus in fe-

minā, & p̄ imbecillitatē viri, offensam; Dei, ductus in captiuitate: qd Dei misericordia non habebat, non ablaſta, sed ablaſta dicit, quia iūrobū viri amiserat. Haymo. Qui vero ablaſta non vñ lacte matris, sed alienis sustentā alimentis: Sic Irael a dño proie&, & captiuitas in Babylone cibis sufficiat Gētiliū, co medes idolothita, nec iā vñ lacte legis, quo vivebat in terra sua. Vñ sic imberibcorditer dñ ablaſta, vt nec legis superficiem intelligat.

c Non populus. Haymo. Hoc ad eos p̄t̄ referri, qui tunc tpi ab Assyriis sunt captiuitati & maximē ad eos, qd post aduentū Christi, ipsum Christū negādo & occidēdo, p̄diderunt locū & gentē: Et dñr nō populus Dei, sed filii diabolici, qd nō habet filii nec habet patrem. P̄t̄ & ad hereticos referri, qd de Deo mālē sententes, ab eo repellunt, ne sit Deus pars hæreditatis eoru-

in obstinatō p̄nititione. Que quidē tē plicerit oñdī. Primo in de-
iectione eoru de regno celesti, qd notat cū dñr quiescere facit re-

gnū domus Irael. i. videnti Dei, ab obstinatis, quia iā sunt ab illo deieci in p̄siciā Dei. Scđo, in elongatione diuine misericordie ab eis qd fit i morte corporali, qd nō cessat ipsi merēdi: & hoc notat cū dñ: Voca nō eius &c. Tertiō i. platione sñi finalis iudicij, p̄ di-
ces illis illud Mat. 2. 5. d. Ite maledicti in ignē &c. & hoc notat cū dñ: h. Voca no. eius nō po. quia tunc simpliciter erunt à Dei populo se-
parati. Per hoc autem quod interponitur :

c Et do. iu. mi. significatur, quod vñrē penitentes Dei misericordia consequentur, eo quod Iuda, confitens interpretatur.

MORALITER. * nomina significant punitiōē decem tribūnū in idolatria obliniōtō. Et per hoc moraliter significat, qd bonus platus seu prædicator qui p̄ prophetā intelligit, sicut penitentes debet Dei misericordia ostendere, sic ēt obliniōtēs eius queritā-

alias tē-
mūtias.

in obliniōtēs p̄nititione. Que quidē tē plicerit oñdī. Primo in de-
iectione eoru de regno celesti, qd notat cū dñr quiescere facit re-
gnū domus Irael. i. videnti Dei, ab obstinatis, quia iā sunt ab illo deieci in p̄siciā Dei. Scđo, in elongatione diuine misericordie ab eis qd fit i morte corporali, qd nō cessat ipsi merēdi: & hoc notat cū dñ: Voca nō eius &c. Tertiō i. platione sñi finalis iudicij, p̄ di-
ces illis illud Mat. 2. 5. d. Ite maledicti in ignē &c. & hoc notat cū dñ: h. Voca no. eius nō po. quia tunc simpliciter erunt à Dei populo se-
parati. Per hoc autem quod interponitur :

c Et do. iu. mi. significatur, quod vñrē penitentes Dei misericordia consequentur, eo quod Iuda, confitens interpretatur.

In cap. I. Hosee vbi dicitur in postill. Et fuit iste Beeri pro-

phetā, sicut & f. &c.

A D D I T I O . I.

D Vi dicitur fuit in additione super Jeremiam primū cap. licet in di-
cū causā doctotis Thalmudicū reperit, qd qnō nomē patris alicuius propheta exprimit in principio, p̄phetic filii: p̄t̄ intelligēt̄ sūp̄hera, nō tñ hoc dñct̄ reputat̄ vt regulā apud eos: sed tanq; dñct̄, quod eadem facilitate contemnit̄ quā approbat̄, cū nūlū fundamentū habeat in sacra scriptura: Nec etiam in ratione:

D Et acce. Nomen est mulieris, quam acceptit in vxorem.

g F. de. Vna dīctio est debelam, ita qd non est hic p̄f̄posito, n. dīctio, qd est nomē p̄t̄ patris huīs mulieris vel loci, vñ fuit nata, sicut frequenter in scriptura dicuntur filie Irael mulieres inde nata.

i Et concepit. De prophetā.

K Voca no. eius Ie. Quia captiuitatem regni decem tribuum p̄p̄f̄sum volebat significare, ex quod Iezrael erat civitas regia, quia tamen ista punitio incepit à Zacharia abnepote Iehu. ideo subditur:

l Et visitabo, id est puniam fēi vindicabo.

A D D I T I O . II. Si queratur quare in prophetā Ia. qui p̄phetizauit tpi quatuor Regum Iuda, hic nominatorum, non nominatur Ierooboā, qui regnauit cum Ozia rege Iuda. 14. annis, vt dicitur in postil. & tamen nominatur hic in premio Hosee: quid ad hoc dicendum sit haberet in additione prima super primū cap. Ia.

In eodem cap. vbi dicitur in postil. Vxore fornicationum.

A D D I T I O . III. Scđm translationem Iona. c. Chaldaicā, illud qd hic dñ: Sume tibi vxore fornicationum: Et abijt & accepit Gomer filii Debelaim, & cōp̄et &c. similiter & illud qd inf. 3. ca. dñ: Adhuc vade & diligē mulerē tuā dilecta amico & c. Totū intelligēt̄ in visione p̄pheticā factū, non ast in re: qd licet deuelt̄ à cōi expositione doctorū nostrorū, & ēt Hebreorū, vñ tñ aliquā partē veritatis h̄c primū ex officio mulierē fornicariā mēris seu corpis, dato qd postq; accep

a Eter in lo. Haymo. In Géribus: quia in oibis Gentibus. nō dñi Iudei, non Ieru Dei, sed diabolus: sed qm credent predicantibus Elia & Enoch, ab oibis filii vocabuntur. Dei locus Ierusalem, vbi longo tpe Iudei colentes idolis, dicebant nō populus Dei: sed tpe incarnationis Christi apostolis alijsq; fidelibus inde assumptis datur potestas eis filios Dei fieri.

b Et congrega filii Iuda. Haymo. Per Iu dā signant due tribus illi cōiuncte. l. Beniamin & tribus sacerdotalis. Lē uitica. Per Israhē decē alia. Tēpore vērō incarnationis Christi, & de duabus & de decē tribub⁹ reuerſi erat de captiuitate, morabantur in Iudea: de qbus multi crediderunt in Christum. Vel per Israhē heretici, per Iudā catholici viri, qui oēs ponent Christum sibi caput, & aſcēdēt de terrenis sensibus, & humilitate literē occidentis, ad spirituālē intelligentiam.

c Quia mā. di. Iezra. quia tps ab incar-

nōne dñi vſq; ad finē ſeculi magna

eft claritatis, vbi remifio peccatorū

daf, & aditus regni celorum aperit.

d Dicite fū. ve. Hiero. Quia tanta cla-

ritas eft in die Christi & efficacia, ho-

mines de tribu Iuda: nō desperet de-

ſalute. o. tribuum, ſed verbo & vo-

to & literis ad penitentiā puocēt, qm

frater appellat, ex eo q dī. Populus

meus. & foror exo q dī. misericor-

dia conſecuta. Pōt hōc & ad oēs cre-

dētes ferri. Ita: Vos q in Christum

creditis tā Iudei q Gentiles, dicteſ ſia

etis ramis. populo priori, q abieſtus

eſt, popuſ meus: q frater tuus eſt, & miſercordiā cōſecuta,

q foror tua eſt. Cum n. plenitudo gētiū intrauerit, tunc

ois Iſrael falū fieri. Hoc dī, ne de hēritis penitus desperem⁹.

e Indicate ma. Haymo. Oſtendite synagogā, q ipſa q abieſt

me, jam nō eſt vxor legitima, & ego abieſtā cam, nō ſim vir.

Sed vt eam mihi poſtum coniungere, q ſum vir animē, pēni-

F teat ſaltē poſt aduentum meum in carne, de imundicia &

fornicatione, quā cum idolis exercuit. Remoueat ergo cul-

turā idolorum ab amore & p̄tia ſua, q multorum pate-

bat libidini, Deo ſuum gentium colens. Auferat etiā adul.

de me. vbe. i. de corde in quo prius malum opus p̄cipit. Cor

q ppe inter vbera eſt, de quo cogitationes exēunt: q poſtea

vīq; ad opera pueniūn thortā itaque, ne pp ſcelera priueſt

gratia diuinitū cōfessa. Poſt admonitionē ſupponit cō-

minationē. Ne for. ex. eā nu. Veſtis qua tegebaſ illa plebs in-

telligit Dei auxilium, doctrina legis & p̄phetarum, & tute

la angelorum, q ſia mina auferre niſi peniteat à ſcelere, vt

redate ad dī natuitatis ſue. Lethnicis cōparēt. Poſt aduen-

tum veritatis, etiam cultura legis in idolatriam reputat.

f Auferat for. &c. id eſt idololatri. iſ.

a Et erit in loco vbi dicetur eis, nō po

b Et ponet ſibim. id eſt vna in mītē confitebuntur.

c Caput vnum, ſcileſt Christum.

d Et alcen. de ter. i. multiplicabuntur fideles per orbem, ſicut illa que

pullulant de terra. vnde & de magna multitudine populi conueniente

ad inueniē dicunt vulgariſt. vnde bat po

pulus de terra pullulare.

e Quia mag. di. Iezrael. i. magna congre-

gatio ſen multiplicatio fidelis, eo q lezq

interpretatur ſenē Dei: & hoc modo expa-

nit Ra. Sa. lietē pertat ad alii intellegēt.

f Non enim potest conuenienter expoſiſtia de

populo redeunte de Babylone, vt volūtū

qui dī: eſta: quia ille populus redi in Ieru-

alem, Eſdr. 1. & non in Iezrael: quia ſemina

ram & alias ciuitates propinquas decem

tribub⁹, de qbus erat Iezrael, ſtēbant Ge-

tileſ ibi adduciſt de Aſſyris, vt habebat. 4.

Reg. 18. c. & 1. Eſdr. 4. b. Et quia ſicut di-

ctum eſt, per fideles de natione Iudeorū fa-

cta eſt prima conuertiſ Geniſilium, deo al-

iquir eos dominus dicens:

g Dicite, vos apostoli & alii fideles de Iu-

deis.

h Dicitur fratibus vestrī ſopus ſu-

m, & ſorori vestrī miſericor-

i diam coſequor: † Indicate matrē

j a Quia patientia & clementia viri, iam repudiata, tam iam abieſtū precepit filii ad penitentiā reno-

care, quiā matrē nō influere quāt a parte dimi-

veſtrā iudicate: quōdiam ipſa non

k Hoc dicens.

l vxor mea: & ego nō vir ei⁹. Auferat

m M. Fratribus vestrī. i. conuertiſ de Geniſil-

bus, qui facti ſunt fratres vestrī perſuſ-

ptionem fidei.

n Populus meus. i. q ſunt populus meus

ſicut & vos, ſicut dicit Apoſtols Ro. 10. c.

Non eſt diſtinzione Iudei & Graci: nam id

dominus omnium eſt.

o Et ſorori veſtrā, ſcileſt Gentilitati con-

uertiſ.

p Miſericordiam conſecuta. Cum enim

effet ab antiquo idolatria dedita: iam per

misericordia Dei meram, & non per merita patrum vocata eſt ad fidē,

sicut Iudei per merita Abrabe & aliorum ſanctorum antiquorum.

q Indicate. Hic denuntiatur captiuitas duarū tribuum, que ſupra ſue

rat omiſſa, eſo quod captiuitati decaū tribuum, que ſunt Iudei ſecon-

dum carnem, iungetur vocatio ſen illuminatio gentium, ſunt Iudei ſecon-

dum ſpiritu. Et diuiditur in duas partes: quia primo denunciā

captiuitas ratione culpe, ſecondo, ratione ignorantiæ, ibi: Et hec nefi-

ciuit. Circa primū alloquitur iugloſ qui erat in regno Iudei, & terrena,

Baruch & alios, dicens: Indicate matrem vestrā. i. Ierusalem, que erat

metropolis in regno: & ſi erat mater aliorum ciuitatum & totus po-

puli, ſicut. 2. Regum dicitur de abela: Cur queris ſubverttere matrem

ciuitatum in Iudei.

r Indicate. Id eſt ex malitia eius perpendite.

s Quoniam ipſa non vxor mea. & hoc propter idolatriam per

quam a me recēſſit: & maxime tempore Manasse, qui idola poſuit in

templo domini.

t Et ego non vir eius. quia vir & uxor correlati dicuntur: & ideo

remoto uno remouet reliquum.

u Auferat for. &c. id eſt idololatri. iſ.

v A facie ſua.

MORALITER.

w Secundum diſtinctionem Hebraorū, in quo ap̄pheta ſedim ſen ſum literalem iuxta reprobationem Iudeorum obſtitutorum oītē dit vocationē gentium per fidē illuminatorum, pp quod nomē Iudei ſortiuit, ſicut dī. Ro. 2. d. Non enim qui in manifesto Iudeus eſt, neq; qui in manifesto in carne eſt circumſcio: ſed qui in abſido Iudeus eſt, & circumſcio cordis in ſpiritu, non litera deo dicit de eis ad literam: Et erit numerus filiorū Iudei, quiſ arena ma, &c. per hanc autem multitudinem gentium vocatarum ad fidem moraliſt significatur multitudine peccatorum ex Dei miſerordia reu-

catorum ad gratiam, De quibus ſubditur:

x Et erit in loco vbi dicetur eis: non po. & t. quia ſic reuocati effici-

tur populus Dei, qui prius erant populus diabolii.

y Et ponet ſibi caput vnum. ſcileſt dominum Iesum Christum, ipſum fideliteſ confitendo.

z Et ascendem de terra. i. moriētum ad terram viuentium, pp quod

despiſi non debent à iuſtis qui non peccaverunt: fed magis reu-

ri & fratres vocari: qui ſunt ad eandem gloriā vocati: ideo dicit:

1 Dicite fratibus. ſopus mens &c. Indicate ma. ve. &c. Hic ar-

guit malitia clericorum, qui per vitam malam ſunt in scandalū laicorum. Circa quod ſciendum, q ſicut ecclesia generaliter ſum-

ptiſt clericorum & laicorum, tamē ſpeciali: modo el tantum cleri-

ciorum, eo modo loquendi quo comunitatē dicitur, q clerici ſunt

ecclesia: & hoc modo ecclesia dicitur mater laicorum, qui debet

à clericis in fide & morib⁹ educari: & ſic dicitur laicus.

q Indicate ma. id eſt mali cleri congregationem.

s Quoniam ipſa non vx. mea. q.d. dominus: ex eius operibus malis

potestis perpendere, quod non eſt vxor mea fideliſ.

u Auferat for. &c. id eſt vita que vigent in ea: & ſic erit uxor

mea.

f Pariter

g Ne for.

T a A facie ſua, ita quod ad eas amplius non attendat, ſed magis re-

tro dorſum proieciat.

b Et adulteria &c. Loquitur de Ierusalē per modum mercificis, que

aliaſt mea

inter vbera ſua ponit fragranſia aliquā, ne

magis placat adultero, ſic habitatores le-

ruſalem offerebant idolis fragranſia Thy-

miana.

c Nec for. expo. per Chaldeos, qui cintu-

tem poſte ſpoliauerunt omnibus bonis:

Eſt dictum hic fortē, nō propter aliquod du-

biū exiſtens in Deo refuſum ſatu orna-

, que ſunt ſibi certiſſima, ſed ad dona idiom

liberatam arbitrii, per quam ſi per feci

piuereſt, Deus parceret de pena.

d Et ſtanum eam ſecundum diem natuitatis

plus faciat, quia qm eduxi eos Aſgypto

occidiſt, in captiuitate patiens ſum omnium ho-

rum, & ad patriam redire non valeat. vnde: Eſcē teſtā-

tuā ſecundū eam ſecundū diem natuitatis

ſtatua eam ſecundū diem natuitatis

e Si noluerit conuerſi. b ſicut ſeſtia ſolitudine, vt

ducat in captiuitate patiens ſum omnium ho-</p

pluraliter enumeratur Baal interpretatur superior, quia superiора dogmata putantur se habere, quām ecclesia vel deuotatio, quia in ipsa falso opiniois scientia deuotatur.

a Liberabo la me. Cum ipsi sunt servi diaboli, sub illa seruitute tenet lanam huius, sed liberat Deus ab iniuis dominis possideantur.

b Qua ope. Hiero. ignominia quā operiebant idola ipsorum, sunt quorū altaria varijs vestibus decorabat. Spiritualiter vestimenta sunt auxilium Dei, & custodia angelorum, quae aucter dator Deus ab ingratis, vt relixi in iua iniquitate tradidit diabolo ad aternam penam.

c Et nunc e. idola que colebant Chaldei amatores & Asyrii, cū quibus Iudei diu pacē habuerat.

In quoru vero oculis stultitia ludorum reuelat, q̄i capta Ierusalē & tēplo subuersio viderunt hostes Cherubim imagines & idoli Baal, & dicebant: Quia Iudei sicut alii gentes idola venerabantur, pro iniquitate sua nobis sub iecunt. Hier. Hęc Iudea historia liter & allegorice paffa est, quæ & primum ab Asyriis & Chaldeis, tandem à Romanis irreparabiliter captiuita sollicitates finibus dixit: M̄ercedes h̄e mea sunt, quas dederunt mihi amatores mei. Et ponam eam in saltum, & comedet eam bestia agri. Et uisitabo super eam dies Baalim,

a [¶] Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

quiib⁹ accendebat incensum: & ornatur, dicit dominus. Propter hoc ecce ego t̄ lactabo eam, & ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius, & dabo ei vinitores eius ex eodem.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

¶ Non tamen de peccatis, licet superius minus sum.

Glos.ord. Hoseæ Cap. III. Additio.

a Et hoc exaudient. Hier. Hoc spiritualiter ad apostolos pertinet, qui incipiendo ab Ierusalem sua prædicatione & miraculus corda audientium vbique fructificare faciunt: Qui sunt fœmen, dum audiunt à domino, & seminarores, dum in omnem terram exiuit sonus corum.

b Et feminabo eam. Meretrix q̄ Deo copulata fuerat & tres ediderat, primū, Iezrael, secundū, absq; misericordia, tertium, non populus meus) iam videt propter fidē Dei & fœmen Dei mutata nomina: Et posunt hoc oīa referri spiritualiter ad decem tribus, quā Israel dicunt, quā sub noīe meretricis tres liberos ediderunt. Generaliter ad omnes Israelitas q̄ crediderunt.

NICOL. DE LYRA.

T celles impetrant apud Deum etiam bona pro regnū & per sonis cultuōe cōmīssis, et terra, i. habitatores eius, quādo exaudiuntur ab angelis. & bona sp̄ri tualia per triticum, vīnum & oleum def̄gnata quando multiplicantur in fidelib⁹ populis: ideo sequitur.

a Et hoc exaudient Iezrael, i. semen Dei, cuiusmodi sunt fideles, sicut supra dictum est cap. i. propter quod Ra. Sa. dicit hic q̄ per Iezrael intel liguntur filii captiuitatis in sua reverstione, quod non potest intelligi de ciuitate Iezrael, ad quam non redierunt, vt dictum est supra. Ista autem completa sunt in ecclesia fidelium, quā ex Dei beneficio bonis & virtutibus & temporalibus est facienda.

b Et miserebor eis quā sicut absq; misericordia. Translatio, Lxx. habet: Et diligam non dilectam &c. gentilitatem que ante vocationē non erat dilecta. & in hoc sensu allegat hanc scripturam. Apostolus ad Ro. 9. propter quod sic est intelligenda pars ista, vt predictum est.

A D D I T I O . I.

In cap. 2. vbi dicitur in epistola: Et vallen Achor non est &c. Secundum gl. Achor est nōmē proprium, & significat illū trā gressorē, de quo sit mentionē Iosue, 7, a quo vallis illa in qua fuit in terfectus, vallis Achor nominatur. & est sensus, q̄ sicut punito illo Achor Israelita habebant spēm vincendi: sic destruxerūt Ierusalem

& templo

GLOS. ORDIN. CAP. III.

Et dixit dominus ad me: Adhuc vade & dilige mulierem &c. A dñb vade. Sicut per forniciariam decem tribus, ita p̄ hanc adulterā Iudeā specialiter intelligimus, cui propheta iungi p̄cipit. Potest tñ & per illā & per istam vniuer-

C A P . III.

Et dixit dominus ad me: Ad- **a** Tunc literam tuam ad amē diligis, sed ipsa nō dili git te. fed te sp̄to alium plus quam te diligit: Et ad quid hoc pertinet, subdit: Sicut domini nō diligit multum filios Israel, sed ipsi sp̄to eo colunt vienos Deos.

b huic vade & dilige mulierem dilectam b amico & adulteram, sicut diligit domi nus filios Israel, & ipsi t̄ respiciunt **c**

a q̄ Aca.

b ad Deos vienos, & diligit vīnacia tua **c**

a Ut vīnacia. **b** lxx. condidi et mihi p̄ciatio quasi mulierem, ut mercede Ierusalem cesseret adulterā & cum propheta dormiat.

rū. **t** Et fōdi cā mihi q̄ndeci argētes, &

a Triginta modis. **b** Quindecim modis. **c** Quid ei cibus vienatorū ga erat sicut mulis, in quo nō est intellectus.

d chōro hordei & dimidiō chōro hordēi. **h**

f Et fo. et am. mi. In Heb. habetur: Et con

duxi eam mihi. **f** adulteram à marito dimissam secundum autem trans

lationem nostram loquimur de plebe Iudeorum per modum vīnacis, et q̄ di

c cīr vinea domini sabbath, Ifa. 5. a. **V**ineā autem colitur cū foliōe.

g Quin. ar. quia sc̄m doc. Heb. & Latinos eos sequētes, p̄ hoc designat edūcio populi de Aegypto, quā fecit Deus. 15. die mēs primi. Ex. 12.

h Et cho. Chorus autē. 30. modios contineat: & sic chorus & dimidiō

i continet

MORALITER.

a Et dī. Per hoc moral. oñdit, q̄ bonus platus q̄ p̄ Hosee significat, dēt diligere p̄sonā peccatricē, nō q̄t ad culpā, sed q̄t ad naturā, ad imaginē Dei factā, exēplo Christi, q̄ se p̄tōrib. condit familiarē Luc. 1. 5. a. Hic p̄tōres recipit, & māducā cū illis. Cūnīā reddidit Matt. 9. b. Non est opus valentibus medicis, sed male ha.

f Et fo. et am. mi. In Heb. habetur: Et con

duxi eam mihi. **f** adulterē pro sua familiaritatē, agit dominus iudi

ciūm dānans eos, qui non est in eis ille q̄ dicit, Ego sū ueritas

g Et non

NICOL. DE LYRA. CAP. III.

Et dixit. Post vocationē Gentilium hic consequenter denuncia tur finalis conuersio Iudeorum. Circa quam primō ponitur Iudeo rum

rum

* oues meas

Glos.ord. Hoseæ Cap. III. DeLyra. 337

a Ego expectabo te. Ne putes me tibi inferre iniuriam, par pari a refero. Ego vir tuus sedeō aīo, & expecto adulterā penitētiā, vt si in fine Israeli credat, & fiat unus pastor & vñus ḡrex.

b Et si. Ephod. Hier. Ephod proprie super humerale, sed hic pro oīe uelutū sacerdotali accipit, potest ponī & pro li

neis uestimentis, sicut Samuel Ephod

lineo induit legi: Hæc oīa Iudæi ad.

lxx annos captiuitatis referunt, sed melius intelligit uel de p̄nti type, uel de ultima ludorū cōiectiōne. Mō. n. sedent iudei dīto loco absq; oīb. iſis. sed nos

habemus Christū sacerdotem, & corpus eius & sanguinē, & vestem innocētis & teraphim. L. signum & memoriam

dīi expressam in cordibus nostris.

c Et fine tera. Teraphim dicunt figure & simulacra, que hic intelligimus, cherubim & seraphim, uel quelibet alia tēpli ornamenta.

d Pa. Stupebunt ad dīm p̄fēm, & ad bonum filium de bono p̄fē, cū viderint in sua & patris maiestate regnantem, vel ad bona de quibus dicitur, Credo uidere bona domini in terra uiuētiū.

Vel bonum, i. ad spiritū sanctū qui cum patre & filio vñus est Deus.

N I C . D E L Y R A .

Continet. xlvi. modios, ad designandum. xlvi. dies q̄ fluxerunt a xv. die mensis primi ex clu- fū, usq̄e ad primam diem mensis tertii inclu- fū, in qua populis exiēs de Aegypto uenit ad

moī Sinai, ubi recepit legē a Deo, si dīm q̄ dī- cīr Exo. xix. Mensē autē tertio egressionis Is- rael de terra Aegypti in dīhac. i. prima die mensis, si dīm q̄ exponunt omnes catholici &

Hebrei, uenient in solitudinem Sinai. Quod autem fuerunt ibi. xlvi. dies prece, sic patet, quia Iudei faciunt menses per lunationes, una uero la- natio habet. xxix. dies cum dimidia. propter quod Iudei faciunt primū mensem. xxx. dierum, & secundum. xxix. & sic consequenter combinā dī. Ex quo patet. q̄ a xv. die mensis primi ex clu- fū, usq̄e ad primam

tertii inclu- fū fuerunt dies. xlvi. Videtur autē mīhi q̄ per istos uenemos possunt conuenientius designari prophetæ, cūtī persone, per quas plebs Iudei ad Christum fuit deduta: Ita q̄ p. xv. argenteis intelliguntur, usq̄e ad prophetas, quorū habent prophetiā. s. Iijas, Ieremias, Ezechiel, & xxi. prophet. Daniel enim apud Hebreos non reponitur inter prophetas, sed inter agiographā, ut patet per Hier. in prologo galateo. Per. xlvi. modios, persona in genealogia Christi contente, que Mat. 1. ponuntur. xlvi. secundum tres quaterdenas ibidem positas, quibus si adiuntur tres reges, qui omittuntur inter Ioram & Oziam, secundum quod declarat Hier. super Mat. habemus. xlvi.

A Et di. ad. e. di. mul. ex. me. in signum quod plebs Iudea expectaret messianis multis temporibus, adhuc enim expectat.

b Non for. quia non serviuat idolis.

c Et n. e. u. i. Christo, a quo nō separata propter suā incredibilitatem.

d Sed & e. expe. te. Loquitur in persona Dei, qui expectat Iudeorum finalē conuersiōnem.

e Quia dies mul. Hic consequenter ponitur signatum per prodigia- fū, cum dicitur, Quia dies multos, quasi dice. factū prodītū, designat quod dies multos.

Sede.

GLOS. ORDIN. CAP. IIIII.

A Vnde uerbum. A principio prophetæ usq̄ ad hūc locum, sub meretricis descriptione & adulterā (quarū post graues penas & longam relitionē postea fit restituī in pristinū uel meliore sta- fū) numeratur peccata decem tribū, uel duarum tribū, & in commune omnium, nūc cōuertitur sermo ad de- cē tribū, exponens Deum, non fruſtrā tam gravia contaminari & infer- re supplicia, ne cui videatur non ex ueritate iudicari, sed ex potentia Dei in eos qui non peccauerunt iniuste illata sententia. Maxime referuntur hæc omnia ad eos, qui Christum in carne nolue- rūt subcipere, & ad eorum posteros.

b Cum h. i. cum Iudeis terrena amantibus, agit dominus iudi- cium dānans eos, qui non est in eis ille q̄ dicit, Ego sū ueritas

c Et non

generalis. Dei iustitia in peccatorum punitione, & eius misericordia in penitentium suscepione. Et dividitur in duas partes: quia primo po-

Dīfīs

nitur explicatio, secunda, explicatio promulgatio. c. viii. Prima in duas, quia primo explicatur Dei iustitia in punitione peccatorum: se- cunda, contra proximum eius misericordia in reverstione eorum, ca. vi.

Dīfīs

Prima i. duas, quia primo explicatur iustitia erga populum indistincte, secunda, magis di- fīs. ca. sequēti. Prima adhuc in duas, quia primo explicatur Dei iustitia in punitione peccatorum: se- cunda, contra proximum eius misericordia in reverstione eorum, ca. vi.

Dīfīs

Prima i. duas, quia primo explicatur iustitia erga populum indistincte, secunda, magis di- fīs. ca. sequēti. Prima adhuc in duas, quia primo explicatur Dei iustitia in punitione peccatorum: se- cunda, contra proximum eius misericordia in reverstione eorum, ca. vi.

Dīfīs

Prima i. duas, quia primo explicatur iustitia erga populum indistincte, secunda, magis di- fīs. ca. sequēti. Prima adhuc in duas, quia primo explicatur Dei iustitia in punitione peccatorum: se- cunda, contra proximum eius misericordia in reverstione eorum, ca. vi.

Dīfīs

Prima i. duas, quia primo explicatur iustitia erga populum indistincte, secunda, magis di- fīs. ca. sequēti. Prima adhuc in duas, quia primo explicatur Dei iustitia in punitione peccatorum: se- cunda, contra proximum eius misericordia in reverstione eorum, ca. vi.

Dīfīs

Prima i. duas, quia primo explicatur iustitia erga populum indistincte, secunda, magis di- fīs. ca. sequēti. Prima adhuc in duas, quia primo explicatur Dei iustitia in punitione peccatorum: se- cunda, contra proximum eius misericordia in reverstione eorum, ca. vi.

Dīfīs

Prima i. duas, quia primo explicatur iustitia erga populum indistincte, secunda, magis di- fīs. ca. sequēti. Prima adhuc in duas, quia primo explicatur Dei iustitia in punitione peccatorum: se- cunda, contra proximum eius misericordia in reverstione eorum, ca. vi.

Dīfīs

Prima i. duas, quia primo explicatur iustitia erga populum indistincte, secunda, magis di- fīs. ca. sequēti. Prima adhuc in duas, quia primo explicatur Dei iustitia in punitione peccatorum: se- cunda, contra proximum eius misericordia in reverstione eorum, ca. vi.

Dīfīs

Prima i. duas, quia primo explicatur iustitia erga populum indistincte, secunda, magis di- fīs. ca. sequēti. Prima adhuc in duas, quia primo explicatur Dei iustitia in punitione peccatorum: se- cunda, contra proximum eius misericordia in reverstione eorum, ca. vi.

Dīfīs

Prima i. duas, quia primo explicatur iustitia erga populum indistincte, secunda, magis di- fīs. ca. sequēti. Prima adhuc in duas, quia primo explicatur Dei iustitia in punitione peccatorum: se- cunda, contra proximum eius misericordia in reverstione eorum, ca. vi.

Dīfīs

Prima i. duas, quia primo explicatur iustitia erga populum indistincte, secunda, magis di- fīs. ca. sequēti. Prima adhuc in duas, quia primo explicatur Dei iustitia in punitione peccatorum: se- cunda, contra proximum eius misericordia in reverstione eorum, ca. vi.

Dīfīs

Prima i. duas, quia primo explicatur iustitia erga populum indistincte, secunda, magis di- fīs. ca. sequēti. Prima adhuc in duas, quia primo explicatur Dei iustitia in punitione peccatorum: se- cunda, contra proximum eius misericordia in reverstione eorum, ca. vi.

Dīfīs

Prima i. duas, quia primo explicatur iustitia erga populum indistincte, secunda, magis di- fīs. ca. sequēti. Prima adhuc in duas, quia primo explicatur Dei iustitia in punitione peccatorum: se- cunda, contra proximum eius misericordia in reverstione eorum, ca. vi.

Dīfīs

Prima i. duas, quia primo explicatur iustitia erga populum indistincte, secunda, magis di- fīs. ca. sequēti. Prima adhuc in duas, quia primo explicatur Dei iustitia in punitione peccatorum: se- cunda, contra proximum eius misericordia in reverstione eorum, ca. vi.

Dīfīs

Prima i. duas, quia primo explicatur iustitia erga populum indistincte, secunda, magis di- fīs. ca. sequēti. Prima adhuc in duas, quia primo explicatur Dei iustitia in punitione peccatorum: se- cunda, contra proximum eius misericordia in reverstione eorum, ca. vi.

Dīfīs

Prima i. duas, quia primo explicatur iustitia erga populum indistincte, secunda, magis di- fīs. ca. sequēti. Prima adhuc in duas, quia primo explicatur Dei iustitia in punitione peccatorum: se- cunda, contra proximum eius misericordia in reverstione eorum, ca. vi.

Dīfīs

Prima i. duas, quia primo explicatur iustitia erga populum indistincte, secunda, magis di- fīs. ca. sequēti. Prima adhuc in duas, quia primo explicatur Dei iustitia in punitione peccatorum: se- cunda, contra proximum eius misericordia in reverstione eorum, ca. vi.

Dīfīs

Prima i. duas, quia primo explicatur iustitia erga populum indistincte, secunda, magis di- fīs. ca. sequēti. Prima adhuc in duas, quia primo explicatur Dei iustitia in punitione peccatorum: se- cunda, contra proximum eius misericordia in reverstione eorum, ca. vi.

Dīfīs

Prima i. duas, quia primo explicatur iustitia erga populum indistincte, secunda, magis di- fīs. ca. sequēti. Prima adhuc in duas, quia primo explicatur Dei iustitia in punitione peccatorum:

Glosord. Hoseæ. Cap. V. De Lyra.

fornicetur, & ne ingrediatur Galgala. i. h̄ticorū cōciliabula, vbi peccata oīm reuelatur. Galgal. n. reuelatio vel voluntū interpretatur, & ad infar porcorū volutanā in cōeno vitorū. Et ne ascendant in Bethauen. i. ad supbas falſorū dogmatum factōnes. Non est. n. domus Dei sed domus idoli: Nec iuret per nōmē Christi, cuius maiestatem de Deo male fentiēs polluit. Sicut. n. vacca pœnīla aſilo, perculsi ſunt h̄retici ardentib. diaboli sagittis, & legis nonitiam reliquerunt, iō pafcent in la tā uia, qua ducit ad mortē, & patien tia boni paſtoris eos ad mortē nutrit.

^a Galgal. locus in quo Saul in regem vñctus, vbi & pp̄ls de deferto vienens

^b Reg. 10. c. Iſ. 7. b

^c Re. 12. 2

^d Re. 12. g

^e Re. 12. 2

^f Re. 12. 2

^g Re. 12. 2

^h Re. 12. 2

ⁱ Re. 12. 2

^j Re. 12. 2

^k Re. 12. 2

^l Re. 12. 2

^m Re. 12. 2

ⁿ Re. 12. 2

^o Re. 12. 2

^p Re. 12. 2

^q Re. 12. 2

^r Re. 12. 2

^s Re. 12. 2

^t Re. 12. 2

^u Re. 12. 2

^v Re. 12. 2

^w Re. 12. 2

^x Re. 12. 2

^y Re. 12. 2

^z Re. 12. 2

^{aa} Re. 12. 2

^{bb} Re. 12. 2

^{cc} Re. 12. 2

^{dd} Re. 12. 2

^{ee} Re. 12. 2

^{ff} Re. 12. 2

^{gg} Re. 12. 2

^{hh} Re. 12. 2

ⁱⁱ Re. 12. 2

^{jj} Re. 12. 2

^{kk} Re. 12. 2

^{ll} Re. 12. 2

^{mm} Re. 12. 2

ⁿⁿ Re. 12. 2

^{oo} Re. 12. 2

^{pp} Re. 12. 2

^{qq} Re. 12. 2

^{rr} Re. 12. 2

^{ss} Re. 12. 2

^{tt} Re. 12. 2

^{uu} Re. 12. 2

^{vv} Re. 12. 2

^{ww} Re. 12. 2

^{xx} Re. 12. 2

^{yy} Re. 12. 2

^{zz} Re. 12. 2

^{aa} Re. 12. 2

^{bb} Re. 12. 2

^{cc} Re. 12. 2

^{dd} Re. 12. 2

^{ee} Re. 12. 2

^{ff} Re. 12. 2

^{gg} Re. 12. 2

^{hh} Re. 12. 2

ⁱⁱ Re. 12. 2

^{jj} Re. 12. 2

^{kk} Re. 12. 2

^{ll} Re. 12. 2

^{mm} Re. 12. 2

ⁿⁿ Re. 12. 2

^{oo} Re. 12. 2

^{pp} Re. 12. 2

^{qq} Re. 12. 2

^{rr} Re. 12. 2

^{ss} Re. 12. 2

^{tt} Re. 12. 2

^{uu} Re. 12. 2

^{vv} Re. 12. 2

^{ww} Re. 12. 2

^{xx} Re. 12. 2

^{yy} Re. 12. 2

^{zz} Re. 12. 2

^{aa} Re. 12. 2

^{bb} Re. 12. 2

^{cc} Re. 12. 2

^{dd} Re. 12. 2

^{ee} Re. 12. 2

^{ff} Re. 12. 2

^{gg} Re. 12. 2

^{hh} Re. 12. 2

ⁱⁱ Re. 12. 2

^{jj} Re. 12. 2

^{kk} Re. 12. 2

^{ll} Re. 12. 2

^{mm} Re. 12. 2

ⁿⁿ Re. 12. 2

^{oo} Re. 12. 2

^{pp} Re. 12. 2

^{qq} Re. 12. 2

^{rr} Re. 12. 2

^{ss} Re. 12. 2

^{tt} Re. 12. 2

^{uu} Re. 12. 2

^{vv} Re. 12. 2

^{ww} Re. 12. 2

^{xx} Re. 12. 2

^{yy} Re. 12. 2

^{zz} Re. 12. 2

^{aa} Re. 12. 2

^{bb} Re. 12. 2

^{cc} Re. 12. 2

^{dd} Re. 12. 2

^{ee} Re. 12. 2

^{ff} Re. 12. 2

^{gg} Re. 12. 2

^{hh} Re. 12. 2

ⁱⁱ Re. 12. 2

^{jj} Re. 12. 2

^{kk} Re. 12. 2

^{ll} Re. 12. 2

^{mm} Re. 12. 2

ⁿⁿ Re. 12. 2

^{oo} Re. 12. 2

^{pp} Re. 12. 2

^{qq} Re. 12. 2

^{rr} Re. 12. 2

^{ss} Re. 12. 2

^{tt} Re. 12. 2

^{uu} Re. 12. 2

^{vv} Re. 12. 2

^{ww} Re. 12. 2

^{xx} Re. 12. 2

^{yy} Re. 12. 2

^{zz} Re. 12. 2

^{aa} Re. 12. 2

^{bb} Re. 12. 2

^{cc} Re. 12. 2

^{dd} Re. 12. 2

^{ee} Re. 12. 2

^{ff} Re. 12. 2

^{gg} Re. 12. 2

^{hh} Re. 12. 2

ⁱⁱ Re. 12. 2

^{jj} Re. 12. 2

^{kk} Re. 12. 2

^{ll} Re. 12. 2

^{mm} Re. 12. 2

ⁿⁿ Re. 12. 2

^{oo} Re. 12. 2

^{pp} Re. 12. 2

^{qq} Re. 12. 2

^{rr} Re. 12. 2

^{ss} Re. 12. 2

^{tt} Re. 12. 2

^{uu} Re. 12. 2

^{vv} Re. 12. 2

^{ww} Re. 12. 2

^{xx} Re. 12. 2

^{yy} Re. 12. 2

^{zz} Re. 12. 2

^{aa} Re. 12. 2

^{bb} Re. 12. 2

^{cc} Re. 12. 2

^{dd} Re. 12. 2

^{ee} Re. 12. 2

^{ff} Re. 12. 2

^{gg} Re. 12. 2

^{hh} Re. 12. 2

ⁱⁱ Re. 12. 2

^{jj} Re. 12. 2

^{kk} Re. 12. 2

^{ll} Re. 12. 2

^{mm} Re. 12. 2

ⁿⁿ Re. 12. 2

Glosord. Hoseæ. Cap. VI. De Lyra.

A Et facti sunt. Alleg. Ad principes ecclesiæ dicitur, quod nō debent exultare, & de perditione hereticorum salutem estimare, sed de scandalo eorum vniq[ue] super tales principes, qui de aliorum miseria gloriantur, & q[uo]d transferunt terminos. i. aliud p[ro]dicat q[uo]d ab aplis accepterunt, effundet Deus iram sicut aquā.

Tropolo. b Calumna. T[em]p[or]e H[er]etici s[ecundu]m sophis matibus, & arte diabolica opprimunt ecclesiā, qui non mundunt uerū si deis, sed fôrdes sequunt mēdiac[i], q[uo]d tradi diabolo & angelis eius, uidetur sibi calunia pati, & in se esse fractam iudicij ueritatem. Non iō traditi sunt Chaldeis, q[uo]d ipsi fuerint meliores, sed quia Ieroab[er]o incipiente, & populo teq[ue] I[er]efecutus ē fôrdes idolotū, iusto dei iudicio facti ē a Chaldeis.

c Ete. Punitis hereticis, qui per Ephraim intelligunt, etiam Iudas i. q[uo]d in eccl[esi]a permanēt, si hereticoru[m] errorib[us] vel uitiosiplerit, t[em]p[or]e sub iacebunt. Non Iudas, sed domus ei[us] coniunctis, quia de g[ra]ce eius reseruāt vnde nascit ille, cui repositum est, & ille erit expectatio gentium.

d Et ui[er]o H[er]etici uel ē ecclesiastici aliquādo se fundib[us] p[er]fôrū cōstricctos nec Dei auxiliu querunt sed dia- boli q[uo]d est ultor peccatorū, & iō manēt in uinculis peccatorū, & cū dia- bolo iuste damnatur. Quidā p[ro] regē ultore significat Christū, ad quē iu- dicio clamabunt, Dñe aperi nobis.

t plaga- fum. Sed corū phibēte merito, non pore- runt liberari, quia in iudicio non ex- mīa, sed ex iustitia agetur. In i- ferno quis confitebitur tibi? Legitur q[uo]d sub Manahē rege. x. tribuū Israh[el] misericordia Assyriis, ut liberaret eum a Damascenis. Iudas uero sub rege Achaz misit munera. Theglat- phalat, ut liberaret de manu Pha-

ceae regis Israel, & Rasin regis Da- masci, q[uo]d quidē liberavit, sed po- ste eadē debellavit, quia cui Deus aduerfatur, a nullo p[ro] liberari, unde & subditur. Et ipse non po[s]t. a.

e Quo[e] Hiero. Lxx. Ego quasi fâtha- ra Ephraim, & quasi leo domui Iuda. Nihil leone fortius, nihil pâtha- ra uelocius. In pâthera ergo Velo[x] p[er] Assyrios interitus regni Samariae, In Leone fortissimū ē Israel & Iu- dā aliquā post regnū ostenditur Chal- dæorum. Et quia feris se simulauerat, seruat adhuc metap ho- ram in eorum dânationē: vt gdqd est leuius, sciat se pauci- bus in eius indignatione. Alleg. H[er]eticis & ecclesiasticis peccan- tibus, Deus clemēt uertitur in lèuitam ferarum, & tollit eis prâdā. i. quos deceperant, reducit ad fidem, & non habitabit in consilio peruerforum, sed redit ad locū suum, de quo ait, Ego in patre, & pater in me est, & eos despiciit donec deficiat ab iniuitate, & querant eum per penitentiam.

f Vaden. Locus Dei magnificencia & maiestas ipsius. Vel si hæc

haec verba ad filium propriæ referantur, locus filii pater. Ait ergo. Cum traditi fueritis hostibus, secure residebo in mea iustitate, vel in patre, nec decedam ad uos, ut uobis irascar vel miserear. Vei qui bestias comparor, nullo humano affectu mouebor, sed quasi oblitus vestri, quos protegebam, hostib[us] subiacere permittam, donec decétes a malo, urgente seruite quæ- ratis faciem meam poenitendo.

NIC. DE LYRA.

a q[uo]d uera quæ de eis prophetata sunt, ipso aet[u] ostendam esse fidela.

b el ostendit fidem. Facti sunt principes a

c Lxx. transfrerentes. b Fines captiuorum possidentur.

Iuda quasi aslumsum terminum, su

a Cideo. b Quia uenient Babylonii, & ita eos quasi a quæ imperio occupabant, non nisi uerbis, sed

indignatione Dei.

p[er] eos effundam quasi aquā irā meā.

a Quia. Non quantum ad Deum, qui iuste hoc facit, sed quantum ad hostes, qui quibus peiores, tamen eos opprimunt genitum Paul, deinde Teglatphalat, postea Salmanas.

b Calumnam patiens est Ephraim fra

c Pro hac causa. b Ephraim & Ieroab[er].

c Pro hac causa.

Et iudicio, quoniam cap[er]it abire, post

a q[uo]d idola. b Quia tunc uenient uelutum, & putredine ligna consumunt, sic ego prius decem, & postea duabus tribus longum tempus penitentis tribus, tandem dominabo, & sicut tunc quia quoniam credo eum, & idem illa. Et Ephraim quasi capitulatus est Iuda.

fordes. Et ego quasi tinca * Ephraim:

d & quasi putredo domui Iuda. Et ui-

a Quia solus Dei est liberare a tribulatione, & solu- re vincula peccatorum uel capitulatus. b Quia multa uilla de Iuda per Raf[ael] & Phace captiuatur.

Et ipsi non poterit sanare uos: hec † sol

a Et iudei illi non poterunt solvere. Quia ego aduersor.

uere poterit uobis uinculum. Quo-

i. Quia sperabant vitioem.

ad Assur: & misit ad régem † ultorem.

a Quia solus Dei est liberare a tribulatione, & solu-

re vincula peccatorum uel capitulatus.

Et ipsi non poterit sanare uos: hec † sol

a Et iudei illi non poterunt solvere. Quia ego aduersor.

uere poterit uobis uinculum. Quo-

i. Quia sperabant vitioem.

catulus leonis domui Iuda. † Ego ca-

a Dep[er]itoria. b A potestate Dei non est qui

potest rapere, potest vero qui tenet manu Dei pro-

pria voluntate exire, ut Iuda proditor.

pia & uadā, tollā: & nō est qui cruat.

a Celum.

f Vadens reuertar ad locum meū, donec

a q[uo]d ostende nobis dominus misericordiam tuam, & la-

lute tuum de nobis.

deficiatis: & queratis faciem meam.

a Et iudei illi non poterunt solvere. Quia ego aduersor.

uere poterit uobis uinculum. Quo-

i. Quia sperabant vitioem.

In ca. vbi dicitur in p[ro]p[ter]i. Quia filios alienos generunt &c.

AD DITO.

Hoc q[uo]d d[icitur]. Quia filios alienos generunt, p[er] accipi sic uonat. s. de generatione carnali, eo quod uxores alienigenas duebant, ex quibus filios generabant contra dei preceptum.

f Vadens. Locus Dei magnificencia & maiestas ipsius. Vel si hæc

GLOS. ORDIN. CAP. VI.

Ntri. H[er]etica ex parte possunt aptari his qui tri- bulatione capitulatis pressi, secundum p[ro]cen- tiam Deum requirebant, & alios hortabantur.

Generaliter possunt aptari omnibus credentibus in Christum, qui afflicti tribulationi bus orto lumine veritatis, in aduen- tu Christi per fidem surgunt de te- nebris infidelitatis & alios hortan- tur.

g Venite

CAP. VI.
Aliter non respicunt, sed sola veratio dat intellexum auditum.

N TRIBULATIONE.

MORALITER.

* a In tribu. Istud cap. literaliter exposui de penitentiam agentibus ad p[re]dicationem Iohannis baptiste, & le dispensationibus ad baptismum & fidem Christi. Moraliter autem exponi potest de cunctis vere penitentibus, cum dicitur, In tri. tribulatio namque corporalis frequenter inducit ad penitentiam peccatorum, quia vexatio dat intellectum reuertendi ad dominum. Et quoniam sic reuertentes debent alios ad idem inducere, subditur,

* Venite

NIC. DE LYRA CAP. VI.
¶ Ntri. Post declarationem diuina iustitia, hic consequenter po- nitur declaratio sue misericordia: & ostenditur primo quibus misericordia concedatur secundo, quibus denegatur, ibi: Quid faciam ibi. Circa primum sciendum: quid Dei misericordia in aduentu Christi fuit declarata, propter quod merito pars ista de aduentu eius ex- ponitur

Glosord. Hoseæ. Cap. VI. De Lyra. 340

* a Venite & reuertamur, a quo recesseramus peccando, quia ip- secepit quando verbum caro factum ha[bit] in nobis, & fanabit nos, post dolorem vulnerum plenam salutem dabit. Hebrei sibi somniū salutem post circulum mille annorum, sed sa- lus promittitur tertia die qua Christus resurrexit a mortuis.

¶ Ili uero referunt diem secundam ad aduentum Christi sui, tertiam uero diem ad iudicium, quo sunt saluandū. Sed respondeant, que sit prima dies.

i. primus Saluatoris aduentus, sed quia respondere nō p[otest]. Nos dicamus pri- mū esse diē, humilem saluatoris aduē- ū. Scđm q[uo]d gloria ab oīb[us] videbit.

Tertii q[uo]d peracto iudicio gloriā am- pliorē sua claritatis electis monstra- bit. Iudei q[uo]d & tertii suscipiūt, pri- mum se p[ro]digie fatentur, quia secun- dus & tertius nō respectū primi non possunt appellari. Vel, primū dies pri- mū seculi tēpus scđs in aduentu Chri- sti, quo uiuiscamur per fidem, uel iā p[ro] sp[iritu] confidemus cū Christo i[nt] celēstib[us]. tertius, dies resurrectionis, i. quo per Christum refugētem pariter cū illo resurgemus. Vel nobis prius dies q[uo]d renācimur p[er] baptismū. scđs in re- g[ular]iū. Tertiū i[nt] generali resurrectionē.

b Et ipse iudei tardiū p[er] sepius, & s. n. De quo supra dixerat. Ego ego. In his uerbis ostendit Irael & Iudam habitu[os] vnu- pastorem & regem David, cum cre- diderint in dominum resurgentem, frustra autem Iudei mille annorum somnia sibi pollicentur, cum salus sit omnibus promissa die tercia qua do- minus resurrexit.

c Quasi diluculum, initium lucis quo tenebre fugiunt. vnde ait, Sicut resur- gēte diluculo tenebre noctis fugiunt, ita Christo egresso de thalamo incor- rupti vteri tenebre peccatorū dissipā- tur, & lux ueritatis apparet. Qua. Quā tu ad Iam. T[em]p[or]e ib[us] ē, q[uo]d iacta lē- mina calescere facit. Serotinus est, q[uo]d ad matritatē fructus p[ro]ducit. vñ pro- p[er]eta. Dabo vobis pluia tpe suo. In terra uero p[ro]missionis bis tm in anno d[omi]ni pluia de celo Spūaliter. Chri[st]i nobis tpane est imber, d[omi]nū fidē inspi- rat. Serotinus d[omi]nū post bona opera du- cit ad horrea. Mane aut sur. s. c. est. p. d. Quid fa. Hiero. H[er]eticos & Iudā, qui similia pastus est, rouocat De[us] ad penitentiam, & reuerti cupit ad salutem, sed illi delicias huius seculi & refrigeria, quasi nubes & rorem q[uo]d citio transeat, lequuntur. vnde, Stulte, haec no[n]o repetet ait tam tuā a te. Prophetas at h[er]eticorū sp[iritu] occidit Deus, d[omi]nū extermina supplicia cōminat, & aufert de uera ui- ta, morti scelerū relinques. Nos at sequamur illā nubē, que perpetua est, quia a mundi huīus ardore nos protegit, cui inſi- des dominus venit in Aegyptum, & omnia idola confregit, & illum ore de quo Moyses. Fluat ut rō eloqui. meum.

e Trab. d. Dolare fabrorū est, cū materiarū planarū asperitas

f o. Lxx. Succidi prophetas uelostros. f. p[ro]f[essor]i, ut qui orto sc̄i- ri[bus] posse, et p[er] tet in nouo & ue. test.

g Quando quod perfectum est ueniens.

h imber nobis tēp[or]e & fero. Quid faciat tibi Iuda? Misericor- dia uestra quasi nubes matutina: &

i. Sequemurque, imitando opera Christi.

k Vt c. d. facie ad faciem. Consequenter pa- ratus modus uiuendi & conuersandi, cum dicuntur.

l Quasi ipse est lux uera: Iohann. 1.

m Et ueni. & in hoc significatur doctrina Christi sub metaphora imbris terrā f[er]mūdū. t. l. i. autē ortus Christi & eius predicationis & conversionis p[er] se cognoscimus.

n Quo abente mortali iacobus in sepulchro.

o Quibus faciat in sepulchro, b. Resurgens a mor- tuis. c. Secum.

d dominum. Quasi diluculum p[re]pa-

ratus est egredius eius: & ueniet qua-

a. Quia ueniens est lux uera: loban. 1.

b. Et ueni. & in hoc significatur doctrina

c. Cor. xv. 1. Et resurgens a mortali iacobus in sepulchro.

d. Nec solus curat, sed ei[us] d[omi]nū.

e. Mortuus est, & resurgens a mortali iacobus in sepulchro.

f. Vt ueniens in sepulchro.

g. Vt ueniens in sepulchro.

h. Vt ueniens in sepulchro.

i. Vt ueniens in sepulchro.

j. Vt ueniens in sepulchro.

k. Vt ueniens in sepulchro.

l. Vt ueniens in sepulchro.

m. Vt ueniens in sepulchro.

n. Vt ueniens in sepulchro.

o. Vt ueniens in sepulchro.

p. Vt ueniens in sepulchro.

q. Vt ueniens in sepulchro.

r. Vt ueniens in sepulchro.

s. Vt ueniens in sepulchro.

t. Vt ueniens in sepulchro.

u. Vt ueniens in sepulchro.

v. Vt ueniens in sepulchro.

w. Vt ueniens in sepulchro.

x. Vt ueniens in sepulchro.

y. Vt ueniens in sepulchro.

z. Vt ueniens in sepulchro.

Et non sacri-

* b Venite & Et subditur reuertendi modus, cum dicitur,

t. Vt ueniens. Primus dies & t[em]p[or]e contritionis, secundus per- fectio[n]is, & tertius debite satisfactionis. Et subditur ad hoc exemplum, cum dicitur,

¶ Q[ui]d si. Diluculum principium est diei, per quam significatur iustificatio impiorum. Huius diei principium est g[ra]zia p[re]ueniens, q[uo]d p[re]paratio ad g[ra]zia formaliter iustificantem, de qua subditur,

n. Et ueniens. Sed quoniam non est dignus misericordia, qui non es- cit misericordiam, ideo de talibus subditur,

o. Misericordia n[on] est sine effectu debito, de qua Iacob. 2. c. Si au- tem frater aut soror nudi sint aut indigent uictu quorundam, dicat autem aliquis de uobis, t[em]p[or]e in pace

E Deus prouocat ad penitentiam, dicens. Misericordiam uolu. Ille autem offerunt panem sacrificium, & dâtes elemosynam videntur sequi humilitatem, sed truncato capite fidic & scierit Dei, frustra le cetera membra habere iactant: quia sicut Adâ pro preuariatione eius est de paradiſo, sic & isti de ecclesiâ.

a Galad ciuias facerdotum trans Iordanem in tribu Gad, & ciuitas fugitiuorū. In hac primitus cōfessera tis est idolū: & quanto prius celebrior, tam postea per idolatria facta est principiū oīm malorum: & ideo isti primi captiuati sunt per Assyrios: Et est b Suppl. i. humiliata, sanguine, quia fudit Iehu vñctus in Ramoth Galad, quando iuxta praeceptum Dei delevit oīm domum Achab. Vel, supplantata sanguine, quia uiuenda sanguinis quem fundebat, super eam venit:

c Et q.s.a.ida. Fautes latronū sunt cauerne, in quib. absconditi spoliants & occidunt transeuntes. Sic facerdotes Galad insidiabantur simplici populo, & spoliabant fide, & interficiebant mente: & quos deciper non poterant vestibus priuabant, & corpore necabant. unde subdit:

d Particeps sa. s. Per Sichem transitus erat, volentibus de Israel sacrificare in templo Ierusalem. In hoc itinere facerdotes idolorum ponabant insidias, ut traherent transeuntes ad colenda idola in Dan vel Bethel. Cum his facerdotes coniurauerant facerdotes Galad, & similiiter faciebant occidi volentes transire in Pascha vel Pentecoste vel Scenopiegia ad sacrificandum in Ierusalem secundum praeceptum. Alleg. Galad, transmigratio testimoniij, hi sunt heretici qui contûnunt Deum, pertuertendo testimonia scripturarum, cuius opera vana, quae

F turbat aquas ecclie, & de puris fontibus fôrdidos riuos facit: fortitudo eius quasi viri pirate, diabolus in mari huius seculi, in quo naues seculi præfuit Sychē, humeri, quos intellectus, vñ: Da cor tuum in humerum i. q. intelligi operare. Heretici autem intercidunt viam ne de Sichen i. bonis operib. pergamini in Ierusalem. Hi sunt quasi fauces virorum latronum: i. interficiunt eos, qui per viam huius seculi ad veritatem pergerent volunt. e In domo I. Hier. In domo hereticorum vñ horrellum: cum magistris fornicantib. populus seductus pariter fôrdidatur. Iudæ quoq. i. ecclesiâ præcipitur, vt paret messem fœtiois. id est metendi fñ peccata in diem iudicii. Hoc non optatio sed prophetando dñ: quia si penitentem, veniam a pio iudice cõsequerentur: Qui et hic ideo corrigit, vt ibi parcat. vñ subdit: C. iana. Sed &

GLOSSA ORDINARIA CAP. VII.

E Vm sana. uellem If. Allego. Cum Saluator post effusionem sui sanguinis, & ecclesiam de gentibus & populis congregatam, uellet populi peccata sanare per penitentiam, subito Ephaim, id est heretici, qui fôrditum dogmatum promittunt ubertatem, & populus Samaria, qui dicit se præcepta Dei custodi, operari sunt idolum, fôrditum dogmatum, & per illos ingressus est fur & latro. i. diabolus, uel ipsa falsa doctrina hereticorum in ecclesia: Fur insidius occulte decipit, latro audacter rapit. Si gnanter ergo ponit, fur clam ingressus est, latrunculus foris spolians, quia neminem veste Christi possunt spoliare, nisi prius ab ecclesia foris ad sua dogmata traxerint.

E Et ne for-

NIC. DE LYRA. CAP. VII.

C Vm sanare uellem. Hic incipiit capitulum in Hebreo & in libris correliis, in quo ostenditur negotio diuina misericordie regno Israel, proper multitudinem & evidentiam sue iniquitatis. Et primo ponitur evidencia, cum dicuntur in persona domini. Cum

Reuelata-

f Sed & Iu. Ne putes te esse securum, para messem tibi. i. gene G ra filios qui succidantur, qui prope est tps iam, vt tu quoq. a Chaldaës ducaris captiuus in Babylonë, & tuë missione, interfectionis tps veniet. Q. Chaldei temetent, sed inde tere ducam, quod lub Cyro ent & Artaxerxe.

g Cum co. subaudis videbis: quia multi

qui captiuus ducti sunt, viderit reverio n. & cù illis qui nati fuerit in Babylo- ne redierunt in terram suam. De hac reuelatione nō sit promissio decē tribub. que in perpetua captiuitate tenentur.

NIC. DE LYRA.

Ia. Et n.l. Sacrificia n. veteris legis nō erat accepta de se, sed tantu ex offerentiū deuotio ne fuit ista cù hoc de se sit acceptabilita, in qua sum bona de genere, non tamen sunt me- ritoria uite eternæ, nisi fianc ex charitate.

b Ipsa. s. Ad. Sicut. n. Adā trâsgressus fuit maledictum Domini de ligno retio comedendo, sicut Indi de vitro, regno trâsgressi fuerunt le gem domini data in monte Sinai. Et exomini- tur cōsequenter quædā terra decem tribuum in hoc malo valde notabilis, cum dicitur: c Galad ci. & sic transfigebatur mandatum legis ordinans ad Deum.

d Suppl. fa. Hebrei: dicunt: Insidiatrix sanguini. Diction. n. Hebraica hic posita ad supplâti-

a Decem tribuum. b vnde de tere. Obsupuit calum super haec, & exhortauit terra. c Cuius idolum.

e ti sunt. In domo Israhel uidi horren-

a Quia. Ieroboam, quo deinceps contaminatus est populus Samaria, unde & ad Iudam ferme convertit.

d Particeps sa. In Hebrewo habetur, societas facerdotti i. maiorum, eo modo loquendi quo dicitur: v. Regum. vii. d. Fili autem David facerdotes erant.

e In via in. Per hoc designatur, quod maiores de Galad erant consentanei & partici- pates in latrociniis iñsis & homicidiis: & in hoc erat transgressio legis contra proximum.

f Pergent ad alium locum, ubi erant mad-

nes, ad quos portabantur pecunia pro emendis mercimoniis: & ideo latro-

i In de. u. h. idolatriam & homicidium.

j Sed & Iu. id est tempus tua collectionis & translationis de terra tua per Chaldeos.

k Cum co. c. p. m. Hebrei autem dicunt: Cum convertero in eptam leti- tianam populi mei. Dicito enim Hebraica posita hic, & quinqua est ad ca-

pitulatem, & letitiam. in eptam. & hoc secundo modo magis conso- lat literę precedentem, quia in captiuitate Babylonica conuera fuit letitia Iude in tristitia. Translatione vero nostra sic exponitur. Sed & Iu.

l. d. Licet cito debeas duci in captiuitatem, tamen adhuc erit messem tibi in terra tua. Cū reduxero captiuitatem populi meis, sub Zorobabel de licen- tia Cyri. & in hoc notatur distinkio captiuitatis Iude & Israel: quia ista reuersa fuit ad terram suam, captiuitas autem Israel non est reuersa.

Et et for. Allego. Heretici non possunt A uetera peccata contra Deum caulari, cum antiquis operibus nouam addant impieta tem, & suis ligentur peccatis, & cù Deum celare se putant, oculos eius uitare nō pos sunt quia, Vultus domini super facientes mala.

b In malitia sua &c. Allego. Qui male operatur, uel male de Christo sentit, regem, i. diabolum latifacit, & in mendacij prædictio[n]e principes huius mundi, quorum sapientiam Deus destruit. In nostris enim peccatis gaudent principes tenebrarum. Vel, regem qui primum heresem repperit, principes, qui præpositi hereticorum populis, fâlsum libi vendicant facerdotium. c Quasi clibanus fuc. &c. Allego. Hereticorum corda igne diaboloi succinduntur, ut in eis coquatur panis Antichristi, qui primum in ecclesia loquuntur occulte, & omnia pacifice promittunt, & vt cacer pa- latin serpit fermentum doctrinæ eorum: de quo dicitur: Cauete a fermento Phari- seorum, & cum intumuerit in cordibus deceptorum, tunc in apertam prorumpunt inianim: de quibus dicitur: Ex nobis exie- nunt, sed ex nobis non fuerunt.

d Ligeut. Hier. Fabricatis idolis nō statim Ieroboam uim intulit populo, ut ea cole- ret, ne aliquibus resistentibus eorum cul- tura euacuaretur: & ideo paululum quie- uit ciuitas, quia sua uoluntati relictus est populus, donec fermentaretur totu[m] men- dacium, ut primum principes, deinde satel- lites, tandem omnis populus propria uolu- tate regi consentiens corrumperetur, q. a. Quod necessitate fit, cito soluitur: quod voluntate perfuerat.

e Dies regis. Succensa massa populi in ue- natione idoli ceperunt dicere ad fores Ieroboam: Iste est dies regis nostri, quem noſter imperator festiu[m] nobis consti- uit, in hoc gaudemus & ludimus & uitios adoramus. Et populo ita clamâte, prin- cipes qui erant ad regimen ciuitatis et po- poli instituti cum populo amitterent intel- ligentiam mentis, ceperunt obliuisci Dei, & in ligna idolorum impingere, & more phanaticorum quid agerent nescire. Alle.

Populi a rege diabolo & ab eius principi- bus, uel a principe heretico & eius duicib[us] seducti, reliqua ecclesia alias solennitates colunt, & clamât: Hic est dies regis nostri, Valentini, Arri, Martionis. Qui audiētes, q. c. prepositi sunt, non inebriantur uino, ne leue putetur peccatum esse, sed infâ- minante ex uino, de quo Moyses. Bel draco- num uinum: & v.a. Vnde deceptis popu- lis & duicibus princeps extendit manum cum illusoribus, quorum corda sunt suc- cincta. Tota enim die heretici non uide- bunt solem iustitie, quia oppresi sunt eorum sensus. Horum corda uarijs perturba- tionibus succinta sunt, sicut ira & auaritia. Et deuorant iudices suos q. s. aliqd uir- tuu[m] & discretio[n]is habent, quibus disser- mant mala a bonis: Vel, iudices heretico- rum a suis populis deuorâtur, ut quorum domos deuorant turpis luci gratia, co- mun deuoruent afflui.

f Cum infideliatur eis. Dolose Ieroboam fe- cit uitulos, ne forte populus Israel perges ad templum Dei Ierolem, sumpta occa- sione reconciliaret regi Iude. Infidia- tur ergo, ne ad templum domini ascen- derent, sed uitulos quos fecerat adoraret.

g Omnes reges eorum. Omnes principes he- reticorum cadunt: quia quamvis clameant ad Deum, non tamen digne inuocant no- men eius. Quia quicunque inuocauerint no- men domini, saluus erit.

h Omnes reges eorum. Omnes principes he- reticorum facti est subcinericias.

i Ephraim facti est subcinericias.

j Ephraim facti est subcinericias.

k Ephraim facti est subcinericias.

l Ephraim facti est subcinericias.

m Ephraim facti est subcinericias.

n Ephraim facti est subcinericias.

o Ephraim facti est subcinericias.

p Ephraim facti est subcinericias.

q Ephraim facti est subcinericias.

r Ephraim facti est subcinericias.

s Ephraim facti est subcinericias.

t Ephraim facti est subcinericias.

u Ephraim facti est subcinericias.

Et idolam, uel illa falsa uerba: sibi sunt diu tui. a. Et uerba peccata contra Deum caulari, cum antiquis operibus nouam addant impieta tem, & suis ligentur peccatis, & cù Deum celare se putant, oculos eius uitare nō pos sunt quia, Vultus domini super facientes mala.

b In paradiso. b Ieroboam, qui ingrediens se lat- terat ad decipiens domum Iisrael, & si- cat latro uo cogitare. Et latro spoliavit Dei protezione.

c ratu sunt mendacium. Et fur- ingressus est spolians, latrun-

d a. Et cum ita puniatur, ne cogitare, quid pro- uerterebit peccatum patrum puniatur eos, quia in- prædicti in prædicti pro malitiis suis quas inueni- erunt circumdati sunt poena, & malo coru[m] si- cuit puniatur non postea, sed postea ip- se ad invenições spretus sunt coram facie mea, que omnia clare uider.

e culus foris. Et t[em] ne forte di- cant in cordibus suis omnem malitiam corum me recor- datum. Nunc circundede-

f a. Peccata prædicta.

g Et ne. q.d. non possunt dicere, q. eorū peccata antiqua latebant me, & nū sum recordatus: q. a. Nunc cir. eadim. i. ita evitantes sunt circa eos, sicut fortun, quod circumdat collum latronis de- frehensi. Dicunt autem hic ad invenições virtu- li aurei, quos adiuuent Ieroboam rex primus in Israhel consilio falorum prophetarum ne popu- lus regni Israhel reueneret ad regnum David, ut habebatur. ii. Reg. xvi. f. Vnde subditur:

h In malitia sua latifacuerunt a. Quoniam dicitur: sibi sunt diu tui Israhel.

i b. Qui sub Ieroboam populus præfuerunt.

j c. Nunc dicitur: ad invenições virtu- li aurei, quod circumdat collum latronis de- frehensi. Dicunt autem hic ad invenições virtu- li aurei, quos adiuuent Ieroboam rex primus in Israhel consilio falorum prophetarum ne popu- lus regni Israhel reueneret ad regnum David, ut habebatur. ii. Reg. xvi. f. Vnde subditur:

k d. In manu sua lat. prophetæ falsi & facer- dotes ex eorum. Cum a. n. uenisset propheta domini ad increpandum Ieroboam nuntius immolantem,

l Et a. dicitur: regem & in medacij suis pri- n. a. Quia latifacuerunt, omnes sunt adulterii a Deo recedendo.

m c. Omnes adulterantes.

n a. Quia clibanus succensus ad coquendos atque ad eum intulit populo, ut ea cole- ret, ne aliquibus resistentibus eorum cul- tura euacuaretur: & ideo paululum quie- uit ciuitas, quia sua uoluntati relictus est populus, donec fermentaretur totu[m] men- dacium, ut primum principes, deinde satel- lites, tandem omnis populus propria uolu- tate regi consentiens corrumperetur, q. a. Quod necessitate fit, cito soluitur: quod voluntate perfuerat.

o f. Quia latifacuerunt, omnes sunt adulterantes.

p e. Omnes adulterantes: id est idololatantes.

q f. Quia clibanus succensus a coquente. Quia in itinere a rege: Secundum enim communem modum loquuntur ille, qui incitat alios ad malum, Mat. 31. a dicitur succendere furnum.

r g. Quieuit paululum ciuitas a commixtione ferenti &c. quia a principio totus populus non

s f. invenições illa idololatria: sed paulatim ad hoc fuit traflitus totus populus. & tunc fuerunt positi e custodia, ne aliqui irent in Ierusalem in diebus solennibus.

t h. Dies regis nostri. Sic dixit Ieroboam, quod so- lenitas domini erat celebranda in Bethel, ubi era- vit unus vitulus. ii. Regum duodecim. q. i. Ceperunt principes futere: id est cum eo idololatram.

u k. A uino. Fecerat enim principibus magna con- uicia, ut sic eos attraherent ad intentionem suam: id est subdatur.

v l. Extendit manum suam cum illusoribus. in hoc enim illudebat Deo.

w m. Quia applicauerunt quia clibanus cor- suum: id est ex fermenti uoluntate fecerunt cum in idololatria.

x n. Cum infidiaret eis, ut auerteret eos a Deo suo.

y o. Tota nocte dormiuit coquens eos, mane, & cæt. id est in pace quietuit, quando uide- bunt sensantes sibi, quia ultra non timuit occidi ab eis per reuersionem eorum ad regnum Da- uid: propter quod audaciis ad idololatriam eos inuitauit. ideo subdatur: Mane ipse succen- sis.

z p. Omnes calefacti sunt quasi clibanus, id est ardentes in idololatria.

a q. Et deuoraverunt iudices suos. interficiendo fenes, nitulos, illos reprobarentes.

b r. Omnes reges eorum cederunt, in illam idololatriam, unde de quilibet eorum dicitur ii. Regum. & iii. A peccatis Ieroboam, qui pecc- ate fecit Israel, non recessit. & cetera.

c s. Ephraim in po- n. a. Nationum, similis eis recedens a cultu Dei.

d t. Ephraim in po- n. a. Nationum, similis eis recedens a cultu Dei.

e u. Ephraim facti est subcinericias.

f v. Ephraim facti est subcinericias.

g w. Ephraim facti est subcinericias.

h x. Ephraim facti est subcinericias.

i y. Ephraim facti est subcinericias.

j z. Ephraim facti est subcinericias.

k l. Ephraim facti est subcinericias.

l m. Ephraim facti est subcinericias.

Ephraim fa. Allegor. Heretici nihil diffe- rentur ab errore gentium. & qui sunt prin- ceps in ecclesia factus est subcinericus, omni parte immundo cinere & ignum ardore

NIC. DE LYRA.

a Et fur ingressus. &c. id est paratis aliena rapere inutus & extra, & sic patet evidencia mul- tiplicis peccati corum contra proximum. Con- sequenter ponitur eadem evidencia in peccatis con- tra Deum, cum dicitur:

b Et ne. q.d. non

Glos.ord. Hoseæ. Cap. VII. De Lyra.

Gardore circumdatus, utrum redeat ad Deum, sed in errore permaneat, cuius robur comedunt demones, qui sunt alieni & hostiles, sed ipsi non aduerterunt inimicos esse.

a Sed & cani effusi &c. Non paruo tempore in hac malitia fuit, sed vsq; ad senectutem & ultimam regni euerctionem permanit in errore. Cani hæretici effunduntur, quando stultitia cordis eius vsq; ad finem vite in eo perleuerat. Sicut n. cani in iusto pro sapientia, sic in impietate & stultitia accipiuntur, & cum sic humiliterū hæretici, ignorat ut tuastem suæ malitie, de qua dicitur: Quod antiquatur & se nescit prope interitum est, & non reuertitur ad dominum per penitentiam. Alle. Hæretici qui ab ecclesiæ recedunt ex corde columba comparantur, quia terrena desiderantes Assyriis traduntur, & cù profecti fuerint de ecclesiæ, expandet super eos Deus rete, & testimonii scripturam, & artifici sermone sapientia contextum, ut cleantes se contra domini sapientiam ad humilia detrahant, comminando de pena, ut sic correcti non peccant in eternum.

b *V. eis.* Hæreticus est ne aeternum, qui recidunt a creatore, qui redemit eos sanguine, & loquuntur contra Deum mendacia dogmata, & ululant in conciliabulis suis, quia cubilia appellantur quasi fermentum luster, in quibus libidini & stuprificijs uacant, & quidquid dicunt putant se in laudes Dei dicere. Vlatus est luporum & canum infantinum sonitus. Raro hæreticus diligit castitatem, & qui se amare similit, sicut cataphrygæ ore ueneno mel promittit, sed turpe est dicere, que in occulto facit.

c *V. astabuntur.* Omnes simili a rege usq; ad mendicium vallabuntur, sicut communi confilio idola fabricata sunt. Postiunt hæreverbis ad tempus passionis Christi referri, quia sicut communi confilio mortis eius tractauerunt, ita pariter in festo Paschali ab hostiis casi sunt.

d *S. vtr. & c.* super corpus & sanguinem Christi simulat le legem Dei ruminare & meditari, & recedit a Deo, qui docuit eum in ecclesiæ, & dedit fortitudinem quia aduersarii resisteret, & cogitat contra Deum malitiam instituendo hæsim. Non sicut homines comedenterit, sed quia si iumenta ruminauerunt i. abundantia rerum quam habebant, sicut ad uoluptem quia ad fauces reuocabant, ut inde delectabilius pascentur, nihil nisi cibos & luxuriam querentes. Hæretici reuertuntur in ritum gentium, ut sint absq; iugo Christi, & notitia Dei, facti sunt ut arcus dolosus. Arcus dolosus, qui vulnerat dirigentes, si hæretici autoritate scripturarum autorem scripturarum impugnantes, sibi mortem inferunt. Vnde principes eorum i. heresiarchæ propter insania lingue sua quia Deum blasphemant, sententia Dei iudicis ferentur, facientes hoc eadem in falsi nominis ecclesia, quod ante fecerunt in Aegypto i. dum morabantur in tenebris gentilitatis. Hæretorum n. & gentilium ecclesiæ sunt questiones, quia non sequuntur autoritatem scripturarum sed humanam rationem.

N I C . D E L Y R A .

a Qui non reuerit per penitentiam. **b** Comederunt alieni robur eius, quia propter peccata ista frequenter fuit ab hostiis de prædatis.

c Ecce ne quia hoc est propter hanc idolatriam. & sic patet eius excusatio, & non solum iuuenum, sed etiam senum, ideo subditur:

Sed

tpanis, qui non reuersatur. **C**o-
a Subsidit:

b *A. Intercedens & bona eorum rapido.* **c** Fortes in illo populo, vel thesauros in quibus fidebant.

d mèderunt alieni robur ei, & ipse

e *D*eum suum, vel causam cuius tradidit.

f nesciuit. **Sed & cani effusi sunt**

a *S*ubandis, finem regni imminger. **b** Nesciuit.

c *Q*ui se erexit, non in Deo, sed in multitudine exercitus cœli est, ab eo, qui superbis resiliens, interficiens ab Assyriis principes exercitus in quibus gloriantur. & hoc in facie in præ-

d in eo, & ipse ignorauit. Et hunc mihi liabitur superbia Israel in facie

a *E*xponit quod obsecare dixerat. **b** Factus est Ephraim lecherus subincertus panis.

c *Q*ui reuertetur ad eos si fuissent reuersi, vnde

d *L*e reuertetur ad eis & ego read uos.

e *V*eritate credentes, vel bene operarentur.

f *A*d Assyrios abierunt, tempore Manahen, Reg. xv.

g *E*t cum prof. sue, confidentes de auxilio humano, & diffidentes de diuino.

m *E*xpandam super eos rete meum: quasi uolucrem cœli detrahram eos. Cædam eos secum, dando eis in manibus aduersarios. **e** *C*ausa subditur:

n *Q*uoniam recefa me, per multiplicem idolatriam, ut uisum est.

o *E*go redemi eos: de seruitute Aegypti.

p *E*t ipsi locuti sunt contra me mendacia, dicentes de uitulis aereis. Ecce dñi uisus, qui eduxerunt te de terra Aegypti. **i. Reg. xv.**

q *E*t non clamae ad me in cor suo, me deo te deprecando.

r *Sed ulula in cultu idolorum.*

s *In cubilibus suis. id est in delubris.*

t *Super tuit. & vi. ru. quia post idolatriam galan exercebant.*

u *E*t ego erudiui eos, & confortaui brachia eorum, mittendo eis prophetas ad eruditorem eorum & confortationem in bono.

v *E*t in me cogita. malitiam prophetarum occido.

y *R*eversi sunt, vt essent absque iugo. Primo enim subtraxerunt se a iugo Roboam filii Salomonis **i. Reg. xv.** & postea a iugo diuina legi seruendo idolis.

z *F*acti sunt quasi arcus dolosus, qui refrestrant sagittam contra tenentem eum, sic populus Israël blasphemias retorquet in Deum sustentatorum suum.

a *E*deo. Ab hostiis, & miseri erunt. **b** *E*adorant uitulos & meum præceptum transgredendo, quo diximus facetus nobis Deos alienos.

c *Tamen. b* *A*egyptiæ seruitur.

d *E*go redemi eos, & ipsi loquuntur sunt contra me me.

e *U*lti sunt dñi tui Israël.

f *d* *Et non clamauerunt ad me.*

g *E*t non clamauerunt ad me.

h *E*t si ore, b *Canticum idolatriæ ultatum uocat, quia a misero rationali sensu, lupi, vel canibus miles erant.*

i *In corde suo: sed ululabat in cu-*

j *a* *L*uxurie vacantes. **b** *Falsis mysterijs corporis & sanguinis Christi.*

k *bi* *libus suis. S*up triticu & uinu

l *D*ando se idolo.

m *Truminabat, & recesserunt a me.*

n *E*ter Moyen & alios prophetas. **b** *D*edi societatem bellandi, sicut tempore Israël Machabœum.

o *E*go erudiui eos, & cōfōrtai

p *Tamen. b* *Qui tanta eis feci. c* *Cum non possent noce: cogitatione sola, meam poterant ad idola transuerterunt.*

q *brachia eorum, et in me cogitauit*

r *ad id quod fuerunt antequam eos vocarem per Abraham & Moyen, ut ab illo iugo legis & nouitatem disseruerint in precipita-*

s *rit malitiæ. Reuersi sunt ut es-*

t *Deus intenderat eos contra aduersarios, ipsi cōtra*

u *sentabatq; iugo, facti sunt q̄si arc-*

v *debet. b* *M*ateriali uel spirituali.

w *dolosus. Cadei in anglia princi-*

x *Qui alios deceperunt, ipsi primi sunt. b* *Quo-*

y *nihilus auti sunt uocare Deos. c* *Q*o-

z *Dei in terra promissionis faciunt, quem in Aegypto didicerunt colendo Apim & cæta por-*

aa *tentia.*

bb *coru, a furore lingue sua. Isti*

cc *subsunt coru i terra Aegypti.*

Glos.ord.Hoseæ. Cap. VIII. De Lyra. 342

Anatur, & sic est vitium latens: & cum habeat oportunitatem in publico hæc rapit, & sic est patens uictus: & de hoc dicit. Et fur ingressus est latens. Et est spoliatus latrunculus foris: & sic patens. Consequenter quia inter eos erant aliqui, qui murmurantes de diuina iustitia dicebant, quod mala, quæ Deus eis inficerat, non prouenient ex culpa propria, sed ex demeritis antiquorum parentum, prout etiā hodie Hebrei errore assentur, dicentes quod sunt in hac capiunt propter peccatum vituli in deserto fabricati, quod falsum est, prout alibi est oftensum, ideo subdit: Ne forte dicant in cordibus suis, omnem malitiam eorum me recordatum, sed ostendit, quod punitio eis illata seu minima correspondet peccatis eorum

R E P L I C A .

In ca. vii. ubi dicitur: Cum sanare uellem. Id quod Bur. mult adde super postul. videtur: simpliciter falsum, qd Deo medico sit aliquis morbus notus, & aliquis occultus, quia omnia nuda & aperte sunt oculis Dei, & si dicere uelit Bur. quod aliis sit occultus hominibus non Deo, tunc exppositio non est ad prepositum literæ, quæ est uerbum domini dicens: Cum sanare uellem.

G L O S . O R D . C A P . V I I I .

B N. gut. Sic exalta uocem tuam, vt sis similis tubæ, ut multi audiant quia multi peccaverunt. Hoc clama, ita ueniet Nabuchodonosor Ierusalem & templum Dei, cum tanta uelocitate & rapacitate, sicut aquila festinat ad prædam. Per aquilam, diabolus, qui cupit ponere nidum super astra cœli, unde detrahram te, dicit dñs.

Vnde in lege precipit, ne comedamus aquilam: Hæc aquila uenit super hæreticum conciliabula, qui quondam fuerant domus Dei, & hoc ideo, quia prævaricati sunt legem, & sine causa dicunt: Tu es Deus meus, & nos, qui dicimus Israel, & Christiano nomine censemur, scimus te, Sed hoc frustra, dicit dñs, cum ipsi constiuerunt sibi reges, & principes hæc, aduersarios meos, quos non cognoui, quia me non tam non merentur, & arguentur super eum, & ait: quidquid sermonis uel spiritualis intelligentia habebant, naturaliter uerterebant in idola, que in corde suo finixerunt: ideo interierunt.

b Cognovimus te Israel, id est nos, qui sumus populus tuus Israel: Et subintelligendum est, quod hec noctis erit frustra: Et subdit

C A P . V I I I .

Ergo. Mente, non tantum in ore: **H**oc

N guttura tuo sit.

a *V*ox Dei ad prophetam.

b *V*estit Jerusalem non ad locum alium uenit. Non obstat, ut hoc uocat, hoc uocat.

c *C*ognovimus te Israel, id est nos, qui sumus populus tuus Israel: Et subintelligendum est, quod hec noctis erit frustra: Et subdit

tuba: quasi aquila

super dominum domini: pro eo, quod

transgressi sunt foedus meum, & le-

gēm meam prævaricari sunt: Me in

imminente tribulatione.

b *P*roiecit Israel bonum, id est cultum Dei pro cultu uitiorum.

i *I*nimicus perse, eum, & sicut ad captionem & capinationem.

k *I*psi regnauerunt, scilicet reges Israel.

l *E*t non ex me, quia ex diuina ordinatione regnum decem tribuum erat datum David et filius eius in sempiternum: Sed contra hoc uidetur quod dicitur *iij. Reg. xi. f.* ipsi Ieroboam: *H*ec dicit dominus Deus Israel: Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi x. tribus. *D*icendum, qd hoc fuit in directe & quasi per accidentem, sicut declinavit in se malum Salomonis, ad quod declinavit in se nefitum: & sic permisit Roboam respondere dabo populo, ex quam responsione x. tribus fuerunt ab eo dimisi: & sic istud contigit ex permissione diuina: & non proprie ex ordinatione diuina, que respicit aliquid secundum se & absoluere. *I*deo subditur.

m *P*rinicipes extiterunt i. non approbanti.

n *malitiam populi se a regno David segregantis, & per hoc regem sibi statuens propria uoluntate, & non de mandato domini.*

n *A*urum suum & argen. & c. scilicet nitens aureos.

o *Vt interirent. H*ec enim idolatria fuit interitus sui causa.

p *P*roiectus est uitulus tuus Samaria.

q *Vt interirent. H*ec enim idolatria fuit interitus sui causa.

q *P*roiectus est uitulus i. uita, quia duo fuerunt accipiendo singulare pro plurali.

M O R A L I T E R .

a *in guttura.* Verbum est dñi ad Hoseæ prophetam, ut fortiter & constanter denunciaret aduentum regis Babylonis ad destruendum domum dñi in Ierusalim. Moraliter per Hoseæ significatur predicator ueritatis, qui constanter predicare debet instantiæ diabolus ad destruendum domum Dei, que est ecclesia, quod notatur cum dñ: b *Quasi aquila &c.* Per aquilam, quæ est avis rapax & acutus uisus, significatur ipse diabolus, qui uiget acumine intellectus, & ecclesiæ filios nititur rapere, & sic ecclesiam dissipare. Et subditur duplex causa, quare sic permittitur agere mala. Prima ponitur cum dicitur.

d *T*rogo trans fuit foedus i. foedus per nomen meum firmatum. Secundum fons litteralem Sedecias rex Iuda per nomen domini iurauerat seruire fideliter Nabuchodonosor regi: illud tamē iruamentum rupit de consilio senum & fæcerdotum, ut habetur. ij Para. vlt. & hæc fuit una causa destructionis templi & mortis Sedecias.

e *S*edecias & consulentes fobi dictam & ruptionem. Et nunc in pluribus locis nimis faciliter, vt videtur dispensatio sit in fractione iruamenti torum: propter quod timendum est ne contingat simile malum. Se cunda causa quare diabolus permittitur ecclesiæ filios molestare, est indebet promoto, quæ notatur cum dicitur:

k *I*psi reg. frequentem enim in ecclesia promouentur ad dignitates indigni. Et subditur unus modus cum dicitur:

n *A*rgentum suum & au. suum se. i. pastores Simoniace promotoe, unde dicitur Zach. x. d. O pastor

S ipsi conflati uituli, & in captiuitatem dela
ti: quia furor meus vindicavit in eis uitulus
Alleg. vel cultoribus eorum Alleg. Hæretici, qui
li, q. relictis cœlestibus prout sunt in terra,
& tamen dicunt se seruare precepta legis:
Hos uitulos proicit Deus, et irascatur eis,
& miratur, quæ tanta sit perueritas, ut co
lant idola, quæ fecerunt. Hos uitulos non
accepit Israhel, qui se videre Deum fingit, a
t. s. uit. t. f. ceteris gentibus: sed de facris scripturis cō
flavit prauum intellectum; & est artifex
Dei sui, qui cito peribit, sicut Araneæ tela,
que leui flatu dirumpitur. Ista communica
ter possunt legi tamè hæretici, quæ de
his, qui fecerunt uitulos in Samaria.

a Quia uentum. Ventum seminat, qui semi
na corrupta vento, nec habentia medullâ
spargit, vnde nullus fructus surgit, sic in il
lis nulla spes boni operis.

b Culmus stans. Græ. Culmus germen non
habet, cum uita meritis caret. Farinam cul
mus non facit, cum is, qui in præsentî secu
lo proficit, nihil subtilitatis intelligit. nul
lus boni operis fructum reddit, sed si quâ
do hypocrita bona opera ostendunt, de
hismalignorum spirituum uota satiantur.

c Non facit. Hæreticus non facit farinam i
nō peruenit ad fructu boni operis. Quod
si aliqui bona opera agant, alieni comedunt
ea: q. a favoribus hoīm elati, remuneratio
ne cæbunt, & ab hoībus i. dæmonibus
deuorantur. Sunt n. similes pagani, ut no
mē Chritianitatis amittant. Sunt & uasa in
contumeliam, qui debuerant esse in hono
re. Quid n. immundius hæticorū dogmatib.
d Quod & f. Si aliquād boni aliquid fecer
int, Assyr uel dæmones auferent, quia
iacta semina uolucres celi comedent.

e Q. a s. Vas immundum quo uitum
ad pröiencia stercora, cuius immunditia
comparat hæreticus, uel quia foribus
illorum idolorum maculatur.

f Ascenderunt ad assur. Assur interpretatur
magnus tentus, ad hunc ascendit hæreti
cus, cum putat se aliquid magni præ cæ
teris intelligere, unde sibi videtur quasi soli
tarius esse, dat munera diabolo, & sicut gē
tes corporalia simulacra adorat, sic isti ido
la, quæ in corde suo confinxerunt.

g Onager. Siluetri asino, qui domestica
pascua nō tenet sed spōte p. diuersa pascua
uagatur, & solitariam diligit habitationem,
comparat recedentes a Deo, & diuersa fa
briates idola: & ideo a Deo deferti sunt.

h Nunc con. eos. Hiero. Qui haec tenus am
biant dare munera aduertentes quos dilig
bant, nō celare faciam, ut suis principibus
nulla tributa soluant, donec captiuitati non
tributa, sed seipso ad omnes cōtumelias
tolerandas præbeant. Nunc con. eos. in ec
clesiam. s. q. fuerit ante diffidens, & q. sc̄et
paulisper ab onore regis (vñ apf: Sine no
bis regnatis atq; vtinam re.) & principum
quos h̄ent in synagogis diaboli p. luto. t.
i Quia mul. Epbra. Alleg. Cū sit unus Deus,
una fides, unum baptisma, hæretici multi
plicant altaria, i. varia dogmata non ad pla
candum Deum, sed ad multiplicandū pec
catum. Vnde leges Dei non merentur ac
cipere, qui acceptas contemnunt: & si qd
dixerint de scripturis, non diuinis verbis,
sed sensibus Gentilium comparandum est:
Hi relicta una hostia Christi, multas im
molant, & carnes comedunt, & ideo quic
quid sacrificiorum uel virtutum vel ele
moynarum fecerint, non su. cipit a Deo.

k Scribam eis multi. le. me. quæ velut alie
c. sum. Dederam legem, ut unum altare esset
in Ierusalem: sed quia fecerunt multis A
ras, & spreuerunt legem datam per Moy
sen, quo medicamine potero eos corrigerere. Posset uideri, ut si
alias leges scriberem eis, corrigerentur, sed has quoque ex ne
quitia sua negligenter, unde nec addendæ uidentur.

**Dole
bunt.**
**Proper
tous**

t. Cor. 4. b
**Scripti ci
honori
bia.**
Alleg.
Eph. 4.4

**Oblatio
num mea
rum.**

a Q. de auro & argento fecerunt uitulum.
vnde uitulus est fu.

b Iratus est furor meus in
a. Q. Quæ est hæretici? Dedi eis locum po
nitentiæ, & ipso uero uerum cōseruit. Et exposuit,
qui sit uitulus, a cuius foribus non possunt
nominari: Non ab aliis acceptaverunt, sicut sa
li. Sidonii, sed Israhæl populus terborum ad
uenient. **f** Fædere est infirmum.

c Vsquequo non poterunt a
temudari: Quia ex Israhæl & ip
se fædet. Artifex fecit illū, & nō

a Quæ manus format artifices. **b** Sic ut
la araneam uento difoluitur, sic uitulæ
in nihilum rediguntur, quæcum speciosus uide
tur ex hoc, quod ell auevit.

c Et Deus: Quonia intarancæa
rū telas erit uitulus Samariæ,

a I. Januaria opera faciunt, quia idolum nihil.
b Ideo. **c** Tempetatem captiuitatis.

d quia vēntū seminabunt, & tūr f

a Circumfert omni vento doctiss. **b** de ca
re corruptione metent. **c** Nec stipula nec
spes fructu in illis.

d binem metent. Culmus stans

c non est in eis germen, non fa
a. In quan. mulier euangelio mittit
f. mentem.

d ciet farinam: q. et si fecerit, alie
a. Interfectus ad hoībus, uel a dæmonibus,
qui bona aut. sunt.

e ni comedent eam. Deuora
a. Fædus est. simili's gentibus idola colentibus
Israhæl, vel Christiano nomine am. fo

f tus est Israhæl. Nunc factus est h
in nationibus quasi uas + im
a. Non sponte sed iniuste captiuitate.

g mundum. Quia ipsi ascende
runt ad Assur: * Onager so
a. Non oues pæcua Dei.

h litarius sibi Ephraim. **i** Mu
a. Affyrii, quibus quando in amictia jun
cti uenient tempore Manshe.

j nera dederunt amatib. suis,
a. Qui auxilium. unde supra. Abi. Ephraim ad
Assur, nisi ad regem ultorem.

k fed & cum mercede conduxer
a. Pariter ad pugnam, ut simul pugnet. & pa
riter uidi captiumentum.

l runt nations: Nunc congre
a. Ne dent munera uel tributa donec pec
cuent ad Affyrii, ubi non munera da
bunt quasi liberi, sed graui seruitute pre
mentur.

m gabos eos, & t. quiescent pau
lisper, ab onore regis & prin
a. Ideo dacentur in captiuitatem, & deinant da
re regibus munera.

n Non uolum. Dan vel Bethel rex & p. pulus,
fed in monib. & in diuersis locis uola co
luerunt peccatum peccato adentes.

o cipum: Quia multiplicauit p
Ephraim altaria ad peccan
dum, facte sunt ei area in de
lictum. **p** Scribam t. ei multipli
ces leges meas, quæ velut alie
t. Cor. 4. b

q f. Quia fuerit ante diffidens, & q. sc̄et
paulisper ab onore regis (vñ apf: Sine no
bis regnatis atq; vtinam re.) & principum
quos h̄ent in synagogis diaboli p. luto. t.
i Quia mul. Epbra. Alleg. Cū sit unus Deus,
una fides, unum baptisma, hæretici multi
plicant altaria, i. varia dogmata non ad pla
candum Deum, sed ad multiplicandū pec
catum. Vnde leges Dei non merentur ac
cipere, qui acceptas contemnunt: & si qd
dixerint de scripturis, non diuinis verbis,
sed sensibus Gentilium comparandum est:
Hi relicta una hostia Christi, multas im
molant, & carnes comedunt, & ideo quic
quid sacrificiorum uel virtutum vel ele
moynarum fecerint, non su. cipit a Deo.

k Scribam eis multi. le. me. quæ velut alie
c. sum. Dederam legem, ut unum altare esset
in Ierusalem: sed quia fecerunt multis A
ras, & spreuerunt legem datam per Moy
sen, quo medicamine potero eos corrigerere. Posset uideri, ut si
alias leges scriberem eis, corrigerentur, sed has quoque ex ne
quitia sua negligenter, unde nec addendæ uidentur.

Nunc

a ante legem
b Per flagella captiuitatis.

c Ipsi in Aegy
tabit p. c. coru.

d acceleratio, cum dicitur:

e Nunc recordabitur iniquitates eorum. p. eam debitam inf
rendo.

f Ipsi in

Godelatatem in Aegyptum rededit, & ob
A illuſcentes Dei sui, multa sibi delubra
faciunt.

a Judas ue. i. vir ecclesiasticus in malis
operibus uel peruersa scripturam in
interpretatione adificauit sibi. ur. mu
non Dei auxilio, sed artifici mædico,
quos errores Deus succendit & de
sinet igne spiritus sancti.

N I C . D E L Y R A .

a Ipsi in Aegyptum con. i. in seruitutem
duram & uilem, sicut fuerunt in Aegyptu
Et ob-

G L O S . O R D . C A P . I X .

N oli leta. Gentiles non habentes Dei notitiam, in cul
tura deorum suorum lætabantur. Sic etiam Israhæl re
cedes a Deo gaudebant in cultu idolorum, putan
tes se per hoc pacem habituros. ait ergo.

C A P . I X .

N oli leta. Gentiles non habebis pacem quæ
est, sed in captiuitate punieris, q. a
fecisti te simili ignoranteribus Deū. Ne
letentur heretici, nec putent se similes
alii nationibus. Illi n. nūquā in Deū
crediderunt. Iti (q. gravius est) a Deo
apostatauerunt, & areas & torcularia
multiplicat, & comedunt triticum, de
qui si panis luctus, & bibunt uinum so
domorum, quod cum felice sapidu cal
cat. Et quia multas areas & torcularia
sibi preparant, de area & torculari
quod calcavit Christus non utuntur,
sed quicquid se habere putant menda
cio depravatur.

a Area & tor. non pas. **b** Pro mercede
fornicationis putasti tibi reddi abundan
tiam rerum, quæ significatur per
areas & per uinum: sed quia data a me
pro cultura idoli tibi reddi putasti, im
mittam tibi in opiam famis, ut non fit
triticum in area, nec uinum in torcula
ni: & hoc factum est tempore Eliæ &
Elii, qñ matres in Samaria cogente
fame cadaveribus filiorum utebatur.

c Non habitabunt in terra do. Hiero. H
enī qui ab ecclesia recedunt, & Affy
riorum i. dæmonum sacrificia come
duant, non habitant in ecclesia fidelium,
nec libant dño uinum, quia non spir
itu alteri in eo legitur, unde non place
bunt ei, uel ipsi, vel ea, quæ offerunt: sed
immunda reputabuntur: & sacrificia
eum quasi panis luctus erunt, quia
quicquid fecerunt ut placenter audi
toribus, accipientes ab illis temporalia
uertere illis in luctum, & qui eorum
doctrinam suscepserunt, contamina
buntur. Conciliabula etiam hæreticorum non domus Dei
sed spelunca latronum appellantur.

d Non libabunt domino. q. d. propter sui im
munditiam ineptum est ad Dei sacrificium.

e Sacrificia eo. &c. i. polluta: In domo n. in
qua erat mortuus, omnia cibaria redelab
tur polluta, & illi qui comedebant ea: ideo
sequitur: Omnes qui comedent &c.

f Reuersus est Ephraim i. Aegyptum, &
& in Affyriis pollutum come
dit. Non libabunt domino ui
num, & non placebunt ei. Sa
crificia eorum quasi panis lug
entium. Omnes qui comedent eum,
a. Quia panis eorum pro quolibet cibo oblativo accep
tum.

g Subuox preparatur, quia ideo offerunt, ut inde gale
fati faciant. b. Polluti Deo non placebunt. c. Quia igne
Babyloniorum successa est.

h Non habitabunt in terra domini.

i Quia. **j** Corde, uel colendo idola eorum.
k Sic enim in terra idolatria comedebant, si capi
tati ab Affyriis utebantur sacrificia eorum, que polluntur
polluta.

l Reuersus est Ephraim i. Aegyptum, &
& in Affyriis pollutum come
dit. Non libabunt domino ui
num, & non placebunt ei. Sa
crificia eorum quasi panis lug
entium. Omnes qui comedent eum,
a. Quia panis eorum pro quolibet cibo oblativo accep
tum.

m Subuox preparatur, quia ideo offerunt, ut inde gale
fati faciant. b. Polluti Deo non placebunt. c. Quia igne
Babyloniorum successa est.

h Anima p. iflorum, nō intrabunt in dō
dit. Non libabunt domino ui
num, & non placebunt ei. Sa
crificia eorum quasi panis lug
entium. Omnes qui comedent eum,
a. Quia panis eorum pro quolibet cibo oblativo accep
tum.

g Subuox preparatur, quia ideo offerunt, ut inde gale
fati faciant. b. Polluti Deo non placebunt. c. Quia igne
Babyloniorum successa est.

h batur Christianis, quia communicabant quotidie, sed posse refi
gescere deuotione ordinatum tuit, q. sufficeret populo communi
linguis diebus dominicis communicare postea vero ex eadē ca
sa ordinatum fuit, quod sufficeret: bis in anno. l. in paschate & nati
uitate domini. & modo sufficit semel. l. in paschate, & tamen multi disponunt se ad hoc satis defectiue: & sic patet penitua respectu
abundantie præterita in populo communi.

f Et vi Sacramentum eucharistia sub specie vini recipit sacer
dotibus, & cum hoc aliquando a ministris altaris, tamen pluribus
non proficit, quia sicut dicitur j. Corin. xj. f. Qui manducat & bibit
indig. iu. si. man. &c. tamen sacramentum sub specie vini sumptu
non mentitur eis, sed econtra ipsi mentiuntur sacramento: pro
pter quod cum dicitur: Et vinum metietur eis, est hyppalage, sicut
cum dicitur: Perfluit fistula buccas. i. bucca perfluit fistulas. Et le
re. xj. d. Mittamus lignum in panem eius. i. Chriltum qui est uiræ
panis, mittamus in lignum crucis, ut exponunt aliqui doctores ca
tholici.

g Reuersus &c. Hic ponitur secunda mutatio. f. a munditia in im
munditiam. Et hac mutatio Mythic reperiuntur in Christianis.
Prima mutatio fuit de uicinalium abundantia ad penitum eorum & defecitum;
& hoc notatur cum dicitur:

h Area & torci. &c. Christianorum area
spiritualis est altare, ubi consecrat & mi
nistratur sacramentum eucharistia, quod in primis ecclesias abundanter ministra
batur.

i Sacramentum eucharistia sub specie vini recipit sacer
dotibus, & cum hoc aliquando a ministris altaris, tamen pluribus
non proficit, quia sicut dicitur j. Corin. xj. f. Qui manducat & bibit
indig. iu. si. man. &c. tamen sacramentum sub specie vini sumptu
non mentitur eis, sed econtra ipsi mentiuntur sacramento: pro
pter quod cum dicitur: Et vinum metietur eis, est hyppalage, sicut
cum dicitur: Perfluit fistula buccas. i. bucca perfluit fistulas. Et le
re. xj. d. Mittamus lignum in panem eius. i. Chriltum qui est uiræ
panis, mittamus in lignum crucis, ut exponunt aliqui doctores ca
tholici.

g Reuersus &c. Hic ponitur secunda mutatio. f. a munditia in im
munditiam. Et hac mutatio Mythic reperiuntur in Christianis,
qui post professionem reuertuntur ad modum viuendi secularem:
ideo subditur.

h Et in Af. per Affyriis qui interpretantur faciunt vigilantes do
mino, significantur boni religiosi, qui uigilant in obtequij domi
ni. Et in eis panem pollutum comedunt, qui inter eos immundus ui
uit. & hoc est pesum. f. inter mundos uiuere immunde.

E a Quid facietis. Cum venerit dies captiuitatis, quæ dies erit mihi solennis, & quasi placens hostia, quia in ea iudicabor de hostibus & ponam in eam iniuriam eorum, & flagello ingratios filios. O heretici quid facietis, cum uenerit dies iudicii, quando vitam iuri mortem redditus est inimicis?

b Ecce enim. Vastati estis a demonibus, qui vos spoliauerunt virtutibus, & imitati estis opera infidelium: propter hoc sepeliet nos Memphis, quia iuxta sententias & blasphemias oris vestri damnabimini: & quod locuti estis, in supplicijs sententias, & quicquid argenti in nitore eloquij & falsi dogmaris habuistis possidebit urtica, quæ uos extero ardore consumet, & in tabernaculis i. in conscientijs vestris lappa i. memoria præterite male conuertionis torquebit.

c Professi sum: proficietur, quia premitibus Chaldaeis fugient ad Aegyptum, ut sic euadant.

d Memphis. Memphis erat ciuitas metropolis Aegyptiorum, ante quā Alexandria exaltatur. Interfecto autem Godolja ab Hismaele, quem Nabuchodonosor rex terra præfecerat, celi quia duarum tribuum fugiendo Chaldaeos cum Ieremia propheta, contra præceptum domini ingressus sunt Aegyptum: & ibi postea per sequentibus Chaldaeis, vel capti iunt, vel sepulti sunt in prædicta ciuitate.

e Venerunt Hiero. Dies iudicii ueniet improbus, in quo affligetur Israhel i. qui iactat se nosse Deum, & non sancto spiritu regitur: sed a demonio in uarias partes circumfertur, ne sciens quid loquitur, dicens Dei filium cretum, spiritum sanctum negans esse Deum, & aūum Deum bonum, aliud mundi creatorem dicens: quorum in fama multiplex est, quia multe iniquitates. Semel autem sciendum, quicquid in hoc propheta de Israhel & Ephraim dicitur, ad hereticos referri, quare insanientes, contra Deum loquuntur mendacium.

f Scito te: Vel, O Israhel, qui promittebas tibi pacem, scito te in hoc stultum fuisse & insanum prophetam, qui putabas te esse spiritualem, sed non uenit pax secundum estimationem tuam.

4. Reg. 9. e Etiam scito prophetam quem ego misi tibi ad annunciatam ueritatem, quem tu dicebas insanum, fuisse uirum sancto spiritu plenum, & uera prophetam.

g Speculator. Deus constituit reges, & sacerdotes, & prophetas, ut prouiderent populo, unde dicit ad Ezechiel: Speculatorem de te domum Israhel. Dicit ergo propheta: Ephraim id est Ieroboam, cum Deo meo. id est secundum voluntatem Dei mei constitutus est speculator ad hoc, ut & ipse & sequaces reges populo Dei utilia prouiderent: & sicut prophete ad bona erigerent, sed in omnibus viis i. actionibus suis factus est laqueus, quia suadendo & per potentiam cogendo ad idolum latram inducebatur. Vnde dicitur:

h Insania in domo eius. Prelati ecclesiastii aliquando in ecclesia Dei confingunt insaniam, uel in scripturis præue interpretantur, uel in unoquoque credentium quia domus Dei recte dicitur terrem generando, ut quicunque sequitur eos, illaqueatur ad casum.

i In diebus Gabaa. Reducit ad memoriam scelus filiorum Israhel, quando vxor Leuita redeunis de Bethlehem nefando concubitu necata est, vel quando reliquo Deo fecerunt sibi regem de urbe Gabaa i. Saul, & multo peius peccauerunt, nunc elengendo Ieroboam & adorando idola. Tunc n. remansit populus in cultu Dei, nunc post Schisma secuta est idolatria; Possunt hec et ad prelatos ecclesiastiq; referri, qui praua doctrina ledunt eos, quibus prodest debent.

k Quasi uas in deserto inueni Israhel. Cum totus orbis esset deserto, & Dei notitiam non haberet, alij relictis in errore, elegi Israhel ad sacrificandum. Nota proprietatem populus inuenitur, patres uidentur. In utroque uinea est & fucilnea, sub quibus requiescere dicitur, qui confidit in domino. Cum in deserto huius mundi gentes ignorantem Deum, & ipse Israhel excepto

a Quid facietis in die soleri, in quo debitis apparere coram domino cum oblationibus et non vacui, & non habetis aliquid aptum ad offerendum, & secundum hunc sensum continuatur litera precedit. R. S. aliter exponit dicens, quod alloquitur duas tribus a Nabuchodonosor occidentibus: Quid facietis in die soleri, quando dominus de caudieribus uestris faciet solenne coniunctionem belis & cibis, quod non habebitis effigiis, & sic coniungitur cum litera sequenti, cum dicitur:

b Ecce enim profecti sunt a vastitate. b Aegyptus congregabit eos, Memphis sepeliet eos. **c** Desiderabile artem. **d** Aegyptus congregabit eos, ista tamen fuga non ualuit eis, quia cito post Nabuchodonosor intravit Aegyptum, & eos occidit, ideo subditur:

d Memphis sepeliet eos: ciuitas est Aegypti, quae nunc dicitur Damietta. e Desiderabile argen. Jerusalem enim destruenda longo tempore sunt sine habitatoribus, ubi fugientes abscondent sua preciosa, & sic ibi creuerunt urtica & spina.

f Venerunt dies uisitati, id est punitionis. g Venerunt dies retibus, pro peccatis, & in hoc notatur infinita huic punitioni.

h Scito te. Hic increpat tertia peccatio, sed de sapientia in futilitatem. Dederat n. dominus illi populo legem, de qua dicitur Deo, iiii. 4. Hoc est sapientia nostra & intellectus coram populis, sed propter transgressionem eius fuit excommunicatus, qui frequentatio peccatorum excedat mentis oculum, ideo subditur, Scito te Israhel stultum. Et dicit de qui correctores, quod sunt duas dictiones, si te, & sic Israhel est vocatum casus: sed in Hebreo est una dictio, & tunc Israhel est accusatus casus, & sic est sensus, Scito te &c. d. patet omnibus, quod populus Israhel fuit stultus.

i Propter iniquitatis tuæ, & multitudinem iniquitatis tuae, & multitudinem iniquitatis tuae.

j Speculator Ephraim. **k** Virum spiritalem. intelligitur malum spiritu aperitum, El subditur causa huic.

l Propter multi. &c. supple facta est ad monem, Deo iuste sibi permittente. Consequenter subditur bonis prophetis.

m Speculator Ephraim. i. anuncians uenit Epiphraim.

n Cum Deo meo, id est loquens spiritu diuino.

o Prophetam insanum, quia prophetas querunt interficerere, sicut infra patribus de Amos video sequitur,

p Laqueus ruinæ. quia in cibis & factis talis prophetas querebant occasionem mortis suæ. Et quia regnum Israhel non solum hoc faciebat, sed etiam regnum Iuda in quo erat templum, ideo subditur,

q Insania in domo dei eius: quia Zacharia interficerunt in domo domini. **r** Para. xxiiij. Et quia ista erant horrenda, ideo subditur,

s Profunde peccauerunt sicut in diebus Gabaa, in quo uxor Lenitus mortua fuit, uxata incredibili libidine, Iudec. xix.

t Recordabitur iniquitates eorum. non quia oblitio cadat in Deo, sed quia ad modum recordantis se habet, quando puniri peccata dimulatur.

u Quasi uas in deserto. Hic increpat quarta mutatio de uirtute in malitia, cum dicitur in persona domini. Quasi uas in dese. que fuit in ibi valde præciose, quia rara.

v Inueni Israhel in primis patribus. Abraham Isaac Jacob & similibus.

MORALITER.

x Scito te Israhel stultum. Hic ponitur quarta mutatio, quæ fuit scientia in futilitatem: Et haec mutatio reperiatur in pluribus Theologis moderni temporis, qui faciem scripturam & sanctorum doctrinam studere negligunt, & vanis ac curiosis totaliter inhaerent. **y** Quasi uas in deserto. Hic ponitur quarta mutatio, quæ fuit in populo Israhel, quæ fuit de bonitate in malitia, nam primi patres ut Abraham & Jacob & similes fuerunt optimi, & posteriores fuerunt idololatriæ pessimi, sicut patres iiiij. Reg. & ij. Paralyp. Et sic est in ecclesia Christi: nam primi rectores eius optimi fuerunt, apostoli & successores eorum multi, intantum quæ se in omnibus ecclesiis Deus miracula faciebat ex eorum meritis. Sed modo multi faciunt mirabilia,

z caretur, primum in aplis & in apostolicis viris inuenit Deus a Christianum populum mēte Deū videntē, & dulcissimus eorum fructibus satiatis est, quasi uia & focus in deserto inueniantur. Sed heretici usurpantes libi nomen Christi intrant ad Beelphegor, i. seruiunt libidini. Vix repertur hereticus, q

aa Quod si enuerterint fili sui, absque liberis eos faciam, interficiens

i Gloria eorum a parti. In hoc enim gloriabantur, quod uxores eorum faciliter concipiebant & sine periculo pariebant: ex quibus sequeretur abundantia prolis. De mutatione huins gloria subditur, **k** Quod si enuerterint fili sui, absque liberis eos faciam, interficiens

m Sed & ve eis. Hoc est pars incidentalis, in qua propheta in persona Dei loquens denuntiatur futuram destruptionem populi Iudaici per Romanos, habita occasione ex eius destructione per Assyrinos, de qua ante immediate fuerat locutus. Cirea quod sciendum, quod iste est unus de passibus scriptorum veteris Testamētū.

D Destrucción populi Iudaici per Romanos, habita occasione ex eius destructione per Assyrinos, de qua ante immediate fuerat locutus. **e** Vespas hie per Iudeos destruptionem.

l Littera autem a bonis geniti & educti de Egypto, seruiunt libidini.

m Sed & ve eis. Hoc est pars incidentalis, in qua propheta in persona Dei loquens denuntiatur futuram destruptionem populi Iudaici per Romanos, habita occasione ex eius destructione per Assyrinos, de qua ante immediate fuerat locutus.

n Idolum Moabitarum & Deus tenetis.

o A Deo. In confusionem sui recollerunt digni abiectione.

p Alienari sunt in confusione, & facti sunt.

q Vnde: Simili illis si, qui faciunt se non idololatri, sed ipsi idolatri vocentur.

r Sed & ve eis, cum recesserent ab eis, abominabiles sicut ea, quæ dilexerunt.

s Et ideo. **t** Tribus.

u Velociter de loco suo in capitulationem subditur.

v Quod si enu. Hiero. Heretici instabiles & lascivii ab ecclesia recedunt & gloriantur, si multis prauo dogmate generent, quos & si enutriti fuerint in fornicatione, dñs minutus puniendo cum magistris eorum, & eis eternū ve. Replicat etiam quid iverit Ephraim. Qn inquit erat in ecclesia inter fluctus huius seculi, sierna permanebat in Christo fundata, sed nunc filios suis ab ecclesia ad diabolum ducit ad mortem. Moraliter, per filios malæ cotigationes, vel praua dogmata intelligentur. Quæ omnia interficiet dominus spiritu oris sui. Et in illa die peribunt omnes cogitationes & dogmata eorum.

w Nesciunt temporalis huc pena, sed eternū ve. deitatis eis, deitatis eius per Romanos trucidati & captiuitatis.

x Exponit qualis fuit Ephraim, ut magis apparet deitatio.

y Qui nunc defert, et rat.

z Ephraim quasi auis auolauit. **aa** Gloria.

bb Quia facile p.ribant, **cc** Quia facile scribuntur, **dd** Quia facile concipiuntur, **ee** Subauolauit.

ff Et ideo. **gg** Vt viderit.

hh Quia habuerint licentiam nutriendi multis filios, non poterit

ii Sicut in pulchritudine. Et Ephraim educit ad imperfectorem filios suos. **jj** Vox prophetæ.

kk eis Domine. Quid dabo eis? **ll** Da eis.

mm mortui fuerunt fame, pestilentia & gladio decim centum milia. Hanc autem veritatem fidei nostre confonam nuditur R. S. repellere dicēs,

nn quod littera sin quod punctum desperi in sinistra parte habet sonum & uirtutem litteræ Samæch, & sic Besuri significat hic recessum & non incarnationem, quia sic punctum litteræ finit hoc loco. Sed si uidetur fuga ueritatis, primo quia haec littera in toto ueteri testamento non inuenitur alibi si punctata, ut dicit predicator Raymundus, & ego similiter non recolo me uidiisse alibi si punctata, propter quod videtur haec additio facta ad depravandam sententiam: Secundo quia p.ribat non sunt de substantia litteræ, nec a principio scriptura fuerunt, & de rotulis, qui in synagogis eorum legitur sunt sine punctis, sed per magnum tempus postea inventa sunt huiusmodi puncta ad facilius legendum. Cum igitur subtracto puncto predicto, ipsi concedant, quod Besuri per finis scriptum incarnationem meam signat, concinuntur concedere, quod hic Besuri incarnationem signat. Et quoniam translatio nostra secundum dictum Rab. Sal. sequitur, que sic habet, Sed & ve eis cum recesserent ab eis, pateret quod fuit facta post corruptionem dilatam, potest tamen trahi nostra translatio ad predictum intellectum. Sed & ve eis &c. quia propter negationem incarnationis Dei Deus recessit ab eis dimittens eos in excitate eorum usque quo intraverit plenitudo gentium, secundum quod deducit Apostolus satis diffisit in epistola ad Romanos.

pp Ephraim & c. His scriptura revertitur ad pr. dictam carentiam pro

qq lis in regno decem tribuum tempore ueteis testamenti, cum dicitur, Ephraim vt &c. i. similis tyro in filiorum multitudine, ideo subditur,

rr Funda pulchritudine & c. pulchritudo enim ciuitatis principali per multitudine plebis consistit, & consequenter ostendit mutationem in oppositum.

ss Et Ephraim educet ad imperfecto. &c. i. ad regem Assyriorum, qui eos debellauit & captiuauit.

tt Da eis. id est dabis.

uu Vuluam

NICOLAVS DE LYRA.

x Quasi prima poma fucilnea, que sunt alijs meliora.

y In cacumine eius vidi patres eorum. Sicut enim in cacumine arboris fructus ciuitus maturantur & melius, eo quod a sole attinguntur, liberas, sic dicti patres fuerunt meliores posterioribus, de quibus subditur:

z Ipsi autem intrauerunt ad Beelphegor, id est ad idolatriam filio Ammon & Moab. Nume. xxi.

aa Et Ebalienati sunt, a Deo.

bb In confusione, scilicet sua, vt ibidem habetur.

cc Efacti sunt abominabiles, sicut ea, quæ dilexerunt. id est fuit.

dd Ephraim. Hic increpat populus de quinta mutatione, s. a secundum predicatorum, secundo, in idens ponitur ibi: Sed & ve. tertio, scriptum ad primum refertur, ibi: Ephraim. Carentia vero prolis in magna partem eius in captiuitate, quod notatur cum dicitur: Ephraim quasi ansius, de nido suo.

ee Auolauit duces extra terram suam in captiuitatem: Et loquitur proposita futuro per modum præteriti, sicut frequenter dixi: & ideo sic Deus miracula faciebat ex eorum meritis. Sed modo multi faciunt

ff Gloria

gg mirabilia, quia per modos inexcogitatos & mirabiles sufficiunt simplicium bona.

hh Ephraim q. a. Hic ponitur quinta mutatione, quæ fuit in populo Israel, scilicet a secunditate prolis in sterilitatem, ideo subditur:

ii Abique li. & sa. hoc auerum mystice repertur in multis ministris ecclesiæ, qui nec uero prædicant, nec exemplo bona actio. **jj** Mystra faciunt liberos in ecclesia Dei, sed magis per suam malam uitam faciunt filios inferni.

kk VNIVERSIDAD

ll DE SALAMANCA

mm GREDOS USAL EST

Glos.ord. Hoseæ. Cap. X. De Lyra.

Glos.ord. Hoseæ. Cap. X. De Lyra. 345

a In Galga'. Galgal, reuelatio vel voluntabru'. Dicit ergo oēs malitas hæreticorū reuelandas esse, qm̄ vñlūa eorū sterilis es ficiet, quia videbūt ignominiā suam, & q̄ iactabant se ad alta consendere detrudentur in infernum: quos ideo Deus hēt exos quia loquuntur contra eum mendaciū. vnde sequit:
b Propter m. &c. iō hæretici de domo Dei sunt electi. Hēt Deus ibi eos exos, quia hoīem regē eligētes, a Dei re cesserunt imperio, vel in Galgal vbi populus fuerat circuncisus secundo, postea causa religiosum coluerunt idola, i quorū cultura oīa scelerū cōmiserūt.
c Nō ad Qd' nō diligat eos clarū est, et q̄ oēs reges Israēla Deo fuerāt recedētes, vñq; hodie n. pmanet i captiuitate.
d Oēs pr. Reges decē tribūoēs p̄ idololatria Deo recesserunt. Pōt dici de aduētu Chri, in quo tā Iudas q̄ Israēl de domo Dei electus est, ne laicūt cū credētibus. Metaphora ab arbore, cuius si radix siccatur, nō fert fructū, & si ēt paululū fecerit, statim in ipso flore siccatur. Pōt hoc dici de oībus ludas, q̄ mortē eius clamauerūt: iō Deus repulit eos, & excicauit ne fructū possint ferre. Qui & si fecerint, et nili fuerint le gē Dei meditati, et quasi amātissimos filios aliq̄ scīa & doctrinæ de corde suo ptulerint, a Deo succidēt. & erūt uagi in nationibus, nō hētēs rēplūm uel altare vel ciuitatē. Hētēs nō p̄t facere fructū virtutū, q̄a Deū in quo radicari deberent p̄dicerūt, & si aliquos genuerint, Deo aduersante moriētū, vel fructū eorum, oīa q̄ singunt & de corde uo generant, q̄ archet & pibūt: hi abiecti a Deo, & ideo vagi in nationibus, nunc ad has nunc ad illas sītas trācūdo, & Gentiliū imitari errores.

N. C. D E L Y R A.

a Vulnam fl.li. id est xxores steriles.
b Et ubera arenita, quod iam nati non poterunt nutriti: Et subditur causa huīus pñne.
c Omnes nequi. eorum in Galibi. n. circūcidit Iosue filios Israēl, & tunc

stata: & sic significat idem, qđ̄ incarnatio mea in lingua nostra: vnde cauillatio Ra.Sa. non valet, vt patet ex dicitis p̄fserit habenti notitiam in grammatica Hebraicā sermonis.

G L O S . O R D . C A P . X.

a Itis fron. Alia trāfatio. Vitis aquosa Israēl: quod in malo accipitur, quia sicut aquosa uitis plus in fo- liorum quam fructuum emisione foler luxuria- ri, sic Israēl crevit in multitudine populorum: sed cū dērēt agricola ferre vuas, fecit labrus. Heretici qui dum sunt in domo Dei, vocat vinea dñi, et afferūt uberes fructus, recedētes uero ab uno altari. i. vnitate fidei, plures errorū struitas, & iuxta vberatē terra sua, iuxta acu- mēgenia Deo dati exuberat̄ sīfāris, q̄a q̄to per naturā acutiores, tāto pro- fundiora & inaudita p̄ferit dogmata. b. Dismissi. &c. Tradunt Hebræi, q̄ quādi pari cōsensu reges & populi colebāt uitios non uenit captiuitas, q̄a quodammodo poterat excusari popu- lus, q̄ per violentiam regum ad idololatriam traheretur, sed postq̄ Hoseæ, qui fuit ultimus rex x. tribuum populo permisit, vt si vellent, irēt ad templum Dei Ierolymis, & ibi sacrificarent, di uisum est cor eorum: quia populus in hoc regi nō cōsēsit, vt ab idololatria re uocaret: & iō carens omni excusatō

C A P . X.

a Itis frondosa Is-
b a Subsidiis oīis fui in pa-
 triis habens bona propria-
 gine bona opera facies.
c Quia in ceteris non
 fuit, qui non fecerit fructus
 bonorum operum. Qsd.
d rācl, fructus + ad
e a Multitudinem vel
 abundanter fructus uenit in multitudinem
 idololatria, et quanto plures haberet populos, tan-
 to plura altaria adficeret, & abundanter tem-
 nirent numero idolorum.

f aquatus est ei scdm multitudinē
 fructus sui, multiplicauit altaria
 iuxta vberatē terra sue + exuber-
 a. Hæreticorum cords interdum diuina sunt, & cōtrariis
 interdum similia eorum, quia fieriunt.

g nono

N. C. D E L Y R A. C A P . X.

a Ius fr. Po l'increpatō populi de sua peioratione, hic confe-
 querit incepatō de ingratisudine. Et dividitur in quatuor
 partes sed: quatuor ingratisudines, quarū primo ponitur in
 ea. p̄fserit, alia tres in tribus sequentibus. Prima in duas, quia a primo
 incepatō ingratisudinis culpa, secūdo subditur pena: b. Dismissi est:
 Circa primū confiderandū, p̄ Deū fecit illū populo magnū beneficium
 introductō eū in terrā latice & melle manantē. Exo. iij. sed hoc bi-
 neficium ingrati conseruuerūt ad idololatriam: ideo dicitur hic.
a Vitis &c. Vocatur aut̄ populus Iſi ac viti, sicut dicitur Iſa. v. b. Vitis

domini
 describit bñficiū diuinū, quo pp̄fsm ludacū introdūt in teria la-
 cē & melle fluēt, q̄o bñficio iste pp̄fsm fuit ingratius: Nō post
 mortē Iosue cito declinavit ad idololatria, ut patet i libro iudicii
 & i libris Re. Per Iosue q̄ pp̄fsm i terrā p̄missionis introdūt, signa-
 tur Xps, q̄ p̄ passionē sua adiūtū terra viuetū nobis ap̄fūt & illuc in
 ascētōe sua ve. te. p̄fes fecū duxit, sed postea sati cito aliq̄ depplo
 Xpianū tāq̄ ingrati tāto bñficio declinaverūt ad harem. I. Hebreo
 & Chēritius & sequaces eorum: & hoc fuit a tpe ap̄lou. pp̄d B. de-
 clauit in Christo diuinā esse naturā, qđ illi negabant p̄flea vero fue-
 rūt Ariani, Manichæi & alij multi, q̄ diuersas hærefes cōdiderūt.

nono anni ipsius Hoseæ per Sennacherib est captiuatus, &
 a in Assyrios tradūctus, habitans in ciuitatibus Medorum iux-
 ta fluvium Gozan. vnde ait:

a Vacas. H̄c conseq̄uenter describitur exportatio idoli: Et quia ista li-
 tera est immutata, secundum Hebreos in parte corrupta, ideo ad eius
 intellectum sunt aliqua p̄mittenda. Primum est, quod Manahen rex
 Israēl dabat singulis annis munera preciosa regi Assyriorum, ut con-
 firmaret regnum suum, quod intrauerat violenter iij. Reg. x. & inter illa munera erant
 vituli aurei, quos fecerat Ieroboam, vel sal-
 tem vñs illorū, de quo fit hic mentio. scilicet
 ille qui erat in Bethel, que alio nomine dici-
 tur Bethauen. Isae. viii. & in hoc conuenient
 Hebrei & Latinī: Dicunt ultiū alij qui ex-
 positorē Latini, quod sacerdotes illius idoli
 seu idolorum fecerunt occulē ritulos de cu-
 pro deuātōs, & illi fuerint portati in ter-
 ram Assyriorum, & ipsi sustinēt retinuerunt
 sibi aureos: & cum postea rex Assyriorum
 vidit frādem, indignatus affixit granus
 terram. & secundum hoc exponunt literam
 illarū dicens: Vacas Bethauen. id est ri-
 tulum qui erat in Bethel, quem vocat pro-
 pheta nomine vacas derisorē, & in plura-
 li vacas, eo modo loquendi quo dicitur
 Exod. xxxii. b. Iſi sunt dī tu: Israēl, qui
 eduxerunt te de terra Egypti: & tamen non
 erat ibi nūs vitulus constatilis.

a Promisit vobis prospera futurū: fecisti,
 fed omnia vobis in contraria uenient: vnde sub-
 dit. ferig. &c. non cum p̄fēt, sed cum mendacio
 dicentes: tās erit nobis. Et ideo ipsum fadūs me-
 dicatiū genitabilis bonū fructū quibus fatie-
 minūt: sed iudicium amāritinū, & captiuitatis &
 intercessiōnēs.

a Et rex quid faciet nobis?

a Promisit vobis prospera futurū: fecisti,
 fed omnia vobis in contraria uenient: vnde sub-
 dit. ferig. &c. non cum p̄fēt, sed cum mendacio
 dicentes: tās erit nobis. Et ideo ipsum fadūs me-
 dicatiū genitabilis bonū fructū quibus fatie-
 minūt: sed iudicium amāritinū, & captiuitatis &
 intercessiōnēs.

a Promisit vobis prospera futurū: fecisti,
 fed omnia vobis in contraria uenient: vnde sub-
 dit. ferig. &c. non cum p̄fēt, sed cum mendacio
 dicentes: tās erit nobis. Et ideo ipsum fadūs me-
 dicatiū genitabilis bonū fructū quibus fatie-
 minūt: sed iudicium amāritinū, & captiuitatis &
 intercessiōnēs.

a Promisit vobis prospera futurū: fecisti,
 fed omnia vobis in contraria uenient: vnde sub-
 dit. ferig. &c. non cum p̄fēt, sed cum mendacio
 dicentes: tās erit nobis. Et ideo ipsum fadūs me-
 dicatiū genitabilis bonū fructū quibus fatie-
 minūt: sed iudicium amāritinū, & captiuitatis &
 intercessiōnēs.

a Promisit vobis prospera futurū: fecisti,
 fed omnia vobis in contraria uenient: vnde sub-
 dit. ferig. &c. non cum p̄fēt, sed cum mendacio
 dicentes: tās erit nobis. Et ideo ipsum fadūs me-
 dicatiū genitabilis bonū fructū quibus fatie-
 minūt: sed iudicium amāritinū, & captiuitatis &
 intercessiōnēs.

a Promisit vobis prospera futurū: fecisti,
 fed omnia vobis in contraria uenient: vnde sub-
 dit. ferig. &c. non cum p̄fēt, sed cum mendacio
 dicentes: tās erit nobis. Et ideo ipsum fadūs me-
 dicatiū genitabilis bonū fructū quibus fatie-
 minūt: sed iudicium amāritinū, & captiuitatis &
 intercessiōnēs.

a Promisit vobis prospera futurū: fecisti,
 fed omnia vobis in contraria uenient: vnde sub-
 dit. ferig. &c. non cum p̄fēt, sed cum mendacio
 dicentes: tās erit nobis. Et ideo ipsum fadūs me-
 dicatiū genitabilis bonū fructū quibus fatie-
 minūt: sed iudicium amāritinū, & captiuitatis &
 intercessiōnēs.

a Promisit vobis prospera futurū: fecisti,
 fed omnia vobis in contraria uenient: vnde sub-
 dit. ferig. &c. non cum p̄fēt, sed cum mendacio
 dicentes: tās erit nobis. Et ideo ipsum fadūs me-
 dicatiū genitabilis bonū fructū quibus fatie-
 minūt: sed iudicium amāritinū, & captiuitatis &
 intercessiōnēs.

a Promisit vobis prospera futurū: fecisti,
 fed omnia vobis in contraria uenient: vnde sub-
 dit. ferig. &c. non cum p̄fēt, sed cum mendacio
 dicentes: tās erit nobis. Et ideo ipsum fadūs me-
 dicatiū genitabilis bonū fructū quibus fatie-
 minūt: sed iudicium amāritinū, & captiuitatis &
 intercessiōnēs.

a Promisit vobis prospera futurū: fecisti,
 fed omnia vobis in contraria uenient: vnde sub-
 dit. ferig. &c. non cum p̄fēt, sed cum mendacio
 dicentes: tās erit nobis. Et ideo ipsum fadūs me-
 dicatiū genitabilis bonū fructū quibus fatie-
 minūt: sed iudicium amāritinū, & captiuitatis &
 intercessiōnēs.

a Promisit vobis prospera futurū: fecisti,
 fed omnia vobis in contraria uenient: vnde sub-
 dit. ferig. &c. non cum p̄fēt, sed cum mendacio
 dicentes: tās erit nobis. Et ideo ipsum fadūs me-
 dicatiū genitabilis bonū fructū quibus fatie-
 minūt: sed iudicium amāritinū, & captiuitatis &
 intercessiōnēs.

a Promisit vobis prospera futurū: fecisti,
 fed omnia vobis in contraria uenient: vnde sub-
 dit. ferig. &c. non cum p̄fēt, sed cum mendacio
 dicentes: tās erit nobis. Et ideo ipsum fadūs me-
 dicatiū genitabilis bonū fructū quibus fatie-
 minūt: sed iudicium amāritinū, & captiuitatis &
 intercessiōnēs.

a Promisit vobis prospera futurū: fecisti,
 fed omnia vobis in contraria uenient: vnde sub-
 dit. ferig. &c. non cum p̄fēt, sed cum mendacio
 dicentes: tās erit nobis. Et ideo ipsum fadūs me-
 dicatiū genitabilis bonū fructū quibus fatie-
 minūt: sed iudicium amāritinū, & captiuitatis &
 intercessiōnēs.

a Promisit vobis prospera futurū: fecisti,
 fed omnia vobis in contraria uenient: vnde sub-
 dit. ferig. &c. non cum p̄fēt, sed cum mendacio
 dicentes: tās erit nobis. Et ideo ipsum fadūs me-
 dicatiū genitabilis bonū fructū quibus fatie-
 minūt: sed iudicium amāritinū, & captiuitatis &
 intercessiōnēs.

a Promisit vobis prospera futurū: fecisti,
 fed omnia vobis in contraria uenient: vnde sub-
 dit. ferig. &c. non cum p̄fēt, sed cum mendacio
 dicentes: tās erit nobis. Et ideo ipsum fadūs me-
 dicatiū genitabilis bonū fructū quibus fatie-
 minūt: sed iudicium amāritinū, & captiuitatis &
 intercessiōnēs.

a Promisit vobis prospera futurū: fecisti,
 fed omnia vobis in contraria uenient: vnde sub-
 dit. ferig. &c. non cum p̄fēt, sed cum mendacio
 dicentes: tās erit nobis. Et ideo ipsum fadūs me-
 dicatiū genitabilis bonū fructū quibus fatie-
 minūt: sed iudicium amāritinū, & captiuitatis &
 intercessiōnēs.

a Promisit vobis prospera futurū: fecisti,
 fed omnia vobis in contraria uenient: vnde sub-
 dit. ferig. &c. non cum p̄fēt, sed cum mendacio
 dicentes: tās erit nobis. Et ideo ipsum fadūs me-
 dicatiū genitabilis bonū fructū quibus fatie-
 minūt: sed iudicium amāritinū, & captiuitatis &
 intercessiōnēs.

a Promisit vobis prospera futurū: fecisti,
 fed omnia vobis in contraria uenient: vnde sub-
 dit. ferig. &c. non cum p̄fēt, sed cum mendacio
 dicentes: tās erit nobis. Et ideo ipsum fadūs me-
 dicatiū genitabilis bonū fructū quibus fatie-
 minūt: sed iudicium amāritinū, & captiuitatis &
 intercessiōnēs.

N I C O L A V S D E L Y R A.

a Nunc interibunt. id est cito interficiuntur, & captiuitabunt
 per regem. Assyriorum.

a p̄fconfringit simū, accipiendo inde aurum & argentum.
 Depopulabit aras eorū, arripiendō sibi precciosa ornamenta eorū.

a Quia nūc dicit. Ifaelite.

a Non est rex nobis, id est non potest nos defendere, sicut communis
 regis dicitur: qui necit uel non potest populū defendere: Non
 habemus regem. Et subdit canfan:

a Non, n. timemus do. Sic enim dicebant aliqui boni inter eos, ex
 quo non reueremur dominum, rex non potest nos defendere.

a Loquimini verba ui. inutilis. verbum est propheta increpantis po-
 blum, quod credebant verbis falsorum prophetarum. In Hebreo ha-
 betur: Loquimini verba iuramenti falsi. i. quando iuratis, falso iuratis.
 Et serficiet fedus, scilicet falsiter cum proximis vestris: & ideo
 aliqui libri habent:

a Cum mendacio, sed non est in Hebreo, subintelligitur tamen:

a Ergo germinabit quasi amaritudo indicium super fulcos agri. i.
 Poveritatis indicium pauperum, qui vocantur fulci agri, eo quod per po-
 tentiam

a Transire. Allego. Samaria. i. spiritualis nequitia, quæ se a populo Dei diuulerat, facit regem suum. i. hæretorum doctrinam, velociter transire quasi spumam, quæ dum videtur cito dissoluitur, Hæretici enim spumentibus verbis timent, sed cito disperduntur. Hæretici enim spumentibus verbis timent, sed cito disperduntur. His qui ab ecclesia separati sunt, & falsi Christiani dicuntur, præcipitur ut agant penitentiam, & ue. test. seminanti iustitia, ut in novo metant misericordiam, & innouent noualia bonorii operū, & q̄ rāt Deū, q̄ eos doceat veram iustitiam.

b *Sicut spuma & bulla aqua cito dissoluitur, sic regnum x. tribuum cito finietur, quia noluerunt audire regē Hossee, ut redirent ad Ierusalē, sed feci eō perire fecerunt.*

c In uoluntate sua. Transire fecit Samaria regem suum, quasi spumam super faciem aquæ. Et disperduntur.

d *In quibus idolis immolabantur. Que ex ea fuerunt peccata Israel.*

e excelsa † idoli peccatum Israel. Lap-

f *Signum ultime delationis. Ut nec usq̄ uisigia remaneant.*

g pa & tribulus ascendunt super aras.

h *Magis oportet mori quam videri ea quæ afferunt mortem. Quod Sancus, tu uere alti, & Beati quorum testa &c.*

i corum † Et dicunt montibus, opere-.

j *Dicent.*

k te nos : & collibus, cadite super nos.

l *Quando illico concubitu uxorem Leuita crudeliter interfecit, uel quando relatio Deo. Saul regem elegit.*

m Ex diebus Gabaa † peccauit Israel.

n *In ipsius peccatis perfugeruerunt. Qui non est sub uerium idolum domo Michæ, deus perfugeruit ipsius in idolatria ne recurretur ad dominum.*

Ibi steterunt. Non comprehendēt eos in Gabaa prælium super filios ini-.

o *Voluntatem. Traditum hostibus.*

p quia iusta desideriū meum cor-
ripiam eos. Congregabuntur super
eos populi, cum corripiantur pro-
pter duas iniquitates suas. Ephraim
uitula † docta diligere tritūram, et
ego transiui super pulchritudinem
colli eius. Ascendam super E-
phraim. Arabi. Iudas: confrin-
get sibi † fulcos Iacob. Seminate,

q *Lxx. contentionem. Ideo.*

r *Uitula non preualuerunt prima nice & secunda.*

s *Luxta de me. cor. e. per regem Assyriorum.*

t *Congrue. e. po. f. multi cum rege Assyriorum uenientes.*

u *Cum cor. p. d. ini. f. i. proper duos uitulos quos inique coluerunt. Ephraim. regnum Israel.*

v *Vitula docta diligere. id est simili est uitula, quæ confuerit tritare, id est excutere granum in area ex conculatione sua. Sic enim teruntur meses in terra illa. Vitula autem talis diligit locum tritare, quia consuevit ibi comedere ad libitum suum secundum illud Deuteronom. xxv. 4. Non ligabis os bonis trituantis, & ideo non uult exire de loco illo, licet percutiat. & si exit cito reuertitur. sic populus Israel fuit frequenter flagellatus a Deo propter idolatriam. Et tamen non dimisit eam, & si aliqui dimiserint, hoc fuit tantum ad horam. Litera autem Hebraica planior est, que talis est. Ephraim uitula similitudo diligit tritūram, id est locum tritare non dimittens illum pro simili punitione.*

w *Et ego transiui super pulchritudinem colli eius. totaliter subiungendo Assyriorum regi.*

x *Ascendam super Ephraim. i. faciam ascendere regem Assyriorum super ipsum, ita quod ponet pedes super eius collum. Ille enim qui est simpliciter debellatus dicitur suppeditatus.*

y *Arabi. Iudas confringet. rit. ponit correttio dñarum tribuum. Et diuiditur in duas partes: quia primo ponitur hic correttio secundo: x. tribuum oblationis ibi. Arabis. Circa primum secundum, quod duas tribus uidentes. x. tribus captiuitas proper peccata sua, disponerunt se ad bonum adhortante eas Ezechia rege eorum. ideo dicitur. At. Iu. i. disponit se ad laborem paupertatis, & ad opera veritatis & misericordiae, id est subditus:*

z *Seminate u. & cat.*

aa Tempus antem.

t propter
confitum
uum.
Succidit

t Auen

Luc. 23. b

t peccati
Indic. 19.

g. & 10. 2

ibid. 17.

ibid. 20. 4

F

taffeta di

ligens

ibid. 20. 4

E

quatre

seculum. E-

phraim.

Tglebas.

Alegor.

a *Arafis impie. Me hortante ad bonū, uos econtra cogitatis a me recedere, & idola colere. Vnde, mesuistis mortem & captiuitatem fecitis uenire. Hæretici arant impietatem male docendo, & merito suæ iniquitatis & mendacij damnabuntur, quæ enim feminat homo, hec & metet.*

b *Quia confisus. Hæreticus in fallis sententia suis confidit, & in illis quos fas scientia roboravit, & ideo confurgit, in po. quia quidquid loquitur non rō, sed clamor & tumultus est, & omnes mu-t. v. Nō. n. testimonii scripturarū, sed arte diaboli & argumentis Philosophorum confidit. In hoc no-tantur duces haereticorum, qui altare Dei sibi conati sunt vindicare. Vnde qui dixerunt, Hæreditate possidemus Ian. Dei. Falsa deceptis prædicantes populis, ut non querant uerum panē, qui descendit de celo.*

c *Sic fe. mo. Be. Hoc proprio hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

d *Ma. fu. si. Ut quomodo Salmana interfecit filios corā matribus, ipsi quoque matribus super filios occisis, sic & filiū tuū o. Ephraim tecum interficiunt. Vnde & Gedeō dixit ad principem Madian: Quoniam absque liberalis fecit gladius tuus multas matres, sic liberis erit mater tua.*

e *N. C. D E L Y R A.*

f *In uoluntate sua. quia consensit regi in cultu vitulorum, id est subditur.*

g *Transfe. i. fecit eum duci in captiuitatis uiliter, sicut spuma est res vilis, seo enim quod populus consensit regi in cultu idolorum, id est latratis fuit multiplicata in regno, que fuit occasio captiuationis regis & populū.*

h *Et disf. exc. ido. i. tristis que uitulus, qui co-lebantur in locis altis.*

i *Pecca. l. tra. hoc dicitur quia iiii. & iii. Regū frēq̄ uerupterit de Iero bō, eo ḡ fecit uitulos, q̄ peccauit, & peccare fecit Israhel. & Lappa & tri. ascen. lu. atas eo. q̄ tēra vertetur in desertum.*

j *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum q̄ casus de idolo Michæ & de uxore Leuita in Gabaa mortuus fuerunt eadem tempore, & licet scribantur in fine li. Iudicum, tamē contigerunt cito post mortē Israhel, & de casu idoli declarauit Ind. xvii. & idem patet de alio casu, quia tunc temporis Phineas filius Eleazar sacerdos erat summis fidelibus. & sacerdos, sicut in cultu idolorum, & non Dei, uel quod primum peccauit in idolo Michæ. Secundo in uitulis, uel q̄ peccauit in duabus uitulis in Dan & in Belveh. vel etiam & Deum deuictus & idola colluit.*

k *Ibi steterunt. Non comprehendēt eos in Gabaa prælium super filios ini-.*

l *voluntatem. Traditum hostibus.*

m *Ex diebus Gabaa † peccauit Israel.*

n *In ipsius peccatis perfugeruerunt. Qui non est sub uerium idolum domo Michæ, deus perfugeruit ipsius in idolatria ne recurretur ad dominum.*

o *Ibi steterunt. Non comprehendēt eos in Gabaa prælium super filios ini-.*

p *voluntatem. Traditum hostibus.*

q *Ex diebus Gabaa † peccauit Israel.*

r *In ipsius peccatis perfugeruerunt. Qui non est sub uerium idolum domo Michæ, deus perfugeruit ipsius in idolatria ne recurretur ad dominum.*

s *Ibi steterunt. Non comprehendēt eos in Gabaa prælium super filios ini-.*

t *voluntatem. Traditum hostibus.*

u *Ex diebus Gabaa † peccauit Israel.*

v *In ipsius peccatis perfugeruerunt. Qui non est sub uerium idolum domo Michæ, deus perfugeruit ipsius in idolatria ne recurretur ad dominum.*

w *Ibi steterunt. Non comprehendēt eos in Gabaa prælium super filios ini-.*

x *voluntatem. Traditum hostibus.*

y *Ex diebus Gabaa † peccauit Israel.*

z *In ipsius peccatis perfugeruerunt. Qui non est sub uerium idolum domo Michæ, deus perfugeruit ipsius in idolatria ne recurretur ad dominum.*

aa *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

bb *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

cc *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

dd *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

ee *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

ff *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

gg *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

hh *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

ii *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

jj *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

kk *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

ll *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

mm *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

nn *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

oo *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

pp *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

qq *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

rr *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

ss *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

tt *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

uu *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

vv *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

ww *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

xx *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

yy *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

zz *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

aa *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

bb *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

cc *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

dd *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

ee *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

ff *Et di. s. Israhel. i. qui imminentē captione sua desiderabat occulari in cavernis mōti. & Ex dieb. Gab. pec. II. Ad intellectum huius scindendum hæreticis aptatur. Sicut faciet vobis ecclesia uestra, quam uocatis domū Dei. Sed ex quo a uobis tenetur, non domus Dei sed Bethauen. i. domus idoli est uocā da propter malitiam uestram.*

gg *Et*

Cetis usque ad ortum solis. Heretici sicut diluculum transibunt, & rex eorum i diabolus, vel heretarcha, quos i infantia, q̄i crederit & crat parvuli & Christiani dicebant, dilexit Deus, & per doctores ecclesie vocauit de tenebris Aegypti. Sed uocati recesserunt a facie eorum, & adorauerunt Beelphégor. i.u.tis suis & libidini seruerunt. & postea immolabant simulacris quæ sibi confinxerunt. Singuli enim h̄tici habent Deos suos, & quodcunq; singunt colunt, quasi sculpi & conslati. Hoc testimonio uitur Matthæus, q̄n ex p̄cepto angeli ex Aegypto rediit Iesus cū mīc ad terrā Israel quia h̄tæ typice referuntur ad Christū: tñ q̄ typum habuerunt salvatoris, nō per oia opera sua cum figurauerunt. Typus. n. partem indicat Quod si totum præcedat in tipo, iam non est typus, sed hystoriæ ueritas appellanda. Spiritualiter aut̄ Deus si lum ex Aegypto vocauit, q̄n in ascensio ne ad dexteram suam collocauit.

Alegor. a. Et ego q. Alle. Intantum dilexi eos, & tam clementis pastor fui, ut morbidam ouē hu meris meis portarem. Ipsi vero ignorauerunt, q̄ mea passione curarem eos. & qui amaror sum omnium, uinculus charitatis traherent eos ad credendum, vnde, Nemo venit ad me nisi pater, &c. & arbitrati sunt iugum meum, qd̄ suauē eī, esse grauissimum, & declinai ad eū, deferens cælū, ut cū eis habitarē, & assūpta hominis forma dedi eis eicam corporis mei.

Thomini. b. In fu. Alia translatio. In funiculis homini num. i.e. charitate qua astrinxim h̄braham & Isaac & cæteros, coniungam & istos mihi.

Autem 10. c. Non reuer. LXX. Habitabit Ephraim in Aegypto. Hier. Sub Manahen rege. x. tribum uoluit fugere in Aegyptum a facie ipabulum Senacherib, sed captus est ab illo, qui & dominatus est illius iure victoris. Vel reuersus dicitur quādō in terra sancta deos

F Aegyptios adorauit. Heretici dicunt se habere terram sanctam & ecclesiam salvatoris, sed peruersa fide semper sunt in Aegypto, quia ergo habitauit in Aegypto, sensus magnus id est Assyrus erit rex eius. Noluit enim Ephraim reuerti ad eccliam, & uirtute i. Christo, perdita, semper in languore versatur, dæmonibus & perturbationibus subiacens ideo gladius id est sententia spiritualis, uel sermo ecclastici uiri debellans eos, semper uerfabitur in uribus eius, quas impie construxit contra Deum, & populus deceptus in cul-

Suspensus tu suo pendebit in certus quid agat. Et est propter cum nullum remedium inuenire poterit, tunc sero penitens optabit meum reditum, hōte iam cuncta vallante, & tunc non proderit ei.

D Iugum au. Aliis gladio interemptis, illis qui remanserint imponetur iugum gravissime seruitus pro magnitudine peccati, quia usque hodi sunt in montibus Persarum. Potest hoc referri ad tempora Romanorum, quando iudei ultima capititate damnati sunt.

E Quomodo. Cum ex supradicta comminatione uideretur dura Dei sententia nō reliquens locum pñiae, nunc affectu pñi patris loquitur, qui incorrigibili filio post uerba addit uerbera inter quinq; subuerfas urbes, maiores in scelere & in poena fuerunt Sodoma & Gomorra, quib. duabus compantatur duæ tribus peccantes. Vñ in Ila. Audite verbis dñi principes Sodomarū, & p̄cipite legē dei pp̄ls Gomor. Ia. 1. & Ezechiel: Iustificata est Sodoma ex te. Quia ergo duæ tribus templum habebant, & ibi idola colebant, magis peccantes majori pena di gñae sunt, quæ decem tribus quæ longæ a templo & ab Ierusalem erant. Duæ igitur tribus Sodoma & Gomorra iuste comparantur, decem uero Adamæ & Seboim, quæ minores subiectæ maioribus, earum ex emplo corrumpebantur, & ideo iniuriantur.

Matt. 1. & Matt. 2. & Matt. 3. & Matt. 4. & Matt. 5. & Matt. 6. & Matt. 7. & Matt. 8. & Matt. 9. & Matt. 10. & Matt. 11. & Matt. 12. & Matt. 13. & Matt. 14. & Matt. 15. & Matt. 16. & Matt. 17. & Matt. 18. & Matt. 19. & Matt. 20. & Matt. 21. & Matt. 22. & Matt. 23. & Matt. 24. & Matt. 25. & Matt. 26. & Matt. 27. & Matt. 28. & Matt. 29. & Matt. 30. & Matt. 31. & Matt. 32. & Matt. 33. & Matt. 34. & Matt. 35. & Matt. 36. & Matt. 37. & Matt. 38. & Matt. 39. & Matt. 40. & Matt. 41. & Matt. 42. & Matt. 43. & Matt. 44. & Matt. 45. & Matt. 46. & Matt. 47. & Matt. 48. & Matt. 49. & Matt. 50. & Matt. 51. & Matt. 52. & Matt. 53. & Matt. 54. & Matt. 55. & Matt. 56. & Matt. 57. & Matt. 58. & Matt. 59. & Matt. 60. & Matt. 61. & Matt. 62. & Matt. 63. & Matt. 64. & Matt. 65. & Matt. 66. & Matt. 67. & Matt. 68. & Matt. 69. & Matt. 70. & Matt. 71. & Matt. 72. & Matt. 73. & Matt. 74. & Matt. 75. & Matt. 76. & Matt. 77. & Matt. 78. & Matt. 79. & Matt. 80. & Matt. 81. & Matt. 82. & Matt. 83. & Matt. 84. & Matt. 85. & Matt. 86. & Matt. 87. & Matt. 88. & Matt. 89. & Matt. 90. & Matt. 91. & Matt. 92. & Matt. 93. & Matt. 94. & Matt. 95. & Matt. 96. & Matt. 97. & Matt. 98. & Matt. 99. & Matt. 100. & Matt. 101. & Matt. 102. & Matt. 103. & Matt. 104. & Matt. 105. & Matt. 106. & Matt. 107. & Matt. 108. & Matt. 109. & Matt. 110. & Matt. 111. & Matt. 112. & Matt. 113. & Matt. 114. & Matt. 115. & Matt. 116. & Matt. 117. & Matt. 118. & Matt. 119. & Matt. 120. & Matt. 121. & Matt. 122. & Matt. 123. & Matt. 124. & Matt. 125. & Matt. 126. & Matt. 127. & Matt. 128. & Matt. 129. & Matt. 130. & Matt. 131. & Matt. 132. & Matt. 133. & Matt. 134. & Matt. 135. & Matt. 136. & Matt. 137. & Matt. 138. & Matt. 139. & Matt. 140. & Matt. 141. & Matt. 142. & Matt. 143. & Matt. 144. & Matt. 145. & Matt. 146. & Matt. 147. & Matt. 148. & Matt. 149. & Matt. 150. & Matt. 151. & Matt. 152. & Matt. 153. & Matt. 154. & Matt. 155. & Matt. 156. & Matt. 157. & Matt. 158. & Matt. 159. & Matt. 160. & Matt. 161. & Matt. 162. & Matt. 163. & Matt. 164. & Matt. 165. & Matt. 166. & Matt. 167. & Matt. 168. & Matt. 169. & Matt. 170. & Matt. 171. & Matt. 172. & Matt. 173. & Matt. 174. & Matt. 175. & Matt. 176. & Matt. 177. & Matt. 178. & Matt. 179. & Matt. 180. & Matt. 181. & Matt. 182. & Matt. 183. & Matt. 184. & Matt. 185. & Matt. 186. & Matt. 187. & Matt. 188. & Matt. 189. & Matt. 190. & Matt. 191. & Matt. 192. & Matt. 193. & Matt. 194. & Matt. 195. & Matt. 196. & Matt. 197. & Matt. 198. & Matt. 199. & Matt. 200. & Matt. 201. & Matt. 202. & Matt. 203. & Matt. 204. & Matt. 205. & Matt. 206. & Matt. 207. & Matt. 208. & Matt. 209. & Matt. 210. & Matt. 211. & Matt. 212. & Matt. 213. & Matt. 214. & Matt. 215. & Matt. 216. & Matt. 217. & Matt. 218. & Matt. 219. & Matt. 220. & Matt. 221. & Matt. 222. & Matt. 223. & Matt. 224. & Matt. 225. & Matt. 226. & Matt. 227. & Matt. 228. & Matt. 229. & Matt. 230. & Matt. 231. & Matt. 232. & Matt. 233. & Matt. 234. & Matt. 235. & Matt. 236. & Matt. 237. & Matt. 238. & Matt. 239. & Matt. 240. & Matt. 241. & Matt. 242. & Matt. 243. & Matt. 244. & Matt. 245. & Matt. 246. & Matt. 247. & Matt. 248. & Matt. 249. & Matt. 250. & Matt. 251. & Matt. 252. & Matt. 253. & Matt. 254. & Matt. 255. & Matt. 256. & Matt. 257. & Matt. 258. & Matt. 259. & Matt. 260. & Matt. 261. & Matt. 262. & Matt. 263. & Matt. 264. & Matt. 265. & Matt. 266. & Matt. 267. & Matt. 268. & Matt. 269. & Matt. 270. & Matt. 271. & Matt. 272. & Matt. 273. & Matt. 274. & Matt. 275. & Matt. 276. & Matt. 277. & Matt. 278. & Matt. 279. & Matt. 280. & Matt. 281. & Matt. 282. & Matt. 283. & Matt. 284. & Matt. 285. & Matt. 286. & Matt. 287. & Matt. 288. & Matt. 289. & Matt. 290. & Matt. 291. & Matt. 292. & Matt. 293. & Matt. 294. & Matt. 295. & Matt. 296. & Matt. 297. & Matt. 298. & Matt. 299. & Matt. 300. & Matt. 301. & Matt. 302. & Matt. 303. & Matt. 304. & Matt. 305. & Matt. 306. & Matt. 307. & Matt. 308. & Matt. 309. & Matt. 310. & Matt. 311. & Matt. 312. & Matt. 313. & Matt. 314. & Matt. 315. & Matt. 316. & Matt. 317. & Matt. 318. & Matt. 319. & Matt. 320. & Matt. 321. & Matt. 322. & Matt. 323. & Matt. 324. & Matt. 325. & Matt. 326. & Matt. 327. & Matt. 328. & Matt. 329. & Matt. 330. & Matt. 331. & Matt. 332. & Matt. 333. & Matt. 334. & Matt. 335. & Matt. 336. & Matt. 337. & Matt. 338. & Matt. 339. & Matt. 340. & Matt. 341. & Matt. 342. & Matt. 343. & Matt. 344. & Matt. 345. & Matt. 346. & Matt. 347. & Matt. 348. & Matt. 349. & Matt. 350. & Matt. 351. & Matt. 352. & Matt. 353. & Matt. 354. & Matt. 355. & Matt. 356. & Matt. 357. & Matt. 358. & Matt. 359. & Matt. 360. & Matt. 361. & Matt. 362. & Matt. 363. & Matt. 364. & Matt. 365. & Matt. 366. & Matt. 367. & Matt. 368. & Matt. 369. & Matt. 370. & Matt. 371. & Matt. 372. & Matt. 373. & Matt. 374. & Matt. 375. & Matt. 376. & Matt. 377. & Matt. 378. & Matt. 379. & Matt. 380. & Matt. 381. & Matt. 382. & Matt. 383. & Matt. 384. & Matt. 385. & Matt. 386. & Matt. 387. & Matt. 388. & Matt. 389. & Matt. 390. & Matt. 391. & Matt. 392. & Matt. 393. & Matt. 394. & Matt. 395. & Matt. 396. & Matt. 397. & Matt. 398. & Matt. 399. & Matt. 400. & Matt. 401. & Matt. 402. & Matt. 403. & Matt. 404. & Matt. 405. & Matt. 406. & Matt. 407. & Matt. 408. & Matt. 409. & Matt. 410. & Matt. 411. & Matt. 412. & Matt. 413. & Matt. 414. & Matt. 415. & Matt. 416. & Matt. 417. & Matt. 418. & Matt. 419. & Matt. 420. & Matt. 421. & Matt. 422. & Matt. 423. & Matt. 424. & Matt. 425. & Matt. 426. & Matt. 427. & Matt. 428. & Matt. 429. & Matt. 430. & Matt. 431. & Matt. 432. & Matt. 433. & Matt. 434. & Matt. 435. & Matt. 436. & Matt. 437. & Matt. 438. & Matt. 439. & Matt. 440. & Matt. 441. & Matt. 442. & Matt. 443. & Matt. 444. & Matt. 445. & Matt. 446. & Matt. 447. & Matt. 448. & Matt. 449. & Matt. 450. & Matt. 451. & Matt. 452. & Matt. 453. & Matt. 454. & Matt. 455. & Matt. 456. & Matt. 457. & Matt. 458. & Matt. 459. & Matt. 460. & Matt. 461. & Matt. 462. & Matt. 463. & Matt. 464. & Matt. 465. & Matt. 466. & Matt. 467. & Matt. 468. & Matt. 469. & Matt. 470. & Matt. 471. & Matt. 472. & Matt. 473. & Matt. 474. & Matt. 475. & Matt. 476. & Matt. 477. & Matt. 478. & Matt. 479. & Matt. 480. & Matt. 481. & Matt. 482. & Matt. 483. & Matt. 484. & Matt. 485. & Matt. 486. & Matt. 487. & Matt. 488. & Matt. 489. & Matt. 490. & Matt. 491. & Matt. 492. & Matt. 493. & Matt. 494. & Matt. 495. & Matt. 496. & Matt. 497. & Matt. 498. & Matt. 499. & Matt. 500. & Matt. 501. & Matt. 502. & Matt. 503. & Matt. 504. & Matt. 505. & Matt. 506. & Matt. 507. & Matt. 508. & Matt. 509. & Matt. 510. & Matt. 511. & Matt. 512. & Matt. 513. & Matt. 514. & Matt. 515. & Matt. 516. & Matt. 517. & Matt. 518. & Matt. 519. & Matt. 520. & Matt. 521. & Matt. 522. & Matt. 523. & Matt. 524. & Matt. 525. & Matt. 526. & Matt. 527. & Matt. 528. & Matt. 529. & Matt. 530. & Matt. 531. & Matt. 532. & Matt. 533. & Matt. 534. & Matt. 535. & Matt. 536. & Matt. 537. & Matt. 538. & Matt. 539. & Matt. 540. & Matt. 541. & Matt. 542. & Matt. 543. & Matt. 544. & Matt. 545. & Matt. 546. & Matt. 547. & Matt. 548. & Matt. 549. & Matt. 550. & Matt. 551. & Matt. 552. & Matt. 553. & Matt. 554. & Matt. 555. & Matt. 556. & Matt. 557. & Matt. 558. & Matt. 559. & Matt. 560. & Matt. 561. & Matt. 562. & Matt. 563. & Matt. 564. & Matt. 565. & Matt. 566. & Matt. 567. & Matt. 568. & Matt. 569. & Matt. 570. & Matt. 571. & Matt. 572. & Matt. 573. & Matt. 574. & Matt. 575. & Matt. 576. & Matt. 577. & Matt. 578. & Matt. 579. & Matt. 580. & Matt. 581. & Matt. 582. & Matt. 583. & Matt. 584. & Matt. 585. & Matt. 586. & Matt. 587. & Matt. 588. & Matt. 589. & Matt. 590. & Matt. 591. & Matt. 592. & Matt. 593. & Matt. 594. & Matt. 595. & Matt. 596. & Matt. 597. & Matt. 598. & Matt. 599. & Matt. 600. & Matt. 601. & Matt. 602. & Matt. 603. & Matt. 604. & Matt. 605. & Matt. 606. & Matt. 607. & Matt. 608. & Matt. 609. & Matt. 610. & Matt. 611. & Matt. 612. & Matt. 613. & Matt. 614. & Matt. 615. & Matt. 616. & Matt. 617. & Matt. 618. & Matt. 619. & Matt. 620. & Matt. 621. & Matt. 622. & Matt. 623. & Matt. 624. & Matt. 625. & Matt. 626. & Matt. 627. & Matt. 628. & Matt. 629. & Matt. 630. & Matt. 631. & Matt. 632. & Matt. 633. & Matt. 634. & Matt. 635. & Matt. 636. & Matt. 637. & Matt. 638. & Matt. 639. & Matt. 640. & Matt. 641. & Matt. 642. & Matt. 643. & Matt. 644. & Matt. 645. & Matt. 646. & Matt. 647. & Matt. 648. & Matt. 649. & Matt. 650. & Matt. 651. & Matt. 652. & Matt. 653. & Matt. 654. & Matt. 655. & Matt. 656. & Matt. 657. & Matt. 658. & Matt. 659. & Matt. 660. & Matt. 661. & Matt. 662. & Matt. 663. & Matt. 664. & Matt. 665. & Matt. 666. & Matt. 667. & Matt. 668. & Matt. 669. & Matt. 670. & Matt. 671. & Matt. 672. & Matt. 673. & Matt. 674. & Matt. 675. & Matt. 676. & Matt. 677. & Matt. 678. & Matt. 679. & Matt. 680. & Matt. 681. & Matt. 682. & Matt. 683. & Matt. 684. & Matt. 685. & Matt. 686. & Matt. 687. & Matt. 688. & Matt. 689. & Matt

a De man. Eis loquitur dñs, quos sua gratia liberare digna
etur. Mors est, qñ separatur anima a corpore. Infernus est lo-
cus vbi rediuntur animæ vel ad refrigerium, vel ad pñmam.
Quidquid separat amorem fraternitatis est infernus.
b Consolatio. Videl clementissimus pater, q̄ ex finia prolata in
Adam oēs morimur dicit: cōsolationē hēre nō possim, pro eo q̄ totū hu-
manū genus ruit in mortem. Vel ipse propheta videns se ex cōi necessita-
te moriturū, & ad infernū descētū, dicit: Nō possim consolari, & qđg d
mente concipio, nō pōt meū mitigate dolorē, dū inēvitabilē mōris
necessitatē. Quidā iuxta historiā illius tpi dicunt duos fratres inter se
diuīos, Israel, & Iudā, vt quod tunc si
mōrē redimani eōs. Ero t mōrs tua
a De mānū mortis liberabo eos, de
b De mānū mortis liberabo eos, de
c Adduc vrentum. Vrēnt ventus, fer-
mo ecclēsticūs, qui oīm hēretico-
rum dogmata aſſecit, & iſripit eos
atq̄ dispēgit, qui hēreticōrū doctrī-
na in morte fuerant congregati.
d De def. humani gñis in quo diabolus
requī querens nō inuenit. Vcl,
de vtero virginis, q̄ sine virili ſemine
concepit, & de ſimpli & pura virga-
flos aſcēdit, qui nos ſecum aſcēde
re facit. Hac omnia acciderūt ludeis
tpe captiuitatis: q̄ vel iſterfecti vel in
pētuā ſeruūtē deducti ſunt Alliga-
to forti, & q̄ iſterno erāt q̄si vasa p̄
cioſa ſecū tulit i padis: v̄l vasa q̄ pri-
diabolus tenere deſiderabat auferre.
Tſel. 22.4

NICOLAVS DE LYRA.

Fratrum
Dei benefi-
cium
a De manu. Post q̄ cū ingratiitudine populi deſcripſit benefiū p̄e-
teritum, hic conſequenter ponit futurum. Circa quod ſciendum, q̄ hebrei
& alii Christiani eos ſequentes expoſent hoc de liberatione capi-
tatis Babylonicae. Sed ſciendum quod dicit Hier. Paulus apostolus in le-
prophetis humanitas & diuinitas inſtructus expoſit hanc partē
de reſurrectione generali futura per Chriſtum, que erit ad uitam immor-
talem, dīc̄s. Cor. xv. 8. Cum autem mortale hoc induerit immortali-
tē, tunc fiet ſermi, q̄o scriptus eſt. Abſorpta eſt mōr in vitoria &c.
Et allegat ſcriptum ſecondum traſlationem Lxx, que pro eo q̄ habe-
mus hic: Ero mōr tua oī mōr &c. habet: Abſorpta eſt mōr in vitoria, &c. prout dicit hic Glo. Et ideo non debemus nec poſſumus ali-
e: ponere, ſecondum q̄ dicit Hier. Hęc autem reſurrectione ad uitam mor-
talem incepit in Chriſtō, ſecondum q̄ dicitur. Ad Cor. xv. 1. Chriſtus re-
ſurexit a mortuis primū dormientium, quoniam quidem per hominē
mōr, & per hominem reſurrexiſſo mortuorum. Et ſicut in Adam om-
nes moriuntur, ita & in Chriſtō omnes uiuificabuntur. In reſurrectione
vero

GLOS. ORD. CAP. XIII.
Pereat Sam. Bellatores Samariæ interficiuntur, laſtā-
tes eliduntur, prægnantes dirumpuntur, vt pereū
te malo ſemine, & exuſtis zizanis remaneat ſolū
tritū in horre. Dei recondendum. Allegorice.

Alleger.
t rebella-
uit in.
t rebella-
uit in.
t rebella-
uit in.
t colliden-
tar.
Converte-

Pereant heretici, qui iactant ſe pre-
cepta Dei ſeruare, & cum ſint immū-
diſimi, ſe mundos vocant, negantes
penitentiam, per quam peccata pur-
gantur. Quicquid autem dicunt repu-
gnat Deo, & clementem faciunt ſibi
cruudem adeo, vt qui perfeciūt uiri ſe
deberent, ſpirituali gladio trun-
catur, quasi paruuli qui eliduntur ſunt ad
petram. De qua dicitur: Beatus qui te
nebit & allidet paruulos ſuos ad pe-
tram. Fera quoq̄ eius, qua de malo
ſemine coeptur, diſcentur, ne
peſimos filios faciant.

NIC. DE LYRA CAP. XIII.

Pereat Sam. Superius poſta eſt promulgatio diuina iuſtitie, in
hoc vlt. cap. ponitur promulgatio ſue miſericordie. Premittit
tamen decem tribuum penitū temporalis, eo q̄ ille pro-
pheta ſcribebat principaliter contra decem tribus, dicens:

* Pereat Samaria, metropolis in regno decem tribum.

Quoniam

NICOLAVS DE LYRA.
a De manu. Post q̄ cū ingratiitudine populi deſcripſit benefiū p̄e-
teritum, hic conſequenter ponit futurum. Circa quod ſciendum, q̄ hebrei
& alii Christiani eos ſequentes expoſent hoc de liberatione capi-
tatis Babylonicae. Sed ſciendum quod dicit Hier. Paulus apostolus in le-
prophetis humanitas & diuinitas inſtructus expoſit hanc partē
de reſurrectione generali futura per Chriſtum, que erit ad uitam immor-
talem, dīc̄s. Cor. xv. 8. Cum autem mortale hoc induerit immortali-
tē, tunc fiet ſermi, q̄o scriptus eſt. Abſorpta eſt mōr in vitoria &c.
Et allegat ſcriptum ſecondum traſlationem Lxx, que pro eo q̄ habe-
mus hic: Ero mōr tua oī mōr &c. habet: Abſorpta eſt mōr in vitoria, &c. prout dicit hic Glo. Et ideo non debemus nec poſſumus ali-
e: ponere, ſecondum q̄ dicit Hier. Hęc autem reſurrectione ad uitam mor-
talem incepit in Chriſtō, ſecondum q̄ dicitur. Ad Cor. xv. 1. Chriſtus re-
ſurexit a mortuis primū dormientium, quoniam quidem per hominē
mōr, & per hominem reſurrexiſſo mortuorum. Et ſicut in Adam om-
nes moriuntur, ita & in Chriſtō omnes uiuificabuntur. In reſurrectione
vero

b Quoniam ad amaritudinem. Per idolorum cultum.
c In gladio. ſcilicet Affyriorum.
d Paruuli eorum &c. Propter enim rebellionem Hoseæ ita crudeliter
ſe habebant, quod etiam nec paruuli, nec prægnanibus parebant.
e Converte-

CAP. XIII.
Pereat Samaria, quo
a Vix propterea non tam im-
prenſant quam predicanter.
Ereat Samaria, quo
a Colēdo idolum, qui erat
dilectus & beneficis coegerunt
ad uindictam.
niāt ad amāritudini-
nāt cōcītātū Deū ſu
um. In gladio pereat, paruuli corū
a qd̄ eū ſe terza conterantur.
b Prægnantes gladio
dirumpuntur in mortem.
f elidātūr, & fortæ eius ſcindātūr.

NIC. DE LYRA CAP. XIII.
Pereat Sam. Superius poſta eſt promulgatio diuina iuſtitie, in
hoc vlt. cap. ponitur promulgatio ſue miſericordie. Premittit
tamen decem tribuum penitū temporalis, eo q̄ ille pro-
pheta ſcribebat principaliter contra decem tribus, dicens:
* Pereat Samaria, metropolis in regno decem tribum.

* Converte-

Gloſ'ord. Hoseæ Cap. XIII. De Lyra. 350
a De man. Eis loquitur dñs, quos ſua gratia liberare digna
etur. Mors est, qñ separatur anima a corpore. Infernus est lo-
cū vbi rediuntur animæ vel ad refrigerium, vel ad pñmam.
Quidquid separat amorem fraternitatis est infernus.

b Consolatio. Videl clementissimus pater, q̄ ex finia prolata in

Adam oēs morimur dicit: cōſolatiō-
nē hēre nō poſſim, pro eo q̄ totū hu-
manū genus ruit in mortem. Vel ipse
propheta videns ſe ex cōi necessita-
te moriturū, & ad infernū descētū, dicit: Nō poſſim consolari, & qđg d

mente concipio, nō pōt meū mitigate dolorē, dū inēvitabilē mōris
necessitatē. Quidā iuxta historiā illius tpi dicunt duos fratres inter se
diuīos, Israel, & Iudā, vt quod tunc ſi
mōrē redimani eōs. Ero t mōrs tua
a De opere peccati, quod trahit ad mortem. unde dicitur: mōr & vita in manibꝫ lingua, vel manus mortis potestas
diabolus.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

b Ero mōr tua &c. Hoc dicitur in perso-
na Chriſtū, qui mortem defrinxit inchoat in
ſua reſurrectione, & in fine mundi de-
ſinuet conſummativē, ut diſtum eſt in

Hoseæ: De manu inferni redimēt eos.

</div

Glos. ord. Prologus in loci prophete. De Lyra.

a Et germinabunt. Q. Electi bonis operibus germinant, sicut Christus, qui est vera vinea.
b Memoriale. Vinum Libani potest dici diversis pigmentis colorit, ut suauem odorem emittat. Sicut n. Pigmentatum unum redolent suauiter; sic memoria iusti hois, Dei bonis operibus imitantur. Vel vinum Libani est quod Deo in templo offereatur. Sicut n. delectabatur in uino, quod ei offerebatur, sic gaudet ex odore, qui de fide & operibus credentium procedit.
c Ephraim. i. omnis peccatans, qui meus ceperisti esse per penitentiam, amodo contemne idola.
d Ego ut ab Septuaginta. Ego sicut juniperus cedens ex me fru. e. m. De juniperis iuxta Septuaginta Salomonianas tēpli fecit, qd Xps (qd quē ad patrem ascēdimus) hanc hēt natura, ut sp floreat & nouos fructus faciat, nūq̄ virorem depo nat. Hac juniperus sub umbra sua quicquidēbus, ne mūdi huius ardore feriantur, & ne percutiat caput eorū fūstis, sicut olim caput Iona, dat fruges et requiem et saturat.
e Quis sapientia. His verbis propheta obicitatem voluminis, & difficultatem explanationis ostendit: quis? Q. Rarus est qui hac omnia possit scire, nisi per sanctos patres ex gratia Christi in carne aduentis exposita fuerint.
f Quia recte. In his vijs non ambulat, nisi qui cōvertitur ad dominū: & a quo auferitur uelamen, quod erat super faciem Moysi. Et qui dicit cum David. Reuelu oculos meus, & con. m. t. hic ambulabit & inueniet Christum.

NICOLAVS DE LYRA.

a Ibunt rami eius, scilicet de virtute in virtutem.
b Et erit quasi olina, que semper est in virore.
c Gloria eius: quia gloria Christi non marcescit.
d Et odor eius: id est summa beatitudinis Christi in se & eius discipulis diffundetur, sicut pater impletum, per orbem universum, propter quod dicit Apostolus i. Corinthis. id. Christi bonus odor sumus in omni loco:
e Conuentus sedentes in umbra eius, scilicet Christi, ut patet per translationem Chaldaicam supra allegatam.
f Viuent tritico, i.e. eucharistia sacramento, quod conficitur de pane tritico: & hic panis dat uit. am mundo, Ioh. vi. e. S. quis manducauerit ex hoc pane, viuet in eternum: Ex propter hoc Jonathan filius Hosue, qui fecit translationem chaldaicam, loco huius: Viuent tritico: transfluit: Viuiscabunt mortui. Christus. n. & eius discipuli in nomine eius leguntur multos mortuos suscitasse.
g Et germinabunt, propter hoc dicit salvator Ioh. xv. a. Ego sum uita vera, & nos palmitae.

Memorale

b Memorale eius. Prope enim montem istum crescebat uimum optimum memoria dignum.
i Ephraim. supple dicit.
k Quid mihi. Muli enim de decem tribubus reuersi a regno Assyriorum crediderunt ad prædicacionem apostolorum aliorumq; Christi dicti pulorum, omni idolatria & superstitione deieci. Licit. n. Indei, qui redierunt de Babylone, non legantur postea idolatra, nisi aliqui pauci Machabœi tempore, illi tamen de decem tribubus, qui non redierunt de captivitate per Assyrios facta, idola coluerū, saltē multi, ut ipse inter idolatras commorantes.
l Ego exaudiām. Orationes eius.
m Et dirigam eum, in via salutis.
n Ego ut abieci, scilicet faciam eum.
o Ex me fru. sicut dictum est cap. prece, tantummodo in me auxilium tuum. Hic mutat modus loquendi de tercia persona ad secundam.
p Quis sa. Hic propheta admiratus patitatem credentium. Licet. n. primi credentes Christi fuerint Iudei, tamen fuerunt pauci comparative respectu remanentia in insiditate: Quod propheta admiratur, cum uideret in spiritu, Christum tota miracula factorum, qd merito sibi ab omnibus erat credendum. Ide subditur: Quis la sapiencia desursum descendente, que est studibilis et bonis consentiens, Iacobii. ii.
q Et intel. ista, q. d. pauci comparative intelligentia factorum.
r Et scilicet hoc, que dicta sunt.
s Quia recte uia do. s. præcepta decalogi & euangelij & confimatio.
t Ecclis. ambulabunt in eis, iustificati per fidem Christi, procedent in eis de uirtute in virtutem.
u Praevaricatores uero corrueunt in eis. Qui casus, & si exeat ordinem diuinatio peccatorum ad gloriam Dei cedet & electorum, qui cum ea regnabunt in secula seculorum. Amen.

In cap. xiiiij. vbi dicitur in postilla. Et reddemus uitulos.

A D D I T I O I .

Quæd glo. Hebreica super istud verbum: Reddemus uitulos, sic dicit: Soluimus seu reddemus confessionem labiorum nostrorum, in loco vitulorum: Magis, n. placet penitentia Deo (in quæ quiritur confessio labiorum) quam sacrificia. Vnde de capro emissario, per quem expiabant peccata totius populi, ut habet Ier. xvij nihil accedebat ad altare nisi sola confessio. Dicitur n. ibi sic: Confiteatur super eum omnia peccata filiorum Israel.

In eo. ca. vbi dicitur in postilla. Praevaricatores uero corrueunt in eis.

A D D I T I O II .

Praevaricatores dicuntur prout in glosa, corrue in uis domini eo modo, quo dicitur Lu. iij. e. Ecce hic positus est in ruinam.

Memorale

Incipit expositio primi prologi fratris Britonis in locum prophetam.

Incipit prologus sancti Hieronymi in Iocel prophetam.

Sancus Iocel. p. prologus qui tuor habet paries. In qua primis ordo iostis prophetæ ad alios ostenditur, cum dicitur: Sanctus Iocel &c. Insecundum demonstratur ad quos prophetæ eius diriguntur, ibi: Et sicut ibi sub nomine Ephraim ad decem, &c. Tertio, ipsi pplicationis eius subiungitur, ibi: Tempora quoq; Quarto expositiones quorundam uerborum in prophetia contentorum ex primuntur, ibi: Porro factum esse sermonem domini. Vbi dico facit. Primo. n. expōnit contenta in titulo, ibi: Porro factum est, & nullam omnino Israhel, id est decem tribuū in hoc fieri mentionē. Tēpora quoq; quibus prophetauit eadem debemus accipere, Hebreos

Ancetus Iocel apud Hebreos post Hosce ponitur. Et sicut ibi sub nomine Ephraim ad decem tribus cōfertur uaticinium, que vel Samaria vel Israhel saepe memorantur, sic in hunc prophetam omne quod dicitur ad tribum Iuda & ad Ierusalem pertinere credendū est, & nullam omnino Israhel, id est decem &c. supple de eius memoriis, qui quandoq; de eis si metu, reducendo mala eorum in exemplum, ut caueat due tribus. De hoc nolo cōsiderere, sed cre-

Prologus Hieronymi in Iocel prophetam. 351

a que in Hosce legimus: in diebus Ozias ad credi Hieronymo, qui ait nullū omnino ad tribum hic fieri mentionem, supplex principitaliter, ut quidam volunt.
b In die, qd alio noī dicitur Azarias de quo legitur. Reg. xviij. a. Iothah. iij. Reg. g. Et Ezechiel. Reg. xxvij. xix. & xx. Reg. i. diuinarum tribuum.
c Et in di. iiiij. Reg. xxiij. iste nō est Ierobā filius Nabath, de quo ip. Reg. xxiij. d. Filii Io. iste Ioseph non fuit ille qd fuit rex Iuda, quem Ioseph sacerdos interfecit. Abiā instituit in regnum: de quo, iiiij. Reg. xiij. & xij. sed fuit rex Israhel filius Iothah regis Israhel de quo iiiij. Reg. xij. De his quatuor regibus Iuda legitur in Paral. xxvij. & xxvij. & xxvij. & xxvij. & xxvij. & xxvij.
d Pot. Hic exponit uerba qd ponuntur in ti. Si. n. initia uerba Iocel: Verbum domini quod facit est ad Iocel &c. & Hiero. exponit sic: Porro id est certe.
e Sermo. i. uerbum Dei. i. filium.
f Fa. quo ad effetti propheti in propheti.
g Ad me. i. Dei uerbo dicitur ita factū est ppter meritū nel. ppter pparationē.
h Eius. i. prophetæ Iocel.
i Cai. meruit ut ista reuelatio ei fieret sicut preparando se.
j Non ad con. i. proprietatem,
k Eius. i. verbi Dei. i. filij.
l Qui si. i. verbi domini qd factū est ad Iocel, quid diceret: Nō intelligitur p. hoc dicitur in ti. Iocel qd filius Dei factus est, qd aliqua conditio nel. pprietas notari uesse ipsi uerbo, sed dicitur factus per

Item aliis Prologus.

Oel de tribu Ruben natus in agro Bethoron, ubi etiam in pace mortuus est & sepultus.

Incipit expositio secundi Prologi in Iocel prophetam per fratrem Britonem.

Iocel filius Iocel prologo quatuor tagūt. Primo. n. psona prophetæ describitur cū dicitur: Iocel filius Phatuel &c. Secundo apphetia tagūt, cū dicitur
Describit terrā &c. Tertio molia agēdī subiungitur, ibi: Extribus igne generibus rhetorū &c. Quartu intentione prophetæ imprimitur ibi: Hic ergo propheta &c. Litera plana est.
Eruca. Hic tagūt in primo ca. Eruca aeroēdō dicitur vermis, qd erode frondes & maximē oléri, vnde dicitur eruca quæ eroda. Bruchus appellatus factus locis anteq; habeat alas, vnde dicitur bruchus quæ brachus: bracos qd est breves, quæ brevis & puus est, uel a brevem est cōsumere, qd cōsumit totū in circu. Iacet. n. in uno loco, et radicibus cōsumit fructus. Cū aut volat appellatus loquitur quæ lora hafta. Graci uero basiliū appellat. Rubigo est fructuū corruptio, quād. seneget fruges noxiæ rōre pectūtū, tam spicæ quam culmi vertuntur in rubore minū coloris vel synopidis, et dicitur rubeo bes. vel dicitur aero dis. quæ rodigo.
Effusum. hoc tangitur in i. j. c. vel. iij. secundum quodam libros.
Sup ser. Hic tangitur illud quod scribitur Ali. i. e. Super seruos meos & sup ancillas meas, in diebus illis effundam de spiritu meo &c. & sumitur de Iocel. iij. vel. iij. a. secundum quodam libros.
E id est hoc est qd dicitur Ali. i. e. Erat turba hominum simul fere. cxx. &c.
F Et sue. &c. Actuum. i. b. Cum introficeret in cacumulum ascendens, ubi manebant Petrus & Iohannes &c.
G Qui centum, surgentes per incrementū est p. aggregationem.
H Ab uno, quia omnes particula ab uno vsque ad xv. simul congregata.

i Quande finis illis quindecim particulari, que graduales dicuntur.
k Qui in ps. qd significat pfectū uirtutū, qd agitur in illis quinde. cīm Ps. qd quis cui habent, spiritus sanctū habere merentur supra in epistola ad Paulinam inuenies plenus expositionem: omnium illorum.
l Ex tribus. Rhetor. i. orator. dicitur a rhetor qd est loquio, quia dēt se copiosus in uerbis: Sit aut tria genera causarū, circa que versatur rhetor, sicut dicit Iul. iij. t. deliberaūtum, demonstratum, & indiciale. Deliberatum genus est in quo de qbilibet utilitatibus rōta quid debet, tractatur. Demonstratum est in quo laudabilis personæ aut rituperabilis ostēdit. Indiciale, qd quo de ipsius psona factū aut pēne aut pīmū sita datur. In primo ergo datur recte uia ēdī formā. In secundo discutuntur merita, in tertio retribuentur singulis pēne vel pīmā. & in his tribus cōfūt tota illius libri continentia. Ex tribus. i. ex tribus generibus causarū, circa quæ versantur rhetores.
m Hoc su. i. hæc de qbus principaliter agitur in libro: qd hic agitur sicut & in illis tribus causarū generibus de morū iſformatione, de meritorū discussione, de iusta oīm retributione: quorum primū auditores reddit dociles, quia docērūt ritia. sed m. reddit benevolos, quia agit de singulari psonalitate iſtūtū, qd pīmū reddit attentos, ne incurvant pīmās & admittant pīmā. Et ista tria pertinent ad officium rhetorum, vnde subdicitur hic.
n Et tres. Argumentū dicitur quāsi argentei, callide inueniūt, vel quāsi argēns mētem: agit enim tamquam ignorātū, ut intra se de ignorantia confundatur.
o Docil. infirmando.
p Benevolo. precando.
q Atten. excitando, multipliciter expōnunt uerba ista.
r Hic. Hic tagūt intentio prophetæ, que est provocare malos ad penitentiam.
s A. m. Hoc refertur ad narrationē cū d. Resūtū eruca cōdī lo. uifā, residū &c. qd usq; tib. & iuxta illā regulā qd datur ē fine illā. p. prologus. Nō id est ordo &c. ubi dī. n. qd. ap. prophetis tib. nō pīmū in it. sub. H. Quinde.
t Tom. iiiij. ee. lis eos.

E super terram meam. Similiter populus fortis & huiusmodi, bene potest intelligi de locusta, qua ascendit ordinatae sicut acies in bello. unde Pro. ubi supra. Locusta regem non habet, sed egreditur per turmas. Facit et pro ista expositione secunda, quia in multis locis loquendo propheta de ista gente populo vel exercitu, adiungit hoc ad eum similitudinis. i. quasi, ut cum dicitur: Quasi alpescit equorum aspectus eorum, & quasi equites sic currunt. Manifestum est autem, quod in exercitibus Chaldaeorum, Assyriorum & huiusmodi veri equi erant, & veri equites, & sic non debebant nominari per similitudinem: sed per excellentiam & realitatem. Similiter quod dicit uelut populus fortis præparatus ad prælium, & quasi fortes curant, & quasi bellatores ascendunt murum. & multa familia que hic ponuntur, magis propter dicerentur sine similitudine, posset enim dicere de populo Chaldaeorum, Grecorum & huiusmodi tempore sui dominii, quod erat populus fortis præparatus ad prælium, & quod erant uiri bellatores, & huiusmodi. Unde hac secunda exploitio videtur planior quantum ad sensum literalem. Si autem queratur sensus figurativus, quod tamen non est praesens speculacionis, per erucam notatum libido, per locustam in annis gloria, per bruchum ingluies uentris, per rubiginem ira, prout habetur in glo. ubi multa alia figura sunt circa haec traduntur.

R E P L I C A.

In primo capitulo Ioe. Postilla. inquirens quibus Ioe. prophetauerit, ostendit

GLOS. ORDIN. CAP. II.

Contra tu. Vox Dei ad prophetam, & ad alios qui legem obserabant, & iterum pro metaphora locustarum describitur impetus Chaldaeorum.

b Quia pro. in quo auferetur lumen letitiae a Iudeis

per Chaldaeos: quia omnia erant plena

peccatis & cruciatus, uel damnatis est in inferno caligo tenebrarum reseruatis.

e Quasim. Sicut aurora consurgens pri-

mus occupat motes, sic iudicium ab exces-

sis & potentib. incipit, ut potentes tor-

menta patiatur. Vel ad literam. Sicut ma-

ne cito tenebras fugat & montes auro-

ra collustrat, ita Babyloniorum super ter-

ram uestram fundetur exercitus.

d Populus. Chaldeorum ne putetis turbare inualidam. Vel populus angelorum, ut reddam vincire iuxta opera sua.

e Simil. non fuerunt Assyrii fortiores Romanis, nec Nabuchodonosor fortior Alexandro maximo rege. Sic ergo intelligendum est: Non fuit Gens similis Assyriis, nec rex similis Nabuchodonosor a principio. ex quo reges es- se ceperunt, nec erit usque in annos gnatiani. i. usque ad Alexandrum, qui primus regnauit super totam Graeciā, & gnatiani. i. usque ad tempus Romanorum.

f Ante fa. Describit aduentum Nabu-

cho. quidquid attigerit quasi vorax flā-

ma consumet, quia quacunque Gens

rumorem eius audiebat, pre timore dis-

solutebatur, & super eam transiit, si-

cum ignis omnia deuorabat, nihil inter-

gium reliquens.

g Quasib. Sicut paradiſus repletus oī

amoenitate, sic terra Iudeorum plena

erat oī. bonis ante illi ualifat, sed il-

le in desertum redigit, unde subditur:

h Neq. est. Volut fugere ab eo Sede-

cias & principes eius, sed deprehen-

sunt ab exercitu eius: & principib. eius

occisis, Sedecias orbatus est, & i. caue-

ca leu ductus in Babylonem.

i Quasi equi. Non Babylonius equitibus

comparantur, sed locusta per transla-

tionem, quasi equites hostium dicun-

tur hoc illucque discurrende.

Sicut fo-

NIC. DE LYRA. CAP. II.

Anite tu. sic consequenter inducit propheta ad lamentum pro

afflictione terre, sienda per quia tu regna supradicta, di-

a Canite. nō canticū le. i. sed tristitia, sō subditur. Vlula.

c Conturbent om̄i. totius Iudea.

d Quia ue. i. tempus sue vltionis.

e Quia pro. est & c. i. p̄s multarū miseriariū & calamitatū: Quod po-

tissime habet locum in prima destruione templi per Chaldeos, & in se-

cunda per Romanos, & in eius prophanatione per Grecos, quando An-

tochus abominandum idolum posuit in templum Dei. i. Mach. 1.

Sicut fo-

ostendit B. Hieron. varie loqui in prologo huius prophetæ, & ad Paulinum de omnibus scripturæ libris, per consequens eius dicta declinat. Sed Bur. falsans B. Hiero. a contradictione & bene, dicit quædam quæ non uidentur uera. Dicit namque quod de regno decem tribuum nulla sit specialis mentio in tota prophetia Ioe, cuius falsitas video potest. Nam sicut regnum decem tribuum designatur per Ephraim & Samariam, ita etiam in libris Regum. iij. & iiij. & Paralip. ij. decem tribus significantur per regnum Israel, quia post recessum decem tribuum a regno Ro- boam, semper regnum Israel in scriptura & se distinguebat contra regnum Iuda. Nunc autem in tertio cap. Ioe distincke loquitur de utroque dicens: Cum conuertere captiuitatē Iuda & Israel, & infra. Vocat Deus hæreditatem Israel. Et capitulo vlt. Ioe, distin- guit inter illa duo regna dicens: Dominus de Sion rugier, & de Ierusalem dabit uocem suam: & dominus spes populi & fortitudine Israel &c. Pareat igitur, quod per falsum nimirū defendere beatum Hieronym. qui non indigena sua defensione, quia Postil. beatum Hieronym. non improbat, sed declinat, & non immoratur, nec curat propter rationes quas ponit de uidua in Israel &c, que uide in Postilla. Nec ponderanda est replicatio Burgen. contra Postil. quia dicit de metaphoris quibus homines significantur per be- ficias, & econquerio, tales enim transumptiones ad disputationem non pertinent.

g Sicut sonitus. Ita subaudis sonitus & terror vocis eorum cū A. ita populabitur, & sic cuncta vastabunt. sicut flama stipula- lam. Vt. Sicut so. quadri. sic erit sonitus locustarum Super capita montium exilient, vt omnia excellat descendant. Quando locusta a Deo mittuntur, intantum magnum sonu faciunt, vt a sexto miliario audiri possit sonitus eorum, sicut traduntur in quorum fines confuerunt venire.

b Asfacie eius eru. populi, om̄i. i. a p̄stia exer- citus locustarū cruciabuntur populi, & oēs vultus, subaudis. Iudeorum, redige- tur in similitudinem oīl: que igni ap- posita nigredine & fuligine circundatur.

c Sicut. f. Cum Chaldaei venient ad por- tas Ierusalem, vñusquisq; via qua pri- um venerit ad murum ingreditur, fa- ciens sibi aditum in muro.

d Non decli. Locusta implentes opus a

Deo sibi iniunctum ordinate volabūt,

necl declinabunt in alteram partem, ne

alia videatur impedita aliam.

e Sed & Metaphoram exequitur locu-

starum quib. nihil inuimus. dī. n. q̄ q̄ lo-

cūte pro flagello a Deo mittuntur, nō

solum sup domos & muros discurrunt,

sed etiam per interiora domorum huic

illucq; volant. Fenestræ quinq; sensus,

per quos mors intravit, per has ingredi

cupiunt hostes & capere vrbum bone

conscientia.

f Intra. Sicut fur intrans per fenestrā so-

let occule rapere, sic illi clausi janus

non timore sed precipitata audacia per

fenestrās auditiā diripiendi intrant.

g As. Quando nūtū Dei locustæ de lo-

co ad locum transiunt, sua multitudine

solent radios solis a terra excludere, &

cam quasi nubes obumbrare. per simili-

tudinem quarum dī: cum venerint Assyrii, tantus paucorū inuidet Iudeos in af-

fectione peccatis, vt nō solum terra, sed

et celum & oīa elemēta videāt esse cō-

mota. Alter. Pūt per solem reges intel-

ligi. Ioakin p̄f. & Joachin filius: & ma-

xime Sedecias, per lunā regina, per stel-

as principes Iudeorum, quib. cū cape-

rent ab hosti. oīa verba sūt in tenebris.

h Sol & lu. Tanta miserorum supplicia

videre non poterunt, sed mōrebunt, &

proclaro lumine horrendis operentur

tenebris. Oīa ista a loco vbi scriptū est:

Canite tuba in Sion. p̄t referri ad di-

uideūt, qua erit terribilis cū dānabitur

oīs impi. Tunc mouebūt cali & ter-

ra, & fol & luna, & stellæ obtenebrāt.

Sicut dītis: Calum & terra transfi-

bunt, & virtutes celorum mouebūt.

i Et de. Et hoc non facient locusta vel

Chaldei sua virtute, sed Dei voluntate,

qui in aduentu hostium incutet terro-

nimium Iudeis.

k Magnus. A principio huius prophetæ

vñp ad hūc locum quo dicitur: Magnus.

communitas est & descriptio eorū, que

Deus populo peccatorū illarū sit. Ab

hoc autem loco vñp quo ait: Quare di- cūtūtū populū: vbi est Deus eorum? Co-

hortatio est ad poenitentiam.

l Et quis. Q. Aut nullus aut ratus diem

judicii potest sustinere, qui non in se

præbeat materialē sequentiū

m Nunc. Predicātā captiuitate per simili-

tudinem locustarū, inuitat Iudeos ad

penitentiam, vt predicātā malā possint

admitti.

n Quis. sicut captiuitate captiui-

tatis & mortis.

o Quis sustinebit eum? Nunc ergo

dicit dīs: Cōuertimini ad me in

penitentiam.

p Super

NIC. DE LYRA.

q Sicut sonitus. In hoc etiam notatur mul-

titudo aduersariorum ex magno sonitu qui causabatur ex fragore ar-

morum & incessu surbarum.

r Velut po. id est munitus omni genere armorum.

s A fa. eius. ex solo aspectu.

t Omnes uultus redigentur in oīl. i. in oīl nigredinem ex anxie-

te, & ex fumo procedente ex igne accenso ab eis per omnia loca Iude-

f Sic ut current, non impediti armorum pondere.

g Quasi viri be. i. exercitati in arte bellandi.

h Ascendent mu. i. ad ciuitates occupādūm.

i Vt in vijs suis &c. i. ordinatē incident, p̄

non nimis separabuntur ab inuicem, nec nimis

coniunguntur. Dicit. n. Vetus lib. de re militari,

q̄ ista est optima dispositio bellantiā, ita

q̄ per nimiam separationem aduersarij non in

greditur acie, & per nimia coniunctionē vñs

non impedit aliū ad inuidēdūm aduersarios.

k Sed & per se. i. sic contingat eos per fene-

stris domorum intra cadere, non laudentur in-

de. In Hebreo tamē habetur: In armis slabūt,

& vñl non querunt. i. non querent diuitias

principaliter, sed interficere homines: & hæc

videtur verior litera, quia de feneſtris sequitur:

l Per feneſtrās, ita latenter, p̄ existentes in

tra, sibi deſenſione non poterunt p̄ſuiderere.

m A facie ei. c. i. homines in terra habitan-

te. Moti sunt. id est angeli qui sunt cines cele-

stes: Angelī enim ad custodiā diversarū

Gentium deputati pugnāt adūmētū pro Gē

tibūs sue custodie commissi. vt habeat Da-

a Super m.i. afflictione penitentium iuxta illud: Sufficit diei malitia sua. Et si est malitia in ciuitate, quam do minus non fecerit. Quia vero dixerat misericors Deus & patiens, ne magni tuto elementia negligenter faceret ad penitentiam agendam, subdit prophetam: *Quis scit? Q. H. otor nos ad penitentiam, predico Dei clementiam, sed tamen quia profundum sapientie & scientie Dei penetrare non possumus, tempore sententiam, opto potius quam presumo.*

b Canite. Predicatores & prophetas hortatur sermo diuinus, ut predicent penitentiam, antequam veniat hostilis gladius: *Q. Superius vos monui ad penitentiam, & per commemorationem crudelitatis hostium & per commemorationem mee clementie, nunc aut iterum & iterum precipio: Canite, & Coaduante. Qui sunt senes solummodo etate, iubentur adunari, ut fallent in extremo vita termino penitentem. Senes moribus & scientia, ut aliis praebant exemplum & doctrinam.*

c Sugentes. Nullaetas sit quae non co uertatur, q. ia nullus est super terram nec infansvni diei sine peccato est. Quasi non tenetur actuali, tenetur originali.

d Inter ue. Duo erant altaria, unum in templo quod incensi dicitur, aliud in portico ante fores templi, quod holocaustorum df. vnde df: Inter uestibulum & altare in spacio quod est inter altare incensi & holocaustoru altare.

e Flora. dicentes: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Aut quis scandalizatur, & ego non voro?*

f Eis natio demones, qui dum sumus impenitentes, dominantur & dicunt: Vbi est Deus eorum?

g Zelatus. Quasi cum predicta imple sent populus & sacerdotes, amavit Deus terram suam, quam prius con temporat. Alleg. Omnis anima terra est dominii in qua seminat. Sed si pepererit zianam, dominum offendit. Si uero penitet, & dicit. Parce domine, zelarus dominus terram suam, & dignatus suo alloquio dicens. Mitem uero fru & ui.

h Et respon. populo agente penitentia intantum parcit Deus, ut eos suare sponse dignos faciat. Hoc quotidie videmus fieri in ecclesia. Ab hoc loco, vsq; non confundetur populus meus in eternum, promisus est bono rum eis qui penitentiam egerunt,

i Ecce. Qui peccauit, imili uobis eruca, locusta br. ru. per quas omnes fruges uestrae sunt vastatae. Iam p. penitentia conuersus sum ad clementia, & eruam uos

N I C . D E L Y R A .

a Et scindite corda, malas cogitationes rescidendo.

b Et non uestimenta. Mos erat Indeis in tristitia positis sua scindere uestimenta, ut patet in pluribus locis veteris testamenti: sed hoc parum ualeat aut nihil, n. si adit scis- fio cordis modo dicto.

c Et c. eius misericordiam implorando.

d Quia benignus in effectu.

e Et misericors. in effectu. Dicitur enim misericors qui miseriem alterius cordi accipit ad relevandum.

f Patiens. conversionem peccatorum expellendo.

g Et mul. mi. citra condignum puniendo.

h Et prestat. &c. peccata condonando.

a Ut te rideatis, b. Ut consolentini, c. Aperte corda uesta per confessionem fidei, que quasi utres plena sunt peccatis, & nisi scisa fuerint sponte rumpentur.

b Et in planctu, & scindite cor.

c Sic ut mos erat iudicis facere tempore tristitia vel aduersitatis.

d da ueltra & non uelutimeta ueltra. b. * Sic. * Quem fecerunt peccata alienum.

e Et conuertimini ad dominum Deum.

f Et ne desperatis si peccata magna, quia maior est misericordia, & non uult mortem peccatoris sed penitentiam.

g Non statim puniri, sed expectari.

h Canite. Predicatores & prophetas est, patiens & multa misericordia.

i Prefatis misericordiam post penitentiam de malitia.

j & praestabilis super malitia.

k Aut impossibile est scripsi, aut difficile, deo tuuus est agere penitentiam.

l Ab ira ad misericordiam.

m Quis scit, si conuertatur & i.

n Pecatis nostri. b. q. tribut. c. q. i. post sum flagellum & vindictam.

o Ignoscat, & relinquit post se bene.

p Remissione peccatorum. b. Et accepta remissio ne offerimus. vnde: immola Deo factum laudes, & red. al. tua.

q Nesciptionem? Sacrificium & libamen domino Deo nostro. t. Canticum.

r Boni voluntate, oratione, & operatione.

s tuba in Sion, sanctificate ieiunium, a.

t Synodus vel congregacionem. b. Vt qui dispensari erauit Deo, congregatus in unum Dea placeat.

u Uocate ceterum, congregate popu lum, & sanctificate ecclesiam, coadu tate senes, congregare parvulos.

v Ex infinito & latere in uitium perfecti a iudicium.

w Ut ne des hereditatem tuam. i. Judicium que dicitur Dei hereditas ratione supradicta. H. cap. i.

x In opprobrium. f. seruitutis Gentibus alienis. ideo subditur:

y Vt dominetur eis na. Ex hoc patet quod supra dictum est, scilicet et quod Iol. non sum prophetauerat de uastatione terre per erucam, bruchum &c. vt dicit R. Sa. que non habent dominium super homines, sed etiam de uastationibus futuris per quatuor regna supradicta, a. que successive accepimus dominium in Iudea.

z Quare dicitur. in po. &c. Sic enim dixerunt Gentiles post uastationem Indeiorum, deriso rie insultantes. quod Deus eorum non poterat eos salvare.

a Zelatus est do. Hic cosequenter propheta predicit diuinano consolationem: & primo quantum ad multiplicacionem in bonis, se cundo quantum ad ultionem de iniurias. f. cap. i. Verum quid mihi. Prima in duas: quia primo premittit bona temporalia, secundum spiritualia, & ex sensibilibus ad intelligibili deducantur. secunda ibi: Et erit. Circa primum pro uastatione terra representant per erucam, bruchum &c. denuntiacan fertilitate siue loquens in persona domini, dicens: Ecc. ego mit. dicit enim R. Sa. q. post il lam famem, que f. it tempore Ioram, sequitur ei. a. Deo fertilitas magna, proper quo mulier cum filio peregrinata fuerat in terra Philistinorum de cestio Elisei, reuera fuit in Iudea fame transfalsa. iij. Re. viij. d. Et non dabo uos &cetera. Tempore enim

M O R A L I T E R .

a Zelatus est do. i. ecclesiam suam.

b Et pepercit. nam circa condignum est eius paniorum.

c Et dicit: per quae significantur diuinæ consolations, que dantur fidelibus post persequitiones.

d Et non da. quod uerum est singulariter de persequitione Antichristi futura, quia post illam non erit alia.

Quis

e Quis scit si conuerta. Spiritus sanctus enim tangit corda prophetarum secundum suum arbitrium plus & minus: & ideo aliquando per eos denuntiatur sic panes fuwar, quod licet tunc sint certi, quod talis revelatio est a Deo, tamen adhuc ignorant aliquid de utrum sit propheta praedestinationis, que semper impletur: vel solum comminationis, que proper penitentiam impeditur, sicut Jonas dixit: Adhuc quadraginta dies et noctis subuerterem, et tunc ignorabitur quod hoc est impediendum propter penitentiam Nostri uitarum. Et sic iste propheta de plenis superpositis ignorabat: & ideo uerbum istud, Quis scit &c. Non dicitur in persona domini, qui certitudinaliter cognoscit omnifutura, sed in persona prophete.

f Et relin. post se bene. id est suam gratiam in beneficiis temporalibus & spiritualibus.

g I. Sacrificium & libamen domino Deo nollro. subintelligitur fiat ad placandum eius iram.

h m. Canite tuba in Sion. ad populi conuocationem.

i n. Sanctificate ieiunium, per carnis mortificationem.

j o. Voca. t.e. omnes viri quae sexus & aetas, ex communis afflictione & deprecatio ne citius placetur Deus. & hoc modo fecerunt Niniuitae, Iona. iij.

k p. Egrediatur, q. d. non est tempus vacans de amplibus, sed lucubris.

l q. Intra uestibulum templi.

m r. Ertalare, s. holocausti.

n s. Plorabunt. cum lacrymis & denote de precantes.

o t. Parce domine, parce populo tuo, a. pena quam demeruit pro suo peccato.

p u. Et ne des hereditatem tuam. i. Judicium que dicitur Dei hereditas ratione supradicta. H. cap. i.

q x. In opprobrium. f. seruitutis Gentibus alienis. ideo subditur:

r y. Vt dominetur eis na. Ex hoc patet quod supra dictum est, scilicet et quod Iol. non sum prophetauerat de uastatione terre per erucam, bruchum &c. vt dicit R. Sa. que non habent dominium super homines, sed etiam de uastationibus futuris per quatuor regna supradicta, a. que successive accepimus dominium in Iudea.

s z. Quare dicitur. in po. &c. Sic enim dixerunt Gentiles post uastationem Indeiorum, derisorie insultantes. quod Deus eorum non poterat eos salvare.

t a. Zelatus est do. Hic cosequenter propheta predicit diuinano consolationem: & primo quantum ad multiplicacionem in bonis, se cundo quantum ad ultionem de iniurias. f. cap. i. Verum quid mihi. Prima in duas: quia primo premittit bona temporalia, secundum spiritualia, & ex sensibilibus ad intelligibili deducantur. secunda ibi: Et erit. Circa primum pro uastatione terra representant per erucam, bruchum &c. denuntiacan fertilitate siue loquens in persona domini, dicens: Ecc. ego mit. dicit enim R. Sa. q. post il lam famem, que f. it tempore Ioram, sequitur ei. a. Deo fertilitas magna, proper quo mulier cum filio peregrinata fuerat in terra Philistinorum de cestio Elisei, reuera fuit in Iudea fame transfalsa. iij. Re. viij. d. Et non dabo uos &cetera. Tempore enim

u Et au-

v Et au-

w Et au-

x Et au-

y Et au-

z Et au-

a Et au-

b Et au-

c Et au-

d Et au-

e Et au-

f Et au-

g Et au-

h Et au-

i Et au-

j Et au-

k Et au-

l Et au-

m Et au-

n Et au-

o Et au-

p Et au-

q Et au-

r Et au-

s Et au-

t Et au-

u Et au-

v Et au-

w Et au-

x Et au-

y Et au-

z Et au-

a Et au-

b Et au-

c Et au-

d Et au-

e Et au-

f Et au-

g Et au-

h Et au-

i Et au-

j Et au-

k Et au-

l Et au-

m Et au-

n Et au-

o Et au-

p Et au-

q Et au-

r Et au-

s Et au-

t Et au-

u Et au-

v Et au-

w Et au-

x Et au-

y Et au-

z Et au-

a Et au-

b Et au-

c Et au-

d Et au-

e Et au-

f Et au-

g Et au-

h Et au-

i Et au-

j Et au-

k Et au-

l Et au-

m Et au-

n Et au-

o Et au-

p Et au-

q Et au-

r Et au-

s Et au-

t Et au-

u Et au-

v Et au-

w Et au-

x Et au-

y Et au-

z Et au-

a Et au-

b Et au-

c Et au-

d Et au-

e Et au-

f Et au-

g Et au-

h Et au-

i Et au-

j Et au-

k Et au-

l Et au-

m Et au-

n Et au-

o Et au-

p Et au-

q Et au-

r Et au-

s Et au-

t Et au-

u Et au-

v Et au-

w Et au-

x Et au-

y Et au-

z Et au-

a Et au-

b Et au-

c Et au-

d Et au-

e Et au-

f Et au-

g Et au-

h Et au-

i Et au-

j Et au-

k Et au-

l Et au-

m Et au-

n Et au-

o Et au-

p Et au-

q Et au-

r Et au-

s Et au-

t Et au-

u Et au-

v Et au-

w Et au-

x Et au-

y Et au-

z Et au-

a Et au-

b Et au-

c Et au-

d Et au-

e Et au-

f Et au-

g Et au-

h Et au-

i Et au-

j Et au-

k Et au-

l Et au-

m Et au-

n Et au-

o Et au-

p Et au-

q Et au-

r Et au-

s Et au-

t Et au-

u Et au-

v Et au-

w Et au-

x Et au-

y Et au-

z Et au-

a Et au-

b Et au-

c Et au-

d Et au-

e Et au-

f Et au-

g Et au-

h Et au-

i Et au-

j Et au-

k Et au-

l Et au-

m Et au-

n Et au-

o Et au-

p Et au-

q Et au-

r Et au-

s Et au-

t Et au-

u Et au-

v Et au-

w Et au-

x Et au-

y Et au-

z Et au-

a Et au-

b Et au-

c Et au-

d Et au-

e Et au-

f Et au-

g Et au-

h Et au-

i Et au-

j Et au-

k Et au-

l Et au-

m Et au-

n Et au-

o Et au-

p Et au-

q Et au-

r Et au-

s Et au-

t Et au-

u Et au-

v Et au-

w Et au-

x Et au-

y Et au-

z Et au-

a Et au-

b Et au-

c Et au-

d Et au-

e Et au-

f Et au-

g Et au-

h Et au-

i Et au-

j Et au-

k Et au-

l Et au-

m Et au-

n Et au-

o Et au-

p Et au-

q Et au-

r Et au-

s Et au-

t Et au-

u Et au-

v Et au-

w Et au-

x Et au-

y Et au-

z Et au-

a Et au-

b Et au-

c Et au-

d Et au-

e Et au-

f Et au-

g Et au-

h Et au-

i Et au-

j Et au-

k Et au-

l Et au-

m Et au-

n Et au-

o Et au-

p Et au-

q Et au-

r Et au-

s Et au-

t Et au-

u Et au-

v Et au-

w Et au-

x Et au-

y Et au-

z Et au-

a Et au-

b Et au-

c Et au-

d Et au-

e Et au-

f Et au-

g Et au-

h Et au-

i Et au-

j Et au-

k Et au-

l Et au-

m Et au-

n Et au-

o Et au-

p Et au-

q Et au-

r Et au-

s Et au-

t Et au-

u Et au-

v Et au-

w Et au-

x Et au-

y Et au-

z Et au-

a Et au-

b Et au-

c Et au-

d Et au-

e Et au-

f Et au-

g Et au-

h Et au-

i Et au-

j Et au-

k Et au-

l Et au-

m Et au-

n Et au-

o Et au-

p Et au-

q Et au-

r Et au-

s Et au-

t Et au-

u Et au-

v Et au-

w Et au-

x Et au-

y Et au-

z Et au-

a Et au-

b Et au-

c Et au-

d Et au-

e Et au-

f Et au-

g Et au-

h Et au-

i Et au-

j Et au-

k Et au-

l Et au-

m Et au-

n Et au-

o Et au-

p Et au-

q Et au-

r Et au-

s Et au-

t Et au-

u Et au-

v Et au-

w Et au-

x Et au-

y Et au-

z Et au-

a Et au-

b Et au-

c Et au-

d Et au-

e Et au-

f Et au-

g Et au-

h Et au-

i Et au-

j Et au-

k Et au-

l Et au-

m Et au-

n Et au-

o Et au-

p Et au-

q Et au-

r Et au-

s Et au-

t Et au-

u Et au-

v Et au-

w Et au-

x Et au-

y Et au-

z Et au-

a Et au-

b Et au-

c Et au-

d Et au-

e Et au-

f</

**Nouatianus
hæreti**
a Et laudatio. Nouatianus & qdā alii hæretici dicunt hoīem post peccatum nō posse pñam reformari in pristinā statum. Hic error plane hic destruitur, cū dñs int̄ recipit penitentes, vt vocet populum suum, & asserat non confundendos, & se in medio eorum habitaturum, & eos nullum alium habituros dominum, sed in eum totū corde cōfisuros, q in eis maneat eternū.

b Effundam sp̄. Hoc factum est in die Pentecostes. vnde Petrus. Neq; n.hi ebri sunt, cum sit hoī, &c. sed hoc est qd p loheli ppheta dictū est: Effundam sp̄. meum. Effusio largitatem designat muneris, q nō in patricis vt in vet. test. sed in oēs credentes sunt dona sp̄is, et in oēm carnē: ga nō est distinctione Iudaei & Græci, sed oēs q credunt, vñ sunt in Christo. Effundam sp̄. meum. Qui se dicit in Chrm credere, & non credit in spiritum sanctum, nondum hēt claros oculos, vt videat salutare Dei. Vnde baptizati iohanne in nomine ueuenti i. dñi Iesu, ga dixerūt. Sed neq; si spiritus sanctus est audiūimus, iterum baptizantur immo uerum baptisma accipiunt, quia sine spiritu sancto & mysterio trinitatis quidquid in vñ & altera personā accipitur, ipse dñs est. Effundam sp̄. meum. Cū Petrus tpe quo passus est dñs hāc ppheta expletā dixerit, uidetur id qd̄ quo ea, q sequuntur, pddictis cōuenienter coaptari possint. Cū n. p̄cessisset a principio prophetie cōminatio, quā fecit Deus peccati populo, & post cōminatioē commonitionē ad pñiam, et post cōmonitionē fiat cōmemoratio premiorū q datus est Deus in futuro, vñ confusio ordinis, q hic in medio interponitur de his, quæ facta sunt tpe refractionis, quæ data etiam sunt in pñium fidei. Dicunt autem qdā, ea quia in ultimo tpe gñaliter promissa sunt, nunc ex parte compleri, & quia pñium futurorum in primo aduentu apostoli sentebant, quasdam primitias mirabilium expletas commemorant tam Petrus quam alii apostoli, ut donec veniat quod perfectum est, id quod ex parte pñcessit sentiamus. Quidam dicunt esse apostolicæ consuetudinis, vt quidquid uiderint vñle audientibus, & non repugnare pñentibus, de testimonio alterius temporis cōfirment, nō ut audientium abutantur simplicitate & imperitia, sicut mētit Porphyrius: sed iuxta Apostolum p̄dicant oportune, importune, & sequentes regulam prophetarum quidquid Iudei in ultimo tempore sibi carnaliter reppromittunt, pñritua liter in primo aduentu domini dicunt esse completum.

c Inue. ve. vel inuenies. i. credentes, uisiones. i. pphetas intelligēt. d. Sed & super ser. Non quidem prophetabant, non somnia bunt, non uidebunt uisiones: sed sola effusione spiritus contenti, fidei & salutis gratiam praedicabant.

e Et dabo. Prodigia data sunt in celo tpe nativitatis, qn noua stella vita est, & passionis, qn sol obfiscatur est, ne uide ret dominum pendenter in cruce, vel ne inimici fruerentur suo lumine. In terra signa dedit, quæ illo morente contremuit, quo insolito motu petra scissæ sūt, & monumēta apta.

Et ignem

NICOLAVS DE LYRA.

a Et lauda. no. do. Dei ve. eo quod reddit uobis fertilitatem mirabilem ultra spem humanam.

b Et non confus. pop. meus. ex simili fertilitate. c In sempiternum. In Hebreo habetur: In seculum, quod non importat p perpetuatem seu tempus, nisi r̄sq; ad inibilem, etiā si inibilem non distet per multos annos.

d Et sciens. p̄ experientiam boni ame collati. e Et non confunde. In Hebreo habetur: In seculum.

f Et erit post. Hic incipit capitulum in Hebreo. Signatio vero capitulorum in Biblis nostris est frequenter defectina, quia frequenter non se quitor signationem Hebraicam, nec etiam Hiero. ut pater in antiquis Biblis secundum Hiero. signatis. Postquam denunciauerat propheta populo multiplicationem in bonis pñibus, hic cōsequenter idē denunciavit in spñibus, & quia ve. test. promitterebat pñalia. Iaie. i.e. Si audieritis me, bona terra come. Num aūt testamentum promittit spñalia, Mat.

iñ. a. Pñiam agite, appropin. n. re. c. iō. p̄cedens promissio de pñibus fuit impleta p̄ ve. se. vt predicili est, ista vero tpe no. te. vt videbatur.

vnde

nde & R. Sa. dicit qd̄ illud est referētū ad tps futurū, p qd̄ intelligi G tps Melis, quē dicit adhuc ventum: & qd̄ in tpe eius dabitur obiectus sp̄i usq; sanctus quantum ad donum prophetie, & ad alia multa mirabilia, quod congregabit omnes Iudeos per orbem dispersos, & subiugabit eis omnes Gentes terræ. Et hanc sententiam applicat ad conseq̄ē tem literam, sūfque ad finem huius proprie. tps p̄ quod aliqui expoñentes hūc passum de redditu captiuitatis Ba bylonica tempore quo datus fuit sp̄is p̄ pherie Esdra, Aggeo & Zacharia magis Indaz̄ ant quantum ad hoc quām ipse. Di mittamus igitur dictum R. Sa. quantum ad illud quod est falsitatis. s. qd̄ Christus sit venturus, & quedam alia ad hoc consequētis, & accipiam illud quod est ueritatis. s. qd̄ passus iste sit ad tempus Christi referendus. Et secundum hoc pars ista in duas diuiditur: quia prima ponit id quod iam est impletum in aduentu Christi primo. secundo quadruplicat implendum in aduentu eius secundo: i. Et dabo prodigia. Circum primum sciendū, quod hanc literam allegat Petrus Apollonius. A. i. tāqnam impletam ad literam in milione spiritus sancti die Pentecostes super Apostolos alios que credentes in signo nūbi li: propter quod non est exponenda alter ad literam a Catholicis, ut uidetur. & secundum hoc dicitur: Et erit post. scilicet post tempus ve. rest. f

g Effundam spiritum meum super. quod exponit R. Sa. s. i. super omnem hominem, cuius erat cor tenerum ad modum carnis: non obſtinatum in peccatis, & secundum hoc dicit Ezecl. xxxvi. f. Austerer cor lapidatum de carne nostra, & dabo vobis cor carnem: i. per deuotissimum dispositum ad gloriam spiritus sancti: & talia erant Apostolū r̄am aliorumque discipulorum corda. Vel aliter potest dici: Super omnem. i. super Iudeos & Gentiles indifferenter, secundum quod habetur A. x. proper quod dicitur ad R. x. c. Non est distinctio Iudei & Gra ciū: nam idem dominus omnium dñes in omnes, qui inueniunt eum. abundantē dando eis spiritum sanctum.

b Et propheti filii ve. i. indifferenter dabitur spiritus sanctus utriusque sexu. vnde & in die Pentecostes inter Apostolos erant mulieres secundum quod dicitur A. i. b. Hi erant perseuerantes unanimiter in oratione cum mulieribus & Maria matre Iesu. & statim subditur de spiritu sancti descensio. Et dum completerent dies Pentecostes & c. A. xxi. b. dicitur: Exant autem Philippo quatuor filia virgines sp̄herates. i. Et iuuenes. id est hominibus cuiuslibet etatis dabitur spiritus prophetie.

k Somnia somni. i. revelationes diuinæ in somnis. b. cebunt, ad quæ anima est magis tunc disposita, proper ab abstractionem ab exterioribus sensibus, ut plenus dixi in principio libi Psalmorum.

l Sed & super seruos meos. In primitiva. n. eu. celsa omnibus baptizatis dabitur spiritus sanctus in signo uisibili per impositionem manū apostolorum, ut habetur A. vii. & in pluribus alijs locis. Et adhuc omnibus baptizatis, nisi obicem ponant datur gratia spiritus sancti, licet non in signo uisibili.

m Et dabo. Hic conseq̄ēnter ponitur quod restat adimplendum circa secundum Christi aduentum. Aliqui tamen exponunt tanquam impletū in primo aduentu, sed non uidetur mibi, qd̄ litera bene concordet, proper quod reducendum est magis ad tempus secundi aduentus. Circa quod si dñs, p Christo ascendente in celum angeli apparentes denunciaverunt eius aduentum ad iudicium, dicens. A. i. b. Hic Iesus, qui affimpitus est a nobis in celum, sic ueniet. f. ad iudicium, ut exponunt omnes doctores sancti. Datio vero spiritus sancti in signo uisibili fuit manifestatio Christi ad dexteram patris glorificati, secundum quod dicitur Iob. xvi. f. Nondum. n. erat spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus: ideo sicut angeli Christo ascendentē denunciauerunt aduentum eius ad iudicium, sic Iesu propheta denuncians futuram missionem spiritus sancti in signo uisibili, statim denunciante tempus futuri iudicij. Et dividatur in duas partes, quia primo ponunt signa precedencia iudicij, cōsecundo iudicij exercitum ibi: Quia ecce. Circum primum dicitur: Et dabo prodigia. Ista sunt terribilia signa aduentum iudicis precedencia, qd̄ expellens dicitur de ipsis Mat. xxii. & Mar. xii. & Luc. xxi. e. Erunt signa in sole & luna & stellis & c.

Sanguinem

MORALITER.

a Et non co. populis. nam Antichristi persequebitur erit ultima.

b Et erit post. Nam Antichristo mortuo omnes Gentes conuerterunt ad Christum.

c Et dabo prod. s. in aduentu Christi ad iudicium uenientis.

a Et i. spiritu sanctu quē in Pentecoste sup aplos infudit, & A quotidie in baptismo tribuit, qd̄ ignis illuminat credentes & cōsumit uitia. Per uaporē cōpunctū lachrymarū accipit: un qd̄ cōpunctū corde dixerit apostolis: Quid faciem? vii fratres?

b Et lu. vnde. Vel luna nō est verba in fanguine historialiter, sed lu horro coopertos, aeterno testimonij sui sanguine cōdemnauit, dicentes: San gius eius sup nos & sup filios nostros.

c Dies & resurrectionis: est magnus credentibus electis, diabolo & oibis reprobis horribilis. Ante hunc dñs sol uertetur in tenebras, & luna in sanguine, & quadam alia ad hoc consequētis, & accipiam illud quod est ueritatis. s. qd̄ passus iste sit ad tempus Christi referendus.

d Secundum hoc pars ista in duas diuiditur: quia prima ponit id quod iam est impletum in aduentu Christi primo. secundo quadruplicat implendum in aduentu eius secundo: i. Et dabo prodigia. Circum primum sciendū,

e qui hanc literam allegat Petrus Apollonius. A. i. tāqnam impletam ad literam in milione spiritus sancti die Pentecostes super.

f Apostolos alios que credentes in signo nūbili: propter quod non est exponenda alter ad literam a Catholicis, ut uidetur. & secundum hoc dicitur: Et erit post. scilicet post tempus ve. rest. f

g Effundam spiritum meum super. quod exponit R. Sa. s. i. super omnem hominem, cuius erat cor tenerum ad modum carnis: non obſtinatum in peccatis, & secundum hoc dicitur: Et dabo prodigia. Circum primum sciendū,

h qui hanc literam allegat Petrus Apollonius. A. i. tāqnam impletam ad literam in milione spiritus sancti die Pentecostes super.

i Et secundum hoc pars ista in duas diuiditur: quia prima ponit id quod iam est impletum in aduentu Christi primo. secundo quadruplicat implendum in aduentu eius secundo: i. Et dabo prodigia. Circum primum sciendū,

j qui hanc literam allegat Petrus Apollonius. A. i. tāqnam impletam ad literam in milione spiritus sancti die Pentecostes super.

k Et secundum hoc pars ista in duas diuiditur: quia prima ponit id quod iam est impletum in aduentu Christi primo. secundo quadruplicat implendum in aduentu eius secundo: i. Et dabo prodigia. Circum primum sciendū,

l qui hanc literam allegat Petrus Apollonius. A. i. tāqnam impletam ad literam in milione spiritus sancti die Pentecostes super.

m Et secundum hoc pars ista in duas diuiditur: quia prima ponit id quod iam est impletum in aduentu Christi primo. secundo quadruplicat implendum in aduentu eius secundo: i. Et dabo prodigia. Circum primum sciendū,

n qui hanc literam allegat Petrus Apollonius. A. i. tāqnam impletam ad literam in milione spiritus sancti die Pentecostes super.

o Et secundum hoc pars ista in duas diuiditur: quia prima ponit id quod iam est impletum in aduentu Christi primo. secundo quadruplicat implendum in aduentu eius secundo: i. Et dabo prodigia. Circum primum sciendū,

p qui hanc literam allegat Petrus Apollonius. A. i. tāqnam impletam ad literam in milione spiritus sancti die Pentecostes super.

q Et secundum hoc pars ista in duas diuiditur: quia prima ponit id quod iam est impletum in aduentu Christi primo. secundo quadruplicat implendum in aduentu eius secundo: i. Et dabo prodigia. Circum primum sciendū,

r qui hanc literam allegat Petrus Apollonius. A. i. tāqnam impletam ad literam in milione spiritus sancti die Pentecostes super.

s Et secundum hoc pars ista in duas diuiditur: quia prima ponit id quod iam est impletum in aduentu Christi primo. secundo quadruplicat implendum in aduentu eius secundo: i. Et dabo prodigia. Circum primum sciendū,

t qui hanc literam allegat Petrus Apollonius. A. i. tāqnam impletam ad literam in milione spiritus sancti die Pentecostes super.

u Et secundum hoc pars ista in duas diuiditur: quia prima ponit id quod iam est impletum in aduentu Christi primo. secundo quadruplicat implendum in aduentu eius secundo: i. Et dabo prodigia. Circum primum sciendū,

v qui hanc literam allegat Petrus Apollonius. A. i. tāqnam impletam ad literam in milione spiritus sancti die Pentecostes super.

w Et secundum hoc pars ista in duas diuiditur: quia prima ponit id quod iam est impletum in aduentu Christi primo. secundo quadruplicat implendum in aduentu eius secundo: i. Et dabo prodigia. Circum primum sciendū,

x qui hanc literam allegat Petrus Apollonius. A. i. tāqnam impletam ad literam in milione spiritus sancti die Pentecostes super.

y Et secundum hoc pars ista in duas diuiditur: quia prima ponit id quod iam est impletum in aduentu Christi primo. secundo quadruplicat implendum in aduentu eius secundo: i. Et dabo prodigia. Circum primum sciendū,

z qui hanc literam allegat Petrus Apollonius. A. i. tāqnam impletam ad literam in milione spiritus sancti die Pentecostes super.

a Et secundum hoc pars ista in duas diuiditur: quia prima ponit id quod iam est impletum in aduentu Christi primo. secundo quadruplicat implendum in aduentu eius secundo: i. Et dabo prodigia. Circum primum sciendū,

b qui hanc literam allegat Petrus Apollonius. A. i. tāqnam impletam ad literam in milione spiritus sancti die Pentecostes super.

c Et secundum hoc pars ista in duas diuiditur: quia prima ponit id quod iam est impletum in aduentu Christi primo. secundo quadruplicat implendum in aduentu eius secundo: i. Et dabo prodigia. Circum primum sciendū,

d qui hanc literam allegat Petrus Apollonius. A. i. tāqnam impletam ad literam in milione spiritus sancti die Pentecostes super.

e Magnus, quia omnes ibi comparebunt. f Horribilis, s. peccatoribus & impi. A. i. Petrus sic allegat: Et manifestus, quia tunc manifesta erit abscissa cordis nostri.

g Et erit non tempore iudicij sed ante. Prophetæ non frequenter de uno tempore transeunt ad aliud.

h Ois q. i. n. d. scdm qd̄ dt ad R. x. b. Corde. n. credit ad inslitiā, ore at cōfessio fit ad salutē. k Quia in mō. ibi. n. Saluator noster operatus est salutē p suā p̄dicationē & benedictā passionē. Pōtēt hoc referri ad futurū tps. An t̄ colinas.

l in tērra, lāguine & ignē m & t̄va p̄ porem fumi. Sol conuertetur in cōlina.

m a Non quod murus in tenebris, sed quā mundo inducit tenebras. b Hoc & si euangelis non memorant, tamen ad literam factum esse credunt.

n tenēbras & lūna in lāguine, & antequam veniat dies domini magnus & horribilis. Et erit, om̄i.

o Credendo & operando, quod perfectorum est, qui corde credunt & ore confessant & opere in plen. alioqui non omnes qui dicit, domine do.

p In eo. cap. vbi dicitur in Postil. Hic conseruantur inducit prophetā ad lamentum.

q In eo. cap. vbi dicitur in Postil. Ex hoc patet, quod supra dictum est.

r A D D I T I O I .

Hoc qd̄ df. Canite tuba: plane p̄ intel ligi, qd̄ ppheta inducit pp̄m ad lamētū p̄ vastatione terræ fiēda p̄ quatuor alia p̄dīcta, & adhuc magis p̄prie de vastatione fiēda p Chaldeos, eo p̄ parū infra de hac vastatione loqns dicit: Prope est dies tenebrarū. Cōstat qd̄ p̄ vastationes p̄ Greco et Romās nō ita p̄prie erāt, sed latē lōge.

s In eo. cap. vbi dicitur in Postil. Ex hoc patet, quod supra dictum est.

t A D D I T I O II .

Ex hoc, qd̄ df. hic: Ne dñeñ eis nationes. Nō hēt qd̄ Iocel. pphetauerit de vastationib. futuris p̄ quatuor regnū supra dicta, nā ex vastatione terra p̄ erucā & brucē fequebatur fames, intantū qd̄ vii Iraelitici cogebantur exire ad alias regiones ad uictū querendū, sicut legitur de Elimelech & Noemi cum filiis ipsorum. f. Naalon & Chelion. Ruth. j. Et si dominabantur eis nationes, & etiam dicebant in populis: vbi est Deus eorum?

u R E P L I C A .

In scđ caplo Iocel. vbi df: Canite tuba in Sio & cc. quod exponit Postil. de lamētū p̄ vastatione terræ fiēda p̄ quatuor regna monar chica. Sed Bur. eodē mō exponēs de Chaldeis, de Greco et Rōmanis.

v Et ignem. s. conflagratiōnē p̄ precedentem aduentum iudicis.

w Sol con. in. non secundum rem, sed secundum apparentiam, quia abscondet eius lumen.

x Et luna. similiter secundum apparentiam, sicut cum patitur eclipsim, rubea videtur.

y Antequam ve. di. id est sui iudicij.

Magnus

G L O S . O R D . C A P . III .

Via ecce in diebus. Cū saluatio fuerit facta in Sio & Ierusalē, iā appropinquate die iudicij: Iudeos qd̄ pp̄ infidelitatē fuerit captiuati, p̄dīcantibus Elia & Enoch, conuertant ad fidēē, & sic ois Israel saluus fuit, non tñ de duabus, sed tētē de decebrib

a Vixitamen &c. Hoc Iudei contra Tyrum & Sidonem & Palæstinos dicit arbitrantur, quod tempore captiuitatis Iudei cae, quando vieti sunt Iudei a Romanis, populum Dei perse qui sunt, immo Deum in populo. Vitionem ergo sanguinis Christi, & subuersiōnē Ierusalem, quae Dei iudicio accidit contra Tyrum & Sidonem pro se accidisse confirmant. Tyrus & Sidon ciuitates Gentilium, sociantes se Philisthae habitantibus in Palæstina saepe affixerunt populum Dei, ideo arguit eos dominus. Tyrus est angustia, & ipsi sanguinabat populum Dei. Sidon venatio, & ipsi venabantur populum ad mortem. Per Tyrum & Sidonem possunt intelligi Gentes, & maxime Romani, qui persequuti sunt apostolos & martyres Christi. Vnde damnabuntur in die iudicii. Per eos qui argenteū & aurum tulerunt, significantur haeretici, qui auferunt argenteū de ecclesia diuinū eloquio, aurum spirituale intelligentia, & ad suos errores conuertunt, & filios ecclesiæ uendunt diabolo, & faciunt ethnicos, vt longe sint ab electorum numero. **b** Numquid vitionem. Sicut Deus in suis vestiis, paci & refici dicitur, sic & affligi & pati persequitionem. **c** Argentum enim. Hoc quod dicit, quia Tyri & Sidonij abstulerunt uafa de domo Dei, narrat historia, quia hoc fecerunt Chaldei. In quibus vaſis cum posse biberat Balthasar pronepos Nabuchodonosor, statim regnum eius a Babylonis trā ſlatū est ad Mēdos. Sed quia post diem dñi magnū & horribilem hanc futurā dñi, quia apostoli in resurrectione domini interpretantur, & Hebrei in futurum iudicij tempus differeunt, magis de Romanis intelligendū F est Quia Titus & Vespasianus captiuitatis Iudei Romæ templum pacis edificia uerunt, in quo vafa templi & vniuersa donaria consecraverunt. Eo ēt tpe filii Iuda & Ierusalem non filii deceunt triuum, qua vfa hodie apud Mēdos tenentur, venditi sunt filii Græcorum, & exterminati de finib⁹ suis, & totus orbis Iudaica captiuitate completus est. **d** Ecce ego. Delirant Iudei, qd in ultimo tpe congregandi sunt a domino, & rediuent in Ierusalem, & qd dñs tradet manus ipſorum filios & filias Romanorum, vt Iudei vendant eos non vicinis, sed Sabæi genti longinquæ. Post aduentum suum dñs quotidie iacentes in errore qui prius festerant in ecclesia fuscitat ad poenitentiam, & reddit doctribus ecclesiæ. In quo reddit hereticis uicem, ut filios quos illi in myſtici erudit & in carnalib⁹ tradat in manib⁹. pricipiū ecclie, vt cū ceperint eos vendit. Sabæi, & faciat eſt captiuos & ad meliora conuerſi seruati ecclesiſis institutis. **e** Et vendam filios vestrū & filias ve. Hoc ex parte impletum est tēpore Cyri, qui reuerſi Iudei de captiuitate multos Chaldeorum secum adduxerunt, tam eos qui sponte teſcuerunt, quam etiā eos quos ipſi comparauerunt, & quos postea uendiderunt. Saba regio vltra fines Aethiopie, de qua regina Saba fuit. **f** Clamate hoc. Iudei literatores dicit, quia cum uenerit Christus corum, & aurea Ierusalem defecderit de celo, sera Gentes Gog & Magog venturæ sunt contra Iudeos in bellum, quas diuitius sermo hortatur, ut dimissa agricultura præparent le in bellum contra Iudeos, & contrahant secum auxilia omnium Gentium. Quos dominus ad hoc ironice provocat, quia non Iudei, sed ipſi sunt ibi interficiēdi. Vnde dicit. Ibi dominus faciet occumbere robustos tuos ò Gog & Magog. Sed melius ad diem iudicij hæc referuntur secundū tropologiam, & monet Deos suos ut præparent se ad vindicandum & pugnandum contra inimicos. Iuxta tropologiam, Gentes demonum, & eos qui quotidie contra ecclesiā pugnat, & sub Antichristo pugnaturi sunt possumus accipere, qui ideo congregantur, ut percent.

Confurgant

a Et terram &c. s. terram promissionis, quam Saraceni diuferunt sibi Christianis inde partim eiectis, & partim occisis. **b** Et super po. &c. vt acciperet sibi partes de mancipiis. **c** Et po. puerum &c. abutere pulchri inueniis in uitio contra naturam. In Hebreo habetur. Et posuerunt puerum pro expensis: & accipit puer hic puerum pro pueris in plurali. Frequenter enim legimus, qd inuenies Christianos ab infidelibus sunt venditi, vt inde recipiant pecuniam. **d** Et puel id est pueras. **e** Vendiderunt pro vi. i. de precio haberent unum, & alia uite necessaria. Scindendum tamē quid non solum pro iſis peccatis condamnabū tur impī in ultimo iudicio, sed pro alijs omnibus. Iſi tamen specialiter exprimitur, quia sunt contra naturalem amorem & compunctionem, que inter omnes homines debet esse. illa enim que sunt eiusdem speciei naturaliter adiuicem compatitur. & hoc modo Mat. xxv. Saluator loquens de condamnatione impiorum & remuneracione in florū felicis facit mentionē de operibus pietatis & eorum contrarij, quanis responsori sunt ministrat̄ pro omnibus operibus bonis & malis. **f** Veruntamen. Supra prophetā denunciant multiplicacionem in bonis, hic cōsequenter denunciat vitionem de iniunctis. Et dividitur in duas partes, quia primo denunciatur vito, secundo mundi consummatio, ibi: Confurgant Prima adhuc in duas, quia primo denunciatur vito quādā implētū tempore ueteris iefas. Secundo adhuc tempore noui, sicut dicitur eſt. Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **g** Subau. disuād. vel oratione ſupl. Quia in ecclesiā rū tulifis & dēſiderabilia mea, **h** Et vlciscimini vos cōtra me, **i** Et vlciscimini vos cōtra me, **j** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **k** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **l** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **m** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **n** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **o** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **p** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **q** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **r** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **s** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **t** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **u** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **v** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **w** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **x** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **y** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **z** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **aa** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **bb** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **cc** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **dd** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ee** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ff** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **gg** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **hh** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ii** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **jj** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **kk** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ll** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **mm** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **nn** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **oo** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **pp** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **qq** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **rr** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ss** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **tt** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **uu** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **vv** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ww** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **xx** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **yy** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **zz** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **aa** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **bb** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **cc** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **dd** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ee** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ff** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **gg** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **hh** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ii** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **jj** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **kk** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ll** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **mm** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **nn** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **oo** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **pp** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **qq** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **rr** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ss** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **tt** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **uu** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **vv** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ww** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **xx** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **yy** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **zz** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **aa** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **bb** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **cc** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **dd** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ee** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ff** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **gg** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **hh** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ii** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **jj** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **kk** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ll** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **mm** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **nn** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **oo** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **pp** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **qq** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **rr** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ss** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **tt** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **uu** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **vv** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ww** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **xx** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **yy** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **zz** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **aa** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **bb** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **cc** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **dd** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ee** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ff** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **gg** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **hh** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ii** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **jj** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **kk** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ll** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **mm** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **nn** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **oo** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **pp** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **qq** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **rr** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ss** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **tt** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **uu** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **vv** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **ww** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **xx** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **yy** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **zz** Quia feciliſt talia reddim uobis, intercessiſt, in tercierū, per leuiti ellis, persequitionem patentiā huiusmodi. **aa</b**

Gloford. Prologus S.Hieronymi De Lyra.

E a. *Aegyptus in desola.* Hac est Iudei referunt ad tempore quo suum Messiam expectant, sed melius ad die iudicii vel resurrectio-
nis referuntur. Aegyptus interpretatur meror vel tenebris vel
persequens. Idumæa, terra uel cruenta. Qui ergo sanguinē
martyrum fuderunt, & terrenis ope-
ribus uacuerunt, perpetua damnatione
opprimuntur, quia quotidie con-
tra filios ecclesiae mala operantur, &
sanguinem eorum decipiēdo effundunt.
b. *Et Iudea.* prouincia confessionis et
gloriae, & urbs in qua gloria Dei cer-
nitur, erit æterna Dei habitatio. Non
in unam tātum uel plures generatio-
nes, sed in gñationē & generationē,
in duabus generationibus eorum, qui
de Iudeis vel Gentibus crediderunt.
c. *Et mundus.* Mundat dominus sanguini
nem peccatorum in Euangeliō, que
prius in lege non mundauerat, pecca-
tores & in mundos ibi relinquendo.
Conclusit, omnia sub peccato, ut
omnium misericordet.

E tem spinarum. Aegyptione erit, & Idumæa ditionis, pro eo quod iniqui-
lios Iuda, & effuder-
b nocētem in terra sua
ternum habitabitur,
c generationem & gen-
a. *Vindicando.* b. *Marytum.*
c. *Quem inuitum vix jad dicatur, cō-
diturine sanctorum.*

dabo sanguinem eos
mundaueram, & do-
rabitur in Sion.

NICOLAVS DE LYRA.

Fra sanctorum, que tunc erunt incorruptibiliæ, sicut & ligna & cibim
sunt imputribiliæ: & hoc erit, quia beatitudine animæ redundabit ad corpora. Consequenter agitur de penis reproborum, cum dicatur:
a Aegypti in deserto infernali. Et per istas duas Gentes intelligitur generaliter omnes peccatores, isti tamen specialiter exprimitur, quia Aegyptus filios Israhel inique oppressit: & Esau a quo dicta est Idumea, fratrem suum Iacob innocentem persequitus fuit. In causa verò damnationis reproborum exprimitur specialiter peccata crudelitatis, ut predictum est. & ideo subditur: Pro eo q[uod] subintelliguntur tam omnia alia peccata. Consequenter revertitur ad primi bonorum, dicens:
b Et Iudei. Sicut supra per Ierusalem & Sion metaphorice intelligitur cunctis celestium, sic hic per Iudeam terra puerorum, sicut Iere xxixii.
c In diebus illis salvabitur Iuda. ibi per Iudeam intelligitur omnis confiteens Deum corde, & ore, & operibus etiam secundum dicta antiquorum Hebreorum, ut ostensum fuit ibidem: sic in proposito per Iudeam, que interpretatur confessio, intelligitur patria celestis, ubi est iugis confessio

Incipit expositio primi prologi in Amos prophetam per uenerabilem ac deo-
tum fratrem Britonem.

Zias rex cum &c. Et prope
ta tres prologi premittuntur,
quorum iste primus est, in quo
Hiero pedit hoc modo. Primo
n. ponit quoddam incidentem, q; quod accedit ad
principale, cù dicuntur Ozias rex. Principali-
ter autem tria intènduntur. Primo tjs dual-
gationis huius prophetae cù causa efficiente,
ibi. Ante huc itaq; terram motum. Secundo mate-
ria, ibi. In eas Göttes que lectione &c. Ter-
tio quorundam contentorum in principali-
opere ponit expositionem, ibi. Et quia idem
propheta. Dicit itaque.

a Ozias re. de quo habetur. **v**. Paral. xxvi.
b Cum Dei rel. solli. j. amat vclimitare
tur. **Versus**: Aemulor. inflatur, amat, innu-
det, ac imitatur. In opusculo de uocabulis Bi-
blicis innuenies exempla de istis significatio-
nibus. **De isto dictum in. iij. Par. xxvi. a.** Fecit
120 c. 14. a quod rectum erat in conspectu domini iuxta
121. Parall omnia, que fecerat Anastasius pater eius.
125. c **c** Nimio tel. amore. Contrarium legitur
v. Par. xxvi. c. ubi dicitur: Cum roboreatus
esset, clatum est cor eius in interitum suum, et
neglexit dominum Deum suum, ingressusque
templum domini adolere voluit incessum
super altare thymiamatis. **Solutio**: In hoc qd
intendebat promovere diuinum cultum non
neglexit dominum, sed dilexit; pp hoc autem
dicuntur dominum neglexisse, quod prece-
psum non seruauit, unde dicitur hic.
d Contra preceptu legis Moysi &c. Nu. xvii.
dite sacerdotiorum nefstrum, & omnia que ad cultu
intr. velum sunt per sacerdotes administrabantur
cesserit occidetur. Item Nu. i. innuenies simile.

*incipit Prologus sancti Hieronymi
in Amos prophetam.*

Zias rex cu Dei reli-
gione sollicite emu-
lare, nimio religio-
nis amore prouoca-
tus contra preceptu-
is Moysi, arrepto thuribulo† vt
victoria libri secudi Paralipomenon
redit, sacerdotale officiu plumere &
natus est. Ob ea rem tetremotum &
templo Dei constat exortu. Cuius a-
m† Zacharias propheta neminit.
ante hunc itaque terremotu Amos
propheta ibibus predicti regis, & tri-
as Ieroboam filij Ios regis Israe, in x
s Getes, qua lectione comprehensar-
ent, ira Dei ob eas casas quas memo-
ravit, affuturā denūciat. Et qd idem
propheta in sequentibus ait: Sup trib⁹
tus factus est magnus per totam Ierosalem.
b Cuius terremotus.
i Etiam Zacharias propheta meminit
xiiij. a. vbi auctur: Fugient sicut fugiliſ a
facie terrae motus in diebus Ozias regis Iudea
Glo. Qui usq; sacerdotium lepra perad
sus est ad cauſ impietatem tota terra mo-
ta est.
k Ieroboam filii Ios. Ad differētiam Ie-
roboam filii Nabath, de quo in Regim xij.
& deinceps, similiter u. Tar. x. & deinceps
in multis locis. De Ieroboam ante filio Ios
legitur. iiii. Regim. xiiiij.
l In eas Gentes, quæ lectione compro-
bentur. i. i. & ii. e. legitur, ibi de Ga-
za & de Tyro, de Edom, de filiis Ammon,
& de pluribus aliis.
m Quas mem. si ibidem cum dicit Super
tribus sceleribus &c.
n Et quia idem prop. i, quia dominus per
prophetam dicit ibi, q. non parcer super se-
leribus eorum, significat q. parcer ponat.
o In sequentibus, s. post tempus tacitum in
quo prophetauit, quod tangitur in tunc, &
post communionem dominis tacitum in
propterea exordiu, ibi: q. de Sion

*Et filii custodi-
lantur perinde, &
et qui externus ac-
cidentem*

Paralipon-

Britonis. in Amos prophetam. Britonis. 358

A rare qui consuetudinare finaliter iterat, peccatorum indulgentiam Deum dare posse significat.
a Quem scilicet Deum.
b Quarto eadem. i. committentibus &c.
Hic postquam dixerat, quod illos non converte res subdit destructionem illorum futurā per ignem, sicut patet in singulis partibus. unde subiungitur hic.
c Nam per ignem. & dicit: Ignis similitudine, non igne: quia quasi in nubium erat postea redacti persequitione illis immissa a domino propter peccata eorum.
d Prædictis ibidem s. primo & secundo.
e Earundem s. quas prius nominauit scilicet Gazam & Tyrum &c.

*Item alius Prologus ex epistola san
cti Hieronymi ad Paulinum.*

Amos pro. iste scđ s. pl. gus tres
bēt partes principales. In pri-
ma tanguntur cāe operis. In se-
cunda ponitur autoris cōmēda-
tiō spālit. ibi: Amos vero interpretatur. In
tertia subditur pphetia cōmēdatio genera-
lis ibi: In ueritate n. vox oīm pphetarū &c.
In prima cā efficiēt multipliciter describuntur
primo quātū ad nomē, cā dicitur: Amos. secū
do quā ad officiū, cā dicitur: Propheta. tertio
quā ad cōditionē, cā dicitur: Rūsticus. quarto
quā ad oīs cōscētudinē, cā dicitur: Ruborū
moros dīstrīges. quo quā ad modū agēdī, cā
dīctū: Paucis uerbis explicari nō potest. In
qua tanguntur cā formalis. sexto quā ad cōlūm
prophetādi, ibi: Hic loquitur ad uicias pin-
gues &c. In qua tanguntur cā materialis. In se-
cunda p̄r̄ autor spālitur a quatuor cōmēda-
tō primo ex abūdātia gratie ibi: interpreta-
tur om̄sus. Scđ oī ex officiū dignitate, ibi: Pro-
phetauit iher. & c. Tertio ex debita ad p-
phetiam dīspōne, ibi: Esse quāppe ppheta nō
po. &c. Quarto ex utilitate & vniuersitate
doctrine ibi: Qui ēt tu sua. Hs uisitare
re iñflammas: Amos. ecce nomen prophete.
& Propheta officio.

Rubico. mo. operis coquettudine. istud summi
tur de Amos. viij. ubi scribitur: *Armetarins*
ego sum vellicas sycomoris. i. discerpes fron-
des sycomori & aliarum arborum ad pastum peco-
rum, ita dicit glossa interlinearis. unde distin-
gitur vellicas & discerpes p. eodē accipiuntur.
Et glossa marginalis dicit ibi. Sicomorus idē
et qd̄ rubus asperus mora que psalorum fa-
mē depellunt & foliis esurientem pecorum. In
epitome de vocabulis Biblię plenius inue-
nies de rubo & sycomoro.

Pancis uer. p p verborum p fanditatem
& prolixitatē. Et ne mīrēris, quod dixi pro-
lixitatē, quia prolixum oportuit ipsum esse.
f Quis enī sufficienter & competenter.
g Exprimat. exprimere possit.

b Quatuor scēle. infra. 1.

i Etie. & oct. inf. y. Gradus appellatur hic
locus, quia in septimo gradu. si primo loco
invenitur contra Iudā. i. contra duas tribus re-
bus Deo idolis deditas, et in octavo gradu.
ii. dawlo loco contra Israēl. i. contra x. tri-
bus

Item alius Prologus

Alc Am. p. &c. In hoc tertio plogo
cediunt p hunc modū. Primo. n.
ambiguitate remota notificatur
propheta psona, cū dicitur: **Hic Am.** ibi: Pro-
phetavit at &c. Tertio ponitur propheticā ma-
teria; ibi: **Maxime** at &c. Quarto exprimitur
diuina electio gratia, quā ad prophetā
 vocatus est, ibi: **Hūc ablatū.** Quinto subiungi-
 tur finalis ipsius pfeveratā, ibi: **Quē Am-**
sias &c. Sexto sit mētio de ipsius morte et se-
 pultura, ibi: **Pof hac seminūsus** &c. Item in
 prima parte notificatur propheta multipliciter.
 Primo, p psonalē discretionem, ibi: **Non**
 fuit pater Ioseph. Secō p scripturę distinc-
 tio, ibi: **Nā alijs literis ille.** Tertio p noīs in-
 tervenit

Item alijs Prologus.

Ic Amos propheta & pastor non fuit pater Isaiæ prophete, quamquam & ille propheta extiterit. Nam alijs literis ille, alijs iste apud Hebræos scribitur, quæ differentia literarum apud Latinos non habetur: & ille fortis uel robustus, hic uero auulsus interpretatur: qui loquitur contra decem tribus,

terpretationem, ibi: Et ille fortis vel robustus &c. Quarto p suā cognitionē ibi: Fuit àt cognitio eius &c. Quinto, p officiū cōjunctitudinē sollicitudinē pastorałē, ibi: Cui a ge- rī pecorū &c. Sexto, p cōniūctiōnē p cōuer- sationē, ibi: Ex hoc numerū pastorum. Septi- mo q̄ntū ad interpretationā, ibi: Imperitus ferme. Octauo q̄ntū ad cognitionē, ibi: Sed plenius scientia. His uis litera & inslams. b Pater Isaiæ. De quo Is. i. a. V. isto Isia filii Amos.

c Quamquam & ille, s. pater Isaiæ.

d Propheta exite Is. l. xxxvij.

e Nam & alijs lit. s. Amos pater Isaiæ. vn de dicit Hiero. in originali. Ille scribitur per primā & ultimā nōis literā aleph & za de, & interpretatio fortis atq; robustus: hic ue ro per ain & samech: & interpretatur popu- lus auulsi.

Eius annus, media litera mem & nau
virinque convenientes sunt.

a Cultu Dei. iij. Regum xij.

b Et a e. iii. Reg. xvij.

c Distat a Beth ad meridianam pla
gam, sicut dicit Hierony.

d In q. campis. Nihil homo existente.

e Arida atque arenosa. Ista litera satis

plana est. Sed quia communior litera est,

f Huius expositioni inservit.

g Nihil omnino frugum gignitur, sed vberri

m pascuis abudat: & ideo cuncta sunt ple

na pastoribus, & sterilitas terre copensatur

pecorum multitudine. Ex hoc numero pa

storum fuit Amos imperitus sermone, sed

plenus scientia. Prophetauit autem eiusdem tem

poribus quibus Ioe, Naum, Jonas, Hosec,

Isaias. Sed aliquantulum exorsus est prophete

tar antequam Isaias. Maxime autem contra

decem tribus loquitus est, interferens pau

ca de duabus. Hunc ablatum de numero pa

storum misit dominus ut in Samaria pro

phetaret: quem Amasias sacerdos frequen

ter plagiis affixit, tandem filius eius Ozias

uecte per tempora transfixit. Post hanc semi

uius in terram suam evectus, post aliquot

dies dolore uulneris expirauit, sepultus

que est cum patribus suis.

Intra*scriptum*. sicut quod necessarium est ad culturam, ut inde homo ala

tur humus. i. terra humida & graminosa, ut iumenta pascantur.

g Hunc abla. Hoe habetur infra. viij. ca.

b Quem Amasias sacerdos de quo legitur infra. viij. ca.

quar-

que per idolatriam ac cultu Dei & a regno
Dauid erant auulse. Fuit autem cognatio eius
ex oppido Thecue, quod sex miliaribus di
stat a Bethleem, cura gerens peccatum in latitu
dine camporum, qui sunt proximi oppido
Thecue, in quibus humi arida atque arenosa
e. Huius expositioni inservit.

Potest autem exponi dupliciter. Potest nam
q. si genitus costrukturum cu hoc quod di
co capi. ex iei demostriatione esse sic:

In quibus capi. Huius arida & arenosa.

i. humi arida & arenosa habetibus

j. habent humum aridum & arenosum.

k. Nihil &c. sicut dicitur, magna virtus

l. vir. i. habebus magnam virtutem, egregie

m. pulchritudinis mulier. i. habebus egregiam

n. pulchritudinem. & extrema turpitudinem

o. a. i. habebus extrema turpitudinem: mul

t. ta ex parte ponit Priscianus in minori volumine circa principiis si dilibri.

alter exponit is aliter, ut hoc quod dico humi ponatur adverbialiter. Dicit

Priscianus i. x. maioris volumini. Scilicet

d. p. priori etiatis nota si prima vel

s. d. sine declinatione, genitivo casu p.

adverbio in loco accipitur: ut Romae sū,

Tarēti sum. Accusativo vero ad locum cu

inservit: declinatione: ut Romam eo, vel

Tarēti, vel Carthaginem, vel Athenas.

Ablatio de loco vel p. locum, ut Roma

exo, Tarēti traxo. Si sine tercio, ablati

uo r. in loco q. de loco vel p. locum, ut Car

thagiae sum, Carthagiae traxo. Id est si p. plurib. in

uenit, ut Athenis sū, Athenis nemo, Athenis transe. & paucis inter

post: sed subdit: Inueniuntur & quodam appellatiua supradicta regulam

seruanta, ut militie, tiam, tū, domi, mū, mo, humi, mū, mo. Itē nota, p.

quar-

quando non est ponitur pro adverbio, ad
verbū est sed in quid quia absit tene
tur. Nam id simpliciter, unde posita ei
i. nō dicitur vel alia substantia nota i.
coformitate accidenti, sicut patet hic &
i. Qui epistolā, i. scilicet a epistola scribi
tur, atq. aliis i. nō dicitur cat inq. A
thenas. Cōstrūam? itaq; literā: In q. cā
pis: Nihil oīno frugum gignitur hu. an.
atq; arenos. i. hu. arida atq; arenos.
fa. Itē p. exēpla Prisci, supra posita pat
er, q. nota adverbialiter possit quādo;

ponitur cu. verbis significatibus moti,
quādo; cu. significatibus moti. Itē offendit
t. tur per exēpla Ouidii dicens in i. metra
mor. S. p. huius i. f. mortalis semi
na dētes. Itē in codic. Specula humi pos
tus gemini c. en lumina fidus. Itē i. doch
nali scribitur Rothomagi s. l. de Ro
me deinde morevis. Militie tamē atq; do
mi residēs huius. Itē Grēcius dicit
Romē Rothomagi Vērone mortuo
Athenis. Romē Rothomagum Vēronē
tendit Athenas. Roman Rothomag
Vērone redibat Athenis. Rure mor
tu. humi militieq; domi. Rure tendebat
humum militiam; domum. Rure re
dibat humo militiaq; domo. Dicit autem
grammatici, q. ista quatuor appella
tū. sequuntur regulas proprias min
imum, quia sunt appropriata ad ne
faria salutis vita humana: Duo ad
defensionem extrahit. Domus enim
defendit a pluvia & grādine, militia ab
hostiis: Et alia duo quo ad defensionē
plagiis affixit, tandem filius eius Ozias
uecte per tempora transfixit. Post hanc semi
uius in terram suam evectus, post aliquot
dies dolore uulneris expirauit, sepultus
que est cum patribus suis.

intrinsecam. sicut quod necessarium est ad culturam, ut inde homo ala

tur humus. i. terra humida & graminosa, ut iumenta pascantur.

g Hunc abla. Hoe habetur infra. viij. ca.

b Quem Amasias sacerdos de quo legitur infra. viij. ca.

quar-

G. vtoes qui uolunt rem ei comparare, ex eis rebus sumant cō
parationes quas sunt experti, & in quib. nutriti. Verbi gratia,
Nauti i. nō inimicos ventis, damnum naufragio, tritium
tempstis, latitatis, vero & prosperitatem placidissime aere,
exqua campis assimilant. Sic pastores rugitum leonis suum
timorem similant, inimicos dicunt leoni
nes, vlos vel lupos. Sic iste qui fuit pa
stor pecorum, timorem Dei rugitum cō
part leonis. De sion. Vbi templum &
religio Dei, non de Bethel vel Dam, vbi
erant aucti vitu. i. Rugiet. i. timorem sup
decem trib. inquiet communians capitul
atem. Et i. lugebunt spe, pa. & exic
cabit vir. car. per hē signat terra decem
tribu, que fertilissima erat, que in pxi
mo erat ab Assyris captiuā sub Oze
ultimo rege eorum, qui signatur per ver
te Carmeli: quo abducto speciosa pa
principes seculi & potentes decē tribuū
luxerunt, q. ea euacuata est terra eoru re
ge. Alleg. Cum Deis de specula
ecclēsia, q. est visio pacis per docto
res vete. & no. res dederit vocem, tunc
speciosa pastorum, doctrina. h. h. t. corū,
que videbatur pulchra, & pollicebatur
sciam ver circuonis, lugebit & sic
abutit, & populi, qui pp. simplicitatem
greges vocantur, subita ariditate marce
cent. Speciosa p. sunt plainicies campo
rum, viriditas pratorum, loca diversis ver
bis abundantia. Carmeli duo sunt mon
tes, unus de qua fuit Nabal Carmelites,
alter in quo Elias orauit, & eterque est
vberimus pascuus.

a Super trib. Damascus metropolis in Sy

ria, quam condidit seruus Abrahā Ely

zer in campo vīi occisus est Abel. Ga

laad ciuitas & regio est trans Iordanem

in forte dimidia tribus Manasse. Tpe vero quo Amos cepit

prophetare, Azazel rex Damaci illam regionem intantum

vastauit, vt superato Achab regis Israel in Ramoth Galaad,

omniem regionem illam ad instar tribulorū frumenta in arcis

titurantur contereret. Ideo a Damasco incipit, quia quo

tempore p̄bauerat Amos, Azazel grauitate affligebat de
cem tribus. Alleg. Primum peccatum, mala cogitare, secundum

conscientie, tertium, opere impleat, quartum, non penitentia.

Qui in tribus prioribus peccat, si penitet, conuerit eum

Deus ad vultum clementiae fuit: si vero non penitet, auertit
eum vultus clementiae.

b Et q. tri. i. pl. habitatores Galaa. Ter plaustra nō intelliguntur hic

curris, sed quādam instrumenta dentes ferreos habentia, que uolueban

rum conuenti, tertium, opere impleat, quartum, non penitentia.

Qui in tribus prioribus peccat, si penitet, conuerit eum

Deus ad vultum clementiae fuit: si vero non penitet, auertit
eum vultus clementiae.

c Et q. tri. i. pl. habitatores Galaa. Ter plaustra nō intelliguntur hic

curris, sed quādam instrumenta dentes ferreos habentia, que uolueban

rum conuenti, tertium, opere impleat, quartum, non penitentia.

Et q. tri. i. pl. habitatores Galaa. Ter plaustra nō intelliguntur hic

curris, sed quādam instrumenta dentes ferreos habentia, que uolueban

rum conuenti, tertium, opere impleat, quartum, non penitentia.

Et q. tri. i. pl. habitatores Galaa. Ter plaustra nō intelliguntur hic

curris, sed quādam instrumenta dentes ferreos habentia, que uolueban

rum conuenti, tertium, opere impleat, quartum, non penitentia.

Et q. tri. i. pl. habitatores Galaa. Ter plaustra nō intelliguntur hic

curris, sed quādam instrumenta dentes ferreos habentia, que uolueban

rum conuenti, tertium, opere impleat, quartum, non penitentia.

Et q. tri. i. pl. habitatores Galaa. Ter plaustra nō intelliguntur hic

curris, sed quādam instrumenta dentes ferreos habentia, que uolueban

rum conuenti, tertium, opere impleat, quartum, non penitentia.

Et q. tri. i. pl. habitatores Galaa. Ter plaustra nō intelliguntur hic

curris, sed quādam instrumenta dentes ferreos habentia, que uolueban

rum conuenti, tertium, opere impleat, quartum, non penitentia.

Et q. tri. i. pl. habitatores Galaa. Ter plaustra nō intelliguntur hic

curris, sed quādam instrumenta dentes ferreos habentia, que uolueban

rum conuenti, tertium, opere impleat, quartum, non penitentia.

Et q. tri. i. pl. habitatores Galaa. Ter plaustra nō intelliguntur hic

curris, sed quādam instrumenta dentes ferreos habentia, que uolueban

rum conuenti, tertium, opere impleat, quartum, non penitentia.

Et q. tri. i. pl. habitatores Galaa. Ter plaustra nō intelliguntur hic

curris, sed quādam instrumenta dentes ferreos habentia, que uolueban

rum conuenti, tertium, opere impleat, quartum, non penitentia.

Et q. tri. i. pl. habitatores Galaa. Ter plaustra nō intelliguntur hic

curris, sed quādam instrumenta dentes ferreos habentia, que uolueban

rum conuenti, tertium, opere impleat, quartum, non penitentia.

Et q. tri. i. pl. habitatores Galaa. Ter plaustra nō intelliguntur hic

curris, sed quādam instrumenta dentes ferreos habentia, que uolueban

rum conuenti, tertium, opere impleat, quartum, non penitentia.

Et q. tri. i. pl. habitatores Galaa. Ter plaustra nō intelliguntur hic

curris, sed quādam instrumenta dentes ferreos habentia, que uolueban

rum conuenti, tertium, opere impleat, quartum, non penitentia.

Et q. tri. i. pl. habitatores Galaa. Ter plaustra nō intelliguntur hic

curris, sed quādam instrumenta dentes ferreos habentia, que uolueban

rum conuenti, tertium, opere impleat, quartum, non penitentia.

Et q. tri. i. pl. habitatores Galaa. Ter plaustra nō intelliguntur hic

curris, sed quādam instrumenta dentes ferreos habentia, que uolueban

rum conuenti, tertium, opere impleat, quartum, non penitentia.

Et q. tri. i. pl. habitatores Galaa. Ter plaustra nō intelliguntur hic

curris, sed quādam instrumenta dentes ferreos habentia, que uolueban

rum conuenti, tertium, opere impleat, quartum, non penitentia.

Et q. tri. i. pl. habitatores Galaa. Ter plaustra nō intelliguntur hic

curris, sed quādam instrumenta dentes ferreos habentia, que uolueban

rum conuenti, tertium, opere impleat, quartum, non penitentia.

Et q. tri. i. pl. habitatores Galaa. Ter plaustra nō intelliguntur hic

curris, sed quādam instrumenta dentes ferreos habentia, que uolueban

rum conuenti, tertium, opere impleat, quartum, non penitentia.

Captuum in Cyrenem, quæ est in finibus ultimis Aegypti.
Ea Super trib. G. za metropolis ciuitas Philistinorū, qui nunc Palestini vocantur, & Azotus &, Ascalon, & Acharon, & Geth que hic non memoratur.
b Captiuitatem per i. integrum dicit translatam ab eis in idu-
mam, qd quoque de decem tribu-
bus poterant comprehendere: vñ debat
Idumei in seruos & ancillas. Ideo mi-
natur eis igne captiuitatis, qui oia de-
uoret. Quia legimus quinque ciuitates
Philistinorum, quæ p. arcæ iniuria
perculsa sunt plagiis. Post Gazam trahit
ad Azotum & Ascalonem. Ascalon anti-
quius vocabat Philistijm, vñ per regio
possea vocata est Philistea, & ha-
bitatores ei? Philistijm. vñ per Asca-
lon totum regnum Philistinorum
poti intelligi. Hiero. Alleg. Gaza forti-
tudo vel imperium. Idumea, sanguina-
ria vel terrana, Azotus, ignis vberis,
Ascalon, ignis homicida, vel appensa,
vel ponderata, Acharon sterilitas vel
eradicatio. Accusaturo autem Gaza, quæ
fortitudinem sua sc̄i & imperium si-
bi permittit, qd captiuos concludit in
Idumea. Hi sunt magistri Iudeorum,
qui non sp̄n sed literam sequitur, &
ad terrenitatem oia interpretatur. In
muros ergo Gazæ ignis innititur,
quo defruunt oia argumenta qd. mē-
dacia iua tenuit. Quo: ēr cōsumit edes
i. qdq arte dialectica constrūit vñ.
Et de Azoto auferit habitator, qui lite-
ram sequens, vbera hēt non lacte sed
igne plena: Et tollit sceptrum de Asca-
lon, vbi est ignis diaboli homicida,
qui interficit quoque affluerit, si-
cūt ignis Dei refici quos penetrat.
Transferit et manus sup Acharon, vbi
est sterilitas: qd qui non recipit sp̄nālē
intelligētā, dñs ei vula stenilis, & vbe-
ra aarentia. Infupit et oes reliqua Phili-
stijm destruunt. Vel Geth ciuitas,
vbi est torcular diaboli, vel oes quica
dūt populo. Cum n. inebriati fuerint,
corruerit, & in suo vomitu volubiliter.
F Super tri. See. Tyrus ciuitas est Phœ-
nicum, & proxima Sydonijs, cuius ci-
ues negotiatores erant, & quoque depre-
dari poterant ex Israhel vendebant
Idumeis & aliis Gerubibus. Legi-
tur in Ezechiele, qd Nabuchodonosor
fecit exercitum suum compo-
nere aggerem in gyro Tyri, vt de insu-
la faceret continentem terræ: sed non potuit comprehendere
re illos, qd nauigio aufugerunt. Postea Alexander Macedo-
nus succidit arbores, & integras detulit, & proiecit in mare par-
ter cum terra & lapidibus, & aquavit eam terra, & sic capta
destruxit. All. Tyrus tribulatio vel coangustans. Qui veritatē
terrenis sensibus vultu conccludere, & non recordatur fratrum
quos de litera ad spiritum uocare, & de diuina scriptura tri-
pliciter debet innotescere: mittit dominus ignem destructionis
in oes munitiones & edificatioes illius. Quatuor modis dñt
fratres, natura, ut Esa & Iacob & cognatione vt Abrahā &
Lothgēte, vt oes ludicri frater dñr: amicitia, vt Salomō & Hi-
rā. Vñ Hirā cuic recusaret uiginti vberes hīe, quas Salomon de-
derat ei in Bethsamēs, dixit ad eum: Hęcne sunt ciuitates
quas dedisti mihi frater: erant enim plena gramine.
d Super. Edō ipse est qd & Esa & Seir: Vñ & montes Seir
noiānt, & regio Idumea. Iste persequitus est Iacob, vt timo-
re eius fugeret in Melopotamiam, & non seruauit in eo uisera
mī, vt uinculo fraternitatis colligati sibi intelligeret: & odī
qd fuit in p̄f seruauerunt Idumei geniti ab eo cōtra filios La-
cob, vt egreditentibus de Aegypto ne trāsum quidē in terrā
sanctam concederent: in hoc uiolantes mīam, vt fratres es-
se eos nescirent. Alle. Iudei terreni & fanguinei persequuntur
Christianum populum, diripientes substantiā eius, & non ser-
uant in eo iura naturæ, & antiquum furore vñq; hodie tenet
in synagogis suis, volentes destrui Christianum nomen. Sed
dñs mitue igne in Themā, qd interpretat auster, i. Iudea fucca
& non irrigata imbris prophetarum. Hoc igne destruunt
munitiones eius, vt cadētē sēlū līz, ecclia Dei supeditetur.
Hiero. Bostē non sicut quidam purant alterius ciuitatis, sed

Idumæ. Iuxta illud: Quis est iste qui uenit de Edom, tinctus a vestibus de Bosra.
a *Sup tri. sc. fi.* An. Filii Ammō geniti de stirpe Loth habitat in Arabia: Horū uero princeps Naas Ammonites trib. Saul pugnauit cōtra Galaad, q̄ est ciuitas duarū tribū & Manasē, & in tm̄ oppresſit eā, vt ēt pgnātes mulieres secretar. Hie. Hoc interefit in ter crudelitatē Damascenorū & filio Ammō q̄ illi cōterūt plauſit ser reis, iti dislocat pgnātes Galaad ad di. &c. Damasceni q̄ bibūt sanguinē, signi ficiat hīticos, q̄ nup̄ credētes nō solū rūpt̄ eccl̄ia, sed et cōterūt & cōmōlūt dēb̄. ferreis plebē Dei sicut eſcā panis. Ammō q̄ interpretāt pp̄ls mōero n̄s, vel pp̄ls meus, signiat schismatics q̄ separat ab ecclesia ruas atas, q̄ nup̄ cōcepterūt sermonem Dei. Sed tñ nō ita trucidant crudeliter abscondit, sicut heretici: sed in eadē regulā fidei pma nētes volūt dilatare nomē glorię sua in posteris: iō minatur Deus munitiones eorū se incensurū, & autore ſchismatis ire captiuum, & principes eccl̄ie iugo colla submittere.
b *Ei. in. tū.* Sic venit ſuper eos Nabu chodonoſor, & ſic mouit eos a ſedibus ſuis ſicut rēpetas & turbo rapit ſti pulā. Melchō idolū eorū. i. rex eorum feti in Aſſyrios: & principes. i. ſacerdotes eius cū eo ferentur rex ciuitatis & principes eius cū eo captiuabūt.

N I C . D E L Y R A .

¶ *Eo q̄ per. Ef. ii. m.* querebat occidere Jacob fratrē ſuū, Ge. xxvii. et ſimiliter Idumei ab Eſau deſcendentes, filii Israeſ peten tibus tranſiunt per terram corrum negauent. Nu. xx. c. dicentes populo Israel: Non tranſiūt per me, alioquin armatus occurrami. Et ſimiliter poſteea frequenter impugnauerunt eos in terra ſua, idoſ ſubditur.
b *Ei. i. quā debuit habere erga populuſ Israeſ rōne diſtē fraternitatis.*
c *Ei. te. ul. i. iran & odium ipſius Eſau contra Jacob ſemper retinuit populus Idumeorum contra populum Indoeorum.*
d *Mitt. Nomen eſt loci in Idumæa, & ſimiliter Boſra: unde fuit Joab rex Edom. Gen. xxxvi. ſed alia eſt Boſra in Moab.*
e *Hec di. Hec eſt pars quinta in qua prophetizat contra filios Ammō, qui deluerūt diligere filios Israeſ, eo q̄ defecderunt a Loth nepote Abra ha primi patris Indoeorū: & ipſi econtrario babuerunt eos odio, & eos multis uicibus persequuti ſunt crudeliter, vt patet i. Reg. x. a. de Naas regi eorum, qui nolebat facere ſedū cum eis, niſi erueret omnium occuliti mortuo & ſepulco, recordati Moabitæ qđ egerat cōtra eos in obſidione, extraxerūt eū de ſepulchro, & cōbuferūt igni, & i. cinerē redegerūt: vt qđ nō potuerūt ui uo, vlciferēt i mortuo. Eo q̄ in. ore. Vt oīdat De' cūctas aias quas creauit ad ſuū ptinere impūi, minaf ſe uindicare cōtra Moabitæ ſcelus q̄ d̄comiſerit i rego Idumeorū, q̄ ſequitā ſuā nec i morte eī finierūt. Qđ ſi de' ita vlcificit i eos, q̄ nō cognoverūt eū, qđ faciet de his q̄ colut eū: All. Oſſa regis Idumeę ē ſpūali ſtigelia ſtolidissima et firmissima, q̄ verat in litera. Sed hāc cōuertuit Iudei, carnes et redigūt i cinerēs, q̄ dimis ſanguore ſpūali, ſoli ſtē adhērēt. Verbi grā. Nihil cogitātes in hocſe meretricē accipiēte niſi turpitudinē fabule, ſic & in cē teris*

f *Super tribus, id eſt multoties replicatis.*
g *Non conuertam dando ſibi paientiam ut confequatur ueniam.*
h *Eo quōd dilecerūt ne pueros parerent, qui terram patrum poſſerent, ſed ipſi Ammonites et am habitaarent ideo ſubditur:*
i *Ad diu. i. terram ſue habitationis.*
j *Eſt ſic, ig. in mu. Rab. Hec eſt ciuitas que Deu. iiij. uocatur Rabbath, & erat metropolis in regno Ammon.*
k *In ilu. i. in ſono conuifio vulneratorum et morientium in prelio.*
l *Eribit Mel. i. rex eorum. in captiuitate.*

M O R A L I T E R .

¶ *qui patiſt animari ſanguine, quas gladio lingua necat. Pſ. lv. i. Lingua eorum gladius acutus, ideo ſubditur.*
a *Eo quōd perfe. i. proximum.*
b *Ete. n. Quia talium ira non quietatur quandiu uixerint: propter quod eſt ira de monis, & non hominis.*
c *Sup tri. Exponut ſupra. Per Ammō qui interpretatur populus meus, ſignificant clerici & religiosi, qui ſunt unus populus, inquantum clericatus diuiditur contra laicatum.*
d *Eo. Per quas ſignificantur pauperes religiosi parati fructificare in ecclēſia Dei: Sed clerici & diuites religiosi malo diſcant eos impediti predicationes eorum & confilia confessionum.*
e *Ad dilat. i. famam ſuam, principatum nel quæſtum,*
f *Eſt ſucess. i. gehennæ.*
g *In mu. i. ſuperbiæ eorum. Nam Rabba magna interpretatur.*
h *In die. i. finalis iudicij, in quo dominus pugnabit contra ſuperbos.*
i *Ei. ibid. Mel. Per Melchon qui rex eoru interpretatur, diabolus ſignificatur, de quo dicitur Iob. xli. d. Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ.*
j *In capi. ſilicet inferni, nam data ſententia finalis iudicij, cum angelis ſuis & aliis damnatis in inferno retrudetur.*
k *In ca. i. Amos: vbi dicitur in Poſtil. Eo quōd diſcuerit prægnantes Galaa.*
l *A D D I T I O .*
m *Vbi nos habemus prægnantes, in Heb. habetur ḥaroth, quæ diſtio uno modo ſignificat prægnantes, & alio modo ſignificat montanas. Et iſto ſecundo modo intelligendo ſenſus huic eſt, quod Ammonites diſpabant montanas, quæ diuidebant inter terram Ammon & Galaa, ut ſic ampliarent terminos ſuos amotis inde limitibus. Et hoc uideatur magis conſonum rationi.*

G L O S . O R D I N . C A P . II .

Acc dicit do.
a *Eo q̄ in. Tradūt Hebrei q̄ Idumei fuerūt ſubieci iſi Iosaphat regi Iuda, & Moabitæ Iorā regi Iſrael. Sed poſt modicū cū recellisſet rex Moabitæ a Iorā, petiuit illi auxiliū a Iosaphate regi Iuda. Qui uenient cōdixit ſe cū regē Idumeorū ad oppugnādā ciuitatē, ubi rex Moab erat cōcluſus. Et cōrex Moab uellet fugere de ciuitate p̄ ea partē quā oſbidebat rex Idumeo, nō eſt pmiſiſus ab eo. Tūc aſcēas ſup murū imolauit filii ſuū Deo: pp̄ immanitatem huius ſceleris recellerūt filii Israeſ a ciuitate. Poſteea regi Idumeo mortuo & ſepulco, recordati Moabitæ qđ egerat cōtra eos in obſidione, extraxerūt eū de ſepulchro, & cōbuferūt igni, & i. cinerē redegerūt: vt qđ nō potuerūt ui uo, vlciferēt i mortuo. Eo q̄ in. ore. Vt oīdat De' cūctas aias quas creauit ad ſuū ptinere impūi, minaf ſe uindicare cōtra Moabitæ ſcelus q̄ d̄comiſerit i rego Idumeorū, q̄ ſequitā ſuā nec i morte eī finierūt. Qđ ſi de' ita vlcificit i eos, q̄ nō cognoverūt eū, qđ faciet de his q̄ colut eū: All. Oſſa regis Idumeę ē ſpūali ſtigelia ſtolidissima et firmissima, q̄ verat in litera. Sed hāc cōuertuit Iudei, carnes et redigūt i cinerēs, q̄ dimis ſanguore ſpūali, ſoli ſtē adhērēt. Verbi grā. Nihil cogitātes in hocſe meretricē accipiēte niſi turpitudinē fabule, ſic & in cē teris*

C A P . II .

Acc dicit dñs: Sup tribus ſceleribus Moab, & ſuper quatuor nō con uera ſuā morte patet eſt ſe ſenſum omnium malorum.
b *uerat eum, eō quōd incēderit of ſa regis Idumeæ uſque ad cine-*

N I C . D E L Y R A . C A P . II .

Ec di. do. Hec eſt ſexta pars in qua prophetat cōtra populuſ Moab qui ſimiliter descendit a Loth: pp̄ quod debuit diligere Iudeos, & tamen eōtra ſuā multoties impugnauerunt eos, vt patet in lib. Iudiciuſ & Reg. iij. ideo dicitur.
b *Super tribus. id eſt multoties replicatis: propter quod dignus erat ſuſiſere ſuppliū, & cum hoc, quia dignitati regi ſuſiſere ſuppliū. ideo ſubditur.*
c *Eo quōd incēderit. Quis autem iſterex ſuerit, non dicitur hic, nec etiam alibi in ſcri ptura. Aliqui tamē gloſſatores dicunt, q̄ ſuit ille rex Edō qui iij. Reg. iij. dicitur ſuſiſe in exercitu cū regibus Israeſ et Iuda*

M O R A L I T E R .

a *Hec d. do. Exponatur ſicut ca. pc. q̄ tū ad tri. & quatuor ſcelera.*
b *Eo q̄ incende. oſſa re. Per Moab qui ex parte interpretatur, quilibet blasphemus ſignificatur. Vnde blasphemus dicitur lohan. viij.*
c *Vos ex patre diabolo eſtis. Per regem Idumeę potest intelligi Christus, qui eſt rex omnis terre. Per oſſa uero intelligitur fortitudo diuinitatis ſuā: quā impugnat blasphemii, & maxime Iudei Saraceni & heretici multi.*

T o m . iii .

ff . 2 .

*** E t mi-**

a Et morietur in so. Non aliter morietur Moab. i. heretici, nisi in clangore tubæ, ut excelsis sensibus opprimant, qui in diuisis libris clangoribus tuba comparantur: & tunc oes qui præsunt terrenis operib. interficit sermo diuinus, præcipiens doctòrib. ecclesiæ: In monte excelsum ascēde tu qui euā. Sion.

b Super tribus fec. Prædictis Gentibus nō exprobaret, q̄ legē scripta abiecerunt, sed tñ naturalem: vñ dici viscera m̄ḡ vio-lasse, vel in nimiam rabiem eos exarsisse. Sed Iudea obiicit, q̄ suscepit legē nō obseruauerit, & pro transgressione tam naturalis q̄ scripta legis misericordia passus sit. Cætera Gētes quæ sine lege peccauerunt, sine lege perierunt. Alleg. Quidqđ de Iuda dī, ad eccliam referit, in qua est confessio & pax Dei, & visio veritatis: quæ redarguitur, q̄ contempta lege Dei quicq; virtutia tua adorat, vt auratus aurū, gulosus ventrē. A quo. n̄ q̄ supatus est, huius & seruus est. Vnde & dñs dānat pessimas ades & virtiosas fundamēta, q̄ gl̄iam Ierusalem p̄didere. Qui Dñū confitit, & eū videre se putat, si in p̄tō māserit nō agens pñiam, avertit Dñ vultū clemēti ab eo.

c Proo. Simplex vir & iustus eccliasiticus est, qui non habet sciam scripturarū, sed qua iubentur facit. Hunc hereticus pro pecunia vēdit, cum opa itistorū agit pro reb. mortalib. quæ per calciamēta si gnificantur. Non n̄ p̄tare super sanctā terrā, sicut Iosue nudis pedib. q̄a adharet aliqd mortale in operib. eius. Huc puluerē executiū Ap̄li de pedib. suis quæ contraxerūt ex inhabitatione mortalib. **d** Et pauperem. Lxx. Et percutiunt in capite pauperem, quia viam humiliū declinauerunt, quia nolunt eum sequi qui dixit: Ego sum via, veritas & vita: Et, Venite ad me qui laboratis & onerati estis.

e Qui con. Habebant hm̄i confuetudines principes Iudæorum: vt si panper in via se illis iungeret, flagellatum illum suū per puluerem terra p̄nixerent, indignat̄es cum simplicibus ire. Contigit etiam crebro in illis, vt filius vxorem patris polueret (alias ut pater vxorem filii pollueret) Illos etiam qui noblebant ire ad orandos vitulos, interficiebant vel spoliabant, & partes vestimentorum ponentes fecerūt altaria deorum suorum superaccibebant, & partem pro uno dabat quod bibebat ante altaria deorū: Quod spoliū dicitur pignus. i. vadimonium: quia pro interfectione corporis & liberatio-ne animæ dabatur. In quibus omnibus violatur nomen domini. Quid quid ab illo fit turpiter, refertur ad iniuriam Dei, qui dicit: Per vos blasphematur nomen domini in Gentibus. Hieronymus. Alleg. Principes hereticorum intumescunt superbia, declinantes ab illo qui superbi resistit, humiliibus dat gr̄am. Qui ita ingreditur eccliam, vt legē seruet cum Euangeliō, cum patre Iudeo ingreditur ad puellam. i. circumcisionem & alias legis obseruantias. Ita & pater Iudeus & invitor Christianus, vna fornicatione contumantur, Christum putantes insufficiētem. de quibus Apostolus: Si circuncidimini, Christus nihil vobis p̄dest. Heretici sub nomine Christiano fornicantes, suis erroribus obtundunt testimonia scripturarum, non substerentes ea vestigiis Salvatoris, vt illi testimonium perhibeāt, sed illis peccata velant. Econtra Apostoli sternunt pulū aīm̄ vestimentis, vt dñs mollius fedat, & ex lege & p̄phetis stramat viam scandat. Bibunt et heretici vinum dānatorū, qui ex eo q̄ egressi sunt de ecclia dānatis sunt, & delectant̄ in uino Sodo-

f Daram a Moys.

rit legē domini, & mandata

g Nisi legē repulisse, ab idolis decipi non voleat.

h Et mittām ignēm in Iudām, & deuorabit edes Ierusalem.

Hac dicit dominus. Super

i Decem tribus: Has in ultimo ponit, quia pene omnia qua sequuntur ad eas refertur.

tribus sceleribus Isrāel, & super quatuor non conuertam

j Vicini Gentibus, non necessitate cibi del potus, sed causa austri.

k cum: pro eo quod uēndide-

l a Quemlibet simplicem.

rit argento iustum, & paupe-

m Nec paupertas ab iniustitate retinetur.

Non pro magna fed pro vili & precioso ani-

man hominis vendet. Quibus calcent terram & finum.

n rem p̄ calciamētis. Qui cōte-

o Et pauperem.

Non videtur bene consonare, propter quod hoc expostio magis videtur my-

stica quam literalis. Ideo dicendum est aliter.

Super tribus sceleribus, id est pro viris infra-

scriptis multoties & multipliciter iteratis, sicut

supra dictum est de aliis. Eo q̄ uen. pro arg. iustum, i. infirmum, subiectando indicium pro

recio. Et pauperē pro calciamen. i. est pro re-

pari valoris: in quo apparet magnus cōceptus pauperū. Hebrei dicit:

p Et pauperem.

M O R A L I T E R .

*** a** Et mittām ignēm in Mo. & deo ades Ca. quæ sonat oppida.

per qua significantur heretici corum conuenticula.

c Et morietur in so. i. in sonitu belli spirituum malignorum contra ipsum.

d Et dis. i. hæresiarcham & discipulos eius.

e Super tri. i. per Iudā qui confitens interpretatur, quilibet y

poetria significatur, qui cōfiterit se nosse Deum, factis aut negat.

g Eo quod abie. Ie. do. & c. Hypocrita enim abiicit legem domini per suas fictiones falsas.

h Decepe. n. e. l. ambito & auaritia, propter quæ singit hypocrita.

i Post quæ abie. pa. o. l. prophetæ falsi & pseudo Apostoli.

k Et mit. ignēm in Ju. nam ignis gehennæ deuorabit hypocritis & sequaces corum.

m Super tribus & c. Per Israel qui Deum videns, interpretatur cle-

rus, generaliter coluit vitios aureos, vt habetur. iij. Regū. & iii.

modo clerus pro magna parte. Nam per virulum significatur carnis petulantia, & per aurum auaritia, quibus vitis multi de-

cretis sunt intenti, & q̄ per suam auaritiam frequenter perverunt iustitiam. Ideo subditur.

o Pro eo. i. iustitia, ea in iudicio peruerendo ex allegatione fal-

sa aduocatorum, & inclinatione mala iudicium cupidorum.

p Et pauperem. id est pro re modica pauperem condemnantes.

Et deuera.

b Et deuota ades Carloth. Nōmen est cinitatis in Moab.

c Et morie. in sonitu. belli, vñ est sonitus magnus ex fragore armorum & clamore morientium.

d Et dispe. iudices & omnes notabiles personas.

e Hec dicit. Postquam prophetauit contra Idum. eos, hic prophetauit contra Iudeos: & primo contra regnum Iuda, secundo contra regnum Isræl, ibi: Hec dicit dī. **D**ubius. Circa primum sciendum. quod decem tribus separatis a regno David. iij. R. xij. cultus dominii & doctrina legis per sacerdotes remansit in regno Iudea: propter quod illud regnum habuit maiorem opportunitatem fernandi legem & cultum diuinum: & per consequens magis reprehensibile fuit de transgressione, & tam multoties & multipliciter peccauit in vitro que contemnendo: legem & exercendo idolatriam, & patet ex iij. Reg. & P. Para. Proper hoc meruit diuinam punitionem. ideo subditur. **f** Super tri. & patet ex dīlis litera.

g Et mi. Hoc fuit impletum quando Nabuzer dan succidit domū domini, & domū regis, & domos Ierusalem per circuitum. iij. Regū. vli.

l Hec dī. Hic consequenter prophetauit contra regnum Isræl, & ponit hanc prophetiam vñ loco: quia propheta circa eam diutius immaturus, felicitate & p̄sepe ad finem, tamen aliqua interserit aliquando de regno Iudea. Et dividitur in duas partes. Amos enim primo denunciavit suam prophetiam, secundo ex hoc patiū in inferiori cap. viij. Prima in tres, quia primo agit populum de anacharsis. Secundo de idolatria egypti, ibi. Venite ad Bethel, tertio de caritate & laetitia. **i**. Sciendum tamen, quod ista diuina non est præcisā, sed tantum a pluvia: In qualibet n. parte inseritur de alijs vñtis. Prima in duas, quia primo agit populus de anacharsis. Secundo de idolatria egypti, ibi. Venite ad Bethel, tertio de caritate & laetitia. **j**. Sciendum tamen, quod ista diuina non est præcisā, sed tantum a pluvia: In qualibet n. parte inseritur de alijs vñtis. Prima in duas, quia primo agit populus de anacharsis. Secundo de idolatria egypti, ibi. Venite ad Bethel, tertio de caritate & laetitia. **k** Et pro. Ex hoc loco, & quia per legē dī, ne Nazarei vinum bibant, Titianus afferit vinum non esse bibendum. Sed intelligentem, q̄ & hic & in lege ebrietatis & curse sculpi prohibentur, quæ vigorem animi obtundunt.

l Et prop. Amasias sacerdos Bethel prohibuit Amos, Sedecias rex Iuda Ieremij interdixit, ne loqueretur in nomine domini & librum eius igne combussit.

f Ecce ego. Vltra non sustinuit peccata qui bus diu prægrauatus sum, sicut plaustrum stipula vel sceno, tradam vos incendio sicut stipulam. & clamabo, dicens: Peribit fu-

ga a veloce.

g Et peri-

N I C D E L Y R A .

¶ Et pauperem, pro clausuris. Diello enim He-

braica hic posita equinocta est ad calciamēta & clausuras. Et exponit sic Rab. Sa. dicens, quod quando pauper habebat vineam uel agrum iuxta

diuersum possidit, molestatum est cum columnis, ut sic cogerebatur sibi uendere possessionē suam: & duis sic anfererat clausuram medium inter suā

& pauperis possessionem ponens totum sub una clausura: & hoc magis consonat literē praedictis.

¶ Et per. **¶** Et per. **¶** Et per.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

¶ Et quod. **¶** Et quod. **¶** Et quod.

a Et per. mystice. Perit fuga a me. quia sicut ait apostolus, non omnes qui curunt in studio apprehendunt brauium: quia peccata cursum eius prepdidunt, & fortis opinione sua, in se confidit non in Dei misericordia, & robustus, non armatura Dei quam enumerat apostolus, sed mundi virtute confisus, & temere arcum, aliquis haereticus, qui frustula tendens arcum Dei sagittas sustinere non potest, & velox per quod propter acumen ingenii discurrat per testimonia scripturarum, & op primere nitor veritatem, non sal, sed corrutus quia non in Deo, sed in suis confidit pedibus, & ascensor equi de quo dicitur: Fallax equus ad salutem, non saluat animam, sed periens audiens: Hi in curribus & hi in e. nos autem in no. do. no. in. Et robustus corde in for. nu. fu. Expoliens se veterem hominem cum su. acti. & nulla sarcina peccatorum gra uatus, sed nudus & fortis effugit mortem, vel econtra, qui nudus est perditio vestimenta Christi, non saluatur sua fortitudine in die bellii, sed coram hostibus terga vertit.

b Fortis, i. Baala, qui fuit ad bellum promptissimus, cum veniret Assyrii, non poterit resistere quin capiat. Et nota quod oes qui hic numerantur iam diu mortui erant, sed per eos filii & tota

G L O S . O R D I N . C A P . III .

A Vdite re. su. om. Ne ad solas decem tribus sermo di rigi videatur, determinat, quod ad omnes dirigitur qd ex Aegypto sunt egressi. iad duodecim tribus. **b** Tan. Cum sim creator oim, tui vos solos elegi in peculiam populum, ut cognitionem mei haberetis. Et idcirco gauos solos habui, adhuc visitabo i. corrigam iniuitates idolatria vestrre, ut cessefis, vel non cessantes grauius puniamini. Potentes enim potenter tormenta patientur.

c Nun. am. Hie. Quantum ad literam duo inimici eandem viam ire non lunt. mystice: Inde & Gentes non poterit ire per Christum qui via est, nisi prius consenserint vniuersi in ipso anguli lapide, ut vniuersi postulenta patre, & impetrant quod dico rugauerint. & in hac vita nullum aduersari impetu ptimecant. Sed si discordia separantur, statim leo rugiens eos in uadit: Et non soli patet moribus leonis, sed apprehendet eos catulus leonis, & ducet ad tenebrosum cubile. Ois. n. qui male agit, amat tenebras. Tertia pena discordantium est, ut perdant alas quibus in altu terebantur, & spate corrutes in terra, merito teneantur ab acupe diabolo. Quarta pena est, ut discordes capiant laqueo, quod non in celo, sed in terra tendit, de quo liberati sunt: Animam non sicut passer crepta est de la que uenantibus de quo Ap. Conserter Deus Satanam sub pedibus vestris. Quinta pena est, quod in ciuitate Dei constituti terrae uentur sonitu tube, i. diuinis scripturis, quod gradus vice pectoribus poena comina. Sexta pena est, discordes a Deo affliguntur: Leo qui famem patit, si videt praedam, dat rugitus, qua voce audita, fere stat fixo gradu stupefacte.

d Si er. Sicut ea quod si quis memorata sunt, non sicut nisi certa causa extiterit, non crit tribulatio, nisi a diu uenerit, quod est reuelat. **e** Quia non quod oia reuelat prophetis quod in celo facit vel fecerit, sed quod facturus erat in terris, reuelauit Noe, Abraham, Lot. vt quod audirent ueritas supplicia, corrigan, vel grauius puniant. Sic modo p. Amos nunciat ex misericordia Hebreis penas ne puniant. Hier. Non re-

Vdite uerbum quod locutus est dominus super uos filii Israël, super omnem cognitionem

a Vt nihil sit impunitum.

quam eduxi de terra Aegypti, dicens:

b Tantummodo uos cognoui ex omnibus cognitionibus terra. Idcirco uisita-

a Vt nihil sit impunitum.

bo super uos omnes iniuitates uestras.

a Leo non veratur in confusis agri vel uincis vel lignis pomiferis, que Deum laudant, sed in sylvis & inculta humo.

c Nunquid ambulabunt duo pariter, nisi conuenierit eis? Nunquid rugiet leo in saltu, nisi habuerit prædam? Nunquid dabit catulus leonis uocem de cubili suo, nisi aliquid apprehenderit? Nunquid ait in laqueum terræ absq; quod non. **d** Non.

† aucep? Nunquid auferetur laqueus

a Non.

de terra, antequam quid ceperit? Si clan-

get tuba in ciuitate, & populus non ex-

a Id est afflictio non iniuria, sed patientia grauis & mala videatur, unde sufficit dici malitia sua. Ego Deus qui facio pacem, & creo malum.

c pauescit? Si crit malum in ciuitate, quod

dominus non fecerit? Quia non faciet,

a Non.

Si Quia de his que sunt necessaria in-

a Nil.

M O R A L I T E R .
a Et peri. quia nullus Dei punitionem potest effugere per velocitatem vel fortitudinem seu per armorum defensionem, vel eq. fortitudinem, seu per animositatem, vel quemcumque alium modum sue via.

b Propterea. Prima in duas: quia primo ostenditur rationabilis ex testimonio diuino, secundo ex humano ibi: Auditum fa. Circa primum propheta primo excitat attentionem, dicens.

a Audite, &c.

b Super o. & sic alloquitur omnes Iudeos generaliter.

c Tantum exhibendo uobis legem domini & alia beneficia plura. T. xxv. b.

a Non fecit taliter omni nationi, & iudei sua non manieis.

b Idcirco, acris vos puniendo, quanto maior fuit nostra ingratitudine dicta prophetarum spiritu. Dei loquentium repellet. ideo subditur.

c E NUNQUID am. duo, pa. ad aliquem locum determinatum.

f Nisi ei co. tale iter ex rationabili.

g qd. Nō. Et per hoc metaphorice designatur conuenientia Dei et propheta loquens ex eius ore.

g Nunq. d. qd. Nō. Leo rugiens est Deus pro ppeta pectoribus comitans: ad qd. sequitur panis, sicut ad rugium leonis pista: & hoc nisi paniuerit. Id interdicitur per hoc quod subditur:

b Nunq. da. Est enim repetitio eiusdem sententie ad maiorem assertiorem.

i Nun. ca. au. in la. absconditum in terra.

k Abfq. i. sine opere acupis loquuntur dentis. qd. non: per acupem intelliguntur peccatores capiens in laqueum penitentia. Ps. x. b. Pluit super peccatores la.

l Nun. au. q. d. non: sic intentio Dei non frustrabit a punitione peccatorum in malo perseverantem.

m Si clanger. pro aduentu aduersarium super eam.

n Et po. non exp. q. d. imo per tubam in telligitur denuntiatio prophetica diuina confirmationis. propter hoc subditur:

o Si erit malum, scilicet pena.

p In cui. non fe. i. ordinauerit fieri de dedecis culpa puniat decoro iustitiae.

q quasi dicere. alter non fieri.

q Quia de his que sunt necessaria in-

a Fine precedens capituli ostensum est, quod punitorum clericorum malorum est ineuitabilis: hic ostenditur quod estimationabilis: & hoc propter maiorem ingratitudinem eorum de beneficiis diuinis, cum dicitur in persona domini.

c Tantum uos cognoui. & c. i. ad mihi minimrandum vos elegi.

d Idcirco uisita super uos, ita quod nihil remanebit impunitum.

e Nun. am. pa. duo & c. qd. Si clericus malus non potest cum Deo ambulare, quia non conformatur voluntati diuinæ.

g Nunquid rugiet leo in saltu. & Totum illud ponitur propter illud quod

M O R A L I T E R .
a Et hebrei dicunt Ieroboam filium Nabath, qui prius fugerat in Aegyptum, & velox fuit ad facienda idola.

b Et peribit fuga a uelocitate, & fortis non ob-

c tinebit uirtutem suam, & robustus non

a Venientibus Assyriis. b. Vitam. c. Iudei, qui occidit Ioseph regem Israel lugit.

f saluabit animam suam & tenens arcum b

a Manah, qui fugit in Aegyptum, & Assyriorum regi misit numerum, ut ab eo protegeretur, sed postea ab ehem. captivatur.

b non stabit, & uelox pedibus suis non sal

a Phace filius Romelia, qui factus Assyrii sub rege Achaz multa in iudea valuit, sed postea cum filiis ab Assyriis captiuitur.

c Et robustus corde. i. audax & conflans aliis.

d Nudus effugiet, projectis armis pro-

e timore.

N I C . D E L Y R A .

a Et hebrei dicunt Ieroboam filium Nabath, qui prius fugerat in Aegyptum, & velox fuit ad facienda idola.

b Et peribit fuga a uelocitate, & fortis non ob-

c tinebit uirtutem suam, & robustus non

a Venientibus Assyriis. b. Vitam. c. Iudei, qui occidit Ioseph regem Israel lugit.

f saluabit animam suam & tenens arcum b

a Manah, qui fugit in Aegyptum, & Assyriorum regi misit numerum, ut ab eo protegeretur, sed postea ab ehem. captivatur.

b non stabit, & uelox pedibus suis non sal

a Phace filius Romelia, qui factus Assyrii sub rege Achaz multa in iudea valuit, sed postea cum filiis ab Assyriis captiuitur.

c Et robustus corde. i. audax & con-

d flans aliis.

e Nudus effugiet, projectis armis pro-

f timore.

N I C . D E L Y R A .

a Et hebrei dicunt Ieroboam filium Nabath, qui prius fugerat in Aegyptum, & velox fuit ad facienda idola.

b Et peribit fuga a uelocitate, & fortis non ob-

c tinebit uirtutem suam, & robustus non

a Venientibus Assyriis. b. Vitam. c. Iudei, qui occidit Ioseph regem Israel lugit.

f saluabit animam suam & tenens arcum b

a Manah, qui fugit in Aegyptum, & Assyriorum regi misit numerum, ut ab eo protegeretur, sed postea ab ehem. captivatur.

b non stabit, & uelox pedibus suis non sal

a Phace filius Romelia, qui factus Assyrii sub rege Achaz multa in iudea valuit, sed postea cum filiis ab Assyriis captiuitur.

c Et robustus corde. i. audax & con-

d flans aliis.

e Nudus effugiet, projectis armis pro-

f timore.

N I C . D E L Y R A .

a Et hebrei dicunt Ieroboam filium Nabath, qui prius fugerat in Aegyptum, & velox fuit ad facienda idola.

b Et peribit fuga a uelocitate, & fortis non ob-

c tinebit uirtutem suam, & robustus non

a Venientibus Assyriis. b. Vitam. c. Iudei, qui occidit Ioseph regem Israel lugit.

f saluabit animam suam & tenens arcum b

a Manah, qui fugit in Aegyptum, & Assyriorum regi misit numerum, ut ab eo protegeretur, sed postea ab ehem. captivatur.

b non stabit, & uelox pedibus suis non sal

a Phace filius Romelia, qui factus Assyrii sub rege Achaz multa in iudea valuit, sed postea cum filiis ab Assyriis captiuitur.

c Et robustus corde. i. audax & con-

d flans aliis.

e Nudus effugiet, projectis armis pro-

f timore.

N I C . D E L Y R A .

a Et hebrei dicunt Ieroboam filium Nabath, qui prius fugerat in Aegyptum, & velox fuit ad facienda idola.

b Et peribit fuga a uelocitate, & fortis non ob-

c tinebit uirtutem suam, & robustus non

a Venientibus Assyriis. b. Vitam. c. Iudei, qui occidit Ioseph regem Israel lugit.

f saluabit animam suam & tenens arcum b

a Manah, qui fugit in Aegyptum, & Assyriorum regi misit numerum, ut ab eo protegeretur, sed postea ab ehem. captivatur.

b non stabit, & uelox pedibus suis non sal

a Phace filius Romelia, qui factus Assyrii sub rege Achaz multa in iudea valuit, sed postea cum filiis ab Assyriis captiuitur.

c Et robustus corde. i. audax & con-

d flans aliis.

e Nudus effugiet, projectis armis pro-

f timore.

N I C . D E L Y R A .

a Et hebrei dicunt Ieroboam filium Nabath, qui prius fugerat in Aegyptum, & velox fuit ad facienda idola.

b Et peribit fuga a uelocitate, & fortis non ob-

c tinebit uirtutem suam, & robustus non

a Venientibus Assyriis. b. Vitam. c. Iudei, qui occidit Ioseph regem Israel lugit.

f saluabit animam suam & tenens arcum b

a Manah, qui fugit in Aegyptum, & Assyriorum regi misit numerum, ut ab eo protegeretur, sed postea ab ehem. captivatur.

b non stabit, & uelox pedibus suis non sal

a Phace filius Romelia, qui factus Assyrii sub rege Achaz multa in iudea valuit, sed postea cum filiis ab Assyriis captiuitur.

<p